

Regeringens proposition

1983/84: 150

med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m. m. (kompletteringsproposition);

beslutad den 12 april 1984.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder eller de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

KJELL-OLOF FELDT

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen. I särskilda bilagor redovisas bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1984 samt en långtidsbudget för budgetåren 1984/85–1988/89.

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1984/85 som lades fram i årets budgetproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att budgetunderskottet för *budgetåret 1983/84* skulle bli 7,2 miljarder kronor lägre än beräkningarna till årets budgetproposition. Sålunda förutses nu ett underskott om ca 77,7 miljarder kronor.

För budgetåret *1984/85* beräknades i budgetpropositionen ett underskott om ca 80,8 miljarder kronor. De nya beräkningarna visar ett underskott om ca 67,2 miljarder kronor.

Inom området familjepolitik föreslås i propositionen en avsevärd förstärkning av stödet till barnfamiljerna. Förslagen innefattar en kraftig höjning av barnbidraget. Samtidigt höjs flerbarnstilläggen och studiebidragen. Vidare förstärks bostadsbidragen och garantinivån i föräldraförsäkringen höjs. Kostnaderna för åtgärderna inom familjepolitikens område har beräknats till ca 3,3 miljarder kronor, vilket finansieras i sin helhet med slopat förvärvsavdrag, justeringar i inkomstskatteskalen m. m.

I propositionen föreslås slutligen vissa sysselsättningsskapande åtgärder. Dessa omfattar bl. a. en vidgning av planeringsramen för arbetsmarknadsutbildning, förbättrade möjligheter för arbetslösa att bedriva studier inom den kommunala vuxenutbildningen samt särskilda utbildningsåtgärder för arbetslösa ungdomar. Förslag för att förbättra rörligheten på arbetsmarknaden redovisas. Åtgärder för ett snabbt genomförande av arbetsmarknadsstyrelsens s. k. serviceprogram föreslås. För att möta hotet av växande arbetslöshet inom bygnadsverksamheten föreslås tidigareläggningar av vissa bygnadsarbeten.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Leijon, Peterson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsråden Feldt, Sigurdsen, Göransson, Leijon, Dahl, Peterson, Holmberg

---

Proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m. m. (kompletteringsproposition)

Statsrådet Feldt anför: Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1983/84: 100) förelagt riksdagen ett förslag till statsbudget för budgetåret 1984/85. På de punkter där förslaget upptog endast beräknade belopp har regeringens förslag redovisats i särskilda propositioner.

Enligt bestämmelserna i 3 kap. 2 § riksdagsordningen skall regeringen – förutom förslaget till statsbudget i budgetpropositionen – avge ett särskilt förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för det kommande budgetåret i den s. k. kompletteringspropositionen. Detta förslag bör nu lämnas till riksdagen. I samband därmed bör regeringen redovisa sin bedömning av den ekonomiska politiken i en reviderad finansplan. Likaså bör en reviderad nationalbudget tillställas riksdagen. I kompletteringspropositionen bör också tas med de förslag till åtgärder inom familjepolitiken och sysselsättningspolitiken som bör behandlas av innevarande riksmöte.

Statsrådet Feldt föredrar de delar av förslaget till kompletteringsproposition som avser den reviderade finansplanen och en redogörelse för statsbudgetens utgifter och beräknade inkomster under budgetåret 1984/85, m. m. Statsråden Sigurdsen, Göransson, Leijon, Dahl, Peterson och Holmberg föredrar härefter sina förslag till familjepolitiska och sysselsättningspolitiska åtgärder. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Feldt hemställer att regeringen i en gemensam proposition förelägger riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder eller de ändamål som de har hemställt om.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder eller de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen förordnar att de anföranden och förslag som har upptagits i underprotokollen skall bifogas propositionen som *bilagorna 1–7*.

Reviderad finansplan

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Föredragande: statsrådet Feldt

Anmälan till proposition om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85 såvitt avser reviderad finansplan samt beräkning av statens inkomster, m. m.

1 Inledning

Den svenska ekonomins återhämtning fortsätter med oförminskad styrka. I denna reviderade finansplan redovisas ett antal nya uppgifter, som bestyrker att den hösten 1982 inledda politiken gett produktion och sysselsättning en kraftig stimulans, samtidigt som obalanserna på viktiga områden påtagligt minskat. Under 1984 kommer vår ekonomi också att gynnas av en förhållandevis stark tillväxt i världshandeln.

Således kommer underskottet i utrikesaffärerna att fortsätta att minska som resultat av ökad export. Industriproduktionen ökar i år i takt med 7% och industrins sysselsättning väntas öka för första gången på flera år. Den långa perioden av nedgång i industriinvesteringarna bryts i år av en uppgång, beräknad till 15%. Läget på arbetsmarknaden förbättras stadigt och sysselsättningsökningen väntas bli så stor att arbetslösheten nu kan börja minska.

Den ekonomiska återhämtningen har skapat utrymme för att föra en restriktiv budgetpolitik utan att den skapar arbetslöshet. Eftersom uppgången i sig förstärker budgetens inkomstsida och minskar trycket på utgiftssidan har detta lett till att statens budgetunderskott detta och nästa budgetår minskar påtagligt.

På praktiskt taget alla områden har vi således närmat oss de mål som uppställdes för den ekonomisk-politiska strategi som har kallats den tredje vägen. Det har med andra ord visat sig möjligt att förena målen ökad tillväxt och bättre balans, vilket i många andra länder betraktas som en omöjlig kombination. Ändå är det uppenbart att denna lyckosamma utveckling för att kunna fullföljas kräver att ytterligare en grundläggande förutsättning för regeringens ekonomisk-politiska strategi uppfylls.

I fjol ställde riksdagen på regeringens förslag upp målet att inflationen i Sverige skulle begränsas till nivån 4% under loppet av 1984. Bakom detta ambitiösa mål fanns två motiv. Det ena var att om Sverige i en värld med hög arbetslöshet skall kunna bryta sig en egen väg, som leder till full

sysselsättning, måste vi uppnå hög ekonomisk tillväxt. Det kräver att utrikeshandeln förblir en kraftig stimulansfaktor under flera år framöver. Därmed blir ett bibehållet gynnsamt kostnads- och konkurrensläge en nödvändig förutsättning för att full sysselsättning skall kunna uppnås och bibehållas. Eftersom många av våra konkurrentländer, låt vara till priset av en hög arbetslöshet, kunnat hålla tillbaka pris- och kostnadsstegringarna, måste vi pressa ned den svenska inflationen till högst samma nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer.

Det andra motivet var att Sverige i ett decennium haft en inflation på i genomsnitt 10% per år. Detta har lett till en enorm omfördelning av tillgångar, som årligen i en omfattning av flera tiotals miljarder kronor förts från vissa grupper till andra. På det sättet har klyftorna i samhället vidgats och nya orättvisor skapats. Inflationen har dessutom kraftigt bidragit till att arbetslösheten ökat och reallönerna fallit, att företag slagits ut och vår utlandsskuld vuxit. Den har också skapat ett ekonomiskt klimat, som gynnar fiffighet, spekulation och konsumtion för lånade pengar, medan produktiva insatser i form av arbete, sparande och investeringar har missgynnats.

Det torde vid sidan av arbetslösheten knappast finnas något samhällsproblem där så total enighet råder om dess ekonomiska och sociala skadlighet som beträffande inflationen. När regering och riksdag manade till kamp mot inflationen riktade sig därför denna uppmaning till alla medborgare i förvisning om att den skulle vinna bred anslutning. Genom regeringens politik och den ekonomiska utvecklingen har de allmänna förutsättningarna skapats för en kraftig dämpning av inflationstakten. Samtidigt måste vi vara medvetna om att inflationen skall pressas ned i ett skede då industrikonjunkturerna går uppåt och vinsterna ökar. Därför kan statsmakternas insatser inte ensamma avgöra om vi lyckas. Det krävs medverkan från alla dem som till slut bestämmer kostnader och priser: företagen och de offentliga myndigheterna, arbetsmarknadens parter och de enskilda hushållen.

Avtalsrörelsen är ännu inte helt avslutad. Men det står redan nu klart att lönekostnadsökningen 1984 riskerar att bli större än vad som är förenligt med det av regering och riksdag uppställda inflationsmålet. Avvikelsen kan dock inte sägas vara så stor att den i år äventyrar den fortsatta återhämtningen. En skärpning av den ekonomiska politiken bör kunna åstadkomma att inflationstakten begränsas till i närheten av den målsatta nivån. Även 1984 kan därför bli ett gott år för Sveriges ekonomi.

Det läge som uppstått kräver likväl att vissa åtgärder vidtas. Det finns således avtal och avtalskonstruktioner som kan driva upp pris- och kostnadsökningarna under 1985 till en nivå som på nytt blir ett hot mot ekonomins återhämtning och därmed sysselsättningen. Enligt regeringens uppfattning måste nationens krafter nu samlas kring uppgiften att förhindra att detta sker.

Det är därför av stor vikt att den inledda kampen för att få ned inflationen till nivån 4% 1984 fullföljs. Regeringen har redan vidtagit ett antal åtgärder i detta syfte och ytterligare ekonomisk-politiska insatser för att motverka löneglidning och begränsa kostnadsökningarnas genomslag i konsumentpriserna bör nu vidtas. Med utgångspunkt från att inflationstakten väsentligt kommer att nedbringas under 1984 bör denna politik med kraft fullföljas under 1985 i syfte att ytterligare pressa ned inflationen. Ett inflationsmål har således ställts upp även för 1985 av innebörden att inflationen under loppet av detta år skall bli ca 3%.

Med de kostnadsstegringar för 1985 som etablerats i årets avtalsrörelse torde emellertid detta mål vara omöjligt att nå. Att döma av vissa avtal som sträcker sig in på 1985 kan kostnadsökningen komma att ligga avsevärt över de nivåer som är förenliga med detta inflationsmål och med återvunnen full sysselsättning. På vissa områden uppstår kostnadsökningar under 1984 som får fullt genomslag först under 1985. Även icke avtalsbundna kostnadsökningar, t. ex. löneglidning, liksom olika slag av prisutvecklingsgarantier, förtjänstutvecklingsgarantier, och rätt till omförhandling i vissa lägen, kan få effekter som påverkar kostnadsutvecklingen 1985 så att inflationsbekämpningen starkt försvåras.

Regeringen drar av detta slutsatsen att det är nödvändigt med ett samarbete mellan samhället och arbetsmarknadens parter för att åstadkomma så låga kostnadsökningar att det går att bibehålla den starka konkurrenskraft som uppnåtts genom devalveringen hösten 1982. Härigenom kan grunden läggas för en långsiktigt hållbar expansion av produktion, investeringar och sysselsättning.

2 Den ekonomiska utvecklingen sedan 1982

2.1 Omläggningen av den ekonomiska politiken

Den svenska ekonomin var 1982 på väg in i en allt djupare kris. Produktionen och sysselsättningen föll, liksom investeringarna och sparandet. Utrikeshandeln försämrades och arbetslösheten ökade kraftigt. De offentliga finanserna försvagades.

Orsakerna bakom den svaga utvecklingen var såväl strukturella som konjunkturella. Grundproblemet var en långsiktigt försvagad konkurrenskraft i den konkurrensutsatta sektorn, vilket medförde såväl långsam produktionstillväxt jämfört med omvärlden som trendmässigt växande underskott i utrikeshandeln. Många års låg lönsamhet och sjunkande soliditet bidrog ytterligare till den dämpade investeringsutvecklingen. Underskottet i statsfinanserna hade under den senare delen av 1970-talet stigit till en nivå, där det hotade den finansiella stabiliteten och de stigande kostnaderna för statsskuldräntorna började tränga undan väsentliga offentliga åtaganden. Inflationen hade legat på nivån 10% per år i närmare ett

decennium, vilket etablerat pris- och lönebildningsförväntningar som ytterligare försvårade uppnåendet av förbättrad konkurrenskraft. Ovanpå dessa långsiktiga problem kom så de konjunkturella påfrestningar som världsrecessionen efter den andra oljekrisen förde med sig och som innebär att den efterfrågan på svenska varor, som länge varit svag, minskade än mer.

Det framstod för den nya regeringen som ett oeftergivligt krav att så snabbt som möjligt bryta denna nedåtriktade ekonomiska utveckling.

Den 16-procentiga devalvering som genomfördes den 8 oktober 1982 skapade förutsättningar härför. Den gav möjlighet att genom en kraftig konkurrenskraftsförstärkning på en och samma gång förbättra den externa balansen och öka den samlade efterfrågan. Genom den starka expansion i den konkurrensutsatta sektorn som härigenom grundlades, skapades också erforderligt utrymme för den statsfinansiella åtstramning som den offentliga finansieringskrisen nödvändiggör. Det är bara vid en stark expansion av den efterfrågan som riktas mot svenska varor och tjänster, som det är möjligt att sanera statsfinanserna utan kraftigt negativa effekter på den totala sysselsättningen.

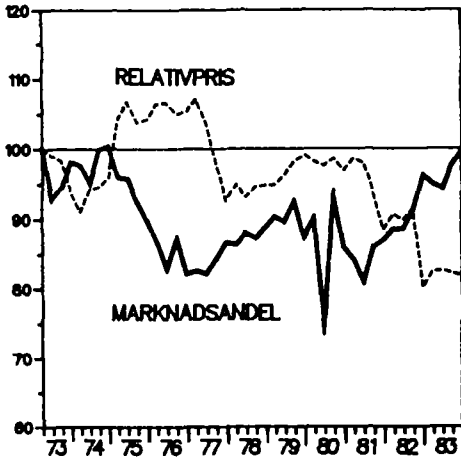
Konkurrenskraftsförstärkningen skapar möjligheter till förbättrad lönsamhet för produktiva investeringar, samt till en förstärkt soliditet som ökar företagets motståndskraft vid ekonomiska påfrestningar. Men en snabb utveckling efter detta mönster ger också upphov till fördelningspolitiska spänningar, vilka gör det nödvändigt att på olika sätt gripa in för att fördela krisens bördor efter bärkraft. Regeringen kompletterade därför devalveringen med en aktiv fördelningspolitik. Vidare sattes ett omfattande investeringsprogram igång, och arbetsmarknadspolitiken gavs ökade resurser.

En avgörande förutsättning för att de strukturella problemen i den svenska ekonomin skall kunna hävas är framför allt att den konkurrenskraftsförstärkning som devalveringen medförde blir bestående; detta kräver i sin tur att vår ekonomi växlar in på en bana som kännetecknas av avsevärt lägre prisstegringar än dem vi upplevt under det senaste decenniet och att den konkurrensutsatta sektorns relativa lönsamhet får ligga kvar på en hög nivå.

Politiken har därför också inriktats på att radikalt och bestående sänka inflationen och samtidigt hävda sysselsättningen. Inflationen har angripits med ett omfattande åtgärdsprogram. Finans- och penningpolitiken har givits en stramare inriktning. Regeringen har satt upp målet att inflationen under loppet av 1984 skall nedbringas till nivån 4%.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla helheten i den ekonomisk-politiska strategin. Den baseras på en kombination av åtgärder som verkar på både utbuds- och efterfrågesidan i ekonomin och som har både expansiva och åtstramande inslag. Grundförutsättningen för att den skall lyckas är att vi förmår bevara det gynnsamma kostnadsläge den konkurrensutsatta sek-

Diagram 1 Marknadsandelar och relativpriser för svensk export av bearbetade varor till OECD-området 1973–1983
Index 1 kvartalet 1973=100

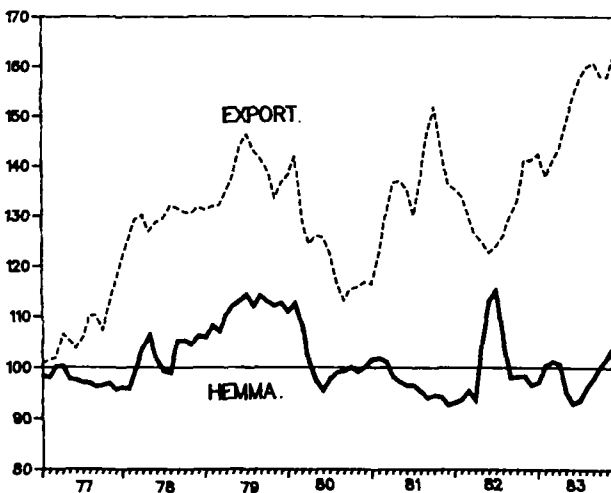
Källa: Kommerskollegium.

torner f. n. har. För detta krävs att vi konsekvent och uthålligt fullföljer den politik som inletts.

2.2 Den ekonomiska politikens resultat

Kursomläggningen av den ekonomiska politiken har i en rad avseenden haft mycket gemensamma effekter. Det kan vara skäl att redovisa dessa

Diagram 2 Industrins ordergång från export- resp. hemmamarknaden 1977–1983
Tremånaders glidande medeltal, index 1970=100

Källa: Statistiska centralbyrån.

innan jag övergår till riktlinjerna för den ekonomiska politiken och till en mer detaljerad redovisning av prognoserna för det kommande året.

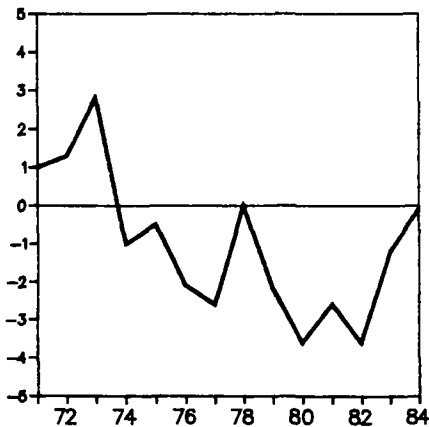
Devalveringen 1982 medförde att relativpriset för svenska bearbetade varor sjönk med ca 10 %. Sammanlagt medförde devalveringarna 1981 och 1982, som framgår av diagram 1, att relativpriset vid utgången av 1983 låg ca 17 % lägre än det gjorde i början av 1981. Detta har i sin tur – vilket också framgår av diagram 1 – medfört att den svenska industrin nu återtagit de marknadsandelar den förlorade under andra hälften av 1970-talet. Från hösten 1982 till slutet av 1983 ökade marknadsandelarna för bearbetade varor med ca 9,5 %. Under 1984 väntas svensk industri fortsätta att vinna andelar på de internationella marknaderna.

Orderingången från exportmarknaderna ökade mycket kraftigt under hela 1983, se diagram 2. Den ökningen har fortsatt första kvartalet i år, samtidigt som även orderingången från hemmamarknaden börjat stiga. Ökande orderingång och växande marknadsandelar har åtföljts av en mycket snabb exportökning. Den totala exportvolymökningen mellan 1982 och 1983 blev hela 12 %, vilket innebär en mycket stark stegring jämfört med ökningen mellan 1981 och 1982. Exporten av industrivaror ökade med 11 % 1983. Det bör särskilt understrykas, att av uppgången ungefär 2/3 beror på förbättrad konkurrenskraft och växande marknadsandelar, dvs. på egna ansträngningar. Draghjälpen från den internationella ekonomin var under denna period måttlig.

Samtidigt steg importen av industrivaror 1983 med endast 2 %. Även detta är en dramatisk omsvängning, eftersom denna import ökade med hela 7,6 % 1982. Den stora nedgången indikerar att svenska företag under fjolåret tog marknadsandelar även på hemmamarknaden.

Sammantaget medförde den stora exportökningen och dämpningen av importen att utrikeshandeln genomgick en remarkabel förbättring under

Diagram 3 Bytesbalansen 1971–1984
Procent av BNP

1983. Handelsbalansen svängde om från minus 7 miljarder kr. 1982 till plus 10 miljarder kr. 1983. Turistnettot förbättrades med 1 1/2 miljard kr. Rän-tenettet fortsatte att försämrans, men totalt minskade underskottet i bytesbalansen från drygt 22 miljarder kr. 1982 till drygt 8 miljarder kr. 1983. Som andel av BNP innebär det, enligt diagram 3, en nedgång från 3,6 till 1,2%, dvs. med 2/3.

Prognoserna tyder också på en fortsatt förbättring i år: exporten av varor och tjänster förutses öka med 7,5% och bytesbalansunderskottet minska ytterligare, till ca 1 miljard kr.

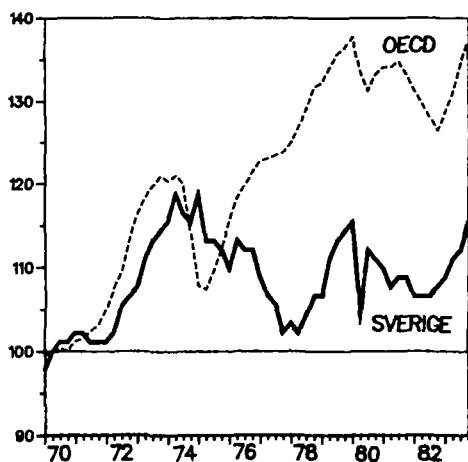
Den starka exportökningen har givit en kraftig tillväxtimpuls till den svenska industrin. Industriproduktionen steg 1983, som framgår av diagram 4, med 5,5%. Det var första gången sedan 1979 som industriproduktionen ökade. I år pekar prognosen på en ännu kraftigare ökning, nämligen med knappt 7%, vilket skulle medföra att den svenska industrin äntligen skulle uppnå och överträffa 1974 års produktionsnivå, vilken är den högsta vi hittills noterat.

Ökande produktion har inneburit ett stegrad kapacitetsutnyttjande; industrins faktiska kapacitetsutnyttjande ökade under 1983 med 5 procentenheter till 84%. Skillnaden mellan faktiskt och möjligt kapacitetsutnyttjande, vilken utgör ett mått på undersysselsättning i industrin, halverades under loppet av 1983. Bruttonationalprodukten, som 1983 ökade med drygt 2% väntas i år växa med drygt 2 1/2%.

Växande produktion och förstärkt konkurrenskraft har också gett svenskt näringsliv ett påtagligt lönsamhetslyft. Tillverkningsindustrins nettomarginal förbättrades från 4,1% 1982 till 6,8% 1983 och väntas förbättras ytterligare 1984. Räntabiliteten på totalt kapital ökar från 8,7% 1982 till

Diagram 4 Industriproduktionen i Sverige och OECD 1970–1983

Index 1970=100

Källa: Finansdepartementet, OECD.

12 % 1984. Under 1983 nåddes ett viktigt mål: räntabiliteten på det fysiska kapitalet blev lika hög som avkastningen på finansiella placeringar, mätt som specialinlåningsräntan. Samtidigt har soliditeten förbättrats, vilket gör företagen mer motståndskraftiga mot tillfälliga påfrestningar. Även värderingen av företagen har påverkats härav; under 1983 steg börskurserna, så att börsbolagen totalt sett nu värderas till ungefär sitt substansvärde.

Kraftigt ökad lönsamhet, ökad orderingång och produktion samt stigande kapacitetsutnyttjande har medfört att nedgången i industriinvesteringarna hejdats och nu vänts till en uppgång. Också de stigande börskurserna torde innebära en stimulans för investeringarna, bl. a. eftersom de innebär att det inte längre är billigare för företagen att utvidga sin kapacitet via företagsköp än genom nyinvesteringar. Under innevarande år räknar jag med en påtaglig uppgång av investeringsverksamheten: industriinvesteringarna beräknas i år öka med 15 % och det samlade näringslivets investeringar med 12 %. Detta innebär en avsevärd uppjustering av de prognoser som lämnades i den preliminära nationalbudgeten tidigare i år.

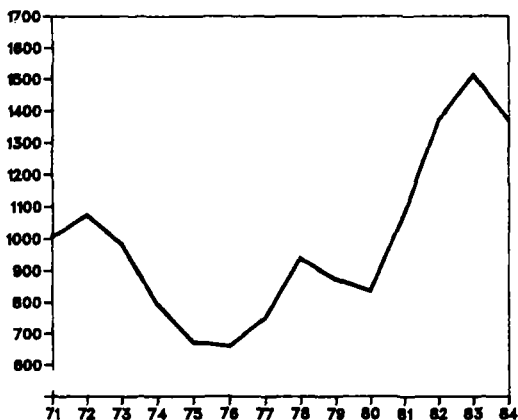
När det gäller arbetsmarknaden, innebar 1983 att sysselsättningsnedgången 1981 och 1982 bröts. De båda sistnämnda åren minskade antalet sysselsatta med 4000 resp. 8000 personer. Framför allt drabbades sysselsättningen inom industrin, vilken under dessa båda år minskade med nästan 65000 personer. Den öppna arbetslösheten steg från 2,0 % av arbetskraften 1980 till 3,1 % 1982; under det tredje kvartalet 1982 nådde den nivån 3,6 %.

1983 ökade antalet sysselsatta, till följd av ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt den förbättrade konkurrenskraften och den därav stigande produktionen, med drygt 9000 personer jämfört med 1982. Den största expansionen ägde rum i den privata tjänstesektorn. Samtidigt ökade emellertid arbetskraftsutbudet kraftigt. Dessutom var kapacitetsutnyttjandet lågt, och de ökade leveranserna kunde i stor utsträckning säljas från lager. Nettoefterfrågan på arbetskraft inom industrin ökade inte trots den stigande produktionen. Till följd härav fortsatte den öppna arbetslösheten att stiga under 1983, om än i betydligt långsammare takt än 1982. Utvecklingen framgår av diagram 5.

Där framgår också att arbetslösheten i år förutses minska. 1984 beräknas sysselsättningen öka både inom industrin och den offentliga resp. den privata tjänstesektorn. Den öppna arbetslösheten väntas minska med ca 15000 personer. Vi skulle således nu ha nått den fas i saneringen av vår ekonomi, då stigande kapacitetsutnyttjande tillsammans med de omfattande arbetsmarknadspolitiska insatserna förmår öka nettoefterfrågan på arbetskraft.

Vi kan alltså på dessa viktiga målområden för den ekonomiska politiken – utrikeshandeln, tillväxten, investeringarna och sysselsättningen – peka på avsevärda framgångar. Även på den finansiella sidan kan vi notera en utveckling åt rätt håll; en utveckling som, till yttermera visso, nu förefaller gå avsevärt snabbare än vad prognoserna i finansplanen gav vid handen.

Diagram 5 Öppen arbetslöshet 1971–1984
100-tal enligt AKU

Källa: Statistiska centralbyrån.

Budgetunderskottet minskade sålunda från 13,4% av BNP 1982 till 11,5% 1983, och väntas i år minska ytterligare, till 10,0%. Därmed har den oavbrutna stegringen 1976–1982 brutits, och det reala underskottet har minskats med en dryg fjärdedel på endast två år. Jämfört med fjolårets långtidsbudget ligger statsbudgetens underskott i budgetförslaget för nästkommande budgetår nu hela 34 miljarder kr. lägre. Den konsoliderade offentliga sektorns underskott minskar från en toppnivå på 6,4% av BNP 1982 till 5,1% i fjol och beräknade 3,7% i år – vilket är mindre än hälften av det sparandeunderskott som indikerades av fjolårets långtidsbudget. Sverige har i och med denna anmärkningsvärt snabba förstärkning av de offentliga finanserna kommit ned på tal som är normala för OECD-området, efter att under 1980-talets första år haft påtagligt större underskott än i OECD-området i övrigt.

Det bör särskilt understrykas, att denna förbättring av det statsfinansiella läget kunnat genomföras utan att skattetrycket skärpts. Skatternas andel av BNP ligger kvar på nivån 51%, vilket innebär att skattetrycket varit i stort sett oförändrat sedan 1977. Orsaken till de förbättrade budget-siffrorna är i stället en gynnsammare ekonomisk utveckling och en stramare utgiftsprövning. Medan de offentliga utgifterna under 1976–1982 i genomsnitt steg med 5,3% om året, ökade de 1983 med mindre än hälften därav, eller med 2,2%, och beräknas i år öka med endast 0,6%.

Innebörden av detta är att vi under 1983 tog ett viktigt steg på vägen mot att häva de svåra restriktioner för den ekonomiska politiken som utgörs av underskotten i utrikeshandel och statsbudget, samtidigt som den realekonomiska utvecklingen vände uppåt på de centrala områdena.

Till yttermera visso förstärks den positiva utvecklingen under 1984. Underskotten i bytesbalansen och statsbudgeten fortsätter att minska, och detta i ganska snabb takt. Investeringarna, produktionen och sysselsättningen ökar, medan arbetslösheten sjunker.

2.3 Inflation eller sysselsättning

Vi kan således slå fast att krisstrategin hittills varit framgångsrik. Vi har på så gott som alla områden närmat oss våra ekonomisk-politiska mål. Prognoserna för 1984 visar på avsevärda förbättringar på alla viktiga områden.

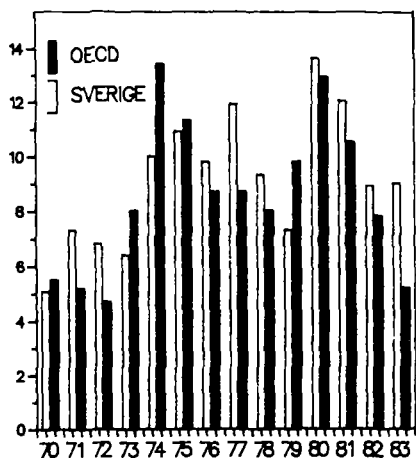
Dessa framgångar innebär emellertid alls icke att vi redan skulle ha övervunnit krisen i den svenska ekonomin. Jag vill särskilt varna för den osäkerhet som de nyss redovisade prognoserna behäftas med, och för de risker för en sämre utveckling som därmed föreligger. Framför allt vill jag framhäva att prognoserna om fortsatta framgångar bygger på vissa antaganden om de internationella marknadernas tillväxt och på vår ekonomiska förmåga att bevara sin konkurrenskraft gentemot de främsta konkurrenterna på dessa marknader.

I 1983 års reviderade finansplan redovisade jag särskilda kalkyler, som klart illustrerade den synnerliga betydelse som en låg inflationstakt spelar i detta sammanhang. Utifrån de förutsättningar som då gällde, visade dessa kalkyler att en halvering av inflationstakten under 1984 och 1985 skulle medföra en nedgång av arbetslösheten med ca 75 000 personer 1985, en dubbelt så stor exportökning, en dubbelt så stor ökning av industriproduktionen och en sex gånger så snabb ökning av industriinvesteringarna – allt jämfört med det alternativ enligt vilket inflationen och kostnadsstegringen skulle ligga kvar på 1970-talets höga nivå.

Dessa kalkyler utgjorde en viktig del av det beslutsunderlag som ledde till att regeringen antog målet att bringa ned prisstegringstakten till nivån 4% under loppet av 1984 och sedermera följde upp detta med ett ambitiöst anti-inflationsprogram. Riksdagen har anslutit sig till såväl inflationsmålet som huvudpunkterna i inflationsbekämpningsprogrammet. Årets långtidsbudget och 1984 års långtidsutredning, som jag strax skall kommentera närmare, har ytterligare breddat detta beslutsunderlag. Utan att nu ta ställning till LU 84 och dess ekonomisk-politiska rekommendationer vill jag ändå notera, att långtidsutredningen understryker och t. o. m. skärper kravet på en dämpad inflationsutveckling. Enligt utredningen måste vi åstadkomma en fortsatt förbättring av vårt relativa kostnadsläge under resten av 1980-talet för att till 1990 kunna nå våra ekonomisk-politiska mål – däribland full sysselsättning och balans i utrikeshandeln. Detta förutsätter att prisstegringarna under återstoden av 1980-talet begränsas till i genomsnitt ca 4% per år; något som i sin tur innebär ett radikalt brott med 1970-talets inflationsutveckling.

1983 innebar i detta avseende ett viktigt steg i rätt riktning. Devalveringen 1982 medförde en stegring av importpriserna, mätt i svenska kronor. I finansplanen 1983 räknade jag därför med en temporär uppgång av inflationen till 11,5% 1983. Emellertid kom prisstegringstakten i följd, bl. a. till följd av ansvarsfulla löneavtal, att stanna på knappt 9%, vilket framgår av

Diagram 6 Konsumentprisernas årliga ökningstakt i Sverige och OECD 1970–1983
Procent

Källa: Finansdepartementet, OECD.

diagram 6. Det är denna dämpade inflation som bidragit till den starka realekonomiska utvecklingen under det gångna året. Samtidigt framgår också av diagram 6 att omvärldens inflation ligger påtagligt under den svenska. Det är detta som gör det nödvändigt för oss att pressa tillbaka prisstegringarna även i vårt land, om vi skall ha en chans att bevara konkurrenskraften och hävda sysselsättningen.

I årets finansplan gjorde jag bedömningen att vi hade goda möjligheter att nå inflationsmålet 4% under loppet av 1984 (vilket motsvarar ca 6% mellan årsgenomsnittet 1983 och 1984). Flera faktorer – varav en del är resultatet av regeringens inflationsbekämpning – talar för en påtaglig sänkning av inflationen i år:

- De internationella prisstegringarna blir i år måttliga och den importerade inflationen avsevärt lägre än tidigare.
- Det faktum att vi nu är på väg in i en högkonjunktur höjer produktiviteten, vilket sänker styckkostnaderna.
- Omfattande åtgärder har vidtagits för att förhindra att flaskhalsar i produktionen bromsar uppgången; detta gäller såväl arbetskraft som kapital.
- Avindexeringsprogrammet för de offentliga utgifterna har medfört en viss dämpning av prisstegringarna.
- Det inflationstryck som emanerar från kreditmarknaden har lättat avsevärt genom uppstramningen av finanspolitiken, som medfört minskat budgetunderskott, och genom omläggningen av kreditpolitiken, som medfört att den inflationsdrivande likviditetstillväxten starkt dämpats.

Så gott som alla de pusselbitar som tillsammans skulle möjliggöra den dämpade inflationen har därmed fallit på plats.

En återstår emellertid, nämligen den kostnadsstegring som härrör från lönesidan. I finansplanen anförde jag: "Arbetsmarknadens parter måste göra sin insats genom måttfulla löneuppgörelser. Det finns vid det här laget många års bittra erfarenheter av hur i kronor och ören stora lönehöjningar snabbt ätits upp av nya prisstegringar, som försämrat köpkraft och levnadsstandard och till sist också sysselsättningen. Därför borde avtalsrörelsen inriktas på att nå bästa möjliga förutsättningar för stigande reallöner till minsta möjliga kostnad för produktionen och sysselsättningen".

Årets avtalsrörelse är ännu inte helt avslutad. Fortfarande återstår några avtal att sluta. För huvuddelen av arbetsmarknaden föreligger dock avtal. Tvåårsavtal har träffats på den offentliga sidan och avtal av varierande längd på den privata. Bedömningen av avtalens kostnadseffekter försvaras främst av löneglidningen. Genom skilda former av klausuler får denna genomslag också för grupper som saknar egen löneglidning.

Såvitt nu kan bedömas ligger den totala lönekostnadsstegringen i år på 7 1/2 %, dvs. klart över den kostnadsstegring som antogs i finansplanen. Orsaken är dels att kostnadsutvecklingen till följd av vissa avtal som slutits under den senaste tiden ligger över de nivåer som är förenliga med inflationsmålet, dels att en icke obetydlig löneglidning i föreliggande konjunkturläge torde vara svår att undvika. Allt annat lika skulle detta medföra en prisstegring under loppet av 1984 på närmare 5 1/2 %.

Jämfört med 1983 innebär detta en betydande nedgång av prisstegrings-takten, särskilt med tanke på att aktivitetsnivån i ekonomin samtidigt stiger påtagligt. Avvikelsen från det uppställda inflationsmålet är inte så stor att den i år äventyrar den fortsatta återhämtningen.

Men om det skall vara möjligt att skapa stabila förutsättningar för en balanserad och uthållig tillväxt i den svenska ekonomin med en återgång till full sysselsättning samtidigt som en stark externbalans kan upprättas, är det, som jag tidigare framhållit, nödvändigt att pris- och kostnadsutvecklingen *varaktigt* nedbringas till högst den nivå som har etablerats i våra viktigaste konkurrentländer.

Med de kostnadsstegringar som etablerats i årets avtalsrörelse torde det emellertid bli praktiskt taget omöjligt att under 1985 ytterligare pressa tillbaka inflationen. Därmed hotas också den långsiktiga ekonomisk-politiska strategin och våra möjligheter att återvinna den fulla sysselsättningen.

Vi står således inför ett avgörande skede i krisbekämpningen. Det är under den närmaste tiden det kommer att avgöras huruvida den politikomläggning som genomfördes efter regeringsskiftet 1982 kommer att ge bestående positiva resultat på sysselsättning, investeringar och produktion och lägga grunden till en ny industriell expansionsperiod, eller om dess effekter bara blir av kortsiktig natur.

Skall de positiva resultaten bli bestående måste regeringen – tillsammans med alla andra parter i det ekonomiska livet – intensifiera ansträng-

ningarna att bekämpa inflationen. Nationens krafter måste nu samlas kring uppgiften att varaktigt bringa ned pris- och kostnadsstegringen och därigenom hävda den fulla sysselsättningen.

För detta krävs en omedelbar förstärkning av stabiliseringspolitiken, i syfte att öka våra möjligheter att i den nya situationen ändå nå årets inflationsmål. Men framför allt krävs kraftfulla åtgärder för att göra det möjligt att även 1985 och åren därefter varaktigt hålla tillbaka prisstegen, så att grunden läggs för en stabil och hållbar ekonomisk expansion och därmed också för full sysselsättning och en väl fungerande social välfärd.

3 Den ekonomiska politikens inriktning

3.1 Åtgärder mot inflationen

Med hänsyn till den höga prioritet som regeringen tillmäter sysselsättningsmålet och det nödvändiga i att dämpa inflationstakten för att nå detta mål, ligger målet att reducera inflationen till nivån 4% under 1984 kvar. Likaså är det ett mål för regeringen att under loppet av 1985 ytterligare nedbringa inflationstakten till nivån 3%.

Finanspolitiken har för 1984 redan givits en klart restriktiv inriktning. Den totala kontraktiva efterfrågeeffekten från den offentliga sektorn på ekonomin beräknas till drygt 2% av BNP. De indirekta skatterna och minskningarna av transfereringarna svarar för merparten av denna effekt. För 1985 avtecknar sig, mot bakgrund av fattade beslut, en fortsatt kontraktiv effekt, som emellertid blir mindre än i år och huvudsakligen hänförs till inkomstautomatiken.

Även *penningpolitiken* är inriktad på att stabilisera konjunkturutvecklingen och motverka en inflationsdrivande likvidisering av ekonomin. Kreditexpansionen till allmänheten har för 1984 begränsats till 4%. Betydande framsteg har vidare gjorts när det gäller att placera den ökande statsskulden utanför banksystemet. Genom introduktion av nya låneinstrument med längre löptider har statsskulden konsoliderats. Likviditetstillväxten i ekonomin blir betydligt lägre 1984 än 1983 och de närmast föregående åren.

De löneavtal som slutits i år gör det svårt att nå ned till den målsatta inflationstakten. För 1985 föreligger en allvarlig risk att kostnadsutvecklingen avviker än mer från den takt som är förenlig med det uppsatta inflationsmålet. Därför är det nödvändigt att omedelbart vidta åtgärder i syfte att begränsa kostnadstrycket och löneglidningen. Följande åtgärder bör därför beslutas resp. föreslås riksdagen.

1. Ett allmänt prisstopp införs med priserna den 9 april som stoppriser. Under prisstoppet bör prisökningar medges endast i undantagsfall. Genom detta prispolitiska ingripande i kombination med övriga åtgärder återska-

pas möjligheterna att under loppet av 1984 pressa ned inflationstakten till den målsatta nivån. Prisstoppet medför också att de underliggande kostnadsökningarna kan hållas tillbaka, bl. a. genom en större återhållsamhet i fråga om löneglidning.

2. Hyresstopp införs under 1984. Det innebär att hyreshöjningar under perioden 1 april–31 december 1984 förhindras.

3. För att stödja inflationsbekämpningen på det fördelningspolitiska planet införs stopp för höjningar av utdelningarna på aktier som är inregistrerade vid Stockholms fondbörs samt OTC-aktier. Stoppet avser utdelningarna för verksamhetsåret 1984, dvs. normalt de utdelningar som beslutas våren 1985.

4. I syfte att sterilisera den omfattande likviditeten i ekonomin bör en särskild likviditetsdeposition införas. Denna innebär att arbetsgivare med mer än 20 milj. kr. i lönesumma åläggs att på konto i riksbanken deponera ett belopp som motsvarar 6% av lönesumman utöver 20 milj. kr. Inbetalningarna skall ske med 3% senast den 31 augusti 1984 och med 3% senast den 31 januari 1985. För kommunerna begränsas depositionerna till 3% av lönesumman utöver 20 milj. kr. att inbetalas vid den senare tidpunkten. Likviditetsindragningarna bör gälla till utgången av år 1986 med möjlighet för regeringen att medge återbetalning av beloppen tidigare. Regeringen har möjlighet att medge dispens och återbetalning i förtid om likviditetsindragningen skulle medföra allvarliga konsekvenser för företagets verksamhet eller äventyra investeringar av stor betydelse för ett företags utveckling och för sysselsättningen där. På inestående belopp får arbetsgivaren 7% ränta. Depositionerna beräknas uppgå till ca 10 miljarder kr.

5. För att motverka riskerna för ett ökat inflationstryck inom skogssektorn bör en ytterligare, särskild likviditetsindragning ske från den 1 juli 1984, baserad på exportvärdet av skogsprodukter. Bakgrunden till denna åtgärd är den snabba internationella prisuppgång som ägt rum på skogsindustrins produkter. Kombinationen av snabbt ökande priser och en produktionsnivå som närmar sig kapacitetsgränsen har erfarenhetsmässigt visat sig vara en grogrund för snabba prisökningar på de inhemska insatsfaktorerna i denna sektor. Dessa prisökningar har sedan spritts till övriga delar av ekonomin. Genom den föreslagna indragningen av likviditet bör prisutvecklingen inom sektorn kunna bli lugnare, något som förbättrar förutsättningarna för en stabil produktions- och investeringsutveckling. Depositionen bör uppgå till 3% av exportvärdet.

Uppbörderna av depositionerna föreslås utföras av tullmyndigheterna, som vidarebefordrar depositionerna till konton i riksbanken. Depositionerna bör betinga en ränta motsvarande gällande diskonto. Depositionstiden bör vara tre år fr. o. m. den 1 juli 1984 med möjlighet för regeringen att restituera depositionerna vid tidigare tidpunkt. Exportdepositionerna inom skogsindustrin beräknas uppgå till 1 à 1 1/2 miljard kr. Förslagen rörande likviditets- och exportdepositioner samt begränsning av utdelning på aktier redovisas närmare i en lagrådsremiss.

6. Kontokortskrediterna till hushållen begränsas. Regeringen har i detta syfte tagit upp överläggningar med kontokortsföretagen.

Den sammanlagda effekten av dessa åtgärder är att prisutvecklingen på kort sikt dämpas påtagligt. Den omfattande likviditetsindragning som likviditets- och exportdepositionerna medför, bör verksamt bidra till att dämpa löneglidningen i ekonomin och därmed motverka en viktig faktor bakom inflationsutvecklingen.

Vid sidan av dessa åtgärder är det enligt min mening angeläget att arbetsmarknadens parter genom förnyade överläggningar etablerar sådana förutsättningar för löne- och inkomstutvecklingen under 1985 att de uppsatta målen för den ekonomiska politiken, och då främst sysselsättningsmålet, kan uppfyllas. Det är nödvändigt att samla alla krafter i kampen för den fulla sysselsättningen. Alla parter måste nu göra en förnyad ansträngning för att göra det möjligt för Sverige att undvika den massarbetslöshet som etablerats i en rad länder under det senaste decenniet. Stora sociala och ekonomiska värden står på spel om det skulle visa sig omöjligt att åstadkomma den nödvändiga uppslutningen kring kampen mot inflationen. Ett uteblivet stöd för antiinflationpolitiken från övriga parter i samhället skulle tvinga statsmakterna till en ytterligare skärpning av finans- och penningpolitiken.

3.2 Kommunernas ekonomi

I prop. 1983/84: 133 om kommunalekonomiska frågor inför år 1985 redogjordes för den kommunala sektorns reala och finansiella utveckling de närmaste åren. Av den redogörelsen framgår att den årliga ökningen av den kommunala konsumtionen synes komma att något understiga 1 % åren 1985 och 1986, medan den finansiella situationen ter sig gynnsam vid måttliga pris- och löneökningar. I nämnda proposition föreslogs en begränsning av ökningstakten för skatteutjämningsbidragen m. m. Därvid förutsattes att merparten av de medel som frigörs skulle användas för att stimulera en ökad sysselsättning i kommunsektorn.

I det följande behandlas finansieringen av vissa familjepolitiska åtgärder. Genom dessa åtgärder kommer barnfamiljerna att få en kraftig ökning av sin köpkraft. Vidare föreslås avsevärt vidgade insatser på det arbetsmarknadspolitiska området, innefattande ytterligare insatser för att med statliga medel stimulera kommunala investeringar. Det finns också anledning att erinra om de bidrag som föreslagits i propositionen om ersättningsarna till landstingen för åren 1985 och 1986 för att stimulera en utbyggnad av hemsjukvård och öppen psykiatrisk vård.

Mot denna bakgrund är det inte aktuellt att i särskild ordning tillföra kommunsektorn ytterligare medel med anledning av vad som anförs i nämnda proposition.

I det föregående har utförligt redovisats bakgrunden till de ekonomiskpolitiska åtgärder som behöver sättas in för att regeringens mål för infla-

tionsbekämpningen skall kunna uppnås. Därvid har bl. a. föreslagits en åtstramning av likviditeten i ekonomin genom en generell indragning av likvida medel. Kommunsektorns likviditet måste f. n. bedömas vara mycket god, även om situationen varierar mellan olika kommuner. Avgörande för den kommunala ekonomin för år 1985 är vilka kostnadsökningar som kommer att inträffa. En kostnadsökning som ansluter till regeringens inflationsmål om 3 % kommer att leda till en mycket gynnsam finansiell situation. Detta hänger samman med att skatteinkomsterna för år 1985 härrör från inkomståret 1983, vilket ger en ökning av det kommunala skatteunderlaget för år 1985 med ca 8%. Denna inkomstökning som hänför sig till historisk inflation kommer sålunda för 1985 att mötas av en mycket låg kostnadsökning om regeringens inflationsmål uppfylls.

För att åstadkomma en tillräcklig åtstramning i ekonomin så att kostnadsökningarna kan hållas nere bör även kommuner och landsting omfattas av likviditetsindragningen. Som jag nyss nämnt bör indragningen för dessa utgöra 3 % av den del av lönesumman som överstiger 20 milj. kr. och ske vid årsskiftet 1984/85. En viss del av inkomstöverskottet för år 1985 kommer på detta sätt att sättas av för kommande år då inkomst- och utgiftsökningarna kommer mer i paritet med varandra. Kommuner och landsting kommer sålunda att efter två år få disponera de avsatta medlen och får ränta under tiden. Förslaget bör redovisas närmare i en lagrådsremiss. Möjligheten till dispens tas upp i det sammanhanget.

För att mildra effekten för de kommuner och landsting som har en utsatt finansiell situation föreslår jag att ramen för extra skatteutjämningsbidrag vidgas från 110 milj. kr. till 200 milj. kr. för år 1985. Detta leder till att behovet av anslagsmedel för budgetåret 1984/85 ökar. Anslaget till skatteutjämningsbidrag under statsbudgetens sjunde huvudtitel bör ökas med 45 milj. kr. mot denna bakgrund.

3.3 Sysselsättningspolitiken

Den fulla sysselsättningen är den ekonomiska politikens viktigaste mål. Huvudmedlet att nå målet är hög och stabil tillväxt. Detta förutsätter i sin tur att vi lyckas säkerställa den långsiktiga konkurrenskraften för vårt lands ekonomi. Bara genom att producera sådana varor och tjänster som människor vill ha – både i Sverige och i omvärlden – och till sådana priser som gör att de vill köpa dem, kan vi långsiktigt trygga målet arbete åt alla.

Regeringspolitiken har också sedan hösten 1982 varit inriktad på detta. Devalveringen och uppföljningen av densamma har siktat just på att trygga det svenska näringslivets långsiktiga styrka. Den förstärkta konkurrenskraft som härigenom åstadkommit har medfört ett stegradt efterfrågetryck, vilket höjt kapacitetsutnyttjandet och nu också börjar ge utslag i ökad sysselsättning och sjunkande arbetslöshet.

Arbetslösheten beror dock inte bara på svag efterfrågan och dålig kon-

kurrenskraft. Den spåds också på i den mån stelheter och trögheter i det ekonomiska livet fördröjer en nödvändig anpassning till förändrade villkor. En politik för full sysselsättning kan därför inte enbart inrikta sig på att genom en generell export- och produktionsstimulerande politik höja den ekonomiska tillväxten. Den måste också innefatta åtgärder som syftar till en större flexibilitet och rörlighet i ekonomin. Inte minst gäller detta arbetsmarknaden.

Det tar ofrånkomligen en viss tid innan en omläggning av den ekonomiska politiken, såsom den som genomfördes hösten 1982, ger utslag på arbetsmarknaden. Det har därför varit nödvändigt att komplettera den allmänna ekonomiska politiken med betydande arbetsmarknadspolitiska insatser för att förhindra en fortsatt snabb försvagning av arbetsmarknaden under den första tiden efter omläggningen av den ekonomiska politiken.

Sammanlagt satsade regeringen under sitt första år ca 30 miljarder kr. på närings- och sysselsättningspolitiken. Antalet personer i beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning ökades motsvarande 20 000 årsarbeten 1983. Särskilda åtgärder, i en del fall av nytt slag, har satts in för att under en femårsperiod skapa bättre förutsättningar för produktion och sysselsättning i Norrbotten.

Ett omfattande investeringsprogram med inriktning på energi-, kommunikations- och byggsektorerna är under genomförande, liksom en tidigareläggning av vissa statliga byggen. Ett skydd mot utförsäkring ur arbetslöshetskassorna har införts, vilket innebär att de som riskerar att bli utförsäkrade har rätt till beredskapsarbete. Ett nytt system har införts för stöd till industrins nyrekrytering och vidareutbildning. Under det gångna året har ett särskilt program understött tidigareläggning av rekrytering till fasta tjänster i kommuner och landsting. De s. k. ungdomslagen har börjat fungera, vilket innebär att arbetslösheten för 18–19-åringar kunnat nedbringas kraftigt.

Vidare har beslutats om ett tioårigt program för reparationer, ombyggnad och tillbyggnad (ROT-verksamhet) inom bostadssektorn. Regeringen har dessutom infört ett tillfälligt stöd till kommunala ombyggnads-, reparations- och underhållsarbeten. För arbeten som påbörjas under 1984 har vidare riksbanken beslutat vidga kommunlåneinstitutens ramar för utlåning i syfte att öka möjligheterna att få lån till denna typ av verksamhet.

Den underliggande utvecklingen på arbetsmarknaden, så som den manifesteras i efterfrågan på arbetskraft, har nu vänt i positiv riktning. Den uppgång i arbetslösheten, som kunde iakttas under 1983 och som är den oundvikliga konsekvensen av den svaga produktionsutvecklingen under de närmast föregående åren, har hejdats och synes nu ha vänts i en minskning av de öppna arbetslöshetstalen. Likväl kvarstår ännu betydande branschmässiga, yrkesmässiga och regionala obalanser på arbetsmarknaden.

Inom byggnadssektorn är efterfrågeläget fortsatt svagt, vilket motiverar ytterligare åtgärder; berörda statsråd skall senare återkomma till detta. Å

andra sidan har redan på detta tidiga stadium i konjunkturcykeln påtagliga brist- och flaskhalsproblem kunnat noteras för vissa kategorier yrkesutbildad arbetskraft.

De arbetsmarknadspolitiska insatser som nu föreslås bör främst inriktas mot att underlätta konjunkturuppgången och förbättra industriföretagens möjligheter att fylla sitt behov av utbildad arbetskraft. Anslagen för arbetsmarknadsutbildning bör vidgas så att ytterligare 15 000 personer kan genomgå utbildning under nästa budgetår. Den vidgade utbildningen bör i stor utsträckning avse kurser inom datateknik och andra tekniska ämnen. Möjligheterna för arbetslösa att bedriva studier inom den kommunala vuxenutbildningen bör förbättras. Särskilda utbildningsåtgärder bör också vidtas för arbetslösa ungdomar. Ytterligare resurser bör också avsättas för ungdomsprojekt, dvs. stöd till ungdomars egna initiativ för att skapa arbete.

För att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden bör kostnader för familjer i samband med flyttning kompenseras i högre grad än som nu sker. Samtidigt bör åtgärder vidtas som underlättar för medflyttande att få ett arbete. Ett särskilt bidrag bör kunna utgå till arbetslösa som startar egen verksamhet. Medel bör avsättas för ytterligare insatser för sysselsättningen i glesbygden.

AMS har beslutat om riktlinjer för ett program för förbättrad service till arbetsförmedlingens kunder. Serviceprogrammet syftar till att genom förenkling av regler och minskad intern administration flytta över resurser till den direkta förmedlingsverksamheten. Åtgärder bör vidtas för att underlätta ett snabbt genomförande av serviceprogrammet.

För att möta hotet om växande arbetslöshet inom byggnadsverksamheten är det nödvändigt att särskilt stimulera byggandet. Med utnyttjande av den finansfullmakt regeringen förfogar över bör en rad statliga byggprojekt tidigareläggas. Dessa åtgärder bör, tillsammans med de övriga projekt för att öka byggsysselsättningen som senare denna dag kommer att redovisas av berörda statsråd, kunna öka byggvolymen med sammanlagt ca 2,3 miljarder kr. Statens utgifter härför beräknas till ca 1,6 miljarder kr. Projekten har valts ut så att de i flertalet fall ger sysselsättningseffekt redan i höst. Tyngdpunkten ligger dock på vintern 1984/1985.

Sammanlagt beräknas kostnaderna för de sysselsättningspolitiska åtgärder som nu föreslås till ca 2,6 miljarder kr. Arbetsmarknadsministern och övriga berörda ministrar redovisar senare mer utförligt de skilda förslagen.

3.4 Rättvis fördelning

I årets finansplan framhöll jag, att den viktigaste fördelningspolitiska insats som kan göras är att driva en ekonomisk politik som gör det möjligt att upprätthålla full sysselsättning och stabila priser. Därför är den ekonomiska politik som nu bedrivs – och som är inriktad på just dessa båda mål

– i sig själv ett kraftfullt stöd för en långsiktigt mer rättvis fördelning av våra resurser.

Samtidigt innebär krispolitiken på kort sikt otvivelaktigt vissa fördelningspolitiska påfrestningar. Strävandena att stimulera den konkurrensutsatta sektorn, att sanera statsfinanserna och att snabbt nedbringa inflationen gör vissa uppoffringar ofrånkomliga. Den offentliga sektorns tillväxt blir lägre än tidigare och såväl utgiftsnedskärningar som inkomstförstärkningar i statsbudgeten måste komma till stånd. Vinstandelen i det svenska näringslivet ökar och återgår till en nivå som ligger i paritet med den som rådde under 1960-talet, samtidigt som de nominella löneökningarna måste vara lägre än de varit under senare år om inflationstakten skall kunna bringas ned och reallönerna stiga.

Detta skapar vissa fördelningspolitiska spänningar, vilka ger fördelningspolitiken särskilt stor betydelse på kort sikt. Jag underströk i finansplanen att krispolitiken måste föras konsekvent och uthålligt, och att den kan bli framgångsrik endast om den får en bred förankring. Det är därför av stor vikt att bördorna fördelas efter bärkraft, och att fördelningspolitiska åtgärder riktas mot dem som för egen del drar ekonomisk nytta av vinstuppgången i näringslivet. Återgången till en högre lönsamhet i produktiva verksamheter måste kompletteras med åtgärder som gör att den kan accepteras av löntagargrupperna – något som är en förutsättning för att den skall kunna bli bestående.

Sedan regeringens tillträde har en rad initiativ tagits för att fördela de ekonomiska bördorna mer rättvist. Under hösten 1982 upphävdes tidigare beslutade försämringar av det sociala trygghetssystemet. En rad förändringar i skattesystemet har vidare genomförts. Arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatterna har höjts; förmögenhetsskatten har därutöver tillfälligt höjts vid 1984 års taxering. Genom en särskild utdelningsskatt måste företagen betala en del av 1983 års vinster till allmänna pensionsfonden och genom obligatoriska avsättningar till en investeringsfond reservera en del av vinsterna under 1983 och 1984 för framtida investeringar. Skattelättnader för aktieutdelningar har slopats. En särskild omsättningsskatt på aktier har införts och reavinstbeskattningen på aktier höjts. Skattereformen fullföljs 1984 och 1985, efter det att inkomstskatteskalen justerats så att skattesänkningen för höginkomsttagare inte blir lika stor som enligt tidigare beslut. Avdragsrätten begränsas.

Under 1984 införs vidare löntagarfonder, vilket har stor fördelningspolitisk betydelse. Genom att sprida ägandet och göra löntagarna som kollektiv delaktiga i förmögenhetstillväxten ökar de möjligheterna att nå uppslutning kring den nödvändiga ökningen av lönsamheten och investeringarna i företagen.

Pensionerna har på nytt värdesäkrats genom att basbeloppet i pensionsystemet fr. o. m. 1983 anpassas till förändringar i konsumentprisindex i stället för som tidigare basbeloppsindex. För 1984 avräknas dock prissteg-

ringar som orsakats av devalveringen från höjningen. Samtidigt ges de pensionärsgrupper som har de lägsta pensionerna ett förstärkt stöd.

Vidare har avdragsrätt för del av medlemsavgifter till fackföreningar införts. Stödet till barnfamiljerna förstärktes redan från den 1 januari 1983 genom höjda barnbidrag och utvidgade flerbarnstillägg. Bostadsbidragen har höjts två gånger.

Insatser för barnfamiljerna.

Cheferna för social-, utbildnings- och bostadsdepartementen kommer i det följande att ta upp förslag till ytterligare åtgärder innebärande en avsevärd förstärkning av stödet till barnfamiljerna. Förslagen innefattar en mycket kraftig höjning av barnbidraget. Bidraget höjs med 1 500 kr. till 4 800 kr. per barn. Samtidigt stiger flerbarnstilläggen och studiebidragen. Utgifterna över statsbudgeten ökar till följd härav med närmare 2 900 milj. kr., vilket innebär en mycket kraftig vidgning av barnfamiljernas köpkraft. Vidare förstärks bostadsstödet genom bl. a. en höjning av den övre hyresgränsen och inkomstgränserna i bostadsbidragssystemet. Härutöver föreslås bl. a. en höjning av garantinivån i föräldraförsäkringen från 37 kr. till 48 kr. per dag samt vissa förbättringar i bidragsförsäkringssystemet. Chefen för socialdepartementet kommer senare att närmare redovisa förslagen och bakgrunden till dessa.

Totalt omfattar de familjepolitiska åtgärderna en kostnad om ca 3 300 milj. kr.

I nuvarande ekonomiska och statsfinansiella läge är det ett oundgängligt krav att alla nya åtaganden finansieras fullt ut. Detta gäller även stödet till barnfamiljerna. Jag kommer i det följande att redovisa de förslag på skatteområdet som därvid aktualiseras. Det gäller slopande av förvärvsavdraget och vissa förändringar i den statliga inkomstskatteskalan.

Förvärvsavdraget har på senare tid behandlats av flera kommittéer. I familjeekonomiska kommitténs betänkande, (SOU 1983: 14) Barn kostar, och ensamförälderkommitténs betänkande, (SOU 1983: 51) Ensamföräldrarna och deras barn, framförs kritiska synpunkter på förvärvsavdraget. Sålunda konstateras att avdraget – som numera främst betraktas som ett hänsynstagande till kostnader för barn tillsyn – inte är kopplat till de verkliga kostnaderna härför, vare sig till barnomsorgstaxorna eller antalet barn som behöver tillsyn. Vidare utgår det även för barn som inte längre behöver tillsyn. Det konstateras också att bidragseffekten är för låg för att stimulera till en mera fast anknytning till arbetsmarknaden. Avdraget fungerar främst som ett allmänt ekonomiskt stöd. Skattesubventionen varierar starkt beroende på marginals kattens höjd, något som dock kommer att minska som en följd av den pågående skattereformen.

Skatteförenklingskommittén understryker i betänkandet (SOU 1984: 21) Förenklad självdeklaration att avdraget, trots de i och för sig enkla reglerna, ger upphov till en betydande belastning på taxeringsorganisationen.

Vid 1981 års taxering skedde rättelser i drygt 130 000 fall, vilket motsvarar en nästan 15-procentig felfrekvens. Särskilt arbetskrävande var de bortåt 40 000 fall, där rättelsen innebar att avdraget flyttades över till andra föräldern. Vidare konstaterades att reglerna förutsätter att de skattskyldiga lämnar uppgifter om hemmavarande barn och samboendeförhållanden. Kommittén ansåg starka administrativa skäl tala för ett slopande av avdraget. Antalet preliminärskattekolumner minskar då från fyra till två.

Jag kan i huvudsak instämma i den kritik som riktas mot förvärvsavdraget. Inte minst från förenklingssynpunkt är det angeläget att slopa avdraget. Detta kan ses som ett led i strävandena att förenkla deklarationen för vanliga löntagare och minska taxeringsmyndigheternas granskningsarbete, så att resurserna kan inriktas på angelägnare insatser.

Slopande av förvärvsavdraget medför en ökning av skatteintäkterna med omkring 730 milj. kr., vilket belopp således återförs till barnfamiljerna i annan form. Jag har härvid räknat med att ökningen av skatteintäkterna i sin helhet tillförs staten. Jag avser sålunda att senare i annat sammanhang återkomma med förslag till åtgärder för att neutralisera den ökning av de kommunala skatteinkomsterna som blir följderna av ett slopat förvärvsavdrag. Genom systemet för utbetalning av kommunalskatt påverkar denna förändring kommunsektorns skatteinkomster först 1987.

Vidare föreslår jag att skattesatsen i skiktet 1-4 basenheter (7 800-31 200 kr. 1985) höjs från 3% till 4%. Skattesatsen blir därigenom 4% i ett brett skikt upp till 9 basenheter (70 200 kr. 1985). Höjningen innebär en skatteskärpning med 234 kr. för samtliga inkomstagare med en inkomst på 31 200 kr. eller däröver. För lägre inkomster blir skattehöjningen mindre. Åtgärden medför en ökning av skatteintäkterna med omkring 1 270 milj. kr.

På grund av lagstiftningsärendets enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande inte är nödvändigt. De av mig föreslagna förändringarna på skatteområdet bör gälla fr. o. m. inkomståret 1985.

Jag vill i detta sammanhang slutligen anmäla att vissa ändringar i det kontanta arbetsmarknadsstödet nu bör göras. Dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen bör höjas till 300 kr. fr. o. m. den 1 juli 1984. Även vissa höjningar av utbildningsbidraget m. m. bör göras.

De ökade utgifter som blir följderna av förslaget belastar i första hand arbetsmarknadsfonden. Mot bakgrund också av att fonden redan nu löper med underskott bör en justering av arbetsmarknadsavgiften ske med 0,3 procentenheter till 1,6%.

4 Utsikterna för 1984

4.1 Internationellt

Utvecklingen under 1983 innebar en positiv vändpunkt för världsekonomin. Efter flera år av stagnerande eller fallande produktion och handel inleddes en återhämtning av den ekonomiska aktiviteten. Både världshandeln och den samlade världsproduktionen steg med omkring 2%. Återhämtningen var koncentrerad till den industrialiserade världen och i synnerhet till den nordamerikanska kontinenten. I Västeuropa var uppgången svagare och i flertalet utvecklingsländer låg tillväxten kvar på de senaste årens låga nivå.

I Förenta Staterna utvecklades ekonomin mycket starkt under 1983. I genomsnitt för året uppgick den samlade produktionstillväxten där till omkring 3,5%. Även i Västeuropa inleddes en uppgång, om än av betydligt blygsammare mått, med en beräknad tillväxt på drygt 1%. Arbetslösheten sjönk i Förenta Staterna från tidigare rekordnivåer till under 8%. I Västeuropa fortsatte den att öka och uppgår nu till omkring 11%. Inflationstakten i industriländerna fortsatte att sjunka trots den tilltagande aktiviteten och underskred i genomsnitt 5%, något som inte inträffat de senaste femton åren.

Den sjunkande inflationen har förstärkt hushållens realinkomster och bidragit till den ökning av den privata konsumtionen som hittills varit den främsta drivkraften bakom återhämtningen både i Nordamerika och i Västeuropa. Ett sänkt hushållssparande i flertalet industriländer har ytterligare bidragit till konsumtionsökningen.

Att återhämtningen i Västeuropa gått betydligt långsammare än i Förenta Staterna sammanhänger bl. a. med den ekonomiska politikens inriktning. Den ekonomiska aktiviteten i Västeuropa har hållits tillbaka av den utpräglad restriktiva finanspolitik som flertalet regeringar där bedriver i syfte att nedbringa budgetunderskotten. Men den har också hämmats av de höga realräntor som inte minst är resultatet av den ekonomiska politik som förs i Förenta Staterna. Kombinationen där på senare år av en expansiv finanspolitik och en stram penningpolitik har pressat upp räntorna, vilket bidragit till dollarns höga yttre värde. Detta har tvingat länderna i Västeuropa att i sin tur av hänsyn till växelkurser och interna prisstabiliseringsmål föra en mer restriktiv penningpolitik än vad som varit motiverat av enbart inhemska hänsyn. Den expansiva finanspolitiken i Förenta Staterna har samtidigt varit en starkt bidragande orsak till den kraftiga uppgång som ägt rum i den amerikanska ekonomin.

Den starkare tillväxten i Förenta Staterna har i förening med dollarns styrka lett till en dramatisk försämring av den amerikanska bytesbalansen, vars underskott förra året uppgick till drygt 40 miljarder dollar. Denna utveckling har lett till allt starkare förväntningar om en betydande anpassning av kurserna för de viktigare valutorna, dvs. i första hand en deprecie-

ring av dollarn i förhållande till övriga valutor. En viss försvagning av dollarn inträffade under början av året.

När det gäller det fortsatta konjunkturförloppet ter sig utsikterna för den allra närmaste framtiden relativt ljusa. I årets finansplan gjordes bedömningen att den internationella återhämtning som inletts sannolikt skulle fortsätta under 1984. De senaste månadernas utveckling har gett ytterligare stöd för den bedömningen. Ett särskilt positivt tecken är att de privata investeringarna ökat snabbt i Förenta Staterna det senaste halvåret och även börjat komma igång i Japan och Förbundsrepubliken Tyskland. I Förenta Staterna förutses de fasta investeringarna öka med över 10% i år.

I den amerikanska ekonomin har överhuvudtaget aktiviteten varit fortsatt mycket stark under årets första kvartal. Även med den mer dämpade tillväxttakt som förutses för återstoden av året, väntas den samlade produktionen öka med i genomsnitt drygt 5% i år. I Västeuropa och i synnerhet i Förbundsrepubliken Tyskland har den relativt långsamma uppgången förstärkts något de senaste månaderna och utsikterna för det närmaste året förbättrats. För 1984 kan en tillväxt om ca 2% förutses i Västeuropa. I OECD-området i sin helhet skulle därmed en samlad tillväxt nås om inemot 4%. Världshandeln förväntas öka med ca 5 1/2% i volym.

Det finns nu förutsättningar för att den ekonomiska återhämtningen under det närmaste året successivt skall kunna spridas även till övriga delar av världsekonomin. U-länderna har de senaste åren drabbats hårt av lågkonjunkturen i i-länderna, det höga internationella ränteläget och de starkt reducerade finansiella flöden som blivit resultatet av de omfattande skuldproblem som drabbat många u-länder. Dessa länder har tvingats till hårda anpassningsåtgärder som framför allt tagit sig uttryck i en betydande importreduktion. Behovet av anpassning har begränsat utrymmet för en inhemsk efterfrågetillväxt. Produktionen har fortsatt att utvecklas svagt och har i åtskilliga länder fallit de senaste två åren.

Som ett resultat av anpassningsåtgärderna har emellertid en markant förbättring av u-ländernas externbalans åstadkommit. De icke oljeproducerande u-ländernas samlade bytesbalansunderskott har således mellan 1981 och 1983 reducerats från 109 till 56 miljarder dollar. Genom denna anpassning har möjligheterna förbättrats för dessa länder att ta del i den ekonomiska återhämtning som inletts i industriländerna, även om fortsatta finansiella problem i många länder kan väntas hålla tillbaka tillväxten. Den samlade tillväxten i u-länderna väntas öka från omkring 1% 1983 till omkring 4% i år.

Även om utsikterna för 1984 således ter sig relativt ljusa, är osäkerheten betydande när man blickar längre fram i tiden. Frågan är hur den uppgång som nu äger rum skall kunna konsolideras och grunden läggas för en stabil tillväxt i världsekonomin under 1985 och 1986. Det finns flera inslag i den aktuella situationen som kan försvåra en sådan konsolidering av återhämtningen. Den kvardröjande skillnaden i tillväxttakt mellan Förenta Staterna

och Västeuropa, den bristande anpassningen av växelkurserna till underliggande ekonomiska förhållanden, de höga realräntorna och fortsatta finansiella svårigheter i många u-länder utgör alla orosmoment som kan äventyra den fortsatta uppgången.

4.2 Produktion och sysselsättning 1984

I finansplanen i januari bedömde jag att en lönekostnadsstegring om 6 % i hela samhällsekonomin var förenlig med regeringens och riksdagens uttalade mål att begränsa prisstegringarna till nivån 4 % mot slutet av 1984. Lönerörelsen är ännu inte avslutad, men avtal har nyligen träffats på en stor del av arbetsmarknaden.

Den preliminära bedömning som nu kan göras av avtalsutfallet tyder på en lönekostnadsstegring om ca 7,5 % 1984, såvida inga åtgärder vidtas. Om detta blev fallet, skulle möjligheterna att pressa ner inflationstakten till 4 % i år äventyras. Tillgängliga prognoser pekar mot en prisstegring på ca 5,5 % under loppet av 1984. Mot den bakgrunden har regeringen, som jag tidigare redovisat, vidtagit eller föreslagit en rad åtgärder som syftar till att ytterligare dämpa pris- och kostnadsutvecklingen.

Det är naturligtvis svårt att nu exakt bedöma vilka effekter som dessa åtgärder kan få på ekonomin i år. I den prognos som presenteras här har jag överslagsvis räknat med en lönekostnadsökning på 7 % 1983–1984 och en prisökning på 5 % under loppet av 1984. Ambitionen kvarstår att ytterligare nedbringa inflationen.

Försörjningsbalansen

I fjol minskade hushållens reallt disponibla inkomster med 2,1 %. Den *privata konsumtionen* minskade samtidigt med 1,6 %. Detta innebär att hushållens sparande, mätt som andel av disponibelinkomsten, föll till noll från en redan mycket låg nivå.

Hushållens köpkraft väntas i år öka med 0,3 %. Med hänsyn till det exceptionellt låga sparandet i fjol är det rimligt att anta att hushållen, trots en avtagande inflationstakt, i varje fall inte fortsätter att minska sitt sparande i år. Inte minst det nyligen introducerade allemanssparandet bör verksamt bidra härtill. Den strama kreditpolitik som förs, och de begränsningar som nu aviserats för kontokortskrediter, torde vidare dämpa hushållens konsumtionsmöjligheter. Den privata konsumtionen väntas därför öka i samma takt som köpkraften.

I fjol ökade den *kommunala konsumtionen* med 2,6 %. Antalet sysselsatta i kommunerna ökade med drygt 18 000 personer. Därav hänförde sig merparten till institutionella förändringar och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men även den underliggande sysselsättningen ökade. I år väntas en sysselsättningsökning med 15 000–20 000 personer. Merparten av dessa förutses sysselsättas i ungdomslag och beredskapsarbeten. Bl. a. till följd

Tabell 1. Försörjningsbalans 1983--1984

	Löpande priser 1983	Procentuell volymförändring	
		1983	1984
BNP	695 411	2,3	2,8
Import, varor och tjänster	240 892	1,6	6,5
Tillgång	936 303	2,1	3,7
Bruttoinvesteringar	127 344	-1,1	3,5
Näringslivet	58 326	0,4	12,0
Därav: industri	18 252	-3,4	15,0
Statliga mynd. o. affärsverk ¹	17 499	2,1	-1,0
Kommuner	23 864	-2,5	-0,4
Bostäder	27 655	-4,7	-7,7
Lagerinvestering ²	-8 247	-0,1	1,2
Privat konsumtion	361 309	-1,6	0,3
Offentlig konsumtion	203 713	0,9	1,0
Statlig	56 917	-3,2	-1,1
Kommunal	146 796	2,6	1,8
Inhemsk efterfrågan	684 119	-0,9	2,4
Export, varor och tjänster	252 184	11,5	7,4
Användning	936 303	2,1	3,7

¹ Fr. o. m. 1983 redovisas en del av televerkets investeringar som investeringar i näringslivet. Justerat för detta skulle volymutvecklingen bli 3,1 % resp. 2,1 %.

² Lageromslag i förhållande till föregående års BNP.

av kommunernas goda ekonomiska läge väntas den underliggande sysselsättningen fortsätta att öka. Ökningen uppskattas till ca 7 000 personer.

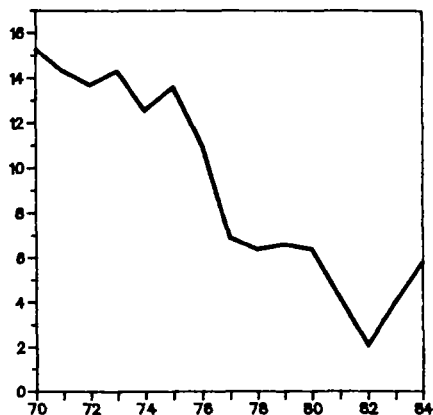
Den *statliga konsumtionen* förutses minska med drygt 1 % 1984. Sysselsättningen i den statliga sektorn ökade i fjol men väntas minska något i år.

Bostadsinvesteringarna förutses minska med drygt 7,5 % i volym. Ombyggnadsinvesteringarna väntas visserligen öka, men samtidigt väntas en fortsatt kraftig minskning av nybyggnadsinvesteringarna. I fjol igångsattes byggandet av 38 300 lägenheter. I år förutses en igångsättning med omkring 32 000 lägenheter, därav hälften i småhus.

Mot bakgrund av det besvärliga sysselsättningsläge som råder på byggarbetsmarknaden och som väntas förvärras under nästkommande vinter tidigareläggs statliga byggnads- och anläggningsarbeten med ca 1 300 milj. kr. Därutöver stimuleras byggandet av icke statliga projekt, bl. a. byggande av samlingslokaler, förbättring av boendemiljön och stöd till daghemsutbyggnad med ca 900 milj. kr.

I den ekonomisk-politiska propositionen hösten 1983 och i årets finansplan bedömde jag att industrins investeringar skulle öka med 8 % i volym 1984. Tolkningen av den senaste investeringsenkäten pekar dock mot en ökning av industrins investeringar med 15 %. Den förbättrade lönsamheten och det ökade kapacitetsutnyttjandet tycks således nu som väntat

Diagram 7. Nettosparkvoten 1970–1984
Procent av BNP

Anm. Nettosparandet definieras som bruttoinvesteringar + lagerinvesteringar + bytesbalanssaldo – kapitalförslitning.

mogna ut i ökade investeringar i företagen. Även inom handeln väntas en kraftig ökning av investeringsaktiviteten.

De ökade investeringarna och förbättringen av utrikesbalansen innebär sammantaget att det inhemska nettosparandet förutses öka relativt kraftigt 1984. Den mycket oroande trenden med en sjunkande kapitalbildning i ekonomin sedan mitten av 1970-talet har, som framgår av diagram 7, därmed brutits.

Den samlade produktionen, *BNP*, väntas öka med 2,8 % i år. Det är en upprevidering jämfört med den prognos som redovisades i finansplanen i januari. Prognoserna för exporten och bruttoinvesteringarna har reviderats upp. Däremot väntas inte den privata konsumtionen öka mera påtagligt. Detta skiljer den nuvarande konjunkturfasen från tidigare uppgångar, då konsumtionen tagit fart rätt tidigt. Bidragen till tillväxten kommer istället i första hand från lager och fasta investeringar. Trots upprevideringen av exporten väntas emellertid bidraget från utrikessektorn bli väsentligt mindre än i fjol. Det beror på den kraftiga importtillväxt som förutses. Industriproduktionen beräknas öka med närmare 7 %, en uppjustering av prognosen med 1 procentenhet jämfört med finansplanen.

Utrikeshandeln

Konjunkturuppgången i OECD-området väntas fortsätta under 1984. Samtidigt väntas också en återhämtning i länderområdena utanför OECD. Mot den bakgrunden ter sig utsikterna för en tillväxt i handeln med såväl råvaror som industriprodukter relativt goda. Världshandeln bedöms sålunda öka med ca 5 1/2 % i volym. Marknadstillväxten för bearbetade varor i OECD-området uppskattas till 6 %. En relativt snabb produktivitetstill-

Tabell 2. Bytesbalans 1982–1984

Milj. kr.

	1982	1983	1984
Export varor, fob	168 131	210 311	237 800
Import varor, cif	173 928	200 225	222 000
Handelsbalans	- 5 797	10 086	15 800
Tjänstebalans	35	1 206	4 250
(inkl. respost och korr.)			
Transfereringsbalans	- 16 714	- 19 533	- 21 000
Bytesbalans	- 22 476	- 8 241	- 1 000

växt i den svenska tillverkningsindustrin bör kunna begränsa kostnadsökningarna så pass mycket att företagen kan hålla sina relativa exportpriser ungefär oförändrade 1984. Mot bakgrund av de relativprissänkningar som genomfördes 1982 och 1983 bör därför ytterligare marknadsandelar kunna vinnas. Exporten av bearbetade varor väntas mot den bakgrunden öka med 10,5 % 1984. Råvaruexporten väntas öka med 3,5 %. Sammantaget förutses exporten av varor och tjänster öka med 7,5 %.

Även för importen väntas, som nämnts, en kraftig ökning. Detta beror på att de komponenter som förutses växa snabbast – export, lager och fasta investeringar – har ett högt importinnehåll. I prognosen har hänsyn tagits till att den svenska industrins konkurrenskraft även förstärkts i förhållande till importen genom de relativprissänkningar 1981 och 1982 års devalveringar gett upphov till. Trots detta förutses importen öka med 6,5 %. Detta understryker vikten av att vi håller den interna pris- och kostnadsutvecklingen under kontroll. Den svenska ekonomins stora utlandsberoende leder nämligen omedelbart till en påfrestning på externbalansen så snart kapacitetsutnyttjandet ökar i ekonomin.

Sammanlagt förutses export- och importprognoserna för varuhandeln medföra ett markant överskott på handelsbalansen. Till följd av de stora räntebetalningarna på utlandsskulden förutses, som framgår av tabell 2, ändå ett underskott i bytesbalansen på knappt 1 miljard kr. 1984. Det skulle innebära att vi nästan når jämvikt i bytesbalansen. Mätt som andel av BNP minskar underskottet från 1,2 % 1983 till 0,1 % 1984.

Sysselsättningen

Mot bakgrund av den förstärkta produktionstillväxten väntas också arbetsmarknadsläget förbättras under året. Enligt konjunkturinstitutets senaste barometerundersökning ökade sysselsättningen i industrin under första kvartalet i år. Sysselsättningen hade då minskat kontinuerligt sedan mitten av 1980, vilket innebär att ungefär 100 000 industrijobb försvunnit. Som framhållits ovan torde företagen ha fortsatta produktivitetsvinster att ta ut, varför sysselsättningsökningen mellan 1983 och 1984 väntas stanna vid ca 15 000 personer.

Hittills i år har det vid arbetsförmedlingarna registrerats en markant

ökning av antalet lediga platser inom industrin; mer än en fördubbling jämfört med motsvarande period 1983. För många av dessa jobb ställs emellertid krav på viss specifik utbildning eller erfarenhet. Denna bild bekräftas också av konjunkturinstitutets marsbarometer. Bristtalen för yrkesarbetare och tekniska tjänstemän fortsätter att öka, samtidigt som vissa branscher och regioner dras med fortsatt hög arbetslöshet. Åtgärder för att stödja och underlätta konjunkturuppgången har redan satts igång och kommer att intensifieras ytterligare. Flyttningsbidragen kommer att höjas och förmedlingsverksamheten att intensifieras samtidigt som utbildningen av anställda i företagen byggs ut.

Prognoserna för byggverksamheten tyder på en fortsatt sysselsättningsminskning. Nybyggandet av bostäder har successivt minskat under senare år och väntas fortsätta att minska även under 1984. Tillskottet från övriga sektorer ökad byggaktivitet är inte tillräckligt för att förhindra en fortsatt minskning av den totala byggproduktionen och därmed av sysselsättningen i byggnadsverksamheten. Det finns således en stor risk för att byggarbetslösheten nästa vinter blir högre än i år. Mot denna bakgrund har regeringen beslutat tidigarelägga statliga byggnads- och anläggningsarbeten och stimulera icke statlig byggnadsverksamhet. Byggproduktionen beräknas genom dessa tidigareläggningar och stimulanser öka med en byggvolym motsvarande ca 2,3 miljarder kr. Det motsvarar ca 6000 arbetstillfällen, totalt sett.

Arbetslösheten på byggmarknaden är regionalt och yrkesmässigt ojämnt fördelad. Det beror på att det finns överskott på arbetskraft i vissa regioner och bland vissa yrkesgrupper samtidigt som det finns risk för arbetskraftsbrist på andra håll. Arbetslösheten är hög för t. ex. trä- och betongarbetare, men låg för andra grupper, såsom elektriker, målare, bleck- och plåtslagare. De stimulanser som nu genomförs är resultatet av en avvägning mellan behovet på kort sikt att skapa sysselsättning i områden och för yrkesgrupper som har störst arbetslöshet och behovet att på sikt åstadkomma en bättre regional och yrkesmässig fördelning i förhållande till byggbehoven.

Jag vill i sammanhanget erinra om regeringens nyligen framlagda förslag om en förstärkning av exportfrämjandet på byggområdet, som kan få positiva effekter för vissa delar av byggsektorn.

Inom den privata tjänstesektorn väntas sysselsättningen fortsätta att öka med ca 20 000 personer under 1984.

Sysselsättningen i den offentliga tjänstesektorn beräknas öka med ca 15 000–20 000 personer. Därav väntas som nämnts lejonparten falla på ungdomslag och beredskapsarbeten i kommunerna. I det nuvarande konjunkturläget är det en angelägen uppgift för arbetsmarknadsmyndigheterna att successivt slussa ut de ungdomar i kommunerna som nu sysselsätts i ungdomslag och beredskapsarbeten till fasta jobb eller till utbildning.

Arbetsmarknadspolitikens huvuduppgift under 1984–1985 måste således vara att underlätta, understödja och utnyttja konjunkturuppgången, så att vi kan få en lämplig matchning av utbud och efterfrågan på arbetskraft.

Sammantaget väntas ett förbättrat, men ändock fortsatt problemfyllt arbetsmarknadsläge. Arbetskraftsutbudet beräknas öka med ca 20 000 personer, samtidigt som efterfrågan på arbetskraft, inkl. ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder, förutses stiga betydligt mer, eller med 35 000 personer. Mätt mellan årsgenomsnitten 1983 och 1984 skulle arbetslösheten därmed kunna minska från drygt 150 000 till ca 135 000 personer.

4.3 Det aktuella budgetläget

Jag har tidigare i flera sammanhang understrukit att en av den ekonomiska politikens viktigaste uppgifter är att på nytt uppnå en mera balanserad statsfinansiell situation. Budgetpolitiken har givits en mycket stram inriktning i syfte att långsiktigt nå detta mål. Denna inriktning av politiken, tillsammans med den allmänt goda ekonomiska utvecklingen, börjar nu ge påtagliga resultat.

I statsbudgeten för *budgetåret 1983/84* angavs budgetunderskottet till drygt 90 miljarder kr. Som framgår av tabell 3 kunde jag redan i årets budgetproposition revidera ned det beräknade underskottet till knappt 85 miljarder kr. Nedgången hade främst sin grund i de utgiftsbegränsande åtgärder och de inkomsthöjningar som riksdagen beslöt hösten 1983.

De beräkningar som nu kan göras visar att det kassamässiga underskottet blir ytterligare drygt 7 miljarder kr. lägre. Förbättringen av budgetsaldot beror på en kombination av ökade inkomster till följd av snabbare tillväxt i skatteunderlaget och en viss ytterligare nedrevidering av de beräknade utgifterna.

Tabell 3 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1984/85

Miljarder kr., löpande priser

	1982/83 Utfall	1983/84		1984/85	
		Budget- prop.	Nuv.ber.	Budget- prop.	Nuv.ber.
Inkomster	191,3	217,6	221,3	224,1	243,3
Utgifter exkl. statsskuldräntor	229,7	241,6	239,1	239,9	250,0
Statsskuldräntor	48,2	60,9	59,9	65,0	60,5
Kassamässigt budgetsaldo	-86,6	-84,9	-77,7	-80,8	-67,2
Extraordinära budgetförstärkningar	5,9	7,7	7,7	11,3	14,4
Underliggande budgetsaldo	-92,5	-92,6	-85,4	-92,1	-81,6

Det nu redovisade underskottet innebär en förbättring med hela 12,4 miljarder kr. jämfört med den fastställda statsbudgeten för budgetåret 1983/84. Förbättringen av budgetsaldot är uttryck för en successiv skärpning av finanspolitiken. En analys av förändringen visar att de samlade statsutgifterna i nuvarande beräkning ligger 1,9 miljarder kr. lägre än i statsbudgeten, bl. a. som en följd av aktiva åtgärder för att begränsa statsutgifterna. Detta har kunnat åstadkommas trots att utgifterna för statsskuldräntorna nu beräknas bli ca 4,5 miljarder kr. högre än vad som angavs i statsbudgeten. Samtidigt har aktiva åtgärder för att öka inkomsterna i kombination med en bättre tillväxt i skatteunderlaget lett fram till en upprevidering av statsinkomsterna med så mycket som 10,5 miljarder kr.

Vissa av de vidtagna åtgärderna är av engångsnatur, men också det underliggande saldot uppvisar en klar förbättring med 11,8 miljarder kr. jämfört med statsbudgeten.

Också för *budgetåret 1984/85* kan nu redovisas en kraftig sal doförbättring jämfört med beräkningarna i årets budgetproposition. Underskottet uppskattas nu till 67,2 miljarder kr., dvs. en minskning med 13,6 miljarder kr. De nya siffrorna för 1983/84 ger högre inkomstbaser, vilka ger effekt även för 1984/85. Därtill kommer att antagandena om tillväxten i skatteunderlaget förskjutits uppåt jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen. Sammantaget föranleder dessa förändringar en uppräknig av inkomsterna med 19,2 miljarder kr. Av denna ökning svarar samordningen av källskatt och socialavgifter för 6 miljarder kr., vilka vid beräkningen i budgetpropositionen beaktades som en minuspost under posten Tillkommande utgiftsbehov, netto, på budgetens utgiftssida. Detta belopp måste således dras av från såväl inkomsterna som utgifterna i nuvarande beräkning om man vill nå jämförbarhet med beräkningarna i budgetpropositionen.

Övriga förändringar på utgiftssidan är begränsade. Vissa ökade utgifter bl. a. för militärt försvar och utvecklingsbistånd har dock tillkommit. Samtidigt räknas emellertid statsskuldräntorna ned påtagligt, bl. a. som en följd av lägre räntenivå, mindre ökning av statsskulden och sänkt dollarkurs. Jag återkommer i avsnittet Särskilda frågor till utvecklingen av räntorna på statsskulden.

I kalkylerna för 1984/85 har de förslag på familjepolitikens område och inom arbetsmarknadspolitiken som nu läggs fram beaktats under posten Tillkommande utgiftsbehov, netto. Deras effekter på utgifternas resp. inkomsternas nivå framgår med andra ord inte av beräkningarna, medan däremot hänsyn tagits till deras nettoeffekt på saldot.

Som framgår av tabell 3 förbättras också det underliggande saldot jämfört med tidigare beräkningar, om än inte i lika hög grad som det kassamässiga saldot. Jag återkommer med en närmare redovisning av det aktuella budgetläget i avsnittet Särskilda frågor.

De nu redovisade siffrorna innebär, som jag redan angivit, att budgetsaldot

Diagram 8 Det statliga budgetunderskottet 1970–1984

Kassamässigt saldo, procent av BNP

dot uttryckt som andel av BNP blir lägre såväl innevarande som nästa budgetår jämfört med tidigare beräkningar. Underskottet sjunker påtagligt också mellan budgetåren. Detta framgår av diagram 8.

Även för *den samlade offentliga sektorn* ger nuvarande beräkningar en ljusare bild av sparandets utveckling än vad som framkom i tidigare kalkyler. Förbättringen av statsbudgetens saldo får, som framgår av tabell 4, genomslag även här.

Tabell 4 Den offentliga sektorns finansiella sparande 1981–1984

Miljarder kr.

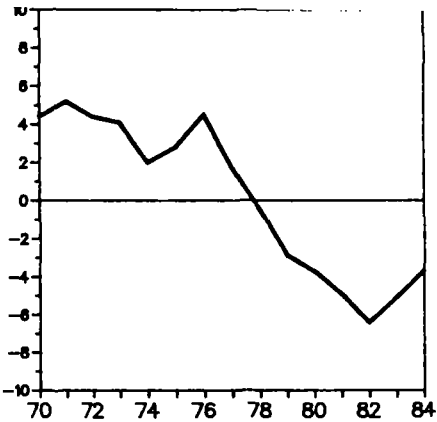
	1981	1982	1983	1984	
				Enl. bud- getprop.	Rev. be- räkningar
Offentlig sektor totalt	-28,1	-39,8	-35,7	-34,4	-28,2
varav staten	-46,7	-59,4	-54,2	-53,8	-49,3
kommuner	0,0	+ 1,0	- 0,1	-0,9	- 0,1
socialförsäkringssektorn	+18,6	+18,6	+18,6	+20,3	+21,2

Räknat som andel av BNP sjunker därmed underskottet i den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande påtagligt. I diagram 9 åskådliggörs hur den snabba urholkningen av det offentliga sparandet som inleddes 1976, efter år 1982 vänts i ett klart minskat sparandeunderskott.

4.4 Kreditpolitiken

Den internationella räntenivån har under det senaste halvåret legat relativt stabil. En viss höjning har dock skett under den senaste tiden. I

Diagram 9 Den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande 1970–1984
Procent av BNP

Förenta staterna har primräntan höjts i två steg. Även diskontot har justerats upp. Förväntningarna om den framtida amerikanska ränteutvecklingen, vilken i hög grad är avgörande för övriga länders räntesättning, präglas av stor osäkerhet. För en fallande räntenivå talar i första hand den avsevärda nedgången i inflationen. Samtidigt innebär emellertid finansieringen av stora offentliga sparunderskott en risk för att räntenivån under de närmaste åren drivs upp och att inflationsförväntningarna på nytt tar fart.

I Sverige har marknadsräntorna sjunkit något hittills i år. Räntesatsen på bankcertifikat och statsskuldväxlar har gått ned med närmare en procentenhet och på den långa marknaden har basräntan för industriobligationer sänkts med en procentenhet till 11,5%. Den långa prioriterade räntan, som sänktes i december 1983 med en halv procentenhet, har sänkts ytterligare med en halv procentenhet till 11,0%. Även på den oprioriterade kapitalmarknaden har räntorna sjunkit. Den vikande inflationen utgör förklaringen till räntenedgången. Denna nedgång har ägt rum samtidigt som en viss uppgång skett av de internationella räntorna.

En öppen ekonomi som den svenska kan aldrig helt frigöra sig från effekterna av den internationella ränteutvecklingen. En framgångsrik kamp mot inflationen ökar dock våra möjligheter att långsiktigt sänka den inhemska räntenivån. En lägre inflationstakt ger via ökad konkurrenskraft, förbättrad bytesbalans och stärkt förtroende för den svenska kronan ett ökat utrymme för en självständig inhemsk räntepolitik. Inte minst i detta perspektiv är det önskvärt att vi under de närmaste åren kan etablera ett överskott i bytesbalansen. Ett dylikt överskott skulle bidra till att dämpa inflationsförväntningarna, motverka risken för valutaflöde samt underlätta de omfattande återbetalningar av utländska lån som måste göras under de närmaste åren.

Likviditetstillväxten har under de senaste månaderna varit mycket måttlig och har anpassats till vad som långsiktigt kan antas vara förenligt med en varaktig nedgång i inflationstakten. Penningmängdens ökningstakt blir i år mindre än hälften av vad den var 1982; uppskattningsvis 5% jämfört med 14%. Detta har åstadkommit genom att nya former för den statliga upplåningen utanför banksystemet introducerats, vilket också bidragit till att konsolidera statsskulden. Bankernas utlåning begränsas i enlighet med riksbankens rekommendationer om en utlåningstillväxt på högst 4% under loppet av 1984. Företagens goda lönsamhets- och likviditetsutveckling innebär att deras kreditbehov blir relativt litet och bör kunna tillgodoses inom denna snäva ram för kreditgivningen. En viss åtstramning av bankernas krediter till hushållen kommer sannolikt att ske under året som en följd av det begränsade kreditutrymmet och företagens något ökade låneefterfrågan. Regeringen har också inlett överläggningar med kontokortsföretagen i syfte att begränsa konsumtionskrediterna genom förändringar av betalningsvillkoren i samband med kontoköp.

Under 1983 gav den privata kapitalbalansen upphov till ett utflöde på drygt 6 miljarder kr., vilket i motsvarande grad bidrog till att öka kraven på statens upplåning utomlands. I syfte att i någon mån stimulera såväl företagen som kommunerna att ta på sig en ökad andel av vårt lands samlade utlandsupplåning har fr. o. m. den 1 mars i år kraven på minsta genomsnittliga löptid på nya utlandslån sänkts från 5 år till 2 år. Därigenom kan företagen och kommunerna lättare överblicka kursrisken vid utlandsupplåning. För lån som tas upp i utlandet för att finansiera s.k. direkta investeringar i utlandet gäller 5-årsregeln dock även i fortsättningen.

Trots att budgetunderskottet inte ökar längre, utan tvärtom minskar under innevarande år, ställer finansieringen av budgetunderskottet även i år krav på betydande upplåning utanför banksystemet, framför allt hos företagen för att minska likviditetsökningen i ekonomin. Avsättningar i riksbanken enligt nu framlagt förslag till åtgärd kommer att bidra till denna minskning. Likviditetseffekterna av åtgärden hänför sig väsentligen till 1985. Under hösten 1984 kommer dock vissa avsättningar att ske. De uppgår till ungefär 1% av penningmängden.

Kravet på en långsam likviditetsexpansion innebär att placeringen av statspapper hos bankerna starkt begränsas. Såsom framgår av tabell 5 kan banksektorns nettoköp av statspapper uppskattas till ca 5 miljarder kr. 1984.

De privata försäkringsbolagen och AP-fonden har bedömts kunna placera ca 25 miljarder kr. i statspapper. Den resterande delen av den inhemska statsupplåningen på totalt ca 40 miljarder kr. måste därför ske hos hushåll, företag, fonder, kassor m. m. Genom introduktionen av allemanssparandet beräknas hushållens bidrag till budgetunderskottets finansiering öka betydligt under 1984. Trots detta krävs en upplåning hos företag m. m. av ungefär samma omfattning som 1983. Jag vill i detta sammanhang under-

stryka att upplåningen i företag m. m. genom introduktionen av riksobligationer nu sker med betydligt längre genomsnittlig löptid än tidigare, varigenom en konsolidering av statsskulden möjliggörs. Noteras bör även den nya teknik för statsupplåning som nyligen introducerats av riksgäldskontoret och som innebär att riksobligationer försäljs på auktion genom anbudsförfarande.

Statens upplåning i utlandet har överslagsvis angivits till 10 miljarder kr., vari inkluderas dels en ökning av valutareserven, dels en täckning av de kursförluster som uppstår när statliga utlandslån inlöses.

Tabell 5 Finansiering av budgetunderskottet 1982–1984
Nettobelopp, miljarder kr.

	1982	1983	1984
Banksektorn	7	3	5
Upplåning utanför bankerna	55	54	61
varav: kapitalmarknadsinstitut	18	21	25
hushåll	6	9	15
företag m. m.	31	24	21 ¹
Summa Sverige	62	57	66
Utlandet	20	26	10
Totalt	82	83	76

¹ Siffran inkluderar likviditetsdepositioner på 4 miljarder kr.

Anm. Uppgifterna för såväl upplåningen i utlandet som totalt inkluderar de kursförluster som uppkommer genom att delar av den statliga utlandsskulden omsätts till högre valutakurser.

Källa: Riksbanken.

4.5 1984 års långtidsutredning

I mars i år offentliggjordes 1984 års långtidsutredning. Den behandlar i första hand tiden fram till 1990. Utredningen försöker beskriva en utveckling sådan att målen för den ekonomiska politiken uppnås senast 1990 och försöker klargöra vilka krav som ställs på den ekonomiska politiken och på ekonomins funktionssätt för att dessa mål skall nås.

Långtidsutredningen visar att det skulle vara möjligt att uppnå en produktionstillväxt på 2–2,5 % per år 1983–1990. En sådan tillväxt skulle på flera sätt förbättra landets möjligheter att uppnå samhällsekonomisk balans. Expansionen skulle medge både stigande reallöner och en tillräckligt god lönsamhet i industriföretagen. Den skulle också ge utrymme för både ökad investeringsverksamhet, ökad nettoexport och stigande konsumtion. Vidare skulle saneringen av den offentliga sektorns finanser underlättas avsevärt. Slutligen skulle – vilket är av största betydelse – expansionen kunna leda till full sysselsättning.

Efter devalveringen i oktober 1982 har produktionstillväxten i den svenska ekonomin varit god. Bruttonationalprodukten ökade med drygt 2 % 1983 och beräknas öka med närmare 3 % 1984.

De krav som enligt långtidsutredningen ställs för att denna expansion skall fortsätta de närmaste åren är att inflationen dämpas kraftigt och att budgetunderskottet reduceras. Utredningen räknar med att löneökningarna måste dämpas till 6% per år och att prisökningarna måste sänkas till ca 4% per år för att tillväxten skall fortsätta på nivån 2–3% per år. Budgetunderskottet bör enligt utredningen reduceras till 40–50 miljarder kr. 1990 för att finansiell balans skall uppnås. Särskilda budgetförstärkande åtgärder på ca 6 miljarder kr. per år förordas för de närmaste åren.

Långtidsutredningen visar också att om inflationen inte kan brytas – om timlönerna fortsätter att öka med 8–10% per år och priserna fortsätter att öka snabbare än i omvärlden – så kommer obalanserna i den svenska ekonomin att förvärras. Arbetslösheten skulle stiga till närmare 300 000 personer 1987, motsvarande 7% av arbetskraften. Budgetunderskottet skulle uppgå till 100 miljarder kr. 1987.

Långtidsutredningen remissbehandlas för närvarande. Remissvaren skall vara inlämnade i juni 1984. Regeringen avser att mot bakgrund av långtidsutredningens och remissinstansernas synpunkter senare redovisa sin syn på den långsiktiga ekonomiska utvecklingen.

5 Budgetpolitiken

5.1 1984 års långtidsbudget

Syftet med 1984 års långtidsbudget (bil. 1.2) är att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på fem års sikt av redan fattade beslut och gjorde åtaganden. I långtidsbudgeten görs inga försök att förutse vilka beslut avseende budgetens inkomster och utgifter som statsmakterna kan komma att fatta under perioden. Långtidsbudgeten är således varken en plan för den framtida utvecklingen eller en prognos för den mest sannolika utvecklingen. Avsikten med långtidsbudgeten är att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inte några nya utgiftsåtaganden görs och om skatte- och avgiftsreglerna inte ändras. Årets långtidsbudget omfattar perioden 1984/85–1988/89.

I årets långtidsbudget redovisas budgetutvecklingen vid två olika alternativ för den ekonomiska utvecklingen. På så sätt åskådliggörs hur den allmänna ekonomiska utvecklingen – och då i synnerhet prisstegringarna och den ekonomiska tillväxten – långsiktigt påverkar statsbudgetens inkomster och utgifter. I det ena alternativet baseras beräkningarna på en lönestegring och en inflationstakt om 5% resp. 3% årligen fr. o. m. år 1985 (lågalternativet). Räntenivån sjunker i detta fall successivt under långtidsbudgetperioden för att slutåret i perioden uppgå till 7%. I det andra alternativet antas både lönestegringen och inflationstakten uppgå till 8% per år fr. o. m. år 1985 (högalternativet). Räntenivån antas under dessa betingelser uppgå till 13%. I lågalternativet uppkommer en ekonomisk tillväxt, vilket inte är fallet i högalternativet.

Utgifter och inkomster

Statsinkomsternas utveckling vid givna skattesatser är till stor del beroende av lönesummans utveckling, även om statsinkomsternas tillväxt kan variera i betydande grad mellan olika år beroende på kassamässiga förskjutningar i skattesystemet.

Under perioden 1978/79–1982/83 ökade statsinkomsterna årligen med 12,3% i löpande priser. Under långtidsbudgetperioden beräknas inkomsterna i löpande priser öka med 3,7% per år i lågalternativet och med 4,6% per år i högalternativet. Den lägre ökningstakten för den framförliggande perioden jämfört med utvecklingen mellan budgetåren 1978/79–1982/83 sammanhänger till en del med att löne- och prisutvecklingen antas bli lägre än under den historiska perioden. Detta gäller i första hand lågalternativet.

Tabell 6 Inkomster under långtidsbudgetperioden

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Inkomster 1984/85 (miljarder kr.)	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89 ¹	
			Löpande priser	
			Lågalt.	Högalt.
Inkomstskatt	6,7	61,6	+7,0	+5,5
Socialavgifter	13,5	44,0	+5,3	+8,0
Mervärdesskatt	11,9	55,1	+3,8	+7,5
Övriga indirekta skatter	12,9	40,7	+1,2	+1,2
Ränteinkomster och återbetalning av lån	22,0	16,1	-2,1	+3,1
Övriga inkomster	15,0	25,8	+0,4	+0,8
Totala statsinkomster	12,3	243,3	+3,7	+5,3

¹ I förändringstalen har exkluderats effekterna av den samordnade källskatte- och socialavgiftsuppbörden.

Under den historiska perioden togs vidare olika beslut om ökade skatter. I enlighet med långtidsbudgetens beräkningsmetod har i kalkylerna för kommande år endast beaktats beslutade och föreslagna förändringar i skatteuttaget. Att skattesatserna antas vara oförändrade under perioden bidrar till att skatteinkomsternas andel av BNP sjunker något under långtidsbudgetperioden.

Statsutgifterna exkl. statsskuldräntor ökade volymmässigt med ca 1,4% per år under perioden 1978/79–1982/83. Långtidsbudgetkalkylen resulterar i en minskning med 1,8% årligen. Skillnaden i utvecklingstakt beror på många faktorer. De viktigaste är att några beslut om ökade utgifter inte lagts in i långtidsbudgeten samt att automatiken i statsutgifterna på vissa områden kraftigt höjde utgiftsnivån under den historiska perioden. Vidare ökade kostnaderna för arbetsmarknads- och industripolitik markant under denna period.

I löpande priser beräknas den årliga ökningstakten exkl. statsskuldräntor till 1,2% i lågalternativet och till 5,4% i högalternativet. Väsentligt större utgifter för arbetsmarknadspolitiska och industripolitiska åtgärder har lagts in i högalternativet än i lågalternativet. Detta motiveras av den klart sämre ekonomiska utvecklingen i högalternativet.

Räntorna på statsskulden ökar i lågalternivet med 9,4% per år. Denna, relativt andra delar av statsbudgeten, snabba ökningstakt uppstår trots att räntenivån i detta alternativ successivt antas sjunka under perioden. De ökade kostnaderna för statsskuldräntor förklaras av att statsskulden ökar med i genomsnitt ca 70 miljarder kr. per budgetår. Den mycket höga utvecklingstakten på 18,4% för räntorna på statsskulden i högalternativet beror såväl på att räntenivån stiger till 13% som på att budgetunderskotten fortsätter att öka till 136,5 miljarder kr. mot slutet av perioden, vilket medför en genomsnittlig årlig ökning av statsskuldräntorna med 18,2%.

Tabell 7 Utgifter under långtidsbudgetperioden, realekonomiskt fördelade

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83		1984/85 (miljarder kronor)	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89		
	Fasta priser	Löpande priser		Fasta priser	Löpande priser	
					Låg-alternativ	Hög-alternativ
Summa statliga konsumtions- och investeringsutgifter	+ 0,7	+10,0	82,3	- 1,4	+ 2,3	+ 6,1
Summa transfereringar därav	+ 0,7	+11,0	151,6	- 1,2	+ 1,9	+ 6,5
Transfereringar till hushåll	+ 1,3	+11,7	78,1	- 0,3	+ 2,0	+ 8,2
Transfereringar till kommunsektorn	- 0,2	+ 9,6	54,0	- 0,3	+ 3,1	+ 4,8
Finansiella transaktioner	+11,4	+22,1	15,2	-17,2	-15,7	-13,4
Summa exkl. statsskuldräntor	+ 1,4	+11,3	249,0	- 1,8	+ 1,2	+ 5,4
Statsskuldräntor	+39,6	+53,0	61,5 ¹		+ 9,4	+18,2
Totala utgifter	+ 5,1	+15,1	310,5		+ 3,0	+ 8,3

¹ I denna fördelning har beaktats 1 miljard kr. i tillkommande utgiftsbehov, netto för ev. valutaförluster i form av förtida inflösen av utländska lån.

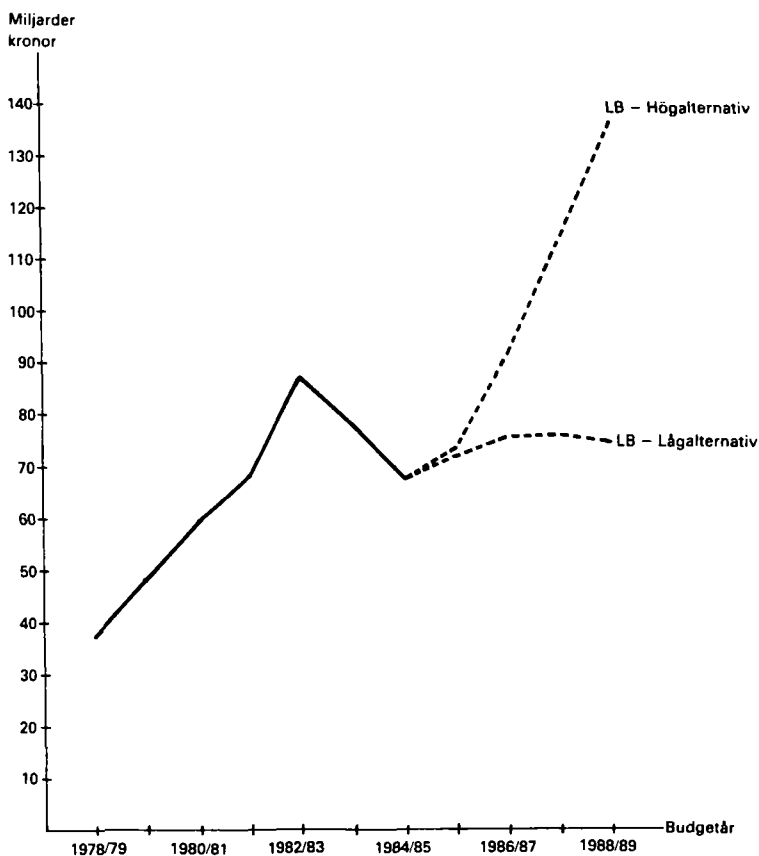
Sammantaget minskar utgifternas BNP-andel i lågalternativet från 39,5% budgetåret 1984/85 till 36,5% 1988/89, medan andelen i högalternativet ökar till 40% för slutåret i långtidsbudgeten.

Saldoutvecklingen

För budgetåret 1984/85 beräknas budgetsaldot enligt det reviderade budgetförslaget komma att uppgå till 67,2 miljarder kr.

Över långtidsbudgetperioden ökar underskottet i lågalternativet från 1984/85 års saldo till 74,8 miljarder kr. budgetåret 1988/89. Försämringen i det kassamässiga saldot beror väsentligen på att beräknade s. k. extraordinära åtgärder minskar kraftigt under långtidsbudgetperioden. Det underliggande saldot ligger däremot kvar på i stort sett oförändrad nominell nivå om 82 miljarder kr. I högalternativet försämras saldot successivt för att slutåret uppgå till 136,5 miljarder kr. Som andel av BNP sjunker under-

Diagram 10 Budgetsaldo budgetåren 1978/79–1988/89

skottet i lågalternativet från 8,6 % budgetåret 1984/85 till 7,9 % budgetåret 1988/89. I högalternativet ökar budgetunderskottets andel av BNP kontinuerligt för att i slutet av långtidsbudgetperioden uppgå till 12,7 %.

I beräkningarna ingår olika extraordinära budgetförstärkningar som något förrycker bilden av saldoutvecklingen. De presenteras närmare i långtidsbudgeten. Om dessa åtgärder exkluderas erhålles ett underliggande budgetsaldo som i båda alternativen är 14 miljarder kr. resp. 8 miljarder kr. högre för långtidsbudgetperiodens start- resp. slutår.

En viktig slutsats av årets långtidsbudget är att saldoutvecklingen i hög grad bestäms av den allmänna ekonomiska utvecklingen. Om pris- och löneökningarna blir stora, och därmed räntenivån hög, kommer budgetunderskottet att öka kraftigt, trots att långtidsbudgeten inte innehåller några beslut om nya utgifter. Med en dämpad pris- och löneutveckling och dessutom viss tillväxt i ekonomin och reallönerna erhålles i stort sett nominellt oförändrat budgetunderskott under perioden. Även långtidsbudgeten visar alltså hur avgörande det är att hålla nere prisökningarna, om en återgång till samhällsekonomisk balans skall kunna uppnås.

5.2 Riktlinjer för budgetpolitiken

Under en följd av år har varje långtidsbudget visat en ensartad bild i det att budgetunderskotten ökat i storlek under långtidsbudgetperioden. Varje ny långtidsbudget har desutom fått utgå från större underskott under startåret. Nivåerna på underskotten har på detta sätt lyfts från år till år. Utfallsiffrorna för resp. budgetår har normalt uppvisat markant högre underskott än vad som beräknats för budgetåret i fråga i tidigare långtidsbudgetar. Sålunda beräknades i 1978 års långtidsbudget slutåret 1982/83 uppvisa ett underskott om 42,8 miljarder kr. Utfallet blev ett underskott om 86,6 miljarder kr.

Som bl. a. framgår av diagram 11 har denna tendens, att underskotten ökar för varje ny kalkyl som görs, brutits. För både 1983/84 och 1984/85 redovisas nu beräknade underskott som ligger lägre än beräkningarna i tidigare långtidsbudgetar. I lågalternativet i årets långtidsbudget ligger det underliggande saldot kvar på oförändrad nivå under perioden. Underskottsnivån i detta alternativ ligger också klart lägre än i föregående långtidsbudget.

För budgetåret 1984/85 har följande beräkningar av saldot redovisats i tidigare långtidsbudgetar (miljarder kr.).

LB 1980	LB 1981	LB 1982	LB 1983	Nu beräknat utfall
-78,5	-89,6	-88,1	-101,0	-67,2

Detta visar att en mycket påtaglig förändring av budgetläget ägt rum.

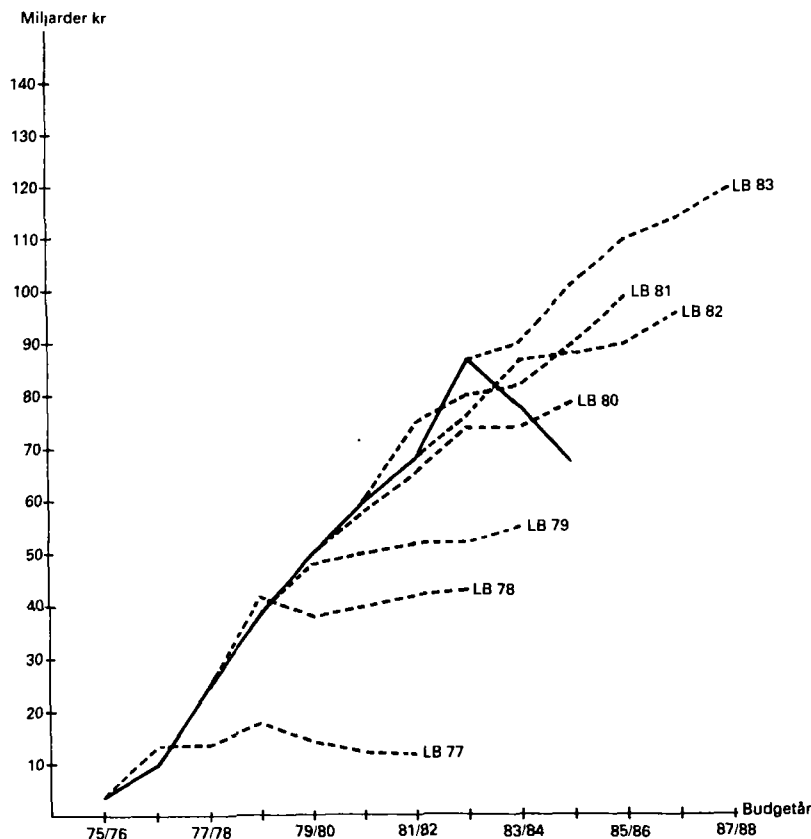
De förändrade antaganden om löne- och prisutvecklingen för 1984/85 som jag redovisat i det föregående påverkar budgetens inkomstsida i långt högre grad än utgiftssidan.

Till en del är dessa ett uttryck för det bekanta förhållandet att förändringar i pris- och kostnadsutvecklingen alltid får ett snabbare genomslag på inkomstsidan än på utgiftssidan, eftersom utgifterna i så hög grad styrs av historisk pris- och kostnadsutveckling. Sätillvida är den nu redovisade förbättringen av saldot bara delvis av bestående natur. Detta framgår inte minst av långtidsbudgetens högalternativ som visar att en snabbare pris- och kostnadsstegring, som därtill ger en sämre tillväxt i ekonomin, på lång sikt leder till en markant försämring av statsfinanserna.

Vad jag nu anfört är dock bara en del av förklaringen till den nu beräknade förbättringen av budgetsaldot för 1984/85. En väl så viktig orsak är att den förda ekonomiska politiken nu börjar ge påtagliga resultat.

Jag har även i tidigare sammanhang konstaterat att det är absolut nödvändigt att vända den allmänna ekonomiska utvecklingen, om det skall vara möjligt att åstadkomma en sanering av statsbudgeten. Saknas ekonomisk tillväxt och kan inte inflationen pressas tillbaka, leder utvecklingen

Diagram 11. Utvecklingen av budgetsaldot enligt långtidsbudgetberäkningarna samt faktiskt/beräknat budgetutfall

obönhörligen till en fortsatt försämring också av statsfinanserna. I grunden är sålunda den förbättring av statsfinanserna som nu kan avläsas ett uttryck för att den svenska ekonomin är inne i en gynnsammare utvecklingsbana än den var hösten 1982.

Samtidigt måste det understrykas att den statsfinansiella saneringen ingalunda är automatisk till sin natur. Det finns en rad exempel från tidigare år där, även vid allmänt gynnsamma tillväxtbetingelser, budgetutfallet kommit att avvika mycket kraftigt i negativ riktning p. g. a. en okontrollerad utgiftsutveckling. Det är kombinationen av ekonomisk tillväxt med ökade realinkomster, sänkt inflation och hård utgiftsprövning som ger resultat i form av minskade budgetunderskott.

Det paket av utgiftsnedskärningar och inkomstökningar som presenterades hösten 1983 har givetvis bidragit till förbättringen av budgetsaldot för den nu aktuella perioden. Förbättringen är emellertid kraftigare än vad som förklaras härav. Bakom förbättringen ligger också att den grundläggande utgiftsprövningen är utomordentligt restriktiv. I princip medges inga

nya utgifter som inte kan finansieras inom ramen för redan existerande program. Samtidigt har åtgärder för att avindexera utgiftsprogrammen givit betydande resultat, främst när det gäller transfereringsutgifter till den kommunala sektorn. Också den snabba neddragningen av företagsstöd och företagssubventioner har haft gynnsamma effekter på statsbudgeten.

På inkomstsidan har samtidigt, när tillväxten återvunnits, de stigande inkomsterna kunnat tillföras budgeten och resultera i minskade budgetunderskott. Till bilden hör vidare en mer medveten statlig kassahållning, där staten systematiskt söker vinna ränteintäkter genom att kräva in utestående fordringar snabbare och begränsa kredittider m. m. Sammantaget har detta medfört betydande inkomstökningar för staten samtidigt som utgiftstrycket kunnat hållas tillbaka.

Jag vill i sammanhanget notera att förstärkningen av statsfinanserna synes kunna ske parallellt med en förbättring av sysselsättningsläget.

Årets långtidsbudget visar hur utomordentligt viktigt det är att hålla fast vid en sådan inriktning av budgetpolitiken som jag här beskrivit. Om sparandet i den svenska ekonomin skall kunna återställas till en nivå som är förenlig med samhällsekonomisk balans, torde kravet på en sparandeökning i hög grad behöva ställas också på den offentliga sektorn. Detta kräver att det statliga budgetunderskottet, mätt som andel av bruttonationalprodukten, successivt minskas under en följd av år.

Slutsatsen av långtidsbudgetberäkningarna är att budgetproblemen inte löses av sig själva ens vid en god allmänekonomisk utveckling. Även i lågalternativet, med dess mycket positiva ekonomiska utveckling, ligger budgetunderskottet kvar på en nivå som långsiktigt inte är förenlig med kravet på samhällsekonomisk balans.

Beräkningarna visar också i hur hög grad den långsiktiga statsfinansiella utvecklingen bestäms av den allmänna ekonomiska utvecklingen. Med en dämpad pris- och kostnadsutveckling, som möjliggör en god ekonomisk tillväxt, begränsas kraven på aktiva åtgärder för att ytterligare nedbringa underskottet i budgeten. Med höga pris- och löneökningar och en hög räntenivå och därav föranledd svag tillväxt fordras däremot kraftigt åtstramande åtgärder enbart för att hålla budgetunderskottet på oförändrad nivå.

Samtidigt finns uppenbarligen ett samband som verkar i omvänd riktning. Lägre budgetunderskott utövar i sig en dämpande inverkan på såväl pris- och kostnadsutvecklingen som på räntenivån. Högre budgetunderskott leder till högre inflationstakt och högre räntor.

Dessa slutsatser måste få konsekvenser också i det korta perspektivet. Det är ännu för tidigt att dra bestämda budgetpolitiska slutsatser för den framförliggande perioden. De nuvarande beräkningarna för 1984/85 motiverar inte omedelbara budgetpolitiska åtgärder. Det måste dock konstateras att löneutvecklingen för 1984 i stort sett ligger i nivå med långtidsbudgetens högalternativ. Om den fortsatta utvecklingen skulle leda till att pris- och löneutvecklingen även för 1985 ligger på en långsiktigt alltför hög nivå,

skärps kraven på finanspolitiken väsentligt. Kraftfulla budgetpolitiska åtgärder blir i en sådan situation oundvikliga.

Hittills tillämpade riktlinjer för budgetpolitiken kommer under alla förhållanden att behöva gälla även för *budgetåret 1985/86*. Det innebär bl. a. att utrymme för särskilt angelägna reformer måste skapas genom omprioriteringar i form av neddragning av annan verksamhet. Det innebär vidare att kraven på fortsatt rationaliserings- och omprövningsarbete på de statliga myndigheterna ligger fast. I anvisningarna för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1985/86 anges därför att det s. k. huvudförslaget även fortsättningsvis skall gälla som planeringsförutsättning för myndigheterna. Ett fortsatt omprövnings- och översynsarbete i syfte att hålla tillbaka utgiftsökningarna måste också bedrivas i andra former, exempelvis inom kommittéväsendet, inom statskontoret och riksrevisionsverket och inom regeringskansliet. I detta arbete bör också möjligheterna att tillämpa förändrade finansieringsformer och ökad avgiftsfinansiering inom den offentliga verksamheten prövas.

Liksom tidigare år måste en allmän utgångspunkt vara att medel för nya tjänster inte kan påräknas. Endast begränsad kompensation för prisökningar kommer att kunna medges vid omräkningen av bidragsanslag. Ansträngningarna att begränsa utgiftsautomatiken måste drivas vidare. Det samma gäller arbetet med att förbättra den statliga kassahållningen.

Särskilda frågor

1 Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.

Regeringen har av riksdagen bemyndigats att, om arbetsmarknadsläget kräver det, för *budgetåret 1982/83* besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 3 500 milj. kr. (prop. 1981/82: 150 bil. 2, FiU 40, rskr 393, prop. 1982/83: 50, FiU 21, rskr 108). I prop. 1982/83: 150 bil. 2, redovisades de åtgärder som under budgetåret 1982/83 t. o. m. den 13 april 1983 hade beslutats med stöd av finansfullmakten. Genom beslut den 14 april utnyttjades finansfullmakten för sysselsättningsskapande åtgärder inom byggarbetsmarknaden. Beslutet avsåg tidigareläggning av bl. a. byggnadsarbeten för polisväsendet (89,5 milj. kr.), kriminalvården (121,0 milj. kr.), inom utbildningsdepartementets område (76,7 milj. kr.), statens vattenfallsverk (50,2 milj. kr.), drift och byggande av statliga vägar (390,3 milj. kr.), bidrag till byggande av kommunala vägar och gator (81,4 milj. kr.), bidrag till byggande av enskilda vägar (9,9 milj. kr.) samt järnvägar (26,2 milj. kr.). Sammantaget uppgick tidigareläggningarna till 932 785 000 kr. Under återstoden av det gångna budgetåret utnyttjade regeringen inte finansfullmakten. Under budgetåret 1982/83 disponerades sammanlagt 3 259 361 000 kr. av finansfullmakten.

När det gäller finansfullmakten och dess utnyttjande för *innevarande budgetår* vill jag erinra om att riksdagen har bemyndigat regeringen att, om arbetsmarknadsläget kräver det, för detta budgetår besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1982/83: 150 bil. 1, FiU 50, rskr 392). Fullmakten får liksom tidigare användas för finansiering av tidigareläggning, utvidgning eller påskyndande av statliga investeringar som normalt finansieras med anslag på statsbudgeten samt för beredskapsarbeten och för bidrag till kommunala projekt för investering och sysselsättning. Bidragsprocenten för kommunala projekt får fastställas av regeringen med hänsyn till ändamålet, dock högst till 75%. Vidare får finansfullmakten användas för bidrag till näringslivet och bostadssektorn. Härvid får gällande bidragssatser tillfälligt höjas till högst 75%.

Under budgetåret 1983/84 t. o. m. den 31 mars 1984 har finansfullmakten disponerats genom beslut den 6 oktober och den 15 december 1983.

Genom beslutet den 6 oktober 1983 utnyttjades fullmakten med 532 041 000 kr. för tidigareläggning av bl. a. byggnadsarbeten för polisväsendet (29,5 milj. kr.), kriminalvården (23,7 milj. kr.), för drift och byggande av statliga vägar (124,4 milj. kr.), för bidrag till byggande av kommunala vägar och gator (111,6 milj. kr.), för bidrag till byggande av enskilda vägar (5 milj. kr.), för järnvägar (79,4 milj. kr.) samt för beredskapsarbeten (52 milj. kr.). Beslutet den 15 december innebar att 130 milj. kr. disponerades för beredskapsarbeten.

Genom dessa två beslut har sammanlagt 662 041 000 kr. av finansfullmakten disponerats. Följaktligen återstod den 31 mars 1984 1 837 959 000 kr. av den givna finansfullmakten. Fram till i dag har några ytterligare utnyttjanden av finansfullmakten inte beslutats.

Som jag nyss nämnt bör emellertid finansfullmakten nu tas i anspråk för ytterligare sysselsättningsfrämjande åtgärder. Vederbörande statsråd kommer senare denna dag att ge en närmare redovisning av syftet härmed. Redovisningen för riksdagen av detaljerna i detta ärende torde få anstå till nästa års kompletteringsproposition.

Vid sidan av finansfullmakten har riksdagen lämnat regeringen ett antal konjunktur- eller arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndiganden. De olika bemyndigandena som har lämnats för budgetåret 1983/84 redovisas i det följande.

Inom försvarsdepartementets verksamhetsområde: Regeringen har bemyndigats att medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Inom bostadsdepartementets verksamhetsområde: Under förslagsanslaget Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. har regeringen bemyndigats att ändra ramen för räntefria förbättringslån om det behövs av sysselsättningskäl. Under reservationsanslagen Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler, Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler samt Lån för allmänna samlingslokaler får ramarna för bidrag resp. lån överskridas om det behövs av sysselsättningskäl. Även under anslaget Tilläggs lån till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan beslutsramen vidgas om det behövs av sysselsättningskäl.

Av de bemyndiganden som jag nu har redovisat fram till denna dag har den militära utgiftsramen höjts med 18,3 milj. kr. för vissa byggnadsarbeten. Ramarna för anordningsbidrag resp. lån till allmänna samlingslokaler har höjts med 65 milj. kr. under budgetåret 1983/84. Ramen för upprustningsbidrag till allmänna samlingslokaler har höjts med 50 milj. kr. Regeringen bör, som chefen för bostadsdepartementet återkommer till senare i dag, föreslå ytterligare höjningar av dessa ramar för budgetåret 1983/84 samt för budgetåret 1984/85. Redovisning av detaljerna i detta ärende torde få anstå till nästa kompletteringsproposition.

Regeringen disponerar för innevarande budgetår, som jag tidigare nämnt, en finansfullmakt om 2 500 milj. kr. Jag förordar att fullmakten för budgetåret 1984/85 tas upp med samma belopp. Om sysselsättningsläget så kräver kan regeringen återkomma till riksdagen i denna fråga.

Villkoren för finansfullmaktens användning bör kompletteras så att den även omfattar affärsverksinvesteringar som annars finansieras utanför statsbudgeten. Det bör enligt min uppfattning vara möjligt att av sysselsättningskäl för sådana affärsverksinvesteringar utanför statsbudgeten tilldelas ett tidigare lämnat bidrag, i normalfallet 10% av investeringskostna-

den, från ett för detta ändamål uppfört anslag under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel. Jag har i denna fråga samrått med de berörda statsråden.

2 Statliga kreditgarantier, m. m.

Omfattningen av den statliga kreditgarantigivningen är betydande. Eftersom verksamheten med kreditgarantier inte framgår av statsbudgeten finns det skäl att särskilt redovisa förändringar inom området.

Riksrevisionsverket (RRV) har regeringens uppdrag att två gånger per år redovisa verksamheten med statliga kreditgarantier. RRV har lämnat en redovisning av verksamheten per den 31 december 1983. I tabell 1 sammanfattas uppgifterna. Liksom tidigare år tillämpas en kassamässig redovisning.

Av tabellen framgår att den garanterade kapitalskulden den 31 december 1983 uppgick till 90 270 milj. kr., vilket är ca 4,8 miljarder kronor mer än ett halvår tidigare. Garantier för Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa, Forsmarks Kraftgrupp AB, Svenska Petroleum och Svenska Varv AB svarar för de största ökningarna. Fördelat på samhällsområden har bostadssektorn ökat kraftigast.

Redovisningen påverkas av att skuldförbindelser deponerade i riksbanken som avser internationella utvecklingsfonder och som av riksgäldskontoret tidigare redovisats som garantier m. m. inte längre ingår. De redovisas numera av kontoret som skulder. Det innebär att beloppen för den garanterade kapitalskulden och garantiutfästelserna per den 30 juni 1983 har reducerats med ca 2,4 miljarder kronor. Motsvarande siffra för garantiramarna är 3,3 miljarder kronor.

Utgifterna till följd av infriade garantier uppgick under perioden 1 juli t. o. m. 31 december 1983 till 873 milj. kr. Utgifterna avsåg främst exportkreditgarantier. Även industrilånegarantierna svarade för stora utgifter. Under motsvarande period uppgick inkomsterna från garantiavgifter till ca 272 milj. kr. Inkomsterna från återbetalningar av tidigare infriade garantier uppgick för samma period till ca 189 milj. kr. Statens kassamässiga underskott för första hälften av budgetåret 1983/84 uppgick således till 412 milj. kr. exkl. kostnader för administration av kreditgarantiverksamheten.

Tabell 1. Statliga kreditgarantier, m. m. per den 31 december 1983
Milj. kr.

Garantier utfärdade av	Av regering- en medgiven garantiram	Gjorda garanti- utfästelser	Garanterad kapital- skuld	Utgifter p. g. a. infrjade garantier	Inkomster från ga- rantia- v- gifter	Inkomster p. g. a. åter- betalning av tidigare in- frjade garan- tier
Riksgäldskontoret (varav grundfondförbin- delser)	62 357 (21 313)	52 123 (20 824)	52 123 (20 824)	— —	— —	— —
Exportkreditnämnden	51 921	63 280	25 161	800,1	261,3	184,6
Statens vattenfallsverk	8 933	8 944	7 698	—	—	—
Lantbruksstyrelsen	4 385	3 749	3 544	19,1	0,1	1,3
Statens industriverk	2 386	1 927	1 110	52,5	10,1	2,4
Industridepartementet	650	—	—	—	—	—
Statens del. för rymd- verksamhet	411	—	—	—	—	—
Televerket	310	137	137	—	—	—
Kommunikationsdepar- tementet	300	—	—	—	—	—
Övriga	742	544	497	1,6	0,4	0,3
Summa	132 395	130 704	90 270	873,3	271,9	188,6

Av RRV:s redovisning framgår att de statliga garantiåtagandena ökar mycket snabbt. Detta gäller även nettoutgifterna som för första hälften av budgetåret 1983/84 uppgick till drygt 400 milj. kr., att jämföras med 661 milj. kr. för hela budgetåret 1982/83. Enligt min mening är det angeläget att de potentiella utgiftsanspråk som ligger i en kreditgaranti uppmärksammas i ökad utsträckning. I princip bör ett kreditgarantiåtagande behandlas på samma sätt som en utgift över statsbudgeten, där för närvarande stor restriktivitet med nya åtaganden är nödvändig. Det är också nödvändigt att begränsa nettoutgifterna inom området. I bl. a. detta syfte utreds frågor om ökad riskdelning i exportkreditgarantisystemet. Som jag vid tidigare tillfällen framhållit, bör statlig garantigivning inte innehålla något subventions-element.

I tabell 2 redovisar jag de förslag avseende statliga kreditgarantier för budgetåret 1984/85 som förelagts riksdagen efter budgetpropositionen. De förändringar av olika rambelopp som redovisas, avser ett ikraftträdande vid ingången av budgetåret 1984/85. I tabellen redovisas också de förändringar för budgetåret 1984/85 som föreslogs i budgetpropositionen.

Tabell 2. Förslag till förändringar av ramar för statligt garantiåtagande
Milj. kr.

	Garantiram		Förändring
	1983-12-31	1984-07-01	
I budgetpropositionen redovisade förändringar			+4 331,7
<i>Inom industridepartementets område</i>			
Garantier för utvinning av olja, naturgas eller kol	4 000	8 000	+4 000
Garantier för industrigarantilån m. m.	300 (årlig ram)	1 050 (s. k. engagemangsram)	+ 750 ¹
Summa			+9 081,7

¹ Garanterad kapitalskuld uppgick den 31 december 1983 till 593 milj. kr. Skillnaden mellan den nya ramen och den garanterade kapitalskulden uppgår således till 457 milj. kr. Förändringen innebär även att kreditgarantiramen blir revolverande, från att tidigare en ny årlig ram fastställts för varje budgetår.

Om riksdagen bifaller regeringens förslag kommer således ramarna för statens garantiåtagande att öka från 130 704 milj. kr. den 31 december 1983 med 9 081,7 milj. kr. till 139 786 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1984/85.

Regeringen har den 9 februari 1984 beslutat om en fortsatt översyn av statlig låneverksamhet, i vilken bl. a. skall undersökas möjligheterna att ersätta statliga lån med kreditgarantier. Enligt min mening bör den ökning av det statliga garantiåtagandet, som kan orsakas av detta skäl, i princip kunna accepteras.

De förslag i denna fråga som jag nu redovisat avser perioden t. o. m. den 31 mars 1984. Eventuella förslag efter detta datum – liksom eventuella förändringar till följd av riksdagsbehandlingen – torde få beaktas av riksdagens finansutskott.

Kreditgarantier kan ges antingen i form av s. k. engagemangsramar eller som årliga ramar.

Engagemangsram innebär att den kreditgarantigivande myndigheten beviljas en flerårig ram för garantigivningen med möjlighet till ny kreditgarantigivning inom denna totalram i mån av utrymme. Systemet medför att myndigheterna får incitament att dra ned garantiernas löptider och även i övrigt hålla nere belastningen på garantiramarna. Detta är långsiktigt av statsfinansiell betydelse eftersom långa löptider på kreditgarantierna försvårar omprioriteringar och binder upp staten för potentiella utgiftsåtaganden under lång tid.

Årliga ramar karaktäriseras av att nya garantier kan utfärdas endast inom den pågående anvisade ramen, oavsett hur stor del av de tidigare årliga ramarna som ianspråktagits och oavsett den ackumulerade omfattningen av tidigare åtaganden.

Systemet med engagemangsramar underlättar planeringen på myndighetsnivå och stimulerar till långsiktiga bedömningar. En flerårig ram ställer större krav på uppföljning och underlättar budgeteringen.

Jag anser att det är en klar fördel om kreditgarantisystemen är utformade som engagemangsramar. Detta medger en bättre överblick även för regeringen av det totala statliga engagemanget. Som jag tidigare nämnt är det angeläget att så långt möjligt begränsa storleken av det statliga garantiåtagandet och löptiden för de lån som beviljas statliga garantier. Jag anser att en generell tillämpning av fleråriga engagemangsramar för de statliga kreditgarantisystemen bäst befrämjar detta. För de kreditgarantisystem som i dag baseras på årliga ramar bör en övergång till engagemangsram genomföras den 1 juli 1985.

Chefen för industridepartementet har i proposition om industriell tillväxt och förnyelse (prop. 1983/84: 135) föreslagit en övergång från årlig ram till engagemangsram för kreditgarantier till industrigarantilån m. m. Industriministern påpekar att förluster till följd av infriade garantier rent tekniskt minskar statens engagemang för utestående garantier. Han betonar att sådana förluster inte bör frigöra utrymme för ny garantigivning och föreslår att infriande av kreditgaranti skall medföra en minskning av kreditgarantiramen med motsvarande belopp.

Jag delar industriministerns uppfattning i denna fråga. Infriande av det statliga garantiansvaret bör inte utgöra ett incitament för tillskapande av nytt kreditgarantiutrymme i ett generellt engagemangsramssystem. Jag förordar därför att förslaget, om att infriande av kreditgaranti i ett system med engagemangsramar skall minska garantiramen med motsvarande belopp, tillämpas generellt fr. o. m. den 1 juli 1984.

RRV fick den 22 juni 1983 regeringens uppdrag att göra en översyn av verksamheten med statliga garantier med undantag av exportkreditgarantisystemet. RRV har utfört uppdraget i kontakt med kreditgarantimyndigheter, kreditinrättningar och intresseorganisationer. RRV har den 24 februari 1984 redovisat en rapport ("Översyn av verksamheten med statliga garantier – vissa regler, rutiner och system"). Översynen bereds f. n. i regeringskansliet.

3 Statsbudgeten budgetåren 1983/84 och 1984/85

Riksrevisionsverket har med skrivelser till regeringen den 4 och 5 april 1984 lämnat sina beräkningar av dels statsbudgetens inkomster under budgetåren 1983/84 och 1984/85, dels budgetutfallet för budgetåret 1983/84. För en närmare redogörelse hänvisar jag till verkets skrivelser (bil. 1.3 och 1.4). Med bl. a. dessa som underlag kommer jag nu att redovisa mina kalkyler avseende budgetutvecklingen för budgetåren 1983/84 och 1984/85.

3.1 Statsbudgetens inkomster och utgifter budgetåret 1983/84

Riksrevisionsverket beräknar statsinkomsterna för innevarande budgetår till totalt 220 458 milj. kr. Utgifterna beräknas till 298 976 milj. kr. varför budgetunderskottet väntas uppgå till 78 518 milj. kr.

Riksrevisionsverket har dock inte kunnat ta hänsyn till propositioner och förslag som framlagts efter den 15 mars, eller annan information som framkommit sedan dess, varför vissa justeringar av verkets beräkningar är nödvändiga.

Vid en beräkning av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället av stor betydelse. Riksrevisionsverkets beräkningar grundar sig på antagandet att lönesumman ökar med 6,5% mellan åren 1983 och 1984 samt med 5,5% mellan åren 1984 och 1985. Verket har även beräknat inkomsterna vid en alternativ utveckling av lönesumman. I detta alternativ är lönesummeökningen för år 1984 ca 2 procentenheter högre. Jag har i enlighet med de beräkningar som presenteras i nationalbudgeten valt att utgå från en schablonmässig tillväxt av lönesumman år 1984 på ca 8%. Detta leder till att jag föreslår revideringar av verkets beräkningar av inkomsterna för budgetåren 1983/84 och 1984/85. Vid genomgången av de avvikelser jag finner nödvändiga utgår jag från verkets alternativ med lägre lönesummetillväxt.

Jag bedömer att verkets beräkning av inkomsterna för budgetåret 1983/84 sammanlagt behöver räknas upp med 840 milj. kr. Dessa justeringar kommer jag att närmare redovisa vid min genomgång av inkomsterna för budgetåret 1984/85. Riksrevisionsverkets beräkning av utgifterna under budgetåret 1983/84 föranleder inga justeringar från min sida. Sammantaget leder detta till att budgetunderskottet kan beräknas till 77,7 miljarder kronor för budgetåret 1983/84.

3.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter budgetåret 1984/85

Inkomsterna

Jag finner att ett flertal inkomstitlar behöver revideras till följd av att antagandena om lönesummans utveckling under år 1984 skiljer sig i min och riksrevisionsverkets bedömning. Detta gäller i första hand inkomsterna under inkomstgruppen *skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse* samt inkomstgruppen *lagstadgade socialavgifter*. Även inkomsterna under inkomstiteln *mervärdesskatt* behöver justeras eftersom tidigare angivna antaganden om löner även påverkar priser och den privata konsumtionens tillväxt. Min beräkning baseras på ett antagande att den genomsnittliga prisnivån under år 1984 kommer att öka med 7%. Förändringarna av inkomsterna på enskilda inkomstitlar under nämnda inkomstgrupper redovisas i tabell 3.

I prop. 1983/84: 110 om vissa oljefrågor föreslås ett ändrat oljelagringsprogram. Det minskade lagringsbehov som föreslås i propositionen

kommer att leda till betydande förstärkningar på statsbudgetens inkomst-sida. En av utgångspunkterna har nämligen varit att tillgodoräkna staten det minskade lagringsbehovet. Efter samråd med statsrådet Dahl räknar jag upp riksrevisionsverkets beräkning av inkomsterna med 1 760 milj. kr. budgetåret 1984/85. Jag föreslår vidare att dessa inkomster redovisas på en ny inkomsttitel benämnd *inkomster av försålda lager*.

I prop. 1983/84: 178 om ändring i vägtrafikbeskattningen föreslås förutom omfördelning av fordonsskatten och kilometerskatten för dragbilar och påhängsvagnar även en generell höjning av fordonsskatten med ca 24 % för de flesta slags fordon. Höjningen skall finansiera den i budgetpropositionen föreslagna ökningen av anslagen till drift av vägar. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet beräknar jag inkomsterna i förhållande till riksrevisionsverkets beräkning på titeln *fordonsskatt* till ytterligare 568 milj. kr. budgetåret 1984/85.

Den 1 mars 1984 slopades avgiften på dryckesförpackningar för malt- och läskedrycker. Riksrevisionsverket beräknar med anledning härav ett inkomstbortfall på ca 80 milj. kr. för budgetåret 1984/85. I prop. 1983/84: 195 om skatt på vissa dryckesförpackningar föreslår regeringen att en skatt införs på såväl pant- som engångsförpackningar för malt- och läskedrycker, utom för förpackningar av papp eller kartong. I propositionen föreslås även att förpackningsavgiften på förpackningar för vin- och spritdrycker slopas och att dessa förpackningar beskattas på motsvarande sätt som malt- och läskedrycksförpackningarna. Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1984. Jag beräknar inkomsterna från den nya förpackningsskatten till i stort sett samma belopp som inkomsterna från den slopade förpackningsavgiften. Riksrevisionsverkets beräkning för budgetåret 1984/85 bör därför räknas upp med 80 milj. kr. Jag finner det ändamålsenligt att förpackningsskatten redovisas på inkomsttiteln *särskilda varuskatter*.

En överenskommelse har träffats mellan regeringen och de borgerliga partierna om anslag till det militära försvaret för de återstående tre åren av innevarande försvarsbeslutsperiod, dvs. budgetåren 1984/85, 1985/86 och 1986/87. Uppgårelsen innebär att vissa inkomstförstärkningar görs för att finansiera dessa ökade utgifter. Bl. a. ökar televerkets inleveranser till staten med 100 milj. kr. under vart och ett av dessa budgetår. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet ökar jag riksrevisionsverkets beräkning av inkomsttiteln *televerkets inlevererade överskott* med 100 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Riksrevisionsverket har beräknat inkomsterna på inkomsttiteln *inkomster vid lantbruksnämnderna* till 7 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Dessa inkomster kommer emellertid från sagda budgetår att nettoredovisas under ett anslag på budgetens utgiftssida. Det innebär att berörd inkomsttitel bör tas bort ur budgetförslaget för budgetåret 1984/85 och att jag – efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet – räknar ner verkets beräkning av dessa inkomster med 7 milj. kr.

Riksrevisionsverkets beräkningar i övrigt föranleder inte någon erinran från min sida. Totalt innebär de förordade justeringarna av verkets beräkningar att inkomsterna för budgetåren 1983/84 och 1984/85 ökar med 840 milj. kr. resp. 6 972 milj. kr. Förändringarna redovisas i tabell 3.

En fullständig redovisning av statsbudgetens inkomster bör fogas till protokollet i detta ärende (bil. 1.5).

Riksrevisionsverket har vidare för nästkommande budgetår beräknat inkomsterna under inkomstiteln *statliga pensionsavgifter, netto* efter ett oförändrat lönekostnadspålägg om 39%. Jag finner ingen anledning att förorda att lönekostnadspålägget ändras för budgetåret 1984/85. I detta sammanhang bör erinras om det uppdrag som riksrevisionsverket erhållit av regeringen att utreda vissa frågor kring det statliga lönekostnadspålägget m. m.

Tabell 3. Justering av riksrevisionsverkets beräkningar av statsbudgetens inkomster 1983/84 och 1984/85
1 000-tal kr.

	1983/84		1984/85	
	Riksrevisions- verkets be- räkning (rev. beräk- ning)	Förändring enligt före- draganden	Riksrevisions- verkets be- räkning (rev. beräk- ning)	Förändring enligt fö- redragan- den
<i>Föredragandens justeringar:</i>				
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisations- vinst och rörelse	33 082 000	+ 740 000	43 486 000	+ 2 795 000
1211 Folkpensionsavgift			29 938 000	+ 600 000
1221 Sjukförsäkringsavgift			-935 000	+ 200 000
1231 Barnomsorgsavgift			6 969 000	+ 120 000
1241 Vuxenutbildningsavgift			764 000	+ 16 000
1251 Övriga socialavgifter			-437 000	+ 40 000
1281 Allmän löneavgift			6 492 000	+ 100 000
1411 Mervärdesskatt	49 700 000	+ 100 000	54 500 000	+ 600 000
1422 Särskilda varuskatter			742 000	+ 80 000
1461 Fordonsskatt			2 370 000	+ 568 000
2112 Televerkets inlevererade överskott			245 000	+ 100 000
2621 Inkomster vid lantbruksnämnderna			7 000	- 7 000
3362 Inkomster av försålda lager			-	+ 1 760 000
Summa förändringar enligt föredraganden		+ 840 000		+ 6 972 000
Summa inkomster	220 457 586		236 354 737	

Utgifterna

I årets budgetproposition upptogs de totala utgifterna för budgetåret 1984/85 till 304 929 milj. kr. Av detta belopp svarade utgiftsanslagen för 297 929 milj. kr.

Sedan riksdagen förelades budgetpropositionen har fram till den 1 april 1984 ett flertal propositioner innebärande anslagsförändringar föreslagits

riksdagen. Om riksdagen bifaller propositionerna ökar utgiftsanslagen med ca 3074 milj. kr. budgetåret 1984/85. Beloppet inkluderar även anslagsförändringar utöver budgetpropositionen som beslutats av riksdagen men inte de minskade utgifter för statsskuldräntor som jag strax återkommer till.

I samband med min beräkning av anslagskonsekvenserna har jag låtit upprätta en specifikation över föreslagna och i förekommande fall beslutade anslagsförändringar på statsbudgeten i förhållande till budgetpropositionen. Denna specifikation (bil. 1.6) täcker i princip perioden t. o. m. mars månad 1984. Propositioner som förelagts riksdagen under denna period samt vissa propositioner som framlagts senare datum för riksdagen inkluderas i denna specifikation liksom ev. riksdagsbeslut om att ändra regeringens förslag till anslag.

Anslaget till *räntor på statsskulden m. m.* upptogs i budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 till 65 000 milj. kr. Mina överväganden i det följande har jag baserat på information som jag under hand erhållit från bl. a. riksgäldskontoret. Belastningen på detta anslag är beroende förutom räntenivån inom och utom landet även av valutaförluster på grund av ändrade växelkurser, det ackumulerade budgetsaldot från tidigare budgetår, men naturligtvis även i någon mån av budgetsaldot under det budgetår för vilket anslaget anvisas.

Vid en förnyad beräkning av räntor på statsskulden finner riksgäldskontoret att utgifterna torde bli ca 4,5 miljarder kronor lägre jämfört med vad som togs upp i budgetpropositionen. Denna justering är föranlåten av en rad faktorer. I förhållande till budgetpropositionen baseras nuvarande kalkyl på ett icke oväsentligt mindre budgetunderskott. Vidare har under våren 1984 räntesatserna för ett flertal låneinstrument sänkts. Räntan på prioriterade obligationer har sänkts från nivån 12 % i december till 11 % i slutet av mars. Vidare har räntan på såväl riksobligationer som statsskuldväxlar sjunkit med 1 till 2 procentenheter. Vid beräkningen har dock beaktats att det kassamässiga underskottet till en del förklaras av vissa extraordinära budgetförstärkningar som endast i begränsad utsträckning får effekter på den genomsnittliga upplåningen under året och därmed på utgifterna för statsskuldräntan under genomförandeåret.

Vid beräkning av kostnaderna för statsskuldräntor är vidare fördelningen mellan olika upplåningsformer mycket betydelsefull. Upplåning i form av statsskuldväxlar och skattkamarväxlar belastar statsbudgeten med hela räntebeloppet för lånet samma år som upplåningen sker, medan däremot upplåning mot obligationer – som i allmänhet har helårskupong – räntebelastar året efter det att upplåningen sker. Till denna beräkning har antagits att andelen statsskuldväxlar av bruttoupplåningsbehovet kommer att minska jämfört med vad som antogs inför beräkningarna i budgetpropositionen. Detta kommer att minska räntebelastningen för budgetåret 1984/85 jämfört med budgetpropositionen.

I beräkningarna har endast medtagits valutaförluster för lån som för-

faller under budgetåret 1984/85. Jämfört med beräkningen till budgetpropositionen har valutaförlusterna reviderats ned, främst till följd av dollarns nu lägre värde i förhållande till den svenska kronan. Förutom valutaförlusterna på förfallande lån torde även uppkomma vissa förluster till följd av förtida inlösen av lån. Omfattningen av förtida inlösen blir främst beroende av utvecklingen på internationella finansmarknaderna inkl. ränteläget och möjligheten att omsätta dyrare lån mot lån med bättre villkor. Utgifter för kursförluster vid förtida inlösen av lån har jag beaktat under posten tillkommande utgiftsbehov, netto med 1 miljard kronor.

Mellan budgetåren 1983/84 och 1984/85 ökar kostnaderna för räntor på statsskulden från 59,9 miljarder kronor till 60,5 miljarder kronor. Räntekostnaderna för den inhemska upplåningen beräknas öka med ca 4,5 miljarder kronor. Den relativt måttliga ökningen förklaras till en del av att försäljningen av statsskuldväxlar antas bli mindre under budgetåret 1984/85 än under budgetåret 1983/84. Vad gäller kostnaderna för den utländska upplåningen svarar valutaförlusterna budgetåret 1983/84 för 6,9 miljarder kronor medan motsvarande förluster för budgetåret 1984/85 endast uppgår till 2,3 miljarder kronor. De olika kostnadskomponenterna som ingår i utgifterna för räntor på statsskulden m. m. framgår av tabell 4.

Tabell 4. Räntor på statsskulden
Miljarder kronor

	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85
Räntor på inhemska lån m. m.	19,1	34,1	40,7	45,2
Räntor på utländska lån	7,2	9,7	12,3	13,0
Valutaförluster varav förtida inlösen	1,4	4,4	6,9	2,3
			2,9	(1,0) ¹
Summa	27,7	48,2	59,9	60,5 (61,5)

¹ Beaktat under posten tillkommande utgiftsbehov, netto

Förändringarna av utgifterna mellan budgetpropositionen och nuvarande beräkning har jag låtit sammanställa i en huvudtitelsvis specifikation (bil. 1.7), som bör fogas till regeringsprotokollet. Uppgifterna sammanfattas enligt följande.

	Milj. kr.
1. Utgiftsanslag enligt 1984 års budgetproposition	297 929
2. Anslagsökningar enligt specifikation i bilaga 1.7 exkl. statsskuldräntor	+3 074
3. Statsskuldräntor	-4 500
Summa utgiftsanslag	296 503

Sammantaget innebär detta att jag beräknar utgiftsanslagen för budgetåret 1984/85 till 296 503 milj. kr. Eventuella förslag och beslut i övrigt efter utgången av mars 1984, vilka inte särskilt redovisats torde få beaktas av riksdagens vederbörande utskott.

Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling

För reservationsanslag kan utbetalningarna komma att avsevärt avvika från det anslagna beloppet. Detta registreras som en förändring av anslagsbehållningarna. För att erhålla en rättvisande bild av det förväntade budgetutfallet, måste hänsyn även tas till förändringar i anslagsbehållningar.

I årets budgetproposition beräknades behållningen på reservationsanslag minska med ca 1 407 milj. kr. under budgetåret 1983/84. Riksrevisionsverket har i sin senaste prognos över budgetutfallet bedömt att anslagsbehållningarnas summa inte kommer att förändras under budgetåret. Denna utveckling bör ses mot bakgrund av de under vårriksdagen föreslagna ökningarna av anslagen avseende budgetåret 1983/84. För en närmare anslagsvis redovisning hänvisar jag till verkets beräkningar (bil. 1.4). Jag har intet att erinra mot verkets prognos och räknar sålunda ned förbrukningen med 1,4 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen.

Tabell 5. Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1980/81–1983/84
Miljarder kronor

Huvudtitel	1980/81 Utfall	1981/82 Utfall	1982/83 Utfall	1983/84 Ber. utfall
Kommunikationsdepartementet (förändring under budgetåret)	3,13 (-0,40)	3,38 (+0,25)	5,31 (+1,93)	4,99 (-0,32)
Arbetsmarknadsdepartementet (förändring under budgetåret)	1,60 (-0,26)	3,31 (+1,71)	3,55 (+0,24)	3,54 (-0,01)
Bostadsdepartementet (förändring under budgetåret)	3,02 (-0,46)	1,15 (-1,87)	0,95 (-0,20)	1,46 (+0,51)
Industridepartementet (förändring under budgetåret)	7,36 (+0,35)	6,11 (-1,25)	7,53 (+1,42)	7,56 (-)
Övriga huvudtitlar (förändring under budgetåret)	4,88 (+0,40)	5,73 (+0,85)	7,27 (+1,54)	7,06 (-0,21)
Summa (förändring under budgetåret)	19,99 (-0,36)	19,68 (-0,31)	24,61 (+4,93)	24,61 (-)

I budgetpropositionen beräknades förbrukningen av anslagsbehållningarna att uppgå till 2,5 miljarder kronor, netto. Jag finner ingen anledning att nu avvika från denna beräkning. Det bör dock noteras att jag vid denna bedömning inte beaktat förslagen om sysselsättningsskapande åtgärder, som senare denna dag kommer att föreslås regeringen. I den mån dessa förslag bedöms komma att påverka förbrukningen av anslagsbehållningarna torde det få ankomma på finansutskottet att vidta ev. justeringar.

Disposition av rörliga krediter

Vissa myndigheter och bolag har enligt riksdagens beslut möjlighet att utnyttja rörliga krediter hos riksgäldskontoret. Förändringar i den utestående lånestocken, dvs. förändringar i nettoutlåningen, registreras på statsbudgeten i form av förändringar i dispositionen av rörliga krediter och påverkar sålunda budgetutfallet. Under budgetåret 1983/84 beräknar riksrevisionsverket att dispositionen av rörliga krediter kommer att öka med 475 milj. kr. Jag ansluter mig till verkets bedömning.

För kommande budgetår brukar en schablonmässigt beräknad ökning av den rörliga krediten tas upp i förslaget till statsbudget. För budgetåret 1984/85 torde, i likhet med vad jag anförde i budgetpropositionen, exportkreditnämnden och statens vattenfallsverk komma att öka utnyttjandet av beviljade rörliga krediter. Den ändrade finansieringen av televerkets verksamhet kommer att föranleda televerket att återbetala utestående lånemedel i form av rörlig kredit. Vid utgången av budgetåret 1984/85 beräknas denna återbetalning vara slutförd, vilket torde motsvara en minskad belastning på den rörliga krediten om ca 2 miljarder kronor. Sammantaget räknar jag, liksom i budgetpropositionen, med en minskning av utnyttjandet av den rörliga krediten för budgetåret 1984/85 med 500 milj. kr.

Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto

I syfte att förslaget till statsbudget så långt som möjligt skall visa den totala budgetbelastningen förs på budgetens utgiftssida upp beräknade posten tillkommande utgiftsbehov, netto. Vid beräkningen av denna post görs en uppskattning av sannolika anslagsbelastningar och inkomsteffekter som inte kommer till uttryck på annat sätt. Beräkningen avser en kassamässig belastning.

I budgetpropositionen upptogs under posten tillkommande utgiftsbehov, netto ett belopp för propositioner avseende bl. a. kommunalekonomiska åtgärder och åtgärder inom forskningspolitikens verksamhetsområde. Då flertalet av dessa förslag förelagts riksdagen, har medel beräknats på berörda anslag och resp. inkomstitlar.

Senare denna dag kommer regeringen att föreslå ökade insatser inom sysselsättningspolitikens område. Dessa ökade utgifter har jag beaktat under posten tillkommande utgiftsbehov, netto. Vidare kommer att föreslås ökade insatser för barnfamiljerna. Dessa åtaganden kommer att finansieras. Effekterna av förslagen på budgetens inkomst- resp. utgiftssida har jag beaktat under posten tillkommande utgiftsbehov, netto.

I budgetpropositionen avräknades från posten tillkommande utgiftsbehov, netto engångseffekten av förslaget till samordning av uppbörden av inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. De positiva effekterna av denna samordning har nu beaktats vid beräkningen av statsbudgetens inkomster, varför posten tillkommande utgiftsbehov, netto bör räknas upp med ca 6 miljarder kronor.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en fråga som berör det bokförda värdet av statens utlandslån.

Den kassamässiga redovisningen av statsbudgetens inkomster och utgifter har inneburit att statsskuldredovisningen inte innehåller något valutareglingskonto. Detta får till följd att de utländska lånen redovisas till det kronvärde som gäller den dag lånen tas upp. Om kronvärdet förändras mellan upplåningstillfället och återbetalningstillfället uppstår en valutavinst eller en valutaförlust som redovisas först i och med att lånet omsättes eller amorteras. Den svenska kronans minskade värde under de senaste åren har lett till att statens utlandsskuld uttryckt i svenska kronor stigit markant. I riksgäldskontorets reviderade beräkning av kostnaderna för statsskuldräntorna – som jag tagit del av – har endast beaktats valutaförluster på lån som enligt plan kommer att omsättas under budgetåret 1984/85. Jag har dock erfarit att det för lån som inte förfaller till betalning under budgetåret 1984/85 kan komma att finnas goda skäl till förtida inlösen. Detta medför långsiktiga kostnadsbesparingar. I samband med en sådan förtida inlösen av lån uppkommer emellertid ytterligare valutaförluster som kommer att belasta statsbudgeten. I min beräkning av posten tillkommande utgiftsbehov, netto har jag efter samråd med riksgäldskontoret överslagsmässigt kalkylerat att 1 miljard kronor av detta skäl bör bokföras som ytterligare valutaförluster.

Jag föreslår att posten tillkommande utgiftsbehov, netto förs upp med ett belopp om 12 miljarder kronor i statsbudgeten för budgetåret 1984/85.

Summering av statsbudgetens utgifter

I det föregående har jag redogjort för mina överväganden kring statsutgifterna för budgetåret 1984/85. Sammantaget innebär mina beräkningar att statsutgifterna kommer att uppgå till 310 503 milj. kr., vilket är ca 5 574 milj. kr. mer än vad jag beräknade i budgetpropositionen 1984.

Tabell 6. Statsutgifterna budgetåret 1984/85
Milj. kr.

	1984/85	
	Budgetprop.	Ny beräkning
Utgiftsanslag	297 929	296 503
Förändringar i anslagsbehållningar	2 500	2 500
Ändrad disposition av rörliga krediter	-500	-500
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	5 000	12 000
Summa statsutgifter	304 929	310 503

Statsbudgetens saldo budgetåren 1983/84 och 1984/85

Med hänvisning till min redovisning i det föregående beräknar jag utfallet av statsbudgetens inkomster och utgifter för innevarande budgetår och förslaget till statsbudget 1984/85 på sätt som framgår av tabell 7.

Tabell 7. Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1982/83–1984/85
Miljarder kronor

	1982/83	1983/84		1984/85		Procentuell förändring	
	Utfall	Budgetproposition	Ny beräkning	Budgetproposition	Ny beräkning	Från utfall 1982/83 till ny beräkning 1983/84	Från ny beräkning 1983/84 till ny beräkning 1984/85
Inkomster	191,3	217,6	221,3	224,1	243,3	+15,7	+ 9,9
Utgifter	277,9	302,5	299,0	304,9	310,5	+ 7,6	+ 3,8
Saldo	-86,6	-84,9	-77,7	-80,8	-67,2		

Utgifterna för budgetåret 1984/85 beräknades i budgetpropositionen till 304,9 miljarder kronor. Nu beräknar jag utgifterna till 310,5 miljarder kronor. Statsinkomsterna nästa budgetår uppskattas nu till 243,3 miljarder kronor, vilket innebär en uppräknings med 19,2 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen. Det bör noteras att den engångsvisa inkomstförstärkningen på grund av samordnad uppbörd av skatter och arbetsgivaravgifter i budgetpropositionen beaktades på statsbudgetens utgiftssida under posten tillkommande utgiftsbehov, netto. Detta innebär att man vid en jämförelse mellan beräkningarna av inkomster och utgifter i budgetpropositionen och nuvarande beräkning bör addera ca 6 miljarder kronor till de belopp som finns angivna i budgetpropositionen som inkomster och utgifter för budgetåret 1984/85.

Sammanfattningsvis innebär beräkningarna att budgetunderskottet för budgetåret 1984/85 minskar med ca 10,5 miljarder kronor till ca 67,2 miljarder kronor jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen.

Till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas som bilagor:

Reviderad nationalbudget 1984 (Bilaga 1.1).

Långtidsbudget för perioden 1984/85–1988/89 (Bilaga 1.2).

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1984/85 (Bilaga 1.3).

Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1983/84 (Bilaga 1.4).

Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1984/85 (Bilaga 1.5).

Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 (Bilaga 1.6).

Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1983/84 sedan budgetpropositionen (Bilaga 1.7).

Lagförslag (Bilaga 1.8).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen dels föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som jag har förordat i det föregående,
3. godkänna min beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1984/85 enligt den vid detta protokoll fogade specifikationen,
4. godkänna min beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1984/85,
5. godkänna min beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1984/85,
6. godkänna min beräkning av *beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* för budgetåret 1984/85,
7. med ändring av förslag i prop. 1983/84: 100, bil. 17 till *Räntor på statsskulden m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 60 500 000 000 kr.,
8. till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.* för budgetåret 1984/85 under sjunde huvudtiteln utöver i prop. 1983/84: 133 begärda medel anvisa ytterligare 45 000 000 kr.,
9. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1984/85, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad jag har förordat intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

dels föreslår riksdagen att anta inom finansdepartementet upprättat förslag till

10. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
  11. lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
  12. lag om ändring i lagen (1977: 1071) om basenhet,
  13. lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt,
  14. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
  15. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
  16. lag om ändring i lagen (1960: 63) om förlustavdrag,
- dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om
17. kommunsektorn,
  18. utnyttjande av finansfullmakten,
  19. statliga kreditgarantier.

1 Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunalskattelagen (1928: 370)¹ dels att 46 § 3 mom. skall upphöra att gälla, dels att 65 § samt anvisningarna till 70 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

65 §²

Fråga, huruvida skattskyldig haft barn eller icke eller om barn är att räkna såsom hemmavarande eller icke, liksom ock fråga om barns ålder skall bedömas efter förhållandena den 1 november året näst före taxeringsåret. Med barn avses jämväl styvbarn och fosterbarn. *Barn, som bor hos sina föräldrar, skall, såvitt avser föräldrarnas rätt till avdrag enligt 46 § 3 mom., anses som hemmavarande endast hos den ena av dem.*

Fråga, huruvida skattskyldig haft barn eller icke eller om barn är att räkna såsom hemmavarande eller icke, liksom ock fråga om barns ålder skall bedömas efter förhållandena den 1 november året näst före taxeringsåret. Med barn avses jämväl styvbarn och fosterbarn.

I fråga om skattskyldig, som ingått äktenskap under beskattningsåret, skola de bestämmelser som avse gift skattskyldig, om ej annat följer av vad som stadgas i sista stycket, äga tillämpning först vid taxering för det därpå följande beskattningsåret.

Bestämmelser som avse gift skattskyldig skola i fråga om makar, som levt tillsammans, tillämpas jämväl under det beskattningsår, varunder make avlidit. *Skattskyldig vars make avlidit före den 1 juli året näst före taxeringsåret är dock berättigad till avdrag enligt 46 § 3 mom. fjärde stycket.*

Bestämmelser som avse gift skattskyldig skola i fråga om makar, som levt tillsammans, tillämpas jämväl under det beskattningsår, varunder make avlidit.

Har eljest under beskattningsåret ändring inträtt i förhållande, som har betydelse för tillämpning av bestämmelserna angående taxering av gift skattskyldig, skall det förhållande, som rätt under större delen av beskattningsåret, vara bestämmande för taxeringen.

Bestämmelser i denna lag om gift skattskyldig skola äga tillämpning jämväl i fråga om dem som, utan att vara gifta, levt tillsammans, om de tidigare varit förenade i äktenskap eller gemensamt hava eller hava haft barn.

(Se vidare anvisningarna.)

¹ Senaste lydelse av 46 § 3 mom. 1976: 1094.

² Senaste lydelse 1982: 421.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***Anvisningar**till 70 §³

Å person, som i 1 mom. av denna paragraf avses, äro icke tillämpliga de om allmänna avdrag i 46 § 2 och 3 mom. meddelade bestämmelserna och icke heller föreskrifterna om grundavdrag (48 §) eller de i 50 och 51 §§ för i riket bosatt person meddelade föreskrifterna om beskattningsbar inkomst och om lägsta skattepliktiga belopp. De i 49 § meddelade stadgandena äro icke gällande för dödsbo efter person, varom i 1 mom. av förevarande paragraf är fråga.

Å person, som i 1 mom. av denna paragraf avses, äro icke tillämpliga de om allmänna avdrag i 46 § 2 mom. meddelade bestämmelserna och icke heller föreskrifterna om grundavdrag (48 §) eller de i 50 och 51 §§ för i riket bosatt person meddelade föreskrifterna om beskattningsbar inkomst och om lägsta skattepliktiga belopp. De i 49 § meddelade stadgandena äro icke gällande för dödsbo efter person, varom i 1 mom. av förevarande paragraf är fråga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985 och tillämpas första gången vid 1986 års taxering.

³ Senaste lydelse 1970: 162.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt¹

dels att 4 § 2 mom. skall upphöra att gälla,

dels att 10 § 1 mom. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

10 §

1 mom.² För fysiska personer, dödsbon och familjestiftelser beräknas grundbelopp och tilläggsbelopp enligt följande skalor.

Grundbeloppet utgör:

när beskattningsbar inkomst inte överstiger 4 basenheter enligt lagen (1977: 1071) om basenhet:

3 procent av den del av den beskattningsbara inkomsten som överstiger 1 basenhet;

när beskattningsbar inkomst överstiger

4 men inte 9 basenheter:	grundbeloppet för 4 basenheter och 4% av återstoden;
9 " " 10 " :	" " 9 " " 15% " " ;
10 " " 18 " :	" " 10 " " 20% " " ;
18 " " 21 " :	" " 18 " " 24% " " ;
21 basenheter :	" " 21 " " 20% " " .

Tilläggsbeloppet utgör:

när underlaget för tilläggsbelopp enligt 3 mom. inte överstiger 19 basenheter:

5 procent av den del av underlaget som överstiger 16 basenheter;

när underlaget överstiger

19 men inte 21 basenheter:	tilläggsbeloppet för 19 basenheter och 10% av återstoden;
21 " " 23 " :	" " 21 " " 15% " " ;
23 " " 26 " :	" " 23 " " 20% " " ;
26 " " 45 " :	" " 26 " " 25% " " ;
45 basenheter :	" " 45 " " 30% " " .

Föreslagen lydelse

10 §

1 mom. För fysiska personer, dödsbon och familjestiftelser beräknas grundbelopp och tilläggsbelopp enligt följande skalor.

Grundbeloppet utgör:

när beskattningsbar inkomst inte överstiger 9 basenheter enligt lagen (1977: 1071) om basenhet:

4 procent av den del av den beskattningsbara inkomsten som överstiger 1 basenhet;

¹ Senaste lydelse av

4 § 2 mom. 1960: 173

lagens rubrik 1974: 770.

² Senaste lydelse 1983: 1050.

Föreslagen lydelse

när beskattningsbar inkomst överstiger									
9 men inte 10 basenheter: grundbeloppet för	9 basenheter	och	15 %	av återstoden;					
10 " " 18 " :	"	"	10 "	"	20 %	"	"	"	;
18 " " 21 " :	"	"	18 "	"	24 %	"	"	"	;
21 basenheter :	"	"	21 "	"	20 %	"	"	"	.

Tilläggsbeloppet utgör:

när underlaget för tilläggsbelopp enligt 3 mom. inte överstiger 19 basenheter:

5 procent av den del av underlaget som överstiger 16 basenheter;

när underlaget överstiger

19 men inte 21 basenheter: tilläggsbeloppet för	19 basenheter	och	10 %	av återstoden;					
21 " " 23 " :	"	"	21 "	"	15 %	"	"	"	;
23 " " 26 " :	"	"	23 "	"	20 %	"	"	"	;
26 " " 45 " :	"	"	26 "	"	25 %	"	"	"	;
45 basenheter :	"	"	45 "	"	30 %	"	"	"	.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984 och tillämpas första gången vid 1986 års taxering. Skall skattskyldig eller i fråga om makar någon av dem taxeras för beskattningsår som har börjat före den 1 maj 1984 tillämpas 10 § 1 mom. i sin lydelse närmast före den 1 januari 1984. Med makar avses de som taxeras med tillämpning av 11 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977: 1071) om basenhet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1977: 1071) om basenhet¹ att i kraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1983: 1047) om ändring i lagen (1982: 418) om ändring i lagen (1977: 1071) om basenhet enligt 10 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984. Skall skattskyldig eller i fråga om makar någon av dem taxeras för beskattningsår som har börjat före den 11 november 1983 tillämpas äldre bestämmelser. Med makar avses de som taxeras med tillämpning av 11 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt.

Föreslagen lydelse

Denna lag² träder i kraft den 1 januari 1984. Skall skattskyldig eller i fråga om makar någon av dem taxeras för beskattningsår som har börjat före den 1 maj 1984 tillämpas äldre bestämmelser. Med makar avses de som taxeras med tillämpning av 11 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt.

Denna lag³ träder i kraft den 1 juli 1984.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1982: 418.

² 1983: 1047.

³ 1984: 000.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt

Härigenom föreskrivs att 7 § 1 mom., 10 § 1 mom. och anvisningarna till 10 § lagen (1958: 295) om sjömansskatt¹ samt bilagan till lagen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

1 mom.² Här i riket bosatt sjöman samt sjöman bosatt i Danmark, Finland, Island eller Norge skall erlägga sjömansskatt på beskattningsbar månadsinkomst,

a) vid anställning ombord på fartyg, som huvudsakligast användes i fjärrfart, enligt vid denna lag fogade tabellerna F och FT, samt

b) vid anställning ombord på annat fartyg enligt vid denna lag fogade tabellerna N och NT.

Därvid erlägger

1. ogift sjöman utan barn skatt enligt kolumn 1,
2. gift sjöman skatt enligt kolumn 2–3, samt
3. ogift sjöman med barn skatt enligt kolumn 4.

Därvid erlägger

1. ogift sjöman utan barn skatt enligt kolumn 1 samt
2. gift sjöman och ogift sjöman med barn skatt enligt kolumn 2.

Skattebelopp enligt tabellerna utgår i helt kronor, varvid öretal över femtio avrundas uppåt och annat öretal bortfaller.

Bestämmelserna i 65 § kommunalskattelagen äga motsvarande tillämpning i fråga om sjömansskatt.

10 §

1 mom.³ Det åligger sjöman, som är bosatt här i riket, att omedelbart efter mottagandet av debetsedel å preliminär A-skatt uppvisa densamma för redaren. Uppvisar sjömannen icke sådan debetsedel, åligger det redaren att från lokal skattemyndighet införskaffa debetsedel eller erforderliga uppgifter om dess innehåll.

Skatteavdrag skall verkställas med ledning av anteckningarna å debetsedeln för det löpande året angående den kolumn, som jämlikt uppbördslagen skall tillämpas vid avdrag för gäldande av preliminär A-skatt.

Har sjöman icke erhållit debetsedel, som nu sagts, eller har redare icke kunnat införskaffa debetsedeln eller erforderliga uppgifter om dess innehåll, må skatteavdrag under januari och februari månader ske en-

Har sjöman icke erhållit debetsedel, som nu sagts, eller har redare icke kunnat införskaffa debetsedeln eller erforderliga uppgifter om dess innehåll, må skatteavdrag under januari och februari månader ske en-

¹ Lagen omtryckt 1970: 933.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 777.

² Senaste lydelse 1982: 420.

³ Senaste lydelse 1978: 916.

Nuvarande lydelse

ligt den kolumn som senast tillämpats under nästföregående beskattningsår. Om det senare av debetsedel eller på annat sätt tillförlitligen framgår, att avdrag rätteligen bort ske enligt annan kolumn skall det åligga redaren att vid därefter följande löneavräkning företaga erforderlig rättelse. Har skatteavdrag under januari och februari skett enligt kolumn 2–3 eller 4 med ledning av debetsedeln för nästföregående beskattningsår, skall rättelse till kolumn 1 alltid företagas, om inte debetsedel uppvisas eller om det inte på annat sätt kan utrönas vilken kolumn som skall tillämpas. Rättelse skall ske senast vid löneavräkningen för april månad.

Sjöman må jämväl med intyg från lokal skattemyndighet eller beslut från sjömansskattenämnden eller på annat sätt som bestämts av sjömansskattenämnden visa enligt vilken kolumn i sjömansskattetabell avdrag skall ske. Besked om sålunda tillämplig kolumn skall av redaren iakttagas från och med den löneavräkning, som sker näst efter det att beskedet uppvisats för redaren.

Föreslagen lydelse

ligt den kolumn som senast tillämpats under nästföregående beskattningsår. Om det senare av debetsedel eller på annat sätt tillförlitligen framgår, att avdrag rätteligen bort ske enligt annan kolumn skall det åligga redaren att vid därefter följande löneavräkning företaga erforderlig rättelse. Har skatteavdrag under januari och februari skett enligt kolumn 2 med ledning av debetsedeln för nästföregående beskattningsår, skall rättelse till kolumn 1 alltid företagas, om inte debetsedel uppvisas eller om det inte på annat sätt kan utrönas vilken kolumn som skall tillämpas. Rättelse skall ske senast vid löneavräkningen för april månad.

Anvisningartill 10 §⁴

Tillämplig kolumn enligt 7 § 1 mom. bestämmas för sjöman med motsvarande tillämpning av 4 § uppbördslagen (1953:272) och enligt följande uppställning.

<i>Å debetsedel för preliminär A-skatt angiven kolumn</i>	<i>Avdrag för sjömansskatt verkställs enligt nedanstående kolumn i tabell F eller N</i>
---	---

1	1
2 eller 3	2–3
4	4

Tillämplig kolumn enligt 7 § 1 mom. bestämmas för sjöman med motsvarande tillämpning av 4 § uppbördslagen (1953:272). Skatteavdrag för gift sjöman verkställs dock alltid enligt kolumn 2.

Skatteavdrag för gift sjöman verkställs dock alltid enligt kolumn 2–3.

⁴ Senaste lydelse 1974: 777.

Nuvarande lydelse

Tabeller för beräkning av sjömansskatt⁵

Fjärrfart

Tabell F kolumn 1

(Ogift sjöman utan barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
2 310– 3 600	10,30	+33,0%
3 600– 4 200	436	+34,0%
4 200– 4 800	640	+36,5%
4 800– 5 400	859	+41,0%
5 400– 6 000	1 105	+49,0%
6 000– 6 600	1 399	+52,0%
6 600– 7 200	1 711	+52,5%
7 200– 7 800	2 026	+55,5%
7 800– 8 400	2 359	+58,5%
8 400– 9 000	2 710	+62,0%
9 000– 10 200	3 082	+65,0%
10 200– 11 400	3 862	+67,0%
11 400– 12 000	4 666	+68,0%
12 000– 15 600	5 074	+69,0%
15 600– 18 000	7 558	+70,0%
18 000–	9 238	+73,0%

Tabell F kolumn 2–3

(Gift sjöman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
2 770– 3 600	12,10	+33,0%
3 600– 4 200	286	+34,0%
4 200– 4 800	490	+36,5%
4 800– 5 400	709	+41,0%
5 400– 6 000	955	+49,0%
6 000– 6 600	1 249	+52,0%
6 600– 7 200	1 561	+52,5%
7 200– 7 800	1 876	+55,5%
7 800– 8 400	2 209	+58,5%
8 400– 9 000	2 560	+62,0%
9 000– 10 200	2 932	+65,0%
10 200– 11 400	3 712	+67,0%
11 400– 12 000	4 516	+68,0%
12 000– 15 600	4 924	+69,0%
15 600– 18 000	7 408	+70,0%
18 000–	9 088	+73,0%

⁵ Senaste lydelse av bilagan 1982: 1189.

*Nuvarande lydelse***Tabell F kolumn 4**
(Ogift sjiöman med barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
2 930– 4 200	9,90	+33,0%
4 200– 4 800	429	+36,0%
4 800– 5 400	645	+39,0%
5 400– 6 000	879	+47,5%
6 000– 7 200	1 164	+52,0%
7 200– 7 800	1 788	+54,5%
7 800– 8 400	2 115	+58,0%
8 400– 9 000	2 463	+60,5%
9 000– 9 600	2 826	+64,5%
9 600–10 200	3 213	+65,0%
10 200–11 600	3 603	+67,0%
11 600–12 200	4 541	+68,0%
12 200–15 800	4 949	+69,0%
15 800–18 200	7 433	+70,0%
18 200–	9 113	+73,0%

Tabell F kolumn U
(Utländsk sjiöman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
2 370– 2 400	9,85	+10,5%
2 400– 3 000	13	+11,0%
3 000– 3 600	79	+29,5%
3 600– 4 200	256	+30,5%
4 200– 4 800	439	+33,0%
4 800– 5 400	637	+37,0%
5 400– 6 000	859	+44,0%
6 000– 6 600	1 123	+47,0%
6 600– 7 200	1 405	+47,5%
7 200– 7 800	1 690	+50,0%
7 800– 8 400	1 990	+52,5%
8 400– 9 000	2 305	+55,5%
9 000– 9 600	2 638	+59,0%
9 600–10 200	2 992	+60,0%
10 200–11 400	3 352	+62,5%
11 400–12 000	4 102	+64,0%
12 000–13 800	4 486	+66,5%
13 800–15 600	5 683	+68,5%
15 600–18 000	6 916	+70,0%
18 000–27 200	8 596	+73,0%
27 200–	15 312	+74,5%

Nuvarande lydelse

Tabell FT kolumn 1-3

(Ogift sjöman utan barn samt gift sjöman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
9 000- 9 600	0	+ 0,5%
9 600-11 400	3	+ 2,0%
11 400-12 000	39	+ 3,0%
12 000-13 800	57	+ 5,0%
13 800-15 600	147	+ 7,0%
15 600-27 200	273	+ 8,0%
27 200-	1 201	+10,0%

Tabell FT kolumn 4

(Ogift sjöman med barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
9 600-11 600	0	+ 2,0%
11 600-12 200	40	+ 3,0%
12 200-14 000	58	+ 5,0%
14 000-15 800	148	+ 7,0%
15 800-27 400	274	+ 8,0%
27 400-	1 202	+10,0%

Närfart

Tabell N kolumn 1

(Ogift sjöman utan barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
1 050- 1 800	11	+32,0%
1 800- 3 600	251	+33,0%
3 600- 4 200	845	+35,0%
4 200- 4 800	1 055	+38,0%
4 800- 5 400	1 283	+44,5%
5 400- 6 000	1 550	+50,5%
6 000- 6 600	1 853	+52,0%
6 600- 7 200	2 165	+54,0%
7 200- 7 800	2 489	+57,0%
7 800- 8 400	2 831	+59,5%
8 400- 9 000	3 188	+63,5%
9 000- 9 600	3 569	+65,0%
9 600-11 000	3 959	+66,5%
11 000-11 800	4 890	+68,0%
11 800-15 400	5 434	+69,0%
15 400-17 800	7 918	+70,0%
17 800-	9 598	+73,0%

Nuvarande lydelse

Tabell N kolumn 2--3
(Gift sjoeman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
1 520- 1 800	11,40	+32,0 %
1 800- 3 600	101	+33,0 %
3 600- 4 200	695	+35,0 %
4 200- 4 800	905	+38,0 %
4 800- 5 400	1 133	+44,5 %
5 400- 6 000	1 400	+50,5 %
6 000- 6 600	1 703	+52,0 %
6 600- 7 200	2 015	+54,0 %
7 200- 7 800	2 339	+57,0 %
7 800- 8 400	2 681	+59,5 %
8 400- 9 000	3 038	+63,5 %
9 000- 9 600	3 419	+65,0 %
9 600-11 000	3 809	+66,5 %
11 000-11 800	4 740	+68,0 %
11 800-15 400	5 284	+69,0 %
15 400-17 800	7 768	+70,0 %
17 800-	9 448	+73,0 %

Tabell N kolumn 4
(Ogift sjoeman med barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
1 680- 1 800	9,60	+32,0 %
1 800- 2 400	48	+32,5 %
2 400- 3 600	243	+33,0 %
3 600- 4 200	639	+34,0 %
4 200- 4 800	843	+37,5 %
4 800- 5 400	1 068	+42,0 %
5 400- 6 000	1 320	+49,5 %
6 000- 6 600	1 617	+52,0 %
6 600- 7 200	1 929	+53,0 %
7 200- 7 800	2 247	+56,0 %
7 800- 8 400	2 583	+59,0 %
8 400- 9 000	2 937	+62,0 %
9 000-10 000	3 309	+65,0 %
10 000-11 200	3 959	+67,0 %
11 200-11 800	4 763	+68,0 %
11 800-15 600	5 171	+69,0 %
15 600-18 000	7 793	+70,0 %
18 000-	9 473	+73,0 %

Nuvarande lydelse

Tabell N kolumn U
(Utländsk sjöman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
1 070– 1 200	11,75	+22,5 %
1 200– 1 800	41	+22,0 %
1 800– 2 400	173	+23,0 %
2 400– 3 000	311	+22,5 %
3 000– 3 600	446	+30,0 %
3 600– 4 200	626	+31,5 %
4 200– 4 800	815	+34,0 %
4 800– 5 400	1 019	+40,5 %
5 400– 6 000	1 262	+45,5 %
6 000– 6 600	1 535	+46,5 %
6 600– 7 200	1 814	+48,5 %
7 200– 7 800	2 105	+51,0 %
7 800– 8 400	2 411	+54,0 %
8 400– 9 000	2 735	+57,0 %
9 000– 9 600	3 077	+59,5 %
9 600– 11 000	3 434	+61,5 %
11 000– 11 800	4 295	+64,5 %
11 800– 13 600	4 811	+66,5 %
13 600– 15 400	6 008	+68,5 %
15 400– 17 800	7 241	+70,5 %
17 800– 27 000	8 933	+73,0 %
27 000–	15 649	+74,5 %

Tabell NT kolumn 1–3
(Ogift sjöman utan barn samt gift sjöman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
9 000– 9 600	0	+ 1,0 %
9 600– 11 000	6	+ 2,0 %
11 000– 11 800	34	+ 3,5 %
11 800– 13 600	62	+ 5,0 %
13 600– 15 400	152	+ 7,0 %
15 400– 27 000	278	+ 8,0 %
27 000–	1 206	+10,0 %

Tabell NT kolumn 4
(Ogift sjöman med barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
9 000– 9 600	0	+ 0,5 %
9 600– 11 200	3	+ 2,0 %
11 200– 11 800	35	+ 3,0 %
11 800– 13 600	53	+ 5,0 %
13 600– 15 600	143	+ 7,0 %
15 600– 27 000	283	+ 8,0 %
27 000–	1 195	+10,0 %

Föreslagen lydelse

Tabeller för beräkning av sjömansskatt

Fjärrfart

Tabell F kolumn 1

(Ogift sjöman utan barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
2 260– 5 400	10,80	+33,0%
5 400– 6 000	1 047	+39,5%
6 000– 6 600	1 284	+47,0%
6 600–11 400	1 566	+49,0%
11 400–13 400	3 918	+53,0%
13 400–	4 978	+49,0%

Tabell F kolumn 2

(Gift sjöman och ogift sjöman med barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
2 720– 5 400	12,60	+33,0%
5 400– 6 000	897	+39,5%
6 000– 6 600	1 134	+47,0%
6 600–11 400	1 416	+49,0%
11 400–13 400	3 768	+53,0%
13 400–	4 828	+49,0%

Föreslagen lydelse

Tabell F kolumn U
(Utländsk sjo

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
2 310– 3 000	10,20	+ 12,0 %
3 000– 3 600	93	+ 30,0 %
3 600– 4 200	273	+ 29,5 %
4 200– 4 800	450	+ 30,0 %
4 800– 5 400	630	+ 29,5 %
5 400– 6 000	807	+ 35,5 %
6 000– 6 600	1 020	+ 42,0 %
6 600– 7 200	1 272	+ 44,5 %
7 200– 9 600	1 539	+ 44,0 %
9 600– 10 200	2 595	+ 44,5 %
10 200– 11 400	2 862	+ 48,5 %
11 400– 12 200	3 444	+ 52,5 %
12 200– 13 400	3 864	+ 56,5 %
13 400– 14 800	4 542	+ 58,0 %
14 800– 16 600	5 354	+ 62,0 %
16 600– 29 000	6 470	+ 66,5 %
29 000–	14 716	+ 71,0 %

Tabell FT
(Ogift sjo

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
10 200– 12 200	0	+ 5,0 %
12 200– 13 400	100	+ 10,5 %
13 400– 14 800	226	+ 15,0 %
14 800– 16 600	436	+ 20,0 %
16 600– 29 000	796	+ 25,0 %
29 000–	3 896	+ 30,0 %

Närfart
Tabell N kolumn 1
(Ogift sjo

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
1 030– 4 800	11,90	+ 33,0 %
4 800– 5 400	1 256	+ 33,5 %
5 400– 6 000	1 457	+ 44,0 %
6 000– 6 600	1 721	+ 48,5 %
6 600– 11 200	2 012	+ 49,0 %
11 200– 13 200	4 266	+ 53,0 %
13 200–	5 326	+ 49,0 %

Föreslagen lydelse

Tabell N kolumn 2

(Gift sjöman och ogift sjöman med barn)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
1 480- 4 800	10,40	+33,0%
4 800- 5 400	1 106	+33,5%
5 400- 6 000	1 307	+44,0%
6 000- 6 600	1 571	+48,5%
6 600-11 200	1 862	+49,0%
11 200-13 200	4 116	+53,0%
13 200-	5 176	+49,0%

Tabell N kolumn U

(Utländsk sjöman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
1 040- 3 000	10,20	+23,0%
3 000- 3 600	461	+29,5%
3 600- 4 200	638	+30,0%
4 200- 4 800	818	+29,5%
4 800- 5 400	995	+30,0%
5 400- 6 000	1 175	+39,5%
6 000- 7 800	1 412	+44,0%
7 800- 8 400	2 204	+44,5%
8 400- 9 600	2 471	+44,0%
9 600-10 000	2 999	+45,0%
10 000-11 200	3 179	+48,5%
11 200-11 800	3 761	+52,0%
11 800-13 200	4 073	+56,5%
13 200-14 400	4 864	+57,5%
14 400-16 400	5 554	+62,0%
16 400-28 800	6 794	+66,5%
28 800-	15 040	+71,0%

Föreslagen lydelse

Tabell NT

(Ogift sjöman samt gift sjöman)

Beskattningsbar månadsinkomst, kr.	Skatt på inkomst vid skiktets nedre gräns, kr.	Skatt på inkomst utöver skiktets nedre gräns
9 600–10 000	0	+ 1,0 %
10 000–11 800	4	+ 5,0 %
11 800–13 200	94	+ 9,5 %
13 200–14 400	227	+15,0 %
14 400–16 400	407	+20,0 %
16 400–28 800	807	+25,0 %
28 800–	3 907	+30,0 %

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. Äldre bestämmelser gäller beträffande sjömansskatt som har erlagts före ikraftträdandet. Vid tillämpning av 10 § 1 mom. tredje stycket första meningen skall år 1985 skatteavdrag ske enligt kolumn 2, om kolumn 2–3 eller 4 tillämpats under föregående beskattningsår.

5 Förslag till

Lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272)

Häri genom föreskrivs att 4 § 1 och 2 mom. uppbördslagen (1953: 272)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

*1 mom.*² För inkomst av tjänst som hänför sig till bestämd tidsperiod och uppbärs vid regelbundet återkommande tillfällen eller till arbetsställning som är avsedd att vara kortare tid än en vecka skall preliminär A-skatt utgå med belopp, som anges i skattetabeller, om inte lokal skattemyndighet har bestämt annat. Skattetabellerna skall ange den preliminära skatt som belöper på olika inkomstbelopp, beräknade för månad eller den kortare tid som anges i tabellerna. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer fastställer för varje inkomstår sådana tabeller.

Tabellerna skall grundas på följande förutsättningar, nämligen

att inkomsten är oförändrad under inkomståret,

att den skattskyldige endast kommer att taxeras för den inkomst som anges i tabellen,

att den skattskyldige inte skall erlägga annan skatt eller avgift som avses i denna lag än statlig inkomstskatt och kommunal inkomstskatt,

att skattskyldig som avses i 2 mom. första stycket 2 och 4 erhåller skattereduktion,

att den skattskyldige vid taxering för inkomsten inte erhåller andra avdrag än grundavdrag och, såvitt gäller skattskyldig som avses i 2 mom. första stycket 3 och 4, förvärsavdrag.

att skattskyldig som avses i 2 mom. första stycket 2 erhåller skattereduktion,

att den skattskyldige vid taxering för inkomsten inte erhåller andra avdrag än grundavdrag.

*2 mom.*³ I skattetabellerna skall i särskilda kolumner tas upp skattebelopp för följande grupper av skattskyldiga, nämligen

1) ogift inkomsttagare, som inte avses under 4, och gift inkomsttagare, vars make har en sammanräknad nettoinkomst på minst 3 000 kronor,

2) gift inkomsttagare, vars make saknar sammanräknad nettoinkomst eller har sådan inkomst understigande 3 000 kronor,

3) gift inkomsttagare, som är berättigad till förvärsavdrag,

1) ogift inkomsttagare, som inte avses under 2, och gift inkomsttagare, vars make har en sammanräknad nettoinkomst på minst 3 000 kronor,

2) gift inkomsttagare, vars make saknar sammanräknad nettoinkomst eller har sådan inkomst understigande 3 000 kronor samt ogift inkomsttagare, som är berättigad till skattereduktion.

¹ Lagen omtryckt 1972: 75.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 771.

² Senaste lydelse 1979: 1159.

³ Senaste lydelse 1979: 1159.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4) *ogift inkomsttagare, som är berättigad till förvärvsavdrag.*

Ogift inkomsttagare, som är berättigad till skattereduktion *men inte till förvärvsavdrag skall jämföras med inkomsttagare som avses under 2.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985 och tillämpas första gången i fråga om preliminär skatt för år 1985 samt slutlig och tillkommande skatt på grund av 1986 års taxering.

6 Förslag till

Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att 72 a § och 105 § 1 mom. taxeringslagen (1956: 623)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

72 a §²

Har taxering för inkomst eller förmögenhet som har beslutats av taxeringsnämnd icke införts i skattelängd inom föreskriven tid eller har sådan taxering införts för annan än den taxeringen avsett eller eljest uppenbarligen införts felaktigt i sådan längd, får länsstyrelsen eller den lokala skattemyndigheten besluta om rättelse av längden i denna del. Har beskattningsbar inkomst enligt 2 § lagen (1958: 295) om sjömansskatt eller enligt 1 § 2 mom. nämnda lag skattepliktig dagpenning eller det antal perioder om trettio dagar för vilka skattskyldig uppburit sådan inkomst ändrats, skall myndigheten vidtaga härav betingad rättelse av längden.

Länsstyrelsen eller den lokala skattemyndigheten får vidare, om inte särskilda skäl talar för att länsrätten bör avgöra frågan, besluta om rättelse av taxeringen i den mån denna blivit oriktig till följd av

1) uppenbar felräkning eller uppenbart felaktig överföring av belopp i deklARATION,

2) uppenbar felaktighet i fråga om uppgift till ledning för påförande av skogsvårdsavgift eller om fastighets taxeringsvärde,

3) uppenbar felaktighet i fråga om beräkning av intäkt av annan fastighet enligt 24 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928: 370), beräkning av avdrag enligt 45 § första stycket kommunalskattelagen eller beräkning av garanti-belopp enligt 47 § kommunalskattelagen,

4) uppenbar felaktighet i fråga om schablonavdrag för egenavgift och avstämning av sådant avdrag eller avdrag som annars medges skattskyldig utan särskild utredning,

5) uppenbar felaktighet i fråga om avdrag, vars rätta belopp framgår av debitering, *avdrag enligt 46 § 3 mom. kommunalskattelagen eller 4 § 2 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt* eller avräkning enligt 46 § 4 mom. kommunalskattelagen av allmänt avdrag,

5) uppenbar felaktighet i fråga om avdrag, vars rätta belopp framgår av debitering, eller avräkning enligt 46 § 4 mom. kommunalskattelagen av allmänt avdrag,

6) uppenbar felaktighet i fråga om grundavdrag eller avräkning enligt 50 § 3 mom. andra stycket kommunalskattelagen av sådant avdrag,

7) uppenbar felaktighet i fråga om sådana förutsättningar för skattereduktion, som enligt 68 § skall antecknas i skattelängd,

8) uppenbar felaktighet i fråga om förutsättningar för tillämpning av bestämmelserna i 11 § 3 mom. lagen om statlig inkomstskatt om uppdelning av A-inkomst och B-inkomst,

9) uppenbar felaktighet i fråga om beräkning av makars och hemmava-

¹ Lagen omtryckt 1971: 399.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 773.

² Senaste lydelse 1983: 444.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

rande barns förmögenhet enligt 12 § lagen (1947: 577) om statlig förmögenhets beskattning,

10) uppenbar felaktighet varigenom A-inkomst enligt 9 § 3 mom. lagen om statlig inkomstskatt har betecknats som B-inkomst eller inkomst av tjänst, till den del denna utgörs av periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, har betecknats som A-inkomst,

11) uppenbarligen för lågt avdrag enligt 50 § 2 mom. fjärde stycket kommunalskattelagen eller motsvarande avdrag enligt lagen om statlig inkomstskatt.

Länsstyrelsen eller den lokala skattemyndigheten får också, om inte särskilda skäl talar för att länsrätten bör avgöra frågan, besluta om rättelse av taxeringen i de fall då denna uppenbarligen blivit för hög till följd av

1) att den skattskyldige på grund av ett felaktigt eller ofullständigt underlag, som lämnats av annan än honom själv, har taxerats för en intäkt som han inte har haft,

2) att den skattskyldige först efter taxeringsperiodens utgång har styrkt sin rätt till ett i självdeklarationen eller hos taxeringsnämnden yrkat avdrag,

3) att taxeringsnämnden inte har prövat uppgifter som varit tillgängliga för skattemyndigheterna.

Föreligger felaktighet av angivna slag får myndigheten även besluta om därav föranledd ändring av den skattskyldiges eller makens taxering i ovan angivna hänseenden.

Efter utgången av maj månad året efter taxeringsåret får rättelse enligt denna paragraf beslutas endast om anmärkning i fråga om felaktighet av den art som denna paragraf avser dessförinnan har gjorts hos den som har att besluta om rättelsen.

Innan rättelse beslutas skall, om det behövs, yttrande inhämtas från taxeringsnämndens ordförande. Innebär ifrågasatt åtgärd enligt andra eller fjärde stycket höjning av taxering, skall den skattskyldige beredas tillfälle yttra sig innan rättelse sker, om hinder härför ej möter.

Beslutas rättelse eller vägras rättelse som den skattskyldige har yrkat, skall, om detta ej är uppenbart överflödigt, beslutet inom två veckor tillställas den skattskyldige i den ordning som i 69 § 4 mom. föreskrivs i fråga om underrättelse beträffande taxeringsnämnds beslut.

Talan mot beslut i fråga om rättelse enligt denna paragraf förs genom besvär över den taxering som avses med rättelsebeslutet.

105 §

*1 mom.*³ Finner kammarrätt eller regeringsrätten vid prövning av besvär, att taxering verkställdes på orätt ort eller underlåts på rätt ort eller ej skett till riktigt belopp, må rätten, efter vederbörandes hörande, vidtaga erforderlig rättelse. Skattskyldigs hela taxering må dock icke höjas utöver vad tidigare bestämts, om icke sådan höjning yrkats i besvären. Ändras taxering av kammarrätten eller regeringsrätten därför att inkomst eller utgift bör hänföras till annat beskattningsår än det som taxeringen avser, må härav föranledd ändring vidtagas i den skattskyldiges taxering för det förstnämnda beskattningsåret. Om någon av kammarrätten eller regeringsrätten befrias från taxering därför att annan person i stället bort taxeras, må rätten överflytta taxeringen på denne.

³ Senaste lydelse 1976: 73.

Nuvarande lydelse

Kammarrätt eller regeringsrätten äger vid ändring i skattskyldigs taxering besluta om härav påkallad rättelse i taxering, som avser den skattskyldiges make eller med make vid taxeringen jämställd skattskyldig, såvitt angår tillämpning av 46 § 3 mom., 48 § 2 mom., 52 § 1 mom. eller anvisningarna till 52 § kommunalskattelagen, 11 § 1 mom. lagen om statlig inkomstskatt eller 12 § 1 mom. lagen om statlig förmögenhetsskatt eller avser förutsättning för skattereduktion enligt 2 § 4 mom. uppbördslagen. I mål angående avdrag eller beskattning för periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning äger kammarrätt eller regeringsrätten vid ändring av givarens eller mottagarens taxering vidtaga därav föranledd ändring av den andres taxering.

Hava besvär anförts hos kammarrätten eller regeringsrätten rörande taxering, som åsatts avliden person eller hans dödsbo, och har dödsboet tidigare befriats från att erlägga skatt på grund av taxeringen, skall vid ändring av taxeringen i anledning av besvären jämväl beslutet om skattebefrielse i erforderlig mån ändras.

Vidtager kammarrätt eller regeringsrätten sådan ändring i fråga om taxering till kommunal inkomstskatt inom viss kommun att avdrag enligt 46 § 2 mom. kommunalskattelagen eller kommunalt grundavdrag icke vidare kan helt utnyttjas inom samma kommun, skall, ändå att yrkande därom icke framställts, sådan ändring vidtagas i taxering inom annan kommun som kan föranledas av bestämmelserna i 46 § 4 mom. eller 50 § 3 mom. andra stycket nämnda lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985 och tillämpas första gången vid 1986 års taxering.

Föreslagen lydelse

Kammarrätt eller regeringsrätten äger vid ändring i skattskyldigs taxering besluta om härav påkallad rättelse i taxering, som avser den skattskyldiges make eller med make vid taxeringen jämställd skattskyldig, såvitt angår tillämpning av 48 § 2 mom., 52 § 1 mom. eller anvisningarna till 52 § kommunalskattelagen, 11 § 1 mom. lagen om statlig inkomstskatt eller 12 § 1 mom. lagen om statlig förmögenhetsskatt eller avser förutsättning för skattereduktion enligt 2 § 4 mom. uppbördslagen. I mål angående avdrag eller beskattning för periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning äger kammarrätt eller regeringsrätten vid ändring av givarens eller mottagarens taxering vidtaga därav föranledd ändring av den andres taxering.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960: 63) om förlustavdrag

Härigenom föreskrivs att punkt 4 av anvisningarna till 2 § lagen (1960: 63) om förlustavdrag¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1984. Den upphävda bestämmelsen gäller dock fortfarande i fråga om förlust som har uppkommit vid 1985 eller tidigare års taxeringar.

Innehållsförteckning*Finansplanen*

1 Inledning	1
2 Den ekonomiska utvecklingen sedan 1982	3
2.1 Omläggningen av den ekonomiska politiken	3
2.2 Den ekonomiska politikens resultat	5
2.3 Inflation eller sysselsättning	10
3 Den ekonomiska politikens inriktning	13
3.1 Åtgärder mot inflationen	13
3.2 Kommunernas ekonomi	15
3.3 Sysselsättningspolitiken	16
3.4 Rättvis fördelning	18
4 Utsikterna för 1984	22
4.1 Internationellt	22
4.2 Produktion och sysselsättning 1984	24
4.3 Det aktuella budgetläget	29
4.4 Kreditpolitiken	31
4.5 1984 års långtidsutredning	34
5 Budgetpolitiken	35
5.1 1984 års långtidsbudget	35
5.2 Riktlinjer för budgetpolitiken	39

Särskilda frågor

1 Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.	43
2 Statliga kreditgarantier, m. m.	45
3 Statsbudgeten budgetåren 1983/84 och 1984/85	48
3.1 Statsbudgetens inkomster och utgifter budgetåret 1983/84	49
3.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter budgetåret 1984/85	49

<i>Hemställan</i>	58
-------------------------	----

<i>Lagförslag</i>	59
-------------------------	----

Tabellförteckning*Finansplanen*

1 Försörjningsbalans 1983–1984	25
2 Bytesbalans 1982–1984	27
3 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1984/85	29
4 Den offentliga sektorns finansiella sparande 1981–1984	31
5 Finansiering av budgetunderskottet 1982–1984	34
6 Inkomster under långtidsbudgetperioden	36
7 Utgifter under långtidsbudgetperioden, realekonomiskt fördelade	37

Särskilda frågor

1 Statliga kreditgarantier, m. m. per den 31 december 1983	46
2 Förslag till förändringar av ramar för statligt garantiåtagande	47
3 Justering av riksrevisionsverkets beräkningar av statsbudgetens inkomster 1983/84 och 1984/85	51
4 Räntor på statsskulden	53
5 Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1980/81–1983/84	54
6 Statsutgifterna budgetåret 1984/85	56
7 Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1982/83–1984/85	57

Diagramförteckning*Finansplanen*

1	Marknadsandelar och relativpriser för svensk export av bearbetade varor till OECD-området 1973–1983	5
2	Industrins orderingång från export- resp. hemmamarknaden 1977–1983	5
3	Bytesbalansen 1971–1984	6
4	Industriproduktionen i Sverige och OECD 1970–1983	7
5	Öppen arbetslöshet 1971–1984	9
6	Konsumentprisernas årliga ökningstakt i Sverige och OECD 1970–1983	11
7	Nettosparkvoten 1970–1984	26
8	Det statliga budgetunderskottet 1970–1984	31
9	Den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande 1970–1984	32
10	Budgetsaldo budgetåren 1978/79–1988/89	38
11	Utvecklingen av budgetsaldot enligt långtidsbudgetberäkningarna samt faktiskt/beräknat budgetutfall	40

Förbättrat stöd till barnfamiljerna, m. m.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Föredragande: statsrådet Sigurdsen

Anmälan till proposition om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde**1 Ökat stöd till barnfamiljerna, m. m.****1.1 Inledning**

Utgångspunkterna för det fortsatta arbetet med att förbättra Sveriges ekonomi och för att trygga sysselsättningen har tidigare redovisats av chefen för finansdepartementet. Han har bl. a. framhållit att den strama finanspolitiken kommer att fullföljas även i fortsättningen. Kravet på begränsningar i statsutgifterna innebär att alla utgiftsökningar – exempelvis för att förbättra det familjeekonomiska stödet – måste åtföljas av motsvarande inkomstökningar eller utgiftsminskningar.

Som redovisats bl. a. i familjeekonomiska kommitténs betänkande (SOU 1983: 14) Barn kostar . . . har utvecklingen sedan mitten av 1970-talet och till början av 1980-talet inneburit att barnfamiljernas situation försämrats i jämförelse med andra befolkningsgrupper. Ytterligare analyser har gjorts i den av chefen för socialdepartementet tillkallade familjeekonomiska beredningsgruppen. Beredningsgruppens överväganden ligger till grund för de förslag som redovisas i det följande.

År 1975 hade makar som var heltidsarbetande inom industrin och som saknade barn ett disponibelt överskott per konsumtionsenhet¹ som var 38 700 kr. Om motsvarande familj hade två barn var överskottet 19 800 kr. Motsvarande belopp år 1981 var 36 200 kr. för den barnlösa familjen och 17 600 kr. för barnfamiljen. Jämförelsen görs i 1981 års prisnivå.

Om man jämför en familj med två barn vilken disponerar en och en halv industriarbetarlön med ett pensionärspar utan ATP, finner man att år 1975 hade barnfamiljen ett disponibelt överskott per konsumtionsenhet på 12 900 kr. medan pensionärspar utan ATP hade 4 400 kr. År 1981 hade

¹ *Konsumtionsenhet*: De valda konsumtionsvikterna bygger på existensminimireglerna. Följande vikter används

Gifta/samboende: 2 vuxna = 1,65 konsumtionsenheter

Ensamstående: 1 vuxen = 0,95 konsumtionsenheter

Barn: 0,40 konsumtionsenheter

barnfamiljens disponibla överskott per konsumtionsenhet sjunkit till 9 200 kr. medan pensionärsparet hade fått nära nog en fördubbling eller 8 700 kr.

Många barnfamiljer har genom den ekonomiska utvecklingen fått en ansträngd ekonomisk situation. Reallöneminskningar har drabbat barnfamiljerna hårdare än familjer utan barn eftersom barnfamiljerna har en större försörjningsbörda. Det familjeekonomiska stödet och de skatteförmåner som finns för barnfamiljer har inte kunnat motverka denna utveckling. Tvärtom har det ekonomiska familjestödet kraftigt urholkats sedan mitten av 1970-talet.

Mellan åren 1975 och 1983 har det familjestöd som utgår till en familj med en genomsnittlig industriarbetarlön och en hemarbetande förälder minskat med ca 30% om det finns ett barn och med närmare 20% om det finns två barn. Genom införandet av flerbarnstilläggen har köpkraften dock någorlunda kunnat bibehållas eller t. o. m. förbättras för familjer med tre eller flera barn.

Mot denna bakgrund föreslår jag en reform i syfte att väsentligt förbättra stödet till barnfamiljerna. Detta bör ske genom en höjning av det allmänna barnbidraget, inkl. flerbarnstillägget, med 1 500 kr. per barn och år.

Jag förordar vidare en höjning av garantinivån i föräldraförsäkringen vilken är av betydelse främst för familjer med hemmame och för unga mödrar som inte hunnit ut på arbetsmarknaden.

Förbättringar föreslås också för familjer med barn i övre tonåren som studerar. Flerbarnstilläggen har redan tidigare utformats så att de utgår också till familjer med studerande ungdomar i åldern 16–19 år. Nu följs den linjen upp med att bostadsbidrag och bidragsförskott också föreslås utgå under hela gymnasieperioden i enlighet med vad som gäller för studiebidraget.

Sammanfattningsvis är de åtgärder som föreslås följande:

	Belopp milj. kr.
<i>Åtgärder</i>	
1. Höjning av barnbidraget med 1 500 kr. till 4 800 kr. per barn och år (inkl. höjning av flerbarnstillägget och studiebidraget)	2 860
2. Höjning av garantinivån i föräldraförsäkringen från 37 kr. till 48 kr. per dag	80 (brutto 120)
3. Fortsatt bidrag till 20 år för studerande som nu förlorar bidragsförskottet	50
4. Stöd motsvarande bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar	3
5. Höjning av den övre hyresgränsen och inkomstgränserna i bostadsbidragssystemet samt höjning av åldersgränsen för statligt bostadsbidrag från 17 år till 20 år för studerande ungdomar	320
Summa	3 313
<i>Finansiering</i>	
1. Besparingar i statsbudgeten samt begränsningar i skatteutjämningsbidragen m. m. till kommunerna	1 295
2. Skattehöjningar	1 280
3. Slopät förvärvsavdrag	740
Summa	3 315

Som chefen för finansdepartementet har utvecklat i det föregående *bilaga 1* föreslås att förvärvsavdraget slopas och att skattesatsen i inkomstskiktet 1-4 basenheter höjs från 3% till 4%. Bland besparingarna återfinns vissa åtgärder rörande barnbidraget som jag närmare återkommer till i det följande. Vidare är det statliga bostadsbidraget delvis samordnat med det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen. Som statsrådet Göransson närmare redogör för i *bilaga 3* innebär den föreslagna höjningen av åldersgränsen för det statliga bostadsbidraget att behov av det inkomstprövade tillägget inte längre föreligger.

Som tidigare anförts är det inte möjligt att finansiera ett ökat stöd till barnfamiljerna genom ett höjt budgetunderskott. Det som kan göras är att fördela om resurser inom gruppen barnfamiljer samt mellan barnfamiljer och icke-barnfamiljer.

En omfördelning inom kollektivet barnfamiljer kan göras så att stödet ges en klarare inriktning mot grupper som i dag har en särskilt pressad situation – flerbarnsfamiljer och familjer med låga inkomster. En sådan omfördelning ger emellertid försämringar för andra barnfamiljer och kan knappast bli av någon mer betydande omfattning.

För att åstadkomma mer djupgående förändringar krävs därför en omfördelning av resurser från icke-barnfamiljer till barnfamiljer. En sådan omfördelning måste dock utformas så att förslagen blir rimliga och rättvisa för dem som skall vara med och betala ett ökat familjeekonomiskt stöd. Av detta skäl har regeringen avvisat tanken på att t. ex. återinföra karensdagar i sjukpenningförsäkringen.

Vid bedömningen av i vilken form det ökade stödet till barnfamiljerna bör fördelas har i debatten ökade bidrag ställts mot förändrade och ökade avdrag vid beskattning. De skatteavdrag som tidigare fanns var avdrag från den samlade inkomsten. När barnbidraget år 1948 ersatte de tidigare barnavdragen var det för att ge ett stöd lika för alla barn, till skillnad från avdragssystemets effekter som gav mera till familjer med höga inkomster.

De skatteavdrag som nu diskuterats är i allmänhet så utformade att de är lika för varje barn. Till sina effekter blir avdragen därmed mycket lika det vanliga barnbidraget. Fortfarande skulle dock studerande och andra som saknar eller har låg förvärvsinkomst ställas utanför en sådan stödform.

De skäl som har fått mig att nu föreslå ett ökat stöd till barnfamiljerna genom bl. a. kraftigt förbättrade barnbidrag och inte genom införande av skatteavdrag är följande:

Det svenska skattesystemet är sedan år 1971 i princip utformat som en beskattning av individen. En skattereduktion per barn eller andra jämförbara åtgärder innebär helt nya regelsystem och därmed helt nya behov av administrativa resurser.

Skattesystemet måste löpande tillföras uppgifter om antalet barn i hushållen och dessa uppgifter måste kontrolleras. Preliminärskatteuttaget måste anpassas individuellt efter antalet barn. Med den mycket stora

volym skattesystemet har blir även enkla uppgifter dyrbara att administrera. Jag vill dessutom erinra om att skatteförenklingskommittén haft i uppdrag att lägga fram förslag om förenklingar i skattesystemet. Ett betänkande har nyligen avlämnats (SOU 1984: 21). Enligt min mening bör inte några åtgärder nu vidtas som skulle leda till att man försvårar möjligheterna att göra skattesystemet enklare.

Till detta bör läggas att det hänsynstagande till mångbarnsfamiljernas situation som flerbarnstilläggen innebär är svårt att inordna i skattesystemet.

Det är heller inte klarlagt hur familjer utan förvärvsinkomster eller med låga inkomster och därmed låga skatter skulle behandlas om ett ökat familjeekonomiskt stöd skulle ges inom skattesystemet. Det gäller föräldrar som är studerande eller beroende av socialbidrag. Det gäller också hemarbetande samboende som inte har någon skatterättslig koppling till den andre samboenden. Slutligen berörs också ett antal egna företagare.

Om man skulle vilja ge dessa barnfamiljer motsvarande förmåner finge man bygga upp ett kompletterande bidragssystem. Detta skulle dock kräva en stor administration i förhållande till de bidrag som skulle komma att betalas ut.

I nuvarande situation blir enligt min mening skälen sammantaget mycket starka för att höja barnbidragen i stället för att införa en skattereduktion eller liknande.

Jag föreslår att det allmänna barnbidraget den 1 januari 1985 höjs med 1 500 kr. till 4 800 kr. per barn och år. Som jämförelse vill jag nämna att barnbidraget aldrig tidigare höjts med mer än 300 kr. per barn och år.

Statsrådet Dahl kommer senare denna dag i *bilaga 5* att föreslå förbättringar av bostadsbidragen.

Bostadsbidraget ökas genom att de övre hyresgränserna höjs med mellan 50 kr. och 100 kr. per månad beroende på antalet barn samt att såväl den nedre som den övre inkomstgränsen höjs med 2 000 kr. för alla barnhushåll.

Därutöver föreslås att åldersgränsen för det statliga bostadsbidraget höjs från 17 år till 20 år för studerande barn.

I *bilaga 3* kommer statsrådet Göransson att föreslå att studiebidraget och det förlängda barnbidraget höjs i samma mån som det allmänna barnbidraget samt att det inkomstprövade tillägget slopas som en följd av höjningen av åldergränsen för bostadsbidraget.

Jag övergår nu till att närmare redovisa mina förslag.

1.2 Höjning av det allmänna barnbidraget

Det allmänna barnbidraget höjdes senast den 1 januari 1983 från 3 000 kr. till 3 300 kr. per barn och år. Samtidigt fördubblades flerbarnstillägget till

att utgå med ett halvt barnbidrag i familjer med tre barn och med ett helt extra barnbidrag för varje ytterligare barn.

Fr. o. m. den 1 juli 1983 omfattar flerbarnstillägget också barn över 16 år som uppbär studiebidrag eller förlängt barnbidrag.

Höjningen av barnbidraget och de nya barnbidragsbeloppen fr. o. m. den 1 januari 1985 framgår av nedanstående tabell.

Antal barn	Höjning av barnbidraget (inkl. flerbarnstillägg)	Nytt barnbidragsbelopp (inkl. flerbarnstillägg)
1	1 500	4 800
2	3 000	9 600
3	5 250	16 800
4	8 250	26 400
5	11 250	36 000

Kostnaderna för de av mig tidigare förordade höjningarna fr. o. m. den 1 januari 1985 av barnbidraget med 1 500 kr. och av flerbarnstillägget beräknas till 2 560 milj. kr. för helt år. För budgetåret 1984/85 beräknas kostnaderna till ca 1 280 milj. kr.

1.3 Höjning av garantinivån inom föräldraförsäkringen

Föräldrapenning utgår med samma belopp som sjukpenningen, dvs. med 90% av den sjukpenninggrundande inkomsten, dock lägst med en garantinivå på 37 kr. per dag.

Garantinivån i föräldraförsäkringen är viktig för de föräldrar som på grund av studier eller liknande inte har kommit ut på arbetsmarknaden och därför inte hunnit få någon inkomst som grund för föräldrapenningen. Garantinivån är också viktig för de föräldrar som av olika skäl inte kan eller vill förvärvsarbeta medan barnen är små.

Jag förordar att garantinivån höjs till 48 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1985. Det nya beloppet bör gälla både föräldrapenning i samband med barns födelse och särskild föräldrapenning.

Kostnaderna för höjningen av garantinivån beräknas för helt år till 120 milj. kr. varav 40 milj. kr. uppskattas återgå till samhället i form av skatt. Nettokostnaden uppgår därmed till ca 80 milj. kr. För budgetåret 1984/85 uppgår bruttokostnaderna till ca 60 milj. kr. Staten täcker 15% av kostnaderna för föräldraförsäkringen vilket leder till en ökad anslagsbelastning med 9 milj. kr.

1.4 Åldersgräns för bidragsförskott

Enligt nu gällande regler utgår bidragsförskott t. o. m. den månad barnet fyller 18 år.

En 18-årsgräns gäller också som huvudregel beträffande den familjerättsliga underhållsskyldigheten mot barn. Om barnet vid denna tidpunkt

går i skolan eller återupptar skolgången före fyllda 19 år, är föräldrarna underhållsskyldiga så länge skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning (7 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken).

Ensamförälderkommittén föreslår i sitt betänkande (SOU 1983: 51) Ensamföräldrarna och deras barn, att bidragsförskott bör utgå till studerande över 18 år som går i gymnasium, dock längst t. o. m. utgången av juni månad det år under vilket den studerande fyller 20 år. Förslaget motiveras med att man vill ge ensamförälderbarnen bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier. Med nuvarande regler är ensamförälderbarnen i många fall beroende av den underhållsskyldige förälderns förmåga att betala underhållsbidrag för att kunna bedriva gymnasiestudier. Enligt Ensamförälder 1980 (Ds S 1981: 18) hade en tredjedel av samtliga hushåll med barn i åldern 17 år sitt barn i 3-årig gymnasieskola. Mellan olika familjetyper rådde betydande skillnader. Det var t. ex. mer än dubbelt så vanligt (41 %) att 17-åringen i tvåförälderfamiljen gick i 3-årigt gymnasium som att den ensamboendes 17-åring gjorde det (15%).

I likhet med kommittén anser jag att ett fortsatt samhällsstöd bör utgå för studerande när det nuvarande bidragsförskottet upphör vid 18 års ålder. Bestämmelserna kommer då i princip att överensstämma med de regler som gäller för underhållsbidrag enligt föräldrabalken.

Ett system med olika åldersgränser har diskuterats tidigare i olika sammanhang. Bl. a. förordade socialpolitiska samordningsutredningen i sitt slutbetänkande (SOU 1979: 94) En allmän socialförsäkring, att det för ekonomiskt stöd till barn skulle gälla två åldersgränser: en högre för barn som studerar och en lägre för övriga barn. Flerbarnstilläggen är också konstruerade efter denna modell (prop. 1982/83: 88).

Det är enligt min mening viktigt att det familjeekonomiska stödsystemet för tonåringar är uppbyggt så att det ger motivation till studier. Det finns fortfarande en betydande snedrekrytering till gymnasiestudier. Mot denna bakgrund är det olyckligt att bidragsförskottet kan upphöra innan de gymnasiala studierna avslutats.

I likhet med kommittén förordar jag därför att den högsta åldersgränsen bör knytas till vad som gäller för studiebidraget inom studiehjälpen, dvs. t. o. m. utgången av första kalenderhalvåret det år under vilket eleven fyller 20 år. Ett fortsatt bidrag skall alltså utgå längst t. o. m. juni månad det år eleven fyller 20 år. Denna åldersgräns överensstämmer också med vad som gäller för flerbarnstillägg för studerande. För likformighetens skull anser jag att i princip samma regler beträffande studier skall gälla som de som gäller för flerbarnstillägg för studerande.

Kostnaden för en förändring av åldersgränserna i enlighet med vad jag anfört kan beräknas till ca 50 milj. kr. för helt år vid nu gällande basbelopp. Förändringen bör träda i kraft den 1 januari 1985.

1.5 Stöd till barn som adopterats av ensamstående

Ensamförälderkommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1983: 51) Ensamföräldrarna och deras barn, föreslagit att ett särskilt bidrag av allmänna medel skall betalas ut till barn som adopterats av ensamstående. Bidraget bör enligt kommittén utgå med samma belopp som bidragsförskottet (41 % av gällande basbelopp) och regleras på samma sätt som bidragsförskottet.

Kommittén anför att barn till ensamstående adoptivföräldrar har behov av samma stöd som andra ensamförälderbarn. Visserligen är de föräldrar som ensamma adopterat barn redan från början medvetna om att de måste svara för dubbla föräldra- och försörjningsroller. Genom det allt kärvare ekonomiska läget har dock dessa föräldrar drabbats hårdare än övriga ensamföräldrar.

Även jag anser att stöd bör utges till barn som adopterats av ensamstående. Utgångspunkten för samhällets stöd är barnets bästa. Enligt min mening bör orsaken till att en adoptivförälder är ensamstående inte avgöra om samhällsstöd utgår eller inte.

Kostnaderna för ett stöd med det innehåll jag här beskrivit kan beräknas till ca 3 milj. kr. per år vid gällande basbelopp. De nya reglerna bör träda i kraft den 1 januari 1985.

1.6 Övergång till månadsutbetalning av barnbidrag

Barnbidragen betalas f. n. ut kvartalsvis. Frågan om hur ofta barnbidragen skall betalas ut har diskuterats vid ett flertal tillfällen. Skäl har därvid framförts för en övergång till månadsvis utbetalning. Det har bl. a. framhållits att många barnfamiljer har behov av barnbidraget månadsvis för att klara familjens betalningar.

Mot detta har hävdats att det är angeläget att den summa som betalas ut är så stor så att bidraget kan användas för större utgifter för barnet, exempelvis klädinköp.

Jag har förståelse för bägge dessa ståndpunkter. I den nya situation som uppstår vid en så kraftig höjning av barnbidraget som jag föreslår i denna proposition, blir det emellertid enligt min mening naturligt att övergå till månadsvis utbetalning. Det belopp som utgår efter höjningen blir 400 kr. per månad redan vid ett barn och 1 400 kr. vid tre barn. För en fembarnsfamilj blir månadsbeloppet 3 000 kr. Dessa exempel visar att barnbidraget nu blir ett väsentligt tillskott för att täcka familjernas löpande kostnader för barnen.

Genom att gå över från kvartalsvisa utbetalningar av barnbidraget till månadsutbetalningar uppnås en viss räntevinst för staten. Besparingen reduceras till en del av att antalet utbetalningstillfällen ökar vilket ökar administrationskostnaderna.

Sammantaget beräknas staten göra en besparing på ca 45 milj. kr. per år genom åtgärden.

Jag föreslår att barnbidragen från den 1 januari 1985 betalas månadsvis.

1.7 Barnbidrag vid längre utlandsvistelse

Barnbidrag utgår för barn som är svensk medborgare och bosatt i riket. Vid tolkningen av begreppet "bosatt i riket" har rättspraxis anknutit till det skatterättsliga bosättningsbegreppet. I normalfallet innebär detta att när en utlandsvistelse överstiger tre år så utgår inga barnbidrag. Utbetalningen av löpande bidrag stoppas när det står klart att barnet har lämnat landet för längre tid än sex månader. Återvänder den bidragsberättigade inom tre år erhålls barnbidrag retroaktivt. Denna praxis omfattar inte barn till anställda i statens tjänst på utländsk ort. För sådana barn betalas barnbidrag ut som om de vore bosatta inom landet.

I 1 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring föreskrivs att en försäkrad som lämnar Sverige skall anses vara bosatt här i riket om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Här gäller alltså en ettårsregel.

Socialutskottet har under innevarande vårriksdag behandlat motioner som rör reglerna för utbetalning av barnbidrag vid längre tids vistelse utomlands, varvid utskottet anfört bl. a. att dessa regler i vissa fall kan leda till otillfredsställande resultat (SoU 1983/84: 17) och förordat en översyn av reglerna.

Riksdagen har som sin mening givit regeringen till känna vad utskottet anfört i denna fråga (rskr 211).

För egen del instämmer jag i utskottets uppfattning att den nuvarande ordningen är otillfredsställande. Jag föreslår att bosättningsbegreppet i lagen om allmänna barnbidrag fr. o. m. den 1 januari 1985 ges den innebörd som gäller enligt lagen om allmän försäkring. Det bör ske genom lagstiftning. Ur administrationssynpunkt är denna förändring av bosättningsbegreppet en stor fördel för försäkringskassorna och riksförsäkringsverket. Liksom hittills bör barnbidrag betalas ut för barn till anställda i statens tjänst på utländsk ort.

Det finns f. n. ca 6 000 barn för vilka försäkringskassan innehåller barnbidrag med hänsyn till att de vistas i utlandet mer än sex månader. Vid återflyttning till Sverige kan många av dessa barn enligt nuvarande tillämpning ha rätt till barnbidrag och eventuellt flerbarnstillägg retroaktivt. Uppgift om hur länge barnen vistas utomlands saknas men man kan på goda grunder anta att en stor del av dem är borta längre än ett år. På grundval härav beräknar jag att medelsbehovet minskar med ca 30 milj. kr. för helt år.

2 Vissa sysselsättningskapande åtgärder

2.1 Inledning

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har redogjort för de arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiska skälen för ökade insatser för byggandet under det kommande vinterhalvåret. Jag förordar att medel tillfälligt anvisas för byggande av daghem och fritidshem.

2.2 Tillfälligt bidrag till anordnande av daghem och fritidshem

Statsbidrag utgår till driften av daghem och fritidshem. Några år under 1970-talet fanns ett särskilt anordningsbidrag som under år 1976 uppgick till 12 000 kr. per plats i daghem och fritidshem. Detta innebar för en normal avdelning med 15 platser ett bidrag med 180 000 kr. Anordningsbidraget upphörde år 1977. Därefter beaktas de ökade kapitaltjänstkostnaderna i stället vid beräkningen av driftbidraget. Den statliga långivningen sker med bostadslån. I övrigt finns inte något separat investeringsstöd.

Det tidigare anordningsbidraget utgick i förhållande till antalet platser. I det nya statsbidragssystem som gäller fr. o. m. den 1 januari 1984 har platsbegreppet slopats och bidrag utgår per inskrivet barn i daghem och fritidshem. Det tillfälliga anordningsbidraget bör därför utgå per avdelning i nybyggda daghem och fritidshem där byggnationen igångsätts efter den 30 juni 1984 men före den 1 mars 1985 och avslutas senast den 30 september 1985. Bidraget bör utgå med 300 000 kr. per avdelning.

Jag föreslår att bidraget administreras av socialstyrelsen som har att fördela de medel som anvisats. Före igångsättningen av arbetena skall arbetsförmedlingen höras. Bidrag bör sålunda utgå endast för projekt på orter där byggsysselsättningsbehov finns.

Jag föreslår att 100 milj. kr. avsätts för det tillfälliga anordningsbidraget. Jag beräknar att en nyproduktion av ca 330 avdelningar kan ske. Härigenom kan minst 5 000 barn beredas plats i barnomsorgen.

3 Upprättade lagförslag m. m.

I enlighet med vad jag nu har anfört om höjning av det allmänna barnbidraget och av garantinivån inom föräldraförsäkringen har det inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Lagförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2:1* resp. *2:2*.

Förändringen med fortsatt bidrag för studerande ungdomar, när rätten till bidragsförskott enligt nuvarande regler upphör vid 18 års ålder, är lagtekniskt komplicerad. Det beror på bl. a. den nuvarande bidragsförskottslagens konstruktion och sambandet med den familjerättsliga underhållsskyldigheten. Också de nya reglerna om stödet till barn som adopterats av ensamstående hör samman med bidragsförskottsreglerna. I nu angivna delar behövs ytterligare lagtekniskt beredningsarbete. Ensamförälderkommitténs betänkande med författningsförslag remissbehandlas f. n. Remisstiden utgår den 30 april. Min avsikt är att återkomma senare med förslag om den närmare utformningen av de bidrag som jag här har föreslagit. Ändringarna avses träda i kraft samtidigt som övriga ändringar, den 1 januari 1985.

Även lagändringarna när det gäller rätten till barnbidrag vid utlandsvistelse och en övergång från kvartalsvisa till månadsvisa utbetalningar av barnbidragen kräver ytterligare beredningsarbete. Jag avser att även här återkomma med ändringsförslag i syfte att nya regler skall kunna träda i kraft den 1 januari 1985.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att antaga inom socialdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.
  2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.
- dels* att utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84:100, bil. 7 under femte huvudtiteln
3. till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1984/85 anvisa ytterligare förslagsanslag av 1 280 000 000 kr.,
  4. till *Bidrag till föräldraförsäkringen* för budgetåret 1984/85 anvisa ytterligare förslagsanslag av 9 000 000 kr.,
  5. till *Bidragsförskott* för budgetåret 1984/85 anvisa ytterligare förslagsanslag av 25 000 000 kr.,
  6. till *Bidrag till anordnande av daghem och fritidshem* för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

dels att godkänna vad jag har anfört om

7. fortsatt bidrag till studerande ungdomar, när den nuvarande rätten till bidragsförskott upphör vid 18 års ålder.
8. stöd motsvarande bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar,
9. barnbidrag vid utlandsvistelse,
10. månadsvis utbetalning av barnbidrag.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1947: 529) om allmänna barnbidrag**

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1947: 529) om allmänna barnbidrag¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 3 300 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket eller ock barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket.

*Föreslagen lydelse*1 §²

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 4 800 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

¹ Lagen omtryckt 1973: 449.

² Senaste lydelse 1982: 1237.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 och 14 §§ lagen (1962: 381) om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
4 §

Hel föräldrapenning enligt 2 § utgår med *trettiosju* kronor om dagen (garantinivå). Har föräldern under minst *tvåhundra* dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenningen med ett belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning enligt 3 kap. 4 §.

Hel föräldrapenning enligt 2 § utgår med *48* kronor om dagen (garantinivå). Har föräldern under minst *270* dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenningen med ett belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning enligt 3 kap. 4 §.

Om föräldrarna har barnet gemensamt i sin vård, utgår föräldrapenning över garantinivån till fadern endast under förutsättning att även modern är eller enligt vad förut sagts bort vara försäkrad för sjukpenning som överstiger garantinivån. Undantag från vad nu sagts får medges när det visas att modern till följd av sjukdom eller av andra särskilda skäl inte kan anses ha möjlighet att vårda barnet.

14 §

Under sådan tid som anges i 13 § första stycket utgår särskild föräldrapenning för dag, när

a) förälder inte förvärvsarbetar, med ett belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning enligt 3 kap. 4 §, dock lägst *trettiosju* kronor (garantinivå).

b) förälder förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp som anges under a),

c) förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid,

Under sådan tid som anges i 13 § första stycket utgår särskild föräldrapenning för dag, när

a) förälder inte förvärvsarbetar, med ett belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning enligt 3 kap. 4 §, dock lägst *48* kronor (garantinivå).

b) förälder förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp som anges under a),

c) förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid,

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

Nuvarande lydelse

med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av det belopp som anges under a).

Föreslagen lydelse

med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av det belopp som anges under a).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

**Sysselsättningsskapande
åtgärder inom utbildningsde-
partementets verksam-
hetsområde, m. m.**

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Föredragande: statsrådet Göransson

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85 såvitt avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde

---

Inledning

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare i dag att redogöra för de arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiska skälen för ökade insatser inom utbildningsdepartementets område. Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet vill jag föreslå följande.

I fråga om åtgärder för ungdomar förslår jag att s. k. stimulansbidrag för nyinrättade platser inom den gymnasiala lärlingsutbildningen skall utgå även under budgetåret 1984/85. I sammanhanget vill jag erinra om att regeringen i prop. 1983/84: 116 om gymnasieskola i utveckling bl. a. föreslagit en ökning av planeringsramarna för gymnasieskolan, både när det gäller linjer och linjeanknutna specialkurser och i fråga om högre specialkurser m. m.

Då det gäller vuxenutbildningen föreslår jag att medel avsätts för ca 2 500 särskilda vuxenstudiestöd för arbetslösa. För att erbjuda utbildningsmöjligheter för bl. a. dem som erhåller sådant studiestöd bör antalet utbildningsplatser ökas inom kommunal vuxenutbildning och vid folkhögskolor.

Vidare kommer jag att behandla frågan om behovet av en bredare utbildningsinsats i datateknik för kortutbildade. Som en följd av de i dag framlagda förslagen om höjda barnbidrag föreslår jag motsvarande höjningar av det förlängda barnbidraget och studiebidraget inom studiehjälpen. Förslaget inom bostadsdepartementets huvudtitel om höjda åldersgränser för det statliga bostadsbidraget innebär att det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen bör avskaffas.

B. SKOLVÄSENDET

B 17. Bidrag till driften av gymnasieskolor

Vid riksdagens beslut våren 1983 om elevplatsramar för gymnasieskolan för innevarande budgetår beräknades 7 500 årselevplatser för gymnasial lärlingsutbildning. I mitten av september 1983 fanns det, enligt uppgift från

skolöverstyrelsen, 3 872 elever i gymnasial lärlingsutbildning, varav mindre än hälften i grundutbildningen.

Med anledning av förslag i prop. 1983/84: 26 om särskilda sysselsättningskapande åtgärder för budgetåret 1983/84 godkände riksdagen att ett rekryteringsbidrag om 5 000 kr. per nyinrättad lärlingsplats skulle utgå till kommunerna under resten av innevarande budgetår. Rekryteringsbidraget väntades leda till inrättandet av ytterligare 2 000 platser inom gymnasial lärlingsutbildning. Den sammanlagda kostnaden för dessa åtgärder beräknades till 30 milj. kr. Arbetsmarknadsutskottet uttalade i samband med sin behandling av nämnda sysselsättningsproposition (AU 1983/84: 12, rskr 104) att det vore önskvärt med ytterligare utbyggnad av lärlingsutbildningen redan under innevarande budgetår.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen har sedan budgetåret 1980/81 bedrivits som försöksverksamhet. Chefen för utbildningsdepartementet har i årets budgetproposition föreslagit att denna, såvitt avser grundutbildningen, blir reguljär och att statsbidraget i fortsättningen skall avse endast grundutbildningen. Samtidigt har hon lagt fram ett antal förslag som syftar till att den framtida reguljära gymnasiala lärlingsutbildningen skall kunna uppfylla kraven på att utgöra en grundläggande yrkesutbildning för ungdomar. För den gymnasiala lärlingsutbildningen har beräknats 5 915 årselevplatser för budgetåret 1984/85 till en kostnad av 62,7 milj. kr.

Lärlingsplatser kan inrättas löpande under hela läsåret. Föregående läsår fanns det 70 % fler lärlingsplatser vid utgången av läsåret jämfört med läsårsstarten. Den satsning som gjorts innevarande budgetår för att stimulera inrättande av nya lärlingsplatser har fått verka knappt ett halvt år.

Det är enligt min mening angeläget att regeringens satsning på lärlingsutbildningen verkligen får genomslag. Fortfarande finns en stor marginal utnyttjade platser. Det finns därför f. n. inget behov av en ytterligare ökning av antalet platser. I stället bör ansträngningarna inriktas mot att alla de platser som finns anvisade verkligen blir utnyttjade. Jag föreslår därför att som stimulans ett rekryteringsbidrag lämnas även för budgetåret 1984/85. Kommunerna bör få 5 000 kr. per plats för extra ersättning till företag och institutioner som inrättar nya lärlingsplatser. Detta bör gälla för grundutbildning som påbörjas under tiden den 1 juli 1984 – den 30 juni 1985. Ett sådant bidrag bör kunna leda till att ytterligare 1 000 platser inrättas. Kostnaden härför beräknar jag till 5 milj. kr. Kostnaden för bidraget bör ersättas ur anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor. Jag vill i detta sammanhang särskilt framhålla vikten av att flickornas andel i lärlingsutbildningen ökas.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om rekryteringsbidrag budgetåret 1984/85 för platser i gymnasial lärlingsutbildning samt

2. medge att kostnaderna för rekryteringsbidraget ersätts ur det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor.

C. VUXENUTBILDNING

Sedan flera år tillbaka har regeringen efter bemyndigande av riksdagen ställt särskilda resurser till förfogande för kurser för arbetslösa inom kommunal vuxenutbildning (komvux) och vid folkhögskolorna. Sådana insatser är, som kommer att framgå av vad chefen för arbetsmarknadsdepartementet anför, angelägna också under budgetåret 1984/85. För att åtgärderna skall få bästa möjliga effekt på längre sikt bör de i ökad utsträckning inriktas på sådan utbildning som kan krävas för införandet av ny teknik i arbetslivet och som kan stärka individernas ställning på en föränderlig arbetsmarknad. Det är därför viktigt att möjligheterna till utbildning i och om datateknik förbättras. Det är också viktigt med förstärkta insatser då det gäller andra yrkesämnen och sådana allmänna ämnen – framför allt inom naturvetenskap och teknik – som ofta utgör en grund för yrkesutbildning och för utveckling av yrkeskunskaper. I övrigt bör åtgärderna syfta till att ge kortutbildade vuxna möjligheter till studier på grundskolenivån.

Chefen för utbildningsdepartementet avser att senare föreslå regeringen att för budgetåret 1984/85 inom ramen för det av riksdagen givna bemyndigandet (prop. 1983/84: 100, UbU 14, rskr 196), medge kommunerna att utanför de fastställda timramarna ordna kurser för arbetslösa dels i grundutbildning för vuxna (grundvux), dels, inom komvux, i grundskolekurser och i gymnasieskolekurser i bl. a. yrkesämnen samt tekniska och naturvetenskapliga ämnen samt särskilda yrkesinriktade kurser. En förutsättning för att kurserna skall få starta bör vara att samråd har ägt rum med länsarbetsnämnden eller, vad avser komvux, att deltagarna har fått särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa. Jag räknar med att åtgärden medför ett ökat medelsbehov för statsbidrag med ca 25 milj. kr.

Vidare avser chefen för utbildningsdepartementet att föreslå regeringen att för budgetåret 1984/85 i enlighet med riksdagens bemyndigande (prop. 1983/84: 100, UbU 14 s. 21, rskr 196) utöka antalet statsbidragsberättigade elevveckor vid folkhögskolor för att skapa utbildningsmöjligheter för arbetslösa. Detta bör ske på följande sätt.

Folkhögskolorna bör inom en ram av 10000 elevveckor få anordna särskilda kurser upp till tio veckors längd för arbetslös ungdom. För dessa kurser bör utgå statsbidrag utan hinder av 83 § folkhögskoleförordningen (1977: 551) och förordningen (SÖ-FS 1983: 74) om folkhögskolans undervisningsvolym. Utöver det normala statsbidraget bör berörda folkhögskolor kunna få ett särskilt statsbidrag med högst 25 000 kr. per kurs. Åtgärden

innebär att ca 1 000 arbetslösa ungdomar kan få utbildning under tio veckor.

Vidare bör folkhögskolorna få möjligheter att erbjuda utbildning till personer som får särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa utanför den ram som lagts fast för varje folkhögskola i förordningen om folkhögskolans undervisningsvolym. För elevveckor som avser sådana studerande bör allmänt statsbidrag likaledes utgå utan hinder av 83 § folkhögskoleförordningen. Jag beräknar att ca 10 000 elevveckor kommer att utnyttjas för detta, vilket motsvarar 250 heltidsstuderande under ett läsår om 40 veckor.

De här förordade åtgärderna innebär att antalet elevveckor vid folkhögskolorna ökar med ca 20 000, vilket innebär ett ökat medelsbehov för statsbidrag med ca 12 milj. kr. under budgetåret 1984/85.

Utbildning i datan/ny teknik för kortutbildade

I flera olika sammanhang har understrukits betydelsen av att ny teknik införs i arbetslivet. Sålunda är ett genomgående drag i prop. 1983/84: 135 om industriell förnyelse inriktningen på åtgärder som syftar till att stimulera förnyelse och utveckling av industrin. Regeringen har även tidigare vidtagit åtgärder som syftar till att skapa ett tidsmässigt försprång gentemot andra länder när det gäller införande av ny teknik, vilket stärker svenskt näringslivs konkurrenskraft.

Den nu pågående utvecklingen har och kommer naturligtvis att leda till stora omställningar på arbetsmarknaden. Det finns skäl att anta att förändringarna kommer att bli särskilt kännbara för de kortutbildade. Förutom de sysselsättningsmässiga konsekvenserna riskerar dessa att särskilt drabbas av de i fråga om datateknik växande kunskapsklyftorna mellan generationer och mellan yrkeskategorier.

Mot den bakgrunden är det enligt min mening nödvändigt att överväga en särskild utbildningsinsats i datateknik för kortutbildade. En sådan satsning skulle inte bara avse att förbereda för ny teknik, utan även ha till syfte att ge deltagarna förutsättningar för och stimulans till att själva lämna förslag till teknikförnyelse inom arbetslivet. Det finns sålunda såväl sysselsättningspolitiska som näringspolitiska skäl för en större, bred utbildningsinsats för kortutbildade.

LO och TCO har i en gemensam skrivelse till regeringen understrukt behovet av ett nationellt vuxenutbildningsprogram med sikte på den nya tekniken. Organisationerna uttalar sin beredvillighet att medverka vid utformandet av ett sådant program.

Frågorna om former för och finansiering av en bredare utbildningsinsats av detta slag kommer att behandlas med förtur inom regeringskansliet. En tjänstemannagrupp med representanter för bl. a. berörda departement kommer att bildas. Jag ser det som naturligt att arbetet bedrivs i samråd med arbetsmarknadens parter. Som underlag för gruppens arbete bör förutom nämnda skrivelse från LO och TCO även tjäna det förslag om

regionala utvecklingsprogram som dataeffektutredningen lämnat i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 20) Datorer och arbetslivets förändring.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare i dag att lägga förslag om särskilda åtgärder på datautbildningsområdet inom ramen för AMU i företag. Denna utbildning bör tillsammans med erfarenheter från redan existerande datautbildningar vara värdefull vid bedömningen av hur en bredare datautbildning skulle kunna utformas och genomföras.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag nu har anfört om ökade vuxenutbildningsinsatser för arbetslösa m. m.

D. HÖGSKOLA OCH FORSKNING

Forskning och forskarutbildning

I prop. 1983/84: 107 om forskning (bil. 5) har chefen för utbildningsdepartementet bl. a. anmält förslag till anslag till forskning och forskarutbildning inom högskolan för budgetåret 1984/85. Hon har därvid under anslagen till fakulteterna (motsv.) beräknat medel för studiefinansiering i forskarutbildning med sammanlagt 219,2 milj. kr.

Utbildningsbidrag för doktorander

Sedan den 1 juli 1983 är utbildningsbidrag den reguljära formen för studiefinansiering i forskarutbildning. Bidraget uppgår nu till 5610 kr. per månad. Utbildningsbidrag beviljas för ett år i sänder och kan normalt innehas under högst fyra år. Antalet utbildningsbidrag uppgår till ca 3240.

Jag har erfarit att statrådet Leijon senare i dag kommer att förordna en höjning av bidragen inom arbetsmarknadsutbildningen med 20 kr. per dag. Jag finner det skäligt att även utbildningsbidragen för doktorander nu höjs. Höjningen bör uppgå till 440 kr. per månad. Jag förordar sålunda att utbildningsbidrag fr. o. m. den 1 juli 1984 skall utgå med 6050 kr. för månad. Kostnaderna för studiefinansiering i forskarutbildningen ökar därmed med sammanlagt 17,2 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Humanistiska fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 2 334 000 kr,

att till *Teologiska fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 176 000 kr,

att till *Juridiska fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 206 000 kr.

att till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 2 738 000 kr,

att till *Medicinska fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 2 293 000 kr,

att till *Odontologiska fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 421 000 kr,

att till *Farmaceutiska fakulteten* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 236 000 kr,

att till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 4 458 000 kr,

att till *Tekniska fakulteterna* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 4 046 000 kr,

att till *Temaorienterad forskning* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:107 bil. 5, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 181 000 kr, samt

att till *Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.* för budgetåret 1984/85, utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:100 bil. 10, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsanslag av 100 000 kr.

E. STUDIESTÖD M. M.

E3. Studiehjälp m. m.

Under denna rubrik har för budgetåret 1984/85 anvisats ett förslagsanslag av 1 220 milj. kr. som bl. a. skall täcka kostnaderna för studiebidrag och förlängt barnbidrag. Dessa stöd är samordnade med det allmänna barnbidraget. Studiebidraget utgår således med 275 kr. per månad till studerande i gymnasial utbildning som har fyllt 16 men inte 20 år. Förlängt barnbidrag utgår med samma belopp till studerande i grundskolan som har fyllt 16 år och inte längre är berättigade till allmänt barnbidrag.

Chefen för socialdepartementet föreslår denna dag att barnbidraget skall höjas med 1 500 kr. om året fr. o. m. den 1 januari 1985. Jag föreslår att studiebidraget inom studiehjälpen och det förlängda barnbidraget höjs i motsvarande mån, dvs. med 125 kr. per månad. Studiebidrag och förlängt barnbidrag bör således utgå med 400 kr. per månad fr. o. m. den 1 januari

1985. Den föreslagna höjningen beräknas medföra en utgiftsökning med ca 167 milj. kr. under budgetåret 1984/85. Jag beräknar att kostnaderna kan täckas genom en merbelastning av förslagsanslaget Studiehjälp m. m.

Under anslaget Studiehjälp m. m. finansieras också utgifterna för det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen. Detta tillägg är samordnat med det statliga bostadsbidraget när det gäller belopp och reduceringsregler. Kostnaderna beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till ca 19 milj. kr.

Föredragande statsrådet i bostadsdepartementet föreslår denna dag ändrade regler för det statliga bostadsbidraget.

Förslaget innebär att åldersgränsen för det statliga bostadsbidraget höjs så att bidraget kan utgå för sådana barn mellan 17 och 20 år som uppbär statligt studiestöd i form av förlängt barnbidrag eller studiebidrag.

Den föreslagna ändringen av åldersgränsen för bostadsbidraget innebär att behovet av ett särskilt inkomstprövat tillägg inom studiehjälpen försvinner. Jag föreslår således att det inkomstprövade tillägget enligt 3 kap. studiestödslagen (1973:349) avskaffas fr. o. m. den 1 januari 1985. Jag räknar därvid med att belastningen på det förslagsvis betecknade anslaget till Studiehjälp m. m. skall minska med ca 10,5 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

I prop. 1983/84: 127 om förbättrad studiehjälp och vissa sjukförsäkringsfrågor har regeringen föreslagit införande av ett extra tillägg inom studiehjälpen. Bidraget utgår till elever i hushåll med ett ekonomiskt underlag som understiger 80 000 kr. med belopp som varierar mellan 200–600 kr. per månad beroende på inkomst. Reglerna för vad som utgör det ekonomiska underlaget överensstämmer med vad som gäller i fråga om det inkomstprövade tillägget. Då nu det inkomstprövade tillägget föreslås bli avskaffat måste bestämmelserna om ekonomiskt underlag i 3 kap. studiestödsförordningen (1973:418) anknytas direkt till det extra tillägget. Jag avser att senare föreslå regeringen nödvändiga justeringar av gällande bestämmelser.

Vad jag här har förordat föranleder ändringar i 1 kap. 2 §, 2 kap. 1 § samt 3 kap. 3 och 6 §§ studiestödslagen. Vidare bör 3 kap. 10 § samma lag upphöra att gälla. Ändringarna bör gälla fr. o. m. den 1 januari 1985.

Ett inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lagändring bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3.1*.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att anta förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

E.5. Vuxenstudiestöd m. m.

Som chefen för utbildningsdepartementet anförde i prop. 1983/84: 26 om särskilda sysselsättningsåtgärder för budgetåret 1983/84, bil. 2, visar erfarenheterna, att en betydande del av dem som söker och får särskilt vuxen-

studiestöd är arbetslösa. De särskilda vuxenstudiestöden är därmed ett verksamt medel att minska trycket på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Riksdagen beslutade under hösten 1983 (prop. 1983/84: 25, Sfu 13, rskr 57) om en lag om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa. Under innevarande budgetår står 50 milj. kr. till förfogande för beviljande av sådant studiestöd.

Den korta tid som har förflutit sedan det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa kom till visar klart att stödet är attraktivt trots att bidraget ofta uppgår till ett lägre belopp än vad den berörde får i arbetslöshetsersättning eller hade kunnat få i utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning.

Jag föreslår nu att 100 milj. kr. anvisas över statsbudgeten för budgetåret 1984/85 för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa. Det bör, i likhet med vad som gäller för det för innevarande budgetår anvisade beloppet, ankomma på regeringen att utfärda närmare bestämmelser om medlens användning och fördelning på olika län. Jag vill emellertid redan nu anmäla, att avsikten är att stödet skall förbehållas dem som hos arbetsförmedlingen har registrerats som arbetslösa. Vid fördelningen av stödet bör särskild vikt fästas vid i vad mån de avsedda studierna kan väntas leda till att mottagarna stärker sin ställning på arbetsmarknaden. Stödet bör beviljas för en eller högst två terminer studier och det bör inte innebära att vederbörande har företräde till fortsatt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349). Vidare avser jag att föreslå regeringen att högst tio procent av det föreslagna totala beloppet får utnyttjas för stöd för studier vid folkhögskola.

Det föreslagna beloppet om 100 milj. kr. medger att ca 2 500 stöd för ett läsårs heltidsstudier kan inrättas. Av dessa skulle ca 250 avse studier vid folkhögskola, vilket motsvarar ca 10 000 elevveckor.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Vuxenstudiestöd m. m.* för budgetåret 1984/85 utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84: 100, bil. 10, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsvis betecknade medel av 100 000 000 kr.

Förslag till
Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)

Bilaga 3.1

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1973: 349)¹

dels att 3 kap. 10 § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 1 § samt 3 kap. 3 och 6 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §²

Studiehjälp består av studiebidrag jämte tillägg, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning.

Tillägg till studiebidraget utgår i form av inackorderingstillägg, *in-komstprövat tillägg* och extra tillägg.

Tillägg till studiebidraget utgår i form av inackorderingstillägg och extra tillägg.

2 kap.

1 §³

Studerande vid grundskolan har rätt till förlängt barnbidrag med 275 kronor i månaden från och med kvartalet efter det under vilket han fyllt 16 år.

Studerande vid grundskolan har rätt till förlängt barnbidrag med 400 kronor i månaden från och med kvartalet efter det under vilket han fyllt 16 år.

Detsamma gäller studerande som deltar i motsvarande undervisning vid skola som avses i 33, 34 eller 34 a § skollagen (1962: 319).

3 kap.

3 §⁴

Studiehjälp utgår från och med kvartalet efter det under vilket den studerande fyllt 16 år, om *ej* annat följer av andra *eller tredje* stycket.

Studiehjälp utgår från och med kvartalet efter det under vilket den studerande fyllt 16 år, om *inte* annat följer av andra stycket.

Inackorderingstillägg och extra tillägg utgår även till studerande som inte har uppnått sådan ålder som anges i första stycket.

6 §⁵

Studiebidrag utgår med 275 kronor i månaden.

Studiebidrag utgår med 400 kronor i månaden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

¹ Lagen omtryckt 1981: 579.

² Senaste lydelse enligt prop. 1983/84: 127.

³ Senaste lydelse 1983: 272.

⁴ Senaste lydelse enligt prop. 1983/84: 127. Ändringen innebär bl. a. att andra stycket upphävs.

⁵ Senaste lydelse 1982: 1244.

**Sysselsättningsskapande
åtgärder inom arbetsmark-
nadsdepartementets
verksamhetsområde, m. m.**

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Föredragande: statsrådet Leijon såvitt avser frågor under littera B och statsrådet Gradin såvitt avser frågor under littera D.

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85 såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde.

Inledning

Under det senaste året har vi kunnat notera hur framtidstron har återvänt inom svensk industri. Svenska varor efterfrågas i ökande omfattning på världsmarknaden, och våra marknadsandelar växer. Orsaken till detta är främst den förbättrade konkurrenskraft som är en direkt följd av de åtgärder regeringen vidtagit. En begynnande internationell konjunkturuppgång förstärker utvecklingen ytterligare.

Den bild jag tecknade i budgetpropositionen av utvecklingen på arbetsmarknaden under förra året framträder nu med klarare konturer. Det är väl bekant att förändringar i den allmänna konjunkturen får effekter på arbetsmarknaden med en förhållandevis lång eftersläpning. Den senaste konjunkturedgången inleddes hösten 1980 och fortsatte under två år. Under år 1983 vände utvecklingen återigen långsamt uppåt och denna tendens har därefter fortsatt.

Konjunkturedgången ledde till en stagnerande sysselsättning år 1981 och en viss minskning år 1982. Även under år 1983 var sysselsättningsutvecklingen på den öppna arbetsmarknaden mycket svag. Till följd av ökningen av de sysselsättningsfrämjande åtgärderna ökade emellertid det totala antalet sysselsatta med knappt 5000 enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU). Sysselsättningen minskade inom de varuproducerande näringsgrenarna. Minskningen var emellertid lägre än tidigare år och utvecklingen under loppet av året visade för industrins del att bortfallet av arbeten tenderade att upphöra. Ett ökat antal sysselsatta noterades inom den privata tjänstesektorn och inom kommunerna. Ökningen inom kommunerna berodde till större delen på en ökad volym beredskapsarbeten. För statens del skedde inga större förändringar mellan åren 1982 och 1983.

Antalet personer i arbetskraften ökade under förra året med knappt 19 000. Utbudet av arbetskraft steg följaktligen mer än antalet sysselsatta. Arbetslösheten ökade därmed med ca 14 000 mellan åren 1982 och 1983. Ökningen år 1983 var betydligt lägre än såväl år 1982 som år 1981. Utvecklingen svarar mot det traditionella mönstret i en konjunkturuppgång och är ett tecken på den eftersläpning på arbetsmarknaden som jag nämnde inledningsvis. I början av en konjunkturuppgång kan exempelvis industrin öka sitt kapacitetsutnyttjande utan nyanställningar, bl. a. genom att höja arbetsinsatsen via större övertidsuttag etc. Antalet övertidstimmar för industriarbetarna har sedan mars 1983 legat klart över nivån året före. I januari i år var antalet övertidstimmar 33 % större än i januari i fjol.

Arbetslösheten kulminerade under tredje kvartalet förra året. Om man rensar bort de sedvanliga säsongsmässiga förändringarna har det därefter skett en successiv minskning. I mars månad i år var enligt AKU 134 000 personer eller 3,1 % av arbetskraften arbetslösa. Det betydde en minskning med 15 000 jämfört med ett år tidigare. Ungdomslagen som infördes den 1 januari 1984 har betytt en hel del för utvecklingen under årets första tre månader. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) statistik var ca 29 000 ungdomar sysselsatta i ungdomslag i slutet av mars. Arbetslösheten bland 16–19-åringar reducerades därmed från över 8 % till något under 4 %.

Ytterligare en sysselsättningsfrämjande åtgärd trädde i kraft den 1 januari i år, nämligen rekryteringsstöd för att främja nyanställningar. Omkring 12 000 personer hade anställts med detta stöd i slutet av mars månad. Därutöver omfattade de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna 72 000 personer i beredskapsarbete och 48 000 personer i arbetsmarknadsutbildning (AMU), vilket innebar en ökning med ca 3 000 personer inom AMU och en minskning med ca 3 000 personer inom beredskapsarbeten jämfört med samma månad 1983. Antalet sysselsatta inom Samhällsföretagsgruppen och antalet sysselsatta med lönebidrag uppgick till totalt ca 67 000 personer.

Det finns således ändå tecken på att en förbättring av arbetsmarknadsläget är på väg. Inom industrin var antalet sysselsatta under första kvartalet i år högre än ett år tidigare och inom den privata tjänstesektorn noterades en relativt kraftig ökning under samma period. Enligt den företagsbaserade statistiken har antalet arbetare inom industrin under de senaste månaderna varit stabilt. Antalet varsel om uppsägningar och permitteringar har minskat väsentligt. Totalt berördes under första kvartalet i år knappt 8 000 personer av varsel om uppsägning eller permittering. Under motsvarande kvartal 1983 var antalet ca 26 000 eller mer än tre gånger så stort. För industrins del var antalet berörda av varsel under första kvartalet mindre än en femtedel av antalet ett år tidigare.

Det tydligaste tecknet på att utvecklingen på arbetsmarknaden kan väntas bli gynnsammare är emellertid efterfrågan på arbetskraft mätt med antalet till arbetsförmedlingen nyanmälda platser. Under första kvartalet i

år nyanmälades totalt 185 000 platser mot 140 000 samma kvartal förra året, en ökning med drygt 30 %. För industrins del skedde drygt en fördubbling av efterfrågan jämfört med fjolåret. Antalet nyanmälda platser inom industrin var i mars lika högt som under högkonjunkturåren 1979-80.

När det gäller utvecklingen under återstoden av år 1984 och det kommande budgetåret är denna, vilket jag också framhöll i budgetpropositionen, svår att bedöma. Det finns emellertid anledning räkna med att utbudet av arbetskraft kommer att växa något jämfört med år 1983. En fortsättning av konjunkturuppgången bör också resultera i en förhållandevis betydande ökning av antalet sysselsatta inom den privata tjänstesektorn och inom industrin.

Löneutvecklingen till följd av den pågående avtalsrörelsen innebär ett betydande osäkerhetsmoment. Alltför höga löneökningar riskerar att urholka vår konkurrenskraft och åter öka inflationen och därigenom äventyra sysselsättningen på sikt. Jag räknar emellertid med att sysselsättningen kommer att successivt förbättras under budgetåret. För att kunna möta det växande arbetskraftsutbudet och för att motverka de regionala och branschmässiga obalanser som finns måste emellertid de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna hållas på hög nivå.

Som tidigare kommer det att vara främst kvinnor som står för det ökade arbetskraftsutbudet. Efterfrågan på arbetskraft kommer dock främst avse tekniskt inriktade yrken inom t. ex. elektronik- och ADB-området, dvs. yrkesområden med hög andel män. För att inte yrkesobalanserna mellan kvinnor och män ytterligare skall förstärkas behövs särskild uppmärksamhet ägnas åt kvinnornas möjligheter att bryta in på tekniska yrkesområden.

I propositionen om särskilda sysselsättningsåtgärder (prop. 1983/84: 26, AU 8, rskr 56) redogjorde jag för min uppfattning att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna delvis behöver ändra inriktning så att de bättre kan stödja en industriell expansion samt vara effektivare i kampen mot ungdomsarbetslösheten och motverka långtidsarbetslöshet. I detta sammanhang vill jag erinra om den industrikampanj som regeringen initierade i kompletteringspropositionen för innevarande budgetår (prop. 1982/83: 150 bil. 3) och de särskilda insatser för kvinnor som vidtagits inom ramen för denna kampanj. Det är angeläget att de erfarenheter som därvid vunnits tas till vara. Den ännu korta tid som ungdomslagen och rekryteringsstödet funnits visa att dessa åtgärder har fått betydande effekt. Som jag tidigare har nämnt omfattar ungdomslagen nu ca 29 000 personer i åldrarna 18-19 år. Jag räknar med att rekryteringsstödet kommer att utnyttjas i allt högre grad de närmaste månaderna, i takt med en stigande efterfrågan på arbetskraft från industrin. Detta bör bidra till ett förbättrat arbetsmarknadsläge för främst ungdomar och långtidsarbetslösa.

Arbetsmarknadspolitikens inriktning och omfattning

Arbetsmarknadspolitikens måste ständigt anpassas till de förutsättningar som råder. Under år 1983 inleddes en omläggning av arbetsmarknadspolitikens i syfte att möta den väntade konjunkturuppgången och tyngdpunkten i insatserna började förskjutas från den offentliga sektorn till näringslivet. Denna omläggning accentueras nu ytterligare genom förslag till åtgärder som skall underlätta konjunkturuppgången och förbättra industriföretagens möjligheter att fylla sitt behov av utbildad arbetskraft.

AMS har i en skrivelse den 23 mars 1984 redogjort för sin syn på arbetsmarknadsläget och lämnat förslag till olika åtgärder. Jag delar AMS uppfattning att arbetslinjen i arbetsmarknadspolitikens skall hävdas. Detta innebär att utbildning och andra aktiva åtgärder sätts i främsta rummet, och att kontantstöd tillgrips först i sista hand. De förslag som jag lämnar i det följande och som statsrådet Göransson tidigare har lämnat innebär en ytterligare markering av detta och en fortsättning av den politik som regeringen utstakade redan hösten 1982.

På grund av trögheter på marknaden råder, även under perioder med hög arbetslöshet, brist på arbetskraft inom vissa yrken eller sektorer av ekonomin. Trots betydande utbildningsinsatser under en följd av år, inte minst inom arbetsmarknadsutbildningens ram, växer bristen på arbetskraft inom vissa yrkesområden och regioner snabbt när konjunkturen vänder uppåt.

Andelen företag som uppger brist på tekniska tjänstemän ligger redan nu på en högre nivå än den högsta under högkonjunkturåren 1974/75 och 1979/80. Inom verkstadsindustrin är denna andel nu uppe i 40%. Inom transportmedelsindustrin uppger redan mer än 70% av företagen brist på yrkesarbetare, och över 50% anger brist på tekniska tjänstemän.

Brist på arbetskraft kan medföra att potentiellt möjliga produktionsökningar inte kommer till stånd. Konkurrensen om arbetskraften kan också medföra en press uppåt på lönerna för vissa grupper, vilket kan leda till kompensationskrav och mer utbredd löneglidning. I det läge som den svenska ekonomin befinner sig anser jag det nödvändigt att försöka motverka en sådan utveckling.

Bristen på lämplig yrkesutbildning är för många arbetssökande ett hinder för att kunna ta de arbeten som är eller väntas bli lediga. Kostnaderna som är förknippade med byte av bostadsort har ökat snabbt. Detta har urholkat värdet av flyttningsbidragen. Svårigheterna för medflyttande maka eller make att få arbete på annan ort utgör allt oftare ett avgörande hinder för rörlighet. Det är mot denna bakgrund nödvändigt att förstärka yrkesutbildningen, motverka de höga kostnaderna vid flyttning och underlätta för medflyttande att få arbete. Jag kommer att senare presentera detaljerade förslag i denna riktning, innebärande bl. a. en höjning av start hjälpen och en ytterligare stimulans för flyttning till nyckelbefattningar inom stödområdet.

Arbetsmarknadsutbildningen har en central roll i arbetsmarknadspolitiken. Genom utbildningsinsatser kan nya möjligheter öppnas för sökande som helt saknar eller har bristfällig yrkesutbildning samtidigt som näringslivets krav på mer kvalificerad arbetskraft kan tillgodoses. I likhet med andra åtgärder måste emellertid såväl utbildningens volym som inriktning anpassas till behoven. Jag anser det nu motiverat att vidga planeringsramen för utbildningen så att ytterligare 15 000 personer, utöver den ram jag föreslog i budgetpropositionen, kan genomgå utbildning under nästa budgetår. Vid min behandling av anslaget B2. Arbetsmarknadsutbildning kommer jag att ytterligare behandla frågor om arbetsmarknadsutbildningens inriktning.

Jag kommer att föreslå att ett särskilt bidrag skall kunna lämnas till arbetslösa som startar egen verksamhet. Denna åtgärd liksom det förslag statsrådet Göransson tidigare i dag har lämnat, rörande möjligheterna för arbetslösa att delta i studier inom främst den kommunala vuxenutbildningen, är ytterligare exempel på åtgärder som hävdar arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken.

Arbetslösheten inom byggnadsbranschen har under en lång tid legat på en mycket hög nivå, trots de stora insatser av tidigareläggningar och stimulanser av ROT-sektorn (reparation, ombyggnad och tillbyggnad) som genomförts. Problemen inom byggnadsproduktionen är av dels strukturell och dels regional karaktär. Det är därför enligt min mening viktigt att åtgärderna utformas så att de passar in i ett långsiktigt mönster i riktning mot balans på byggarbetsmarknaden. Åtgärder som höjer volymen måste dessutom kompletteras med åtgärder för att underlätta möjligheterna till annat arbete för den övertaliga byggnadsarbetarkåren. Ett medel i den senare riktningen är exempelvis rekryteringsstödet inom industrin.

För att möta hotet om växande arbetslöshet inom byggnadsindustrin kommande vinter är det nödvändigt att särskilt stimulera byggandet. Regeringen beslutar därför i dag, med utnyttjande av den av riksdagen beviljade finansfullmakten, att tidigarelägga byggen som tillsammans med de projekt som socialministern tidigare idag har föreslagit och som jag nu och bostadsministern och civilministern senare kommer att föreslå kostar totalt ca 1 600 milj. kr. Projekten har valts ut så att de i ett flertal fall ger viss sysselsättningseffekt redan under hösten 1984. Tyngdpunkten ligger dock på vintern 1984/85.

AMS har den 27 januari 1984 beslutat om riktlinjer för ett program för förbättrad service till arbetsförmedlingens kunder. Serviceprogrammet syftar till att genom förenkling av regler och minskad intern administration flytta över resurser till den direkta förmedlingsverksamheten. Den förbättrade service till kunderna som därvid kan åstadkommas bör även förbättra det arbetsmarknadspolitiska resultatet av verksamheten.

För att underlätta ett snabbt genomförande av serviceprogrammet föreslår jag att 10 milj. kr. anslås för bl. a. den administrativa upprustningen av förmedlingsverksamheten. Jag återkommer strax till serviceprogrammet.

Den allmänna inriktningen av arbetsmarknadspolitiken som jag här översiktligt har redogjort för är ett uttryck för regeringens målsättning att understödja konjunkturuppgången på ett sådant sätt att arbetslösheten motverkas och att en långsiktig sysselsättningsökning grundläggs. Jag kommer nu att mer konkret redovisa dessa åtgärder och i förekommande fall förorda att regeringen hos riksdagen hemställer om medel för dessa.

B 1. Arbetsmarknadsservice

Arbetsmarknadsinformation

AMS har, som jag nyss nämnde, den 27 januari 1984 beslutat om riktlinjer för en förbättring av servicen till arbetssökande och arbetgivare, det s. k. serviceprogrammet. Detta skall ske genom att resurser så långt det är möjligt omfördelas till direkt förmedlingservice. En successiv omfördelning skall ske av de totala resurserna mellan central, regional och lokal verksamhet till förmån för arbetet på förmedlingarna. De resurser som frigörs skall användas till att genom utbyggda direktkontakter med arbetslivet aktivt ta tillvara de möjligheter som arbetsmarknaden i varje konjunktursituation erbjuder. Arbetskraft skall snabbt anvisas till lediga platser och arbete skaffas fram utifrån den enskilde sökandens behov. Genom en effektiv platsförmedling skapas också bättre förutsättningar att placera arbetshandikappade och andra långtidsarbetslösa på den öppna marknaden, med eller utan insats av arbetsförberedande åtgärder. På grundval av de beslutade riktlinjerna kommer AMS successivt att besluta om konkreta åtgärder som innebär att organisationen utvecklas, regelsystemen förenklas, beslutsbefogenheter delegeras, modern teknik utnyttjas, arbetssättet mot kunderna förbättras och serviceandan inom arbetsmarknadsverket stärks ytterligare.

Jag hälsar med tillfredsställelse den inriktning som serviceprogrammet har fått. I ett läge då arbetsmarknaden är alltmer beroende av en väl fungerande arbetsförmedling för att möta en ökad efterfrågan av arbetskraft, främst inom näringslivet, och för att den kraftfulla satsningen på arbetsmarknadspolitiska åtgärder som hittills har gjorts och som nu föreslås skall nå avsedd effekt, är det av yttersta vikt att arbetsmarknadsverkets resurser inriktas mot den platsförmedlande verksamheten och att denna utvecklas och görs effektivare. För att detta skall vara möjligt måste regelsystemen förenklas och besluten om olika åtgärder komma närmare dem som berörs. Likaså är det angeläget, vilket jag också framhöll i årets budgetproposition, att en omfördelning av befintliga personalresurser sker från central och regional administration till arbetsförmedlingen och då särskilt för att förstärka förmedlingens företagsinriktade insatser.

För att få ett snabbt genomslag för serviceprogrammet begär AMS i sin skrivelse den 23 mars 1984 16,4 milj. kr. för teknisk utrustning för ADB-utveckling, gruppinformation till arbetssökande, för telefonväxlar och för

utbildning av verkets personal. För att förbättra informationen om lediga platser som är svårtillsatta och kan medföra flaskhalsproblem i produktionen och därmed hindra annan rekrytering begär AMS 5 milj. kr. Bl. a. vill AMS få möjlighet att på försök i vissa län annonsera i dagspressen om lediga platser och utbildningsplatser för att bättre kunna nå ombytessökande. AMS begär vidare 3 milj. kr. för att dels kunna anordna förmedlarledda sökanderesor för vissa grupper av arbetssökande, dels kunna tillfälligt omstationera personal mellan olika kontor samt från centrala AMS och länsarbetsnämnderna till arbetsförmedlingarna för att förstärka förmedlingsinsatserna på vissa orter. Inom arbetsmarknadsutbildningen framträder enligt AMS allt oftare utbildningsbehov hos företagen som inte kan lösas genom utbildningen i befintliga AMU-kurser. För att möta det behov av insatser som en förändring av kursutbudet kräver vill AMS ha medel för att tillfälligt förstärka personalen på länsarbetsnämnder och hos kursstyrelser.

I likhet med AMS anser jag det mycket angeläget att serviceprogrammet får ett snabbt genomslag. Mot bakgrund härav föreslår jag att för budgetåret 1984/85 ytterligare 10 milj. kr. anslås som ett engångsbelopp för sådana administrativa insatser som syftar till att höja servicenivån inom verket. Det bör få ankomma på AMS att avgöra hur dessa medel skall fördelas på de olika åtgärder som jag just har redogjort för.

I sin skrivelse föreslår AMS vidare att 10 milj. kr. skall anslås för bl. a. projektanställning av byggnadsarbetare med uppgift att påverka till ökad rörlighet inom och utom byggsektorn. En försöksverksamhet finansierad med beredskapsmedel har under det senaste året bedrivits på ett stort antal platser där byggnadsarbetare har fått rollen att socialt och arbetsmarknadsmässigt aktivera arbetslösa byggnadsarbetare, i synnerhet de långtidsarbetslösa. Såväl arbetsförmedlingen som arbetsmarknadens parter har enligt AMS positiva erfarenheter av denna försöksverksamhet.

Jag vill här erinra om att jag i årets budgetproposition har föreslagit att arbetsmarknadsverkets löne-medel skall tillföras 22,7 milj. kr. utöver huvudförslaget för främst personal inom arbetsförmedlingen. Av beloppet skall 4 milj. kr. avsättas för tillfälliga förstärkningar inom arbetsförmedlingen för insatser i krisdrabbade branscher och regioner. Jag avser att senare föreslå regeringen att 1 av dessa 4 milj. kr. får användas till just projektanställning av byggnadsarbetare för de uppgifter som AMS nu föreslår. Jag förutsätter därvid att i första hand arbetslösa byggnadsarbetare erbjuds dessa uppgifter.

Geografisk rörlighet

Till den som flyttar av arbetsmarknadsskäl kan flyttningsbidrag utgå i form av bl. a. starthjälp enligt regler i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1983: 569, ändrad senast 1983: 993). Starthjälpen utgår sedan den 1 juli 1983 med 4 000 kr. till ensamstående och med 9 000 kr.

till flerpersongshushåll. En förutsättning för starthjälp är att anställningen på inflyttningsorten beräknas vara minst sex månader.

I sin skrivelse den 23 mars 1984 föreslår AMS att starthjälpen höjs till 10 000 kr. för ensamstående och till 30 000 kr. för flerpersongshushåll. Enligt AMS har det reala värdet av flyttningsbidragen urholkats kraftigt. AMS anser det därför angeläget att i nuvarande konjunkturläge återställa och förbättra det reala värdet av flyttningsbidragen.

AMS föreslår vidare att vid flyttning till stödområdet starthjälpen skall utgå med 15 000 kr. resp. 35 000 kr. Därigenom skulle sådan flyttning stimuleras som gör att företag i särskilt utsatta områden kan besätta platser av nyckelkaraktär. Ett villkor måste dock vara att platserna inte kan besättas med lokala arbetssökande.

I fråga om flyttningar som i inledningsskedet kan komma att vara kortare tid än sex månader vill AMS att 2 000 kr. skall utbetalas för de två första månaderna och återstoden för de därpå följande fyra månaderna om anställningen förlängs. Härigenom behöver den flyttande inte låsa sig för en sexmånadersperiod, vilket bör kunna medverka till en större villighet att pröva arbete på nya orter.

I likhet med AMS anser jag det motiverat att förbättra de ekonomiska villkoren för dem som flyttar av arbetsmarknadsskäl och då särskilt för flerpersongshushållen. Jag kan emellertid inte tillstyrka en så kraftig höjning som AMS har föreslagit. För egen del vill jag föreslå att starthjälpen för flerpersongshushåll höjs med 6 000 kr. till 15 000 kr. För ensamstående är jag inte beredd att föreslå någon höjning. Jag tillstyrker AMS förslag att starthjälpen för s. k. nyckelpersoner som flyttar till stödområdet görs generösare än vad som gäller vid flyttning inom andra delar av landet. Den av AMS föreslagna höjningen, 5 000 kr., anser jag vara väl avvägd. AMS förslag om att starthjälp skall få utgå även vid anställning som varar kortare tid än sex månader kan jag inte tillstyrka.

I sin skrivelse tar AMS upp ett centralt problem när det gäller flerpersongshushålls möjligheter att flytta. Jag syftar då på den medflyttandes möjlighet att få arbete på den nya orten. Alltför ofta utgör just svårigheten att lösa den medflyttandes sysselsättningssituation ett hinder för flyttningen. Mot bakgrund härav föreslår AMS att en försöksverksamhet med bidrag till arbetsgivare för anställning av medflyttande genomförs under budgetåret 1984/85. Arbetsmarknadsverket vill få möjlighet att förhandla med enskilda och offentliga arbetsgivare om tidigareläggning eller utökning av tjänster för detta ändamål. Verket skall övergångsvis kunna ge bidrag till delar av lönekostnaderna enligt villkor som förhandlas fram i varje enskilt fall. Denna ordning förutsätter samverkan med berörda fackliga organisationer. AMS beräknar kostnaderna härför till 75 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Jag kan ansluta mig till AMS uppfattning om behovet av ett särskilt bidrag till arbetsgivare för anställning av medflyttande. Enligt min mening

bör emellertid ett sådant bidrag inte generellt ha den utformning som AMS föreslår. Jag förordar i stället att bidraget i normalfallet skall utgå med 50 % av lönekostnaden under sex månader, dock högst med 35 000 kr. för en sexmånadersperiod. Det kan i enstaka fall vara motiverat att fastställa ersättningar på annat sätt. De närmare villkoren får i sådana fall fastställas efter förhandlingar mellan arbetsmarknadsverket och arbetsgivaren i varje enskilt fall. Denna möjlighet bör dock endast utnyttjas när särskilda skäl föreligger. Verksamheten med detta medflyttandebidrag bör utgöra en försöksverksamhet under budgetåret 1984/85. Det bör ankomma på regeringen att fastställa de närmare villkoren för bidraget. Jag beräknar medelsbehovet för denna försöksverksamhet för budgetåret 1984/85 till 25 milj. kr.

Kostnaderna för de förslag som jag har förordat här beräknar jag till sammanlagt 152 milj. kr., varav 127 milj. kr. avser höjning av starthjälpen. Vid min medelsberäkning har jag utgått ifrån att den förbättrade starthjälpen till flerpersonshushåll och förslaget om bidrag till anställning av medflyttande kan komma att omfatta 12 000 hushåll per år.

I detta sammanhang vill jag ta upp en fråga som rör samarbetet mellan Sverige och Jugoslavien på det arbetsmarknadspolitiska området. Mot bakgrund av det arbete som bedrivs i den svensk-jugoslaviska kommissionen för migrationsfrågor har AMS i en skrivelse den 22 februari 1984 hemställt bl. a. att inom ramen för anslaget för flyttningsbidrag få betala sökanderesor för jugoslaver som genom de jugoslaviska myndigheterna har erbjudits arbete i hemlandet. Resorna avses omfatta fram- och återresa från hemorten i Sverige till den tilltänkta arbetsorten i Jugoslavien samt traktamente för vistelse där i högst tre dagar. En sökanderesa skall gälla endast den arbetssökande och få utgå oberoende av om den sökande är arbetslös eller har arbete i Sverige. Jag tillstyrker att en försöksverksamhet bör få inledas fr. o. m. budgetåret 1984/85 med sökanderesor till Jugoslavien enligt de riktlinjer som AMS har förordat. Enligt min mening bör försöksverksamheten begränsas till att gälla högst 50 sökanderesor per budgetår. Jag beräknar kostnaderna härför till 250 000 kr. Beloppet bör rymmas inom ramen för det anslag som har föreslagits i årets budgetproposition till geografisk rörlighet. Jag vill erinra om att en försöksverksamhet pågår sedan några år tillbaka med sökanderesor mellan Sverige och Finland.

De förslag som jag nu har lagt fram i fråga om geografisk rörlighet bör träda i kraft den 1 juli 1984.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändringar i fråga om flyttningsbidrag som jag har förordat,
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om försöksverksamhet med bidrag till arbetsgivare för anställning av medflyttande,
3. godkänna vad jag har förordat i fråga om försöksverksamhet med sökanderesor till Jugoslavien,
4. till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1984/85 under tionde huvudtiteln utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84: 100 bil. 12 anvisa ett förslagsanslag av 162 000 000 kr.

B 2. Arbetsmarknadsutbildning

Medelsbehovet för arbetsmarknadsutbildningen har i årets budgetproposition beräknats till 1 830 milj. kr. exkl. förvaltningskostnader för en omfattning av 120 000 deltagare, varav 80 000 i särskilt anordnade kurser inkl. 10 000 i s. k. flaskhalsutbildning. Inom denna volym ingår vidare bidrag för 20 000 deltagare i AMU i företag samt utbildningsbidrag för 20 000 personer inom det reguljära skolväsendet och organisationer. AMS föreslås få disponera 1 766 milj. kr. för utbildning av 110 000 personer vilket motsvarar ett genomsnittligt deltagarantal om ca 45 000 per månad, medan 64 milj. kr. skall stå till regeringens disposition för att vid behov snabbt kunna ställas till AMS förfogande för utbildning av ytterligare 10 000 personer i företag.

För att undvika missförstånd kommer jag fortsättningsvis att räkna in den s. k. flaskhalsutbildningen i AMU i företag. Detta överensstämmer även med det nya regel- och bidragssystem avseende utbildning för redan anställd personal som jag har anmält i budgetpropositionen och som jag inom kort kommer att föreslå regeringen.

I skrivelsen den 23 mars 1984 bedömer AMS – mot bakgrund av de obalanser som, trots konjunkturuppgången, kännetecknar arbetsmarknaden – att det är nödvändigt att dels utvidga och dels differentiera och modernisera kursutbudet inom arbetsmarknadsutbildningen.

Den snabba ökningen av bristen på yrkesarbetare och tekniker motiverar enligt AMS en utökning av planeringen med ytterligare 3 900 platser i AMU-kurserna, vilket innebär att ytterligare 10 000 personer kan genomgå utbildning under budgetåret 1984/85.

För att snabbt kunna nedbringa bristen på tekniker avser AMS att redan nu starta ett projekt med syfte att ge tilläggsutbildning och kompletterande teknisk utbildning för t. ex. yrkesarbetare och tjänstemän. Likaså har data- och elektronikkommittén (DEK) i en promemoria den 5 oktober 1983 föreslagit en ingenjörsutbildning för personer med praktisk erfarenhet av industriellt arbete.

AMS beräknar kostnaderna för volymökningen och de särskilda insatserna inom teknikerområdet till 200 milj. kr.

Enligt AMS skulle även möjligheten att kunna bevilja arbetsmarknadsutbildning för högskolestudier upp till 40 poängs nivå kunna bidra till att undanröja bristen på kvalificerad arbetskraft.

Som ett led i strävandena att mer markant använda AMU för insatser som främjar rekryteringen till industrin menar AMS att en stimulanspremie om 200 kr. per utbildningsvecka till deltagare i kurser inom tillverkningsområdet skulle vara verkningsfull. Enligt AMS skulle en sådan stimulanspremie underlätta för arbetsförmedlingen att hänvisa kursdeltagare till utbildning och minska den höga avbrottsfrekvensen som finns inom det verkstadsmekaniska utbildningsområdet.

AMS framhåller vidare att en utökning av investeringsutrymmet för arbetsmarknadsutbildningen skulle underlätta en förnyelse och aktualisering av kursutbudet. AMS beräknar investeringsbehovet till 25 milj. kr. utöver i budgetpropositionen föreslagna medel.

Därutöver föreslår AMS att AMU i samarbete med andra utbildningsanordnare, t. ex. studieförbunden, skall få anordna korta orienterande kurser i ADB. Syftet är att ge arbetslösa grundläggande information om vad datatekniken innebär och skapa intresse för vidare utbildning. Kurser för 10 000 personer beräknas kosta 20 milj. kr.

Enligt min bedömning kommer den förväntade sysselsättningsökningen endast delvis att kunna reducera arbetslösheten. Efterfrågan på arbetskraft kommer i första hand att omfatta välutbildad och yrkeskunnig arbetskraft inom verkstadsindustrin medan svårigheterna att finna arbete för dem som saknar erfarenhet eller yrkesutbildning till stora delar kommer att bestå.

Jag anser i likhet med AMS att det väntade arbetsmarknadsläget med både relativt hög arbetslöshet och ökad efterfrågan på vissa yrkesgrupper ställer stora krav på ett differentierat kursutbud inom AMU. Det gäller att tillgodose såväl sökande som helt saknar eller endast har bristfällig yrkesutbildning som näringslivets krav på mer kvalificerad arbetskraft.

Jag delar också AMS uppfattning att en utökning av AMU-kurserna med 3 900 årsplatser för ytterligare 10 000 deltagare behövs. Denna utökning bör för att avhjälpa företagets brist på mer kvalificerad arbetskraft bl.a. inriktas mot kvalitetshöjande utbildning inom bl. a. teknik och ADB för arbetssökande som redan har vissa baskunskaper. Som jag ser det är det *nödväntigt att sådan utbildning förläggs i nära anknytning till arbetslivet.* Möjligheten att köpa utbildning i företag och hos andra utbildningsanordnare bör därför eftersträvas. Jag ställer mig således positiv till AMS förslag om en särskild satsning på teknikerutbildning. Därvid kan den mest akuta bristen på arbetskraft inom detta område avvärras. De beräknade kostnaderna anser jag väl avvägda. Jag vill dock i likhet med AMS framhålla att bristen på tekniker långsiktigt måste lösas genom ökad utbildning inom gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen och högskolan. Ett arbete med att utreda de tekniska utbildningarna har också inletts inom utbildningsdepartementet. Bl. a. har en särskild arbetsgrupp bildats för s. k. kortare teknisk utbildning.

Det bör enligt min uppfattning också vara möjligt att som AMS föreslår få bevilja arbetsmarknadsutbildning för studier på högskolor upp till 40 poängs nivå under förutsättning att utbildningen är inriktad mot sysselsättning i näringslivet. Det bör ankomma på regeringen att utfärda anvisningar.

AMS yrkande om ytterligare medel för investeringar inom AMU kan jag däremot inte biträda. Jag anser det inte heller lämpligt att införa en stimulanspremie för deltagare inom vissa utbildningsområden.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad statsrådet Göransson tidigare i dag föreslagit i fråga om särskilt vuxenstudiestöd till arbetslösa för sådana studier som inte kan tillgodoses inom arbetsmarknadsutbildningens ram. För att möjliggöra detta har statsrådet Göransson även anmält hur riksdagens bemyndigande till regeringen om kurser för arbetslösa inom den kommunala vuxenutbildningen och folkhögskolan skall användas. Personer som drabbats av arbetslöshet får därigenom ökade möjligheter att komplettera sina bristande skolkunskaper på grundskole- och gymnasienivå, vilket jag ser som väsentligt med tanke på de ökade kraven på grundläggande utbildning som bl. a. den nya tekniken ställer.

Utöver den nu föreslagna utökningen av AMU-kurserna anser jag det av två skäl nödvändigt att också föreslå en utökning av bidragen för utbildning i företagen av redan anställd personal.

För det första bedömer jag att industrins behov av välutbildad och yrkeskunnig personal inte till fullo kommer att kunna tillgodoses genom nyrekrytering. En förutsättning för att den väntade konjunkturförbättringen skall ge utslag i en sysselsättningsökning är dock att sådana flaskhalsproblem som brist på kvalificerad personal utgör, kan motverkas. Detta kan ske genom fort- och vidareutbildning av redan anställda inom ramen för det nya bidrags- och regelsystemet för AMU i företag.

För det andra finns också bland dem som har anställning stora grupper, som på grund av föråldrad eller bristande utbildning, kan få svårigheter att klara förändringar i yrkesinnehållet eller helt nya arbetsuppgifter till följd av bl. a. tekniska och organisatoriska förändringar, och därför på sikt kan löpa risk för utslagning. Jag förordar att AMS tilldelas medel för bidrag till utbildning av ytterligare 10 000 personer enligt det nya regel- och bidragsystemet för AMU i företag som jag aviserat i budgetpropositionen. Jag har beräknat den genomsnittliga utbildningstiden till sex veckor och bidrag för kurskostnader till genomsnittligt ca 1 000 kr. per vecka. Jag räknar med att de 64 milj. kr som enligt vad som föreslås i budgetpropositionen skall stå till regeringens förfogande, skall täcka dessa kurskostnader.

Jag vill erinra om att jag under anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice föreslagit att medel anslås för att förbättra servicenivån inom arbetsmarknadsverket. Dessa bör till viss del kunna utnyttjas för länsarbetsnämndernas administration av den utökade utbildningen av anställda. Jag förutsät-

ter att även viss personal vid AMU-center skall kunna medverka vid planering och uppläggnig av sådan utbildning.

AMS har i den tidigare omnämnda skrivelsen föreslagit särskilda kurser inom dataområdet. Syftet skulle vara att ge arbetslösa tillfälle att orientera sig om datautvecklingen och skapa intresse för vidare utbildning. För egen del föreslår jag att det under hösten 1984, som ett särskilt projekt inom ramen för AMU i företag, får anordnas utbildning inom dataområdet för 5000 personer. Avsikten är att personer med kortare skolutbildning skall prioriteras vid uttagning till utbildningen. Jag räknar med att dessa kurser kan anordnas i samarbete med studieförbunden. De erfarenheter som vunnits genom bl. a. de särskilda insatser för kvinnor inom den s. k. industrikampanjen bör därvid utnyttjas. Jag anser det angeläget att kvinnornas möjligheter till utbildning inom dataområdet beaktas även inom detta projekt. Jag vill i detta sammanhang även erinra om vad statsrådet Göransson tidigare denna dag har anfört rörande en bredare datautbildning. Den utbildning jag nu förordar bör därvid kunna ge vissa erfarenheter. Jag vill vidare omnämna att arbetet med utbildning inom dataområdet, såväl det här föreslagna projektet som den fortsatta beredningen av frågan, kommer att ledas av en grupp på statsrådsnivå. För det särskilda projektet har jag beräknat 32 milj. kr. Medlen bör disponeras av regeringen.

I oktober 1983 beslutade regeringen att som försöksverksamhet bedriva yrkesförberedande praktik inom det militära försvaret och civilförsvaret. Syftet med försöksverksamheten är att ge arbetslösa ungdomar mellan 18 och 24 år utbildning i olika civila yrken som finns representerade inom försvaret. Utbildningen omfattar både teoretiska och praktiska moment. Försöksverksamheten får omfatta högst 1300 elever på ett 20-tal platser i landet och skall vara avslutad senast den 30 juni 1984. Den praktik som följer på utbildningen inom civilförsvaret skall dock vara avslutad senast den 31 december 1984. Ersättningen till ungdomarna utgår i form av utbildningsbidrag. De militära myndigheterna ersätts för att täcka sina kostnader med 100 kr. per utbildningsdag och elev. För försöksmyndigheterna inom civilförsvaret uppgår motsvarande ersättning till 150 kr.

I enlighet med regeringens beslut har AMS och chefen för armén, som har ansvaret för försöksverksamheten inom det militära försvaret, den 29 mars 1984 i skilda rapporter redovisat sina erfarenheter av verksamheten under perioden den 1 december 1983 till mitten av mars 1984. Civilförsvarsstyrelsen har den 30 mars 1984 redovisat sina erfarenheter.

Enligt dessa redovisningar har i genomsnitt 1100–1200 ungdomar varit sysselsatta i den yrkesförberedande praktiken under de fyra månader som redovisningen avser. Deltagarantalet har varit jämnt fördelat mellan flickor och pojkar. Den genomsnittliga åldern har varit ca 20 år. Yrkespraktiken har omfattat ett stort antal utbildningsområden, bl. a. verkstad, skogs- och miljövärd, kök, förråd, hantverksarbete, lokalvärd, sjukvård, bageri och distribution. Ca 10% av såväl pojkar som flickor har avbrutit praktiktjänst-

göringen utan att ha erhållit annat arbete eller påbörjat studier. En starkt bidragande orsak till detta har uppgivits vara den ekonomiska ersättningen som för 18 och 19-åringar utan upparbetad rätt till kassaersättning har uppgått till 100 kr. per dag. För arbete i ungdomslag uppgår däremot ersättningen för dessa ungdomar till ca 120 kr. per dag. Drygt 15 % av såväl pojkar som flickor har hittills under praktikperioden fått annat arbete eller påbörjat studier. Uppföljningen av verksamheten visar vidare att frånvaron har varit förhållandevis låg.

Som helhet betraktas denna typ av praktik som värdefull, eftersom det inom försvaret finns många olika arbetsuppgifter. Praktik inom kontor, tekniska arbeten, ADB, storhushåll, verkstadsarbete, fordonsteknik, fotoarbete, teleteknik och vård har bedömts som särskilt värdefull. Enligt redovisningen från chefen för armén har försöksverksamheten kunnat genomföras utan negativ inverkan på den ordinarie verksamheten.

Som jag har redovisat ovan deltog också civilförsvaret i försöken med den yrkesförberedande praktiken. Försöken inom civilförsvaret har genomförts vid skol- och förrådsanläggningen i Revinge. Även redovisningen av dessa försök är mycket positiv.

Sammanfattningsvis beskrivs den yrkesförberedande praktiken som ett mycket bra projekt av alla inblandade parter, dvs. såväl myndigheterna som ungdomarna och de fackliga organisationerna.

Mot bakgrund av de positiva erfarenheterna av försöksverksamheten hittills förordar jag efter samråd med försvarsministern att den yrkesförberedande praktiken får bedrivas även under nästa budgetår och utvidgas något till att omfatta högst 1 500 ungdomar. En fortsatt försöksverksamhet inom civilförsvaret kan påbörjas först sex månader efter beslut. Den är även ganska komplicerad att planlägga och administrera. Jag förordar därför att samtliga 1 500 ungdomar erbjuds utbildning inom det militära försvaret som har en väl fungerande utbildningsorganisation och stor vana att ta hand om ungdomar. Den utbildning som f. n. pågår vid civilförsvarestyrelsens anläggning i Revinge bör dock självklart slutföras.

Jag kommer under anslaget B 3. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag anmäla ett förslag om höjning av utbildningsbidragen, vilket innebär att ungdomar under 20 år som inte är berättigade till ersättning från arbetslöshetskassa kommer att få 120 kr. per dag i utbildningsbidrag. Jag beräknar kostnaden för den yrkesförberedande praktiken till totalt 75 milj. kr. för nästa budgetår, varav 45 milj. kr. utgör utbildningsbidrag. Jag återkommer till finansieringen av denna kostnad under anslaget B 3. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag. Av den totala kostnaden utgör 30 milj. kr. kurskostnader.

För den utökning och effektivisering av arbetsmarknadsutbildningen inkl. det särskilda projektet med inriktning mot dataområdet och yrkespraktiken inom försvaret beräknar jag de ytterligare kostnaderna till 262 milj. kr. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att medge att

AMS får använda 37 milj. kr. av reservationsmedel för att bestrida en del av dessa kostnader. Därutöver bör för detta ändamål ytterligare 225 milj. kr. tillföras anslaget utöver i budgetpropositionen föreslagna medel.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1984/85 under tionde huvudtiteln utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84: 100 bil. 12 anvisa ett reservationsanslag av 225 000 000 kr.

B 3. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

Ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen utges i form av en dagpenning som fr. o. m. den 1 januari 1974 fastställdes till maximalt 130 kr. per dag. Det högsta dagpenningbeloppet har därefter successivt höjts. Den 1 januari 1983 höjdes dagpenningen från 230 till 280 kr.

Frågan om en höjning av dagpenningen har aktualiserats i flera framställningar. Senast har Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation och Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO) i en skrivelse den 6 februari 1984 hemställt att dagpenningen höjs till 340 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1984. Dessutom har organisationerna begärt att det i arbetslöshetsförsäkringen införs ett system som innebär att dagpenningen automatiskt räknas upp varje år och att en arbetsgrupp tillsätts för att utreda hur ett sådant system lämpligen bör utformas.

I prop. 1983/84: 126 om ändringar i det kontanta arbetsmarknadsstödet m. m. anmälde jag att jag hade övervägt frågan om en höjning av dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen men att jag ville avvakta med att lägga förslag i frågan. Jag ansåg att denna fråga, liksom frågan hur en höjning bör finansieras, bättre kunde bedömas när förhandlingarna i den pågående avtalsrörelsen hade slutförts. Jag återkommer nu till dessa frågor.

Jag gör nu den bedömningen att en höjning av den högsta dagpenningen till 300 kr. är lämplig. Jag förordar därför att denna nivå skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1984. Däremot kan jag inte ställa mig bakom förslaget om att införa en automatisk höjning av dagpenningen varje år. Jag vill därvid hänvisa till regeringens i olika sammanhang uttalade ambition att så långt som det är möjligt undvika automatiska utgiftshöjningar.

Jag vill här anmäla att jag, under förutsättning av riksdagens godkännande av den av mig här förordade höjningen av dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen, har för avsikt att senare föreslå regeringen att höja utbildningsbidraget vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering till maximalt 300 kr. per dag. Bidragsnivån om 165 kr. per dag, som lägst gäller för dem som är ersättningsberättigade i arbetslöshetsförsäkringen samt för dem som har fyllt 20 år eller för dem som är yngre men har

vårdsnaden om eller fullgör underhållsskyldighet mot eget barn, bör samtidigt höjas till 185 kr. per dag. Den lägsta nivån som f. n. är 100 kr. bör höjas till 120 kr.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om utbetalningen av statsbidragen till de erkända arbetslöshetskassorna. Dessa bidrag utbetalas à-konto i efterskott vid sex tillfällen per år, dvs. varannan månad. Vid varje tillfälle utbetalas 90 % av det beräknade slutliga statsbidraget. SO har i en skrivelse den 19 juli 1983 begärt dels att à-kontoutbetalningar av statsbidragen skall ske varje månad, dels att 100 % av det beräknade slutliga statsbidraget skall utbetalas vid varje tillfälle. De kraftigt ökade utbetalningarna från arbetslöshetskassorna under de senaste åren har inneburit likviditetsproblem för många kassor, som har tvingats låna pengar från förbund eller från annat håll för att kunna klara utbetalningarna till sina medlemmar i avvaktan på att statsbidragen betalas ut. Detta har också medfört att AMS har varit tvungen att i stor utsträckning utnyttja den möjlighet till särskilda à-kontoutbetalningar som finns. Enligt min mening är det med hänsyn till samhällets intresse av att arbetslöshetsförsäkringen fungerar problemfritt rimligt att statsbidragen utbetalas en gång per månad. Jag förordar därför att en sådan ordning skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1984. Däremot kan jag inte tillstyrka SO: s begäran i fråga om nivån på à-kontoutbetalningarna.

Kostnaderna för de reformer som jag har föreslagit här uppgår till 518,3 milj. kr. I detta belopp ingår kostnaden, 15 milj. kr., för slopandet av den s.k. 50-dagarsregeln som regeringen har föreslagit i prop. 1983/84: 126. Dessa kostnader bör enligt min mening finansieras genom en höjning av arbetsmarknadsavgiften med 0,16 procentenheter fr. o. m. den 1 januari 1985, vilket motsvarar kostnaden för reformerna. De senaste årens höga arbetslöshet har, som jag nyss nämnde, inneburit att utbetalningarna av arbetslöshetsersättning har ökat kraftigt. Den nuvarande nivån på arbetsmarknadsavgiften, 1,3 %, räcker inte för att finansiera den del av utbetalningarna som avgiften skall täcka. En höjning av avgiften är nödvändig redan av denna anledning. Enligt mina beräkningar bör arbetsmarknadsavgiften därför höjas med ytterligare 0,14 procentenheter för att medelsbehovet skall bli helt täckt. Jag förordar således att arbetsmarknadsavgiften höjs med sammanlagt 0,3 procentenheter fr. o. m. den 1 januari 1985.

I prop. 1983/84: 126 har jag beräknat medelsbehovet för detta anslag för budgetåret 1984/85 till 2 447 889 000 kr. I detta belopp har jag inte räknat in kostnaderna för de reformer som jag nu har förordat. Dessa reformer bör, som jag nyss nämnde, helt finansieras genom en höjning av arbetsmarknadsavgiften och bör inte belasta anslaget. Nuvarande anslagskonstruktion innebär dock att 35 % av utgifterna betalas över statsbudgeten. Av denna anledning torde det finnas skäl att överväga en ändring av den nuvarande fördelningen av kostnaderna mellan anslagsmedel och avgiftsmedel. Jag är emellertid inte beredd att nu föreslå en sådan ändring, men

kan komma att föreslå regeringen att senare förelägga riksdagen förslag i denna fråga.

På anslaget bör föras upp statens andel, 35 %, av kostnaderna för utbildningsbidrag till deltagare i de utbildningar som jag nyss har föreslagit under anslaget B 2. Arbetsmarknadsutbildning. Jag beräknar statens andel av dessa kostnader till 115 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag anmälde i budgetpropositionen i samband med åldersvillkoret för handikappade ungdomar vid arbetsmarknadsutbildning. F. n. gäller att utbildningsbidrag kan beviljas gravt handikappade ungdomar som direkt efter grundskolan övergår till gymnasiestudier. Som villkor gäller att utbildningen planeras i samråd med arbetsförmedlingen. För vissa handikappgrupper, däribland döva, hörselskadade och gravt rörelsehindrade vilka bor inackorderade på annan ort än hemorten, finansieras boende- och resekostnader genom de särskilda bidrag som utöver dagpenningen ingår i utbildningsbidraget. Genom lagen om allmän försäkring kan handikappade som har fyllt 16 år beviljas sjukbidrag eller förtidspension. Gravt handikappade ungdomar får handikappersättning för merkostnader till följd av handikappet.

Genom det sätt på vilket dessa regler tillämpas kan vissa av de handikappade skolungdomarna samtidigt få bidrag för uppehälle och merkostnader till följd av handikappet från flera håll. I avvaktan på en översyn av studiesstödssystemet vad avser handikappade, avser jag att senare föreslå regeringen att handikappade ungdomar under 18 år, som fr. o. m. budgetåret 1984/85 påbörjar studier inom det reguljära skolväsendet, skall kunna beviljas utbildningsbidrag endast i form av särskilt bidrag för merkostnader för boende på annan ort än hemorten, resekostnadsersättning m. m. Sådant särskilt bidrag bör kunna beviljas jämsides med ordinarie studiestöd. Dock bör inackorderingstillägg och resetillägg i studiebidraget inte kunna utgå jämsides med utbildningsbidraget. Jag har i denna fråga samrått med cheferna för socialdepartementet och utbildningsdepartementet.

Mina förslag i det föregående om en höjning av dagpenningen och arbetsmarknadsavgiften föranleder ändringar i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1981: 691) om socialavgifter. Det sistnämnda förslaget till lagändring har upprättats i samråd med chefen för socialdepartementet. Förslagen till lagändringar bör fogas till protokollet i detta ärende som *underbilaga 4.1*.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att antaga inom arbetsmarknadsdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter,

dels att

3. godkänna vad jag har förordat i fråga om à-kontoutbetalningar av statsbidrag till de erkända arbetslöshetskassorna,
4. till *Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag* för budgetåret 1984/85 under tionde huvudtiteln utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84: 126 anvisa ett förslagsanslag av 115 000 000 kr.

B 4. Sysselsättningsskapande åtgärder

AMS har i skrivelsen den 23 mars 1983 redovisat sin bedömning av behovet av särskilda insatser för att stödja byggverksamheten under kommande vinter. AMS bedömning är att byggnads- och anläggningsarbeten inkl. reparationer och ombyggnader för en investeringsvolym på mellan 5 000 och 6 000 milj. kr. skulle behöva tidigareläggas för att nästa vinter kunna upprätthålla nuvarande volym i byggnadsverksamheten. Regeringen beslutar i dag, med utnyttjande av den av riksdagen beviljade finansfullmakten (prop. 1982/83: 150 bil. 1, FiU 50, rskr 392), att tidigarelägga statliga investeringsobjekt för ca 1 271 milj. kr. Projekten har valts ut så att de i flertal fall ger viss sysselsättningseffekt redan under hösten 1984 men med tyngdpunkten under vintern 1984/85. Vidare har ett antal större byggnadsobjekt med längre byggnadstider valts ut inom vissa regioner för att, oavsett lokalisering, skapa arbetstillfällen för byggnadsarbetare även i andra län än de där dessa objekt finns. Tillsammans med de insatser jag strax kommer att redovisa under beredskapsarbeten samt tillsammans med de förslag till särskilda insatser som socialministern tidigare i dag har föreslagit och som bostads- och civilministrarna kommer att föreslå motsvarar detta en byggnadsvolym på drygt 2 200 milj. kr. Sysselsättningseffekten inom byggnadssektorn av dessa åtgärder beräknas till ca 4 000 årsarbeten.

AMS anser också att insatserna på byggarbetsmarknaden bör ses i ett mer långsiktigt perspektiv och menar att det kan bli nödvändigt att vidta åtgärder för att lösa problem som har sin grund i strukturella obalanser. AMS avser att i samarbete med parterna på arbetsmarknaden kartlägga utvecklingen och lägga fram en plan för att få till stånd en långsiktig balans på byggarbetsmarknaden. Jag delar AMS bedömning att en sådan plan är nödvändig och att den måste innehålla åtgärder både för investeringar på kort sikt och för att stimulera en långsiktig anpassning mellan utbud och efterfrågan. Ett sätt att åstadkomma detta kan enligt min mening vara att minska grundutbildningen till byggnadsyrken samtidigt som såväl grundutbildning som fortbildning inriktas ytterligare mot reparations- och ombyggnadssektorn.

AMS har vidare föreslagit att arbetslösa byggnadsarbetare skall projektanställas för att aktivera andra byggnadsarbetare. Jag har behandlat frågan tidigare under anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice.

När det gäller sysselsättningsutvecklingen i kommunerna vill jag erinra om att det under innevarande budgetår har avsatts 300 milj. kr. för att tidigarelägga fasta arbeten i kommuner och landstingskommuner. AMS skall senast den 31 maj i år redovisa erfarenheterna av denna verksamhet. Regeringen följer med intresse den diskussion som pågår om att i viss utsträckning omvandla beredskapsarbeten till fasta arbeten och kommer därvid bl. a. att studera utvärderingen. AMS ser också f. n. över bidragsregler i syfte att åstadkomma ett mer flexibelt utnyttjande av beredskapsarbetsmedel på den kommunala sidan.

Beredskapsarbeten

I budgetpropositionen räknade jag med att antalet dagsverken i beredskapsarbeten under budgetåret 1984/85 kommer att uppgå till 4 miljoner. Med en beräknad bidragskostnad på 475 kr. per dagsverke kostar detta, inkl. några särskilda objekt, enligt budgetförslaget 1 919,1 milj. kr. Av detta belopp föreslås att medel motsvarande 3 miljoner sysselsättningsdagar skall ställas till AMS förfogande vid budgetårets början. Till detta skall också läggas de föreslagna 3 miljoner sysselsättningsdagarna för rekryteringsplatser och enskilda beredskapsarbeten som inte är av investeringskarakter samt de beräknade 20 000 platserna per månad i ungdomslag.

AMS redovisar mot bakgrund av bl. a. läget på byggarbetsmarknaden och tillkomsten av ungdomslagen att investeringsarbetena måste ges ökat utrymme under budgetåret 1984/85 i förhållande till innevarande budgetår. Detta leder enligt AMS till att den genomsnittliga dagsverkskostnaden kommer att överstiga den nivå som angivits i budgetpropositionen. För att uppnå de 4 miljoner dagsverken som föreslås i budgetpropositionen fordras, enligt AMS, ytterligare 350 milj. kr. till beredskapsarbeten. AMS kommer under hösten 1984 att göra en ny bedömning av behovet av insatser, varför styrelsen inte nu begär några extra medel till beredskapsarbeten.

Jag delar AMS uppfattning att en säkrare bedömning av åtgärdsbehovet kan göras först till hösten, men bedömer med hänsyn till att AMS har redovisat en reserv inom reparations-, ombyggnads- och tillbyggnadssektorn (ROT) hos kommunerna att ytterligare 50 milj. kr. redan nu bör anvisas till beredskapsarbeten. Dessa medel bör användas till beredskapsarbeten inom den kommunala sektorn enligt samma regler som jag angav i budgetpropositionen.

Jag anser det angeläget att AMS har en planering som medger att den totala volymen sysselsättningsskapande åtgärder liksom andelen investeringsarbeten kan bli högre än vad tilldelade medel ger utrymme för och att åtgärderna kan komma igång snabbt.

AMS har vidare i den tidigare nämnda skrivelsen föreslagit att det enskilda näringslivet skall få bidrag för anställning av byggnadsarbetare motsvarande kassaersättningen vid arbetslöshet. Bidraget föreslås utgå till byggherrar som utför reparationer och ombyggnader för energibesparande

och miljöförbättrande åtgärder i mindre och medelstora företag. Med tanke på den uppåtgående industrikonjunkturen kan jag inte biträda AMS förslag. Jag vill dock erinra om den möjlighet som redan finns att som enskilda beredskapsarbeten i industriföretag utföra om- och tillbyggnader för att åstadkomma en bättre hushållning med energi och råvaror eller förbättra arbetsmiljön.

AMS har vidare föreslagit att ett projekteringsbidrag bör utgå till statliga myndigheter och angelägna kommunala projekt inom stödområdet. Bidraget föreslås återkrävas i samband med att den projekterade investeringen genomförs. I budgetpropositionen har jag anfört skäl för att inte tillstyrka förslaget om kommunala projekteringsbidrag. Jag kan inte heller nu finna skäl att tillstyrka att ett statligt projekteringsbidrag införs.

Antalet kassamedlemmar som har utförsäkrats från de erkända arbetslöshetskassorna har stigit mycket kraftigt under de senaste åren. År 1981 utförsäkrades ca 8000 personer. Motsvarande siffror för åren 1982 och 1983 var 14200 resp. 17000 personer. Som en följd av denna utveckling beslutade regeringen i juni 1983 att arbetslösa kassamedlemmar som är yngre än 60 år och som riskerar utförsäkring skall, om inte synnerliga skäl föreligger, anvisas beredskapsarbete om de begär det. En betydande nedgång i antalet utförsäkrade kassamedlemmar har noterats mellan tredje och fjärde kvartalen 1983.

Regeringen uppdrog den 17 november 1983 åt AMS att följa upp beslutet om rätten till beredskapsarbete. AMS har den 29 februari 1984 redovisat uppföljningen till regeringen. Uppföljningen är baserad på verksamheten i Jönköpings, Västmanlands och Västernorrlands län. Av de kassamedlemmar som hade högst 50 ersättningsdagar kvar och därmed bedömdes löpa risk för utförsäkring var högst 50 % berättigade att begära och få anvisning till ett beredskapsarbete. Orsaken till detta var att ca 25 % var äldre än 59 år och att 25–30 % hade upparbetat rätt till ny ersättningsperiod. Uppföljningen visar att ca en tredjedel av de personer som under en månad skulle ha haft rätt att begära beredskapsarbete i de tre länen utnyttjade sin rätt. För hela landet innebär det att uppskattningsvis 700–800 personer per månad i denna kategori begärde att få ett beredskapsarbete. Samtidigt har ca 300 personer per månad placerats i beredskapsarbete.

Knappt två tredjedelar eller ca 1300 personer per månad under fjärde kvartalet 1983 har alltså inte utnyttjat rätten att begära ett beredskapsarbete. Skälen för detta har varit flera, såsom väntan på pension, påbörjandet av en utbildning, värnpliktstjänstgöring, föräldraledighet och flyttning till annan ort.

Slutligen visar uppföljningen att under fjärde kvartalet 1983 sammanlagt 41400 personer placerats i beredskapsarbete. Under samma period erhöll knappt 1000 kassamedlemmar som riskerade utförsäkring beredskapsarbete. Dessa utgjorde således endast 2,4 % av samtliga som placerats i beredskapsarbete.

Rätten att begära ett beredskapsarbete gäller som jag nyss nämnde utförsäkringsshotade kassamedlemmar som inte har fyllt 60 år. Jag anser nu att denna rätt bör gälla även åldersgruppen 60–64 år. Jag har därför för avsikt att senare föreslå regeringen att rätten att begära ett beredskapsarbete vidgas till att omfatta även denna åldersgrupp. Enligt min bedömning ryms kostnaden för detta inom de medel som i budgetpropositionen har föreslagits för beredskapsarbeten.

Riksdagen beslutade våren 1983 (prop. 1982/83: 147, AU 26, rskr 385) att bl. a. avsätta 10 milj. kr för att lindra omställningen för den övertaliga personalen vid Kockums- och Uddevallavarven. Eftersom det vid Kockums varv endast är äldre personer som sägs upp och dessa har särskilda ekonomiska uppgörelser föreslår AMS att de medel som har avsatts för personal vid Kockums varv, 5,5 milj. kr., ges en alternativ användning för att underlätta arbetsförmedlingens arbete. Det har nu visat sig att det behov av sådana särskilda åtgärder som riksdagen beslutade om inte finns i samband med omställningen vid Kockums varv. Jag kan inte biträda AMS förslag.

Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet

En kontinuerlig etablering av nya industriföretag har en långsiktigt strategisk betydelse för näringsliv och samhälle. Antalet nya industriföretag per år har trendmässigt sjunkit fr. o. m. år 1965, med en viss ökning under början av 1980-talet. Flertalet nya företag uppstår inom handels- och servicesektorn. Nya tillverkande företag har ofta en enkel produktion som säljs på en lokal marknad, s. k. vardagsföretag. En väsentlig del av de nya arbetstillfällena uppstår inom relativt nystartade företag. Av de totalt ca 15000 nya företagen år 1982 hade ca hälften någon anställd redan vid starten. Bland förklaringarna till att människor startar egna företag har nämnts arbetslöshet och viljan att i en sådan situation klara sin egen försörjning. Enligt min mening är detta positivt och bör uppmuntras inte minst mot bakgrund av att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inriktas mer till den enskilda sektorn i allmänhet och industrin i synnerhet.

Jag förordar mot den här bakgrunden att som en försöksverksamhet under budgetåren 1984/85 och 1985/86 ett särskilt bidrag skall kunna lämnas till arbetslösa som startar egen verksamhet.

De industri- och regionalpolitiska stöd som kan lämnas för nyetableringar är i första hand inriktade på att stödja industriell verksamhet. Ett undantag är glesbygdstödet som kan lämnas till i princip all verksamhet som skapar sysselsättning i glesbygd. Industriministern kommer senare denna dag att föreslå att medel anslås till särskilda glesbygdsinsatser i skogslänen. Det finns enligt min mening ett utrymme för att som ett komplement till de industri- och regionalpolitiska medlen stödja arbetslösa som vill starta egen verksamhet.

Bidraget bör kunna lämnas till personer fr. o. m. 20 års ålder under högst sex månader. Innan bidrag lämnas bör en prövning göras av möjligheterna att erbjuda den arbetslöse arbete eller någon annan lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Bidraget bör motsvara arbetslöshetsersättningen och betalas ut vid flera tidpunkter. Bidraget bör alltså inte i första hand vara avsett att täcka investeringskostnader utan att klara vederbörandes försörjning under en viss tid och på det sättet ge honom eller henne möjlighet att komma igång med verksamheten utan att alltför stora ekonomiska krav ställs på densamma i form av t. ex. löneuttag.

De personer som bör kunna beviljas starta-eget-bidrag bör ha grundläggande kunskaper när det gäller att starta och sköta ett eget företag. I de fall denna kunskap inte redan finns bör de aktuella personerna genomgå utbildning i form av starta-eget-kurser varvid utbildningsbidrag bör kunna utgå.

Beslut om bidrag bör fattas av länsarbetsnämnden. Ärendena bör kunna avgöras ganska snabbt. Detta får dock inte innebära att den planerade verksamhetens ekonomiska förutsättningar inte prövas. Utvecklingsfonden i länet eller annan lämplig remissinstans bör yttra sig över idéens utvecklingsmöjlighet samt kommersiella bärbarhet. Det bör däremot inte finnas något krav på att utvecklingsfonden eller annan skall stödja projektet ekonomiskt. Inte heller bör det vara något hinder att ersättning från annan utgår samtidigt.

Jag beräknar de totala kostnaderna för verksamheten till 37 milj. kr. under budgetåret 1984/85. Jag har då räknat med att bidrag kan beviljas 1 000 personer.

Sedan lång tid tillbaka kan handikappade medelålders eller äldre arbetstagare, som inte har kunnat få lämpliga arbeten på den öppna arbetsmarknaden, få näringshjälp för att börja och i vissa särskilda fall för att fortsätta verksamhet som egen företagare. Fr. o. m. budgetåret 1982/83 bedrivs en försöksverksamhet, som inom vissa ramar ger möjlighet att bevilja näringshjälp också åt långvarigt arbetslösa.

Näringshjälp lämnas i form av bidrag eller i vissa fall lån för anskaffande av maskiner, verktyg eller annan kostnad för att börja som egen företagare, dvs. i huvudsak till investeringskostnader. De personer som får starta-eget-bidrag enligt mitt förslag och som dessutom uppfyller villkoren för att erhålla näringshjälp bör ha möjlighet att helt eller delvis finansiera investeringskostnader med näringshjälp enligt de regler som gäller för näringshjälpen.

Jag övergår nu till vissa ungdomsfrågor inom ramen för anslaget.

I förra årets kompletteringsproposition (prop. 1982/83: 150 bil. 3, AU 30, rskr 394) anmälde jag, under anslaget B 17. Medel för åtgärder att främja rekrytering till industrin m. m., att ca 10 milj. kr. av de under anslaget anvisade medlen skulle användas för ungdomsprojekt av olika slag. Ett syfte var att stödja en utveckling av sådana ungdomsprojekt som bl. a.

kommunerna driver. Ett annat var att ta fasta på idéer och uppslag som ungdomar själva kunde ha till meningsfulla arbeten och ta fatt på deras vilja att själva göra något åt sin situation.

Regeringen beslutade den 14 juli och den 10 november 1983 att totalt 11 milj. kr. av det ovan angivna anslaget skulle användas för sådana ungdomsprojekt.

Regeringens barn- och ungdomsdelegation fick i uppdrag att fördela medlen. AMS har berett ansökningarna.

Totalt har AMS fått drygt 400 ansökningar från kommuner, ungdomar och organisationer där det sökta beloppet uppgår till mellan 50 och 55 milj. kr. Ungefär hälften av ansökningarna har bifallits. Projekten har enligt min mening visat sig uppfylla syftet att aktivera ungdomarna. F. n. pågår dokumentation och uppföljning av verksamheten. Det finns enligt min mening skäl att fortsätta också under nästa budgetår med denna typ av insatser. Eftersom avsikten inte är att skapa en ny permanent bidragsgivning bör medlen under nästa budgetår koncentreras till nya projekt som kan ge nya erfarenheter.

I årets budgetproposition har jag förordat att 10 milj. kr. anslås till försöksverksamhet med sysselsättningskapande åtgärder. Med hänsyn till anförda skäl bör ytterligare 7 milj. kr. anvisas för särskilda ungdomsprojekt under den nyss nämnda anslagsposten.

För ungdomar under 18 år utgör numera utbildning det främsta alternativet och det fulla ansvaret för att bereda denna åldersgrupp sysselsättning vilar på skolan och kommunerna. Ett första steg i denna riktning togs i samband med riksdagbeslutet år 1976 om skolans inre arbete (prop. 1975/76: 39, Uu 30, rskr 367) som bl. a. innebar att skolans uppföljningsansvar för ungdomar under 18 år fastställdes. I och med att det delvis nya systemet för uppföljningsansvaret trädde i kraft den 1 juli 1983 befestades åldersgränsen 18 år för skolans ansvarsområde samt de åtgärder som är förbundna därmed.

Riksdagens beslut om införandet av ungdomslag innebar delvis en fortsättning på detta numera heltäckande system som gäller för 16- och 17-åringar.

Vissa kommuner har nu föreslagit att dessa system också bör omfatta äldre ungdomar. AMS har den 6 december 1983 till regeringen överlämnat en ansökan av Örebro kommun om en verksamhet som omfattar ungdomar upp till 24 år. Västerås kommun har i en skrivelse den 24 november 1983 ansökt om att som försöksverksamhet driva projekt där också ungdomar över 19 år skall garanteras sysselsättning.

Förslaget från Västerås kommun innebär att alla ungdomar i åldern 20–22 år som inte kan erbjudas arbete eller utbildning i vanliga former skall erbjudas arbetslivspraktik. Arbetslivspraktiken skall innehålla i medeltal 20 timmars praktik och 15 timmars utbildning per vecka. Praktikdelen, som inte skall betraktas som anställning, föreslås ersättas med avtalsenlig

lön och under utbildningstiden bör utbildningsbidrag utgå. Kommunen har hemställt om att studiebidrag skall utgå med 335 kr. per person och dag för ungdomar som är berättigade till ersättning från arbetslöshetskassa och med 200 kr. per dag för övriga.

Förslaget från Örebro kommun innebär att alla ungdomar i åldern 18–24 år som inte kan erbjudas arbete på den öppna marknaden och inte går i utbildning eller kan erbjudas någon annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd skall erbjudas s. k. ungdomsarbete. Ungdomsarbetet skall enligt förslaget läggas upp som en systematisk förberedelse för arbetslivet med arbete under 60 % av tiden och utbildning under resterande tid. Ersättning till ungdomarna föreslås utgå med avtalsenlig lön för andelen arbete och med utbildningsbidrag för utbildningsdelen. Ungdomsarbetet skall kunna anordnas hos kommunen men också hos landsting, statliga myndigheter och enskilda företag. Ett aktivt samarbete mellan kommunen och arbetsförmedlingen förutsätts ske i olika hänseenden. Slutligen har Örebro kommun hemställt om statsbidrag med lägst 245 kr. per dag och person som omfattas av verksamheten.

Förslagen ligger väl i linje med en strävan att få till stånd en återgång till arbetslinjen inom arbetsmarknadspolitiken. De ligger också väl i linje med arbetsmarknadsutskottets uttalande i det av riksdagen godkända betänkandet AU 1983/84: 12 att regeringen i samband med utvärderingen av lagen om ungdomslag skall ta hänsyn till och ge förslag om åtgärder med anledning av riksdagens uttalande att ett samlat ansvar bör tas för hela ungdomsgruppen under 21 år.

Enligt min mening finns det goda argument för att pröva projekt av det här slaget. De kan ge ungdomar den arbetslivserfarenhet som behövs och samtidigt medverka till att ungdomarna själva kommer till insikt om yrkesval, utbildningsbehov m. m.

Mitt förslag till regeringen kommer mot den här bakgrunden att bli att Örebro kommun skall få genomföra en försöksverksamhet med ungdomsarbete med början den 1 juli 1984. Mitt val av Örebro kommun grundar sig bl. a. på att det där sedan lång tid tillbaka finns en fungerande organisation för att handha ungdomsfrågor och också en betydande erfarenhet av att hantera projekt för arbetslösa ungdomar. Det finns också ett väl utarbetat samarbete mellan kommunen och högskolan i Örebro om dessa frågor. Verksamheten föreslås omfatta alla ungdomar i kommunen som har fyllt 20 men inte 25 år och som inte kan erbjudas arbete, utbildning eller sysselsättning genom enskilt beredskapsarbete eller rekryteringsplats. Jag kommer vidare att föreslå att ungdomsarbetet skall ske i form av varvning av kommunala beredskapsarbeten och utbildning. Statsbidrag skall utgå i enlighet med de bestämmelser som gäller för resp. åtgärder. Kommunen kommer i samband med försöksverksamheten att få ansvar för att ta fram lämpliga platser. Det är enligt min mening angeläget att kommunen därvid får möjlighet att förlägga arbetsdelen av ungdomsarbetet även till statliga

myndigheter. Kommunen bör även då vara arbetsgivare men bör kunna utnyttja den sysselsättning som finns hos de statliga myndigheterna i kommunen. Kommunen kommer vidare att få ansvaret för att anordna utbildningen för ungdomarna. En förutsättning för att kommunen skall kunna få fram tillräckligt antal utbildningsplatser är att kurserna för arbetslösa inom den kommunala vuxenutbildningen och folkhögskolekurserna för arbetslösa utökas. Statsrådet Göransson har tidigare anmält att chefen för utbildningsdepartementet har för avsikt att föreslå regeringen detta.

Försöksverksamheten skall enligt mitt förslag pågå längst t. o. m. den 30 juni 1986. Örebro kommun skall under våren 1986 redovisa erfarenheterna av verksamheten. Detta kommer att ske inom ramen för ett samarbetsprojekt mellan Örebro kommun och högskolan i Örebro. Först när erfarenheter från Örebromodellen föreligger kan mer definitiva beslut fattas om denna typ av verksamhet.

Kostnaden för ungdomsarbetet har jag beräknat till 42 milj. kr., vilket jag bedömer ryms inom ramen för de medel som i budgetpropositionen föreslagits för sysselsättningskapande åtgärder.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för bidrag till att starta egen verksamhet som jag har förordat,
2. godkänna de riktlinjer angående försöksverksamhet med ungdomsarbete i Örebro kommun som jag har förordat,
3. till *Sysselsättningskapande åtgärder* för budgetåret 1984/85 under tionde huvudtiteln utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84: 100 bil. 12 anvisa ett reservationsanslag av 94 000 000 kr.

B 16. Statsbidrag för ungdomslag

Lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare trädde i kraft den 1 januari 1984. Syftet med ungdomslagen är att skapa arbete åt arbetslösa 18- och 19-åringar. Ungdomslag skall i första hand finnas hos statliga verk och myndigheter, kommuner, landstingskommuner, kommunalförbund samt församlingar och kyrkliga samfundligheter. Ytterst har kommunerna en skyldighet att tillhandahålla arbete i ungdomslag. Till verksamheten lämnas statsbidrag.

Under januari månad placerades ca 14 000 ungdomar i arbete i ungdomslag. Antalet har därefter stigit och i mars omfattades ca 29 000 ungdomar av verksamheten. Huvuddelen av ungdomarna är placerade hos kommunerna.

Min uppfattning är att verksamheten med arbete i ungdomslag, trots den korta tid som stod till buds för att förbereda införandet, har kommit igång förvånansvärt bra. Inte minst den omfattning som verksamheten på kort tid har fått visar detta. Naturligtvis har starten av ungdomslagen inte varit helt problemfri. Det förefaller emellertid som om många av problemen har hängt samman med den korta förberedelse tiden. Man skall ha klart för sig att det här gällde för en rad arbetsgivare och berörda myndigheter att med kort varsel skaffa fram arbetsuppgifter åt en mängd ungdomar och sätta sig in i ett nytt regelsystem.

Redan i samband med att förslaget till ungdomslag lades fram framhöll jag att det fanns anledning att noga följa utvecklingen av verksamheten och vid behov föreslå nödvändiga ändringar. I sitt av riksdagen godkända betänkande AU 1983/84: 12 uttalade sig också arbetsmarknadsutskottet för en fortlöpande uppföljning av verksamheten. Mot denna bakgrund har regeringen den 16 februari 1984 uppdragit åt AMS att i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1985/86 redovisa erfarenheterna av arbetet i ungdomslag. Dessutom har AMS och skolöverstyrelsen fått i uppdrag att i samarbete studera hur den arbetsmarknadspolitiska åtgärdsarsenalen för ungdomar i åldrarna 16–19 år bör samordnas. Samtidigt vill jag nämna att jag har beviljat delegationen (A 1981: 01) för arbetsmarknadspolitisk forskning medel för att bekosta två utvärderingar av verksamheten med ungdomslag.

När dessa undersökningar har gjorts kommer det således att finnas ett bättre underlag för att bedöma om reglerna behöver ändras. Det finns emellertid en fråga som har vållat problem i tillämpningen och som jag anser att det finns anledning att redan nu ta upp. Jag tänker då på reglerna om arbetstidens längd för dem som arbetar i ungdomslag.

Enligt 7 § lagen om ungdomslag är huvudregeln att ungdomar, som vid anvisningen till arbete i ungdomslag på annat sätt än genom sådant arbete har förvärvat rätt att vid arbetslöshet få ersättning från en erkänd arbetslöshetskassa, kan välja att arbeta i ungdomslaget på heltid. Detsamma gäller förståndshandikappade ungdomar. Andra ungdomar skall beredas sysselsättning fyra timmar per dag.

Från flera håll har det påtalats att dessa regler är besvärliga att tillämpa och det har också rått en viss osäkerhet om hur reglerna skall tolkas. Problemet gäller de ungdomar som är medlemmar i en arbetslöshetskassa men som vid anvisningen till ungdomslaget inte har rätt till ersättning från kassan därför att de inte uppfyller det s. k. medlemsvillkoret. När dessa ungdomar så småningom uppfyller medlemsvillkoret, kan arbetstiden i ungdomslaget inte utökas till heltid, eftersom det är förhållandena vid anvisningstillfället som är bestämmande för arbetstidens längd. Det förekommer att ungdomarna försöker undgå de här konsekvenserna av lagreglerna genom att antingen vänta med att anmäla sig som arbetssökande till arbetsförmedlingen till dess de uppfyller medlemsvillkoret eller lämna

ungdomslaget för att senare återkomma till förmedlingen och begära en ny anvisning till ett ungdomslag.

Jag har förståelse för de ungdomar som upplever sig orättvist behandlade av de här reglerna. Detta gäller särskilt dem som anvisas till ett ungdomslag en kort tid innan de uppfyller medlemsvillkoret i arbetslöshetskassan. Det är inte tillfredsställande att lagens utformning medför att ungdomarna tillgriper olika konstlade tillvägagångssätt för att uppfylla lagens krav. Mot denna bakgrund förordar jag att ifrågavarande bestämmelser ändras redan nu.

Enligt min mening bör en ändring dock så långt som möjligt ansluta till de motiv som ligger bakom de nuvarande bestämmelserna. Det innebär att det skall vara de ungdomar som – om ungdomslagen inte hade funnits – skulle ha varit berättigade till dagpenning från en erkänd arbetslöshetskassa som skall kunna få arbete på heltid i ett ungdomslag. Liksom nu bör således de ungdomar som vid anvisningen till ungdomslaget på annat sätt än genom arbete i ungdomslag uppfyller arbets- och medlemsvillkoren i en arbetslöshetskassa kunna välja att arbeta på heltid. Denna möjlighet bör emellertid dessutom finnas för dem som vid anvisningstillfället endast uppfyller arbetsvillkoret men som under tiden i ungdomslaget uppfyller också medlemsvillkoret. Rätten för denna grupp att välja arbete på heltid inträder naturligtvis först när medlemsvillkoret har uppfyllts. I praktiken innebär den ordning som jag nu har förordat för rätt till åtta timmars arbete, att arbetsvillkoret alltid måste vara uppfyllt redan vid anvisningen till ungdomslaget medan medlemsvillkoret kan uppfyllas under tiden i laget.

Jag förordar att de nya reglerna får träda i kraft den 1 juli 1984. Vissa av de ungdomar som vid anvisningen till arbete i ungdomslag under första halvåret i år uppfyllde arbetsvillkoret men först senare har uppfyllt medlemsvillkoret kommer vid en omprövning av dessa villkor efter ikraftträdandet av de nya reglerna att fortfarande uppfylla villkoren och därmed bli berättigade att arbeta på heltid i ungdomslaget. Andra ungdomar åter kommer på grund av reglerna om ramtid i arbetsvillkoret inte att uppfylla detta villkor och således inte få möjligheten att välja arbete på heltid. Enligt min mening bör de förordade lagändringarna kompletteras med övergångsbestämmelser som gör det möjligt också för dessa ungdomar att gå över till arbete på heltid.

De förslag som jag nu har lagt fram föranleder ändring i 7 § lagen om ungdomslag. Lagändringsfrågan är inte av sådan beskaffenhet att lagrådet behöver höras. Lagförslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *underbilaga 4.2*.

I årets budgetproposition har jag under ifrågavarande anslag beräknat medelsbehovet för verksamheten med ungdomslag till 1000 milj. kr. för budgetåret 1984/85. De ändringar i regelsystemet som jag nu har förordat innebär att fler ungdomar än hittills kommer att arbeta på heltid i ungdoms-

lagen, vilket medför ökade kostnader. Dessa kostnadsökningar lär dock bli tämligen begränsade och föranleder inte nu någon uppräknings av anslaget.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare.

B 17. Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar

Nytt anslag.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag anmält ett förslag om att finansfullmakten bör kunna omfatta även affärsverksinvesteringar som finansieras utanför statsbudgeten. Av sysselsättningsskäl bör det vara möjligt att för affärsverksinvesteringar utanför statsbudgeten tilldela ett tioprocentigt tidigarelägningsbidrag från anslag under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel. Mot bakgrund härav föreslår jag efter samråd med berörda statsråd att ett särskilt anslag inrättas för detta ändamål. Anslaget bör föras upp med 1 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar* för budgetåret 1984/85 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 1. Statens invandrarverk

I budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 har anmälts att handläggningstiderna i avlägsnandenärenden har sjunkit ytterligare under år 1983 men att många ärenden fortfarande tar alltför lång tid att handlägga. Arbetet med att förkorta tiderna i dessa ärenden måste därför prioriteras. Jag har i prop. 1983/84: 144 om invandrings- och flyktingpolitiken redovisat vilka åtgärder som vidtagits i syfte att nedbringa handläggningstiderna samt de ytterligare åtgärder som enligt min mening bör genomföras. Jag har därvid gjort bedömningen att det bör vara möjligt att ytterligare minska handläggningstiderna. En förutsättning för att detta skall vara möjligt är att ärendebalanserna vid invandrarverkets tillståndsbyrå inte ökar. Jag har därför anmält i budgetpropositionen att jag är beredd att pröva frågan om en förlängning under budgetåret 1984/85 av den temporära resursförstärkning för tillståndsgivningen som verket f. n. har om balanserna av tillståndsärenden ökar.

Invandrarverket har i en framställning den 22 mars 1984, med hänvisning till att ärendebalanserna sedan årsskiftet 1983/84 har ökat, anhållit om att

verket tilldelas en temporär förstärkning med 400 000 kr. för tillståndsgivning även under budgetåret 1984/85. Jag tillstyrker detta.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens invandrarverk* för budgetåret 1984/85 under tionde huvudtiteln utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84: 100 bil. 12 och prop. 1983/84: 124 bil. 1 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kr.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §²

Dagpenning utges med lägst 110 och högst 280 kronor om inte annat följer av denna lag. Arbetslöshetskassan beslutar om dagpenningens storlek.

Dagpenning utges med lägst 110 och högst 300 kronor om inte annat följer av denna lag. Arbetslöshetskassan beslutar om dagpenningens storlek.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

¹ Lagen omtryckt 1982: 432.

² Senaste lydelse 1982: 1220.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter**

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (1981: 691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap

1 §¹

En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3-5 §§ för varje år betala

1. *sjukförsäkringsavgift* med 9,50 procent,
2. *folkpensionsavgift* med 9,45 procent.
3. *tilläggsavgift* efter den procentsats som anges i särskild lag,
4. *delpensionsavgift* med 0,50 procent,
5. *barnomsorgsavgift* med 2,20 procent,
6. *arbetskadavgift* efter den procentsats som anges i särskild lag,
7. *arbetsmarknadsavgift* med 1,30 procent,
7. *arbetsmarknadsavgift* med 1,60 procent,
8. *arbetarskyddsavgift* med 0,155 procent,
9. *vuxenutbildningsavgift* med 0,25 procent samt
10. *lönegarantiavgift* med 0,20 procent.

Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § andra stycket skall dock betala endast tilläggsavgift.

Staten betalar inte arbetskadavgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1982: 1235.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

En medlem i ett ungdomslag arbetar under ordinarie eller schema-lagd arbetstid sådana dagar som är arbetsdagar hos arbetsgivaren, dock i genomsnitt högst fem dagar per kalendervecka. *De som vid anvisningen till arbete i ungdomslag på annat sätt än genom sådant arbete har förvärvat rätt att vid arbetslöshet få ersättning från en erkänd arbetslöshetskassa kan välja att arbeta i ungdomslaget på heltid. De som inte väljer detta och andra ungdomar arbetar i genomsnitt fyra timmar per dag.* Arbetsgivaren kan med stöd av kollektivavtal på egen bekostnad utsträcka den nu angivna arbetstiden, när den unge är underhållsskyldig gentemot annan eller det annars finns starka personliga skäl eller när det finns praktiska hinder mot avbrott i arbetet eller andra liknande skäl.

Ungdomar som avses i 1 § andra stycket får välja arbete på heltid eller kortare arbetstid.

Föreslagen lydelse

7 §

En medlem i ett ungdomslag arbetar under ordinarie eller schema-lagd arbetstid sådana dagar som är arbetsdagar hos arbetsgivaren, dock i genomsnitt högst fem dagar per kalendervecka.

Medlemmarna i ett ungdomslag arbetar i genomsnitt fyra timmar per dag. De som har uppfyllt arbets- och medlemsvillkoren för rätt till ersättning från en erkänd arbetslöshetskassa får i stället välja att arbeta på heltid. Arbetsvillkoret skall dock ha uppfyllts före anvisningen till arbete i ungdomslaget på annat sätt än genom sådant arbete.

Arbetsgivaren kan med stöd av kollektivavtal på egen bekostnad utsträcka den nu angivna arbetstiden, när den unge är underhållsskyldig gentemot annan eller det annars finns starka personliga skäl eller när det finns praktiska hinder mot avbrott i arbetet eller andra liknande skäl.

Ungdomar som avses i 1 § andra stycket får välja arbete på heltid eller kortare arbetstid.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984 och tillämpas även på ungdomar som dessförinnan har anvisats arbete i ungdomslag och då uppfyllde arbetsvillkoret.

**Sysselsättningsskapande
åtgärder inom
bostadsdepartementets
verksamhetsområde, m. m.**

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Föredragande: statsrådet Dahl

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten budgetåret 1984/85 såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde

---

1 Förslag till lag om hyresstopp

Med hänvisning till vad finansministern har anfört i sitt inledningsanförande vill jag nu ta upp frågan om den lagstiftning som behövs för att förhindra hyreshöjningar under återstoden av år 1984.

Regler om hyra finns i 12 kap. jordabalken (hyreslagen). Hyreslagen skiljer mellan bostadslägenheter och övriga lägenheter. Lägenheter som tillhör den senare kategorin kallas allmänt för lokaler. Hyreslagen gäller även vid uthyrning för fritidsändamål.

Hyreslagen bygger på att villkoren för förhyrningen bestäms av hyresvärden och hyresgästen. I princip råder alltså avtalsfrihet i fråga om hyrans storlek.

Ett nära samband råder emellertid mellan frågan om hyrans storlek och det direkta besittningsskydd som hyreslagen tillförsäkrar bostadshyresgäster. För att besittningsskyddet inte skall sättas ur spel genom att hyresvärden uppställer oskäliga hyreskrav har nämligen skyddet förenats med normer för hyressättningen, de s.k. bruksvärdereglerna (se prop. 1983/84: 137 s. 67). Vid tvist bestämmer de statliga hyresnämnderna hyran enligt dessa regler.

Det vanligaste i fråga om bostadslägenheter är att hyran bestäms efter kollektiva förhandlingar mellan hyresvärden och en organisation av hyresgäster. Bestämmelser om sådana förhandlingar finns i hyresförhandlingslagen (1978: 304). Om de förhandlande parterna inte lyckas nå någon överenskommelse, kan hyran bestämmas av hyresnämnden med tillämpning av bruksvärdereglerna. Vidare kan en enskild hyresgäst påkalla hyresnämndens prövning av en förhandlingsöverenskommelse i vad den avser hans hyra.

För lokalhyresgäster finns inte något direkt besittningsskydd. Detta innebär bl.a. att hyresnämnden – i motsats till vad som gäller i fråga om bostadslägenheter – inte kan fastställa hyra för fortsatt förhyrning av lokaler. Om parterna inte kan enas om villkoren för fortsatt förhyrning, blir

hyresgästen skyldig att flytta. Under vissa förutsättningar har han dock i ett sådant fall rätt till ersättning av hyresvärden. Hyresförhandlingslagen gäller inte för lokaler.

Regeringen har tidigare denna dag med stöd av den allmänna prisregleringslagen (1956: 236) beslutat om prisstopp från och med den 14 april 1984 med priserna den 9 april 1984 som stoppriser.

De motiv som ligger till grund för detta beslut gör sig gällande med samma styrka när det gäller hyror.

Den allmänna prisregleringslagen omfattar emellertid inte hyror. För att begränsa möjligheterna att ta ut högre hyror krävs stöd av lag. Det är enligt min mening lämpligt att de bestämmelser som behövs tas in i en särskild lag. I lagen bör därför föreskrivas förbud mot hyreshöjningar under en viss tid. Lagen bör omfatta hyra för både bostadslägenheter och lokaler, dvs. butiker, kontor m. m.

Enligt min mening bör hyrorna låsas vid den nivå som har bestämts att gälla per den 1 april 1984. I allmänhet är det redan bestämt vilken hyra som skall gälla för april 1984. Det kan emellertid pågå förhandlingar om hyran för denna tid eller tvist härom vid hyresnämnd. I dessa fall kan alltså nivån komma att höjas i efterhand med verkan från och med april månad 1984. Den på detta sätt bestämda hyran skall då givetvis gälla.

Den nu föreslagna begränsningen i möjligheterna att höja hyran bör gälla under återstoden av år 1984.

Begränsningen kommer inte att omfatta förstagångsupplåtelse som sker under tiden för hyresstoppet. Om det under perioden sker överlåtelse av hyresrätten genom exempelvis lägenhetsbyte, gäller däremot hyresstoppet även i förhållande till den nya avtalsparten.

Hyresstoppet bör inte heller omfatta hyreshöjningar som föranleds av sådana ombyggnadsåtgärder som höjer en bostadslägenhets bruksvärde. Därigenom undviks att hyresstoppet skapar svårigheter för genomförandet av det bostadsförbättringsprogram som statsmakterna har beslutat om.

Hyresstoppet bör givetvis vara tvingande. Det bör alltså gälla även om parterna träffar överenskommelse om en högre hyra för tiden efter april 1984 eller om hyresnämnden beslutar om en sådan höjning.

Överträdelse av förbudet mot hyreshöjningar bör vara straffbelagda. Bestämmelserna härom bör utformas med den allmänna prisregleringslagen som förebild. Det bör även föreskrivas en skyldighet för hyresvärden att återbetala vad han har uppburit för mycket jämte ränta.

Givetvis gäller förbudet endast hyreshöjningar efter lagens ikraftträdande. Från den tidpunkten kommer det dock att vara otillåtet att ta ut högre hyra än den som gällde per den 1 april 1984. Motsvarande princip gäller också enligt det beslutade allmänna prisstoppet.

Det är numera vanligt att ersättning för kostnad som hänför sig t. ex. till lägenhetens uppvärmning räknas in i den avtalade hyran. Enligt propositionen (1983/84: 137) om ändringar i hyreslagstiftningen föreslås också att

systemet med bränsle- och va-klausuler i princip förbjuds när det gäller hyra för bostadslägenheter (s. 91). Det förekommer dock förfarande att ersättningen räknas ut för sig enligt grunder som anges i hyreskontraktet. Definitionsmässigt räknas denna typ av kostnadsersättning in i hyran, och det nu föreslagna förbudet att höja hyran bör omfatta även den del av hyran som bestäms på detta sätt.

Vid långtidskontrakt för lokaler är det inte ovanligt med indexklausuler för höjning av hyran. Hyresstoppet gäller naturligtvis även automatiska höjningar enligt index.

I likhet med vad som gäller vid prisstopp bör undantag kunna meddelas från förbudet, om synnerliga skäl föreligger. Det kan t.ex. undantagsvis vara motiverat med en dispens från förbudet vid en standardhöjande ombyggnad av lokaler. I övrigt bör de dispensgrunder som gäller för det allmänna prisstoppet kunna vara vägledande för hyresstoppet. Det bör ankomma på regeringen att meddela verkställighetsföreskrifter i dessa frågor.

Dispensbefogenheten bör anförtros regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Om befogenheten skall delegeras till en myndighet, anser jag efter samråd med chefen för finansdepartementet att uppgiften lämpligen bör läggas på statens pris- och kartellnämnd, som svarar för tillämpningen av det allmänna prisstoppet. Pris- och kartellnämnden har erfarenheter av i vilka fall prishöjningar kan tillåtas utan att syftet med regleringen äventyras.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom bostadsdepartementet upprättats förslag till lag om hyresstopp. Något yttrande av lagrådet över detta lagförslag har inte inhämtats, eftersom det är angeläget att lagen träder i kraft snarast möjligt.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5.1*.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att anta förslaget till lag om hyresstopp.

2 B. Bostadsförsörjning m. m.

2.1 Sysselsättningskapande åtgärder

Riksdagen beslutade i december 1983 om temporära åtgärder inom bostadsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84: 26 bil. 3, BoU 7, rskr 60) för att öka sysselsättningen inom bostadsbyggnadssektorn och samtidigt förbättra betingelserna för bostadsförsörjningen.

Riksdagen beslutade i december också om ekonomisk-politiska åtgärder inom bostadsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84: 40 bil. 9, BoU 11 och 12, rskr 63 och 95). Ett särskilt program fastställdes för att förbättra bostadsbeståndet och samtidigt genomfördes vissa ändringar i

reglerna för planering och finansiering. Förslagen i årets budgetproposition i fråga om bostadssektorn innebar därför en stor återhållsamhet vad gäller nya ekonomiska åtaganden från statens sida.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har tidigare denna dag redovisat behovet av ökad sysselsättning inför vintern 1984/85. Jag kommer därför nu att ta upp frågan om vidgning av dels ramen för bidrag till förbättring av boendemiljön, dels ramarna för stödet till allmänna samlingslokaler.

Bidrag till förbättring av boendemiljön

Ett statligt bidrag kan lämnas för åtgärder som förbättrar boendemiljön i flerbostadshusområden, som har färdigställts före år 1975. Bidrag lämnas med högst 75% av den godkända kostnaden, dock högst med 4 500 kr. per lägenhet. Bidragen betalas ut från anslaget B 9. Bostadslån och räntebidrag kan lämnas för de bidragsgrundande kostnader som inte täcks av bidraget.

Riksdagen fastställer varje år ramar för beslut om boendemiljöbidrag. För budgetåret 1983/84 fastställdes ramen ursprungligen till 85 milj. kr. Den har därefter genom beslut av riksdagen vidgats av sysselsättningsskäl med 50 milj. kr. för åtgärder i vissa län (prop. 1983/84: 26 bil. 3, BoU 7, rskr 60).

Anspråken på bidrag ökade kraftigt under första halvåret 1983. Skälet till detta är att bidrag temporärt kan lämnas för miljöförbättringar i alla hyreshusområden. Något krav ställs således inte i dessa ärenden på att åtgärderna skall behövas på grund av de sociala förhållandena i bostadsområdet eller på grund av att andelen outhyrda lägenheter är hög (prop. 1982/83: 50 bil. 5, CU 8, rskr 112). För att undantagsregeln skall gälla skall ansökningen om bidrag ha kommit in till förmedlingsorganet senast den 30 juni 1983. Undantagsregeln infördes för att det bl. a. av sysselsättningsskäl var angeläget att öka investeringarna i miljöförbättrande åtgärder. Det finns f. n. inneliggande ansökningar om stöd enligt dessa regler till ett sammanlagt belopp av 180 milj. kr., varav 105 milj. kr. från storstadslänen, i vilka beslut inte har lämnats.

Ramen för innevarande budgetår är fullt utnyttjad med hänsyn till de förhandsbesked och beslut om bidrag som har lämnats och att ett visst ramutrymme behövs för omprövningar. Detta innebär att inte någon av de kvarvarande ansökningarna om stöd enligt undantagsbestämmelserna tills vidare kan få beslut om bidrag.

För budgetåret 1984/85 har föreslagits en preliminär ram på 60 milj. kr. Med hänsyn till inneliggande ansökningar finns det inte heller under budgetåret 1984/85 utrymme för beslut avseende nya ansökningar enligt de regler som gäller fr. o. m. den 1 juli 1983. De nya reglerna innebär att bidrag kan lämnas även om det inte föreligger sociala problem eller problem med outhyrda lägenheter under förutsättning att hyresgästerna i det berörda området har ett inflytande över den ekonomiska förvaltningen.

Med hänsyn till det klart dokumenterade behovet och till att det av sysselsättningsskäl är angeläget att öka investeringarna i miljöförbättrande åtgärder bör ramen för beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön vidgas. Jag förordar att det belopp intill vilket beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön får meddelas under innevarande budgetår höjs med 50 milj. kr. till 185 milj. kr. En prioritering av ansökningarna bör göras med hänsyn till behovet av projekten och projektens kvalitet.

En sådan ramvidgning innebär att medel i flera omgångar har anslagits för den typ av projekt som gavs en temporär möjlighet att söka bidrag enligt de undantagsregler som gällde ansökningar före den 1 juli 1983. Eftersom ansökningarna prioriteras med hänsyn till behovet av projekten och projektens kvalitet bör efter denna ramvidgning de mest angelägna projekten ha kunnat komma till stånd.

Aven i fortsättningen bör ramvidgningar som ger utrymme för ökade investeringar kunna behandlas i ett samlat sysselsättningspolitiskt perspektiv. Jag förordar därför att regeringen begär riksdagens bemyndigande att få överskrida den för budgetåret 1984/85 föreslagna ramen om 60 milj. kr., om det behövs av sysselsättningsskäl.

Hemställen

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön får meddelas intill ett belopp av 185 000 000 kr. under budgetåret 1983/84.
2. medge att ramen för budgetåret 1984/85 för beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön får överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl.

Statligt stöd till allmänna samlingslokaler

Statligt stöd till allmänna samlingslokaler lämnas i form av dels anordningsbidrag och lån till nybyggnad, ombyggnad eller köp av samlingslokaler samt inventariebidrag, dels upprustningsbidrag för befintliga lokaler. Resterande kreditbehov, som uppgår till ca 50% av totalkostnaden, täcks på den öppna kreditmarknaden.

Riksdagen fastställer varje år ramar för stödet till allmänna samlingslokaler. För budgetåret 1983/84 är ramen 30 milj. kr. för anordningsbidrag och lån samt 24 milj. kr. för upprustningsbidrag. Regeringen får vidga ramarna om det behövs av sysselsättningsskäl. Med stöd av detta bemyndigande har ramen vidgats för anordningsbidrag och lån med 65 milj. kr. och för upprustningsbidrag med 50 milj. kr. för budgetåret 1983/84.

Efterfrågan på stöd till allmänna samlingslokaler har sedan länge varit större än tillgången. Ramarna för innevarande budgetår var trots ramvidgningarna i princip utnyttjade redan den 1 mars 1984. Bostadsstyrelsen har

nyligen föreslagit att ramen vidgas ytterligare för anordningsbidrag och lån med 60 milj. kr. och för upprustningsbidrag med 30 milj. kr. för budgetåret 1983/84.

Chefen för bostadsdepartementet har tidigare framhållit (prop. 1983/84: 100 bil. 13) att förslag om att vidga ramarna för stödet till allmänna samlingslokaler bör bedömas i ett samlat sysselsättningspolitiskt perspektiv. För att stödja byggsysselsättningen under nästkommande vinter kommer jag senare denna dag att föreslå regeringen att ramen för beslut om anordnings- och inventariefbidrag samt lån till allmänna samlingslokaler får vidgas med ytterligare 50 milj. kr. Vidare kommer jag att föreslå att ramen för beslut om upprustningsbidrag vidgas med 30 milj. kr. Även ramarna för budgetåret 1984/85 bör vidgas med totalt 32 milj. kr. för att ge utrymme för vissa kulturpolitiskt intressanta projekt som också är angelägna av sysselsättningsskäl. Det ankommer på regeringen att besluta om hur dessa ramvidgningar skall göras. Vidgningarna ger utrymme för en ökad investeringsvolym på totalt 225 milj. kr. Jag räknar f. n. inte med ett behov av ökade anslag under budgetåret 1984/85.

2.2 Höjning av bostadsbidragen till barnfamiljer

Riksdagen har beslutat (prop. 1983/84: 40 bil. 9, BoU 12, rskr 95) om vissa höjningar av bostadsbidragen till barnfamiljer under år 1984. De ändrade reglerna tillämpas för bidrag fr. o. m. april månad. Jag vill nu ta upp frågan om att höja bostadsbidragen för år 1985.

Bostadsbidragen till barnfamiljer består av en statlig del, som lämnas med ett visst belopp per barn, och en statskommunal del, som är beroende av hur stor bostadskostnaden är. Det statskommunala bostadsbidraget lämnas med 80 % av bostadskostnaden mellan 650 kr./mån. och en övre hyresgräns, som är anpassad till bostadsbehovet hos olika stora hushåll. För 1- och 2-barnsfamiljer är gränsen 1 625 kr./mån., för 3- och 4-barnsfamiljer 2 100 kr./mån. och för familjer med 5 eller flera barn 2 525 kr./mån.

Bostadsbidraget är inkomstprövat och minskas med en viss del av den bidragsgrundande inkomsten. Bidraget reduceras med 15 % av inkomsten mellan en nedre inkomstgräns, som är 35 000 kr. för ensamstående med barn och 43 000 kr. för makar med barn, och en övre inkomstgräns, som är 65 000 kr. Över denna gräns reduceras bidraget med 22 % av inkomsten.

Statligt bostadsbidrag lämnas till dess att barnet har fyllt 17 år. Även för statskommunalt bostadsbidrag gäller i princip åldersgränsen 17 år. Det statskommunala bostadsbidraget kan dock lämnas även om barnet är över 17 år under förutsättning att barnet uppbär förlängt barnbidrag eller studiehjälp. Det rör sig då som regel om grundskole- och gymnasiestuderande. I dessa fall kan bostadsbidrag som regel längst lämnas till och med det halvår under vilket den unge fyller 20 år.

Statsrådet Sigurdson har tidigare denna dag bl. a. föreslagit en ökning av

barnbidragen. Som ett led i åtgärderna att stödja barnfamiljerna anser jag att också bostadsbidragen bör höjas.

En stor del av de barnfamiljer som nu har bostadsbidrag har bostadskostnader som överstiger de gällande *hyresgränserna*. Jag anser därför att de övre hyresgränserna bör räknas upp. Jag förordar att gränsen för 1- och 2-barnsfamiljerna höjs till 1 675 kr./mån., för 3- och 4-barnsfamiljerna till 2 175 kr./mån. och för familjer med 5 eller flera barn till 2 625 kr./mån.

Vidare bör *inkomstgränserna* justeras. Jag föreslår att de nedre inkomstgränserna höjs med 2 000 kr. till 37 000 kr. för ensamstående med barn och till 45 000 kr. för makar med barn. Samtidigt bör den övre inkomstgränsen höjas till 67 000 kr.

Familjer med ungdomar som är i åldern 17 till 20 år och som fortfarande går i skolan har ofta en ekonomiskt svår situation. Jag förordar därför att *åldersgränsen för statligt bostadsbidrag* höjs i dessa fall. Samma regler bör gälla som för det statskommunala bostadsbidraget. Statligt bostadsbidrag bör således lämnas även för de barn över 17 år som uppbär förlängt barnbidrag eller studiehjälp. Den av mig föreslagna förbättringen för studerande ungdomar inom bostadsbidragssystemet innebär att behovet av ett särskilt inkomstprovat tillägg inom studiehjälpen försvinner. Enligt vad jag har erfårit har statsrådet Göransson tidigare denna dag föreslagit att det inkomstprovade tillägget enligt 3 kap. studiestödslagen (1973: 349) avskaffas den 1 januari 1985.

Jag vill också ta upp vissa frågor i samband med inkomstprövningen av bostadsbidrag.

Till grund för inkomstprövningen läggs den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten året före bidragsåret. Till den taxerade inkomsten skall bl. a. läggas underskott i förvärvskälla samt en del av hushållets förmögenhet.

Enligt vad jag har erfårit har bestämmelserna om att underskott i förvärvskälla skall läggas till den taxerade inkomsten i vissa fall fått otillfredsställande konsekvenser. Om den bidragssökandes taxering fastställs till 0 kr. och inte hela underskottet har kunnat utnyttjas under inkomståret, kan nämligen den bidragsgrundande inkomsten bli högre än den sökandes sammanräknade inkomst.

Vid inkomstprövningen av bostadsbidrag bör i fortsättningen endast den del av underskottsavdraget som faktiskt har kunnat utnyttjas vid taxeringen påverka den bidragsgrundande inkomsten. Underskottsavdrag som inte har kunnat utnyttjas under inkomståret kan emellertid utnyttjas under kommande år som förlustavdrag. Dessa förlustavdrag bör därför också påverka den bidragsgrundande inkomsten. Jag förordar att i fortsättningen faktiskt utnyttjat avdrag för underskott i förvärvskälla samt förlustavdrag skall läggas till den taxerade inkomsten vid prövning av bostadsbidrag.

Beträffande förmögenhet gäller att tillägg skall göras med 20 % av den del av hushållets förmögenhet som överstiger 50 000 kr. Vid beräkningen

av förmögenhetens storlek gäller en särskild regel som innebär att man skall bortse från värdet på den fastighet som den bidragssökande bor på och från skulder för vilka säkerhet har lämnats i form av inteckningar i denna fastighet. Regeln gäller för egna hem och för bostadshus på jordbruksfastighet. Enligt min mening bör den också gälla för bostadsrättslägenheter. Jag förordar att den särskilda regeln vid beräkning av förmögenhetens storlek ändras så att man även skall bortse från nettovärdet av bostadsrätten.

De ändringar som jag nu har förordat bör tillämpas för bidrag fr. o. m. januari 1985.

Om ändringarna genomförs kommer de maximala bostadsbidragen för barnfamiljer att uppgå till följande belopp.

	Maximalt utgående bostadsbidrag, kr. per år enligt de regler som gäller från april 1984	enligt förslaget
Familj med 1 barn	12 540	13 020
Familj med 2 barn	15 720	16 200
Familj med 3 barn	23 460	24 180
Familj med 4 barn	26 640	27 360
Familj med 5 barn	33 900	34 860
För varje ytterligare barn	3 180	3 180

Med hänsyn till mina förslag om ändringar i reglerna för bostadsbidragen för år 1985 beräknar jag att de totala kostnaderna för bidragen ökar med ca 320 milj. kr., varav 156 milj. kr. för staten. Samtidigt görs emellertid en besparing på ca 20 milj. kr. genom att det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen föreslås avskaffas.

I budgetpropositionen (prop. 1983/84: 100 bil. 13) beräknade jag anslagsbehovet under budgetåret 1984/85 till 1 530 milj. kr. Med hänsyn till de föreslagna ändringarna kan medelsbehovet beräknas öka med 78 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändringar i fråga om de övre hyresgränserna för statskommunalt bostadsbidrag som jag har förordat,
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om ändrade inkomstgränser för statliga och statskommunala bostadsbidrag,
3. godkänna vad jag har förordat i fråga om åldersgränsen för statligt bostadsbidrag,
4. godkänna vad jag har förordat i fråga om underskott i förvärvskälla samt förlustavdrag i samband med inkomstprövningen av statligt och statskommunalt bostadsbidrag,

5. godkänna vad jag har förordat i fråga om beräkningen av förmögenhet i samband med inkomstprövningen av statligt och statskommunalt bostadsbidrag.
6. till *Bostadsbidrag m. m.* för budgetåret 1984/85 utöver vad som har föreslagits i prop. 1983/84: 100 bil. 13, under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 78 000 000 kr.

2.3 Åtgärder för att begränsa prisökningarna inom bostadsbyggandet

Regeringen genomförde inför år 1984 ett flertal åtgärder för att begränsa prisökningarna i samhällsekonomin. En av dessa var att begränsa den automatiska uppräknigen av vissa indexstyrda utgifter till högst 4 % under år 1984.

För bostadssektorns del medförde detta att uppräknigen av den s.k. tidskoefficienten begränsades. Denna koefficient används främst för att anpassa den schablonvis beräknade byggkostnaden, låneunderlaget, för ett projekt till ett aktuellt kostnadsläge. Ändringar i tidskoefficientsnivån påverkar härigenom statens utgifter för såväl bostadslån som räntebidrag.

Tidskoefficienten fastställs med ledning av faktorprisindex för gruppbyggda småhus exkl. löneglidning och med hänsyn tagen till ett fast avdrag för beräknad rationalisering. Avdraget för rationalisering är 0,2 procentenheter per månad.

Tidskoefficienten fastställdes tidigare av regeringen i förväg för en tvåmånadersperiod. Ändringar i tidskoefficienten återgav ändringar i faktorprisindex med viss tidsförskjutning. På så sätt överfördes automatiskt den historiska kostnadsutvecklingen till senare perioder.

För att förhindra detta ändrade regeringen fr.o.m. januari 1984 den s. k. basmånaden för tidskoefficienten så att den härefter avspeglar den faktiska prisnivån under en månad. Mot denna bakgrund fastställs numera tidskoefficienten månadsvis i efterhand. Koefficienten fastställs fr. o. m. januari 1984 av bostadsstyrelsen.

Bostadsstyrelsen har fått i uppdrag att följa belåningsmetodens inverkan på produktionskostnadsutvecklingen och att utreda formerna för en utvidgad kostnadsuppföljning.

För att analysera orsakerna till det höga kostnadsläget för bostadsbyggandet inom Stockholmsområdet jämfört med landet som helhet har chefen för bostadsdepartementet nyligen erhållit regeringens bemyndigande att tillkalla en parlamentarisk kommitté.

Chefen för finansdepartementet har i det föregående framhållit vikten av att fortsatta ansträngningar görs för att begränsa prisökningarna i samhällsekonomin. För bostadssektorns del medför detta att uppjusteringarna av tidskoefficienten måste maximeras också under år 1985.

Chefen för bostadsdepartementet avser därför att föreslå regeringen att uppräknigen av tidskoefficienten under år 1985 maximeras till 3 %. Denna

maximering bör gälla i ärenden i vilka preliminärt beslut om bostadslån meddelas efter utgången av år 1984. För ärenden, i vilka preliminärt beslut om bostadslån meddelas under år 1984, bör dock de regler för uppräknig av tidskoefficienten som gäller för år 1984 tillämpas.

2.4 Inkomstförstärkningar

Den 1 januari 1978 infördes en särskild administrationsavgift för bl. a. statliga bostadslån. Bakgrunden var att det räntepålägg om 0,25 % som ingår i bostadslåneräntan inte ensamt täckte statens administrationskostnader för utlåningen, om man beaktar att staten genom räntebidragssystemet subventionerar även den del av låneräntan som avser administrationskostnaderna. Avgiften tas ut när olika slag av bostadslån beviljas samt vid övertagande av lån.

Den 1 juli 1981 infördes en avgift att tas ut i samband med aviseringen av lånen på samma sätt som bankerna gör. Kostnaderna för administrationen kom genom detta förfarande att bäras också av dem som hade beviljats olika typer av lån före den tidpunkt då administrationsavgiften infördes. Avgiften tas ut vid avisering av alla lån med undantag av förbättringslån.

I budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 anmälde chefen för bostadsdepartementet de avgiftshöjningar som hade genomförts den 1 juli 1983 och som innebar att administrationsavgiften höjdes från 175 kr. till 200 kr. och aviseringsavgiften från 10 kr. till 15 kr. Avgifterna beräknades därmed under budgetåret 1983/84 tillföra statsverket 59,2 milj. kr. Minskningen av antalet energilåneärenden m. m. har dock föranlett att inkomsterna inte har kunnat hållas på den avsedda nivån. Chefen för bostadsdepartementet anmälde mot denna bakgrund sin avsikt att föreslå regeringen att under våren 1984 vidta åtgärder för att öka dessa inkomster. Jag vill nu ta upp frågan om vissa nya avgifter i samband med administrationen av det bostadspolitiska stödet.

Riksdagen beslutade hösten 1983 (prop. 1983/84: 40 bil. 9, BoU 11 och 12, rskr 63 och 95) om vissa ekonomisk-politiska åtgärder inom bostadsdepartementets verksamhetsområde. Ett särskilt program fastställdes för att förbättra bostadsbeståndet och samtidigt genomfördes vissa ändringar i reglerna för planering och finansiering.

Bl. a. beslutades att statligt räntebidrag får lämnas för underhålls- och reparationsåtgärder om de är förenade med energisparåtgärder som skäliggen bör komma till stånd samtidigt. Bidragsverksamheten handhas av bostadsstyrelsen, länsbostadsnämnderna och kommunerna. Länsbostadsnämnden beslutar om bidraget som betalas ut två gånger per år vid de tidpunkter som bostadsstyrelsen föreskriver. Bidragshanteringen föranleder administrativa kostnader för staten i samband med att bidragen beviljas. Dessa bör enligt min mening täckas åtminstone delvis genom att den administrationsavgift som nu tas ut vid beviljandet av bostadslån även tas

ut i samband med beviljandet av det nya räntestödet till underhåll m. m. Jag förordar att regeringen utverkar riksdagens bemyndigande att få besluta att nämnda avgift även skall betalas vid beviljandet av sådant räntestöd. Möjligheten att ta ut en administrationsavgift bör gälla i ärenden för vilka räntebidrag beviljas efter den 30 juni 1984.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om låntagares bristande betalningsvillighet. I samband med varje avisering erhåller ca 45 000 låntagare påminnelseavi. Av dessa måste över hälften eller 25 000 låntagare påminnas ytterligare en gång. Trots påminnelse betalar ungefär 15 000 låntagare inte det aviserade beloppet utan måste krävas i särskild ordning genom länsbostadsnämnden. Om låntagaren ändå inte betalar lagsöks denne. Länsbostadsnämnden yrkar då ersättning för arbetet med f. n. 200 kr. För arbetet med krav före nämndens ansökan om lagsökning kan däremot f. n. ingen ersättning tas ut av låntagaren. Det merarbete som lånemyndigheterna nödgas utföra med anledning av en bristande betalningsvillighet anser jag bör avgiftsbeläggas. Jag förordar att en särskild påminnelseavgift och en särskild kravavgift tas ut på i huvudsak det sätt som tillämpas på lånemarknaden i övrigt. Regeringen bör utverka riksdagens bemyndigande att få besluta om ifrågavarande avgifter. Möjligheten att ta ut dessa avgifter bör gälla aviseringar efter den 30 juni 1984. Avgiftens storlek bör bestämmas med hänsyn till de avgifter som gäller på lånemarknaden. Mot denna bakgrund avser chefen för bostadsdepartementet att senare, om föreslaget bemyndigande lämnas, föreslå regeringen en påminnelseavgift på 25 kr. och en kravavgift på 100 kr.

För riksdagens information vill jag även meddela att chefen för bostadsdepartementet avser att föreslå regeringen att aviseringsavgiften höjs från 15 kr. till 16 kr.

Jag beräknar att de förordade avgiftshöjningarna skall innebära att intäkterna för budgetåret 1984/85 under anslaget B 2 ökar med ca 9 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att ta ut och bestämma storleken av en särskild administrationsavgift för statligt räntestöd till underhåll m. m. i enlighet med vad jag har förordat.
2. bemyndiga regeringen att ta ut och bestämma storleken av en påminnelseavgift och en kravavgift i enlighet med vad jag har förordat.

Förslag till

Lag om hyresstopp

Härigenom föreskrivs följande.

1 § För tiden till och med den 31 december 1984 får hyresvärdar inte ta ut högre hyra för lägenheter än den som har bestämts för april 1984.

Första stycket gäller även om överenskommelse träffas om högre hyra eller om högre hyra fastställs av hyresnämnden.

Förbudet i första stycket gäller inte i fråga om hyra för bostadslägenheter vilkas bruksvärde höjs på grund av ombyggnad.

2 § Den som uppsåtligen bryter mot 1 § första stycket döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt döms till fängelse i högst två år.

Hyresvärden är skyldig att betala tillbaka vad han har uppburit för mycket jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för beloppets mottagande.

3 § Om det finns synnerliga skäl, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer för visst fall medge undantag från förbudet i 1 §.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

**Sysselsättningsskapande
åtgärder inom
industridepartementets
verksamhetsområde**

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Föredragande: statsrådet Peterson

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85 m. m. såvitt avser industridepartementets verksamhetsområde

---

Särskilda glesbygdsinsatser i skogslänen

Från och med budgetåret 1982/83 anvisas medel till länsstyrelserna för tre huvudändamål över ett gemensamt anslag, benämnt Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser. I budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 har föreslagits att 298,25 milj. kr., liksom innevarande budgetår, anvisas för sådana insatser. Ändamålen är lokaliserings- och investeringsbidrag till projekt där den totala investeringskostnaden uppgår till högst 7 milj. kr., glesbygdsstöd samt regionalt utvecklingsarbete.

Under innevarande budgetår disponerar de sju skogslänen (Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) tillsammans ca 228 milj. kr. för dessa ändamål.

Glesbygdsstöd kan enligt förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd lämnas till investeringar vid företag, till kommersiell service, intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS), samhällelig service och hemarbete. Beslutanderätten ligger hos länsstyrelserna, som dock har möjlighet att överlämna vissa ärendegrupper till lantbruksnämnden eller den regionala utvecklingsfonden för beslut.

Ungefär hälften, eller 68 milj. kr. av det totala glesbygdsstödet i landet på 134 milj. kr. under budgetåret 1982/83 användes till *investeringar i företag*. Stödet lämnas i form av avskrivningslån till bl. a. investeringar i byggnader och maskiner. Totalt fick 1 200 företag sådant stöd. I en utvärdering av glesbygdsstödet som f. n. remissbehandlas, har den genomsnittliga subventionen per nytt arbetstillfälle i glesbygd, omräknat till heltid, beräknats till 88 000 kr. Under budgetåret 1982/83 uppskattas antalet bestående nya arbetstillfällen till 800.

Stöd till investeringar i företag kan lämnas till i princip vilken verksamhet som helst som ger sysselsättning åt befolkningen i glesbygd, såsom jord- och skogsbruk, industri, hantverk, turism och serviceverksamhet.

Stöd har lämnats exempelvis till snickeriverkstad, bageri, för ombyggnad av ladugårdar, till växthus, fiskodling, tvätteri, reparations- och smidesverkstad, uthyrningsstugor för turism, osv.

Stöd till kommersiell service kan lämnas för att trygga varuförsörjningen med dagligvaror och drivmedel i glesbygder. Under budgetåret 1982/83 uppgick stödet till närmare 22 milj. kr. Härav svarade investeringsstödet (avskrivnings-/investeringslån) för 80% fördelat på 130 butiker.

I utvärderingen av glesbygdstödet har beräknats att 175 butiker räddats från nedläggning under perioden 1979/80–1981/82, vilket tryggt varuförsörjningen för 60000 personer. Vidare utnyttjar ca 25000 hushåll f. n. samhällsstödd hemsändning.

Stödet till företag och stödet till kommersiell service bör ses som en helhet. Bibehållen service är ofta en förutsättning för att människor skall kunna bo kvar i bygden samtidigt som stödet till företag skapar sysselsättning och därmed tryggar underlaget för att bibehålla servicen.

Under budgetåret 1982/83 uppgick *stödet till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS)* till 34 milj. kr. Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län svarade tillsammans för två tredjedelar av IKS-verksamheten.

IKS-stödet lämnas till kommuner för arbetsobjekt som de ordnar för att sysselsätta företrädesvis äldre lokalt bundna arbetslösa. IKS-objekten är mycket skiftande och avser ofta allmännyttiga verksamheter, såsom upprustning av lokaler m. m. I de båda nordligaste länen dominerar objekt med näringsanknytning inom jordbruk, industri, hantverk, turism m. m.

Stödet till samhällelig service kan lämnas till kommuner och har främst utnyttjats för iordningställande av samlingslokaler samt för särskilda insatser avseende godstransporter till och från företag i glesbygder.

Stöd till hemarbete kan lämnas i stödområdet till företag med anställda som bor i glesbygder och som utför sitt arbete i hemmet. Stödet utnyttjas endast i mindre omfattning i en del av skogslänen.

De senaste åren har en rad *lokala utvecklingsprojekt* startats runt om i landet. En del har initierats centralt, men många har vuxit fram regionalt/lokalt. Industridepartementet och dess glesbygdsdelegation har initierat projekt i bl. a. Särna i Älvdalens kommun, i Björksele i Lycksele kommun och i Muoniodalen i Pajala kommun. En gemensam och bärande idé bakom de lokala utvecklingsprojekten är att genom samordnade samhällsinsatser baserade på lokala initiativ och resurser skapa livskraftiga glesbygder.

Med sina medel för regionala utvecklingsinsatser deltar länsstyrelserna i flera glesbygdprojekt av nämnda slag, bl. a. som delfinansiär av projektledare.

Samhällets intresse av medverkan till och i sådana projekt motiveras av att det är viktigt att – jämsides med glesbygdstödet – ta till vara de lokala utvecklingsinitiativ som finns ute i glesbygden. Det gäller inte bara finan-

sieringsmöjligheter utan även rådgivning, marknadsföring, samverkan med andra företag, starta eget-kurser, teknikspridning m. m.

Föredragandens överväganden

Genom förstärkta regionala utvecklingsinsatser kan projekt som finns i glesbygden tas till vara och därmed bestående arbetstillfällen skapas. Därmed minskar också behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder i skogslänen.

En ökad investeringsverksamhet kan konstateras i skogslänen. Detta har lett till en kraftigt ökad efterfrågan på investeringsstödsmedel. F. n. hämmas en fortsatt positiv utveckling i glesbygden av brist på medel för att genomföra angelägna satsningar.

De ansökningar om glesbygdsstöd som på grund av brist på medel f. n. inte kan beviljas kommer i många fall att ligga kvar i avvaktan på nya medel för budgetåret 1984/85. Länsstyrelserna bör nu ges resurser för att kunna medverka till genomförandet av dessa långsiktigt sysselsättnings- och skapande projekt.

De lokala utvecklingsprojekten och andra glesbygdsprojekt har varit värdefulla för att ta till vara lokala initiativ i strävan att få en positiv glesbygdsutveckling. Pågående projekt bör ges möjlighet att fortsätta och startandet av ytterligare sådana verksamheter bör stimuleras. För detta erfordras särskilda medel.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda glesbygdsinsatser i skogslänen för budgetåret 1984/85* under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

**Sysselsättningsskapande
åtgärder inom
civildepartementets
verksamhetsområde**

CIVILDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-04-12

Föredragande: statsrådet Holmberg

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85 såvitt avser civildepartementets verksamhetsområde.

C. KYRKLIGA ÄNDAMÅL

C 5. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor

Under denna anslagsrubrik har för budgetåret 1984/85 anvisats ett anslag av 2,4 milj. kr. Anslaget är avsett för restaureringsarbeten på domkyrkorna i Skara, Strängnäs och Visby.

Statsbidraget till *Skara domkyrka* avser kostnader för förstärkning av valven. För dessa arbeten utgår statsbidrag motsvarande 70% av kostnaderna. Allvarliga fuktskador har nyligen upptäckts i domkyrkans tak. Även dessa skador är av sådan karaktär att statsbidrag bör utgå för reparationsarbetena. Skadornas omfattning kan inte bedömas förrän reparationsarbetet påbörjats, vilket kan ske under hösten 1984. Jag räknar emellertid med ett anslagsbehov av närmare 1 milj. kr. för statsbidrag till dessa arbeten.

I fråga om *Strängnäs domkyrka* svarar staten för tre fjärdedelar av kostnaderna för restaureringsarbetena och församlingen för en fjärdedel. Det för nästa budgetår beräknade anslaget avser en mindre del av en omfattande yttre restaurering av domkyrkan. Skadorna på domkyrkan är mycket allvarliga och det är angeläget att erforderliga reparationer utförs snarast möjligt. Utöver det i budgetpropositionen föreslagna statsbidraget räknar jag med ett anslagsbehov av minst 1 milj. kr. för restaureringsarbeten på Strängnäs domkyrka under nästa budgetår.

Linköpings domkyrkas restaureringskommitté anhåller om statsbidrag för dels reparation av fönstren i Linköpings domkyrka, dels vissa invändiga reparationsarbeten i domkyrkan. Fönstren är svårt skadade genom vittring. De fönster som har de värsta skadorna behöver repareras tämligen omgående. Arbetena beräknas sammanlagt kosta mer än 10 milj. kr.

Riksantikvarieämbetet framhåller att arbetena på fönstren är brådskande. Ett påbörjande av arbetena senare än år 1985 kan enligt ämbetets mening leda till att de befintliga skadorna ytterligare förvärras.

Jag föreslår att regeringen tar upp förhandlingar med Linköpings kyrkliga samfällighet angående fördelningen av kostnaderna för de planerade arbetena på Linköpings domkyrka. Preliminärt räknar jag med ett anslagsbehov av 2 milj. kr. för statsbidrag till arbeten på Linköpings domkyrka.

En omfattande yttre restaurering av *Visby domkyrka* har nyligen avslutats. Kostnaderna för restaureringen uppgår till 13 893 005 kr. Enligt den av kammarkollegiet föreslagna kostnadsfördelningen skall staten svara för två tredjedelar och domkyrkoförsamlingen i Visby för en tredjedel av kostnaderna för dessa arbeten. Kostnaderna för restaureringen har delvis förskottats av församlingen. För att täcka de av församlingen förskottade kostnaderna skulle utöver tidigare anvisade belopp erfordras närmare 3 milj. kr. i statsbidrag.

Ytterligare restaureringsarbeten finns projekterade på domkyrkan och andra kyrkor i Visby stift. Församlingarna i Visby stift bildar sedan den 1 januari 1984 en partiell kyrklig samfällighet för att handha de angelägenheter av ekonomisk natur som avser vård och underhåll av församlingskyrkorna. Jag föreslår att det ytterligare statsbidrag som skulle ha utgått för den yttre restaureringen av domkyrkan i stället får användas för sådana restaureringsarbeten på domkyrkan och andra kyrkor i Visby stift som kan utföras under nästa budgetår. Jag räknar med ett anslagsbehov av ca 4 milj. kr. för arbeten på kyrkor i Visby stift.

Sammanlagt förordar jag att 8 milj. kr. anvisas för bidrag till restaurering av kyrkor. Det bör ankomma på regeringen att besluta om fördelningen av anslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att
till *Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor* för budgetåret 1984/85 under trettonde huvudtiteln utöver vad som upptagits i prop. 1983/84: 100 bil. 15 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

C 10. Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund

För nästa budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett anslag av 6,5 milj. kr. Frågor om bidrag ur anslaget prövas av en samarbetsnämnd med representanter för samfund som kan komma i åtnjutande av statsbidrag.

Bidrag för anordnande eller upprustning av lokaler för trossamfund utgår med 30 % av skäligena kostnader, dock högst med 600 000 kr.

Bidrag till handikappanpassning av lokaler för trossamfund får utgå med belopp som motsvarar kostnaden för åtgärden, dock högst med 100 000 kr.

Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund räknar preliminärt med att det för budgetåret 1984/85 finns aktuella projekt med en beräknad produktionskostnad av över 200 milj. kr. Projekten är fördelade över hela landet. Anslagsbehovet för statsbidrag till dessa projekt beräknas till ca 55 milj. kr.

Jag har tidigare i årets budgetproposition uttalat att extra bidrag till lokaler för trossamfund borde kunna övervägas om det även nästa budgetår skulle bli aktuellt med åtgärder för att stimulera sysselsättningen. Med hänsyn till det medelsbehov som föreligger i fråga om lokaler för trossamfundet samt till behovet av åtgärder för att stimulera sysselsättningen förordar jag att ytterligare 16 milj. kr. anvisas för nästa budgetår till anskaffande och handikappanpassning av lokaler för trossamfund. Jag räknar med att ett extra statsbidrag av denna storlek kommer att möjliggöra en ökning av byggnadsvolymen motsvarande ca 60 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund* för budgetåret 1984/85 under trettonde huvudtiteln utöver vad som upptagits i prop. 1983/84: 100 bil. 15 anvisa ett reservationsanslag av 16 000 000 kr.

Reviderad nationalbudget 1984

REVIDERAD NATIONALBUDGET 1984¹

Inledning

Den reviderade nationalbudgeten för 1984 som härmed läggs fram är utarbetad inom finansdepartementet och konjunkturinstitutet. Nationalbudgeten bygger på material som erhålls från fackdepartement och olika verk och institutioner. Vidare har utredningsrådet hörts. Dess ledamöter bär dock ej något ansvar för de bedömningar som görs i nationalbudgeten.

Nationalbudgeten består av två delar. I den första delen, kapitel 1, sammanfattar finansdepartementet det ekonomiska läget och konjunktursikterna. Den andra delen, kapitel 2–10, behandlar utvecklingen inom olika områden mera i detalj. I appendix till kapitel 1 redovisas arbetsfördelningen mellan finansdepartementet och konjunkturinstitutet.

Ansvar för bedömningen av Sveriges ekonomi 1984 vilar på finansdepartementet, där arbetet med nationalbudgeten letts av statssekreteraren Erik Åsbrink och departementsrådet Lars Mathlein.

¹ Kalkylerna avslutades för finansdepartementets del den 12 april 1984.

¹ *Riksdagen 1983/84. 1 saml. Nr 150. Bilaga 1.1*

1 Sammanfattande översikt¹

1.1 Internationell utveckling

Sedan den preliminära nationalbudgeten presenterades i januari har utsikterna till en förstärkt internationell uppgång 1984 byggts under ytterligare. Förbättringen i Nordamerika har befasts, vilket kan ge ytterligare tillväxtpulser till andra delar av världen. Ett positivt drag i den hittillsvarande utvecklingen är att produktionsuppgången haft så begränsade effekter på inflationstakten. Investeringarna har vidare utvecklats relativt starkt. I Västeuropa har tillväxten varit något snabbare än man tidigare förmodade. Vid en förstärkt icke-inflationistisk tillväxt i industrivärlden blir dessutom de skuldtyngda ländernas problem mindre akuta, vilket ökar deras absorptionsförmåga. Detta kommer även att gynna industriländernas export.

För industriländerna sammantagna beräknas BNP-tillväxten 1984 till ca 3 3/4 %.

Produktionstillväxten (BNP) i OECD-området Årlig procentuell volymförändring

	1982	1983	1984
Förenta staterna	-2,4	3,4	5 1/4
Japan	3,2	3,0	4
Förbundsrepubliken Tyskland	-1,0	1,3	2 3/4
OECD - Europa	0,6	1,1	2
OECD - totalt	-0,4	2,3	3 3/4

Ett studium av utvecklingen under loppet av 1983 och 1984 visar emellertid att den förväntade tillväxten dämpas. Förklaringen står främst att finna i att lagerutvecklingen ger ett svagare stöd till produktionstillväxten efter omsvängningen i konjunkturuppgångens inledningsskede, medan den slutliga efterfrågan i industriländerna beräknas öka ungefär lika snabbt i år som i fjol. Den restriktiva ekonomiska politiken i flertalet europeiska länder bidrar till att tillväxttakten fortsätter att vara relativt låg. Den totala sysselsättningen i OECD-området beräknas stiga, men denna förbättring avser främst de icke-europeiska länderna. För Västeuropas del väntas arbetslösheten fortsätta att öka, till att omfatta 11-12% av arbetskraften mot slutet av 1984.

Världshandeln väntas öka med ca 5,5% i volym 1984. För bearbetade varor som går i internationell handel förutses en prisökning på drygt 4%.

¹ I detta kapitel redovisas finansdepartementets bedömning av den ekonomiska utvecklingen. I kapitel 2-10 behandlas utvecklingen inom olika områden mera i detalj. Arbetsfördelningen mellan finansdepartementet och konjunkturinstitutet framgår av appendix till detta kapitel.

Oljepriset förutses bli relativt stabilt under 1984. OPEC-länderna har under de senaste åren, trots den svaga efterfrågan i industriländerna, lyckats begränsa nedgången i oljepriset genom att hålla tillbaka utvinningen. Många producentländer har emellertid varit otåliga att höja produktionen för att öka exportintäkterna, och rykten om ytterligare sänkningar av de officiella kontraktspriserna har inte saknats. Med reservation för bl. a. möjligheten av oförutsedda politiska oroligheter i Mellersta Östern talar mycket för att eventuella förändringar i oljepriset blir relativt måttliga under 1984.¹

Även om utsikterna för 1984 förefaller relativt ljusa är det fortfarande osäkert hur varaktig konjunkturuppgången blir. Den kvardröjande skillnaden i tillväxttakt mellan Förenta staterna och Västeuropa, den restriktiva ekonomiska politiken i många länder, den bristande anpassningen av växelkurserna till underliggande ekonomiska förhållanden, de höga realräntorna och fortsatta finansiella svårigheter i många u-länder är exempel på problem som kan hejda, eller i varje fall dämpa återhämtningen.

1.2 Utvecklingen i Sverige

I syfte att begränsa prisökningar och skapa bättre förutsättningar att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen framöver i den svenska ekonomin presenterade regeringen den 12 april ett sjupunktsprogram:

- Allmänt prisstopp från 9 april 1984.
- Allmänt hyresstopp med omedelbar verkan fram till årets slut.
- Likviditetsindragning från företag och kommuner.
- Särskild likviditetsindragning från skogsindustrin.
- Stopp för höjd aktieutdelning nästa år.
- Begränsning av kontokortskrediterna.
- Överläggningar med arbetsmarknadens parter i syfte att skapa nya förutsättningar för löne- och prisbildningen under 1985 och framöver så att inflationen under loppet av 1985 kan begränsas till ca 3%.

Motiven för dessa åtgärder utvecklas närmare i den reviderade finansplanen. I de kalkyler som presenteras i detta kapitel har hänsyn tagits till dessa åtgärder. Vidare har också beaktats effekter av de åtgärder på byggområdet och de ökade arbetsmarknadspolitiska insatser som föreslås i kompletteringspropositionen.²

¹ I kalkylerna i denna nationalbudget har antagits ett råoljepris om 28,70 dollar per fat (fob). För dollarn har antagits en genomsnittskurs om 7,84 SEK 1984.

² Konjunkturinstitutet har emellertid inte haft möjlighet att beakta dessa åtgärder i sina specialkapitel till nationalbudgeten.

Export och import

Varuexporten ökade med 12% i volym 1982–1983, vilket innebar en något starkare tillväxt än vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Speciellt stor var ökningen av råvaruexporten, vilken steg med 22%. Härav ökade exporten av petroleumprodukter med nära 40% och exporten av pappersmassa med 25%. För de bearbetade varorna (exkl. fartyg) uppgick ökningen till 8% i volym. Mer än 2/3 av denna tillväxt har sin grund i en ökning av de svenska marknadsandelarna. Marknadsandelsvinsterna för den svenska exporten 1983 blev påtagligt högre än vad som var att vänta med hänsyn till de på den historiska utvecklingen skattade sambanden mellan marknadsandelsförändringar och relativpriser m.m. (Från tredje kvartalet 1982 till slutet av 1983 sjönk de svenska relativa exportpriserna med ca 10%. Nedgången skedde huvudsakligen till följd av devalveringen av kronan med 16% i oktober 1982.) Det förefaller som om den omedelbara priskänsligheten till följd av de med devalveringarna sammanhängande relativpriskjutningarna 1981 och 1982 var högre än motsvarande elasticiteter under 1960- och 1970-talen. I synnerhet var de initiala effekterna av 1977 års devalveringar påfallande svaga. Detta kan ha haft sin grund i att eftersläpande effekter av de kraftiga relativa kostnads- och prisökningarna under 1970-talets mitt gjorde sig gällande ännu under 1970-talets sista år. Till den för Sverige gynnsamma andelsutvecklingen 1983 bidrog också att leveranskapaciteten hos de svenska leverantörerna var god samt att de svenska bilproducenterna haft stora framgångar på bl. a. USA-marknaden.

Utsikterna för den internationella konjunkturen 1984 har som nämnts förbättrats. I linje härmed har marknadsutrymmet för svensk export av bearbetade varor beräknats växa med drygt 5%. Även utsikterna för fortsatta marknadsandelsvinster 1984 har förbättrats. En förutsedd förstärkning av den internationella investeringskonjunkturen torde komma att inverka förmånligt på Sveriges relativa exportutveckling, eftersom investeringsvaror väger förhållandevis tungt i den svenska exporten. Härtill kommer tidsförskjutna positiva effekter av relativprissänkningarna 1982 och 1983. Lönekostnaderna i tillverkningsindustrin väntas öka med ungefär 8%. Denna kostnadsökning neutraliseras dock delvis av att produktivitetstillväxten förutses bli fortsatt stark. Produktivitetsökningen 1984 väntas uppgå till 6%. Från 1983 till 1984 har därför de svenska företagens relativpris beräknats bli ungefärligen oförändrat. De i april 1984 framlagda förslagen om likviditetsdepositioner samt exportdepositioner för skogsindustrin beräknas på något längre sikt kunna få en dämpande effekt på löne- och prisutvecklingen.

Exporten av bearbetade varor bedöms expandera med ca 10 1/2% i volym 1984. Råvaruexporten förväntas fortsätta att öka 1984, men i en avsevärt lägre takt jämfört med 1983. Det beror på att råvarulageruppbyggnaden utomlands dämpas samt att vissa varugrupper, t. ex. trävaruexporten, kan komma att begränsas av otillräcklig kapacitet.

Exporten av tjänster väntas öka med 8,5%.

Totalt bedöms exporten av varor och tjänster öka med närmare 7,5% i volym 1984. Prognosen innebär en relativt måttlig ökning mellan första och andra halvåret.

Importen av varor ökade starkt mot slutet av 1983. Ökningen var i huvudsak hänförlig till de bearbetade varorna och sammanföll med en betydande ökning av den inhemska efterfrågan. Mellan 1982 och 1983 ökade importvolymen med 2%. Ökningen var ca 1/2 procentenhet större än vad som var att vänta med hänsyn till tidigare observerade samband mellan import, efterfrågeutveckling och relativprisförändringar. "Överimporten" kan föras tillbaka på att efterfrågan på vissa importtunga investeringsvaror ökade förhållandevis starkt.

Trots de två devalveringarna av kronan 1981 och 1982 har importinnehållet i den inhemska förbrukningen inte minskat mellan 1980 och 1983. Likväl kan effekter på importandelarna av devalveringarna spåras. Sedan lång tid tillbaka har importens andel av efterfrågan uppvisat en trendmässig ökning med 1 à 1 1/2% per år. Att importandelen förblivit oförändrad hittills under 1980-talet innebär alltså i själva verket en trendavvikelse. Flera faktorer har bidragit till att importandelen inte reducerats i större utsträckning till följd av devalveringarna. För det första visar ekonometriska skattningar att importens priskänslighet är lägre än exportens. Importens varusammansättning samt strukturen i den inhemska produktionen ligger sannolikt till stor del bakom detta. För det andra har inte devalveringarna lett till att relativpriset förskjutits så starkt på importsidan som på exportsidan. Exportörerna till den svenska marknaden har uppenbarligen av konkurrensskäl sänkt priset på den svenska marknaden, relativt andra exportmarknader, i nationella valutor räknat. Från devalveringen 1982 fram till slutet av 1983 begränsades sänkningen av det inhemska priset på bearbetade varor i förhållande till importpriset, mätt i gemensam valuta, med knappt 5%.

Jämfört med bedömningarna för 1984 i den preliminära nationalbudgeten har prognoserna för de importtunga efterfrågekomponenterna maskininvesteringar och varuexport reviderats upp. I linje härmed kan även importen förutses tillta. Å andra sidan har omslaget i lagren, vilkas förändringar påverkar varuimporten förhållandevis starkt, nu beräknats bli av mindre omfattning under 1984 jämfört med vad som prognosticerades tidigare.

Med oförändrad importandel av den inhemska förbrukningen skulle därmed importvolymökningen 1984 av bearbetade varor uppgå till ca 11%. Det relativa priset för importerade bearbetade varor väntas bli ungefär oförändrat 1984. Eftersläpande effekter av den prismässiga konkurrenskraftsförbättringen framför allt till följd av devalveringen 1982 beräknas emellertid verka i dämpande riktning på importandelen motsvarande ca 1 1/2% av importvolymen bearbetade varor. Importen av bearbetade varor förutses således öka med ca 9 1/2% 1984.

Importen av tjänster beräknas öka med 6%.

Sammantaget väntas importen av varor och tjänster öka med 6,5% i volym.

Privat konsumtion

Hushållens köpkraft sjönk 1983 med drygt 2%. Minskningen av den privata konsumtionen stannade emellertid vid 1,6%. Därmed fortsatte trenden med fallande sparkvot. Enligt de preliminära nationalräkenskapsorna skulle sparkvoten för 1983 därmed vara noll, dvs. hushållen sparade ingenting av sina inkomster.

Noteras kan att till följd av bl. a. devalveringen i oktober 1982 förbättrades turistnettot kraftigt 1983. Den inhemska privata konsumtionen minskade därför med 0,8%.

Konsumentprissteget uppgick under loppet av 1983 till 9,3%. Nettoprisindex ökade emellertid bara med 5,9%. Skillnaden beror på ökningsar av indirekta skatter och minskningar av subventioner, vilka uppskattas ha svarat för ytterligare 3,4 procentenheter. Härav beräknas devalveringen ha svarat för ca 2,5% av prisökningen.

Prognosen för 1984 avseende hushållens reala inkomster och konsumtion bygger på uppskattningen att den genomsnittliga timkostnadsökningen för samtliga löntagare stiger med 7%. Visserligen tyder en preliminär bedömning av de hittills träffade avtalen på en lönekostnadssteget om 7,5% (kap. 6). De ekonomiskpolitiska åtgärderna som redovisats ovan väntas emellertid dämpa löneglidningen. Effekterna av det prisstopp som f. n. råder, är det svårt att uppskatta, bl. a. med hänsyn till de dispenser som ofrånkomligen måste ges. Schablonmässigt har konsumentpriserna antagits öka med ca 5% under loppet av 1984. Detta implicerar att konsumentprisindex kommer att ligga ca 7% över motsvarande genomsnitt 1983.

Som framgår av nedanstående tablå väntas hushållens realt disponibla inkomster öka med 0,3% 1984.

Hushållens inkomster, privat konsumtion, sparande och priser

	1983	Prognos 1984
Procentuella bidrag till real disponibel inkomst:		
Lönesummor	-1,9	0,5
Övriga faktorinkomster	-0,6	0,4
Pensioner	0,6	-0,2
Övriga transfereringar	0,2	-0,2
Skatter och avgifter	-0,4	-0,2
Procentuell förändring		
Real disponibelinkomst	-2,1	0,3
Real lönesumma	-2,2	0,8
Real pensionssumma	2,8	-0,7
Privat konsumtion	-1,6	0,3
Sparkvot	0,0	0,0
KPI genomsnitt	9,0	7,0

Vid en bedömning av sparande och konsumtion måste hänsyn tas till kreditpolitiken och hushållens låneefterfrågan. Erfarenhetsmässigt finns det ett samband mellan graden av stramhet i kreditpolitiken och hushållens finansiella sparande mätt som förändringen av finansiella tillgångar minus skulder. En stram kreditpolitik som medfört en minskad nettoutlåning till hushållen har som regel inneburit en förstärkning av det finansiella sparandet via återhållsammare skuldsättning. Svängningarna i det finansiella sparandet kan mestadels återfinnas även i utvecklingen av nettosparandet och därmed sparkvoten. De kreditpolitiska riktlinjer som lagts fast av riksbanken för 1984 innebär otvetydigt en minskad kreditgivning till hushållen, vilket torde innebära att hushållens finansiella sparande ökar.

Andra faktorer pekar mot fortsatt minskat sparande. Dit hör en förstärkt konjunkturuppgång med ett förbättrat arbetsmarknadsläge, vilket kan medföra att hushållen bedömer den närmaste framtiden mer positivt än tidigare. En fortsatt dämpning av inflationstakten är också en faktor som normalt brukar leda till ett minskat sparande. Köpkraften av sparade tillgångar bevaras bättre och därmed krävs ett mindre nominellt sparande.

Sammantaget har den bedömningen gjorts att hushållen använder det reala utrymme som beräknas uppkomma till ökad konsumtion. Den privata konsumtionen skulle därmed öka med 0,3 % mellan 1983 och 1984. Konjunkturinstitutet har i sin bedömning, se kapitel 6, antagit en fortsatt minskning av sparandet även under 1984. Enligt institutets bedömning ökar därmed konsumtionen med 0,5 %.

Stat och kommun

Utvecklingen av den offentliga sektorn beskrivs närmare i kapitel 9. Den offentliga konsumtionsvolymen väntas öka relativt långsamt under 1984. En fortsatt minskning om drygt 1 % förutses inom den statliga sektorn 1984, medan kommunerna väntas fortsätta att bygga ut verksamheten. Den kommunala konsumtionen bedöms öka med 1,8 % i volym.

Under 1983 ökade sysselsättningen i den offentliga sektorn med ca 12 000 personer. Huvuddelen av denna ökning berodde på en ökning av antalet sysselsatta i beredskapsarbeten, men även den underliggande sysselsättningen ökade. Den underliggande statliga sysselsättningen ökade sålunda med 400 personer. I kommunerna ökade den underliggande, spontana, sysselsättningen med 2 000 personer. För 1984 väntas en mindre nedgång i den statliga sysselsättningen. I primärkommuner och landsting förutses en sysselsättningsökning om 15 000–20 000 personer, merparten av denna ökning kan hänföras till olika typer av sysselsättningskapande åtgärder såsom ungdomslag och beredskapsarbeten. Mellan 1983 och 1984 väntas den underliggande sysselsättningen i kommunerna öka med 7 000 personer (se avsnitt 5.2).

De investeringsstimulanser som föreslås i kompletteringspropositionen beräknas öka de offentliga investeringarna med ca 550 milj. kr. kalender-

året 1984. Investeringsstimulanserna gäller dels tidigareläggningar av statliga byggnadsprojekt, dels utvidgning av ramarna för lån och bidrag till allmänna samlings-salar, förbättring av boendemiljön, kommunal ROT, daghem m. m.

Bland de större byggnadsprojekten som tidigarelagts kan nämnas posthus i Borås (140 milj. kr.) och vägbygge Gävle–Vifors (80 milj. kr.). Eftersom dessa projekt kommer att hålla på i flera år och att det tar viss tid att starta projekten, kommer den kraftigaste stimulans-effekten under vintern 1984/1985.

Av vidstående tablå framgår utvecklingen av den offentliga sektorns finanser. Under 1984 väntas utgiftstakten sjunka ytterligare, så att de offentliga utgifterna, mätt som andel av BNP, sjunker från 67,7% till 66,2%.

Prognosen för 1984 visar på att budgetunderskottet kommer att minska både i nominella tal och som andel av BNP från 11,5% till 10%.

Som närmare beskrivs i avsnitt 9.5 förutses den offentliga sektorn ha en relativt kraftig kontraktiv effekt på samhällsekonomin under 1984. Effekterna uppskattas till drygt 2% av BNP, mätt i fasta priser, se avsnitt 9.5. Effekterna är helt hänförliga till staten och huvudsakligen betingade av att transfereringsutgifterna till företag och hushåll begränsats. Bl. a. förutses en kraftig neddragning av industrisubventionerna från 7880 milj. kr. 1983 till 1890 milj. kr. 1984.

Jämförelse mellan BNP och offentliga sektorns inkomster, utgifter och budgetunderskott 1977–1984

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Procentuell förändring av offentliga sektorns								
reala inkomster	3,6	0,9	2,0	2,0	2,8	1,9	4,2	2,8
reala utgifter	9,4	4,7	6,3	3,3	4,5	4,0	2,2	0,6
reala utgifter exkl. räntor	9,0	4,5	5,7	1,6	2,7	1,6	1,5	-1,5
Det statliga budgetunderskottet, miljarder kr.	18	33	45	53	66	83	80	76
andel av BNP	4,8	7,9	9,8	10,1	11,6	13,4	11,5	10,0
Skatter och avgifter som andel av BNP	50,9	50,5	49,5	49,5	51	50,5	51,3	51,4
Offentliga utgifter som andel av BNP	58,2	59,9	61,3	62,3	65,5	67,8	67,7	66,3
BNP, procentuell volymutveckling	-1,6	1,8	3,8	1,7	-0,5	0,5	2,3	2,8

Finansiell utveckling

Bedömningen av utvecklingen 1983 har reviderats på några områden jämfört med PNB. Statens sparandeunderskott blev ca 4 miljarder kr. mindre än tidigare beräknat, medan hushållens finansiella sparande försämrades i motsvarande omfattning.

Tabell 1: 1 Finansiellt sparande 1983 och 1984
Miljarder kr., löpande priser

	1983	1984
Offentlig sektor	-35,5	-28,2
staten	-54	-49,3
kommuner	0	-0,1
socialförsäkring	18,5	22,2
Hushåll	- 0,5	2,0
bostäder	1,5	3,5
övrigt	- 2,0	- 1,5
Finansiella företag	28	29,5
Icke-finansiella företag	0	- 4,3
bostäder	- 9,5	-10,0
övrigt	9,5	5,7
Bytesbalans	- 8	- 1

De realekonomiska kalkylerna för 1984 visar att den offentliga sektorns finansiella sparande fortsätter att utvecklas i positiv riktning. Statsbudgeten stärks i den uppåtgående konjunkturen. Även AP-fonden beräknas öka sitt överskott till följd av en gynnsammare avkastning på placerade medel, en dämpning av pensionsutbetalningarna samt de nya avgifterna till löntagarfonderna.

Den totala offentliga sektorns finansiella sparande väntas förbättras med närmare 9 miljarder kr. jämfört med 1983. Den offentliga sektorns sparandeunderskott skulle därmed uppgå till drygt 28 miljarder kr.

Den trendmässiga förstärkningen av det finansiella sparandet i bostadssektorn samt de finansiella företagen beräknas fortsätta.

Utvecklingen i ovanstående sektorer motsvaras emellertid inte fullt ut av ett minskat sparandeunderskott gentemot utlandet. Orsaken härtill återfinns i näringslivets investeringsuppgång. Tillsammans med en omsvängning från lagerminskning till lageruppbyggnad innebär det att företagens finansiella sparande minskas. En fortsatt stark ökning av driftöverskotten gör emellertid att förändringen blir tämligen måttlig. Företagen synes enligt nuvarande beräkningar även 1984 bli en finansiell överskottssektor, dvs. någon nettoupplåning på kreditmarknaden kommer inte att erfordras. Det finansiella överskottet i företagssektorn torde dock komma att minskas under loppet av den nuvarande konjunkturuppgången.

Sammantaget uppvisar den finansiella bilden för 1984 en relativt positiv utveckling. Det inhemska nettosparandet, dvs. nettoinvesteringarna och bytesbalanssaldot, förutses öka.

Försörjnings- och bytesbalans 1984

För 1984 förutses nu en ökning av den totala produktionen, BNP, med 2,8%. Det innebär en marginell upprevidering jämfört med den prognos som gavs i den preliminära nationalbudgeten. Det är framför allt prognoserna för exporten och bruttoinvesteringarna som reviderats upp.

Jämför man den nuvarande konjunkturåterhämtningen med tidigare uppgångar framträder några karakteristiska drag, tabell 1: 2.

Tabell 1: 2 Bidrag från olika BNP-komponenter till tillväxten 1972–1974, 1978–1980, 1982–1984

	1972	1973	1974	1978	1979	1980	1982	1983	1984
Privat konsumtion	1,8	1,3	1,8	-0,4	1,3	-0,5	0,6	-0,8	0,1
Offentlig konsumtion	0,7	0,8	0,7	0,9	1,4	0,7	0,2	0,3	0,3
Bruttoinvesteringar	1,0	0,6	-0,7	-1,5	0,9	0,7	-0,3	-0,2	0,6
Lager	-1,5	-0,3	2,8	-1,3	2,0	1,1	-0,1	-0,1	1,2
Inhemska efterfrågan	1,9	2,3	4,7	-2,2	5,5	2,0	0,4	-0,9	2,3
Export	1,5	3,7	1,6	2,2	1,8	-0,2	1,3	3,6	2,5
Import	1,2	2,0	3,0	-1,8	3,5	0,1	1,2	0,5	2,0
Netto, export-import	0,3	1,7	-1,4	4,0	-1,7	-0,3	0,1	3,1	0,5
BNP	2,3	4,0	3,2	1,8	3,8	1,7	0,5	2,3	2,8

Bidraget från den inhemska efterfrågan, framför allt den privata konsumtionen, har hittills varit förhållandevis svagt. Först mot slutet av 1984 och in på 1985 väntas en mer markerad förstärkning av konsumtionsefterfrågan.

Ser man på utvecklingen i industrisektorn, så vände industrikonjunkturen uppåt fr. o. m. tredje kvartalet 1982. Under de fem följande kvartalen ökade industriproduktionen med drygt 5%. Motsvarande ökning 1972–1973 och 1978–1979 uppgick till drygt 10%.

Kapacitetsutnyttjandet i industrin låg vid konjunkturbotten 1982 på en historiskt sett redkordlåg nivå. Ökningen sedan vändpunkten har hittills varit svagare än vid uppgångarna 1972–1974 och 1978–1979.

Konsumtions- och investeringsutvecklingen i den offentliga sektorn har kommenterats ovan.

Vad gäller näringslivets investeringar, som redovisas närmare i kap. 7, kan framhållas att industriinvesteringarna minskade med 3,5% i volym 1983. Maskininvesteringarna vände uppåt under andra halvåret 1983, medan byggnadsinvesteringarna fortsatte att minska.

Investeringsutvecklingen är främst beroende av kapacitetsutnyttjandet och räntabiliteten på kapitalet. Räntabiliteten har förbättrats markant under det senaste året. Ytterligare förbättringar kan emotses under 1984. Förhållandet mellan avkastningen på realkapital nu klart överstiger räntabiliteten på finansiella tillgångar. Vidare har kapacitetsutnyttjandet ökat påtagligt under loppet av 1983. Ökningen väntas fortsätta under 1984. Industriproduktionen väntas öka med närmare 7%.

Med dessa förutsättningar har industrins investeringar beräknats öka med 15% i volym 1984. En avsevärd ökning förutses för såväl maskin- som byggnadsinvesteringarna.

Lagerinvesteringarna inom industrin fortsatte att minska under första hälften av 1983. Under andra halvåret kom emellertid totalt sett en lagerökning till stånd. Ökningen omfattade lagren av insatsvaror och varor i arbete medan färdigvarulagren drogs ned ytterligare.

Lagerökningen 1984 förutses emellertid bli av mindre omfattning än vad

Tabell 1:3 Försörjningsbalans 1983–1984

	Löpande priser 1983	Procentuell volymförändring	
		1983	1984
BNP	695 411	2,3	2,8
Import, varor och tjänster	240 892	1,6	6,5
Tillgång	936 303	2,1	3,7
Bruttoinvesteringar	127 344	-1,1	3,5
Näringslivet	58 326	0,4	12,0
därav: Industri	18 252	-3,4	15,0
Statliga mynd. o. affärsverk ¹	17 499	2,1	-1,0
Kommuner	23 864	-2,5	-0,4
Bostäder	27 655	-4,7	-7,7
Lagerinvestering ²	-8 247	-0,1	1,2
Privat konsumtion	361 309	-1,6	0,3
Offentlig konsumtion	203 713	0,9	1,0
Statlig	56 917	-3,2	-1,1
Kommunal	146 796	2,6	1,8
Inhemsk efterfrågan	684 119	-0,9	2,4
Export, varor och tjänster	252 184	11,5	7,4
Användning	936 303	2,1	3,7

¹ Fr. o. m. 1983 redovisas en del av televerkets investeringar som investeringar i näringslivet. Justerat för detta skulle volymutvecklingen bli 3,1 % resp. 2,1 %.

² Lageromslag i förhållande till föregående års BNP.

som förutsågs i den preliminära nationalbudgeten bl. a. med hänsyn till att lagren fortfarande första kvartalet 1984 bedöms som för stora av många företag. Ökningen av lagren av insatsvaror samt lagren av varor i arbete beräknas dras upp under loppet av 1984. För färdigvarulagren förutses en fortsatt minskning under i stort sett hela 1984.

I kapitel 5 ges en detaljerad beskrivning av sysselsättningsprognoserna för 1984. Arbetskraftsutbudet väntas öka med ca 20 000 personer, mellan 1983 och 1984. Genom att arbetskraftsutbudet var relativt svagt vintern 1983/1984 innebär det emellertid ändå ett betydande tillskott under loppet av 1984.

Eftersom antalet sysselsatta samtidigt förutses öka med 35 000 personer, väntas arbetslösheten minska under 1984. Arbetslösheten mätt mellan genomsnittslägena 1983 och 1984 skulle därmed kunna reduceras från 150 000 till ca 135 000 personer. Sysselsättningsökningar väntas inom industrin, den privata tjänstesektorn och inom den offentliga sektorn (avsnitt 5.2).

Trots upprevideringen av exportprognosen 1984 blir bidraget från utrikessektorn väsentligt mindre än 1983. Det beror, som nämnts ovan, på den kraftiga importtillväxt som förutses. Handelsbalansen väntas ändå visa än större överskott 1984. Bytesbalansen förbättras därmed ytterligare.

Tabell 1: 4 Bytesbalans 1982–1984
 Milj. kr.

	1982	1983	1984
Export varor, fob	168 131	210 311	237 800
Import varor, cif	173 928	200 225	222 000
Handelsbalans	- 5 797	10 086	15 800
Tjänstebalans (inkl. restpost och korr.)	35	1 206	4 200
Transfereringsbalans	-16 714	-19 533	-21 000
Bytesbalans	22 476	- 8 241	- 1 000

APPENDIX

Delprognoser och arbetsfördelning rörande den reviderade nationalbudgeten 1984

Nedan framgår vilka kapitel och avsnitt som sammanställs inom finansdepartementet (FiD) resp. konjunkturinstitutet (KI).

Sektor	Avsnittet utformat inom	Prognos, %	
		FiD	KI
Privat konsumtion	KI	0,3	0,5
Offentlig konsumtion	FiD	1,0	1,0
Bruttoinvesteringar	KI	3,5	3,1
Lagerinvesteringar ¹	KI	1,2	1,2
Export av varor och tjänster	KI	7,4	7,0
Import av varor och tjänster	KI	6,5	7,0
Bruttonationalprodukt	FiD	2,8	2,6
<i>Några nyckeltal</i>			
Konsumentpriser, dec-dec		5	5,2
Konsumentpriser, genomsnitt		7	7,3
Sparkvot, förändring		0	-0,2
Industriproduktion		6,8	6,5
Industrins produktivitet		5,5	5

¹ Lagerförändring i % av föregående års BNP.

Inom finansdepartementet utarbetas kapitel 1, 2, 5 och 9. Konjunkturinstitutet skriver kapitlen 3, 4, 6, 7, 8 och 10.

UTVECKLINGEN
INOM OLIKA
OMRÅDEN

2 Den internationella utvecklingen¹

2.1 Allmän översikt

Tillväxten i *industriländernas* samlade BNP 1983 beräknas ha uppgått till 2 1/4%. Visserligen var tillväxten koncentrerad till ett mindre antal länder, men detta genomsnitt för industrivärlden innebar ändå en avsevärd förbättring jämfört med de senaste årens stagnation. Omsvängningen var i själva verket än mer markerad, och BNP i industriländerna beräknas sålunda ha ökat med 4% från fjärde kvartalet 1982 till fjärde kvartalet 1983 efter en minskning om 0,3% ett år tidigare.

Som framgått av beskrivningen i den preliminära nationalbudgeten var det främst till följd av en ökad privat efterfrågan som tillväxten 1983 kom till stånd, medan resursförbrukningen i offentlig sektor fortsatte att utvecklas i dämpad takt. En viktig orsak till ökningen av den privata konsumtionen var den avtagande inflationstakten; förutom att realinkomsterna därmed stärktes, bidrog den lägre inflationen till att åtminstone de korta nominella räntesatserna kunde falla, och sannolikt var det dessutom en bidragande orsak till att hushållens sparande minskade. Sänkta skatter i t. ex. Förenta staterna spelade också en roll för konsumtionsefterfrågan, och en del av konjunkturomsvängningen var hänförlig till omslaget i lagerinvesteringarna. Bostadsinvesteringarna gav ett betydande tillskott till efterfrågan i Nordamerika efter att tidigare ha fallit avsevärt. Mer överraskande i detta tidiga skede av konjunkturuppgången var den förhållandevis starka utvecklingen av industriinvesteringarna, särskilt i Nordamerika och Förbundsrepubliken Tyskland.

Tillväxten var emellertid som nämnts ojämnt fördelad mellan industriländerna. Konjunkturförstärkningen har sålunda hunnit olika långt och varit olika omfattande i skilda delar av industrivärlden. Den starka efterfrågetillväxten i Nordamerika riktade sig även i hög grad mot import från andra delar av världen. Denna importtillväxt förstärktes ytterligare av den stigande dollarkursen. Särskilt Förbundsrepubliken Tyskland, Japan och andra ostasiatiska länder kunde därigenom påtagligt öka sin export. I genomsnitt för de västeuropeiska länderna var tillväxttakten 1983 dock beskedlig. Till betydande del får detta tillskrivas den allmänt åtstramande finanspolitiken i flertalet europeiska länder. Arbetslösheten fortsatte därför att öka och även den totala sysselsättningen i Västeuropa föll under fjolåret.

Konjunkturuppgången i industrivärlden hade begränsade effekter på tillväxten i *utvecklingsländerna* 1983. I de oljeexporterande länderna gick den ekonomiska aktiviteten tillbaka för fjärde året i rad, och i övriga

¹ Kapitlet är utarbetat inom finansdepartementet.

2 Riksdagen 1983/84. I saml. Nr 150. Bilaga 1.1

Tabell 2:1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder 1981–1984
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD-områ- dets totala BNP i % ¹	1981	1982	1983 ²	1984 ³
<i>De sju stora länderna</i>					
Förenta staterna	40,2	3,0	-2,4	3,4	5 1/4
Japan	14,0	4,0	3,2	3,0	4
Förbundsrepubliken Tyskland	8,7	-0,1	-0,1	1,3	2 3/4
Frankrike	7,1	0,3	1,6	0,5	1/4
Storbritannien	6,3	-1,3	2,3	2,5	2 1/2
Italien	4,6	0,1	-0,3	-1,3	1 1/2
Canada	3,9	4,0	-4,2	3,0	5
<i>Norden</i>					
Danmark	0,7	-0,7	3,6	2,3	2 3/4
Finland	0,6	1,5	2,5	3,3	3 1/2
Norge	0,7	0,3	-0,6	3,3	2
Sverige	1,3	-0,5	0,4	2,3	2 1/2
<i>Vissa andra OECD-länder</i>					
Belgien	1,1	-1,1	1,1	0,0	1 1/4
Nederländerna	1,8	-0,8	-1,6	1,0	1 3/4
Schweiz	1,3	1,5	-1,2	-0,1	1 3/4
Österrike	0,9	-0,1	1,1	1,9	1 1/2
OECD-Europa	39,5	-0,0	0,6	1,1	2
OECD-totalt	100,0	1,9	-0,4	2,3	3 3/4

¹ 1982 års BNP, priser och växelkurser.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömning.

utvecklingsländer fortsatte tillväxten i en oförändrad takt om ca 1 1/2%. Stora skillnader förelåg mellan olika utvecklingsländer, men i åtskilliga länder innebar tillväxten sänkt inkomst per invånare. I särskilt de afrikanska och latinamerikanska länderna framtvingade svårigheterna att finansiera bytesbalansunderskotten och de stigande kostnaderna härför drastiska nedskärningar av den inhemska efterfrågan och andra åtgärder i syfte att dra ned importen; i genomsnitt gick BNP tillbaka 1983 i Afrika och Latinamerika. Resultatet blev påtagligt, och för de icke oljeproducerande länderna sammantagna halverades bytesbalansunderskottet från 1981 till 1983. De stigande räntekostnaderna på de utestående skulderna, främst p. g. a. den höga dollarkursen, ställde emellertid ökade krav på exportintäkter till dessa länder för att finansiera en given mängd import. Detta motverkade den gynnsamma effekten på bytesförhållandet av stigande råvarupriser. Under loppet av 1983 steg råvarupriserna exklusive olja i genomsnitt med 20%, mätt i SDR.

BNP-tillväxt och bytesbalanssaldo i utvecklingsländerna 1980–1984

	1980	1981	1982	1983	1984
<i>BNP-tillväxt, % per år</i>					
Oljeländer	- 2,0	- 4,0	- 4,3	- 1,1	4,7
Icke-oljeländer	4,8	2,8	1,5	1,6	3,5
<i>Bytesbalanssaldo, mrd \$</i>					
Oljeländer	111	53	-12	-16	- 8
Icke-oljeländer	-88	-109	-82	-56	-50

Källa: Internationella valutafonden.

Även de oljeexporterande utvecklingsländerna stramade åt – om än av mindre tvingande skäl än de akuta betalningssvårigheterna i övriga utvecklingsländer – den ekonomiska politiken som följd av de lägre exportintäkterna; köpkraften hos oljeländernas exportinkomster beräknas inte ha varit större 1983 än fem år tidigare.

Sedan den preliminära nationalbudgeten presenterades har utsikterna till en förstärkt internationell konjunkturuppgång 1984 underbyggts ytterligare. Förbättringen av det ekonomiska klimatet i Nordamerika har befasts och kan komma att ge impulser till högre tillväxt i andra delar av världen. Inte minst positivt i den hittillsvarande utvecklingen är att aktivitetshöjningen haft så begränsade effekter på inflationstakten och att investeringarna utvecklats så relativt sett starkt. Konjunkturutvecklingen i Europa har visat sig ge upphov till något snabbare tillväxt än man tidigare förmådde. Vid en förstärkt icke-inflationistisk tillväxt i industrivärlden blir dessutom de skuldyngda ländernas problem mindre akuta, och en högre efterfrågan kan därmed komma att genereras i dessa länder.

Hur varaktig konjunkturförbättringen kan bli är emellertid fortfarande osäkert, inte minst därför att den tidigare recessionen varit så utdragen. Återhämtningen i industriländerna är fortfarande obalanserad, både vad avser dess geografiska fördelning och sammansättningen av efterfrågan. Det är ännu ovisst om pris- och kostnadsutvecklingen bringats under långsiktig kontroll, och många strukturella problem kvarstår. Inriktningen av och effektiviteten i den ekonomiska politik som kommer att föras i de tongivande länderna är ett viktigt osäkerhetsmoment. Likaså ger de bestående höga realräntorna anledning till oro, och de växelkursrelationer som uppkommit under senare år återspeglar inte genomgående förefintliga skillnader i konkurrenskraft mellan länderna.

Utvecklingen i Förenta staterna förblir av central betydelse för de globala ekonomiska utsikterna 1984. Snabbheten i tillväxten där har givit upphov till oro för att den ekonomiska politiken snart måste stramas åt för att undvika en överhettning som riskerar att omintetgöra de framgångar som vunnits i inflationsbekämpningen. De korta räntesatserna har haft en viss uppåtriktad tendens den senaste tiden, antydande en ökande stramhet på kreditmarknaden. Brottet i dollarkursens uppgång kan också vara ett

Tabell 2:2 Konsumentprisernas utveckling 1980–1984

Årlig procentuell förändring

	1980	1981	1982	1983	Feb. 1983 Feb. 1984
<i>De sju stora länderna</i>					
Förenta staterna	13,5	10,4	6,1	3,2	4,6
Japan	8,0	4,9	2,7	1,9	2,9
Förbundsrepubliken Tyskland	5,5	5,9	5,3	3,0	3,1
Frankrike	13,6	13,4	11,8	9,6	8,9
Storbritannien	18,0	11,9	8,6	4,6	5,1
Italien	21,2	17,8	16,6	14,6	12,0
Canada	10,2	12,5	10,8	5,9	5,5
<i>Norden</i>					
Danmark	12,3	11,7	10,1	6,9	6,4
Finland	11,6	12,0	9,3	8,5	8,2
Norge	10,9	13,6	11,3	8,4	6,5
Sverige	13,7	12,1	8,6	8,9	7,9
<i>Vissa andra OECD-länder</i>					
Belgien	6,6	7,6	8,7	7,7	7,1
Nederländerna	6,5	6,7	6,0	2,8	3,6
Schweiz	4,0	6,5	5,6	3,0	2,9
Österrike	6,5	6,8	5,4	3,3	5,7
OECD-Europa	14,1	12,1	10,5	8,2	8,0
OECD-totalt	12,5	10,5	7,8	5,3	5,8

Källa: OECD.

tecken på begynnande förändrad tilltro till placeringar i dollartillgångar. Avgörande för inflationsutvecklingen på sikt är emellertid att det federala budgetunderskottet kan nedbringas. Det finns skäl att befara att diskussionen om hur detta bäst bör ske inte kommer att leda till konkreta resultat som får effekt valåret 1984. De reall expansiva effekterna av underskottet motverkas då av att finansieringen av underskottet har kontraktiva effekter genom att driva upp ränteläget och underblåsa inflationsförväntningarna. Det växande bytesbalansunderskottet ställer därtill krav på ökat utländskt kapitalinflöde samtidigt som det leder till en nedåtriktad press på dollarns värde.

Förväntningarna om en nedgång i dollarkursen har successivt förstärkts på senare tid. Efter en toppnotering i januari 1984 har dollarn fallit mot flertalet andra valutor. Skulle dollarn fortsätta att deprecieras under innevarande år, bör utrymmet öka för i första hand penningpolitiska lättnader i t. ex. Västeuropa, även om den amerikanska räntenivån skulle stiga något. En fortsatt högt värderad dollar, vilket torde förutsätta just en hög amerikansk räntenivå, kan å andra sidan förlänga de positiva reala effekterna på exporten från andra länder till Förenta staterna. Oavsett dollarkursens utveckling torde nettostimulansen från Förenta staterna visavi andra länder bli mindre 1984 än tidigare. I Storbritannien och Canada har tillväxten redan under 1983 legat på resp. varit högre än genomsnittet för industriländerna, och den torde kunna bli lika snabb även 1984.

I Japan och Förbundsrepubliken Tyskland förefaller det som om inflationstakten dämpats på ett mera bestående sätt. I båda länderna är finanspolitiken hårt inriktad på att reducera budgetunderskottet, i första hand genom begränsningar på utgiftssidan medan man söker undvika ökat skattetryck. En försvagning av den amerikanska dollarn kan bedömas ha särskilt stora gynnsamma effekter för dessa båda länder genom att möjliggöra penningpolitiska lättnader utan risk för inflationsimpulser från importen. Om sådana lättnader vidtas, begränsas också apprecieringen av den egna valutan så att den externa konkurrenskraften kan upprätthållas. Fortsatta förbättringar av företagens lönsamhet kan förväntas, vilket i så fall breddar grunden för den ökning av investeringarna som redan inletts; dessa har också påverkats av speciella statliga investeringsstöd.

I de två övriga större industriländerna, Frankrike och Italien, utvecklades BNP mycket svagt 1983 och föll t. o. m. något i Italien. Åtgärder för att begränsa de offentliga utgifterna eller att på annat sätt reducera budgetunderskottet verkar i kontraktiv riktning. Inflationsimpulserna är också starka i dessa länder.

För industriländerna sammantagna beräknas BNP-tillväxten 1984 till drygt 3 3/4 %, dvs. omkring 1 1/2 procentenhet mer än 1983. En jämförelse av ökningstalen för utvecklingen under loppet av åren 1983 och 1984 ger emellertid vid handen att tillväxten dämpas. Förklaringen står främst att finna i en förändrad lagerutveckling efter omsvängningen i konjunkturuppgångens inledningsskede, medan den slutliga efterfrågan i industriländerna beräknas öka ungefär lika snabbt 1984 som 1983. Den restriktiva ekonomiska politiken i flertalet europeiska länder bidrar till att tillväxttakten håller sig kvar på en relativt låg nivå. Den totala sysselsättningen i OECD-området kan beräknas stiga, men denna förbättring avser främst de icke-europeiska länderna; i Västeuropa måste en ytterligare ökning av arbetslösheten bedömas som en realistisk prognos. Inflationstakten beräknas bli något högre i Förenta staterna jämfört med föregående år, men i de flesta europeiska länderna förutses inflationen avta något eller förbli låg.

Den största förbättringen i tillväxthänseende 1984 kan utvecklingsländerna komma att svara för. Återigen är det fråga om stora skillnader mellan olika utvecklingsländer. En viss tillväxt kan åter äga rum i de afrikanska och latinamerikanska länderna, i många fall dock fortfarande lägre än tillväxten i folkmängd. Som angivits ovan har betydande resultat nåtts när det gäller förbättringen av externbalansen i dessa länder. En fortsatt och ytterligare något förstärkt tillväxt i industriländerna är en av de förutsättningar som är nödvändiga för att ge underlag för förnyad tillväxt i utvecklingsländerna. Dessa är dock generellt sett mer beroende av ränteutvecklingen i Förenta staterna och dollarkursen än vad industriländerna är. Det beror dels på fortsatt höga skuldtjänstkvoter med dollarn som dominerande lånevaluta i många av länderna, dels på att priserna på deras exportvaror i stor utsträckning noteras i dollar och att länderna sålunda inte får

någon förbättring i realinkomsten om dollarn skulle falla. Inflationen är alljämt över 30% i de icke oljeproducerande länderna i genomsnitt, men det är främst i de latinamerikanska länderna som prisstegringarna galopperar.

Oljepriset förutses kunna bli relativt stabilt under 1984. OPEC-länderna har under de senaste åren, trots den svaga efterfrågan i industriländerna, lyckats begränsa nedgången i oljepriset genom att hålla tillbaka utvinningen. Många producentländer har emellertid varit otåliga att höja utvinningen för att öka exportintäkterna, och rykten om ytterligare sänkningar av de officiella kontraktspriserna har inte saknats, ehuru de motverkats av den bestående politiska oron i Mellersta Östern. Med reservation för oförutsedda händelser talar mycket för att ev. förändringar i oljepriset blir små under 1984. Pressen nedåt torde i vart fall successivt uppvägas av en ökad efterfrågan i förbrukarländerna som hittills under konjunkturuppgången dragit på sina lager.

Världshandeln påverkades av den globala recessionen och, inte minst, importbegränsningarna i de icke oljeproducerande utvecklingsländerna så, att volymen föll med 2,5% 1982. Under första delen av 1983 skedde emellertid en omsvängning och för helåret 1983 beräknas ökningen ha varit ca 2%. Mätt mellan fjärde kvartalet 1982 och motsvarande kvartal 1983 kan volymtillväxten beräknas till ca 7%. Denna höga tillväxttakt kan knappast bibehållas under loppet av 1984, men också drygt 5% ökning innebär ett klart expansivt inslag. Förskjutningarna i bytesförhållande mellan industriländerna och utvecklingsländerna bedöms bli små men vara till de senares fördel. Utvecklingsländerna som grupp betraktat beräknas därmed kunna befästa den uppnådda förbättringen av bytesbalansaldot och även kunna finansiera de återstående underskotten så, att de kan förstärka sina valutareserver.

Fortfarande är skuldproblemet ojämnt fördelat mellan olika länder. Det är för de värst utsatta länderna en mycket långsiktig process att nedbringa skuldpositionerna till en hanterbar nivå. De strukturella problemen i flertalet av industriländerna är likaså av långsiktig natur och kan komma att bidra till att dämpa och förkorta den pågående återhämtningen.

2.2 Länderöversikter

Förenata staterna

Uppgången i den amerikanska ekonomin var under 1983 mycket kraftig. Efter en för efterkrigstiden osedvanligt utdragen och djup lågkonjunktur kom aktiviteten åter igång under senhösten 1982. Bakom uppgången låg bl. a. den expansiva finanspolitik som förts de senaste åren i kombination med den mer flexibla tillämpning av de penningpolitiska målen som iakttagits sedan hösten 1982. En oväntat snabb nedgång i inflationstakten har också bidragit till den ökade efterfrågan.

Accelerationen i den ekonomiska aktiviteten under loppet av 1983 var mycket kraftig. BNP beräknas för året i genomsnitt ha ökat med 3,4 %, men räknat under loppet av året var tillväxttakten nästan dubbelt så hög.

BNP-tillväxten i Förenta staterna per kvartal, årstakt

1983 kv 1	kv 2	kv 3	kv 4	1984 kv 1
2 1/2 %	9 3/4 %	7 1/2 %	5 %	7 1/4 %

Den privata konsumtionen har utvecklats starkt. Detaljhandelsförsäljningen ökade på ett år till februari 1984 med nära 15 % och försäljningen av kapitalvaror med nästan dubbelt så mycket. Hushållens disponibla inkomster ökade 1983 med över 3 %, både till följd av den lägre inflationstakten och det skattesänkingsprogram vars sista steg genomfördes i juli 1983. Även det förbättrade sysselsättningsläget har bidragit till den höjda köpkraften. Löneökningarna har däremot varit låga både i nominella och reala termer. Konsumtionsuppgången har till viss del finansierats av en nedgång i sparandet. Sparandet som andel av den disponibla inkomsten beräknas 1983 ha sjunkit med över 1 procentenhet till under 5 %.

Den offentliga konsumtionen har hållits tillbaka genom nedskärningar i många utgiftsprogram bl. a. för sociala ändamål. Skattesänkningar och ökade försvarsutgifter har dock medfört ett växande underskott i den federala budgeten. För det budgetår som slutade den 30 september 1983 blev underskottet 195 miljarder dollar, nära dubbelt så stort som budgetåret 1982. Räknas hela den offentliga sektorn blev underskottet 1983 lägre, eller ca 130 Mrd, vilket motsvarar knappt 4 % av BNP.

Företagens investeringar har trots det fortsatt höga ränteläget ökat kraftigt under loppet av 1983. Denna investeringsuppgång gäller dock enbart maskiner och annan utrustning. Bostadsbyggandet började öka redan under 1982 och igångsättningstakten var första kvartalet 1984 nära dubbelt så hög som två år tidigare. Lagren har under de senaste åren minskat kraftigt, men denna nedgång bromsades upp under våren 1983 och under hösten ökade lagren i takt med produktionen. Omslaget i lagerutvecklingen har bidragit till den ökade produktionen. Lagerkvoten är dock nere på en historiskt mycket låg nivå.

Industriproduktionen ökade mycket kraftigt under 1983 och låg i februari 1984 nästan 20 % över bottenläget drygt ett år tidigare. Tillväxten skedde främst genom en förbättrad produktivitet men också genom en ökad insats av arbetskraft. Bilindustrin ökade sin produktion särskilt snabbt. Kapacitetsutnyttjandet i hela industrin steg från 69 % vid bottenläget senhösten 1982 till över 80 % i januari 1984. Vid ett kapacitetsutnyttjande på 80–83 % brukar investeringarna ta ordentlig fart i Förenta staterna.

Den snabba tillväxten fick oväntat omedelbara effekter på sysselsättningen. Antalet sysselsatta har sedan december 1982 ökat med mer än 4 1/2 miljon personer. Arbetslösheten har under samma tid gått ned från 10,8% av arbetskraften till 7,8% i februari 1984, vilket motsvarar 9 miljoner personer. Inflationstakten bromsades också upp och var sommaren 1983 nere i 2,9% mätt som tolv månadsförändring. Oljeprisutvecklingen, apprecieringen av den amerikanska dollarn och den goda produktivitetstillväxten har verkat prisdämpande. De senaste månaderna har inflationen åter ökat och motsvarade i årstakt ca 5% första kvartalet 1984.

Den höga dollarkursen har urholkat den amerikanska industrins konkurrenskraft. När dollarn var som starkast i januari 1984 låg den effektiva växelkursen 50% över kursen sommaren 1980. Beräkningar tyder på att dollarn skulle vara övervärderad med omkring 20–25%.

Tillsammans med den kraftigt ökande efterfrågan i Förenta staterna bidrog den höga dollarkursen till att importen ökade med 7% 1983 samtidigt som exporten gick tillbaka med 6%. Handelsbalansen har härigenom försämrats så att underskottet 1983 blev knappt 70 miljarder dollar mot 37 miljarder dollar året innan. Underskottet i bytesbalansen beräknas till 42 miljarder dollar vilket motsvarar 1,3% av den amerikanska bruttonationalprodukten. En mycket stor restpost inkluderande bl. a. oregistrerade tjänstebetalningar motväger delvis detta underskott.

Ränteläget har legat relativt stabilt det senaste året men pressades något uppåt under hösten 1983 och under första kvartalet 1984. Räntan för förstklassiga låntagare, prime rate, höjdes i mars och april i två steg till 12% efter att ha legat stilla sedan augusti 1983. Även diskontot höjdes i april. Penningmängden har också utvecklats stabilt under det senaste året. Det snävare penningmängdsmåttet M1 har i stort sett legat stilla sedan september 1983. En central fråga är om Federal Reserve kommer att tillåta en kraftigare expansion av penningmängden för att bereda utrymme för den ökade tillväxten eller om man kommer att hålla fast vid en stram penningpolitik och därmed bidra till ett ånyo stigande ränteläge. Så länge det saknas tecken till att Federal Reserve skulle frångå sin strama penningpolitik torde kombinationen av stora budgetunderskott, ökande underskott i bytesbalansen samtidigt som kapitalinflödet tenderar att avta samt den allmänna aktivitetshöjningen komma att skapa en fortsatt press uppåt på räntan.

Budgetunderskottet för budgetåret 1984 beräknas bli ca 180 miljarder dollar, något lägre än utfallet för budgetåret 1983. President Reagans budgetförslag för 1985 och framskrivningar av budgeten för åren härefter visar på fortsatt mycket stora finansieringsbehov för den offentliga sektorn. Även om budgetsaldot inte skulle försämras kvarstår att det strukturellt betingade underskottet inte begränsas när aktiviteten nu ökar. Det finns stor risk att staten som låntagare kommer att tränga undan andra låntagare vilkas investeringsvilja samtidigt är stigande. Följden skulle då

bli att ränteläget stiger, både i Förenta staterna och omvärlden. Det är emellertid knappast sannolikt att mer avgörande finanspolitiska beslut kommer att fattas redan valåret 1984. Den första etappen i det nödvändiga besparingsarbetet som f. n. är föremål för förhandlingar mellan partierna i kongressen torde främst komma att påverka budgetåren 1986 och 1987. Den överraskande snabba tillväxten i ekonomin kan dock komma att förstärka budgeten något på kort sikt och reducera det federala lånebehovet.

Den fundamentala obalansen i varu- och tjänsteflödet har redan medfört protektionistiska åtgärder. I längden måste denna obalans också få konsekvenser på växelkursläget. Dollarn har också sedan mitten av januari i år förlorat ca 5% i styrka. Det förefaller sannolikt att dollarn kommer att fortsätta att försvagas men frågan är när en sådan försvagning inträder, i vilken takt och med hur mycket.

Tillväxten väntas fortsätta under 1984 om än i något långsammare takt. Redan aktivitetsnivån under första kvartalet 1984 låg $4\frac{1}{4}\%$ över årsgenomsnittet för 1983. Med en tillväxt under resten av året på 3% i årstakt beräknas BNP-ökningen 1984 bli drygt 5%.

Hushållens disponibla inkomster fortsätter att stiga både till följd av den kraftigt ökande sysselsättningen och effekterna av skattesänkingsprogrammet och till följd av stigande ränteinkomster. Sparandet väntas fortsätta vara lågt och den privata konsumtionen beräknas öka i samma takt som BNP, dvs. med ca 5%. Den stigande efterfrågan torde medföra att inflationstakten ökar något, till drygt 5% mot slutet av året, trots en mycket god produktivitetsutveckling och låga nominella löneökningar. Om dollarkursen faller ytterligare skulle detta bidra till en viss inflationsökning även om importandelen i den amerikanska ekonomin fortfarande endast utgör omkring 10%.

Ökade försvarsanslag kommer att mer än motverka de nedskärningar som förutses på övriga utgiftsposter i budgeten. Den offentliga konsumtionen beräknas därför öka med $1\frac{1}{2}\%$.

Investeringarna väntas öka med över 10% 1984. Företagens vinstläge har förbättrats, visserligen från en låg nivå, och kapacitetsutnyttjandet har i många branscher nått den nivå där man måste överväga nyinvesteringar. Det finns också stora eftersatta investeringsbehov samtidigt som införandet av ny teknologi accelereras. Den höga realräntans investeringshämmande effekter motverkas av behandlingen av företagens kapitalkostnader i skattesystemet. Även bostadsinvesteringarna fortsätter att öka och på den offentliga sidan har ett program för väginvesteringar beslutats.

Den kraftiga efterfrågan har fört med sig att lagren var utomordentligt små vid årsskiftet 1983/84. En begränsad lageruppyggnad under loppet av året, något snabbare än produktionstillväxten, är trolig när tillväxttakten i ekonomin dämpas.

Externbalansen torde fortsätta att försämrats under 1984. Importen av

varor och tjänster väntas öka med över 15 %. Exporten beräknas trots konkurrenskraftsförsämringen ligga kvar på 1983 års nivå, till följd av en starkare efterfrågan från utlandet. Underskottet i handelsbalansen skulle härigenom bli drygt 100 miljarder dollar. Bytesbalansunderskottet väntas fördubblas till drygt 80 miljarder dollar.

Sysselsättningen väntas fortsätta att öka och bidra till att arbetslösheten motsvarar ca 7 % av arbetskraften i slutet av året.

Försörjningsbalans Förenta staterna
Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	1,4	4,2	5
Offentlig konsumtion	1,8	0,4	1 1/2
Fasta bruttoinvesteringar	-6,9	8,4	12
Lager ¹	-1,2	0,5	3/4
Utrikesbalans ¹	-0,9	-1,2	-1
BNP	-1,9	3,4	5 1/4

¹ Förändring i % av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Japan

Efter en period med måttligare tillväxt tilltog den ekonomiska aktiviteten i Japan under senare delen av 1983 till följd av en kraftig exportefterfrågan, främst från Förenta staterna. Industriproduktionen förstärktes gradvis och BNP beräknas för helåret 1983 ha ökat med 3 %.

I syfte att stimulera den inhemska efterfrågan presenterade regeringen i oktober 1983 ett paket av åtgärder som omfattade bl. a. ökade anslag till offentliga arbeten och skattesänkningar. Samtidigt sänktes diskontot med en halv procentenhet till 5 %.

För 1984 förutses den inhemska efterfrågan lämna ett större bidrag till tillväxten i den japanska ekonomin. Den privata konsumtionen beräknas öka med drygt 3 1/2 % eller något mer än under 1983. Bostadsbyggandet, som under föregående år sjönk kraftigt, väntas öka med 5 % under 1984. Den goda lönsamhetsutvecklingen inom japansk industri under 1983 väntas fortsätta och tillsammans med fortsatt gynnsamma exportutsikter medverka till en ökning av industrins investeringar. De offentliga investeringarna förutses däremot falla men de fasta bruttoinvesteringarna sammantagna öka med ca 2 %. Lagerinvesteringarna förväntas inte öka nämnvärt under 1984.

För innevarande år beräknas utvecklingen av import och export leda till ökande överskott i bytesbalansen. Detta skulle innebära att den yttre efterfrågan ger ett bidrag till BNP-tillväxten på ca 1 procentenhet.

Den totala produktionen beräknas komma att öka med drygt 4 % under 1984.

Arbetslösheten stabiliserades mot slutet av 1983 kring 2,6%, vilket är en historiskt hög nivå i Japan. Sysselsättningen förväntas öka svagt under 1984 men till följd av att arbetskraften samtidigt växer genom ökad kvinnlig yrkesverksamhet, kan arbetslösheten komma att ligga kvar strax under 3% under 1984.

Inflationstakten i Japan blev under 1983 lägre än 2%, vilket delvis förklaras av de under året sjunkande oljepriserna och förstärkningen av den japanska valutan. Med tanke på den förväntade fortsatt stabila utvecklingen för arbetskraftskostnaderna, förefaller en ökning av konsumentpriserna med 1 1/2–2% även under 1984 sannolik.

För prognoserna är utvecklingen på valutamarknaderna av stor vikt. En mera påtaglig uppvärdering av yens värde kan komma att något reducera tillväxttakten i ekonomin. Å andra sidan kan en försvagad dollar möjliggöra penningpolitiska lättnader utan åtföljande risk för inflationsimpulser från importsidan.

Regeringen avser att under 1984 fortsätta sin strama finanspolitik med syfte att begränsa budgetunderskottet och statens upplåningsbehov. Genom i första hand begränsningar på utgiftssidan vill man under 1984 nedbringa budgetens underskott till 4 1/4% av BNP. Regeringen har ställt i utsikt åtgärder för att underlätta tillträdet till den japanska marknaden och för att liberalisera kapitalrörelserna. De ekonomiska effekterna på kort sikt av dessa åtgärder torde dock bli begränsade.

Försörjningsbalans Japan

Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	4,2	3,3	3 1/2
Offentlig konsumtion	3,5	2,4	1 1/4
Fasta bruttoinvesteringar	1,8	0,2	2
Lager ¹	-0,1	-0,6	1/4
Utrikesbalans ¹	0,2	1,6	1
BNP	3,2	3,0	4

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Föbundsrepubliken Tyskland

Den ekonomiska återhämtning som inleddes i Förbundsrepubliken kring årsskiftet 82/83 har fortsatt med tilltagande styrka. Under första halvåret 1983 utgjorde den inhemska efterfrågan den främsta drivkraften för utvecklingen. Efter en viss avmattning efter halvårsskiftet har en stark exportefterfrågan bidragit till att återhämtningen tagit ny fart från och med sista kvartalet 1983.

Under 1983 ökade BNP med 1,3%. De av skattelättnader temporärt stimulerade privata investeringarna, ett reducerat sparande samt, särskilt

under årets första hälft, en viss lageruppbyggnad utgjorde de viktigaste elementen i uppgången.

Bland annat till följd av den momshöjning med en procentenhet som vidtog vid halvårsskiftet 1983 utvecklades den privata konsumtionen endast långsamt under året, vilket återspeglades bl. a. i detaljhandelns omsättning. Den privata konsumtionen förväntas under 1984 endast ge ett svagt bidrag till tillväxten. En genomsnittlig ökningstakt på knappt 1% bedöms vara sannolik under antagandet att hushållens sparkvot ligger kvar på nuvarande förhållandevis låga nivå (12%).

Den offentliga konsumtionen förutses förbli oförändrad under 1984. Budgetunderskottet som enligt regeringens intentioner skulle sänkas till 2,5% av BNP under 1983, blev i själva verket aningen lägre än så. För 1984 är målet satt till 2%. Det federala underskottet avses minska med 6 miljarder DM till 35 miljarder medan den offentliga sektorns samlade underskott beräknas minska med 12 miljarder. Den ekonomiska politiken förblir således koncentrerad på att konsolidera de offentliga finanserna och att skapa gynnsamma betingelser för privata investeringar.

Lagerförändringar förutses spela en obetydlig roll för konjunktrens utveckling under 1984. Bruttoinvesteringarna bedöms fortsätta att ge ett påtagligt bidrag till tillväxten. Till detta bidrar de förbättrade exportutsikterna, en god lönsamhetsutveckling, måttliga lönekostnadsökningar samt den stärkta tillförsikten inom näringslivet beträffande ett fortsatt positivt konjunkturförlopp. Investeringsaktiviteten tilltar och aktuella företagsenkäter tyder på att den accelererande ökningen av industriproduktionen också inneburit en ökad benägenhet att investera i utökad kapacitet. Kvardröjande stimulanser, särskilt avseende byggnadsinvesteringar, spelar också in. Framgångarna med nedskärningarna av de offentliga utgifterna, även på delstatlig och kommunal nivå, gör att det kan bli utrymme för en viss ökning av de offentliga investeringarna under 1984. Totalt beräknas de fasta bruttoinvesteringarna, offentliga och privata, öka 5-6% i volym.

Exportefterfrågan kommer under 1984 att fortsätta att spela en viktig roll för uppgången i den västtyska ekonomin. Bedömningarna för såväl investeringsutvecklingen som industriproduktionen baserar sig i väsentlig grad på en fortsatt god exportkonjunktur. Handelsbalansens överskott, som under 1983 reducerades med 9 miljarder till 42 miljarder DM, torde under 1984 förbättras något, medan bytesbalansen förväntas ge ett överskott i samma storleksordning som 1983, dvs. ca 10 miljarder DM.

Återhämtningen under 1983 har bromsat upp ökningen i arbetslösheten. Tendenser till en svag förbättring av sysselsättningsläget börjar skönjas i form av att antalet arbetslösa ungdomar och korttidspermitterade minskat. De lediga platserna ökar i antal. Den genomsnittliga arbetslösheten under 1983 låg på 9,1%, vilket motsvarar drygt 2,2 miljoner arbetslösa. Någon mer påtaglig reduktion i arbetslösheten väntas ej kunna ske under 1984.

Prisökningstakten har sedan mitten av 1982 varit avtagande. Konsu-

mentpriserna steg under 1983 med 3%. Trots en svag uppåtriktad press i början av året förväntas inflationen under 1984 inte påtagligt överstiga föregående års. Lönekostnaderna antas öka med 3,5% under 1984, vilket kan jämföras med 3,3% under 1983.

Penningpolitiken karakteriserades av viss stramhet redan under förra året. Eftersom penningmängdstillväxten under 1983 legat något över målintervallets (4–7%) övre gräns och till följd av det höga ränteläget i Förenta staterna, höjdes Lombardräntan i september 1983 från 5 till 5,5%. Tillväxttakten har därefter mattats något och målet för 1984 har satts till 4–6%.

Sammantaget kan BNP under 1984 förväntas öka med inemot 3% i Förbundsrepubliken. Den under 1983 inledda och accelererande tillväxten tycks alltså konsolideras under 1984 med bidrag från både privata investeringar och export. Konjunkturbilden under första kvartalet 1984 ger snarast stöd för antaganden om en förstärkt investeringskonjunktur. Utvecklingen av orderingången till industrin har bidragit till ett positivt stämmingsläge och tilltagande optimism inom näringslivet. Samtidigt finns flera osäkerhetsfaktorer. Även om för närvarande inga stimulansåtgärder planeras, utgör den höga arbetslösheten ett allvarligt problem. Diskussionerna kring införandet av 35-timmars arbetsvecka kan befaras leda till konflikter på arbetsmarknaden. Tillväxtens exportberoende gör också att en eventuell avmattning i den internationella konjunkturutvecklingen, tilltagande protektionism eller en förvärrad skuldcrisis kan störa den västtyska återhämtningen.

Försörjningsbalans Förbundsrepubliken Tyskland

Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	-2,2	1,0	1
Offentlig konsumtion	-1,1	-0,2	0
Fasta bruttoinvesteringar	-5,4	2,9	5 1/2
Lager ¹	0,5	0,7	1/4
Utrikesbalans ¹	1,0	-0,5	1/2
BNP	-1,0	1,3	2 3/4

¹ Förändring i % av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Frankrike

Den omläggning av den ekonomiska politiken i åtstramande riktning som skedde under 1982 fortsatte under 1983. I mars beslutade regeringen om genomförandet av ett åtstramningspaket som kombinerades med en justering av valutakursen. Dessa åtgärder har, tillsammans med de särskilt under årets början sjunkande oljepriserna, inverkat gynnsamt dels på den utrikes balansen, dels på inflationstakten. Den förda politiken innebar en

svag BNP-tillväxt på endast 0,5% under året samtidigt som sysselsättningsläget allvarligt förvärrades.

Under 1984 bedöms hushållens disponibla inkomster komma att fortsätta att minska. Den privata konsumtionen förutses stagnera eller möjligen öka svagt, till följd av en ytterligare minskning av sparandet.

Som en följd av markerade neddragningar av de offentliga investeringarna och i bostadsbyggandet, minskade de fasta bruttoinvesteringarna med 2,6% under 1983. De privata investeringarna väntas öka med 3,5% under 1984 medan bostadsinvesteringar och offentliga investeringar fortsätter att gå ned. Totalt sett beräknas därmed bruttoinvesteringarna minska även under 1984 med åtminstone halvannan procent. Även lagerförändringarna förväntas inverka återhållande på tillväxten.

Totalt väntas den inhemska efterfrågan minska med omkring 0,5%.

Under 1983 har det avgjort starkaste bidraget till BNP kommit från den externa efterfrågan. Denna tendens väntas gälla även 1984. En ökande export (+2,5%), kombinerad med en minskning av importen (-1,0%), möjliggjorde en halvering av handelsbalansens underskott under föregående år från 92 till 42 miljarder franc. Turistnettot ökade sitt positiva bidrag till bytesbalansen från 12 till drygt 20 miljarder och väntas ligga kvar på denna nivå 1984. Bytesbalansen i dess helhet förbättrades med 50 miljarder franc till ett underskott på 29 miljarder. De kraftiga underskotten i handelsbalansen under inledningen av 1984 ger anledning att förutse ett underskott för helåret på mellan 20 och 30 miljarder franc. Med ett oförändrat stort bidrag från turismen men en allt tyngre räntebörda skulle bytesbalansens underskott därmed åter öka till mellan 40 och 50 miljarder. Ett osäkerhetsmoment i detta sammanhang är valutakursens utveckling. Även dollarkursens svårbedömda fortsatta utveckling spelar här in.

Regeringens inflationsmål för 1983 på 8% vid årets slut kunde inte upprätthållas. Utfallet blev 9,3%. Regeringen har för 1984 fastställt målet 5% vid årets slut. Flertalet bedömare betraktar denna målsättning som orealistisk. En genomsnittlig inflationstakt under 1984 på omkring 8,5% bedöms trolig. Bland annat antas den gradvisa liberaliseringen av priskontrollen på industriprodukter härvid spela in. Utvecklingen innebär visserligen att skillnaden i prisstegringstakt i förhållande till kringliggande länder krymper men inflationen ligger alltjämt högre i den franska ekonomin än i de viktigaste konkurrentländerna. Utfallet under såväl januari som februari 1984 blev 0,7%. För timlönerna förutses en ökningstakt på 8-10% under 1984.

Penningmängden har under 1983 ökat med 9%. För 1984 avses ökningstakten inskränkas till 6%.

Läget på den franska arbetsmarknaden fortsätter att allvarligt försämraras. Under andra halvåret 1983 ökade arbetslösheten i allt snabbare takt och uppgick vid årsslutet till mer än 9%, vilket motsvarar mer än 2,1 miljoner människor. Trots kraftiga arbetsmarknadspolitiska insatser mins-

kar också antalet lediga platser samtidigt som arbetslöshetsperioderna tenderar att bli längre. En fortsatt kraftig ökning av antalet arbetslösa med omkring 200 000 förutses för 1984, varefter arbetslösheten skulle komma att överstiga 10%.

Sammanfattningsvis kan konstateras att allt tyder på att den strama ekonomiska politiken kommer att fortsättas under 1984. Ansträngningarna att minska de offentliga utgifternas ökningstakt fortsätter. Regeringen har utfäst sig att begränsa budgetunderskottet till högst 3% av BNP. Samtidigt önskar man genomföra en mödosam strukturell omvandling av industrin, balansera socialförsäkringssektorn samt, enligt presidentens uttryckliga utfästelse, minska det totala skatte- och avgiftstrycket med en procentenhet från 45,5% till 44,5% av BNP. Även om de pågående löneförhandlingarna tyder på sjunkande lönekostnadsökningar för 1984 är det tveksamt om draghjälpen från detta håll blir tillräcklig.

Sammantaget förväntas BNP:s utveckling under 1984 bli mycket svag. Dess tillväxt torde inte komma att uppgå till mer än 1/4% och till avgörande del förklaras av den yttre efterfrågan.

Försörjningsbalans Frankrike
Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	3,0	0,8	1/4
Offentlig konsumtion	2,2	-0,1	0
Fasta bruttoinvesteringar	0,5	-2,6	-1 3/4
Lager ¹	0,9	-0,3	- 1/4
Utrikesbalans ¹	-1,9	0,8	1/2
BNP	1,6	0,5	1/4

¹ Förändring i % av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Storbritannien

Konjunkturen vände uppåt i Storbritannien redan i mitten av 1981. Tillväxten har dock varit svag om man bortser från oljeproduktionen i Nordsjön. En orsak till den måttliga uppgångstakten är att aktiviteten i Storbritannien ökat tidigare än i andra länder och att därför någon draghjälp utifrån inte erhållits. Vidare har produktionen hämmats av att både penning- och finanspolitik under de senaste åren haft en stram inriktning i syfte att få ned inflationen. Prisstegringstakten har också reducerats kraftigt från 20% våren 1980 till ca 5% i februari 1984. Under samma period fördubblades arbetslösheten och har det senaste året legat på en nivå kring 3 miljoner personer, motsvarande omkring 12 1/2% av antalet i arbetskraften. Konjunkturuppgången har inte medfört någon minskning av arbetslösheten trots att sysselsättningen har ökat något.

Den totala produktionen ökade 1983 med ca 2 1/2%. De faktorer som

burit upp återhämtningen har varit privat konsumtion och lagerrörelser. Sparandet har minskat kraftigt. Dess andel av hushållens disponibla inkomster var 1980 ca 15 % och beräknas 1983 ha gått ned till drygt 8 %. Även bostadsbyggandet har ökat kraftigt. Efterfrågeökningen har resulterat i en kraftig stegring av importen av andra varor än olja, med nära 9 % 1983. Exporten av industrivaror minskade något 1983, trots att konkurrenskraften förbättrats under de senaste åren. Bytesbalansöverskottet reducerades dock bara med omkring 3 miljarder pund 1983 från motsvarande 2 % av BNP 1982 till 3/4 % 1983 till följd av att nettoexporten av olja samtidigt steg. Det engelska pundets effektiva kurs har sjunkit med över 20 % sedan årsskiftet 1980/81.

Den långsiktigt restriktiva inriktningen av finanspolitiken har lett till att den offentliga sektorns lånebehov reducerats från motsvarande ca 5 % av BNP 1979–1981 till ca 3 1/4 % av BNP de tre senaste budgetåren. Ambitionen har egentligen varit större men särskilt den kommunala sektorns verksamhet har inte minskat i planerad omfattning. För budgetåret 1983/84 beräknas lånebehovet ha uppgått till ca 10 miljarder pund. För det innevarande budgetåret är målet enligt den i mars 1984 framlagda budgeten att upplåningsbehovet skall reduceras till 2 1/4 % av BNP. Budgeten kommer dock att ha en mer expansiv inverkan än dessa tal ger sken av genom att medel tillförs genom försäljning av statliga bolag och genom tidigareläggning av inbetalning av importmoms. I budgeten lades fram förslag om lättnader i inkomstbeskattningen genom att bl. a. grundavdraget höjs och ett 5-årigt program för lättnader i företagsbeskattningen. Vidare föreslås att arbetsgivaravgiften på 1 % avskaffas.

I samband med budgeten från mars 1983 justerades penningmängdsmålen ned med en procentenhet. Till att börja med under fjolåret låg penningmängdsutvecklingen klart över målen men kom under hösten ned inom målintervallen. I samband med den budget som presenterades i mars 1984 förlängdes penningmängdsmålen. Tonvikten läggs nu vid ett bredare mått, £M3, där 6–10 % ökning i årstakt tillåts, och ett snävare mått, sedelmängden MO, som tillåts öka inom intervallet 4–8 % i årstakt. Penningpolitiken torde lämna fortsatt utrymme för en tillväxt och inflation av nuvarande storleksordning.

Bristande konkurrenskraft för stora delar av den brittiska industrin kvarstår som ett av de centrala problemen för Storbritannien. Höga arbetskraftskostnader per producerad enhet till följd av ineffektivitet, höga löneavtal och en växelkurs som tidigare drivits upp av Nordsjöoljan är faktorer som bidragit till den försämrade konkurrenskraften. De senaste åren har dock både löneavtal, produktiviteten och växelkursen utvecklats mer positivt. Storbritannien har dock fortsatt att förlora marknadsandelar till följd av att industrisektorn krympt så kraftigt och importpenetrationen på hemmamarknaden har ökat.

Under 1984 väntas tillväxten få en bredare bas genom att både den

inhemska och den externa efterfrågan torde öka. Den privata konsumtionen torde inte stiga lika kraftigt som under föregående år. Visserligen väntas lönerna i genomsnitt öka med omkring 7% 1984, vilket vid en inflation på fortsatt 5–6% lämnar utrymme för höjda reallöner. Begränsade skattesänkningar bidrar också till ökad köpkraft för hushållen. Sparandet väntas dock sluta att falla 1984. Företagens investeringar börjar åter ta fart till följd av ett bättre vinstläge och ett höjt kapacitetsutnyttjande. Även bostadsinvesteringarna förutses fortsätta att öka. Lagren har dragits ned mycket kraftigt sedan 1979 men beräknas 1984 öka något snabbare än tillväxten i ekonomin. Den ökade inhemska efterfrågan torde komma att bidra till en höjd import. Trots en fortsatt ökning av oljeproduktionen och exporten torde utrikesbalansen försämrans något. Exporten av tjänster förbättras mer än varusidan.

Den totala produktionen kan beräknas öka med 2 1/2%, vilket visserligen kommer att höja sysselsättningen men inte tillräckligt för att väsentligt reducera arbetslösheten från dagens nivå på drygt 3 miljoner personer. Den brittiska regeringen lägger stor vikt vid inflationsbekämpningen, men med dagens efterfrågesituation torde inflationstakten under 1984 ändå komma att överstiga 5%.

Försörjningsbalans Storbritannien

Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	1,4	3,7	2 1/2
Offentlig konsumtion	1,3	2,7	1
Fasta bruttoinvesteringar	5,9	4,5	5
Lager ¹	0,9	0,8	1/2
Utrikesbalans ¹	-0,5	-1,2	- 3/4
BNP⁴	2,3	2,5	2 1/2

¹ Förändring i % av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

⁴ Bruttonationalprodukten till marknadspris, mätt från användningssidan.

Danmark

Den omläggning av den ekonomiska politiken som skedde i samband med regeringsskiftet hösten 1982 och som bl. a. innebar slopande av löne- och vissa transfereringsindexeringar, nedskärningar av offentliga utgifter samt inkomstpolitiska riktlinjer, ledde under fjolåret till ökad aktivitet den utlandskonkurrerande sektorn. Den inhemska efterfrågan utvecklades svagt i förhållande till tidigare år bl. a. till följd av en mycket restriktiv finanspolitik, vilken beräknas ha haft en dämpande effekt på produktionen motsvarande ca 3% av BNP. Förtroendet i ekonomin stärktes och medverkade till ett snabbt räntefall under första halvåret samtidigt som inflationstakten märkbart mattades av. Nedgången i räntenivån har dock kunnat förenas med bibehållen stabil växelkurs för den danska kronan. Ar-

betslösheten höll sig under större delen av året på en oförändrat hög nivå, ca 10 1/2 % av arbetskraften.

Investeringarna i energisektorn fortsatte att stiga under 1983. Industriinvesteringar och bostadsbyggande stimulerades som en följd av räntenedgången medan de offentliga investeringarna minskade. Den privata och offentliga konsumtionen hölls tillbaka genom åtstramningsåtgärderna. Härigenom drogs importökningen ned och eftersom samtidigt exporten gynnades av högre efterfrågan till följd av den internationella återhämtningen och en förbättrad konkurrenskraft, gav utrikeshandeln ett väsentligt bidrag till ökningen i den samlade bruttonationalprodukten. BNP beräknas ha stigit med drygt 2 % 1983.

Handelsbalansen förbättrades märkbart till följd av den ökade industriexporten och visade ett överskott på närmare 13 miljarder danska kronor, en ökning med 9 miljarder kronor jämfört med 1982. Förbättringen i bytesbalansen blev också betydande genom att den tidigare ökningen i räntebetalningarna till utlandet kunde dämpas. Bytesbalansunderskottet minskade från närmare 19 miljarder kronor 1982 till ca 10 1/2 miljarder kronor 1983, vilket motsvarar drygt 2 % av BNP.

Den ekonomiska politiken är fortsatt inriktad på att minska budgetunderskottet och pressa ned prisstegringarna vid oförändrad växelkurs samt att nå balans utrikesbetalningarna i ett medelfristigt perspektiv. Finanspolitikens kontraktiva inverkan på produktionen blir dock troligen något mindre än förra året. Penningpolitiken har haft en expansiv inverkan genom att ökningen i penningmängden har tillåtits att ligga på en hög nivå.

I början av förra året ingicks på flertalet avtalsområden tvååriga löneuppgörelser, vilka i stor utsträckning hölls inom regeringens riktlinjer om högst 4 % ökning per år.

Timlönekostnaden i den privata sektorn väntas härigenom avta från över 11 % 1982 till 8 1/2 % 1983 och 5 % 1984. Genom de lägre löneökningarna och lägre importprisökningar halverades inflationstakten under loppet av 1983 och var vid slutet av året omkring 5 %. I genomsnitt steg konsumentpriserna 1983 med knappt 7 % jämfört med 1982.

De flesta faktorer pekar på en fortsatt försiktig tillväxt 1984, även om den strama finanspolitiken och den sannolikt dämpade utvecklingen av hushållens realinkomster bör ha en återhållande effekt. Samtidigt finns skäl att anta att några av de faktorer som låg bakom uppgången under 1983 inte kan fortsätta i år. Detta gäller i första hand energiinvesteringarna och hushållens köp av varaktiga konsumtionsvaror.

Sammansättningen av de privata investeringarna förväntas skifta. Den snabba expansionen i utbyggnaden av gas- och oljeproduktionen i Nordsjön med åtföljande investeringar i distributionssystem väntas plana ut i år. Däremot pekar företagsenkäter på en fortsatt stark utveckling av industris övriga investeringar.

Den utländska efterfrågan antas resultera i en fortsatt ökning av ekspor-

ten av tillverkade varor medan exporten av jordbruksprodukter kan förväntas minska något till följd av en dålig skörd under 1983. Industrins investeringsuppgång väntas leda till en ökning i den totala importen. Sammantaget beräknas exportvolymen öka med närmare 3%, medan importökningen begränsas till ca 1%.

För de expansiva inslagen i den inhemska ekonomin i år svarar således industriinvesteringarna, som beräknas öka med drygt 3%, och bostadsbyggandet som bedöms bli högre än förra årets ökning på 11%. Både offentlig konsumtion och offentliga investeringar torde i bästa fall bli oförändrade. BNP-tillväxten bedöms uppgå till närmare 3%.

Försörjningsbalans Danmark

Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	1,8	2	1 1/2
Offentlig konsumtion	4,1	1,2	0
Fasta bruttoinvesteringar	6,0	2,0	3 1/2
Lager ¹	0,6	-0,7	1/4
Utrikesbalans ¹	-0,1	1,2	1
BNP	3,6	2,3	2 3/4

¹ Förändring i % av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Finland

Aktiviteten i den finska ekonomin har under den senaste internationella lågkonjunkturen hållits uppe genom en expansiv finans- och penningpolitik. Tillväxten har under en följd av år legat betydligt över genomsnittet för de mindre OECD-länderna. Den expansiva politiken har emellertid bestått av huvudsakligen ofinansierade ökningar av de offentliga utgifterna. Härigenom har underskotten i bytesbalansen och statsbudgeten successivt ökat, men är dock alltfjämt låga – mätt som andel av BNP – vid en internationell jämförelse.

BNP-tillväxten förra året bedöms ha uppgått till 3 1/4%. Industriproduktionen ökade med ca 4% och de fasta investeringarna med ungefär lika mycket. Den privata konsumtionen gynnades av förbättrade realinkomster och steg kraftigt under första halvåret i fjol för att senare minska till följd av höjd omsättningsskatt och en mer restriktiv kreditpolitik. Den privata konsumtionen ökade ändock med 2% i jämförelse med föregående år. Den offentliga konsumtionen steg med hela 4%, vilket delvis berodde på extraordinära insatser till följd av de två devalveringarna hösten 1982. Exporten ökade med totalt 4% under 1983 efter en motsvarande minskning året före. Bakom ökningen ligger en kraftig västexport under andra halvåret inom framförallt kemiska produkter, metaller samt massa och papper. Exporten av sågade varor har dock hämmats av virkesbrist. Den höga

inhemska efterfrågan i kombination med försvagad konkurrenskraft har lett till en ökning av importen med närmare 5%.

Penningpolitiken skärptes under 1983 och åtgärder vidtogs för att nå en större marknadsanpassning i kreditpolitiken. En omläggning av finanspolitiken i restriktiv riktning förutses äga rum under loppet av 1984 genom en rad föreslagna skatte- och avgiftshöjningar. Ett viktigt mål för den ekonomiska politiken är att förhindra en försämring av konkurrenskraften. Inför årets lönerörelse uppmanades arbetsmarknadens parter att träffa löneavtal som är förenliga med regeringens inflationsmål på 6%. Den i början av mars månad träffade inkomstpolitiska helhetsuppgörelsen resulterade i avtalsmässiga löneökningar på ca 3 1/2 % vardera för åren 1984 och 1985. Den totala lönekostnadsökningen beräknas för i år bli 8 1/2 % och för nästa år 5 1/2 %.

Företagsenkäter och konjunkturindikatorer för första halvåret 1984 pekar på ett fortsatt starkt förtroende i näringslivet och uppgång för ekonomin. Den på skogsindustrin baserade exportuppgången får stöd av verkstadsindustrins export och varuexportens totalvolym beräknas öka med 6%. Den kraftiga importökningen från i fjol håller i sig i år med dominerande inslag från investerings- och råvaror. Samtliga inhemska efterfrågekomponenter bidrar till BNP-tillväxten, som beräknas bli drygt 3 1/2 %.

Utbudet på arbetskraft ökade förra året något mer än efterfrågan. Arbetslösheten steg därigenom till i genomsnitt 156 000 personer, vilket motsvarar drygt 6% av arbetskraften. En viss nedgång i arbetslösheten är att vänta i år.

Handelsbalansen uppvisade förra året ett underskott på 2 1/2 miljarder finiska mark och underskottet i bytesbalansen blev 5 1/4 miljarder mark eller ca 2% av BNP. Utlandsskulden uppgick vid 1983 års slut till 47 miljarder mark eller knappt 18% av BNP. Trots konjunkturuppgången i år beräknas inte bytesbalansen förbättras utan ligga kvar på ett oförändrat underskott om 2% av BNP.

Försörjningsbalans Finland

Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	3,9	1,8	1 1/2
Offentlig konsumtion	3,0	3,8	3 1/2
Fasta bruttoinvesteringar	3,7	4,7	4
Lager ¹	0,5	0	1/2
Utrikesbalans ¹	-1,7	0	1/2
BNP	2,5	3,3	3 1/2

¹ Förändring i % av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Norge

Efter två år av svag tillväxt inleddes under förra året en konjunkturuppgång. BNP-tillväxten blev 3 1/4%, varav oljeproduktionen svarade för merparten eller 2%. Oljesektorns andel av totala BNP uppgick till 18% 1983. Den högre utländska efterfrågan påverkade den exportorienterade traditionella delen av tillverkningsindustrin, som steg med 9% i volym. I andra delar av tillverkningsindustrin fortsatte produktionen förra året att minska, speciellt för den importkonkurrerande hemmaindustrin och varven. Det blev också förluster i marknadsandelar för dessa sektorer. Den slutliga inhemska efterfrågan utvecklades starkt till följd av hög offentlig konsumtion och investeringar i olje- och gasproduktionen. Den samlade inhemska efterfrågan drogs emellertid ned till följd av en kraftig lagerminskning.

Arbetslösheten fortsatte för andra året i följd att öka märkbart och beräknas i genomsnitt för 1983 ha utgjort 3 3/4% av arbetskraften. Inflationen reducerades från i genomsnitt 11,3% 1982 till 8 1/2% 1983. Tillverkningsindustrin kunde sänka sin relativa lönekostnad med 2 1/2%, främst som en följd av växelkursjusteringarna hösten 1982 och en högre produktivitetstillväxt.

Exporten visade en kraftig volymökning på 7 1/2% 1983. För den största ökningen, 19%, svarade olje- och gasproduktionen men även övrig varuexport ökade med 11%, vilket är den högsta ökningen på tio år. Importvolymen minskade med drygt 1%. Importminskningen berodde främst på ersättning av importerad olja med inhemsk samt lägre varuimport till lager. Värdeämsigt ökade överskottet i handelsbalansen med 12 miljarder norska kronor. Bytesbalansens överskott uppgick därmed till 16 miljarder kronor, eller 3 1/2% av BNP.

Finanspolitiken hade en expansiv inverkan på ekonomin under 1983, främst beroende på de särskilda åtgärder som sattes in mot arbetslösheten. Finanspolitiken kommer även under 1984 att ha en expansiv inverkan på ekonomin till följd av framför allt fortsatta insatser mot arbetslösheten. Den reviderade statsbudgeten för 1984 visar på ett överskott på 3 1/2 miljarder kronor. Om oljeintäkterna hålls utanför budgeten så blir underskottet ca 25 miljarder norska kronor eller drygt 7% av BNP. Regeringen bedriver också en inkomstpolitik som siktar till att påverka lönebildningen t. ex. genom gradvisa skattesänkningar för privatpersoner och ett deklarerat mål för löneökningarna i den offentliga sektorn.

Utsikterna för 1984 pekar i övrigt på en oförändrad olje- och gasproduktion och en fortsatt ökning av den övriga exporten samt en stark inhemska efterfrågan främst till följd av goda utsikter för bruttoinvesteringarna. Genom den högre inhemska efterfrågan stiger importen i år mer än den beräknade exporten och utrikesbalansens bidrag till BNP riskerar att bli negativt. En viss förändring i exportsammansättningen är att vänta – från råvaror och halvfabrikat till färdigvaror. Varuexporten beräknas öka med

5%. På grund av oförändrad olje- och gasproduktion samt högre skuld-tjänst till utlandet väntas både handels- och bytesbalansernas överskott minska något i år. Tillväxten i bruttonationalprodukten beräknas bli 2%, vilket helt faller på fastlandsekonomin.

Utsikterna för i år beror i icke oväsentlig grad på utfallet av årets avtalsrörelse. Skall regeringens inflationsmål om högst 6% genomsnittlig inflation 1984 kunna förverkligas bör enligt regeringen lönerna inte tillåtas öka mer än 5%. En sådan löneökning skulle också vara förenlig med bibehållen konkurrenskraft.

Försörjningsbalans Norge
Förändring i volym, procent

	1982	1983 ²	1984 ³
Privat konsumtion	1,3	1,5	1 1/2
Offentlig konsumtion	1,0	3,7	2 1/2
Fasta bruttoinvesteringar	-8,4	0,8	10
Lager ¹	4,5	-3,3	-2
Utrikesbalans ¹	-3,5	2,0	0
BNP	-0,6	3,3	2
BNP (exklusive olje- och sjöfarts-näringsarna)	0,1	1,7	2

¹ Förändring i % av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

3 Utrikeshandeln¹

3.1 Exporten

Utvecklingen av varuexporten 1983

Den gynnsamma utveckling som kännetecknade den svenska exporten andra halvåret 1982 förstärktes under 1983. Undantaget den utomordentligt snabbt stigande fartygsexporten, som ökade med närmare 45% i volym, beräknas exportvolymen 1982–1983 ha ökat med 11%. (Se tabell 3:4.)

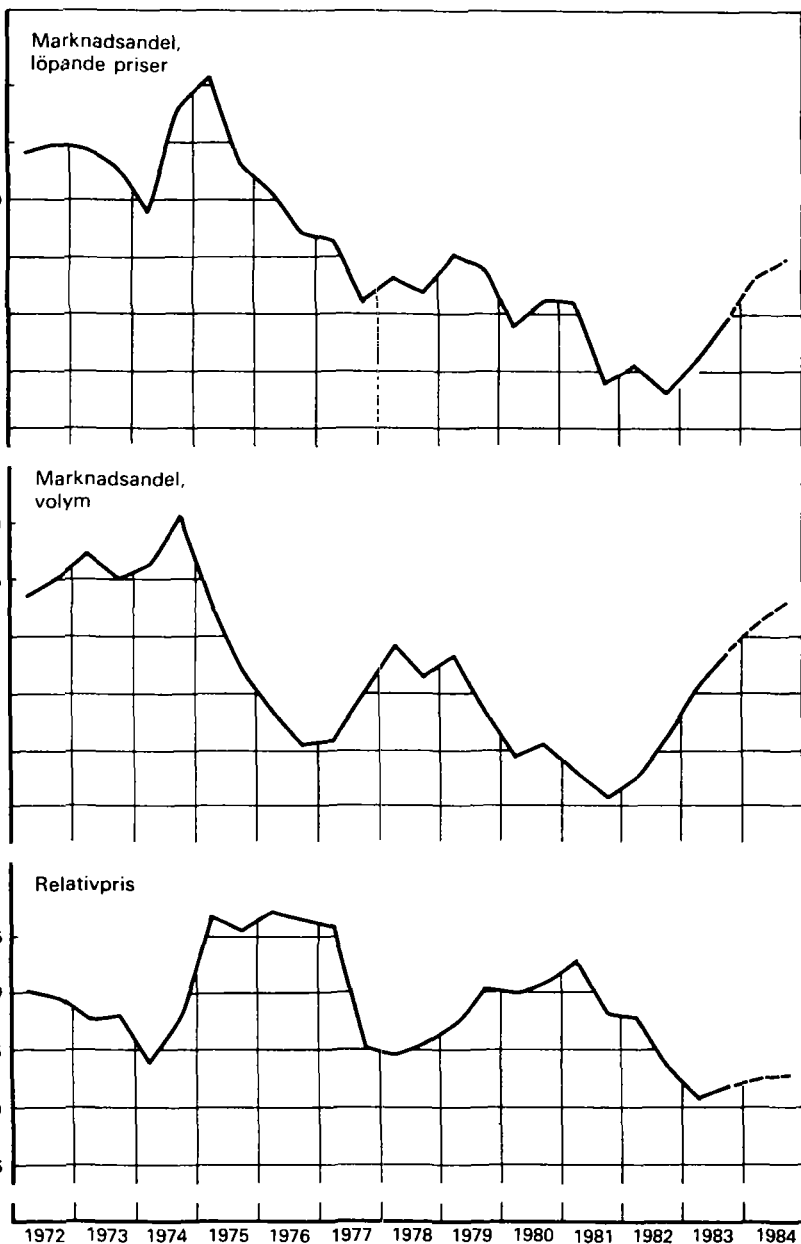
De råvarubetonade produkterna utgjorde de mest expansiva inslagen i exportutvecklingen 1983 – i synnerhet exporten av petroleumprodukter som ökade med närmare 40% i volym. Övrig råvaruexport steg sammantaget med drygt 17%. Till viss del kan dessa starka exportökningar återföras på en förstärkning av konkurrenskraften sedan devalveringarna av kronan 1981 och 1982. Detta gäller t. ex. trävaruexportörerna vilka kunde notera betydande marknadsandelvinster under 1983. Efterfrågan för råvaruexporten förstärktes dessutom av ett starkt sving i råvarulagercykeln utomlands, i synnerhet under första halvåret 1983. Till betydande del prissätts den svenska råvaruexporten i dollar. På grund av den starka apprecieringen av dollarns kurs gentemot den svenska kronan 1983 har de svenska råvarupriserna kunnat höjas avsevärt samtidigt som dollarpriserna på råvaror i allmänhet har utvecklats ganska måttligt. I genomsnitt beräknas råvarupriserna ha ökat med 11 1/2% mellan helåren 1982 och 1983. Dollarns kurs beräknas samtidigt ha stigit gentemot den svenska kronan med 22%.

Exporten av bearbetade varor ökade med 8% i volym 1982–1983. Denna ökning var i hög grad hänförlig till marknadsandelvinster inom OECD-området. Marknadstillväxten för bearbetade varor inom OECD-området beräknas nämligen enligt preliminära kalkyler ha ökat med 4 1/2% 1983, samtidigt som den svenska exporten dit steg med hela 13 1/2%. Den mest påtagliga effekten på den svenska marknadstillväxten inom OECD-området härrör från Förenta staterna och Canada, vars import beräknas ha ökat med drygt 15% i volym medan Västeuropas import endast steg med omkring 3%. För ländergrupperna utanför OECD-området noterades samtidigt en minskning av såväl marknadstillväxt som marknadsandelar. I synnerhet gäller detta OPEC-länderna, vars import preliminärt beräknas ha minskat med 11% 1983 samtidigt som den svenska exporten dit minskade med omkring 15% i volym. Marknaden för den svenska exporten av bearbetade varor till länder utanför OECD-området kan totalt beräknas ha minskat med 5 à 6% 1983. Sammanlagt kan mark-

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Diagram 3: 1 Marknadsandelar och relativa priser för Sveriges export av bearbetade varor till OECD-länderna 1972–1984

Säsongrensade halvårsdata. 1980 = 100

Källa: Se tabell 3: 1.

nadstillväxten för exporten av bearbetade varor till samtliga länderområden bedömas ha stannat vid omkring 2% 1983, och de totala marknadsandelsvinsterna vid drygt 5 1/2%.

Till en betydande del sammanhänger marknadsandelsvinsterna inom OECD-området med den sänkning av Sveriges relativa exportpriser som genomförts perioden 1981–1983. Sammanlagt beräknas de två devalveringarna 1981 och 1982 ha resulterat i en sänkning av de svenska relativpriserna med uppskattningsvis 10% från augusti 1981 till utgången av 1983. I genomsnitt beräknas relativpriserna för Sveriges export av bearbetade varor till OECD-området ha fallit med 5% 1981–1982 och med 4 1/2% 1982–1983. (Se tabell 3:1.) De svenska exportpriserna för bearbetade varor steg härvid med 12% 1983. Tas endast hänsyn till de andelsvinster 1983, som kan förklaras av de beräknade priselasticiteterna¹ så blir marknadsandelsökningen omkring 3% lägre än de marknadsandelsvinster på 8 1/2% inom OECD-området som nu preliminärt beräknats. Flera faktorer utöver relativprissänkningarna kan tänkas ha bidragit till den förmånliga andelsutvecklingen. Via det förbättrade kostnadsläget och höjda vinstmarginaler som uppstod i industrin under 1982 och 1983 har företagen sannolikt dels kunnat öka sina investeringar i marknadsföring dels vidga sitt varusortiment med nya produkter och produkter som tidigare varit olön-

Tabell 3:1 Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg)¹ till OECD-området² 1976–1984
Procentuella förändringar

	1976– 1977	1977– 1978	1978– 1979	1979– 1980	1980– 1981	1981– 1982	1982– 1983 prel.	1983– 1984 prognos
<i>Löpande priser Skr.</i>								
Marknad	17	20,5	18	13,5	10	23	22	10,5
Marknadsandel	-4,5	-1,5	2,5	-3,5	-4	-3,5	3,4	6,5
Export	11,5	19	21	9,5	5,5	18,5	27	17,5
<i>Volym³</i>								
Marknad	3,5	5	10,5	4,5	1	4	4,5	6
Marknadsandel	1,5	4,5	-1,5	-5	-4,5	1,5	8,5	5
Export	5	9,5	9	-0,5	-3,5	5,5	13,5	11,5
<i>Pris⁴</i>								
Marknad	13	15	7	9	8,5	18	17	4
Relativpris	-6	-5,5	3,5	1,5	0,5	-5	-4,5	1,5
Export	6,5	8,5	11	10,5	9	12	12	5,5

¹ SITC 5–8, exkl. 68, 793

² Utom Australien, Nya Zeeland, Grekland, Irland, Island, Portugal, Spanien och Turkiet

³ Exportvärdet i löpande priser deflaterat med hybridindex typ Paasche.

⁴ Enligt hybridindex typ Paasche.

¹ En förändring av det relativa exportpriset med 1% har uppskattningsvis beräknats förändra de svenska marknadsandelarna med 0,7 procentenheter samma år relativprিসförändringen sker, 0,5 procentenheter året därefter och 0,2 procentenheter två år efter relativprিসförändringen. Vissa ytterligare effekter synes troliga även efter de första två åren.

samma att marknadsföra. De svenska leveranstiderna torde dessutom ha varit internationellt sett förmånliga. De svenska producenternas färdigvarulager var nämligen vid utgången av 1982 alltså relativt välfyllda och företagen kunde troligen i högre grad än sina utländska konkurrenter tillgodose efterfrågeuppsvinget genom leverans från lagren. Slutligen tillkommer en för svensk export gynnsam varusammansättningseffekt i och med att den i utlandet stigande privata konsumtionen i ovanligt hög grad varit inriktad på personbilar. Denna effekt har emellertid i viss mån motverkats av att efterfrågan på de för svensk export så viktiga investeringsvarorna varit fortsatt svag utomlands.

Utsikterna för varuexporten 1984

Återhämtningen av den ekonomiska aktiviteten i OECD-området bedöms fortsätta under 1984 och samtidigt väntas en viss uppgång även i länderområdena utanför OECD. Utsikterna till en fortsatt påtaglig tillväxt i den internationella handeln med såväl industriprodukter som råvaror ter sig sålunda goda – mellan helåren 1983 och 1984 förutses världshandeln öka med så mycket som 5 1/2 %. Marknadstillväxten för bearbetade varor inom OECD-området har bedömts uppgå till 6 % 1984. Liksom 1983 förutses importen till Nordamerika uppvisa en mycket stark tillväxt – drygt 15 % – medan importen till Västeuropa beräknas stiga med 4 1/2 %, dvs. en större ökning än jämfört med 1983. Importen till länderområdena utanför OECD har sammantaget bedömts öka med 1 1/2 % varvid hela ökningen hänförs till utvecklingsländerna exkl. OPEC – importen till OPEC och till statshandelsländerna bedöms nämligen bli i det närmaste oförändrad mellan helåren 1983 och 1984. Sammantaget skulle därmed marknadstillväxten för den svenska exporten av bearbetade varor uppgå till drygt 5 % 1984.

Tabell 3: 2 Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg)¹ till olika länderområden 1976–1984
Procentuella förändringar

	1976– 1977	1977– 1978	1978– 1979	1979– 1980	1980– 1981	1981– 1982	1982– 1983	1983– 1984 pro- gnos
OECD-länderna ²	5,0	9,6	8,8	-0,6	-3,3	5,5	13,3	11,3
Övriga länder	-1,2	10,6	8,2	1,1	14,3	-1,0	-7,6	4,8
därav: Östeuropa och Kina	-9,9	7,6	-5,1	-2,4	-4,7	-3,3	-2,7	4,0
OPEC-länderna ³	-6,6	24,1	0,4	1,6	38,4	5,6	14,6	1,5
Andra länder	4,5	10,5	15,0	3,3	10,9	-4,0	3,9	8,2
Summa	3,7	9,8	8,0	-0,1	1,3	3,6	7,9	10,0
Summa bearbetade varor enligt SNI-definitionen ⁴	3,8	10,5	9,1	0,3	1,0	3,0	8,0	10,0

¹ SITC 5–8 exkl. 68. 793.

² Utom Australien, Nya Zeeland, Grekland, Irland, Island, Portugal, Spanien och Turkiet

³ Qatar, Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Kuwait, Irak, Iran, Indonesien, Venezuela och Nigeria.

⁴ Jfr tabell 3: 4

Källor: Statistiska centralbyrån samt beräkning och bedömningar inom konjunkturinstitutet.

Tabell 3: 3 Världsmarknadspriserna (enhetsvärdeindex) för bearbetade varor 1973–1984
1970=100

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
USA dollar	133	162	182	183	199	230	263	291	277	271	264	270
Genomsnittliga nationella valutor	110	136	149	158	167	174	191	210	228	247	254	265
Svenska kronor	113	140	147	155	173	202	219	239	272	332	396	413

Anm. Sammanvägt med hänsyn till ländernas betydelse i världshandeln.

Källor: FN samt beräkningar och bedömningar inom konjunkturinstitutet.

Världsmarknadspriset för bearbetade varor har bedömts öka med drygt 4% 1984 i nationella valutor. Till grund för denna bedömning ligger en beräknad ökning av arbetskraftskostnaden per producerad enhet på drygt 2% 1984 inom OECD-området samt antaganden om oförändrat nominellt råoljepris och endast måttliga ökningar av övriga råvarupriser. Uttryckt i svenska kronor kalkyleras världsexportpriset för bearbetade varor likaså öka med drygt 4%.¹ Det gjorda antagandet om en svensk lönekostnadsökning på 8% och en kalkylerad produktivitetsutveckling på 6% implicerar en ökning av arbetskraftskostnaden per producerad enhet på knappt 2% 1984. De svenska producenterna torde även under 1984 få vidkännas något högre prisutveckling på importerade insatsvaror än sina utländska konkurrenter som en fördröjd effekt av devalveringen 1982. Ett visst påslag på exportpriserna till följd av höjda vinstmarginaler har bedömts ske även 1984, men avsevärt mindre än under 1982 och 1983. Sammantaget har dessa faktorer bedömts leda till en uppgång av de svenska exportpriserna på drygt 5 1/2% 1984, dvs. en relativprisökning på 1 1/2% mellan helåren 1983 och 1984. I bedömningen ligger således att den antagna relativprisför-sämringen 1983–1984 till en del härrör från fortsatt höjda vinstmarginaler.

För helåret 1984 har marknadsandelvinsterna inom OECD-området beräknats uppgå till 5% vilket liksom under 1983 är knappt 3% mer än vad relativprisförändringarna 1982–1984 kan beräknas ge upphov till. Till viss del bedöms samma faktorer som gav upphov till extra marknadsandelsvinster under 1983 även inverka positivt på marknadsandelarna 1984, som t. ex. effekter av ökade investeringar i marknadsföring. Dessutom tillkommer en positiv varusammansättningseffekt, då investeringskonjunkturen utomlands ser ut att förstärkas under 1984.

Med denna utveckling av marknadstillväxt och marknadsandelar skulle den svenska exporten av bearbetade varor till OECD-området stiga med 11 1/2% 1984. Samtidigt beräknas marknadsandelvinsterna för länderområdena utanför OECD liksom under 1984 bli något lägre än inom OECD-

¹ Vid valutaomräkningen har antagits en genomsnittskurs för dollarn på 7,84 kr. 1984, innebärande att kursen den 28/2 på 7,79 kr. skulle bli rådande under återstoden av 1984.

området – omkring 3 1/2%. Därmed skulle exporten till dessa länder komma att öka med knappt 5% i volym. Totala exporten av bearbetade varor beräknas öka med 10% i volym 1984 varav 4 1/2% kan återföras på förväntade marknadsandelvinster.

Den utländska efterfrågan på svenska råvaror bedöms fortsätta stiga under 1984 om än i avsevärt lugnare takt än under 1983 – främst som en följd av en avtagande takt i råvarulageruppbyggnaden utomlands. Totalt sett väntas råvaruexporten stiga med 3 1/2% i volym 1984. Mest påtaglig bedöms ökningen av massaexporten bli, vilken väntas växa med 8 1/2%. Trävaruexporten bedöms till viss del komma att begränsas av otillräcklig produktionskapacitet och volymökningen har kalkylerats till endast 2%.

Tabell 3:4 Exportutvecklingen för olika varugrupper 1982–1984

	Exportvärde, milj. kr.			Årlig procentuell förändring					
	1982	1983	1984	Volym ¹			Pris ¹		
				1982	1983	1984	1982	1983	1984
Jordbruksprodukter och fisk	1 735	2 144	2 085	10,0	17,1	10,0	4,4	5,6	8,0
Skogsbruksprodukter	193	231	265	-24,5	21,2	4,9	11,2	-0,7	9,0
Mineraliska produkter	2 852	3 260	3 459	-13,6	6,7	5,0	17,9	7,1	1,0
därv: järnmalm	1 540	1 948	2 022	-25,4	15,7	7,0	25,6	9,4	-3,0
Industriprodukter exkl. fartyg	158 544	197 006	228 313	4,4	11,0	8,7	11,9	12,0	6,6
därv:									
livsmedelsprodukter	3 724	4 519	4 620	25,1	5,4	-4,0	12,1	15,2	6,5
trävaror	6 882	9 398	11 017	32,7	14,1	1,8	-2,0	19,6	15,0
massa	6 398	8 374	10 994	-15,7	25,1	8,5	11,9	4,6	21,0
papper och papp	13 526	16 107	18 961	-4,8	6,9	8,0	14,7	11,4	9,0
petroleumprodukter	8 578	12 979	13 582	21,4	39,8	2,8	19,3	8,2	1,8
järn och stål	9 717	11 073	12 441	2,8	5,5	5,0	14,5	8,0	7,0
ickejärnmetaller	3 399	5 102	5 949	7,7	19,7	6,0	1,7	25,3	10,0
verkstadsprodukter exkl. fartyg	77 578	92 837	109 579	4,1	6,1	12,2	12,2	12,8	5,2
övriga industri- produkter inkl. elektrisk ström	28 742	36 617	41 170	1,8	15,7	7,5	11,0	10,2	4,6
Export exkl. fartyg	163 324	202 641	234 122	4,0	11,0	8,4	11,7	11,9	6,5
Fartyg	4 651	7 669	4 750	-1,4	44,6	-41,6	11,4	14,0	5,9
Bearbetade varor exkl. fartyg ²	129 220	156 187	181 560	3,0	8,0	10,0	12,3	11,9	5,7
Råvaror ³	34 104	46 454	52 563	7,6	22,0	3,3	9,5	11,6	9,5
Total export	167 975	210 310	238 872	3,8	12,0	6,5	11,7	12,0	6,6
Total export enligt NR ⁴	168 131	210 311	238 872	3,9	12,0	6,5	11,7	11,7	6,6

¹ Prisutvecklingen anges enligt "hybridindex" av typ Paasche. Denna index används även som deflator för export. Volymutvecklingen blir därmed återgiven i enlighet med volymindex typ Laspeyres.

² Papper och papp, järn och stål, verkstadsprodukter exkl. fartyg samt övriga industriprodukter utom elektrisk ström.

³ Export exkl. fartyg minus de i not 2 nämnda varugrupperna.

⁴ I uppgifterna för handelsbalansen (tabell 3:7) har NR:s exportvärden använts.

Anm. 1982 och 1983 års exportvärden enligt utrikeshandelsstatistiken. Uppgifterna för 1984 är prognoser. Varugrupperna är definierade i SNI-termer. Detta är skälet till att uppgifterna för exporten av bearbetade varor i denna tabell skiljer sig från uppgifterna i tabell 3:2 där denna varugrupp är definierad i SITC-termer.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Råvarupriserna har bedömts öka med i genomsnitt 9 1/2% 1984, varvid prishöjningar i storleksordningen 15–20% förutses för trävaru- och mas-sapriserna. En närmare genomgång av utvecklingen inom olika del-branscher återfinns i kapitel 4.

Den totala svenska varuexporten exkl. fartyg skulle därmed stiga med 8 1/2% 1984. Fartygsexporten bedöms minska med så mycket som 40% efter de exceptionellt stora fartygsleveranser som ägde rum under 1983. Räknat inklusive fartygen skulle därmed exportvolymen stiga med 6 1/2% 1984.

3.2 Importen

Utvecklingen av varuimporten 1983

Varuimporten ökade med drygt 2% i volym mellan 1982 och 1983. Detta är ungefär 1 procentenhet mer än vad som uppskattningsvis angavs i den preliminära nationalbudgeten.

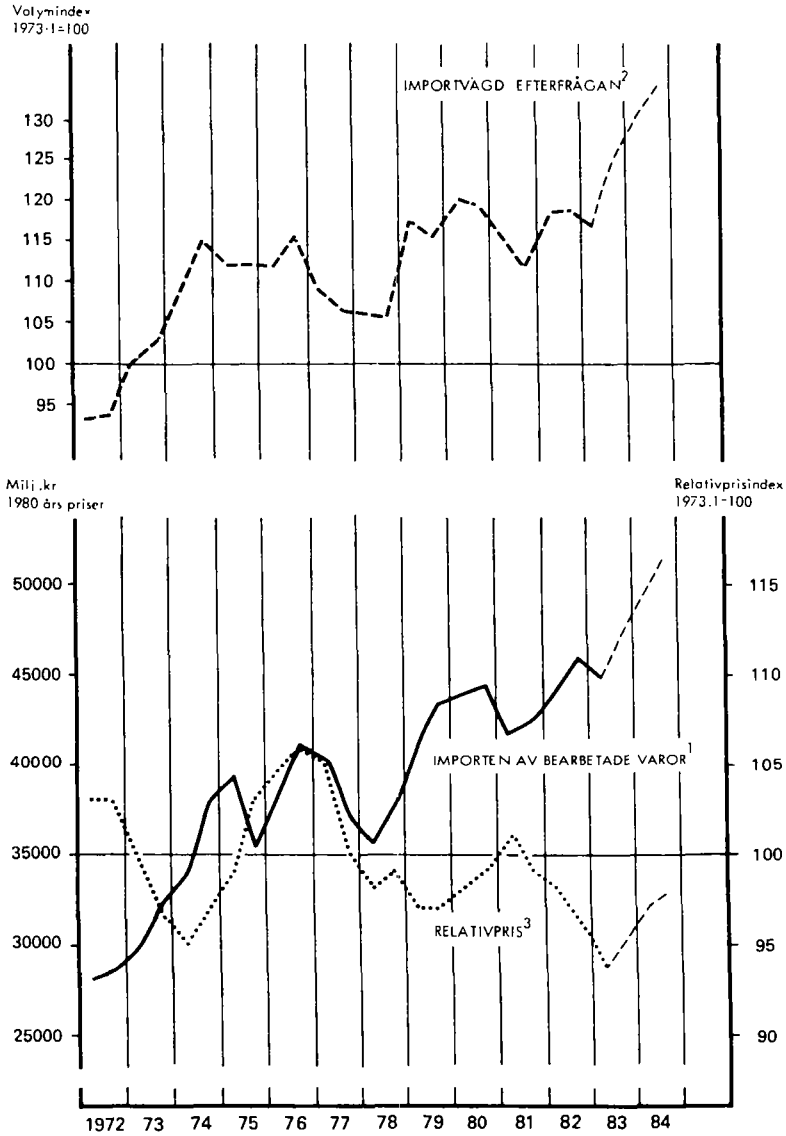
En betydande del av importökningen 1983 inträffade fjärde kvartalet då tillväxttakten för införseln av *bearbetade varor*¹ ökade starkt. Efter att ha minskat första halvåret och ökat endast blygsamt tredje kvartalet, steg importen av dessa varor med hela 8% fjärde kvartalet, säsongrensat sett. Som framgår av diagram 3:2 sammanhänger den starka tillväxten andra halvåret med en betydande ökning av den inhemska efterfrågan.² Efter en minskning med 2% första halvåret, ökade den importvägda efterfrågan med ca 7% andra halvåret. Importvolymen första halvåret föll tillbaka i knappt samma takt som den importvägda efterfrågan men importtillväxten andra halvåret blev väsentligt lägre än efterfrågans ökning. Den tillbaka-hållande effekten på importen av relativprissänkningarna för hemmapro- duktionen under 1982 och första delen av 1983 (se diagram 3:2) synes ha varit kraftig andra halvåret 1983. Att någon tillbakahållande effekt inte kan spåras första halvåret torde sammanhänga med en tillfälligt hög efterfrå- geandel för särskilt importtunga investeringsvaror såsom datorer, kontors- maskiner och personbilar.

¹ Importen av *bearbetade varor* består av i tabell 3:5 redovisade varugrupperna *verkstadsprodukter exkl. fartyg, övriga industriprodukter, järn och stål samt papper och papp*. Tillsammans utgör *verkstadsprodukter exkl. fartyg* och *övriga industri- produkter* ca 95% av värdet av *bearbetade varor*. *Bearbetade varor* utgör ca 65% av värdet av Sveriges *totala varuimport*. Den samlade råvaruimporten, som utgör ca 35% av värdet av den *totala varuimporten*, består till mellan 60–65% av *råolja* och *petroleumprodukter*. För en redogörelse av varugrupperna ingående i övriga indu- striprodukter, se avsnitt 4.2.

² De komponenter av efterfrågan för konsumtion, fasta investeringar, lagerinveste- ringar och export som till en del tillgodoses av import av *bearbetade varor*, har vägts samman under beaktande av respektive efterfrågekomponenters genomsnittliga im- portinnehåll av *bearbetade varor* enligt SCB:s input- och output-tabeller för 1980. Utvecklingen av den på så vis erhållna serien skulle sammanfalla med utvecklingen av den faktiska importen om det genomsnittliga importinnehållet hos delkomponen- terna förblev oförändrat från period till period.

Diagram 3:2 Utvecklingen av importvolym, importvägd efterfrågan och relativpris för bearbetade varor 1972–1984

Säsongrensade halvårsdata.

¹ Enligt handelsstatistiken, 1980 års priser, cif.

² Importvägd efterfrågan till mottagarpris.

³ Relativpris för importen: producentprisindex för svenska marknaden i förhållande till importprisindex (HMPI/IMPI).

Anm. Uppgifterna för 1984: I och 1984: II är prognoser.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

För helåret 1983 beräknas den importvägda efterfrågan ha ökat med drygt 1 1/2 %. (I PNB räknades med en *minskning* med drygt 1 %). Med en trendmässig ökning på drygt 1 procentenhet per år och en kalkylerad importbegränsningseffekt från relativprissänkningarna på 2 procentenheter,¹ skulle importvolymen ha ökat med knappt 1 1/2 %. Att den i stället ökade med 2 % torde bero på det tidigare nämnda inslaget i importen av importtunga investeringsvaror.²

Av den efterfrågan som genererade importen av *bearbetade varor* 1983 var det i själva verket endast inhemska maskininvesteringar och export av *bearbetade varor* som beräknas ha lämnat ett positivt bidrag till importvolymen. Maskininvesteringarna (exkl. direktimport av fartyg) ökade knappt 3 1/2 %, medan exporten ökade med 8 %. Lagerförändringar samt privat och offentlig konsumtion verkade i importminskande riktning. Så var fallet även med bygginvesteringarna. Som framgår av tabell 3:5, var det främst importen av *verkstadsprodukter* som ökade inom gruppen *bearbetade varor*. *Övriga industriprodukter*, där inslaget av konsumtionsvaror är betydande, ökade mindre.

Införseln av *råvaror* steg svagare än införseln av *bearbetade varor* 1982–1983. Volymtillväxten blev drygt 1 %. För vissa råvarugrupper registrerades dock betydande ökning, (se tabell 3:5). I samband med en produktionsökning hos svenska raffinaderier, steg t. ex. importen av *råolja* med 10 %; samtidigt föll importen av färdiga *petroleumprodukter* med knappt 9 %. Som framgår av tabell 3:6 föll nettoimporten av *råolja* och *petroleumprodukter* mellan 1982 och 1983 med knappt 11% i 1980 års priser. Den negativa förbrukningsutvecklingen ledde till att nettoimportvärdet 1982–1983 för *råolja* och *petroleumprodukter* minskade med ett belopp motsvarande 1/2 % av BNP i löpande priser.

¹ Konjunkturinstitutets prognoser för importvolymen av *bearbetade varor* (M) har gjorts med ledning av en regressionsberäkning. Utöver den tidigare nämnda importvägda efterfrågan (MEF), ingår en tidstrend (T) och säsongdummies (S_1 och S_2) i importfunktionen som förklaringsvariabler. Följande ekvation har estimerats på icke säsongrensade halvårsdata från perioden 1972 till 1983:II:

$$\ln M = 1,28 \cdot \ln MEF + 0,0062 T - 3,29 \cdot S_1 - 3,37 \cdot S_2$$

$$(8,5) \quad (3,9) \quad (-2,0) \quad (-2,1)$$

$$R^2 = 0,97; D-W = 1,9.$$

Relativpriset finns ej medtaget som förklaringsvariabel i ekvationen ovan. Importpriselasticiteten har för *bearbetade varor* skattats – som summan av elasticiteterna för mindre varuaggregat – till 0,25 för det år som relativprissförändringen sker, 0,55 under året därefter och 0,25 under tredje året.

² Importvärdet för datamaskiner ökade med 78 % mellan 1982 och 1983 och utgjorde ca 3 1/2 % av det totala importvärdet för *bearbetade varor*. Importvärdet för personbilar ökade med 24 %. Totalt ökade importvärdet för investeringsvaror med 26 % medan importvärdet för konsumtionsvaror ökade med drygt 10 %.

Tabell 3:5 Importutvecklingen för olika varugrupper 1982–1984

	Importvärde, milj. kr.			Årlig procentuell förändring					
	1982	1983	1984	Volym ¹			Pris ¹		
				1982	1983	1984	1982	1983	1984
1 Jordbruks-, skogsbruks- prod. o. fisk	6 515	7 327	7 887	- 8,8	- 3,2	2,2	16,3	16,2	5,3
därav: skogsbruksprodukter	915	783	862	-37,5	-20,1	0,0	8,7	7,1	10,0
2 Mineraliska produkter	23 003	27 196	28 940	- 8,3	9,2	5,7	16,0	8,3	0,7
därav: råolja	19 816	23 704	25 081	-12,4	10,0	5,5	18,4	8,7	0,3
3 Industriprodukter exkl. fartyg	142 760	163 587	182 184	7,6	0,6	6,6	13,1	13,9	4,5
därav: livsmedelsprodukter	8 033	9 302	9 938	5,4	- 0,8	- 1,4	11,7	16,7	8,4
tråvaror, massa samt papper och papp	1 165	1 410	1 604	-23,4	11,7	2,1	10,5	8,5	11,5
petroleumprodukter	20 742	20 587	18 157	13,7	- 8,7	-11,9	14,9	8,7	0,2
järn och stål	4 701	4 730	5 418	4,5	- 7,6	7,0	18,2	8,9	7,1
ickejärnmetaller	3 943	5 082	5 728	10,7	5,6	2,0	7,1	22,0	10,5
verkstadsprodukter exkl. fartyg	59 629	70 740	84 969	7,4	2,8	14,2	12,8	15,3	5,2
övriga industripro- dukter	44 547	51 736	56 370	7,2	1,7	4,8	12,8	14,2	4,0
4 Elektrisk ström	626	467	524	69,6	75,5	3,9	65,7	-57,5	8,0
5 Import exkl. fartyg	172 904	198 577	219 535	5,0	1,8	6,3	13,4	12,8	4,0
6 Fartyg	621	1 648	2 900	-27,8	139,7	53,1	12,1	10,8	15,0
7 Total import	173 525	200 225	222 435	4,8	2,3	6,7	13,4	12,8	4,1
8 Bearbetade varor exkl. fartyg	109 396	127 929	147 570	7,2	2,0	10,0	13,1	14,6	4,9
9 Råvaror ²	63 508	70 646	71 965	0,9	1,3	- 1,0	14,4	9,8	2,8
10 Total import enl. NR ³	173 928	200 225	222 435	5,2	2,0	6,8	13,2	12,8	4,0

¹ Importpriserna anges enligt en hybridindex av Paaschetyp. Genom att importvärdet deflateras med denna index erhålls en volymutveckling uttryckt i enlighet med Laspeyres' indexformel.

² Import exkl. fartyg minus bearbetade varor.

³ I tabell 3:7 redovisas importen enligt NR.

Anm. 1982 och 1983 års importvärden enligt utrikeshandelsstatistiken. Uppgifterna för 1984 avser prognoser. Varugrupperna är definierade i SNI-termer.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Andra varugrupper där en förhållandevis stark tillväxttakt för importen registrerades 1983 är *ickejärnmetaller* – som ökade med 5 1/2% i volym – och *fartyg*, där importen växte med ca 140%. Även importen av elström visade en kraftig tillväxt.

Importprisökningen mellan 1982 och 1983 blev ungefär 1/2 procentenhet lägre än vad som räknades med i PNB. För den *totala importen* steg priserna knappt 13%, medan ökningen för *bearbetade varor* blev ca 14 1/2%. Importpriserna för *råvaror* ökade med knappt 10% då både list- och spotpriserna för *råolja* och *petroleumprodukter* föll med ca 11%, samtidigt som US-dollarnas kurs gentemot den svenska kronan steg med 22%, (se diagram 3:3).

Tabell 3:6 Nettoimport av råolja och petroleumprodukter 1974–1984¹

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
<i>Löpande priser, milj. kr.</i>											
Import av råolja, netto ²	3 405	4 400	5 652	6 474	7 206	10 039	17 885	19 108	19 726	23 704	25 081
Petroleumprodukter											
Import	8 705	7 944	8 323	8 805	7 421	16 012	15 244	15 887	20 742	20 586	18 157
Export	700	919	1 031	1 303	1 662	3 261	5 421	5 922	8 578	12 979	13 582
Nettoimport	8 005	7 025	7 292	7 502	5 759	12 751	9 823	9 965	12 164	7 607	4 607
Nettoimport av råolja och petroleumprodukter	11 410	11 425	12 944	13 976	12 965	22 790	27 708	29 073	31 890	31 311	29 688
Nettoimport av råolja och petroleumprodukter i procent av BNP ³	4,5	3,8	3,8	3,8	3,1	4,9	5,3	5,1	5,1	4,5	3,9
<i>1980 års priser⁴</i>											
Nettoimport av råolja och petroleumprodukter	31 006	31 894	31 543	31 114	28 226	31 500	27 708	22 493	21 309	19 012	17 971
Volymindex (1980=100)	111,90	115,11	113,84	112,29	101,87	113,69	100,00	81,18	76,91	68,82	64,86

¹ Uppgifterna för 1974–1982 är hämtade från utrikeshandelsstatistiken. Uppgifterna för 1983 är prel: 1984 avser prognoser. Samtliga uppgifter redovisas i SNI-termer.

² Export av råolja förekom endast 1974 (8 milj. kr.), 1975 (2 milj. kr.), 1979 (86 milj. kr.), 1980 (58 milj. kr.) och 1981 (4 milj. kr.). Den uppgick 1982 till ca 90 milj. kr. och för 1983 beräknas den till ca 2 milj. kr.

³ BNP till marknadspris.

⁴ Deflatering enligt hybridindex.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Effekterna av devalveringen 1982 på importprisnivån för *bearbetade varor* beräknas uppskattningsvis ha slagit igenom till ca 83 % vid utgången av 1983. Ca 3 procentenheter av devalveringens kalkylerade importprisetfakter skulle däremot ha varit uttagna vid början av 1984.

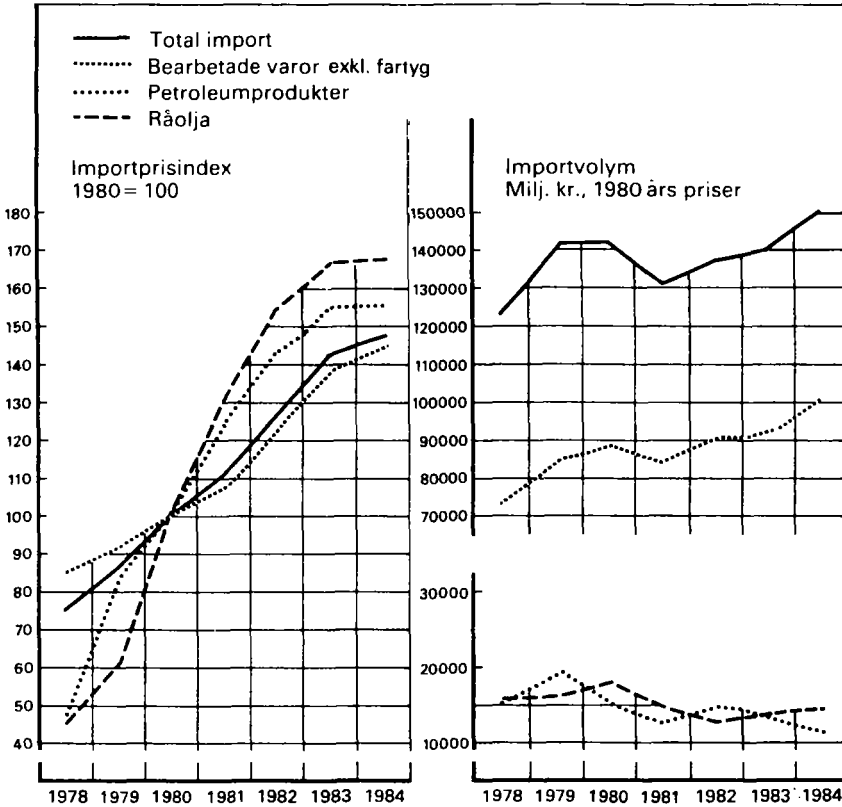
Utsiktorna för varuimporten 1984

En fortsatt kraftig ökning av importefterfrågan väntas för båda halvåren 1984. (se diagram 3:2). För helåret 1984 förutses den importvägda inhemska efterfrågan växa med drygt 9%,¹ vilket, bortsett från relativprisförändringar, kunde förväntas leda till en ökning av importvolymen för *bearbetade varor* med ca 13 %, inkl. det autonoma inslag i importefterfrågan som trenden utvisar. Som framgår av diagram 3:2 vände utvecklingen av relativpriserna till hemmaproduktionens nackdel andra halvåret 1983. En fortsatt försämring förutses under 1984. Effekterna på importvolymen av relativprisförändringar inträffar emellertid med lång eftersläpning och ännu under 1984 beräknas relativprisutvecklingen få en återhållande inverkan på importvolymen, här skattad till 1 1/2 procentenheter för helåret 1984. Därtill kommer att en återgång från det extraordinärt höga importinnehållet i efterfrågan 1983 inträffar 1984. Importen av *bearbetade varor* väntas därför komma att öka med 10 % i volym 1983–1984.

¹ I PNB angavs motsvarande tal till knappt 6%.

Diagram 3: 3 Importpris- och volymutvecklingen 1978–1984 totalt och för vissa varugrupper

Helårsdata

Anm. Importvärden i löpande priser enligt utrikeshandelsstatistiken. Importpriser enligt hybridindex. Uppgifterna för 1984 avser prognoser.

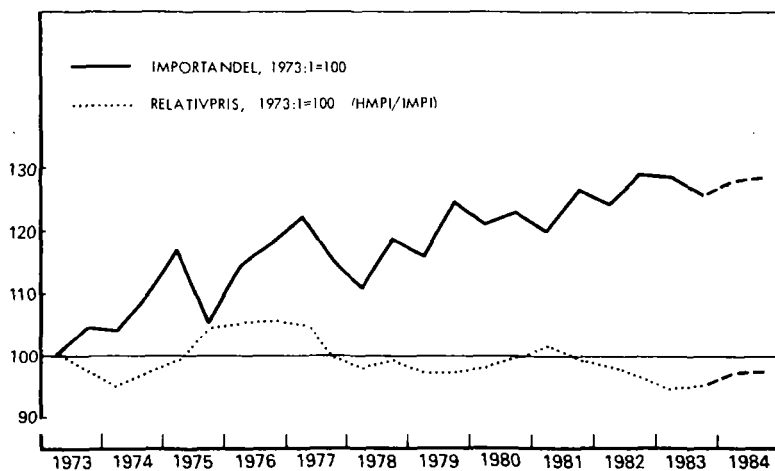
Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Den förutsedda ökningen 1984 av den importgenererade efterfrågan kan främst återföras på en stark tillväxt av maskininvesteringarna och en kraftig ökning av exporten av *bearbetade varor*. Importen av *verkstadsprodukter* beräknas öka med drygt 14%. För *övriga industriprodukter*, där konsumtionsvaror väger tungt, förutses importen öka med endast 5%.

På råvarusidan förutses en smärre minskning av importvolymen, en utveckling som är hänförlig främst till en sänkt import av *petroleumprodukter*. Denna minskade införsel kan återföras på en förväntad fortsatt reducering av förbrukning av tunga oljeprodukter, en ökad inhemsk produktion av bensin och effekterna av föreslagna ändringar av oljelagringsprogrammet. Dessa ändringar, som väntas träda i kraft den 1 juli 1984, kommer att medföra en avveckling av vissa beredskapslager motsvarande över 1 milj. m³ eldningsolja. Denna lageravveckling beräknas leda till

Diagram 3:4 Utvecklingen av importens andel av förbrukning av bearbetade varor samt relativprisutvecklingen 1973–1984

Säsongrensade halvårsdata

Anm. Importvägning av förbrukning enligt 1980 års input-outputtabeller. Importen i cif-termer, förbrukning till mottagarpris. 1980 års priser. 1984: I och 1984: II avser prognoser.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

såväl en minskad import som en ökad export av *petroleumprodukter*, (se tabell 3:6).

För den *totala varuimporten* 1984 förutses en volymökning på knappt 7%, en uppdragning med drygt 2 1/2 procentenheter jämfört med vad som förutsågs i PNB.

Importprisutvecklingen 1983–1984 väntas bli tämligen måttlig och något lägre än vad som förutsågs i PNB. För *bearbetade varor* förutses en prisstegring på knappt 5%, medan för *råvaror* sammanlagt väntas en ökning på knappt 3%. Den låga prisstegringstakten för *råvaror* är utöver vad som antagits om dollarkursen (se avsnitt 3.1) hänförlig främst till ett förväntat oförändrat nominellt pris i dollar räknat för *råolja* och *petroleumprodukter* på världsmarknaden, (se diagram 3:3 och tabell 3:5). Uppgifterna för januari och februari 1984 ger vid handen att importprisökningen för såväl *råvaror* som *bearbetade varor* har varit förhållandevis blygsam.¹

3.3 Bytesbalansen

Underskottet i bytesbalansen 1983 beräknas nu till drygt 8 miljarder kr. Detta är ett par miljarder mer än vad kalkylerna i den preliminära nationalbudgeten visade. Fortfarande saknas dock fullständig information om före-

¹ Av den "outtagna" delen av devalveringen 1982 väntas ca 30% (dvs motsvarande 1 procentenhet) slå igenom på importprisnivån för *bearbetade varor* under 1984.

tagens tjänsteutbyte med utlandet. Bytesbalansutfallet för 1983 kan därför komma att revideras när SCB:s statistik över företagens tjänstehandel blir tillgänglig framåt sensommaren.

Nedrevideringen med ca 2 miljarder kr. hänför sig bl. a. till oväntat stora turistutgifter och en opåräknat stor import av tjänster från företagens sida mot slutet av fjolåret enligt riksbankens löpande betalningsstatistik. Även handelsbalansens saldo blev något sämre än väntat.

Som framgår av följande tablå väntas bytesbalansen 1984 visa ett relativt blygsamt underskott.

	1982	1983	1984
Handelsbalans	- 7 092	9 559	15 270
Tjänstebalans	1 330	1 733	4 080
Transfereringsbalans	-16 714	-19 533	-20 920
Bytesbalans	-22 476	- 8 241	- 1 570

Såväl handelsbalansen som tjänstebalansen förbättras kraftigt enligt prognosen medan försämringen av transferingsbalansen bromsas upp. Netto-upplåningsbehovet för att täcka underskottet i bytesbalansen minskar kraftigt och ökningen av ränteutgifterna blir 1983–1984 av rätt måttlig omfattning trots en kalkylerad högre räntenivå för utlandsupplåningen 1984.

Tjänste- och transfereringsbalansen

Den sjöburna världshandeln beräknas ha sjunkit med 2,5% i volym 1983, vilket uttryckt i ton-miles motsvarar en minskning av transportprestationen på 4%. Den djupa internationella sjöfartskrisen består således, även om en noterbar förändring i positiv riktning inträdde under det andra halvåret. Det upplagda tonnaget – som 1982 uppgick till rekordnoteringen 80 miljoner ton dödvikt – reducerades något 1983, liksom även den totala världshandelsflottan. Sammantaget innebär detta att uppskattningsvis hälften av världshandelsflottans kapacitet förmodas ha blivit outnyttjad detta år. Det internationella fraktmarknadsläget förblev i sin helhet ytterst svagt 1983, men efter en nedgång under våren följde en viss förbättring under återstoden av året. Den ökade råolja konsumtionen under andra halvåret gav det oljebärande tonnaget, däribland främst stortank, förbättrad sysselsättning och högre fraktsatser vilket i vissa fall gjorde det möjligt att täcka både drift- och kapitalkostnader. Torrlastmarknaderna har, en tillfällig fraktförbättring under året till trots, utvecklats otillfredsställande. Uppläggningsarna minskade emellertid successivt under 1983 och ett ökat antal fartyg fördes till skrotning. Även för linjefarten syntes andra halvåret ha inneburit en positiv omsvängning. Volymförbättringen kan i hög grad tillskrivas den ökade handeln till Förenta staterna. Den internationella fraktuppgången, förstärkt av dollarns kursuppgång, har för svensk del medfört en ökning av sjöfartsnettot vilken preliminärt för 1983 beräknas

uppgå till 28 % i värde motsvarande 1,3 miljarder kr. Torr- och malmtransporter svarade för ca 40 % av de totala intjänade intäkterna till denna post. Utförsäljningen av fartyg ur den svenskflaggade handelsflottan minskade under året samtidigt som inköpen från utlandet ökade kraftigt i jämförelse med genomsnittet de fem senaste åren. Detta bidrog till att nettoresultatet härigenom endast blev en mindre reduktion av handelsflottans bruttodräftighet. Det finns även anledning att här uppmärksamma det s. k. internationaliseringsavtalet mellan sjöarbetsmarknadens parter som trädde i kraft i januari 1984. Avtalet innebär att svenskägda fartyg framgent under vissa förutsättningar kan registreras under utländsk flagg (s. k. utflaggning) och härigenom sänka sina driftkostnader. Ännu har dock ej den ändring av skattereglerna som utgör en väsentlig grund för denna uppgörelse kommit till stånd, och det är för närvarande vanskligt att bedöma avtalets betydelse för svensk sjöfart.

Den förväntade tillväxten i världshandeln på ca 5,5 % i volym innevarande år är sannolikt otillräcklig för att påtagligt förbättra sjöfartskonjunkturen. Utbudsöverskottet på frakttoneage minskade visserligen något 1983 men är fortfarande så betydande att ett större nivålyft av fraktsatserna ej är att vänta. Innebörden av detta utbudsöverskott är dock ej helt klart då merparten härav består av äldre fartyg som till stor del troligtvis aldrig kommer att reaktiveras. Även förekomsten av de statssubventionerade varv världen över med lediga resurser och betydande leveransförmåga utgör en svårbestämbar faktor. Oljefrakttoneaget skulle vid en högre råoljekonsumtion normalt kunna räkna med en ökad efterfrågan. Successivt genomförda energibesparingar och övergång till alternativa energikällor i västvärldens industrinationer kan emellertid enligt vissa bedömare föra med sig att en konjunkturuppgång ej nämnvärt skulle öka denna efterfrågan. Vad gäller torrlastmarknaderna förutses en ökning av främst koltransporterna. Även för järnmalsfrakterna väntas en uppgång till följd av en antagen tillväxt av världsstålproduktionen med ca 10 %. Linjesjöfartens struktur kommer under året att förändras då helt nya jorden-runt trader tas i bruk. Konsekvenserna av denna nydaning är dock i början av 1984 ej möjliga att förutse. På de traditionella linjerna har bolagen aviserat fraktrishöjningar för innevarande år.

För svenskt vidkommande kan den redan inträffade och troligtvis inte helt upphörande fraktprisuppgången tillsammans med en måttlig volymökning ge en betydande ökning av sjöfartsnettot även nästa år. I tabell 3:7 har införts en ökning om 17 % i löpande priser eller ca 1 miljard kr.

Antalet charterresenärer från Sverige till utlandet minskade 1983 med 20 % som en följd av hushållens sjunkande reala disponibelinkomster i kombination med den svenska krondevalveringen. Bruttoutflödet av resevaluta reducerades härvid med 12 % i volym. I löpande priser motsvarar detta en ökning på ca 4 %.

Relativprisförändringen till följd av devalveringen har även bidragit till

ökad turism i Sverige. Antalet utländska gästnätter steg med 1,3 milj. eller 23% 1983. Inflödet av resevaluta ökade under året med 18% i volym, vilket innebär en ökning i nominella termer med 28%. Härav förklaras 15 procentenheter av ökade inkomster från övriga nordiska länder. Totalt sett ledde detta till att det negativa resevalutanettet kom att uppgå till 4,3 milj. kr. 1983, en förbättring av saldoposten med 1,3 milj. kr. jämfört med föregående år.

Ökningen av antalet charterresenärer 1984 har uppskattats till ca 10% av resebyråföretagen. Denna volymtillväxt beräknas bli neutraliserad av en ökad sparsamhet från resenärerna på destinationsorten varför någon volymförändring av turistutgifterna ej är att vänta. Ökningen i löpande priser bedöms bli 6%. Inflödet antas fortsätta att växa i positiv riktning med 17%, bl. a. till följd av en ökad marknadsföring av Sverige som turistland. Detta skulle medföra att det negativa resevalutanettet 1984 reduceras med ca 700 milj. kr. till 3,6 miljarder kr.

Posten övriga tjänster, netto – som bl. a. representerar betalningar för entreprenader, tekniska tjänster, försäljningstjänster och kostnader för diplomatisk representation – visar ett ringa överskott 1983. För 1984 förväntas en viss uppgång.

Nettot av avkastningen på kapital har för 1983 beräknats till -14,7 miljarder kr., vilket är lika med en försvagning på ca 2,3 miljarder kr. i förhållande till 1982. Försämringen beror helt på en ökning av underskottet i räntenettet föranledd av bytesbalansunderskottets finansiering och av devalveringen 1982, som höjde räntekostnaderna i svenska kronor räknat. En lägre internationell räntenivå har dock begränsat effekterna av större utlandsskuld och stigande dollarkurs på räntebetalningarna till utlandet under 1983.

För 1984 väntas fortsatt försvagning om -1,2 miljarder kr., vilket skulle ge ett netto på -16 miljarder kr. Prognosen förutsätter dels lägre nettoupplåning 1984 om ca 2 miljarder kr. – dels en rörlig räntesats på drygt 10%. I jämförelse med 1983 innebär detta en högre räntenivå på i genomsnitt 0,5%.

Nettot av övriga transfereringar visar ett ökat underskott såväl 1983 som 1984. Det offentliga u-biståndet – som utgör merparten av posten övriga transfereringar netto – ökade med 11% under 1983 till 4,5 miljarder kr. För 1984 är en oförändrad ökningstakt prognostiserad.

Handelsbalansen

Sedan 1980 har det skett en betydande förstärkning av den reala svenska handelsbalansen. Från att ha visat underskott första halvåret 1980 med 8,7 miljarder kr. räknat exkl. fartyg och uttryckt i reala säsongrensade termer, uppvisade handelsbalansen andra halvåret 1983 ett överskott med närmare 5 miljarder kr. – en förstärkning med ca 13,7 miljarder kr. (Se diagram 3:5). Uttryckt som andel av BNP första halvåret 1980, motsvarar detta

Tabell 3: 7 Bytesbalansen 1980–1984

Milj. kr., löpande priser

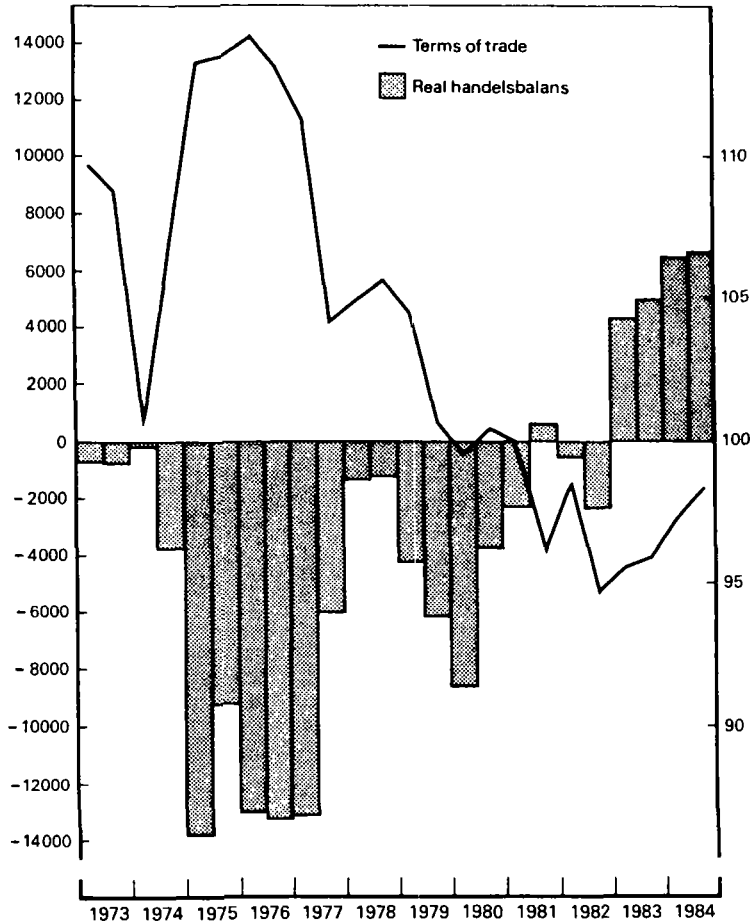
	1980	1981	1982	1983	1984 prognos
Export av varor, fob	131 001	144 876	168 131	210 311	238 870
Import av varor, cif	141 697	146 042	173 928	200 225	222 430
Handelsbalans¹	-10 696	- 1 166	- 5 797	10 086	16 440
Korrigerig av handelsstatistiken ²	- 686	- 826	- 1 295	- 527	- 1 170
Handelsbalans³	-11 382	- 1 992	- 7 092	9 559	15 270
Sjöfartsnetto	3 898	4 967	4 641	5 966	7 010
Resevaluta, netto	- 5 284	- 6 252	- 5 577	- 4 285	- 3 600
Övriga tjänster, netto	2 771	1 964	2 266	52	670
Bytesbalans för varor och tjänster	- 9 997	- 1 313	- 5 762	11 292	19 350
<i>Därav: tjänster</i>	1 385	679	1 330	1 733	4 080
Avkastning av kapital, netto	- 3 779	- 7 990	-12 471	-14 740	-15 950
därav räntenetto: staten och riksbanken	- 1 355	- 4 111	- 6 069	- 8 413	- 9 600
övriga	- 3 323	- 5 292	- 8 358	- 8 634	- 8 920
Övriga transfereringar, netto	- 5 047	- 4 493	- 4 243	- 4 793	- 4 970
Bytesbalans för varor, tjänster och transfereringar	-18 823	-13 796	-22 476	- 8 241	- 1 570
<i>Därav: transfereringar</i>	- 8 826	-12 483	-16 714	-19 533	-20 920

¹ Exkl. korrigerig av handelsstatistiken.² Nettot av återutförelse och återinförelse, korrigerig av SAS flygplansimport, i utlandet direkt landad fisk, rabatt och koncernbidrag i samband med oljeimport samt för 1980, 1981, 1982 och 1983 korrigerig för oljeriggar.³ Inkl. korrigerig av handelsstatistiken.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken och statistiska centralbyrån.

positiva omslag i handelsbalansen drygt 5 %. I betydande utsträckning kan denna utveckling återföras på en förstärkning av det reala handelsbalanssaldot för råvaror, i synnerhet råolja och petroleumprodukter där nettoimporten minskat kraftigt. Förstärkningen av konkurrenskraften i industrin – växelkursförändringarna 1981 och 1982 – har därtill medfört att överskottet i handeln med bearbetade varor ökat avsevärt, i synnerhet under 1983. Som framgår av nedanstående tablå skedde detta år exceptionellt stora exportleveranser av fartyg och petroleumprodukter, varför den reala utrikesbalansen kom att förbättras dramatiskt. Handelsbalansens saldo i löpande priser kom att slå om från ett underskott på 7 miljarder kr. 1982 till ett överskott på 9,5 miljarder kr. 1983.

Diagram 3: 5 Handelsbalans och terms of trade¹ 1973–1984
1980 års priser. Säsongrensade halvårsdata

¹ Export- och importvolymen exkl. fartyg.

Källa: Konjunkturinstitutet.

För 1984 förutses exportvolymen öka med 6 1/2% och importvolymen med knappt 7%. Undantaget fartygen uppvisar dock den reala utrikesbalansen en fortsatt betydande förstärkning, då exportvolymen exkl. fartyg beräknas öka med 8 1/2% och importvolymen exkl. fartyg med knappt 6 1/2%. En förbättring av bytesvillkoren beräknas ske 1984 främst hänförlig till att priserna på svenska exportråvaror bedöms stiga betydligt kraftigare än på importerade råvaror – för t. ex. råolja och petroleumprodukter förutses endast obetydliga prishöjningar 1984. Även för bearbetade varor bedöms dock exportpriserna i år stiga snabbare än importpriserna. Därmed skulle handelsbalansens saldo förstärkas med ytterligare drygt 5 miljarder kr. 1984 och överskottet komma att uppgå till 14,7 miljarder kr.

	1980	1981	1982	1983	1984
Real utrikesbalans					
Milj. kr., 1980 års priser					
<i>Bearbetade varor</i>	13 271	18 249	15 305	21 916	24 108
<i>Råvaror exkl. råolja- och petroleumprodukter</i>	2 047	2 604	3 044	6 368	6 943
<i>Råolja och petroleumprodukter</i>	-27 766	-22 496	-21 361	-19 014	-17 971
<i>Fartyg</i>	1 809	3 441	3 578	4 694	1 595
<i>Totalt</i>	-10 639	1 798	566	13 964	14 675
Förändring av terms-of-trade					
Procentuell förändring från föregående år					
<i>Bearbetade varor</i>	1,8	1,4	-0,6	-2,3	0,8
<i>Exportpriser</i>	10,8	9,1	12,3	12,0	5,7
<i>Importpriser</i>	8,8	7,6	13,0	14,6	4,9
<i>Råvaror exkl. råolja och petroleumprodukter</i>	6,4	1,4	-6,6	0,2	5,0
<i>Exportpriser</i>	19,9	6,6	6,2	11,8	12,5
<i>Importpriser</i>	12,7	5,1	13,7	11,6	7,1
<i>Råolja och petroleumprodukter</i>	-15,1	-5,7	2,7	-0,8	-0,5
<i>Exportpriser</i>	-15,4	20,4	19,3	8,2	0,1
<i>Importpriser</i>	36,0	27,7	16,2	9,1	0,6
<i>Fartyg</i>	- 7,9	1,5	-0,6	2,9	-7,8
<i>Exportpriser</i>	2,3	11,0	11,4	14,0	6,0
<i>Importpriser</i>	11,1	9,4	12,1	10,8	15,0
<i>Totalt</i>	- 2,3	-2,2	-1,5	-0,9	2,4
<i>Exportpriser</i>	12,6	8,9	11,7	11,8	6,6
<i>Importpriser</i>	15,2	11,3	13,4	12,8	4,1

4 Produktionen¹

4.1 Sammanfattning av industriproduktionens utveckling

Industriproduktionen ökade markant under 1983 och var i december drygt 7% högre än för ett år sedan. Den nuvarande uppgången inleddes under hösten 1982. Visserligen dämpades tillväxten under några månader sommaren 1983 men en acceleration kom sedan att ske under hösten. Produktionsökningen från tredje till fjärde kvartalet blev i säsongrensade tal hela 5%. Årsgenomsnittet för 1983 kom härigenom att bli drygt 6% högre än för 1982.

Bakom den avsevärda höjningen av produktionen ligger framför allt ett mycket kraftigt efterfrågetillskott från exportmarknaderna. Den inhemska efterfrågan däremot utvecklades svagt under 1983 med fallande investeringar och konsumtion. Den mot svensk industri riktade efterfrågan stärktes dock av en genom devalveringen försvagad konkurrenskraft för importvarorna.

Produktionsökningen för bearbetade varor blev något starkare än för industrin i genomsnitt. För dessa branscher ökade tillväxten kraftigt under andra halvåret medan det inom såväl massa- som pappersindustrin redan under första halvåret genomfördes betydande uppdragningar. Ytterligare höjningar begränsades där av produktionskapaciteten.

Tabell 4: 1 Industriproduktionens utveckling 1981–1984
Procentuell volymförändring från föregående år

SNI		1981	1982 prel.	1983 prel.	1984 prognos
2	<i>Gruvor och mineralbrott</i>	-14,1	-18,0	-1,3	13,1
2301	Järnmalmgruvor	-19,4	-30,5	-18,0	27,0
2302	Ickejärnmalmgruvor	-12,7	-9,7	17,6	8,0
210, 220, 290	Övriga gruvor och mineralbrott	0,7	-0,8	-4,5	2,0
3	<i>Tillverkningsindustrin</i>	-2,1	-0,6	6,2	6,6
31	Livsmedelsindustri m. m. ¹	-0,5	1,6	0,6	1,5
33111	Sågverk ²	-8,4	6,8	7,7	4,5
34111	Massaindustri	-2,0	-17,3	23,3	8,0
34112	Pappers- och pappindustri	-1,6	-3,3	8,2	6,5
353, 354	Petroleumraffinaderier ³	-6,2	-1,9	16,2	5,0
371	Järn- och stålverk ⁴	-6,8	5,0	7,2	12,0
372	Ickejärnmetallverk	-5,9	10,1	10,4	5,8
38./3841	Verkstadsindustri exkl. varv	1,0	-0,1	7,7	8,7
3841	Varv ⁵	4,1	-9,6	-18,3	-4,0
3 resterande	Övrig industrisektor	-5,6	-1,7	5,6	4,7
2, 3	Hela industrin	-2,4	-0,8	6,1	6,6

¹ Inkl. dryckesvaru- och tobaksindustri.

² Inkl. hyvlerier och träimpregneringsverk.

³ Inkl. smörjmedels-, asfalt- och kolproduktindustri.

⁴ Inkl. ferrolegeringsverk.

⁵ Inkl. båtbyggerier.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Industrins faktiska kapacitetsnyttjande steg snabbt under året och var under fjärde kvartalet 1983 ca 84% vilket är nära 4 procentenheter högre än ett år tidigare. Det möjliga kapacitetsutnyttjandet, – i bemärkelse av kapacitetsutnyttjande med given arbetsstyrka – var samtidigt drygt 89%. Skillnaden mellan det faktiska och det möjliga kapacitetsutnyttjandet – som kan ses som ett mått på underutnyttjandet av den anställda arbetskraften – har minskat kraftigt under loppet av 1983.

Industrins orderläge har fortsatt att förbättras under de första månaderna i år. Ordertillväxten hänför sig i första hand till exportorderna medan hemmamarknadsefterfrågan synes ha utvecklats svagare. Enligt konjunkturbarometern har produktionen ökat klart under första kvartalet.

För 1984 som helhet förutses industriproduktionen komma att öka ca 6 1/2% jämfört med 1983. Det är i första hand exportefterfrågan och ett omslag till en viss uppbyggnad av lagren som beräknas vara de starkaste drivkrafterna bakom produktionstillväxten. En annan faktor som också bidrar är en väsentlig uppgång i maskininvesteringarna. Däremot väntas endast en obetydlig ökning ske av varukonsumtionen.

4.2 Utvecklingen inom olika delbranscher

Avsättningsläget för den svenska *järnmalmen* var svagt ännu i början av 1983 och malmsäljarna var inställda på en minskad leveransvolym för året som helhet jämfört med 1982. Utvecklingen blev en annan, redan under andra kvartalet sköt leveranserna fart och för året som helhet var exportvolymen nära 16% större än 1982. Det var i första hand till statshandelsländerna samt till utomeuropeiska länder – bland dem Indonesien och Saudi-Arabien – som försäljningen kunde höjas markant. Utförseln till EG-marknaden – den svenska huvudmarknaden – ökade däremot endast obetydligt. Med hänsyn till att EG:s stålproduktion, och därmed också malmförbrukning, minskade 1982–1983, innebar detta dock att den svenska malmens marknadsandelar för första gången på flera år kunde ökas. Av de olika malmkvaliteterna var det särskilt kulsinter som rönste stark efterfrågan vilket i stor utsträckning berodde på att priset, räknat i US dollar, sänktes mer än för övriga kvaliteter. Exportpriserna sammantagna kom genom den stigande dollarkursen att i svenska kronor öka ca 9%.

Malmbrytningen drogs kraftigt ned under loppet av 1982 och denna neddragning fortsatte också i början av 1983 i syfte att minska de mycket stora järnmalmslagren. En ökning av brytningstakten kom emellertid att ske under återstoden av året, men produktionen för hela 1983 kom ändå att minska med 18% jämfört med 1982. Produktionskapaciteten minskade genom att gruvor och kulsinterverket i Svappavaara avställdes i enlighet med den under våren antagna strukturplanen för LKAB.

Genom den överraskande goda leveransutvecklingen – som också kom att gälla de inhemska leveranserna – blev lageravtappningen mycket stark under 1983 eller drygt 3,5 milj. ton.

Produktionstakten i EG:s stålindustri drogs upp under hösten 1983 och stålproduktionen har fortsatt att öka under våren 1984. En viss optimism – i varje fall i ett kortare perspektiv – sprider sig nu inom stålindustrin. Förbrukarnas malmlager är samtidigt små och behöver fyllas på. Mot denna bakgrund är den svenska malmexporten fortsatt hög under våren och möjligheterna till ytterligare minskningar av gruvornas malmlager uttöms snabbt. Leveranserna kommer därigenom att begränsas till uttag ur löpande produktion. För hela 1984 planeras produktionen kunna dras upp till knappt 16 milj. ton vilket för LKAB:s del är ungefär i linje med den produktionsnivå som produktionsresurserna maskinellt och personellt enligt strukturplanen skall anpassas till. Till följd av den under 1983 snabbt stigande produktionen blir dock produktionsökningen 1983–1984 betydande eller ca 27%. Då en mycket stor del av leveranserna 1983 kunnat ske från lagren och möjligheterna till lagerminskningar är små 1984 kommer exportleveransökningen 1983–1984 att begränsas till ca 7%. Någon större förändring av priserna, räknade i svenska kronor, beräknas samtidigt inte ske.

De svenska *sågverkens* exportframgångar som inleddes under andra halvåret 1981 och förstärktes under 1982 höll i sig även under 1983. Framgångarna kan huvudsakligen förklaras av de två devalveringarna av kronan hösten 1981 och 1982. Marknadstillväxten var måttlig under såväl 1982 som 1983, och exportökningarna har till största delen uppkommit genom kraftiga andelsvinster. Till följd av devalveringarna av kronan samt den successiva apprecieringen av den amerikanska och kanadensiska dollarn har de svenska försäljningspriserna på trävaror kunnat hållas mycket konkurrenskraftiga. Den relativprisnivå som etablerades under 1981 och förstärktes under 1982 har, trots att en snabb ökning av de svenska försäljningspriserna, härmed vidmakthållits även under 1983. Jämfört med ett genomsnitt för tredje kvartalet 1982, dvs. strax före kronans devalvering i oktober, beräknas de svenska exportpriserna ha ökat med 24 1/2% fram t. o. m. fjärde kvartalet 1983. Framförallt på furukvaliteterna har prishöjningarna varit starka.

Liksom fallet var under 1982 var det i hög grad utvecklingen på den brittiska trävarumarknaden som bidrog till 1983 års goda försäljningsutveckling. Under 1983 skedde dessutom en stark återhämtning av nybyggnadsaktiviteten i Förbundsrepubliken Tyskland och Danmark. Även till den allt mer betydelsefulla egyptiska marknaden ökade skeppningarna kraftigt. Starkare än konsumtionstillväxten av trävaror på exportmarknaderna bidrog dock den positiva utvecklingen av Sveriges marknadsandelar. Den svenska trävaruexporten steg drygt 14% 1982–1983, motsvarande ca 8,4 milj. kbm. Skeppningarna låg därmed 50% högre än bottenåret 1981. Exportpriserna steg 19 1/2% 1982–1983.

Trävaruefterfrågan på den inhemska marknaden, vars betydelse är ungefär hälften av exportens, beräknas ha minskat något under 1983.

Till följd av de kraftigt ökade exportleveranserna vände produktionsutvecklingen uppåt mot slutet av 1981. Produktionen har därefter successivt dragits upp och under 1983 sågades 11 1/2 milj. kbm, motsvarande en produktionsökning på drygt 7 1/2% 1982–1983. Trävarulagren minskade därmed ytterligare och befann sig vid årsskiftet 1983/1984 på en historiskt sett låg nivå.

Under innevarande år bedöms nybyggnadsaktiviteten i Storbritannien visserligen falla tillbaka något men trävaruefterfrågan är förhållandevis starkt knuten till slutfaserna i husbyggnationen och färdigställandet av hus beräknas fortsätta att öka 1984. De brittiska trävarulagren steg något under loppet av 1983 och någon påtaglig ökning av lagren under 1984 anses inte sannolik. Sammantaget torde härmed det brittiska importbehovet under 1984 bli av ungefär samma storlek som föregående års. Storbritannien mottog under 1983 en fjärdedel av den svenska trävaruexporten och är således den i särklass viktigaste marknaden. Vad gäller nybyggnadsaktiviteten i såväl Förbundsrepubliken Tyskland som Danmark beräknas den fortsätta att stiga under 1984. På viktiga granmarknader som Holland och Frankrike förutses däremot en fortsatt svag efterfrågan, framförallt i Frankrike som förefaller förlänga importrestriktionerna för trävaror till följd av inhemska stormfällningar.

Utvecklingen på den nordamerikanska marknaden är indirekt av stor betydelse för den svenska sågverksindustrins utsikter att finna avsättning för sina produkter i Europa, framförallt i Storbritannien. När utbudsöverskott råder på den nordamerikanska marknaden skärps konkurrensen påtagligt i Europa till följd av kanadensiska ansträngningar att finna avsättning för sina varor på de översjöiska marknaderna. Det senaste årets kraftiga tillväxt av byggandet i Förenta staterna synes ha inverkat stabiliserande på den nordamerikanska marknaden och någon nämnvärd ökning av de kanadensiska skeppningarna till den europeiska marknaden under 1984 är inte trolig. De finländska sågverkens möjligheter att återta andelar under 1984 är svårbedömda. Det virkesavtal som slöts hösten 1983 förbättrar branschens kostnadsläge relativt de svenska sågverkens. Avverkningarna går dock fortsatt trögt och troligen kan endast en måttlig produktionsökning realiseras 1984.

Den svenska trävaruexporten beräknas öka med 2% i volym 1983–1984. Denna bedömning har huvudsakligen skett från utbudssidan. Sågverkens produktionskapacitet väntas inte medge att produktionen höjs med mer än ca 0,6 milj. kbm, vilket motsvarar en ökning med 4 1/2%. Trävarulagren som reducerats kraftigt under såväl 1982 som 1983, bedöms endast marginellt kunna dras ned ytterligare under 1984. På hemmamarknaden bedöms avsättningen öka något under 1984.

Under 1983 förbättrades efterfrågan på produkter från den svenska *pappersindustrin*. Orderingången som steg kraftigt mot slutet av 1982 och i början på 1983 mattades dock något under sommarhalvåret. Under fjärde

kvartalet ökade orderingången återigen i betydande omfattning och orderstatistiken för januari i år tyder på fortsatt uppgång.

Efterfrågeläget för den internationella pappersindustrin har sedan slutet på 1982 successivt förbättrats och detta i alla synnerhet i Förenta Staterna där pappersbruken kunde höja sin produktion med ca 8 1/2 % 1982–1983. Även i Europa steg pappersindustrins produktionsnivå till följd av en hygglig efterfrågetillväxt. Till följd av den knappa lagerhållningen som allmänt etablerats hos förbrukarna gav efterfrågehöjningen direkt utslag i form av ökad ordertillströmning hos pappersproducenterna. Efterfrågeförbättringen kom även de svenska bruken till del och exporten steg under loppet av året. De tre första kvartalen var ökningen endast måttlig, säsongrensat sett, medan fjärde kvartalet uppvisade en kraftig leveranstillväxt. Volymmässigt var det den största kvartalsskeppningen någonsin. Den svenska exporten avsätts till 80 % i Västeuropa och hälften av denna kvantitet levererades under 1983 till två länder, Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland. Sverige hade därmed en gynnsam ländersammansättning för sin export under 1983; båda dessa länder uppvisade nämligen en konsumtionstillväxt som klart översteg den genomsnittliga. Även till vissa översjöiska marknader steg exporten markant.

Trots tidningspappersbrukens besvärliga marknadssituation med betydande globalt kapacitetsöverskott och svag efterfrågetillväxt lyckades branschen höja sin export med 3 % 1982–1983. Kraftliner, den näst största kvaliteten i det svenska produktregistret efter tidningspapper, visade en oförändrad exportvolym under 1983 jämfört med 1982. Exporten av övriga kvaliteter av papp och kartong steg däremot betydligt.

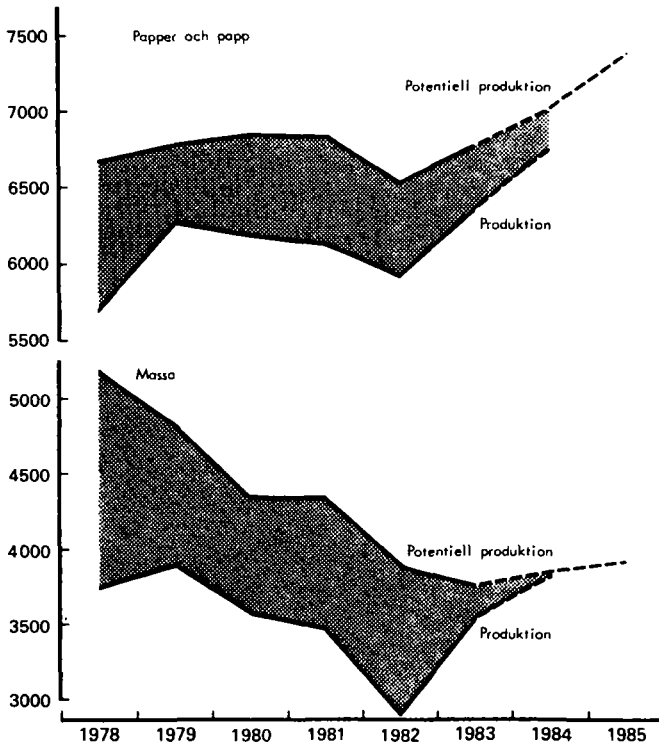
Sammantaget ökade den svenska exporten av papper och papp med närmare 7 % 1982–1983.

De svenska exportpriserna var i december 1983 knappt 15 % högre än i september 1982, i svenska kronor räknat. Med hänsyn till den svenska devalveringen i oktober 1982 förefaller prishöjningen måttlig och återspeglar huvudsakligen den internationellt sett mycket svaga prisutvecklingen och till en mindre del relativprissänkningar på delar av sortimentet. Produkter med en starkare prisutveckling än genomsnittet har varit kartong och träfritt tryckpapper.

Sammantaget steg de svenska exportpriserna 11 % mellan helårsgenomsnittet 1982 och 1983.

Avsättningen på hemmamarknaden, som steg något under 1982, ökade ytterligare något under 1983, samtidigt som brukens lagerhållning växte. Produktionstillväxten kom härmed att uppgå till drygt 8 % 1982–1983.

Under 1984 kan efterfrågan på papper och papp väntas fortsätta att öka, parallellt med den beräknade återhämtningen i Västeuropa. En marknadstillväxt kring 4–5 % i Europa bedöms som realistisk 1983–1984. I Förenta Staterna förutses konsumtionstillväxten fortsätta även under 1984 om än i något mer dämpat tempo än under 1983. Konkurrensen från Nordamerika

Diagram 4: 1 Pappers- och papp- och massaindustrins kapacitetsutnyttjande¹ i Sverige 1978–1984

¹ Outnyttjad kapacitet = potentiell produktion – faktisk produktion. Potentiell produktion = $0,95 \times$ kapacitet.

Källor: SCPF, konjunkturinstitutet.

torde därmed ytterligare minska på europamarknaden. Den fortsatt höga dollarkursen samt den slutliga avvecklingen av EG:s papperstullar gentemot EFTA-länderna som ägde rum den 1 januari i år antas ytterligare förstärka denna tendens. Dessa faktorer tillsammans med effekterna av den beräknade relativprissänkning som devalveringen möjliggjort väntas medge en ytterligare förbättring av marknadsandelarna i Europa för de svenska brukena. Sammantaget har här kalkylerats med en exporttillväxt på 8% 1983–1984. I takt med den stigande konsumtionen väntas prisutvecklingen under loppet av 1984 bli avsevärt starkare än vad som var fallet under föregående år. Mellan helåren 1983 och 1984 beräknas de svenska priserna stiga 9%. Den förväntade leveransutvecklingen beräknas vid i stort sett oförändrad lagernivå leda till en produktionsökning med $6 \frac{1}{2}$ % 1983–1984.

Alltsedan slutet på 1982 har den internationella efterfrågesituationen för *avsalumassa* successivt förbättrats och givit fart åt de svenska massabrukens exportleveranser. Produktionsnivån har höjts avsevärt, lagren har skurits ned och försäljningspriserna, även i US dollar, har stigit i takt med den ökade efterfrågan.

Den starka internationella efterfrågetillväxt som tog sin början under fjärde kvartalet 1982 höll sedan i sig fram till våren 1983. Under sommaren ägde en tillfällig avmattning rum och efterfrågan steg därefter ånyo under den resterande delen av året. Framförallt mattades under sommaren 1983 den europeiska massaefterfrågan. Pappersbrukens ökade råvaruinköp i början på året var till största delen motiverade av en betydlig och välbehövlig lagerpåfyllnad inför de aviserade massaprishöjningarna. Den underliggande konsumtionen var i Europa fortsatt svag under det första halvåret 1983 till följd av en endast måttlig produktionstillväxt vid pappersbruken. Under hösten steg dock aktiviteten märkbart och den svenska massaexporten till Västeuropa ökade 12% 1982–1983, vilket i stort sett motsvarade efterfrågetillväxten.

På de betydligt mindre översjöiska marknaderna, framförallt på Sydostasien, mer än fördubblades exportleveranserna under 1983 jämfört med 1982. Sammantaget steg den svenska exporten av *avsalumassa* med 25% 1982–1983.

Massapriset var som lägst kring årsskiftet 1982/1983 och massaproducenterna annonserade inför andra kvartalet en höjning med 5%. Denna höjning blev dock först under sommarmånaderna genomgående accepterade av de europeiska pappersproducenterna. Under senhösten höjdes priset ytterligare 10%, men prishöjningen kom inte nämnvärt att påverka 1983 års skeppningar. Det svenska exportpriset steg 4 1/2% mellan helåren 1982 och 1983, räknat i svenska kronor.

Massaindustrins produktionsnivå höjdes betydligt under vinterhalvåret 1982/1983, men gick därefter in i en avsevärt lugnare tillväxtfas. Produktionen låg således under första halvåret 1983, 25% högre än under närmast föregående halvår. Mellan första och andra halvåret 1983 förblev produktionen i stort sett oförändrad och sammantaget kom tillväxten att uppgå till ca 23 1/2% 1982–1983. Mot slutet av året utnyttjades i stort sett hela kapaciteten. Trots denna höjning av produktionen lyckades man likväl dra ned lagren. De var vid årsskiftet, liksom hos massaproducenter i övriga Norden och Nordamerika, klart under normalnivån. Bidragande till minskningen av de svenska lagren var att även hemmamarknadsleveranserna ökade kraftigt under 1983.

Under första kvartalet 1984 synes såväl den västeuropeiska som den nordamerikanska pappers- och pappindustrin vara i fortsatt klar uppgång. Vid en successiv ökning av pappersproduktionen under loppet av året stärks avsättningsläget för pappersmassa. Utrymmet för den svenska exporten kommer troligtvis inte att begränsas av någon utbudspress från

Nordamerika. Dels kommer den amerikanska pappersindustrin att behöva fortsatt ökad råvarutillförsel under 1984 och dels innebär arbetsmarknads-konflikten i British Columbia ett temporärt försörjningsbortfall av avsalu-massa, närmare 10 000 ton per dag. Detta inträffar i ett läge där massa-lagren är relativt små och efterfrågan är stigande. Vid en långvarig konflikt kan marknaden drabbas av överhettning med allvarliga försörjningsstör-ningar som följd. Under mars månad utnyttjades den kanadensiska massa-kapaciteten endast till hälften. För svenska bruk har konflikten inte inne-burit några större förändringar på volymsidan då man alltsedan i höstas i stort sett utnyttjat sin kapacitet helt. Däremot har bl. a. de finska bruken kunnat höja sin produktionsnivå till följd av utbudsbortfallet. Här har emellertid antagits att konflikten kommer att lösas med det snaraste och att marknadsförhållandena normaliseras.

Den svenska exporten beräknas under dessa förutsättningar genom någ-ra mindre kapacitetstillskott komma att växa något under loppet av året. Här har antagits att exportvolymen stiger med 8 1/2 % 1983–1984.

Den prishöjning som aviserades mot slutet av 1983 på bl. a. den västeu-ropeiska marknaden accepterades inte fullt ut förrän mot slutet av första kvartalet i år. I och med att den europeiska pappersindustrin beräknas höja sitt kapacitetsutnyttjande under 1984 har här kalkylerats med en ytterligare höjning under våren, uppgående till ca 10 %. Med vår bedömning skulle exportpriset öka med i genomsnitt 21 % 1983–1984.

Produktionsnivån kommer under 1984 huvudsakligen att bestämmas från utbudssidan. Med en fortsatt ökning av de inhemska leveranserna torde den sammantagna leveransutvecklingen medföra en viss ytterligare reducering av massalagren. Här har antagits att kapaciteten kommer att utnyttjas till 95 % vilket skulle medge en produktionsökning på 8 % 1983–1984.

För *skogsbruket* beräknas den ovan redovisade produktionsutveckling-en inom skogsindustrierna ha medfört en avsevärd ökning av avverkning-en. Totalt sett ökade förbrukningen av virke inom industrin med nära 10 % 1982–1983 (se tabell 4:2) och tillväxten var störst inom massaindustrin. Trots den ökade efterfrågan fortsatte importen av virke att sjunka och för helåret 1983 sjönk importen med 15 1/2 % jämfört med 1982.

Rundvirkeslagren som steg kraftigt under såväl 1981 som 1982, kom totalt sett att bli i stort sett oförändrade under 1983. Lagren av sågtimmer fortsatte att växa medan däremot massavedslagren sjönk något. Lagerni-vån får betraktas som god vad gäller båda virkeskvaliteterna. Massaveds-lagren uppgick vid årsskiftet till drygt 8 1/2 % milj. kbm.

Omslaget från kraftig lageruppbyggnad till viss minskning av massaveds-lagren ledde till att avverkningen endast behövde öka med 2 % 1982–1983 trots förbrukningsökningen och neddragningen av importen. Sågverksin-dustrins ökade virkesbehov ledde till en höjning i avverkningen av sågtim-mer med 9 1/2 %. Sammantaget beräknas skogsbruket ha höjt avverknings-volymer (kbm) med knappt 5 1/2 % 1982–1983.

Tabell 4: 2 Försörjningsbalans för rundvirke 1982–1984

Fast mått utan bark (barr- och lövträ)

	1 000 kbm	Förändring från föregående år, % resp. 1 000 kbm	
		1982	1983 prel.
Produktion	45 770	5,4	5,2
Sågtimmer	20 350	9,4	2,6
massa- och boardved	22 020	1,9	8,0
övrigt rundvirke	3 400	4,2	3,8
Import	3 600	– 15,7	0,0
Summa tillgång	49 370	3,9	4,9
Export	610	2,1	5,0
Lagerförändring (1 000 kbm)	2 550	–2 635	–415
Förbrukning	46 210	9,8	5,7
Sågtimmer	20 420	7,7	4,5
massa- och boardved	22 450	12,6	7,0
övrigt rundvirke	3 340	4,0	3,6
Summa användning	49 370	3,9	4,9

Källa: Konjunkturinstitutet.

De produktionsprognoser för skogsindustrin som redovisats i det föregående beräknas innebära att den totala rundvirkesförbrukningen stiger med drygt 5 % 1983–1984. Importen antas härmed bli oförändrad och massa-vedslagren beräknas minska ytterligare något.

Efterfrågeläget för *järn- och stålindustrin* förstärktes högst väsentligt under 1983. Uppgången i orderingen från bottenläget hösten 1982 blev således mycket kraftig under hela första halvåret både från hemma- och exportmarknaderna. Efter en viss avmattning i efterfrågan under tredje kvartalet steg orderingen återigen markant under fjärde kvartalet, inte minst från exportmarknaderna. Orderstockarna steg under loppet av året men var vid årsskiftet ännu relativt små, eftersom det starka orderflödet tämligen omgående resulterat i en betydande ökning av leveransvolymen.

Exportleveranserna vände således uppåt under hösten 1982 efter att ha fallit markant tidigare under året. Också i leveranserna syntes en viss avmattning under tredje kvartalet 1983 följt av en mycket stark ökning under fjärde kvartalet. Exportvolymen för hela 1983 kom att öka nära 6 % jämfört med 1982. Det var särskilt exporten av handelsstål som ökade, inte minst till EG-marknaderna, där de svenska marknadsandelarna fortsatte att stiga. Vad gäller specialstål kom en viss fortsatt ökning att ske genom starka leveransökningar till Förenta Staterna och Sovjetunionen, medan leveranserna till Västeuropa minskade något. Exportpriserna steg svagt under loppet av 1983. Räknat mellan helårsgenomsnittet 1982 och 1983 blev prisökningen ca 8 %.

Den inhemska stålförbrukningen ökade endast i begränsad omfattning 1982–1983. Stålanvändningen i varven och byggsektorn fortsatte nämligen att minska, vilket motvägde en klar ökning inom verkstadsindustrin. Stållagren hos förbrukare och mellanhänder minskade kraftigt under större delen av året och även om en viss uppbyggnad skedde under senhösten, blev lagerminskningen för året som helhet betydande. Tillförseln till den svenska marknaden kom därmed som förut antydde knappast att öka alls. Icke desto mindre kunde leveranserna från de svenska stålverken öka kraftigt och en betydande importutträngning kom att ske. Importvolymen minskade närmare 8 % 1982–1983. Importens minskade andelar av tillförseln sammanhänger dels med fallande relativpriser för de svenska producenterna, dels med utökat inhemskt produktsortiment.

Produktionen steg väsentligt under loppet av 1983 efter att ha successivt minskat under 1982. Mätt mellan årsgenomsnitten 1982 och 1983 blev ökningen ca 7 %. Stålverken kunde ändock minska sina färdigvarulager i betydande utsträckning.

Orderingången har under de första månaderna stärkts ytterligare och nu också i stigande utsträckning kommit att omfatta specialstål och däribland främst sådana produkter som används till framställning av konsumtionsvaror. Den starka tillväxten torde dock i viss utsträckning vara hänförlig till ett omslag till en kortsiktig lageruppbyggnad i förbrukarleden, som kan ha påskyndats inför förväntade prisökningar. Den slutliga förbrukningen av stål inom EG under 1984 torde nämligen inte komma att öka särskilt mycket eftersom investeringskonjunkturen inte väntas bli särskilt intensiv åtminstone inte förrän mot slutet av året. Mot denna bakgrund bedöms den svenska exportvolymen av järn och stål till hela avsättningsmarknaden komma att öka ca 7 % 1983–1984.

Den inhemska efterfrågan väntas öka klart snabbare. Detta beror på att ett omslag till en uppbyggnad av stållagren i förbrukar- och handelsleden kan förutses samtidigt som stålkonsumtionen, framför allt i verkstadsindustrin, beräknas öka starkt. Tillförseln av stål till den svenska marknaden väntas härigenom öka kraftigt. Importens volymökning bedöms emellertid komma att stanna vid ca 7 %, genom en fortsatt importutträngning. Färdigvarulagren hos producenterna väntas minska ytterligare under våren medan en viss uppbyggnad beräknas ske under andra hälften av året. Produktionsökningen förutses härigenom bli betydande eller ca 12 % 1983–1984.

Verkstadsindustrins exportvolym, vilken säsongrensats sett föll under 1982 års första tre kvartal, ökade efter devalveringen i oktober 1982 snabbt under det följande vinterhalvåret. En viss nedgång andra kvartalet 1983 följdes av en förnyad exportökning under andra halvåret. Mellan helåren 1982 och 1983 ökade exportvolymen med 6 %. Ökningen berodde i hög grad på marknadsandelsvinster inom OECD-området, i synnerhet för exporten av personbilar och investeringsvaror.

Verkstadsindustrins exportpriser steg 13 % 1982–1983. Den övervä-

Tabell 4: 3 Försörjningsbalans för verkstadsprodukter exkl. fartyg 1982–1984
1980 års producentpriser

	Milj. kr. 1982	Förändring från föregående år, resp. milj. kr.	
		1983 prel.	1984 prognos
Produktion	77 405	4,6	8,7
Import	49 291	2,8	14,2
Summa tillgång	126 696	3,9	10,8
Offentlig konsumtion	5 088	– 5,3	– 1,1
Privat konsumtion	11 279	– 7,8	1,5
Investeringar	25 274	5,1	9,4
Export	62 632	6,1	12,2
Lagerförändring i industrin (milj. kr.)	– 2 936	1 295	2 177
Lagerförändring i handeln (milj. kr.)	– 148	– 395	733
Varuinsats	26 507	0,4	2,4
industri	6 823	1,9	4,0
byggnadsverksamhet	8 481	– 2,9	– 0,4
övrigt	10 203	2,1	3,4
Summa användning	126 696	3,9	10,8

Källa: Konjunkturinstitutet.

gande delen av höjningen skedde inom loppet av de tre månaderna efter devalveringen. Mellan första och fjärde kvartalet 1983 ökade exportpriserna endast 4 %.

Den inhemska efterfrågan på verkstadsprodukter (exkl. lager) var i stort sett oförändrad mellan 1982 och 1983. En kraftig nedgång i den offentliga och privata konsumtionen uppvägdes av en betydande höjning i maskininvesteringarna.

Lagercykeln bidrog till att förbättra den inhemska efterfrågeutvecklingen 1983. Visserligen drogs industrisektorns lager av verkstadsprodukter ned ytterligare men reduktionen var sammantaget av betydligt mindre omfattning än 1982. Omslaget i lagercykeln kan främst återföras på lagren av varor i arbete. Inom varuhandeln däremot föll lagerstockarna mycket snabbt under 1983 vilket gav ett negativt bidrag till efterfrågeutvecklingen. Det sammansatt positiva lageromslaget inom industri och handel bidrog till att öka den inhemska efterfrågan med ca 1 %.

Nedskrivningen av kronan i oktober 1982 medförde en betydande höjning av importvarornas relativpris under det följande halvåret. Detta i samverkan med nedgången i privat konsumtion medförde att importvolymen ökade med knappt 3 % 1982–1983, trots en betydande höjning i den efterfrågan som utgörs av maskininvesteringar.

Den inhemska verkstadsproduktionen skulle med den ovan beskrivna efterfråge- och lagerutvecklingen ha ökat med 4 1/2 % 1982–1983. SCB:s

produktionsindex pekar däremot på en avsevärt högre tillväxttakt vilket alltså innebär att statistiken över förbrukning i import och lager av verkstadsprodukter stämmer dåligt med statistiken över produktion av verkstadsprodukter.

För 1984 väntas efterfrågan fortsätta växa på exportmarknaderna. Dessutom beräknas marknadsandelarna öka ytterligare, varför verkstadsexporten förutses öka 12% 1983–1984. Exportpriserna har antagits stiga 5% 1983–1984.

Den inhemska efterfrågan (exkl. lager) väntas öka ca 5%. Större delen av denna efterfrågetillväxt förutses alstras av ökade maskininvesteringar. Lagersidan beräknas ge ett mycket kraftigt efterfrågetillskott då uttömningen inom produktionsledet bedöms upphöra och ersättas av en viss lagerupbyggnad. Färdigvarulagren inom verkstadsindustrin förutsätts dock komma att dras ned ytterligare något. Totalt väntas den inhemska efterfrågan öka 9 1/2%.

Utvecklingen med kraftigt höjda relativa importpriser på verkstadsvaror efter devalveringen, förbyttes under andra kvartalet 1983 mot en gradvis sänkning. Detta i kombination med den förutsedda kraftiga efterfrågetillväxten och ett väntat högt kapacitetsutnyttjande inom den svenska verkstadsindustrin antas leda till en importökning på ca 14%. Importpriserna beräknas öka med ca 5% 1983–1984.

Verkstadsindustrin förutses med ovan beskrivna efterfråge- och lagerutveckling komma att öka produktionen med närmare 9% 1983–1984.

En ökad orderingång från hemmamarknaden till varven under 1983 medförde att den totala orderstocken mätt i bruttoton steg. Om hänsyn tas till arbetsinnehållet har orderstocken utvecklats än mer positivt än mätt i bruttoton.

Exporten av nybyggda fartyg ökade markant 1982–1983. Under 1983 exporterades 9 fartyg med ett sammanlagt värde av 3,1 miljarder kr. Även exporten av begagnade fartyg ökade avsevärt, detta till stor del beroende på en omfattande utförsäljning av passagerarfärjor. Totalt har fartygsexporten ökat med 45% i volym 1982–1983.

De inhemska leveranserna av nybyggda fartyg minskade kraftigt mellan 1982 och 1983. Samtidigt sjönk lagren av varor i arbete markant. Detta resulterade sammantaget i en produktionsminskning på drygt 18% för de svenska varven 1982–1983.

För 1984 väntas exporten av nybyggda fartyg falla kraftigt. Även exporten av plattformar förutses sjunka då inga större bostads- eller borrhplattformar beräknas färdigställas för utländska beställare.

Trots förväntningar om en betydande ökning av hemmaleveranserna och ett positivt lageromslag för varor i arbete, förutses en ytterligare minskning av varvsproduktionen. Produktionsneddragningen har här beräknats till 4%.

Tabell 4: 4 Export av varvsprodukter 1982–1984
Milj. kr.

	Milj. kr.	Förändring från föregående år. milj. kr.	
	1982	1983 prel.	1984 prognos
Summa nybyggt	3 471	2 444	-2 965
därav: Nybyggda fartyg	1 261	1 842	-1 703
Plattformar	1 234	342	-1 576
övriga varvsprodukter	976	260	314
Begagnade fartyg	1 180	574	46
Summa	4 651	3 018	-2 919
	Volym (%)	45	- 42
	Pris (%)	14	6

Källa: Konjunkturinstitutet.

Industribranscherna inom *övrigsektorn*¹ producerar huvudsakligen färdigvaror, vilka till övervägande delen avsätts på den inhemska marknaden. I huvudsak utgörs produkterna av konsumtionsvaror eller halvfabrikat som vidareförädlas i andra industribranscher eller används i byggnadsverksamhet.

Efterfrågan från exportmarknaderna fortsatte öka under 1983 och betydande marknadsandelsvinster gjordes. Mellan 1982 och 1983 steg exportvolymen med 14%. Särskilt stark var ökningen av den kemiska industrins export. Exportpriserna höjdes inom övrigsektorn med i genomsnitt 11% 1982–1983.

Avsättningsläget för övrigvaror (exkl. lager) blev oförändrat på hemmamarknaden 1983. En viss ökning av efterfrågan på övrigvaror som insats i annan produktion motvägdes av en sänkt slutlig inhemsk efterfrågan. Den för övrigsektorn så betydelsefulla privata konsumtionen sjönk med 2 1/2%.

Under andra halvåret 1983 påbörjades en måttlig lageruppbyggnad av övrigvaror inom näringslivet. Vid årsskiftet 1983/1984 var emellertid industrilagren fortfarande något mindre än vid det föregående årsskiftet. Även handelns lager av övrigvaror minskade. Sammantaget gav lagerposten därmed ett marginellt bidrag till efterfrågeutvecklingen.

Importen av övrigvaror ökade med knappt 2% mellan 1983 och 1984. Orsakerna till den relativt stora importen kan till stor del återföras på det höga importinnehållet i insatsen till expansiva branscher som t. ex. den

¹ Sektorn omfattar textil-, beklädnads-, läder- och lädervaruindustri (SNI 32) trähus- och byggnadssnickeriindustri, möbelindustri samt övrig trävaruindustri utom sågverk (SNI 33 exkl. 33111), träfiberplattindustri (SNI 34114) pappers- och pappförpackningsindustri (SNI 3412), övrig pappers- och pappvaruindustri (SNI 3419), grafisk industri (SNI 342), kemisk industri, gummivaru-, plast- och plastvaruindustri (SNI 351, 352, 355, 356), jord- och stenvaruindustri (SNI 36) samt annan tillverkningsindustri (SNI 39).

Tabell 4:5 Försörjningsbalans för övrig industrisektor 1982–1984
1980 års producentpriser

	Milj. kr.	Förändring från föregående år, % resp. milj. kr.	
	1982	1983 prel.	1984 prognos
Produktion ¹	57 426	5,1	4,7
Import	35 692	1,7	4,8
Summa tillgång	93 118	3,8	4,7
Offentlig konsumtion	5 270	– 0,4	–0,2
Privat konsumtion	24 239	– 2,4	2,0
Investeringar	886	5,1	9,4
Export	22 451	14,3	7,0
Lagerförändring i industrin (milj. kr.)	–790	631	486
Lagerförändring i handeln (milj. kr.)	– 48	–247	446
Varuinsats	41 110	1,2	3,0
industri	14 503	6,0	6,6
byggnadsverksamhet	14 370	– 2,9	–0,4
övriga sektorer	12 237	0,4	2,5
Summa användning	93 118	3,8	4,7

¹ Produktionen framkommer som saldot i balansen och avviker från statistiska centralbyråns årsberäkningar över produktionsutvecklingen. Försörjningsbalansens produktionsförändring för prognosperioden korrigeras därför i enlighet med mönstret för tidigare avvikelser.

Källa: Konjunkturinstitutet.

kemiska industrin. Importpriserna höjdes med 14 % 1982–1983. De relativa importpriserna har däremot endast i begränsad omfattning ökat efter devalveringen 1982.

Den inhemska produktionen av övrigvaror har med den ovan beskrivna efterfråge- och lagerutvecklingen ökat med 5 % 1982–1983. SCB:s produktionsindex pekar på ungefär samma utslag.

För 1984 antas efterfrågan på övrigvaror fortsätta att stiga något på exportmarknaderna. Devalveringen av kronan hösten 1982 bedöms kunna ge ytterligare någon marknadsandelsvinst varför en exportökning om 7 % 1983–1984 förefaller trolig. Exportpriserna på övrigvaror förutses öka med ca 5 %.

Efterfrågetillväxten på hemmamarknaden torde bli något starkare 1984. Både hushållens konsumtion och andra branschens användning av övrigvaror väntas öka något. Detta i kombination med en beräknad lageruppbyggnad inom såväl industri som handel förutses ge en ökning av den inhemska efterfrågan med ca 4 %.

Importvolymen har här bedömts öka med ca 5 % 1983–1984 och importpriserna med 4 %.

Utrymme skulle därmed finnas för en ökning av den svenska produktionen av övrigvaror med ca 5 % 1983–1984.

4.3 Bruttonationalprodukten fördelad på näringsgrenar

Produktionen inom *jordbruket* minskade enligt jordbruksnämndens beräkningar med 1 % 1982–1983. Minskningen avser framför allt vissa vegetabiliska produkter, korn och havre samt potatis och sockerbeter, medan produktionen av brödsäd ökade påtagligt. Animalieproduktionen ökade med knappt 1 %.

1984 beräknas jordbrukets produktionsvolym öka med 1 1/2 %. Vegetabilieproduktionen, som utgör drygt 1/5 av jordbrukets produktion, förutses öka med 4 % medan produktionsökningen för animalier begränsas till knappt 1 %.

Avverkningsvolymen i *skogsbruket* steg med ca 5 1/2 % 1982–1983. Förbrukningen av skogsråvaror inom industrin ökade med närmare 10 % och lagerminskningen blev kraftigare än väntat. 1984 beräknas rundvirkesförbrukningen öka med drygt 5 1/2 % och en viss fortsatt lagerminskning beräknas komma till stånd. Avverkningen förutses öka med drygt 5 %.

Den *totala industriproduktionen* beräknas ha ökat med 6 % 1982–1983. Enligt den preliminära produktionsstatistiken har tillväxten accelererat kraftigt mot slutet av 1983. Den största ökningen kom till stånd i massaindustrin där produktionsnivån närmade sig kapacitetstaket. Bortsett från livsmedelsindustrin med dess svaga utveckling samt järnmalmgruvor, mineralbrott och varven vilka visade fortsatt produktionsminskning var tillväxten avsevärd med en stark draghjälp av exportefterfrågan. Produktionstillväxten för bearbetade varor blev något starkare än för industrin i genomsnitt och tilltog under andra halvåret främst inom verkstadsindustrin.

För 1984 förutses industriproduktionen öka 6 1/2 %, dvs. 1/2 procentenhet mer än 1983. Till största delen kan denna acceleration hänföras till verkstadsindustrin exkl. varv som utgör ca 40 % av industriproduktionen och beräknas öka med 8 3/4 % 1984, eller 1 procentenhet mer än 1983. Förutom förutsedd fortsatt stark exportefterfrågan utgör ett positivt lageromslag en viktig produktionsfrämjande faktor. Endast varven förutses visa en fortsatt nedgång 1984 medan övriga prognosgrupper med få undantag uppvisar en markant produktionsökning. Skogsindustriernas tillväxt begränsas av kapaciteten; för gruvor och mineralbrott förutses produktionen öka 1984 för första gången sedan 1979.

Elproduktionen ökade kraftigt 1983, drygt 9 %; i synnerhet utvecklades vattenkraftsproduktionen starkt med en tillväxt på 16 %. Industrisektorns el-användning ökade markant. För 1984 förutses en förhållandevis god produktionstillväxt, 6 %. Det är kärnkraften som väntas svara för största delen av ökningen.

Produktionen inom *byggnadsindustrin* minskade 1983. Särskilt starkt minskade industrins byggnadsverksamhet (14 %) samt nybyggandet av bostäder (ca 11 %). Ombyggnadsverksamheten fortsatte att öka om än i

lägre takt än de två föregående åren. Byggnadsverksamheten beräknas fortsätta att minska 1984, dock endast svagt, totalt sett. En stark nedgång förutses för nybygget av bostäder (15%) och ombyggnadsökningen väntas bli något mindre än i fjol. Byggnadsinvesteringarna inom industrin beräknas däremot öka kraftigt (20%), efter att ha minskat sedan 1979.

Näringslivets produktion av tjänster ökade totalt sett långsammare 1983 än 1982. Inom handeln minskade produktionen i fjol mot en svag ökning året innan. Den enda bransch som accelererade sin produktionstillväxt var uppdragsverksamheten. För 1984 förutses en viss uppdragning av tillväxt-takten i samband med en förstärkning av den ekonomiska aktiviteten, i synnerhet i industrisektorn.

Den offentliga tjänsteproduktionen ökade något snabbare 1983 (1,7%) än 1982 (1,2%). Det var den kommunala sektorn som bar upp uppgången. Utan huvudmannaskapsförändringar skulle den kommunala tillväxten 1983 ha varit avsevärt mindre och den statliga aktiviteten i stort sett oförändrad (se kap. 9).

1984 beräknas den kommunala verksamheten fortsätta att öka, om än i något lägre takt än i fjol. Den statliga tjänsteproduktionen beräknas i stort sett stagnera. Den offentliga tjänsteproduktionen totalt beräknas 1984 öka med knappt 1 1/2%. För andra året i rad skulle näringslivets produktions-tillväxt, ca 3 1/2%, därmed bli större än den offentliga.

Sammantaget ökade bruttonationalprodukten¹ till produktionskostnad med 2,1% 1983, mätt från produktionssidan. BNP till marknadspris mätt från produktionssidan ökade med 1,7% medan tillväxten mätt från användningssidan blev 2,3%. För 1984 förutses diskrepansen bli mindre. BNP skattad från produktionssidan förutses öka med 2,8% mot 2,6% beräknad från användningssidan.

Bransch	Andel av total produktion 1983	Procentuell förändring i produktionsvolymen	
		1983	1984 prognos
Jordbruk och skogsbruk	3,8	1,4	3,3
Gruvor och tillverkningsindustri	23,5	5,8	6,5
El-, gas-, vatten- och värmeverk	3,4	9,2	6,0
Byggnadsverksamhet	7,7	-2,9	-0,6
Summa varu- och kraftproduktion	38,4	3,8	4,7
Näringslivets tjänster	36,1	0,7	2,5
Offentliga tjänster	25,5	1,7	1,4
Summa tjänsteproduktion	61,6	1,1	2,0
BNP till produktionskostnad	100,0	2,1	3,1
Tullar och indirekta skatter, netto		-1,7	0,5
BNP till marknadspris mätt från produktionssidan		1,7	2,8
BNP till marknadspris mätt från användningssidan		2,3	2,6 ¹

¹ Finansdepartementets bedömning är här 2,8%, se kapitel 1.

¹ Enligt konjunkturinstitutets bedömning. I kapitel 1 redovisas finansdepartementets bedömning av den samlade produktionstillväxten.

5 Arbetsmarknaden¹

5.1 Läget på arbetsmarknaden under 1983 och början av 1984

Arbetskraftsutbud

Utbudet av arbetskraft bestäms av hur befolkningen i arbetsföra åldrar utvecklas och hur den andel som har eller söker arbete förändras. Befolkningsförändringarna påverkas dels av variationer i födelsetalen, dels av immigrationen, netto. Den totala folkmängden ökade 1983 bara med 4000 personer, men i åldrarna 16–74 ökade antalet med 16000 personer. Nettoinvandringen uppgick till endast 2200 personer.

Förändringen i de relativa arbetskraftstalen är i stor utsträckning konjunkturberoende. I tabell 5:1 redovisas förvärvsfrekvensens utveckling. Såväl 1982 som 1983 minskade männens förvärvsfrekvens samtidigt som kvinnornas arbetskraftsdeltagande ökade. Sammantaget innebar det ändå en viss ökning. Förvärvsfrekvensen sjönk markant för de yngre åldersgrupperna, både bland män och kvinnor. Ungdomarna har, säkerligen till följd av det svagare arbetsmarknadsläget, i större utsträckning än tidigare sökt sig till olika utbildningar framför att gå ut på arbetsmarknaden.

Utbudet av arbetskraft ökade med 0,4%, eller 18000 personer 1983. Mätt i arbetstimmar var ökningen 0,9%. Skillnaden förklaras av att långtidsfrånvaron p. g. a. sjukdom och studier minskade, av ökad övertid och av att allt fler arbetade heltid eller övergick till längre deltidspass.

Arbetskraftsefterfrågan

Efter att ha ökat kraftigt under hela 1970-talet minskade antalet sysselsatta under 1981 och 1982 med ca 10000 personer. 1983 ökade sysselsättningen åter, till följd av ökade arbetsmarknadspolitiska insatser, med nära 10000 personer.

Tabell 5:1 Relativa arbetskraftstal 1970, 1975, 1980–1983

Årmedeltal (16–74 år)

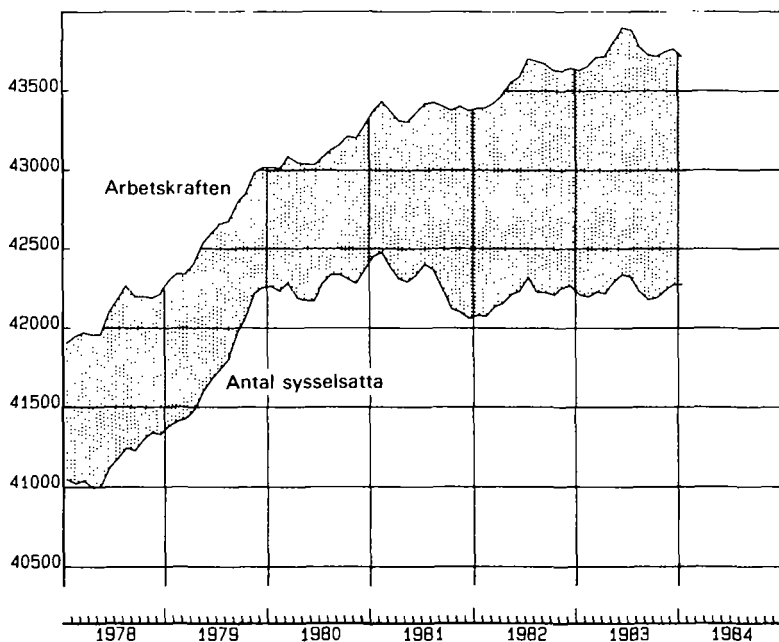
	1970	1975	1980	1981	1982	1983
Män	80,6	80,0	78,5	77,3	77,0	76,7
därav: 16–24 år	67,3	72,4	71,1	67,9	67,0	65,7
25–54 år	95,1	95,2	95,5	94,9	94,9	95,0
55–74 år	62,8	55,4	50,2	49,0	48,8	47,8
Kvinnor	52,8	59,2	64,5	65,7	66,3	66,9
därav: 16–24 år	58,9	66,1	69,8	67,8	66,4	65,1
25–54 år	64,5	74,3	82,8	84,8	85,9	87,0
55–74 år	29,0	29,7	31,0	32,3	32,9	33,3
Samtliga	66,7	69,6	71,4	71,6	71,7	71,8

Källa: Statistiska centralbyrån.

¹ Kapitlet är utarbetat inom finansdepartementet.

Diagram 5:1 Arbetskraft och sysselsättning 1978–1984

Tusental 3-månaders glidande genomsnitt beräknat på säsongrensade månadsdata

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 5:2 Sysselsättningsutvecklingen enligt AKU 1980–1983

Medeltal sysselsatta, 1 000-tal

	1980	1981	1982	1983
Sysselsatta	4 230	4 225	4 219	4 224
Män	2 327	2 286	2 272	2 258
Kvinnor	1 903	1 938	1 947	1 966
Heltidssysselsatta (mer än 35 tim./v.)	3 186	3 161	3 141	3 151
Deltidssysselsatta (20–34 tim./v.)	786	812	829	838
Deltidssysselsatta (1–19 tim./v.)	258	253	249	235

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningsutvecklingen inom olika näringsgrenar framgår av tabell 5:3. Antalet sysselsatta ökade 1983 inom privata tjänster och i kommunerna medan antalet industrianställda minskade. Nedgången inom industrin bromsades dock upp under loppet av året och bedöms nu åter ha börjat öka.

Tabell 5:3 Sysselsättningen inom olika näringsgrenar 1982–1983

	Antal syssel- satta, 1 000-tal	Procentuell förändring	
		1982–1983	
		Antal syssel- satta	Antal arbets- timmar
Jordbruk, skogsbruk och fiske	213	-2,7	-3,7
Gruvor och tillverk- ningsindustri	888	-3,1	-1,8
El-, gas-, vatten- och värmeverk	33	-0,9	-2,0
Byggnadsverksamhet	286	-3,0	-2,9
Privata tjänster ¹	1 423	1,0	0,8
Staten	317	-2,2	-2,1
Kommuner	1 047	1,8	3,2
Summa	4 198	-0,4	0
Korrigeringspost ²	45		
Totalt	4 242	0,2	0,7

¹ Handel, restaurang- och hotellrörelse, samfärdsel, bank- och försäkringsinstitut, fastighetsförvaltning m. m.

² Den totala sysselsättningsutvecklingen fås från arbetskraftsundersökningarna korrigerade för kalendariska effekter m. m. för att överensstämja med nationalräkenskapernas definitioner. På senare år har förelegat en ganska stor diskrepans mellan sysselsättningen summerad över de olika näringsgrenarna och arbetskraftsundersökningarna.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningsökningen inom kommunerna berodde bl. a. på att Akademiska sjukhuset i Uppsala med ca 8 000 anställda överförts från staten till Uppsala läns landsting. Antalet statligt sysselsatta minskade med motsvarande antal. I kommunerna sysselsattes drygt 8 000 personer fler i beredskapsarbeten än 1982. Medelarbetstiden i kommunerna ökade även 1983 till följd av ett minskat antal deltids- och timanställda.

Antalet nyanmälda lediga platser började minska från sommaren 1980. Under 1983 upphörde nedgången och under första kvartalet 1984 har särskilt antalet lediga platser inom industrin ökat. Även antalet kvarstående lediga platser visar en kraftig nedgång från 1980, men med en tydlig tendens till ökad efterfrågan på arbetskraft under början av 1984.

Andelen företag som redovisade brist på yrkesarbetare enligt konjunkturinstitutets barometerundersökningar ökade under tre år i rad fram till september 1980 då över hälften av företagen redovisade brist. Under hela 1982 var andelen nere i ungefär vart åttonde företag. Därefter har andelen stigit så att den i mars 1984 utgjorde 27%. Bristen på tekniska tjänstemän har ökat markant, 30% av företagen redovisade brist i mars 1984. I flera delbranscher anger över hälften av företagen brist både för yrkesarbetare och tekniska tjänstemän. I stort sett inga byggföretag har under de senaste två åren angivit brist på olika kategorier av byggnadsarbetare.

Arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik

Arbetslösheten har de senaste åren stigit kraftigt i de flesta industriländer. I Sverige har ökningen av den öppna arbetslösheten kunnat begränsas genom kraftiga ökning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Den öppna arbetslösheten fördubblades nära nog från drygt 80 000 personer 1980 till 151 000 personer 1983. Under de senaste sex månaderna har arbetslösheten korrigerat för säsongsvariationer minskat något. I mars i år var 134 000 (3,1 %) personer arbetslösa, 15 000 färre än ett år tidigare.

Under 1983 ökade antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, (se tabell 5:5). Den största ökningen gällde personer i beredskapsarbeten, medan personer i arbetsmarknadsutbildning och i skyddad verksamhet ökat i mera måttlig takt.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har givits en delvis ny inriktning under 1983 och början av 1984. För 16–17-åringar infördes s. k. ungdomsplatser 1982, vilka i juli 1983 byggdes ut med individuell uppföljning. F. n. sysselsätts ca 20 000 ungdomar på detta sätt. För äldre ungdomar, 18–19 år, infördes i januari 1984 de s. k. ungdomslagen, där kommunerna givits sysselsättningsansvar på halvtid för de ungdomar som inte kan få annan sysselsättning. I mars var nära 30 000 ungdomar verksamma i dylika ungdomslag. Arbetslösheten i åldersgruppen 16–19 år har härigenom kunnat

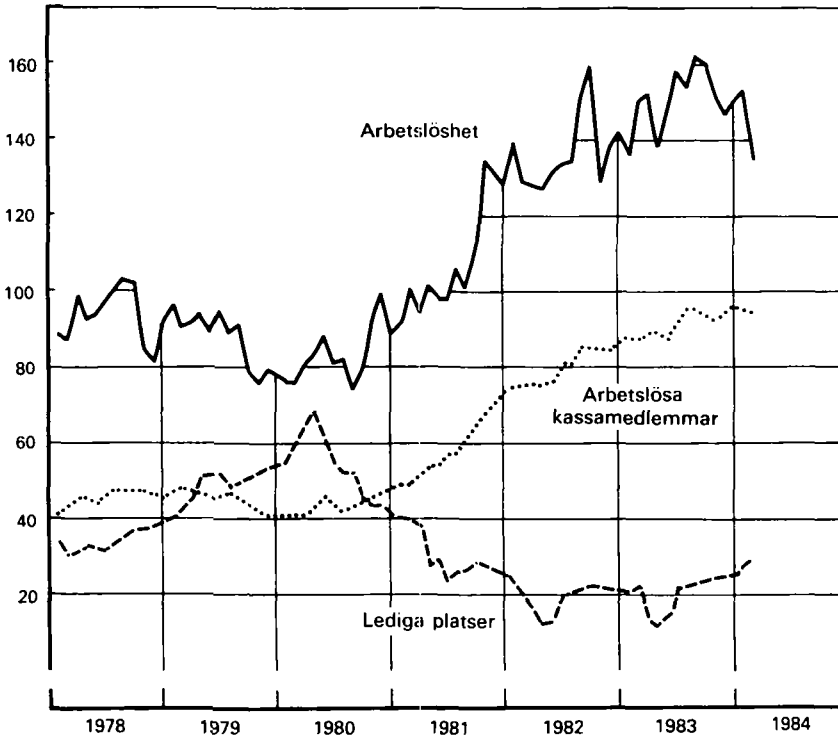
Tabell 5:4 Arbetslösheten 1980–1 kv. 1984
Års- och kvartalsmedeltal, 1 000-tal (16–74 år)

	1980	1981	1982	1983	1983				1984
					1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
Arbetslösa, totalt	84	108	137	151	150	139	170	146	145
16–24 år	35	43	52	54	48	47	70	54	44
25–54 år	39	51	65	71	77	67	74	65	71
55–74 år	10	13	20	26	25	25	26	27	30
Storstadslän	24	30	37	44	44	40	49	43	41
Skogslän	26	32	39	43	45	39	46	41	43
Övriga län	34	46	61	64	61	60	75	62	61
Medelantal veckor i arbetslöshet	16	16	19	21	20	22	19	23	22
<i>Relativa arbetslöshetstal (arbetslösa i procent av arbetskraften)</i>									
Totalt	2,0	2,5	3,1	3,5	3,5	3,2	3,8	3,4	3,3
16–24 år	5,0	6,3	7,6	8,0	7,5	6,9	9,4	8,2	6,9
25–54 år	1,3	1,8	2,2	2,4	2,6	2,2	2,5	2,2	2,4
55–74 år	1,4	1,8	2,8	3,6	3,5	3,4	3,7	3,8	4,3
Män	1,7	2,4	3,0	3,4	3,5	3,1	3,6	3,3	3,4
Kvinnor	2,3	2,6	3,4	3,6	3,4	3,2	4,1	3,4	3,3

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 5:2 Arbetslösa enligt AKU, arbetslösa kassamedlemmar och kvarstående lediga platser 1978–1984

1 000-tal. Säsongrensade månadsdata

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

nedbringas från 8,4% i mars 1983 till 3,9% i mars 1984. Ett särskilt rekryteringsstöd för nyanställningar under 1984 gör det möjligt för många arbetsgivare att tidigarelägga anställningar. Statsbidrag utgår med 50% av lönen under sex månader.

Antalet personer som berörs av varsel om uppsägning och permittering minskade kraftigt 1983. Första kvartalet 1984 varslades 7400 personer jämfört med 19500 personer motsvarande kvartal 1983. Förbättringen gäller främst industrin, se tabell 5: 6.

5.2 Arbetsmarknaden 1984

Arbetskraftsutbud

Utbudet av arbetskraft väntas öka med ca 20 000 personer 1984. Sett i ett längre perspektiv och med beaktande av att utbudet under flera år antagligen har hållits tillbaka av den svaga ekonomiska tillväxten skulle detta

Tabell 5:5 Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1977–1983

Månadsmedeltal, 1 000-tal

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Arbetsmarknads- utbildning	45	49	53	44	32	35	38
Beredskapsarbete	29	45	48	24	25	43	59
Sysselsatta i samhälls- företag, sysselsatta med lönebidrag m. m.	43	44	49	54	58	62	65
Totalt	117	138	150	122	115	139	162

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Tabell 5:6 Antal personer berörda av varsel om uppsägningar och permitteringar 1979–1 kv. 1984

	1979	1980	1981	1982	1983	1983 1 kv.	1984 1 kv.
Industri	14 373	31 815	71 410	67 033	39 363	15 106	3 861
därav: verkstadsind.	6 851	7 926	25 849	26 054	22 812	7 564	1 629
Branscher utanför industrin	11 966	11 945	19 196	21 226	18 927	4 425	3 499
Totalt	26 339	43 760	90 606	88 259	58 290	19 531	7 360

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

innebära en förhållandevis måttlig ökning. Genom att arbetskraftsutbudet var svagt vintern 1983/1984 innebär det emellertid ändå ett betydande tillskott till arbetsmarknaden under loppet av 1984.

Den väntade ökningen av arbetskraftsutbudet beror både på en ökad befolkning i de yrkesaktiva åldrarna och på att kvinnorna antas fortsätta att träda ut på arbetsmarknaden i samma takt som tidigare år.

Den genomsnittliga arbetstiden beräknas öka med 0,3% till följd av mer övertid, fler heltidsanställda samt att långtidsfrånvaron fortsätter att minska. Samtidigt påverkas den genomsnittliga arbetstiden nedåt av en längre avtalsenlig semester för vissa arbetare och av det stora tillskottet av halvtidsanställda ungdomar i ungdomslagen.

Produktion, produktivitet och sysselsättning

Utifrån produktionskalkylerna och antagande om produktivitetsutvecklingen erhålls efterfrågan på arbetskraft uttryckt i timmar. Om denna kalkyl ställs mot utbudsprognosen får man en uppfattning om sysselsättning och arbetslöshet under 1984. Sysselsättningskalkylen fördelad på olika näringsgrenar redovisas i tabell 5:8.

Industriproduktionen beräknas öka med 6,8%. Även om utrymmet för att öka produktionen med oförändrad insats av arbetskraft fortfarande

Tabell 5: 7 Produktivitetens utvecklingen inom olika näringsgrenar 1977–1984

Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984 prognos
Jordbruk, skogsbruk och fiske	-3,5	7,4	2,2	8,1	2,8	7,6	4,8	6
Gruvor och tillverk- ningsindustri	-1,7	3,9	8,5	1,2	0,2	0,7	7,7	5,5
El-, gas- och värmeverk	1,0	10,1	-2,1	-1,9	6,6	1,9	11,4	5
Byggnadsverksamhet	7,5	7,2	1,7	0,4	-2,1	1,6	0,0	1,5
Privata tjänster	0,9	3,0	3,8	2,9	-0,6	0,3	-0,1	2
Offentliga tjänster	0,3	0,4	0,6	-0,3	0,3	0,0	0,2	0
Totalt	0,3	3,4	3,9	1,4	0,9	0,8	2,2	2

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 5: 8 Produktion, produktivitet och sysselsättning 1984

	Produktion, % ¹	Produktivitet, % ¹	Sysselsättning	
			(timmar), % ¹	(personer)
Jordbruk, skogsbruk och fiske	3,5	6	-2,5	- 5 000
Gruvor och tillverk- ningsindustri	7	5,5	1,5	12 000
El-, gas-, vatten- och värmeverk	6	5	1	0
Byggnadsverksamhet	-0,5	1,5	-2	- 5 000
Privata tjänster	3,5	2	1,5	20 000
Offentliga tjänster	1,5	0	1,5	15 000
Totalt	3	2	1	37 000

¹ Årlig procentuell förändring avrundad till halva och hela procentenheter

Anm.: Bedömningen avser förändringen mätt mellan genomsnittslägena 1983 och 1984.

torde vara relativt stort indikerar den senaste industribarometern att sysselsättningen nu börjat öka i industrin. Mätt mellan årsgenomsnittet 1983 och 1984 innebär den prognos som redovisas här en ökning av antalet industrissysselsatta med 10 000–15 000 personer. Under loppet av året implicerar det en dubbelt så stor ökning.

Produktionen inom byggsektorn beräknas minska, vilket tillsammans med en normal produktivitetstillväxt skulle innebära en minskning av byggsysselsättningen med 5 000 personer. De åtgärder inom byggverksamheten, bl. a. tidigareläggning av vissa statliga byggen, som redovisas i kapitel I och i den reviderade finansplanen väntas emellertid ge ett tillskott till produktion och sysselsättning framför allt under vintern 1984/1985. Totalt väntas stimulansåtgärderna ge ca 6 000 arbetstillfällen.

Den privata tjänstesektorn är den sysselsättningsmässigt mest expansiva sektorn. Ökningen 1984 beräknas till 20 000 personer och torde i första

hand gälla de industriberoende delbranscherna såsom uppdragsverksamhet etc.

För 1984 väntas en fortsatt ökning av den offentliga sysselsättningen. Ökningen beror huvudsakligen på att ca 20 000 ungdomar bereds arbete i kommunerna genom den s. k. ungdomslagen. Antalet sysselsatta i beredskapsarbeten i stat och kommun väntas dock minska.

	Förändring i antal personer	
	1983	1984
<i>Statligt</i> sysselsatta, totalt	-6 500	-2 000
därav: huvudmannaskapsförändr.	-8 000	-
beredskapsarbeten	1 100	-1 000
underliggande sysselsättning	400	-1 000
<i>Kommunalt</i> sysselsatta, totalt	18 400	17 000
därav: huvudmannaskapsförändr.	8 000	-
beredskapsarbeten, ungdomslag m. m.	8 400	10 000
underliggande sysselsättning	2 000	7 000

Den totala produktionen beräknas öka med 3% 1984. Produktiviteten, dvs. produktionen per arbetad timme, i hela ekonomin förutsätts öka med 2%, vilket ger en ökad efterfrågan på arbetskraft mätt i timmar med 1%. Genom att arbetstiden i genomsnitt förutses öka något motsvarar detta en ökning av antalet sysselsatta med ca 35 000 personer. Eftersom utbudet av arbetskraft endast väntas öka med hälften så många personer innebär denna kalkyl att den öppna arbetslösheten för 1984 i genomsnitt skulle reduceras med ca 15 000 personer, från 150 000 till ca 135 000 personer.

Denna bedömning innebär att antalet sysselsatta i olika typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder väntas öka under 1984. De traditionella beredskapsarbetena förutses bli färre mot slutet av året men nedgången ersätts av sysselsättning genom ungdomslag och rekryteringsstöd.

I kompletteringspropositionen föreslås ytterligare åtgärder för en effektivare arbetsförmedling och för att aktivera arbetssökande till att utbilda sig, flytta, byta jobb eller starta eget företag. Förslagen gäller särskilda datakurser, yrkespraktik inom försvaret, kommunal vuxenutbildning för arbetslösa, glesbygdstöd, rekryteringsstöd för medflyttande etc. Därtill förutses som nämnts, stimulansåtgärder i form av bl. a. tidigareläggning av statliga byggen att förbättra sysselsättningsläget hösten 1984–vintern 1985. I kalkylen har hänsyn tagits till beräknade effekter av dessa åtgärder. Arbetsmarknadsutbildningen väntas härigenom få ungefär samma omfattning som 1983 och sysselsättningen inom industri-, bygg- och tjänstesektorerna att få ett tillskott under 1984.

6 Hushållens ekonomi¹

6.1 Sammanfattning

1983

Hushållens disponibla inkomster steg med 8 % mellan 1982 och 1983 (se tabell 6: 1). Prisökningstalet för privat konsumtion (enligt implicitprisindex) uppgick till 10,3 %. 1983 minskade således den reala köpkraften med 2,1 %. Konsumtionsvolymen sjönk samtidigt en halv procentenhet mindre än köpkraften, dvs. med 1,6 %. Sparandets andel av disponibelinkomsten, som gått ned från 5 % 1980 till 3,9 % 1981 och 0,5 % 1982, föll alltså till noll 1983 (se diagram 6: 1). Något nettosparande skulle således överhuvudtaget inte ha förekommit inom hushållssektorn förra året. Utvecklingen kännetecknas av fortsatt negativt finansiellt sparande och ytterligare nedgång i det reala sparandet i form av investeringar i småhus och personliga företag.

Den utbetalade lönesumman ökade 1983 med nominellt 7,8 % före skatt. Därav svarade avtalsmässiga lönehöjningar för 5 procentenheter och löneglidningen för 1 1/2. Till följd av ökad sysselsättning – mätt i arbetade timmar – steg lönesumman drygt 1 %. Realt sjönk lönesumman med 2 1/2 % efter skatt (se tabell 6: 2). Reallönen per timme skulle därmed ha fallit med 3 1/2 % mellan 1982 och 1983.

Tabell 6: 1 Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande 1982–1984

	Milj. kr.		Procentuell förändring från föregående år		
	1982	1983	1982	1983	1984 prognos
<i>Löpande priser</i>					
Disponibel inkomst	334 582	361 284	7,7	8,0	7,8
Privat konsumtion	333 000	361 309	11,5	8,5	8,0
Sparande ¹	1 582	-25			
Sparkvot ²	0,5	0,0	-3,4	-0,5	-0,2
<i>1980 års priser</i>					
Disponibel inkomst	272 505	266 827	-2,3	-2,1	0,3
Privat konsumtion	271 212	266 855	1,1	-1,6	0,5
Implicitprisindex för privat konsumtion (1980 = 100)	122,78	135,40	10,3	10,3	7,5
Konsumentprisindex (1980 = 100)	121,73	132,56	8,6	8,9	7,3

¹ Inkl. försäkringssparande. Detta uppgick 1982 till 4 850 milj. kr., 1983 till 7 300 milj. kr. och beräknas uppgå till 8 400 milj. kr. 1984.

² Förändring mätt i procentenheter.

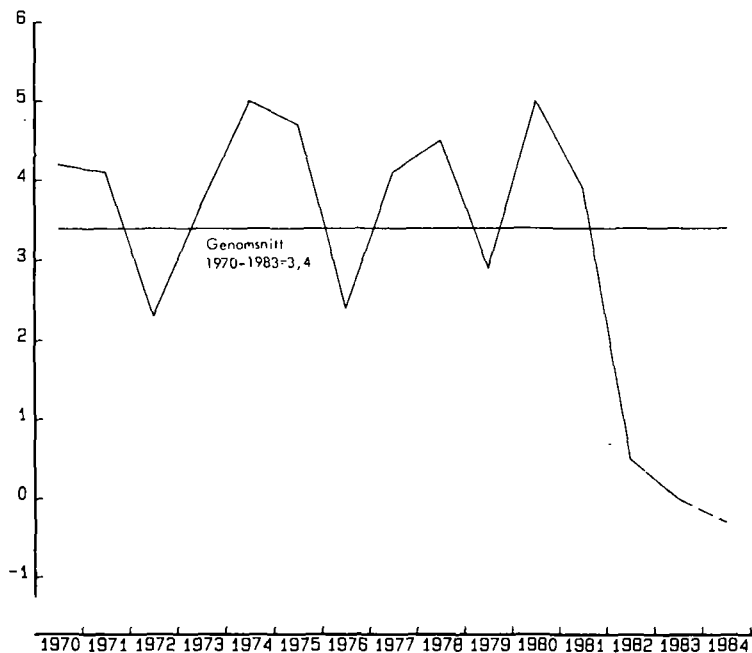
Anm. Posterna i hushållens disponibla inkomst redovisas i detalj i tabell 6: 4–7.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Diagram 6:1 Sparkvoten 1970–1984

Sparandet i procent av disponibel inkomst. Helårsdata (enligt kvartalsräkenskaperna)

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Inkomstöverföringarna till hushållen ökade realt 1983 med 1 1/4% till följd av höjda barnbidrag, ökade pensionsutbetalningar och ökning av socialbidrag och framför allt av ersättningar i samband med arbetslöshet.

1984

Prognoserna för 1984 utgår från ett antagande om en total lönekostnadsökning (inkl. löneglidning) exkl. sociala avgifter på 7,5%. Antagandet ligger i linje med de i slutet av mars kända avtalsuppgörelserna. Då de sociala kostnaderna beräknas sjunka 0,1%, skulle den genomsnittliga timkostnaden för samtliga löntagare stiga 7,4%.

Inkomstöverföringarna till hushållen väntas realt sjunka 1984. Tillväxttakten för pensionsutbetalningarna hålls tillbaka, bl. a. därför att basbeloppet minskats 4% för devalveringseffekter. Ett förväntat bättre arbetsmarknadsläge minskar behovet av direkt arbetslöshetsstöd. Inbetalningarna av skatter och avgifter till det offentliga bedöms fortsätta öka.

För 1984 förutses en svag höjning av hushållens disponibla realinkomster efter de tre föregående årens minskningar på ca 2% per år. Den utbetalda lönesumman väntas stiga med 3/4% före och 1 1/4% efter skatt.

Tabell 6: 2 Hushållens köpkraftsförändring 1980–1984
1980 års priser

	Milj. kr.		Procentuell förändring ¹		
	1980	1981	1982	1983	1984 prognos
Inkomster, skatter och avgifter					
Faktorinkomster ²	296 931	-3,7	-2,1	-2,4	1,0
därav:					
lönesumma	245 924	-2,9	-3,9	-2,2	0,8
Inkomstöverföringar ³	102 508	2,4	0,0	1,3	-1,4
därav:					
pensioner	62 709	4,3	-0,7	2,8	-0,7
Direkta skatter och avgifter	-115 267	2,8	-0,6	-0,3	-0,5
Disponibel inkomst	284 172	-1,8	-2,3	-2,1	0,3
Inkomster efter skatter och avgifter					
Faktorinkomster efter skatt	204 259	-3,0	-2,5	-3,2	1,4
därav:					
lönesumma efter skatt	163 111	-2,0	-5,3	-2,6	1,2
Inkomstöverföringar efter skatter och avgifter	79 913	1,3	-2,0	0,6	-2,5
därav:					
pensioner efter skatt	52 497	3,3	-2,4	0,9	-1,4
Disponibel inkomst	284 172	-1,8	-2,3	-2,1	0,3

¹ Förändring som sänker disponibelinkomst anges med minustecken.

² Inkl. räntor och utdelningar, netto (post 5 i tabell 6: 4).

³ Inkl. privata inkomstöverföringar, netto (post 6 i tabell 6: 4).

Sysselsättningen för löntagarna väntas öka med 1%, mätt i timmar. Nedgången i reallönen per timme efter skatt, som ägt rum under åren 1980–1983, skulle därmed upphöra i år.

Den reala inkomstutvecklingen har kalkylerats med den s.k. implicita prisindexen för total privat konsumtion (IPI). Prisstegringen mellan 1983 och 1984 enligt IPI beräknas till 7,5%, vilket är en något större uppgång än för årsgenomsnittet av konsumentprisindex (KPI).

Uppgången i KPI under loppet av 1984 skattas till 5,2%¹, dvs. drygt 4 procentenheter lägre än prisökningen under 1983. Prisnivån i december 1983 låg 3,7% över årsgenomsnittet detta år och innebar därmed ett kraftigt överhäng för genomsnittet 1984. Ökningstakten mellan årsgenomsnitten 1983 och 1984 beräknas bli 7,3%. Som framgår av tabell 1 är detta endast 1,6 procentenheter lägre än ökningen 1982–1983. Prisstegringstakten dras ner 1984 främst av ändringar inom ramen för den internationella prisfaktorn. Avklingande effekter från 1982 års devalvering väger tyngre än den höjning av importpriserna som förutses i övrigt.

¹ Prognoserna förutsätter oförändrat diskonto och att valutaindex – vid en fast dollarkurs på 7,79 SEK – stiger till 131,5 fram till april 1984 och därefter ligger oförändrat under 1984.

Tablå 1 Konsumentprisindex uppgång, årsgenomsnitt 1981–1984

	1981	1982	1983	1984 pro- gnos
Konsumentprisindex, totalt	12,1	8,6	8,9	7,3
Ändrade indirekta skatter och livs- medelssubventioner	2,1	-0,2	1,2	1,0
Ändring av internationella priser	3,8	4,4	3,7	1,9
Övriga kostnadsfaktorer	6,2	4,4	4,0	4,4

Anm. Tablåen är härledd ur tabell 6:9. Automatiska effekter av indirekta värdeskatte har förts till "Ändring av internationella priser" resp. "Övriga kostnadsfaktorer". Ändrade livsmedelssubventioner har sammanförts med ändrade indirekta skatter. I tabell 6:9 ingår ändrade livsmedelssubventioner i "Ändring av jordbrukspriser".

I prognosen för konsumtionsutvecklingen 1983–1984 har beaktats att prisstegringen enligt IPI blir lägre 1984 än 1983 samtidigt som köpkraften förväntas öka något. Det troliga sambandet mellan fallande inflationstakt och sänkt sparkvot samt hushållens strävan att höja konsumtionsstandarden efter neddragningen förra året talar för en fortsatt sänkt sparkvot trots den låga sparnivån. Konjunkturinstitutet har valt att för helåret 1984 räkna med en svag nedgång i sparkvoten. Konsumtionsvolymen skulle därmed öka ca 1/2 % mellan 1983 och 1984.

6.2 Löner

Samtliga anställda

Den utbetalda lönesumman för samtliga anställda ökade enligt nationalräkenskaperna med 7,8 % 1982–1983.

Till följd av prisutvecklingsgarantin i 1981 års avtal utbetalades i början av 1983 retroaktivt vissa lönebelopp avseende lönehöjningar under fjärde kvartalet 1982. Omplaceras dessa lönebelopp till kostnadsmässigt rätt period erhålls den s. k. kostnadslönesumman (se tablå 2). Denna steg med 7,4 % 1982–1983. Den avtalsmässiga löneökningen uppgick mellan dessa år till 4,7 %, löneglidningen till 1,6 % och sysselsättningskomponenten till 1,1 %. Lönekostnaden exkl. sociala avgifter steg således 6,3 % (se tabell 6:3).

De löneökningar som blir följderna av avtalsförhandlingarna brukar anges som andel av nivålönesumma, dvs. kostnadslönesumman reducerad med icke nivåhöjande engångsbelopp. Räknat på detta vis var den avtalsmässiga löneökningen i fjol 5,1 %.

För 1984 har lönesummeberäkningarna utgått från ett antagande om en lönekostnadsökning inkl. löneglidning men exkl. sociala avgifter på 7 1/2 %. Då 1983 års avtal beräknas medföra en kostnadsökning om drygt

Tablå 2

	Milj. kr., löpande priser				Procentuell förändring		
	1981	1982	1983	1984 prognos	1982	1983	1984 prognos
<i>Total lönesumma</i>							
Utbetald lönesumma ¹	265 391	281 192	303 204	328 597	6,0	7,8	8,4
Kostnadslönesumma	265 275	281 734	302 662	328 597	6,2	7,4	8,6
Nivålönesumma	263 715	280 928	302 431	328 597	6,6	7,7	8,7
<i>Total lönesumma exkl. sysselsättningsförändring²</i>							
Utbetald lön	265 391	280 239	299 010	320 841	5,6	6,7	7,3
Lönekostnad (jfr tabell 6:3)	265 275	280 779	298 473	320 841	5,8	6,3	7,5
Nivålön	263 717	279 976	298 245	320 841	6,2	6,5	7,6

¹ Avser löner utbetalda av inhemska producenter. I tabell 6:4 redovisas löner till inhemska hushåll, dvs. lönesumma utbetald av inhemska producenter med avdrag för löner till arbetskraft stadigvarande bosatt i utlandet och tillägg för löner från utländska producenter till arbetskraft stadigvarande bosatt i Sverige.

² Total lönesumma omräknad till 1981 års totala sysselsättning.

Anm. Utbetald lönesumma för viss period omfattar de lönebelopp som utbetalas under perioden (före skatt) oavsett om de utgör ersättning för arbetsinsatser under perioden eller för arbetsinsatser under annan period. *Kostnadslönesumman* för en viss period innefattar de lönebelopp som utgör ersättning för arbetsinsatser under perioden oavsett om utbetalning sker under perioden eller ej. Med *nivålönesumma* avses kostnadslönesumman reducerad med sådana löneelement om vilka råder överenskomelse att de inte ska beaktas som ingående i beräkningsbas för nya avtalslöner.

1 1/2 % skulle således antagandet vara förenligt med en kostnadsökning till följd av 1984 års avtal och löneglidning på knappt 6,0 %.

Sysselsättningskomponenten beräknas 1984 ge ett bidrag om 1,0 % till lönesummeutvecklingen.

Anställda inom industrin

Enligt statistiska centralbyråns förtjänststatistik, vilken ej innefattar engångsbelopp, steg industriarbetarnas timförtjänst med 7,0 % 1983. Inkluderar de engångsbelopp som till följd av prisutvecklingsgarantin i 1981 års avtal utbetalats för perioden september–december 1982 erhålls en förtjänstökning om 6,7 % 1983. Härav utgörs 3,8 procentenheter av avtalsmässiga löneökningar och 2,9 procentenheter av löneglidning.

De sociala kostnaderna steg med 2,4 % i förhållande till 1982 års totala lönekostnad varför timkostnadshöjningen 1983 kalkyleras till 9,3 %. För industriarbetare och industritjänsternän sammantagna beräknas timkostnadsökningen, inkl. sociala avgifter, till nära 9 %.

För 1984 antas den avtalsmässiga höjningen av industriarbetarlönerna bli drygt 5 1/2 % inkl. höjningar från 1983 års avtal på drygt 1 %. Då

Tabell 6:3 Lönekostnadsutvecklingen 1969–1984 samt arbetskraftskostnader för industriarbetare
Årlig procentuell förändring

	Samtliga löntagare ¹			Industriarbetare ¹				
	Avtal	Löne- glid- ning	Summa	Avtal	Löne- glid- ning	Timför- tjänst	Sociala kostnader	Timkost- nad ²
	1	2	3 = (1+2)	4	5	6 = (4+5)	7	8
1969	4,5	2,3	6,8	4,7	4,5	9,2	1,4	10,7
1970	5,5	3,6	9,1	4,5	7,1	11,6	0,7	12,4
1971	7,2	3,1	10,3	6,3	4,2	10,5	1,2	11,8
1972	8,5	0,7	9,2	7,5	4,3	11,8	0,5	12,4
1973	5,5	2,2	7,7	4,1	4,0	8,1	3,1	11,5
1974	7,3	3,1	10,4	5,0	6,8	11,8	5,1	17,5
1975	12,8	2,1	14,9	10,5	7,5	18,0	3,7	22,4
1976	10,1	3,1	13,2	7,9	5,4	13,3	3,1	16,8
1977	7,3	3,3	10,6	3,7	3,5	7,2	3,4	10,8
1978	8,0 ³	3,0	11,0 ³	4,8	3,2	8,0	-0,7	10,7 ³
1979	6,7	3,2	9,9	4,4	3,8	8,2	0,4	8,7
1980	7,4	1,8	9,2	6,1	3,2	9,3	0,8	10,2
1981	6,2	2,7	8,9	5,9	4,2	10,1	0,5	10,7
1982	4,6	1,2	5,8	4,1	3,5	7,6	0,2	7,8
1983	4,7	1,6	6,3	3,8	2,9	6,7	2,4	9,3
<i>Prognos</i>								
1984			7 1/2	5 1/2	2 1/2	8	-0,1	7,9

¹ Kol. 1–3 baserar sig på lönesummestatistik. Uppgifterna för industriarbetare (kol. 4–8) grundar sig på förtjänststatistik. Förtjänststatistiken har i förekommande fall kompletterats med engångsbelopp som ej ingår i SCB:s statistik.

² Timförtjänsten och de sociala kostnaderna i indexform multiplicerade med varandra.

³ Inkl. effekten av införandet av femte semesterveckan.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

löneglidningen skattas till 2,5% erhålls en förtjänstökning om drygt 8%.
Genom minskade sociala kostnader dras timkostnaden ned med 0,1%.
Industrins totala timkostnadsökning för arbetare och tjänstemän samman-
tagna beräknas uppgå till ca 8%.

6.3 Hushållens disponibla inkomster

Hushållens disponibla inkomster ökade 1982–1983 med 8% i löpande priser räknat. Prisstegringen enligt implicitprisindex uppgick till 10,3%. Realt sjönk således disponibelinkomsten med 2,1%.

Faktorinkomsterna (exkl. räntenetto, se tabell 6:4) ökade nominellt med 7,7% 1983, vilket reallt innebar ett fall på närmare 2 1/2%. Faktorinkomsterna består till 80% av löner, och den utbetalda lönesumman beräknas ha ökat med nominellt 7,8% före skatt (se avsnitt 6.2 för detaljerad redovisning av lönesummeförändringen). Lönesumman sjönk reallt med 2 1/4%. Beträffande inkomsterna från personliga företag är det endast skogsinkomsterna som beräknas ha stigit. Jordbruksinkomsterna uppskattas ha sjunkit kraftigt från den höga nivån 1982 även i löpande priser räknat, till följd av sämre skörd och ökade exportkostnader.

Tabell 6: 4 Hushållssektorns¹ disponibla inkomster 1982–1984

	Milj. kr.		Procentuell förändring från föregående år ²		
	1982	1983	1982	1983	1984 prognos
<i>Löpande priser</i>					
1 Faktorinkomster	350 710	377 546	7,8	7,7	8,1
Löner ³	281 564	303 614	6,0	7,8	8,4
Enskilda företagens inkomster	37 335	38 183	11,6	2,3	6,5
Tillräknat driftöverskott från egna hem	24 111	27 229	25,1	12,9	7,1
Tilläggspost till disponibel inkomst	7 700	8 520	10,0	10,6	7,5
2 Nettoinbetalningar till det offentliga	- 16 378	- 16 319	-21,4	0,4	-26,7
Inkomstöverföringar till hushåll från offentliga sektorn	121 924	136 666	9,6	12,1	5,8
Direkta skatter, avgifter m. m.	-138 302	-152 985	-10,9	-10,6	- 8,0
3 Räntor och utdelningar, netto ⁴	- 6 772	- 7 378	3,1	- 8,9	18,0
4 Övriga transfereringar, netto	7 022	7 435	23,5	5,9	9,5
5 Disponibel inkomst	334 582	361 284	7,7	8,0	7,8
<i>1980 års priser</i>					
6 Disponibel inkomst	272 505	266 827	- 2,3	-2,1	0,3
7 Implicitprisindex för privat konsumtion (1980 = 100)	122,78	135,40	10,3	10,3	7,5

¹ Hushållssektorn inkluderar, förutom hushållen, de s. k. ideella organisationerna som betjänar hushållen och som inte helt eller huvudsakligen finansieras och kontrolleras av offentliga sektorn. Hit räknas arbetstagarorganisationer, folkbildningsverksamhet, nykterhetsrörelsen, idrottsorganisationer, Röda korset m. m. samt ej statsbidragsberättigade sjukhem, barnhem, barnkolonier, semesterhem. Utöver löntagarhushåll ingår hushåll som äger personliga företag dvs. som erhåller sin huvudsakliga inkomst från rörelse.

² Förändring som sänker disponibelinkomsten anges med minustecken.

³ Arbetsgivaravgifter är ej medtagna som löneförmån i denna post.

⁴ Inkl. uttag från handelsbolag samt räntor på hushållens livförsäkringsparande.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Prognoserna för 1984 utgår från ett antagande om att företagens arbetskostnader exkl. sociala avgifter stiger med 7,5%. Med fortsatt uppgång i antalet arbetade timmar kalkyleras den utbetalda lönesumman öka 8,4%. Prisstegringen enligt implicitprisindex skattas till 7,5%. Reallönesumman före skatt skulle under dessa förutsättningar öka 3/4% i år efter fyra år med sänkt reallönesumma. De enskilda företagarnas inkomster förväntas utvecklas något bättre i år än förra året. Real inkomstökning förutses emellertid endast för skogsbruket. Sammantaget ger prognoserna en tillväxt i faktorinkomsterna 1984 med 8,1%, alltså nominellt ungefär samma ökning som föregående år. Med hänsyn till att prisstegringstakten förväntas bli lägre i år innebär detta en viss real förstärkning.

Inkomstöverföringarna från den offentliga sektorn till hushållen beräknas ha ökat drygt 12% mellan 1982 och 1983. Jämfört med utvecklingen 1981–1982 är detta en betydligt högre ökningstakt och den ger omräknat till 1980 års prisnivå en höjning med 1,7% totalt sett (se tabell 6:5). Höjda barnbidrag och utvidgat flerbarnstillägg 1983 ledde till att de totala

barnbidragsutbetalningarna ökade något reallt efter två års minskningar på sammanlagt närmare 15%. Folkpensionsbeloppet per pensionär förstärktes svagt reallt sett 1983 och ökningstakten för ATP-pensionerna före skatt återhämtades efter den engångsvisa svackan 1982 p. g. a. ändrad basbeloppsberäkning. Kraftiga ökningstal visade 1983 de utbetalningar till hushållen som varierar med arbetsmarknadsläget.

Utvecklingen mellan 1983 och 1984 har skattats med utgångspunkt från löneantagandet och beslutade ändringar i bidragsregler. I löpande priser förutses halverad tillväxttakt för de offentliga transfereringarna till hushållen. Med reala mått innebär detta – trots avsaknad prisstegring – en nedgång med 1 1/2%. Ett väntat bättre arbetsmarknadsläge medför att ökningstakten faller för utbetalningarna av arbetslöshetsersättning m. m. De samlade pensionsutbetalningarna sjunker räknat i fasta priser p. g. a. att basbeloppet rensats för devalveringseffekter och att antalet delpensionärer fortsätter att minska.

Tabell 6: 5 Inkomstöverföringar till hushåll från offentliga sektorn

	Milj. kr., löpande priser			Procentuell förändring, 1980 års priser		
	1982	1983	1984 prognos	1982	1983	1984 prognos
1 <i>Från staten</i>	61 633	67 462	69 360	- 4,1	- 0,7	- 4,4
1.1 Barnbidrag	5 205	5 789	5 705	- 8,8	0,9	- 8,3
1.2 Studiebidrag, studiecirkelverksamhet	2 826	2 916	2 755	- 1,7	- 6,4	-12,1
1.3 Bostadsbidrag	371	467	575	14,4	14,2	14,5
1.4 Arbetskadeförsäkring	1 337	1 550	1 535	-10,2	5,1	- 7,9
1.5 Kontant arbetsmarknadsstöd	509	778	600	15,9	38,6	-28,3
1.6 Lönegaranti	795	721	765	34,0	-17,8	- 1,1
1.7 Folkpensioner	39 661	43 588	45 245	- 4,2	- 0,3	- 3,4
1.7.1 Folkpension, statlig	35 819	39 691	41 220	- 3,8	0,5	- 3,4
1.7.2 Folkpension, kommunalt bostadstillägg	3 842	3 897	4 025	- 8,5	- 8,0	- 3,9
1.8 Delpension	1 457	1 340	1 130	-15,2	-16,6	-21,6
1.9 Pensioner till f. d. anställda	1 899	2 090	2 163	1,8	-0,2	- 3,8
1.10 Övrigt	7 573	8 223	8 887	- 3,8	- 1,5	0,5
2 <i>Från kommunerna</i>	11 395	12 722	13 922	7,1	1,2	1,8
2.1 Bostadsbidrag	2 368	2 509	2 669	2,9	- 3,9	- 1,0
2.2 Pensioner till f. d. anställda	2 045	2 235	2 484	- 1,8	- 0,9	3,4
2.3 Övrigt	6 982	7 978	8 769	11,6	3,6	2,3
3 <i>Från socialförsäkringssektorn</i>	48 896	56 482	61 305	2,5	4,8	1,0
3.1 ATP	27 013	32 471	36 010	4,1	9,0	3,2
3.2 Sjukförsäkring m. m.	18 003	18 686	20 095	- 4,7	- 5,9	0,0
3.2.1 Sjukförsäkring	13 440	13 951	15 005	- 6,2	- 5,9	0,0
3.2.2 Föräldraförsäkring	4 563	4 735	5 090	0,0	-5,9	0,0
3.3 Arbetslöshetsförsäkring	3 880	5 325	5 200	35,5	24,5	- 9,2
4 Summa inkomstöverföringar	121 924	136 666	144 587	- 0,6	1,7	- 1,6

Källor: Konjunkturinstitutet, riks-försäkringsverket, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

Hushållens *inbetalningar av skatter, avgifter m. m.* till det offentliga ökade 1983 med 10 1/2%. Detta innebar att inbetalningarna reallt sett var obetydligt högre än 1982 (se tabell 6:6). Inbetalningarna av preliminär A-skatt beräknas ha ökat 9 1/2%. Nominellt steg därmed skatten i samma takt som det beräknade skatteunderlaget i form av löner, pensioner och andra beskattade inkomster. För den preliminära B-skatten registrerades en uppgång med 20%. Denna kraftiga ökning beror till stor del på ändrade debiteringsregler.

Enligt prognoserna för 1984 skulle de totala skatte- och avgiftsinbetalningarna öka ca 8% i löpande priser och därmed reallt höjas något över 1982 och 1983 års nivåer.

Totala skatteunderlaget för preliminär A-skatt beräknas öka närmare 8%. I kalkylerna för statlig skatt har effekten av indexregleringen av skatteskalen beräknats till 2,3 miljarder kr. och övriga förändringar i skatteskalen till 2,9 miljarder. Totalt skulle alltså A-skatten 1984 sänkas med omkring 5,2 miljarder jämfört med ett beräknat utfall enligt 1983 års regler.

Tabell 6:6 Hushållens direkta skatter, avgifter m. m.

	Milj. kr., löpande priser			Procentuell förändring, 1980 års priser ¹		
	1982	1983	1984 prognos	1982	1983	1984 prognos
1 <i>Direkta skatter</i>	127 675	140 965	151 903	0,1	0,1	0,2
1.1 Prel. A-skatt	118 732	129 947	140 421	- 1,2	- 0,8	0,5
1.2 Prel. B-skatt	9 155	11 006	12 240	- 2,2	9,0	3,4
1.3 Slutskattereglering	199	1 634	843			
1.3.1 Kvarstående skatt	3 712	4 362	4 715	7,9	6,6	0,5
1.3.2 Fyllnadsinbetalningar	7 040	7 599	7 046	23,3	- 2,1	-13,8
1.3.3 Överskjutande skatt	-10 553	-10 327	-10 918	0,6	-11,3	- 1,7
1.4 Avgår: Indirekta skatter ²	1 740	2 348	2 404	- 2,3	22,4	- 4,7
1.5 Övriga direkta skatter, netto	1 329	726	803	12,0	-50,5	3,0
2 <i>Avgifter m. m.</i>	10 627	12 020	13 361	7,1	2,6	3,4
2.1 Till staten	2 642	3 017	3 200	3,2	3,6	- 1,4
2.1.1 Arvs- och gåvoskatt, arvsmedel	710	835	911	1,9	6,8	1,5
2.1.2 Egenavgifter och frivilliga socialförsäkringsavgifter	1 272	1 482	1 569	0,3	5,7	- 1,6
2.1.3 Övrigt	660	700	720	10,9	- 3,9	- 4,3
2.2 Till kommunerna	5 628	6 505	7 332	11,5	4,8	4,9
2.2.1 Investeringsbidrag	835	842	820	- 5,3	- 8,5	- 9,5
2.2.2 Övrigt	4 793	5 663	6 512	15,0	7,1	7,0
2.3 Till socialförsäkringssektorn	2 357	2 498	2 829	1,8	- 3,9	5,4
2.3.1 Obligatoriska egenavgifter	2 036	2 061	2 377	0,1	- 8,2	7,3
2.3.2 Frivilliga avgifter	321	437	452	14,5	23,8	- 3,8
3 Summa direkta skatter, avgifter m. m.	138 302	152 985	165 264	0,6	0,3	0,5

¹ Förändring som sänker skatteinbetalningarna anges med minustecken.

² Allmän löneavgift (tidigare allmän arbetsgivaravgift) och barnomsorgsavgift (egenavgifter), fastighetsskatt samt skogsvårdsavgift.

Anm. Kvarstående skatt avser inkomster två år tidigare, medan fyllnadsinbetalningarna och överskjutande skatt avser inkomster ett år tidigare.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

Den kommunala utdebiteringen ökar med 15 öre. För 1984 har förutsatts ett något lägre marginellt uttag av preliminär A-skatt än 1983 (bortsett från ändringar i skatteregler och kommunal utdebitering) på andra inkomstökningar än pensioner.

B-skatteinbetalningarna 1984 har kalkylerats med utgångspunkt från den slutliga skatten 1982, eftersom det är denna skatt som ligger till grund för debiteringen. Slutskatteregleringen 1984 blir enligt här redovisade kalkyler betydligt mer positiv för hushållen än tidigare prognoser.¹

Prognoserna för utvecklingen 1983–1984 av hushållens inkomster och transfereringsutgifter resulterar sammantagna i en nominell ökning av de *disponibla inkomsterna* med 7,8%. Genomsnittliga prisstegringen enligt implicitprisindex skattas till 7,5% och den reallt disponibla inkomsten skulle alltså stiga med 0,3% 1984. Detta innebär en uppjustering jämfört med prognosen i den preliminära nationalbudgeten med 0,8 procentenheter, vilket främst beror på det högre lönesummeantagandet.

Utvecklingen av de olika posterna i den reallt disponibla inkomsten *efter det att skatteinbetalningarna dragits från resp. inkomsttyp* redovisas i tabell 6: 7².

Reallönen efter skatt per timme räknat skulle enligt dessa kalkyler ha fallit med ca 3 1/2% 1982–1983. Den negativa utvecklingen av reallönesumman skulle enligt prognoserna brytas 1984. Eftersom sysselsättningen för löntagarna beräknas öka med ca 1% skulle en svag uppgång av reallönen efter skatt vara att vänta i år.

Genom att basbeloppet fr. o. m. 1982 inte längre löpande utan endast en gång om året anpassas till prisstegringen, minskade ökningstakten för pensionsutbetalningarna detta år. Nedgången förstärktes av de höjda skatteavdrag på pensioner som redovisats av pensions- och försäkringsinstitutionen. 1983 steg pensionsutbetalningarna åter även i fasta priser räknat. De totala pensionerna före skatt beräknas falla något i år reallt sett och kalkylerna ger en nedgång med 1 1/2% efter skatt.³

¹ Kontrolluppgiftmaterialet för 1983 visade på ca 1 miljard kr. högre preliminär A-skatt 1983 än tidigare uppskattningar. Prognosen över slutlig skatt 1983 bygger nu på riksrevisionsverkets framskrivningar av ett urval deklarationer ur taxeringsstatistiken 1983 (avseende 1982). Den ger ca 1 miljard lägre slutskatt än tidigare prognoser, bl. a. på grund av att pensionärernas extra avdrag ökat mer än väntat. Summan av hushållens fyllnadsinbetalningar och kvarskatt 1984 förutses nu överstiga återbetalningarna av överskjutande skatt med 840 milj. kr. (2 400 milj. kr. enligt den preliminära nationalbudgeten).

² Det bör understrykas att de statistiska bristfälligheterna och de principiella svårigheterna i kalkylerna gör att redovisningen i tabell 6: 7 endast ger en grov indikation på den realla utvecklingen för olika inkomsttyper efter skatt och på inkomstposternas relativa betydelse för den totala ökningen av realinkomsten. I *Konjunkturläget april 1981* (Reviderad nationalbudget för 1981) kommenteras beräkningarna i en exkurs i kapitel 6, avsnitt 6: 3.

³ Som nämnts i tidigare not visar prognoserna en opåräknat hög ökning av pensionärernas extra avdrag 1983. Detta kan tyda på att pensionärerna får en skatteåterbäring 1984 som inte har kunnat beaktas i här presenterade grova kalkyler.

Tabell 6:7 Realinkomstutveckling efter skatt
1980 års priser

	Förändring i realinkomsten, %				Bidrag till disponibelinkomst- utvecklingen, procentenheter			
	1981	1982	1983	1984 prognos	1981	1982	1983	1984 prognos
1. Löner	- 2,0	-5,3	- 2,6	1,2	-1,1	-3,0	-1,4	0,6
2. Driftsöverskott	3,0	7,2	- 5,6	-0,8	0,4	1,0	-0,8	-0,1
därav:								
enskilda företagares inkomster	4,1	2,1	-12,9	-1,3	0,3	0,2	-1,0	-0,1
tillräknat driftsöverskott								
från egna hem	1,7	13,5	2,4	-0,4	0,1	0,8	0,2	0,0
3. Räntor och utdelningar, netto ¹	-12,5	12,1	1,2	23,8	-0,3	0,3	0,0	0,5
4. Pensioner	3,3	-2,4	0,9	-1,4	0,6	-0,5	0,2	-0,3
5. Beskattade sociala förmåner ²	0,1	1,3	- 0,9	-2,0	0,0	0,1	-0,1	-0,1
6. Övriga inkomstöverföringar, netto	- 5,8	-4,3	0,9	-8,1	-0,2	-0,2	0,0	-0,3
7. <i>Summa</i>	- 0,7	-2,4	- 2,1	0,3	-0,6	-2,3	-2,1	0,3
8. Tilläggspost till disponibel inkomst	-34,5	-0,3	0,3	0,0	-1,2	0,0	0,0	0,0
9. Disponibel inkomst (7+8)	- 1,8	-2,3	- 2,1	0,3	-1,8	-2,3	-2,1	0,3

¹ Räntor och utdelningar har i tabellen *inte* korrigerats för den faktiska skattebelastningen.

² Sjukpenning och föräldrapenning, utbetalningar från arbetslöshets- och arbetsskadeförsäkring och lönegarantifond samt vissa bidrag i samband med arbetsmarknadsutbildning.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

Eftersom lönesumman efter skatt utgör mer än hälften av disponibelinkomsten har givetvis förändringarna i lönesumman stor betydelse för utvecklingen av den totala realinkomsten. Som framgår av tabell 6:7 kan nedgången i den disponibla realinkomsten 1981–1983 till stor del återföras på köpkraftsförsvagningen i lönesumman efter skatt. Pensionsinkomsterna ger positiva bidrag till hushållens reala köpkraft 1981 och 1983. 1982 var bidraget dock negativt och beräknas bli det även 1984. Det negativa bidraget 1983 från enskilda företagares inkomster sammanhänger delvis med den höjda B-skattedebiteringen.

6.4 Konsumentpriserna

1983

Från december 1982 till december 1983 steg konsumentpriserna (KPI) med 9,3% (tabell 6:8). Priserna drogs upp kraftigt av höjda indirekta skatter, höjda arbetsgivaravgifter, minskade livsmedelssubventioner samt eftersläpande effekter av devalveringen i oktober 1982. Effekten av dessa prishöjningar i huvudsak av engångskaraktär bör avräknas från KPI-ökningen för att ge en rimligare skattning av den underliggande inflationstakten. De indirekta skatter som höjdes var mervärdesskatten samt skatterna på tobak, alkohol, el, olja och video. För att finansiera skattereformens första steg infördes en allmän löneavgift på 2% fr. o. m. januari 1983. Av-

giftsuttaget höjdes tillfälligt under perioden juli–december till 3%. Livsmedelssubventionerna höjdes först med 660 milj. kr. i januari för att sedan minska 850 milj. kr. i december. Om dessa skatte-, avgifts- och subventionsändringar exkluderas från KPI erhålls prisökningen mätt enligt nettoprisindex (NPI). NPI ökade under loppet av 1983 med 5,9%. Dessutom har devalveringen i oktober 1982 höjt konsumentpriserna enbart under 1983 med uppskattningsvis drygt 2,5%. Om även denna prishöjning frånräknas skulle den återstående prisstegringen under 1983 endast vara 3,4%. Detta tal bör emellertid korrigeras även för effekten av vissa tillfälliga prissänkningar. Diskontot sjönk med 1,5 procentenheter vilket sänkte konsumentpriserna med 0,8 procentenheter. P. g. a. devalveringen sänkte de utländska exportörerna av bearbetade varor sina marginaler på Sverige för att inte förlora marknadsandelar. Det är troligt att denna marginalsänkning tillfälligt dragit ned importpriserna något. KPI-bidraget kan skattas till ett par tiondels procentenheter. Med även dessa korrigeringar skulle den underliggande prisstegringen under 1983 uppskattas till ungefär 4,5%.

I tabell 6:8 redovisas prisutvecklingen för delgrupper i konsumentprisindex. Livsmedelspriserna steg med drygt 13% trots att jordbruksavtalen var de lägsta sedan 1979. Att prisökningarna ändå blev så pass höga beror på momshöjningen, minskade livsmedelssubventioner och den stigande dollarkursen som dragit upp importpriserna på frukt och kaffe. Diskontosänkningarna under året medförde att egnahemskonstnaderna sjönk med 1,5%. Hyrorna i flerfamiljshus steg med 9,5%. Totalt steg bostadspriserna (kallhyrorna) med 3,5%, vilket endast gav ett KPI-tillskott på 0,8 procentenheter. Detta är det minsta bidrag bostadsposten givit till KPI på över 10 år. Trots den stigande dollarkursen sjönk importpriserna på råolja och petroleumprodukter med 5%. Bensin- och oljepriserna ökade därför endast med 1%, trots att oljeskatten ökade med totalt 130 kr./kbn.

Tabell 6:8 Konsumentprisindex december 1982–1983
Långtidsindex dec. 1982–dec. 1983

	Väg- nings- tal	Procen- tuell förändring dec. 1982– dec. 1983	Inverkan på total- index
Totalt	100,00	9,3	9,3
Livsmedel	19,40	13,4	2,6
Alkohol och tobak	5,70	20,3	1,2
Kläder och skor	7,80	8,8	0,7
Bostad	21,60	3,5	0,8
Värme och el	5,70	6,4	0,4
Inventarier och husgeråd	6,50	9,6	0,6
Transport och samfärdsel	15,90	7,8	1,2
Fritid, nöjen och kultur	9,80	9,4	0,9
Diverse	7,60	11,7	0,9

I tabell 6:9 redovisas prisökningarna 1983 liksom den prognoserade ökningen under 1984 med uppdelning på olika komponenters skattade effekt på konsumentprisindex. Den internationella prisfaktorns bidrag har för 1983 skattats till 2,3 procentenheter (exkl. automatisk momseffekt på 0,4 procentenheter). Nästan hela detta bidrag kan betraktas som en effekt av devalveringen i oktober 1982 såväl genom ett delvis fördröjt genomslag i importpriserna på livsmedelsprodukter och bearbetade varor som genom att importprishöjningarna inte omedelbart slog genom i konsumentpriserna. Utöver den eftersläpande devalveringseffekten har importpriserna inte i snitt haft någon prisdrivande effekt under året vilket främst beror på att importpriserna på råolja och petroleumprodukter fallit. Totalt sett uppskattas devalveringen ha dragit upp konsumentpriserna med ca 4% under perioden oktober 1982–december 1983.

Årsgenomsnittet för KPI 1983 låg 8,9% över snittet 1982. Uppgången enligt nationalräkenskapernas implicitprisindex för privat konsumtion blev betydligt högre, 10,3%. Skillnaden beror i huvudsak på att NR registrerar prisökningar på egna hem annorlunda än KPI.

Prisutsikter 1984

Prisökningen mellan december 1983 och februari 1984 stannade vid 1,0%. Härvid är att märka att prismätningen i februari ägde rum samtidigt som ett priskrig på bensin mellan oljebolagen var som intensivast. Priskriget drog tillfälligt ned KPI med 1,2 procentenheter; KPI skulle annars stigit med drygt 2% under de två första månaderna.

Bedömningen av prisutvecklingen 1984 har utgått från tillgängliga prognoser och antaganden om arbetskraftskostnader, importpriser m. m. och innefattar kalkyler av hur dessa faktorer kan väntas påverka prisutveck-

Tabell 6:9 Konsumentprisförändring 1980–1984 uppdelad på komponenter
Längttidsindex dec.–dec.

	1980	1981	1982	1983	1984 prognos
Konsumentprisnivåns procentuella uppgång, totalt	13,7	9,4	9,9	9,3	5,2
därav hänförs till:					
ändring i indirekta skatter	3,4	-0,7	0,3	2,0	0,2
automatiska effekter av indirekta skatter	1,1	1,0	1,1	1,1	0,6
ändring av internationellt bestämda priser	3,3	3,9	4,3	2,3	0,8
ändring av jordbrukspriser	0,6	1,0	0,8	0,6	0,4
ändring av bostadspriissättning	2,3	2,2	1,5	0,8	1,2
ändring av diverse taxor	0,6	0,7	0,4	0,6	0,4
trendavvikelse i priserna på färskvaror	0,1	-0,2	-	-	-
restfaktor	2,3	1,5	1,5	1,9	1,6

lingen. Prognoserna förutsätter oförändrat diskonto, 8 1/2 %. Beträffande växelkurserna har antagits att valutakursindex – vid en fast dollarkurs på 7,79 SEK – stiger till 131,5 fram till april 1984 och därefter ligger oförändrat under 1984.

Med utgångspunkt från den lönekalkyl som gjorts har de genomsnittliga arbetskraftskostnaderna per timme antagits stiga med 7,4 %, vilket inkluderar en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 0,1 %. Restfaktorn (inkl. diverse taxor) som i beräkningarna representerar lönekostnadernas genomslag inom de för internationell konkurrens skyddade områdena (exkl. bostäder och jordbruk) beräknas dra upp priserna med 2,1 procentenheter. I kalkylen ingår då effekten av en viss trolig uppdragning av handelsmarginalerna jämfört med 1983. Prognosen för de internationellt bestämda priserna innefattar en sänkning av importpriserna på råolja och petroleumprodukter med 1 % under loppet av 1984. Importpriserna på bearbetade varor beräknas öka med knappt 5 % varav 1 procentenhet utgör ett fördröjt devalveringsgenomslag i importpriserna. Övriga importvaror som påverkar konsumentpriserna, främst jordbruks- och livsmedelsprodukter, beräknas öka med i genomsnitt 4,5 %. Totalt skulle den internationella pridfaktorn bidra till en ökning av KPI med 0,8 procentenheter.

Hyreshöjningarna (kallhyror) i januari 1984 har uppskattats till knappt 6 % (inkl. hyresglidning). Enligt en klausul i hyresavtalet mellan SABO och Hyresgästernas Riksförbund skall en extra hyreshöjning tas ut i oktober 1984 om KPI-ökningen mellan juli 1983–juli 1984 överstiger 5,5 %. Enligt konjunkturinstitutets kalkyler kommer KPI-ökningen under denna period att uppgå till drygt 7 %, vilket skulle föranleda en extra hyreshöjning på ca 1,7 %. Privatvårdarna kan p. g. a. bruksvärdesprincipen höja hyrorna lika mycket. Egnahemskostnaderna beräknas öka med 3,6 % under loppet av året. Sammantaget innebär det ett KPI-tillskott från bostadsposten med 1,2 procentenheter.

Vid skattningen av jordbrukspriserna har det jordbruksavtal, som blev klart i slutet av mars, inkluderats i kalkylen. Avtalet innebär att jordbruket via höjda priser tillförs drygt 800 milj. kr. den 1 maj. Tillsammans med prishöjningarna den 1 januari beräknas KPI-bidraget bli 0,4 procentenheter.

Totalt skulle enligt dessa kalkyler KPI stiga med 5,2 % under loppet av 1984. Årsgenomsnittet beräknas ligga 7,3 % över genomsnittet 1983. Impli-citprisindex beräknas öka något mer än KPI-genomsnittet, eller 7,5 %.

6.5 Den privata konsumtionen

Den privata konsumtionen minskade med 1,6 % i volym mellan 1982 och 1983. Konsumtionen blev därmed 0,4 procentenheter högre än vad som förutsågs i PNB-84. Differensen mellan prognos och utfall förklaras såväl av att konsumtionen för de tre första kvartalen var högre än vad det

preliminära utfallet indikerade som av att konsumtionen under fjärde kvar- talet blev något högre än vad som förutsågs. Disponibelinkomsten sjönk reallt med 2,1 % 1982–1983. Detta innebär att den under 1983 rekordlåga sparkvoten – 0,5 % – sjönk till 0 % under 1982.

Förklaringen till att hushållens sparande sjunkit så kraftigt under de två senaste åren torde i väsentlig mån vara att hushållen haft svårigheter att på kort sikt anpassa sin konsumtion efter den påtagligt minskade inkomsten, i synnerhet som en stor andel av den privata konsumtionen utgörs av fasta utgifter, t. ex. hyror och matkostnader. Det är främst det realla sparandet – i huvudsak småhusinvesteringarna – som minskat det senaste året utan att ersättas av annat sparande.

I tabell 6:10 redovisas den privata konsumtionen med uppdelning på varaktighetsgrupper. Utvecklingen har under 1983 varit negativ för samtliga de grupper som redovisas. Det tillfälliga prisstoppet under hösten 1982 och den aviserade momshöjningen i början av 1983 bidrog till att hushållen tidigarelade en del inköp till hösten 1982 som normalt skulle ha skett under 1983. Denna effekt blev speciellt märkbar för varaktiga varor där nedgången blev drygt 7%. Den enda varukonsumtion som ökade under 1983 var bensin- och elströmskonsumtionen (ingår i övriga icke varaktiga varor). Att bensinkonsumtionen ökade med 3% kan troligen delvis förklaras av den gynnsamma relativprisutvecklingen för bensin. Den övergång från oljeförbrukning till elström som pågått de senaste 7–8 åren fortsatte under året, vilket innebar att elströmskonsumtionen ökade med 8% under året.

Tabell 6:10 Hushållens konsumtionsutveckling 1975–1983

	Milj. kr. 1983, löpande priser	Andel av total konsum- tion	Procentuell förändring, 1980 års priser			
			1975– 1980 ¹	1980– 1981	1981– 1982	1982– 1983
1 Varor	231 808	64,1	0,4	-1,7	2,0	- 2,2
1.1 Varaktiga varor	31 995	8,8	-1,2	0,2	9,0	- 7,2
1.1.1 Bilar	10 174	2,8	-5,3	2,4	19,3	-10,5
1.1.2 Övriga	21 821	6,0	0,8	-0,7	4,8	- 5,6
1.2 Delvis varaktiga varor	56 195	15,6	0,9	0,0	1,5	- 2,4
1.3 Icke varaktiga varor	143 618	39,7	0,6	-2,8	0,4	- 0,8
1.3.1 Livsmedel	85 463	23,6	0,4	-2,8	- 0,6	- 1,2
1.3.2 Övriga	58 155	16,1	0,8	-2,8	1,9	-0,3
2 Tjänster	124 861	34,6	1,6	1,2	1,9	1,9
2.1 Bostäder	74 718	20,7	2,4	1,7	1,6	1,3
2.2 Övriga	50 143	13,9	0,5	0,6	2,3	2,6
3 Summa inhemsk konsumtion	356 669	98,7	0,8	-0,7	1,9	- 0,8
4 Turistutgifter, netto	4 640	1,3	1,2	1,3	-36,7	-58,0
5 Hushållens totala konsumtion	361 309	100,0	0,8	-0,7	1,1	- 1,6
6 Hushållens disponibelinkomst	361 284		0,8	-1,8	- 2,3	- 2,1

¹ Årstakt.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

medan oljekonsumtionen sjönk med 18%. Totalt sett minskade varukonsumtionen med 2,2% under 1983.

Tjänstekonsumtionen ökade med knappt 2% under 1983. Detta trots att ökningstakten i bostadskonsumtionen sjunkit till 1,3%, vilket är en halvering av den genomsnittliga ökningstakten under 1970-talet. Övriga tjänster ökade dock med 2,6%, vilket var mer än väntat även om en viss ökning var förutsedd.

Som följd av devalveringarna av den svenska kronan 1981 och 1982 sjönk svenskarnas turistutgifter i utlandet för andra året i rad – 1983 med 12% – samtidigt som utlänningars utgifter i Sverige ökade med 18%. Detta innebar att den inhemska konsumtionen fick en mer positiv utveckling än den nationella konsumtionen, dvs. Sveriges invånares privata konsumtion. Nedgången i den inhemska konsumtionen stannade därmed vid 0,8%.

För 1984 förutses en förbättring av hushållens köpkraft med 0,3%. Såväl det empiriskt funna sambandet mellan fallande inflationstakt och sänkt sparkvot som hushållens krav på en viss standardökning efter den kraftiga neddragningen av konsumtionen under 1983 skulle tala för ett ytterligare minskat sparande 1984. Den fallande inflationen antas då vara ett tecken på ökad stabilitet i ekonomin och ökar optimismen i samhället, vilket i sin tur minskar hushållens behov av trygghetssparande. Konjunkturinstitutet har valt att räkna med en ytterligare neddragning av sparkvoten med 0,2 procentenheter. Den privata konsumtionen beräknas därmed öka med 0,5%. Den inhemska konsumtionen förutses bli något högre – 0,7% – eftersom utlänningars turistutgifter i Sverige väntas fortsätta öka, emedan svenskarnas turistutgifter utomlands förutses bli i det närmaste oförändrade. Varukonsumtionen väntas öka med 0,4%, bostadskonsumtionen med 1% och övriga tjänster med knappt 2%.

7 Investeringarna¹

7.1 Sammanfattning av investeringsutvecklingen samt prognos för 1984

De totala bruttoinvesteringarna minskade med 1 % i volym 1983 (tabell 7: 1). Nedgången var helt och hållet hänförlig till byggnadsinvesteringarna, vilka minskade med 3 %. Maskininvesteringarna vände däremot uppåt under fjolåret. Ökningen beräknas till 5 % mellan helåren 1982 och 1983, räknat exkl. handelsflottan. Detta är en betydligt positivare utveckling än vad som beräknades för 1983 till preliminära nationalbudgeten, då dessa investeringar kalkylerades ha minskat med 2,5 %. Upprevideringen kan bl. a. hänföras till industrin vars maskininvesteringar blev väsentligt större än beräknat under andra halvåret 1983 – för helåret 1983 bedöms nu industrins maskininvesteringar endast ha minskat med 1 % jämfört med en tidigare kalkylerad nedgång på 5 %. Även affärsverkens maskininvesteringar visade sig bli större än beräknat – i stället för en minskning på 5 % visar kalkylerna nu på en smärre uppgång. Framför allt är dock upprevideringen hänförlig till leasingen av maskiner och bilar, vilken i tabell 7: 1 redovisas under posten övrigt näringsliv. Leasingverksamheten bedöms ha ökat med närmare 60 % i volym 1982–1983 mot beräknade 20 % i preliminära nationalbudgeten.

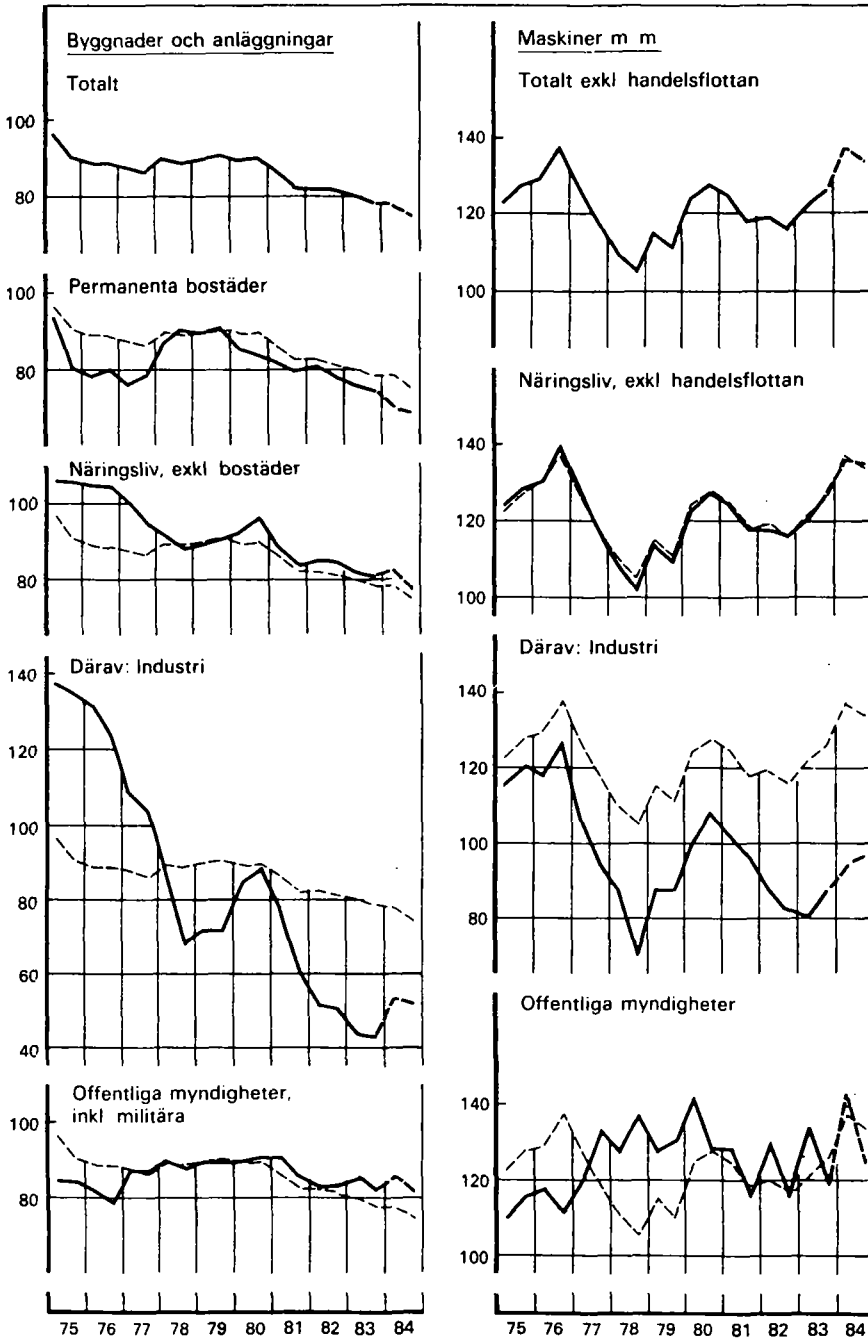
Nedgången i byggnadsinvesteringarna berörde praktiskt taget samtliga sektorer inom ekonomin. Neddragningen av bostadsinvesteringarna på 5 % var dock helt och hållet hänförlig till fortsatt minskad ny- och ombyggnad av småhus – däremot beräknas en viss fortsatt uppgång av nyinvesteringarna i flerbostadshus ha skett 1983 jämsides med en stark ökning av ombyggnadsverksamheten. Näringslivets byggnadsinvesteringar (exkl. bostäder) minskade med 4 %, varvid den starkaste nedgången härrörde från industrins byggnadsinvesteringar. Dessa föll med ytterligare 14 % 1983 och uppgick därmed till mindre än en tredjedel jämfört med toppnivån 1975. De kommunala myndigheternas tungt vägande byggnadsinvesteringar förblev i stort sett oförändrade, men genom ett ökat byggande på den statliga sidan kom de offentliga myndigheternas byggnadsinvesteringar att öka något.

Igångsättningen av nya bostäder väntas 1984 sjunka till 32 000 lägenheter med den största neddragningen på småhussidan. Investeringarna i nybyggda småhus beräknas minska med 20 % i volym 1984 (tabell 7: 3 och 7: 4). Därmed skulle nyinvesteringarna i småhus ha minskat i det närmaste varje år under en tioårsperiod och endast uppgå till 35 % av nivån toppåret 1974. Även investeringarna i flerbostadshus, vilka ökat successivt under åren 1978–1983, bedöms minska 1984. En förväntad fortsatt uppgång av

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Diagram 7:1 Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på näringsgrenar 1975-1984

1980 års priser. Säsongsrensade halvårsdata. Index 1972 = 100

Anm. I varje deldiagram är resp. total inlagd som en streckad kurva.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 7: 1 Fasta bruttoinvesteringar 1980–1984 efter kapitaltyp och näringsgren

	Milj. kr. 1983, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prognos
<i>Byggnader och anläggningar</i>						
Permanenta bostäder	27 655	- 6,0	- 4,7	- 1,8	- 4,7	- 7,7
Nybyggnad	17 785	- 6,7	-10,1	- 9,0	-10,6	-15,2
Näringsliv exkl. bostäder ¹	26 379	4,6	- 8,6	- 1,4	- 4,1	- 1,8
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	2 007	- 7,0	- 6,3	0,4	- 0,3	-11,3
Industri	2 850	21,3	-20,6	-25,3	-14,1	20,0
Handel m. m.	4 019	- 2,0	- 8,7	5,6	10,8	8,1
Offentliga affärsverk	9 607	13,1	- 4,7	8,0	- 2,8	- 6,0
Övrigt näringsliv	7 896	- 5,4	- 5,5	- 1,9	- 8,8	- 7,7
Offentliga myndigheter inkl. militära ²	16 969	0,7	- 2,6	- 5,6	1,4	0,2
Summa	71 003	- 0,7	- 5,7	- 2,6	- 3,0	- 3,6
Summa exkl. vägar	67 031	- 0,1	- 5,0	- 2,4	- 3,7	- 3,5
<i>Maskiner m. m.</i>						
Näringsliv ¹	45 557	11,4	- 5,7	- 0,7	1,9	15,1
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	3 535	-12,8	- 5,5	8,9	1,5	- 1,4
Industri	15 402	19,4	- 4,6	-15,1	- 0,8	14,0
Handel m. m.	4 158	- 7,6	- 8,0	- 3,7	- 8,6	16,8
Offentliga affärsverk	6 615	18,6	8,0	20,9	1,9	- 6,0
Övrigt näringsliv	15 847	14,8	-10,7	8,5	7,9	27,4
Näringsliv exkl. handelsflottan ³	45 130	12,1	- 2,9	- 3,1	5,4	9,7
Offentliga myndigheter	4 050	5,1	-10,1	2,6	2,6	5,7
Summa	49 607	10,9	- 6,1	- 0,5	2,0	14,3
Summa exkl. handelsflottan ³	49 180	11,5	- 3,5	- 2,7	5,1	9,4
<i>Totalt⁴</i>						
Permanenta bostäder	27 655	- 6,0	- 4,7	- 1,8	- 4,7	- 7,7
Näringsliv exkl. bostäder ¹	72 419	8,4	- 6,9	- 1,0	- 0,4	8,6
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske ⁴	5 541	-10,9	- 6,3	5,2	1,1	- 5,3
Industri	18 252	19,9	- 8,5	-17,3	- 3,4	15,0
Handel m. m.	8 177	- 5,2	- 8,3	0,4	0,4	12,3
Offentliga affärsverk	16 222	14,8	- 0,7	12,5	- 1,0	- 6,0
Övrigt näringsliv	24 227	5,9	- 8,5	4,2	1,7	15,2
Näringsliv exkl. bostäder och handelsflottan ³	71 992	8,7	- 5,3	- 2,4	1,6	5,2
Offentliga myndigheter ²	21 019	1,5	- 4,0	- 4,4	1,6	1,2
Summa	121 093	3,4	- 5,9	- 1,8	- 1,1	3,4
Summa exkl. handelsflottan ³	120 666	3,4	- 4,9	- 2,6	0,0	1,4
Totalt inkl. diskrepans ⁵	127 344	3,5	- 5,3	- 1,6	- 1,1	3,1
därav: näringsliv enligt def. i kap. 1 ⁶	58 326	6,9	- 7,4	- 4,7	0,4	12,0

¹ Den definition av näringslivet som används i försörjningsbalansen i kap. 1 skiljer sig från denna genom att offentliga affärsverk och kommunala företag utom industriföretag här ingår i näringslivet.

² Inkl. offentliga väginvesteringar.

³ I handelsflottan innefattas här bostadsplattformar och andra plattformar inom offshoreverksamheten (fr. o. m. beräkningarna till den preliminära nationalbudgeten 1983).

⁴ I privat jordbruk osv. innefattas här avelsdjur och i övrigt näringsliv, travhästar m. m. Summan av byggnads- och maskininvesteringar överensstämmer därför ej med totala investeringar.

⁵ Den investeringsstatistiska diskrepansen fördelas ej på kapitaltyp och näringsgren.

⁶ Enligt denna definition av näringslivet exkluderas förutom bostäder även offentliga affärsverk och kommunala företag utom de kommunala industriföretagen.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

ombyggnadsverksamheten, hänförlig till flerbostadshusen, medför att den prognoserade nedgången av totala bostadsinvesteringarna stannar vid 7,5%.

Näringslivets byggnadsinvesteringar bedöms fortsätta minska 1984. Industrins byggnadsinvesteringar förväntas visserligen svänga markant uppåt under året och handelns byggande fortsätta öka. Detta räcker dock ej för att motväga den förutsedda fortsatta nedgången inom övriga delar av näringslivet – bl. a. kraftsverksbyggande samt de statliga och kommunala affärsverkens byggande. En uppgång för de statliga myndigheternas byggnadsinvesteringar motvägs i stort sett av planerade minskningar inom de kommunala myndigheternas byggnadsverksamhet. Byggnadsinvesteringarna bedöms totalt sett minska med 3,5% 1984.

De avsevärt höjda vinstmarginalerna i förening med utsikterna till en fortsatt förbättring av avsättningsläget och ett kraftigt höjt kapacitetsutnyttjande förutses leda till ett mera allmänt uppsving av näringslivets maskininvesteringar 1984. Så bedöms t. ex. maskininvesteringarna inom industrin öka med 14% i volym, inom handeln med 17% och för posten övrigt näringsliv (exkl. handelsflottan) beräknas en ökning på 12,5%. Den i tabell 7:1 angivna minskningen av affärsverkens maskininköp hänför sig

Tabell 7: 2 Fasta bruttoinvesteringar 1980–1984 inom privat och offentlig sektor

	Milj. kr. 1983, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prognos
Privata						
inkl. bostäder	68 400	0,4	- 7,1	-3,2	-0,2	7,2
exkl. bostäder	48 481	4,2	- 6,8	-2,5	2,0	13,7
därav: exkl. handelsflottan	48 054	4,4	- 4,4	-4,7	5,1	8,8
Offentliga						
inkl. bostäder	52 693	7,6	- 4,2	0,1	-2,3	-1,5
exkl. bostäder	44 957	9,6	- 5,6	-1,1	-1,9	-0,4
därav: statliga	21 077	13,9	-11,5	1,7	-1,2	1,2
kommunala	23 880	6,1	- 0,3	-3,3	-2,4	-1,8
Summa						
inkl. bostäder	121 093	3,4	- 5,9	-1,8	-1,1	3,4
exkl. bostäder	93 438	6,8	- 6,2	-1,8	0,1	6,9
<i>Enligt national- räkenskapernas beräkningsmetoder¹</i>						
Privata exkl. bostäder	54 732	4,3	- 5,5	-2,0	1,5	11,6
Summa inkl. bostäder	127 344	3,5	- 5,3	-1,6	-1,1	3,1

¹ Inkl. s. k. investeringsstatistisk diskrepans.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

till planerade neddragningar inom SJ, Televerket och Vattenfallsverket. Räknat exkl. handelsflottan beräknas näringslivets maskininvesteringar stiga med närmare 10% 1984. Investeringarna i handelsflottan kalkyleras öka kraftigt till följd av såväl höjda nettoinköp av fartyg som en kraftig ökning av investeringar i off-shore verksamhet. De statliga och kommunala myndigheternas maskininköp bedöms sammanlagt stiga med närmare 6%. Därmed skulle maskininvesteringarna totalt sett öka med drygt 14% i volym 1984. Detta uppväger mer än väl den förutsedda minskningen av byggnadsinvesteringarna. De totala fasta bruttoinvesteringarna skulle sålunda efter tre års nedgång åter vända uppåt 1984 – uppgången beräknas till 3,5%.

7.2 Investeringsutvecklingen inom olika områden

Bostäder

Enligt preliminära beräkningar minskade bostadsinvesteringarna med 5% i volym mellan 1982 och 1983. Nybyggandet sjönk under samma period med 11%, varvid investeringarna i flerbostadshus steg med 2% medan småhusinvesteringarna minskade med 19%. Ombyggnadsinvesteringarna beräknas ha ökat med 8%.

Påbörjandet av nya lägenheter föll med totalt ca 3 600 från 41 900 1982 till 38 300 1983. Antalet påbörjade småhuslägenheter minskade därvid med ca 3 900 samtidigt som antalet påbörjade lägenheter i flerbostadshus ökade med ca 300. Under 1982 färdigställdes totalt sett något mer än 45 000 lägenheter, vilket är nästan 6 500 färre än året innan. Antalet färdigställda lägenheter under 1983 beräknas ha uppgått till 43 300.

Tabell 7:3 Antal påbörjade och inflyttningsfärdiga bostadslägenheter 1980–1984

	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prognos
<i>Påbörjade¹</i>					
Flerbostadshus	17 550	17 650	18 450	18 750	16 500
Småhus	32 550	26 800	23 450	19 550	15 500
Totalt	50 100	44 450	41 900	38 300	32 000
<i>Inflyttningsfärdiga²</i>					
Flerbostadshus	15 900	17 600	18 350	20 200	18 300
Småhus	35 550	34 000	26 750	23 100	17 600
Totalt	51 450	51 600	45 100	43 300	35 900

¹ Ett bostadshus anses bli påbörjat den månad då grundbottenbesiktningen ägt rum och/eller de egentliga byggnadsarbetena påbörjats.

² Då minst tre fjärdedelar av lägenheterna i ett bostadshus befinner sig i ett sådant skick att de kan tas i bruk anses huset vara inflyttningsfärdigt.

Anm. Samtliga siffror är för 1980–1982 avrundade till närmast hela femtiotal.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Under 1983 beräknas preliminärt 19 550 småhuslägenheter ha påbörjats, varav ca 40 % gruppbyggda och 60 % styckebyggda småhus. Antalet påbörjade småhus har minskat med i genomsnitt något mer än 15 % årligen under perioden 1979–1983 och har därmed nästan halverats under de fyra åren.

Betydande förskjutningar vad gäller bl. a. upplåtelseform, hustyp, finansiering och regional fördelning i nybyggnationen av småhus har ägt rum de senaste åren. Så har t. ex. det privatfinansierade småhusbyggandet, som för tio år sedan utgjorde 30 % av det totala småhusbyggandet och vars andel så sent som 1979 fortfarande var 10 %, nu nära nog upphört.

Antalet påbörjade statsbelånade gruppbyggda småhus minskade kraftigt under perioden 1978–1983. Samtidigt steg antalet av dessa som uppläts med bostads- eller hyresrätt. De styckebyggda småhusen med statliga lån hade t. o. m. 1982 en mindre ogynnsam utveckling, men minskade förhållandevis kraftigt i fjol. Delvis torde detta sammanhånga med den regionala utvecklingen. Igångsättningen föll nämligen kraftigt 1982–1983 – med 28 % – i kommuner utanför storstadsområdena, där de styckebyggda husen dominerar. I Stor-stockholmsområdet steg igångsättningen med närmare 50 %.

Utvecklingen av hushållens realinkomster och i synnerhet reallöner har varit svag de senare åren och utgör sannolikt en viktig orsak till att efterfrågan på nybyggda småhus minskat. Dessutom har bl. a. det högre ränteläget, snabbare upptrappning av den statligt garanterade räntan och effekter av den pågående marginalskatte- och avdragsreformen bidragit till att kapitalkostnaden vuxit.

Under 1984 förutses påbörjandet av nya småhus fortsätta att minska. Påbörjandet i Stor-stockholm väntas inte i år kunna nå upp till förra årets höga nivå, utan förutses falla tillbaka med ca 20 %. Samtidigt väntas igångsättningen i övriga riket fortsätta falla, om än något långsammare än i fjol. Detta innebär sammantaget att påbörjandet av småhus förutses minska från 19 550 i fjol till 15 500 i år, en utveckling som också ligger i linje med de indikationer som ges av bostadsstyrelsens rapportering av ansökningar om bostadslån.

Investeringsvolymen per lägenhet, dvs. kvalitetskomponenten, sjönk 1983 med preliminärt 2 %, till stor del som en följd av en minskning i den genomsnittliga bostadsytan. Kvalitetskomponenten väntas minska med 2 1/2 % 1984.

Igångsättningen av lägenheter i flerbostadshus låg under perioden 1979–1981 på en nivå strax under 18 000. Under 1982 steg igångsättningen till närmare 18 500 och under fjolåret ytterligare några hundra. Påbörjandet under 1983 utvecklades emellertid mycket ojämnt regionalt sett. Medan det steg med ca en tredjedel i storstadsområdena, föll samtidigt påbörjandet i övriga riket med mer än 15 %. Nedgången var störst i kommuner med mindre än 75 000 invånare. Byggandet i storstadsområdena bar således till stor del upp utvecklingen under 1983.

Tabell 7: 4 Bostadsinvesteringar 1982–1984

	Milj. kr. 1983, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser		
		1982	1983 prel.	1984 prognos
<i>Nybyggnad</i>				
Flerbostadshus	7 963	9,4	2,4	- 6,5
Småhus	9 822	-17,6	-18,7	-22,0
Summa	17 785	- 9,0	-10,6	-15,2
<i>Ombyggnad</i>				
Flerbostadshus	7 840	32,3	16,1	9,3
Småhus	2 030	- 9,7	-15,6	- 9,3
Summa	9 870	17,9	7,8	5,5
därav: med energisparstöd ¹	2 288	4,3	16,0	11,6
med annat statligt stöd ^{1, 2}	6 590	23,0	5,2	3,0
utan statligt stöd ¹	992	17,3	8,9	7,4
<i>Totalt</i>	27 655	- 1,8	- 4,7	- 7,7

¹ Med statligt stöd avses här statliga lån och bidrag.

² Här i innefattas ombyggnadslån, förbättringslån och boendemiljöstöd.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Det råder inte längre någon generell bostadsbrist ens i Stor-stockholm, även om det där kvarstår betydande obalanser mellan utbud och efterfrågan beträffande bl. a. bostädernas belägenhet och storlek. Antalet outhyrda lägenheter i Stor-stockholm ökade från drygt etthundra i början av 1982 till mer än ettusen i september 1983. Detta är fortfarande betydligt färre än under en stor del av 1970-talet då upp till 6 000 lägenheter stod tomma, men är ändå en faktor som kan verka återhållande på bostadsbyggandet i Stockholmsregionen.

För riket i övrigt fortsatte antalet outhyrda lägenheter att stiga under 1983. I mars 1983 var totalt ca 40 000 lägenheter outhyrda i landet som helhet. Till september 1983 steg antalet med närmare 3 000 i det allmännyttiga bostadsbeståndet. Statligt stöd utgår under 1984 till ombyggnad av bostadslägenheter till andra ändamål på särskilt drabbade orter.

Igångsättningen av nya lägenheter i flerbostadshus 1984 väntas minska med mellan 10 och 15 % i både storstadsområdena och övriga riket och uppskattas totalt bli ca 16 500 lägenheter.

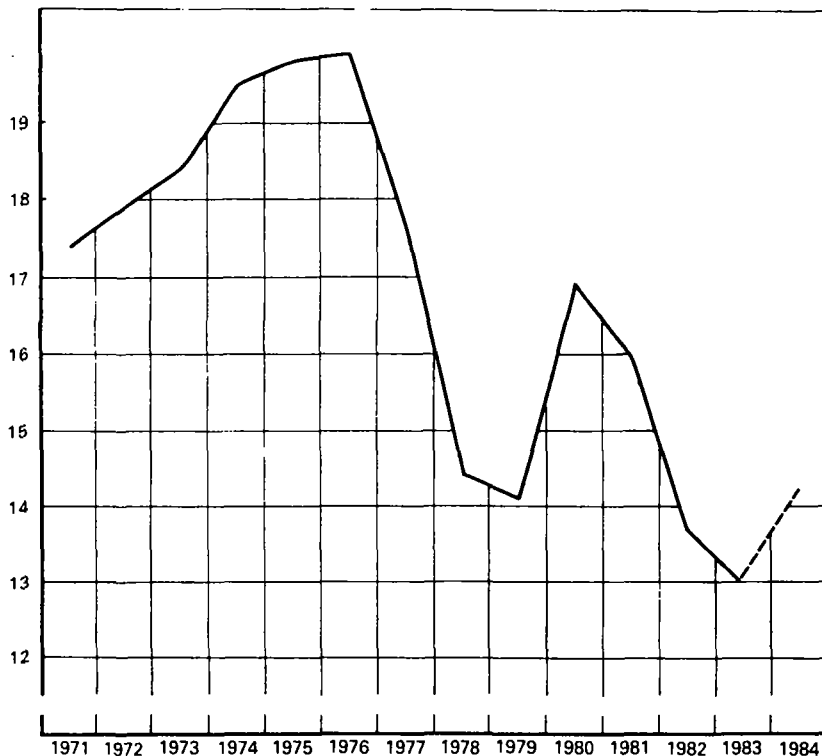
Med en total igångsättning på 32 000 lägenheter förutses nybyggnadsinvesteringarna falla med 15 % i år och de totala bostadsinvesteringarna med närmare 8 % mellan 1983 och 1984 (tabell 7: 4).

Industrin

Industrins investeringar sjönk enligt preliminära kalkyler med 3,5 % i volym 1982–1983. Därvid föll byggnadsinvesteringarna med 14 %, medan

Diagram 7: 2 Industrins investeringskvot 1971–1984

Investeringar/förädlingsvärde. 1980 års priser

Anm. Investeringsvolymen har här grovt uppkorrigerats med hänsyn till industriföretagens leasing av maskiner och bilar. Leasingtillägget innebär att investeringskvoten under perioden 1976–1982 blir ca 3/4 procentenhet högre än vad okorrigerade nationalräkenskapsdata anger.

Framställningen i kapitlet i övrigt bygger däremot på okorrigerade nationalräkenskapsdata. Leasingbolagens egna investeringar i tabell 7: 1 redovisas alltså i sektorn övrigt näringsliv och inte i industrisektorn.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

maskininvesteringarna minskade med 1%. Den begränsade nedgången på maskinsidan var en följd av att maskininvesteringarna, som fallit successivt sedan andra halvåret 1980, vände påtagligt uppåt andra halvåret 1983. Säsongsensat ökade maskininvesteringarna med 10% mellan första och andra halvåret, medan byggnadsinvesteringarna minskade ytterligare. Liksom 1981 och 1982 var nedgången i industriinvesteringarna 1983 kraftigast inom de statliga industriföretagen. Då industriproduktionen samtidigt ökade med drygt 5% i volym, föll investeringskvoten ytterligare. Om industriföretagens leasing av maskiner och bilar – vilken synes ha ökat starkt i omfattning 1982–1983 – inkluderas i investeringarna, blir dock investeringskvotens fall mera begränsad (se diagram 7: 2).

Det preliminära utfallet för 1983 års industriinvesteringar liksom bedömningen för 1984 grundar sig på den av statistiska centralbyrån i februari 1984 genomförda enkäten avseende företagens produktions- och investeringsplaner. Företagens planer för 1984 samt planer och utfall för några tidigare år redovisas i tabell 7:5. Variationen i avvikelserna mellan planer och utfall tyder på att investeringsplanerna revideras på ett sätt som är starkt påverkat av företagens aktuella och förväntade kapacitetsutnyttjande och lönsamhet. Mellan enkät tillfällena i oktober 1983 och februari 1984 reviderades företagens investeringsplaner för 1984 upp med ca 15 procentenheter. Denna kraftiga uppjustering torde vara en följd av en fortsatt förstärkning av industrikonjunkturen under vintermånaderna. Så har t. ex. tillväxten av exporten och produktionen förstärkts ytterligare. Detta medförde bl. a. att den jämförelsevis snabba ökningen av kapacitetsutnyttjandet inom industrin som registrerades under de tre första kvartalen 1983 fortsatte under fjärde kvartalet. Härutöver torde företagen i februari ha haft en klarare uppfattning om storleken av den betydande lönsamhetsförbättring som ägde rum 1983 (se kapitel 8). Institutets prognos för produktionsutvecklingen 1983–1984 är högre än vad företagens planer i februarienkäten angav. Institutets bedömning innebär sålunda en jämfört med företagens planer snabbare ökning av kapacitetsutnyttjandet under 1984, vilket motiverar en viss uppjustering av investeringsplanerna detta år. Dessutom bedöms lönsamheten inom industrin fortsätta att öka under 1984. Här har valts en uppjustering av företagens investeringsplaner med 4 procentenheter. Därmed beräknas industriinvesteringarna totalt sett öka med 15% i volym 1983–1984. På maskinsidan förutses investeringarna öka med 14%, medan byggnadsinvesteringarna väntas stiga med 20%. Starkast synes expansionen bli inom de statliga företagen, där investeringarna nu väntas återhämta sig något efter den kraftiga nedgången sedan 1980.

Av företagens planer framgår också att hela den planerade investeringsökningen är hänförlig till företag med mer än 200 anställda, medan de mindre företagens investeringar väntas sjunka ytterligare. Detta bör ses mot bakgrund av att devalveringarna 1981 och 1982 har höjt produktions-

Tabell 7:5 Planerade och faktiska förändringar av industrins totala investeringar 1974–1984

Årlig procentuell förändring, 1980 års priser

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Planerat i februari samma år ¹	3	4	-4	-14	-15	5	14	-7	-18	-8	11
Faktiskt inträffad förändring	11	2	0	-17	-22	3	20	-9	-17	-4	(15)
Differens	8	-2	4	-3	-7	-2	6	-2	1	4	(4)

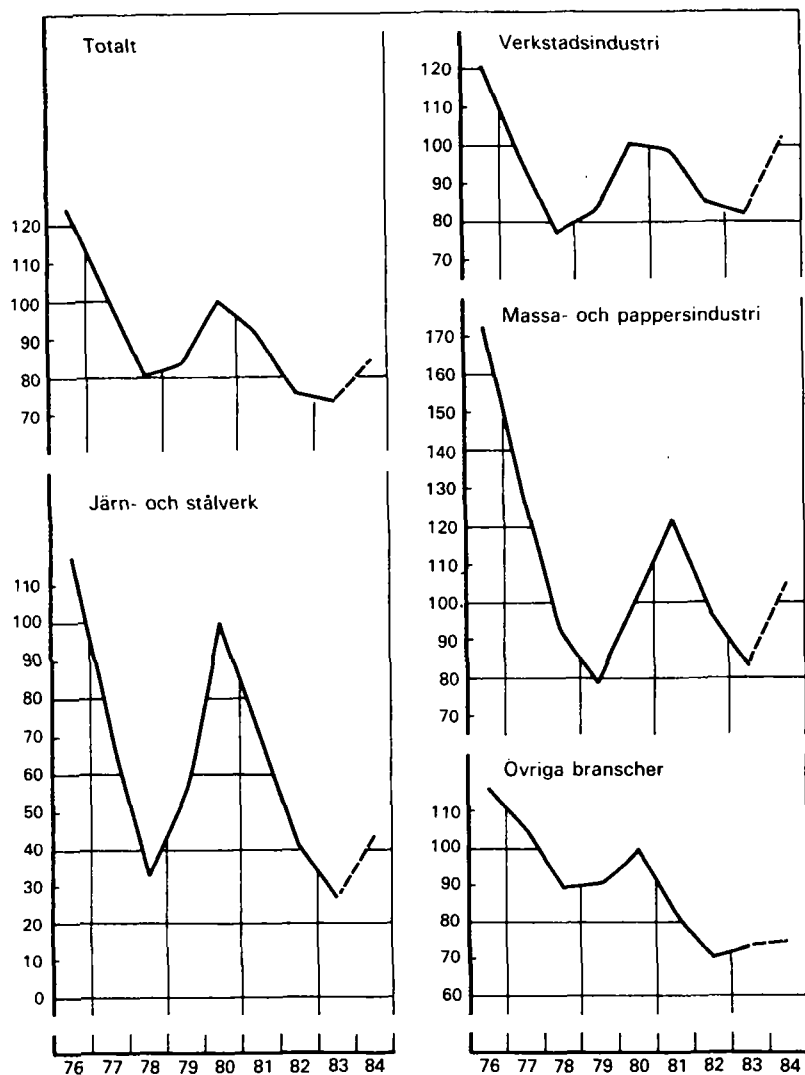
¹ Planerna är beräknade som kvoten mellan prognosårets enkätvärde och föregående års utfall. För planförändringen 1983–1984 har använts det preliminära utfallet för 1983.

Anm. Uppgifterna inom parentes är prognoserade.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 7:3 Investeringar inom industrin, totalt och uppdelat på branscher 1976–1984

1980 års priser. Index 1980 = 100

Anm. Branschuppgifterna för prognosåren har schablonmässigt korrigerats på samma sätt som vad gäller industrin som helhet. Investeringar i bilar ingår.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

och lönsamhetsnivån inom i synnerhet de stora exportföretagen. En betydande del av expansionen av leasingverksamheten 1983 torde dock, liksom 1982, ha skett inom de mindre kapitalstarka men expansiva mindre och medelstora industriföretagen. Det har bedömts sannolikt att leasingfinansieringar av nytillkommande maskinkapacitet inom dessa företag blir om-

fattande även 1984. Den förväntade investeringsexpansionen 1984 beräknas medföra att investeringskvoten stiger 1983–1984.

I diagram 7:3 redovisas investeringsutvecklingen på branschnivå. Branschuppgifterna för prognosåret har schablonmässigt korrigerats på samma sätt som gäller för industrin som helhet. Inom särskilt järn- och stålverken och massa- och pappersindustrin men även inom verkstadsindustrin fortsatte investeringarna att sjunka 1982–1983. Däremot synes investeringsvolymen inom övriga branscher ha ökat något. För 1984 förutses en kraftig vändning uppåt för samtliga här särredovisade industribranscher – särskilt järn- och stålverken, medan övriga branscher synes planera i stort sett oförändrad investeringsnivå.

Handel m. m.

De totala investeringarna inom gruppen handel m. m.¹ var oförändrade 1983. Härvid steg byggnadsinvesteringarna med närmare 11%, medan maskininvesteringarna sjönk med knappt 9%.

Beräkningarna för 1983 och 1984 baseras på dels enkätundersökningar angående investeringar inom handels-, bank- och försäkringsföretag och dels på uppgifter från bl. a. SCB:s byggnadsinventeringar om byggnadsprojekt inom gruppen handel m. m.

Påbörjandet av nya byggnadsprojekt inom gruppen privat handel ökade under såväl första som andra halvåret 1983 i omfattning, i synnerhet för de stora projekten, och torde för helåret 1983 ha ökat med ca 28%. Detta tyder på en hög aktivitet under 1983 och in på 1984. För helåret 1984 väntas påbörjandet totalt sett plana ut. Härvid har en neddragning av igångsättningen för stora projekt, från en hög nivå 1983, förutsetts. Igångsättningen av små projekt uppskattas emellertid fortsätta att växa om än i en klart lägre takt 1984 än 1983. Dessa antaganden sammantaget indikerar en fortsatt uppgång i byggnadsinvesteringarna inom privat handel om ca 8%.

Investeringsenkäten visar att företagen planerar lika mycket maskininvesteringar 1984 som 1983. Tidigare års enkätsvar visar emellertid genomgående en benägenhet att underskatta utfallet för prognosåret, vilket föranleder en korrigering av prognosen. Maskininvesteringarna minskade 1983 med ca 9%, medan de under innevarande år förväntas öka med ca 17%. De totala investeringarna inom privat handel m. m. låg därmed på en oförändrad nivå 1983 medan de väntas öka med ca 12% 1984.

¹ Med investeringar inom gruppen handel m. m. avses investeringar i varuhandel, bank- och försäkringsverksamhet, teater, hotell, restauranger, lagerbyggnader samt fastighetsförvaltning.

Statliga investeringar

Den totala statliga investeringsaktiviteten beräknas ha minskat något 1983 jämfört med 1982. Byggnads- och anläggningssidan minskade med nästan 4% medan maskininvesteringarna ökade med ca 2% (tabell 7:6). Myndigheterna ökade investeringarna med ca 6% 1983. Det är här främst byggnads- och anläggningssidan som ökat bl. a. genom extra anslag till vägbyggen. Maskininvesteringarna steg med 1%. De statliga affärsverken låg på en oförändrad investeringsnivå mellan 1982 och 1983. Byggnads- och anläggningsinvesteringarna minskade med någon procent medan maskinsidan drog uppåt med ett par procent. Viss omorganisation inom televerket (se nedan) medför att en del investeringar fr. o. m. 1983 registreras som investering i statliga företag i stället för statliga affärsverk.

De statliga företagen minskade sin investeringsnivå kraftigt under 1983. De statliga elföretagen är kraftigt bidragande till denna utveckling. En omorganisation inom televerket har medfört att vissa investeringar fr. o. m. 1983 sker via ett dotterbolag, Telefinans AB, som ingår i gruppen "statliga företag". Trots detta beräknas de statliga företagen ha minskat sin investeringsaktivitet med ca 15% 1982/1983. Hela neddragningen sker på byggnads- och anläggningssidan; maskininvesteringarna ökar några få procent. Om Telefinans investeringar istället lagts till affärsverken hade de statliga företagens investeringar minskat med ca 20%.

Tabell 7: 6 Statliga investeringar 1980–1984

	Milj. kr. 1983, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1980	1981	1982	1983	1984 prognos
Statliga affärsverk ¹ exkl. industri	11 709	20,5	- 1,2	21,9	0,3	-7,0
Statliga myndigheter inkl. militära	5 790	-8,6	-13,8	1,5	5,8	7,5
Statliga företag ¹ (industri m. m.)	3 578	32,3	-22,4	-30,3	-14,8	17,5
Statliga investeringar, totalt	21 077	13,9	-11,5	1,7	- 1,2	1,2
därav: byggnader	10 918	7,0	-12,1	6,8	- 3,8	-1,3
maskiner	10 159	22,8	-10,9	- 4,1	2,1	4,2

¹ Organisatoriska förändringar inom televerket gör att vissa investeringar fr. o. m. 1983, kommer att redovisas under de statliga företagen i stället för affärsverken. Om inte denna ändring skett hade de statliga affärsverkens utvecklingstal för 1983 och 1984 varit 3% resp. 2%, medan de statliga företagens hade varit -20% resp. 3%.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Den statliga sektorn förväntas totalt sett öka investeringsvolymen med ca 1% 1983–1984. Byggnads- och anläggningssidan väntas minska något medan maskininvesteringarna kan beräknas öka ca 4%. De statliga myndigheterna väntas öka investeringarna både på byggnads- och anläggnings- resp. maskinsidan. De statliga affärsverken väntas minska de båda investeringsgrupperna med ca 7% vardera¹. De statliga företagen beräknas öka investeringarna med 15–20%. Det är de ökade industriinvesteringarna samt Telefinans som svarar för uppgången. Byggnads- och anläggningsinvesteringarna förväntas uppgå till 1983 års nivå medan maskininvesteringarna väntas öka kraftigt, ca 25%.

Kommunala investeringar²

De kommunala investeringarna beräknas enligt ännu preliminära uppgifter ha minskat med 2 1/2% i volym mellan 1982 och 1983. Som framgår av tabell 7: 7 beräknas härvid byggnadsinvesteringarna, som utgör mer än fyra femtedelar av kommunernas investeringar, ha minskat med 2% samtidigt som maskininvesteringarna föll tillbaka med 4%. Fallet i maskininvesteringarna orsakades av en nästan tjugoprocentig minskning i de kommunala företagens – främst elverkens – maskininköp. Inom övriga delar av den kommunala sektorn noterades i stället en fortsatt svag ökning i dessa.

Tabell 7: 7 Kommunala investeringar 1982–1984 (exkl. bostäder och industri)

	Milj. kr. 1983, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser		
		1982	1983 prel.	1984 prognos
Primärkommuner	13 563	-10,2	-3,2	-2,2
därav: affärsverk	4 413	- 5,0	-4,4	-3,6
myndigheter	9 150	-12,4	-2,6	-1,6
Landsting	5 451	7,8	5,1	-0,8
Övriga ¹	4 850	7,7	-8,1	-2,0
Summa	23 864	- 3,3	-2,5	-1,8
därav: byggnader	19 562	- 5,2	-2,2	-3,5
maskiner	4 302	7,4	-3,8	6,3

¹ Här ingår kommunala företag, församlingar m. m. Kommunal industri och bostäder ingår däremot inte.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ Om inte Telefinans brutits ur televerket hade minskningen stannat vid ca 1%. Vidare har televerket fr. o. m. oktober 1983 börjat bokföra anskaffningen av telefonapparater som kostnad i rörelsen vilket ger ett bortfall på 250–300 milj. kr./år i investeringsstatistiken. Om inte heller denna omläggning hade skett skulle utvecklingstalet för de statliga affärsverken blivit ca + 1% för 1984.

² I detta avsnitt redovisas de kommunala investeringarna exkl. bostäder och industri. De två sistnämnda posterna uppgick 1983 till 7 736 resp. 16 milj. kr.

Till grund för kalkylerna för de kommunala investeringarna 1983 och 1984 ligger en SCB-enkät som samlades in i februari 1984 bland primärkommuner och landstingskommuner, avseende myndigheternas och affärsverkens investeringar. Den aktuella beräkningen av kommunernas investeringar 1983 innebär totalt sett en nedrevidering jämfört med uppgifterna i den preliminära nationalbudgeten, varvid dock maskininvesteringarna räknats upp relativt kraftigt medan de tyngre vägande byggnadsinvesteringarna reviderats ned. Revideringarna beror främst på att ett ovanligt stort bortfall i novemberenkäten inverkade på underlaget till PNB-kalkylen.

I tabell 7:8 redovisas primärkommunernas och landstingens investeringar för 1984 enligt februarienkäten samt planer vid motsvarande tidpunkt och faktiska förändringar för de senaste tio åren. Såväl planer som utfall redovisas i tabellen som procentuella volymförändringar.

Av tabellen framgår att förhållandevis stora överskattningar gjordes under 1977–1980 och i synnerhet under 1978 och 1979. Det kan noteras att planerna under dessa år var övervägande expansiva, under inflytande av bl. a. stora finansiella överskott inom den kommunala sektorn och den pågående snabba daghemsutbyggnaden. Utvecklingen hölls emellertid tillbaka av ett ansträngt byggplaneläge och den under 1979 snabbt växande bristen på byggnadsarbetare. Övriga år under den redovisade perioden t. o. m. 1982 överskattas utvecklingen med 2–4 procentenheter och 1983 med en procentenhet enligt det preliminära utfallet.

Primärkommunerna planerar att fortsätta dra ned sina byggnadsinvesteringar i år. Även landstingen, som ända sedan 1976 varje år ökat sitt byggande, planerar nu en mindre neddragning. Maskininvesteringarna väntas dock fortsätta att öka. Totalt planeras sålunda primärkommunernas och landstingens investeringar minska med omkring 1%, vilket med en bedömd överskattning på en procentenhet ger en prognos på minus 2%.

Tabell 7:8 Planerade och faktiska förändringar i primärkommunernas och landstingskommunernas totala investeringar 1974–1984

Årlig procentuell förändring, 1980 års priser

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Planerat i februari samma år	-5	0	1	15	3	12	11	3	-3	0	(-1)
Faktiskt inträffad förändring	-8	-2	-2	10	-5	-2	6	-1	-6	-1	(-2)
Differens	-3	-2	-3	-5	-8	-14	-5	-4	-3	-1	(-1)

Anm. De av kommunerna angivna investeringsplanerna har omräknats till fasta priser på basis av prisutvecklingen för investeringsvaror. Härvid har antagits en prisutveckling på 6,6% mellan 1983 och 1984. Planerna redovisas som kvoten mellan prognosårets enkätvärde och det föregående årets utfall i fasta priser. Uppgiften för faktisk förändring 1982–1983 är preliminär. Uppgifter inom parentes är prognoser.

De kommunala företagens investeringar väntas falla med 2 1/2 % i år, varvid byggandet förutses minska med 9 % medan maskininvesteringarna efter den kraftiga tillbakagången i fjol väntas återhämtas och öka med 17 %.

Totalt väntas därmed de kommunala investeringarna exklusive bostäder och industri minska med 2 % i år. Det kommunala byggandet förutses falla med 3 1/2 % medan de kommunala maskininköpen väntas öka med 6 %.

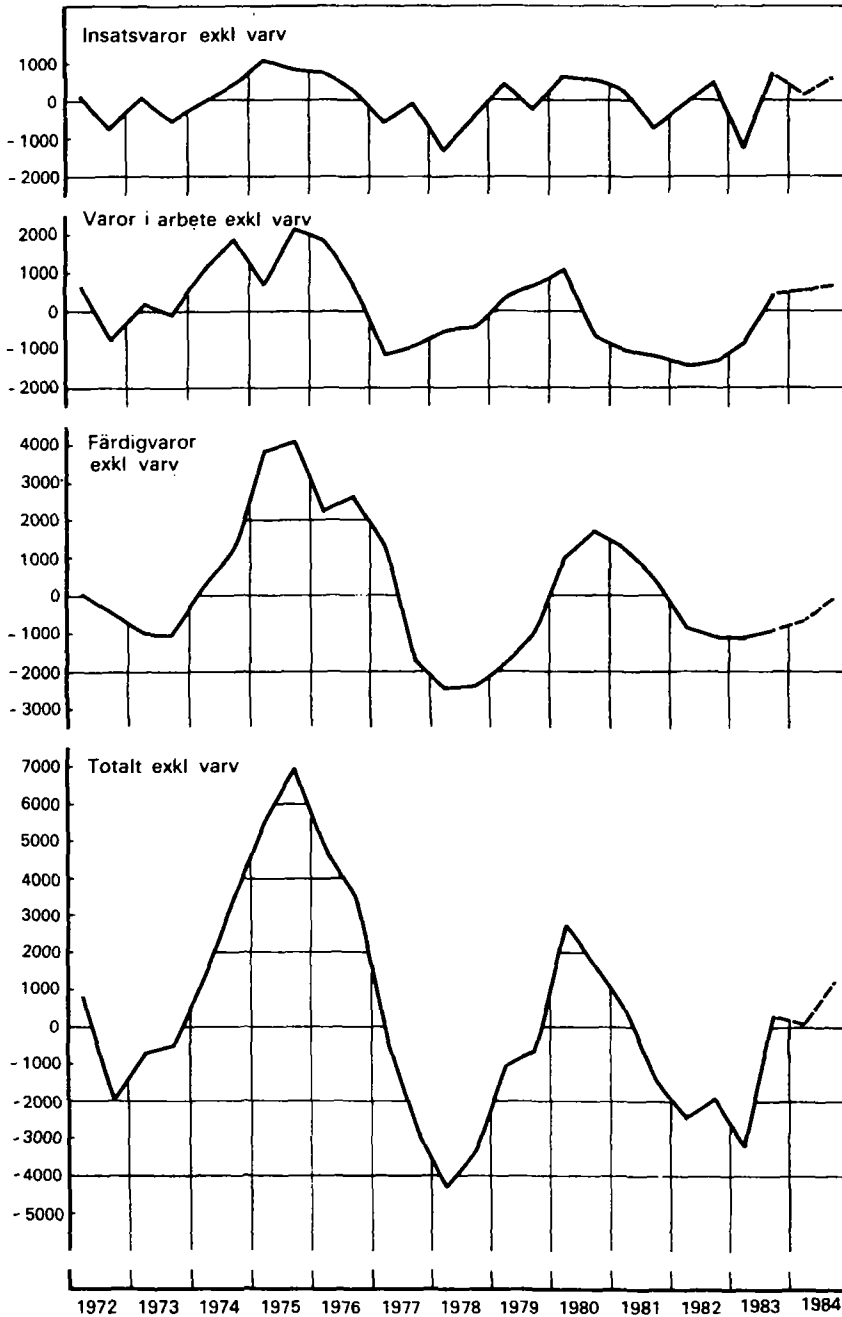
7.3 Lagerinvesteringarna

Lagerinvesteringarna fortsatte att falla under 1983. Lagerneddragningen för ekonomin totalt sett kom att uppgå till 8,3 miljarder kr. i löpande priser. I 1980 års priser blev minskningen 6,2 miljarder kr., vilket stämmer väl överens med den skattning på en minskning på 6,4 miljarder kr. i nedgång som framlades i den preliminära nationalbudgeten. Neddragningen av lagerstockarna som inleddes i början av 1981, kom att fortgå under hela 1983. Kulmen i avvecklingen nåddes emellertid under första halvåret då minskningen kom att uppgå till 5,4 miljarder kr. Neddragningen andra halvåret blev således relativt blygsam och omslaget i lagercykeln gav därmed ett klart positivt bidrag till efterfrågans utveckling mellan halvåren.

Det var liksom tidigare inom *industrin* som de största lagervariationerna skedde. Som framgår av diagram 7:4 blev avtappningen av industrins totala lager (exkl. varvens) mycket starkt under första halvåret 1983, medan ett omslag till en lagerökning kom att ske andra halvåret. Det var lagren av insatsvaror och varor i arbete som ökade medan färdigvarulagren drogs ned ytterligare. Vad gäller insatsvarorna kom lagertillväxten till mycket stor del att ske inom petroleumraffinaderierna där en ny kracker tagits i bruk under vintern 1984. Lagerstockarna av varor i arbete som, till skillnad från insatsvarorna, sjunkit alltsedan andra halvåret 1980 ökade i betydligt mindre takt. Här var det främst stålverken som drog upp sina lager, men också för färdigvaruindustrierna kom en inte obetydlig uppgång att ske. Färdigvarulagren minskade under andra halvåret i nästan samma takt som under första halvåret. Avvecklingen kom främst att ske inom verkstadsindustrin och livsmedelsindustrin, medan takten i lageravvecklingen sjönk under andra halvåret inom basindustrierna.

Lagerminskningen inom *industrin* (exkl. varven) blev därmed ca 3 miljarder kr. under 1983. För 1984 beräknas en ökning på 1,3 miljarder ske. Prognoserna innefattar fortsatt måttliga uppgångar av lagren av insatsvaror och varor i arbete under bägge halvåren. Färdigvarulagren däremot förutses fortsätta att sjunka totalt sett. De starkaste minskningarna beräknas ske inom verkstadsindustrin, gruvorna och skogsindustrierna inom vilka branscher produktionskapaciteten beräknas bli fullt eller i det närmaste fullt utnyttjad.

Diagram 7: 4 Totala industrins lagervolymförändring 1972–1984¹
 Milj. kr. 1980 års priser. Säsongsrensade halvårsdata

¹ Exkl. varvens lagervolymförändringar.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Varvens lagerförändringar består nära nog helt av varor i arbete. Dessa minskade 1983 med 1,3 miljarder kr. En viss fortsatt minskning beräknas ske 1984.

Detaljhandelslagren steg ytterligare något under 1983. Ett omslag till en minskning skedde emellertid under fjärde kvartalet. Lagerneddragningen beräknas fortsätta under 1984.

Lagerstockarna inom *partihandeln* fortsatte att minska för tredje året i följd. Under 1983 blev minskningen betydande både av bränslen och övriga varor. En viss fortsatt ökning kom dock att ske av råoljelagren. För 1984 beräknas ett klart omslag till en uppdragning ske för partihandeln, exkl. bränslehandeln, där relativt stora lagerminskningar förutses.

Inom *el- gas- och vattenverk* drogs lagren ned betydligt till följd av ytterligare nedskärningar av oljelagren. Även för 1984 väntas en väsentlig minskning.

Sammantaget för alla näringsgrenar beräknas lagerökningen därmed stanna vid drygt 200 milj. kr. efter 1983 års kraftiga minskning om ca 6,2 miljarder kr. Lagerinvesteringarnas utveckling 1983–1984 skulle därmed ge ett positivt bidrag till den inhemska efterfrågeutvecklingen motsvarande drygt 1% av BNP.

Tabell 7:9 Lagervolymförändringar totalt och efter näringsgrenar 1980–1984
Milj. kr., 1980 års priser

	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prognos
Jord- och skogsbruk	-156	92	284	13	0
Industri	3 576	-2 285	-5 023	-4 340	800
El-, gas- och vattenverk	47	- 142	- 304	- 329	-400
Partihandel	2 409	-2 202	- 738	-1 679	- 20
Detaljhandel (inkl. transportmedelshandel)	29	- 775	1	101	-150
Summa	5 905	-5 312	-5 780	-6 234	230

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

8 Näringslivets lönsamhet, kostnader och priser¹

I avsnitt 8.1 redovisas kalkyler och prognoser över driftöverskotten inom större delen av näringslivet.² Driftöverskotten inom samtliga sektorer för vilka prognoser görs framgår av tabell 8: 1. Källa för det historiska materialet i detta avsnitt är nationalräkenskaperna. Tillverkningsindustrins vinstutveckling totalt sett analyseras mer utförligt i avsnitt 8.2. Där har kalkylerna utvidgats till att omfatta även finansiella intäkter och kostnader. Det historiska materialet har här hämtats från finansstatistiken för företag. Vid en jämförelse mellan nationalräkenskaperna och finansstatistiken framgår vissa smärre nivåskillnader mellan materialen för vissa variabler samt vissa små skillnader i branschklassificeringen. Viktigare är att insatsvaruförbrukningen (i princip) värderas till återanskaffningspris i nationalräkenskapsmaterialet medan den i finansstatistiken (i enlighet med redovisningspraxis) värderas till anskaffningspris.

Tabell 8: 1 Driftöverskott i vissa delar av näringslivet 1980–1984 samt i hela näringslivet 1980–1984
Milj. kr., löpande priser

	Förädlings- värde 1982	Driftöverskott				
		1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prognos
Jordbruk, skogsbruk och fiske	20 429	8 434	9 502	10 630	10 868	13 113
Industri exkl. varv	125 945	13 129	10 798	14 937	28 905	37 205
Därav: råvaror ¹	8 974	733	-327	-327	1 904	3 944
bearbetade varor ²	102 893	9 118	8 021	11 489	22 702	28 552
övrig industri ³	14 078	3 278	3 104	3 775	4 299	4 709
Byggnadsindustri	45 441	9 895	11 593	13 057	12 420	14 492
Därav: byggnadsföretag ⁴	40 480	5 668	6 903	8 096	7 309	8 935
Tjänster ⁵	87 517	12 470	13 279	14 684	15 396	17 813
Summa	279 332	43 928	45 172	53 308	67 589	82 623
Övriga sektorer ⁶	134 182	35 454	37 355	48 374		
Totalt	413 514	79 382	82 527	101 682		

¹ Gruvor och mineralbrott, sågverk, massaindusti samt ickejärnmetallverk.

² Tillverkningsindustri exkl. råvarubranscher och övrig industri.

³ Livsmedelsindustri och petroleumraffinaderier m. m.

⁴ Inkl. egenregibyggandet inom offentliga sektorn.

⁵ Exkl. varuhandel, bostadsförvaltning samt bank- och försäkringsverksamhet. Däremot inkluderas offentliga affärsverk.

⁶ Här ingår varv, el-, gas-, värme- och vattenverk, varuhandel, bostadsförvaltning, bank- och försäkringsverksamhet samt restpost.

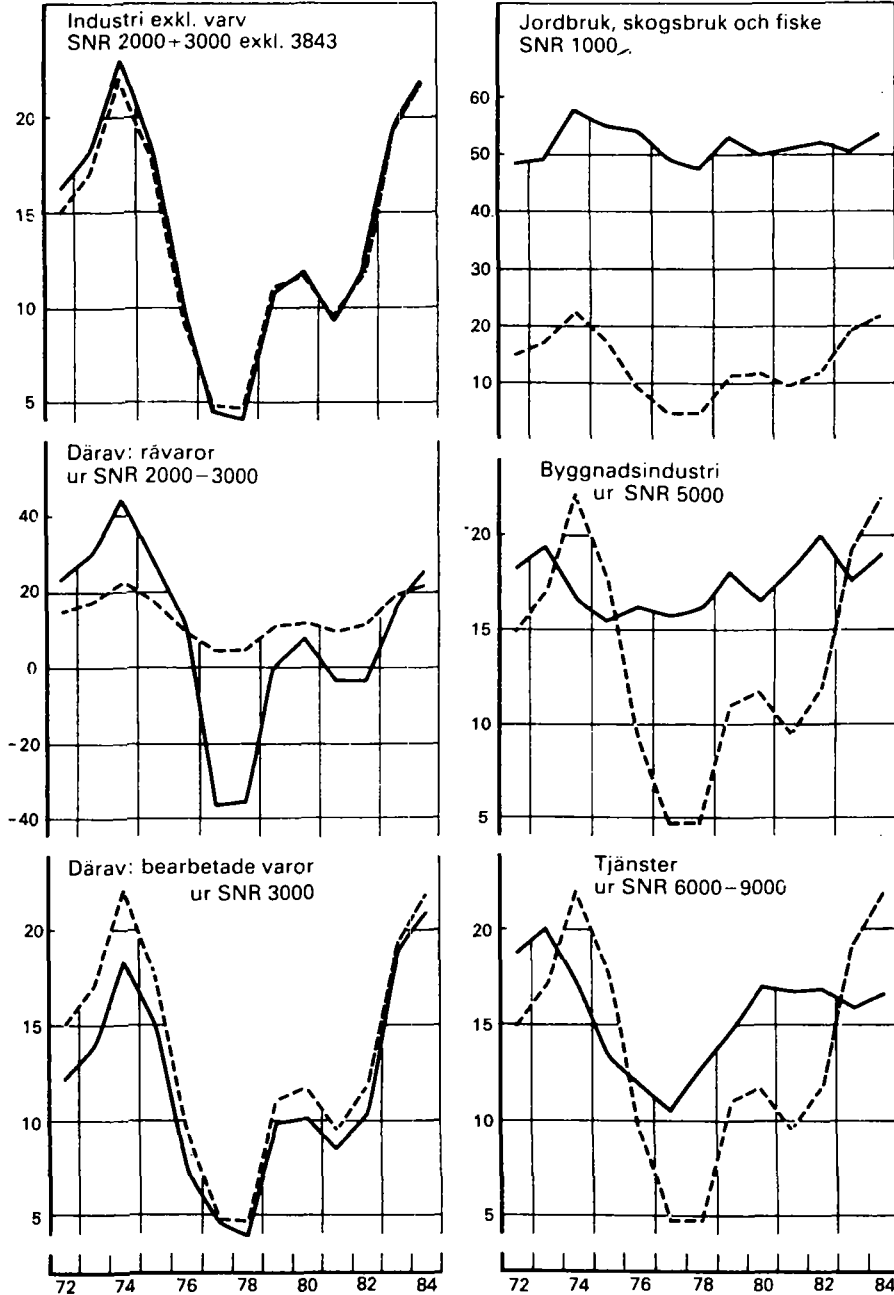
Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

² Driftöverskott är ett nationalräkenskapsbegrepp som i företagsekonomi närmast motsvaras av rörelseresultat exkl. lagerprisvinster och efter kalkylmässiga avskrivningar. Här använda lönsamhetsbegrepp diskuteras mer ingående i konjunkturinstitutets rapport 1979: 3.

Diagram 8: 1 Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i vissa delar av näringslivet 1972-1984

Procent

¹ Här ingår de privata och offentliga byggnadsföretagen samt egenregibyggandet inom den offentliga sektorn. Däremot ingår ej "självbyggeri" o. dyl.

Anm. De streckade kurvorna avser tillverkningsindustrin exkl. varv. Då deldiagrammen ej ritats med enhetlig skala får kurvan olika utseende i de olika deldiagrammen. Beträffande sektoravgränsningarna se noterna till tabell 8: 1.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 8:2 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i vissa delar av näringslivet 1977-1984

Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prognos
Jordbruk, skogsbruk och fiske								
Förbrukning	15,9	7,3	11,2	11,3	12,0	9,5	8,4	6,5
Lönekostnad ¹	10,8	-3,3	-1,2	1,4	8,5	0,0	6,0	3,1
Lönekostnad per timme	13,0	4,4	1,7	7,9	10,8	6,0	10,6	9,4
Produktivitet	2,0	7,9	2,9	6,4	2,1	5,9	4,3	6,1
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>13,1</i>	<i>3,4</i>	<i>6,8</i>	<i>7,9</i>	<i>10,5</i>	<i>6,9</i>	<i>7,7</i>	<i>5,7</i>
Produktpris	6,5	1,5	3,9	11,9	10,8	7,3	6,5	8,9
Marginal	- 5,8	-1,8	-2,7	3,7	0,3	0,4	-1,1	3,0
Industri exkl. varv								
Förbrukning	9,7	9,3	12,1	14,9	10,5	12,8	10,4	6,3
Lönekostnad ¹	10,4	5,5	0,2	10,4	10,9	6,2	0,8	2,9
Lönekostnad per timme	9,8	10,9	7,9	11,4	10,5	7,0	9,0	8,0
Produktivitet	- 0,5	5,2	7,7	0,9	-0,3	0,7	8,1	5,0
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>9,9</i>	<i>7,9</i>	<i>8,3</i>	<i>13,1</i>	<i>10,7</i>	<i>10,8</i>	<i>7,8</i>	<i>5,5</i>
Produktpris	7,9	7,9	10,6	13,4	9,8	12,0	10,7	6,4
Marginal	- 1,8	0,0	2,1	0,3	-0,8	1,1	2,7	0,9
Därav: råvaror								
Förbrukning	16,3	-0,5	10,1	18,1	8,0	7,4	13,1	11,0
Lönekostnad ¹	10,0	-0,6	0,9	12,3	12,5	3,8	-4,6	3,2
Lönekostnad per timme	11,2	10,4	4,8	13,0	10,9	4,7	9,0	8,0
Produktivitet	1,1	11,1	3,8	0,6	-1,5	0,9	14,3	4,8
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>14,7</i>	<i>-0,5</i>	<i>7,9</i>	<i>16,7</i>	<i>9,0</i>	<i>5,4</i>	<i>9,6</i>	<i>9,8</i>
Produktpris	1,8	0,2	16,7	19,4	6,2	6,3	15,3	13,2
Marginal	-11,2	0,7	8,2	2,3	-2,6	0,9	5,2	3,1
Därav: bearbetade varor								
Förbrukning	7,8	11,6	12,7	11,9	8,7	12,2	11,0	6,3
Lönekostnad ¹	11,4	6,1	-0,4	10,8	10,0	6,7	0,3	1,9
Lönekostnad per timme	9,9	10,9	8,3	11,3	10,3	7,1	9,0	8,0
Produktivitet	- 1,3	4,6	8,7	0,5	0,3	0,4	8,6	6,0
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>9,1</i>	<i>9,2</i>	<i>7,8</i>	<i>10,8</i>	<i>9,2</i>	<i>10,4</i>	<i>7,4</i>	<i>5,0</i>
Produktpris	8,3	9,0	10,1	11,0	8,7	11,9	10,8	5,7
Marginal	- 0,7	-0,2	2,1	0,2	-0,5	1,4	3,2	0,7
Byggnadsindustri								
Förbrukning	9,4	8,3	9,4	16,1	7,7	9,9	10,2	5,7
Lönekostnad ¹	6,6	7,7	5,5	13,2	11,4	2,4	6,7	6,5
Lönekostnad per timme	13,1	10,5	10,8	10,5	8,1	4,1	9,0	8,0
Produktivitet	6,2	2,6	5,0	-2,4	-3,0	1,6	2,2	1,4
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>8,2</i>	<i>8,0</i>	<i>7,7</i>	<i>14,9</i>	<i>9,3</i>	<i>6,7</i>	<i>8,8</i>	<i>6,0</i>
Produktpris	8,0	6,7	8,9	13,4	10,9	7,5	7,0	7,5
Marginal	- 0,2	-1,2	1,1	-1,3	1,5	0,7	-1,7	1,4
Tjänster								
Förbrukning	12,5	11,1	10,0	9,1	14,5	10,5	10,0	6,5
Lönekostnad ¹	11,3	8,1	6,2	8,3	7,1	6,0	8,6	6,1
Lönekostnad per timme	15,1	12,0	8,4	12,4	8,4	6,8	8,5	8,0
Produktivitet	3,4	3,6	2,1	3,8	1,3	0,8	-0,1	1,8
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>11,7</i>	<i>9,3</i>	<i>8,0</i>	<i>8,4</i>	<i>10,7</i>	<i>8,3</i>	<i>10,0</i>	<i>6,7</i>
Produktpris	10,6	10,7	9,2	10,1	10,2	8,6	10,0	7,5
Marginal	- 1,0	1,3	1,1	1,6	-0,5	0,3	0,0	0,7

¹ Lönekostnad per timme avser löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter per arbetad timme. Produktivitet avser bruttoproduktion i fasta priser per arbetad timme.² Med avdrag för subventioner.

Anm. Beträffande sektorsavgränsningarna se noterna till tabell 8:1.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

8.1 Näringslivets driftsöverskott, produktionskostnader och priser

Preliminära kalkyler för 1983 anger en fortsatt ökning av driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet inom den del av näringslivet som beräkningar omfattar (tabell 8:1). Uppgången var dock i sin helhet hänförlig till skogsbruket och industrin, medan driftsöverskottsandelen sjönk inom övriga sektorer. Inom industrin har såväl råvarubranscherna som de branscher som producerar bearbetade varor fått en kraftig förbättring av lönsamheten (diagram 8:1 och 8:2). Detta var huvudsakligen en följd av de svenska devalveringarna särskilt den som genomfördes 8 oktober 1982. Den största ökningen av lönsamheten 1983 inträffade inom *råvarubranscherna*. Devalveringen har här medfört betydande höjningar av de svenska företagens försäljningspriser i svenska kronor. Samtidigt har den internationella råvarukonjunkturen förbättrats. Bland råvarorna är det i huvudsak endast för trävaror som de svenska företagen sänkt priset relativt de utländska konkurrenterna. Totalt sett har råvaruproducenterna höjt försäljningspriserna med drygt 15% (tabell 8:2) och ökat produktionen med 11 1/2%. Den starka produktionsökningen med därav följande produktivitetstegring medförde att lönekostnaden per producerad enhet sjönk med 4 1/2% trots att timlönen ökade med 9%. Totalt sett steg den rörliga kostnaden per producerad enhet inom råvarubranscherna med 9 1/2%, vilket innebar en marginalförbättring om drygt 5% jämfört med 1% 1982. Trots den kraftiga vinstökningen översteg emellertid driftsöverskottsandelen 1983 endast knappt nivån de medelgoda åren 1976 och 1980. Detta berodde främst på den svaga lönsamheten inom massaindustrin, där man ännu 1983 erhöll ett inte obetydligt driftsunderskott.

Även inom aggregatet *bearbetade varor* inträffade en betydande vinstökning 1982–1983. Till skillnad från råvaruföretagen har företagen som producerar bearbetade varor använt en betydande del av devalveringsutrymmet till en fortsatt sänkning av priserna relativt de utländska konkurrenterna. De svenska relativpriserna för bearbetade varor beräknas sålunda ha sjunkit med 4 1/2% 1982–1983. Till följd av framför allt de därav erhållna marknadsandelsvinsterna, kunde företagen öka sin produktionsvolym med 7%. Arbetsproduktiviteten steg med hela 8 1/2%, vilket medförde att lönekostnaden per producerad enhet ökade endast obetydligt. Devalveringens fördyrande inverkan på importerade insatsvaror medverkade emellertid i hög grad till att förbrukningskostnaden per producerad enhet ökade med 11%, varför den rörliga kostnaden per producerad enhet totalt sett steg med 7 1/2%. Då produktpriset samtidigt höjdes med 11%, erhöles en marginalökning om 3% för bearbetade varor 1982–1983. Därmed kom driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet 1983 att nå upp till den höga nivå som förelåg 1974.

Betydande vinstökningar inträffade 1982–1983 inom samtliga här redovisade delbranscher inom aggregatet bearbetade varor (tabell 8:3 och

diagram 8: 2). Både pappersindustrin och järn- och stålverken fortsatte att förbättra sin lönsamhet kraftigt. Därmed erhöll pappersindustrin ett betydande driftsoverskott, medan järn- och stålverken fick vidkännas ett negativt driftsnetto även 1983. Lönsamheten inom verkstadsindustrin exkl. varv förbättrades kraftigt. Produktionsvolymen ökade med 7 1/2 % främst till följd av marknadsandelvinster på exportmarknaderna. Verkstadsföretagen uppnådde därmed en så gynnsam produktivitetsutveckling att lönekostnaden per producerad enhet blev oförändrad jämfört med året innan och de rörliga kostnadernas tillväxt per enhet kom totalt sett att inskränka sig till 8 % (tabell 8: 4). Detta trots att förbrukningskostnaderna per producerad enhet steg kraftigt till följd av i första hand devalveringen i oktober 1982 – ungefär en fjärdedel av insatsvarorna utgörs nämligen av importerade verkstadsprodukter, vilkas prisökning uppgick till ca 15 % 1982–1983.

Bland övriga beräknade näringslivssektorer ingår typiska hemmamarknadssektorer såsom *byggnadsindustri* och större delen av *tjänstesektorn*. Kännetecknande för dessa delar av näringslivet är bl. a. att de avsätter det mesta av sin produktion inom landet samt att direkteffekterna av en devalvering inte är så kraftiga vare sig på kostnads- eller intäktsidan. Lönsamheten inom dessa sektorer har enligt preliminära kalkyler sjunkit 1982–1983. Detta synes främst vara en följd av den svaga inhemska efterfrågeutvecklingen, vilken inneburit att företagen inte har kunnat kompensera sig fullt ut för den jämförelsevis höga ökningen av arbetskraftskostnaderna genom att höja sina försäljningspriser.

Tabell 8: 3 Driftsoverskott inom industrin 1980–1984

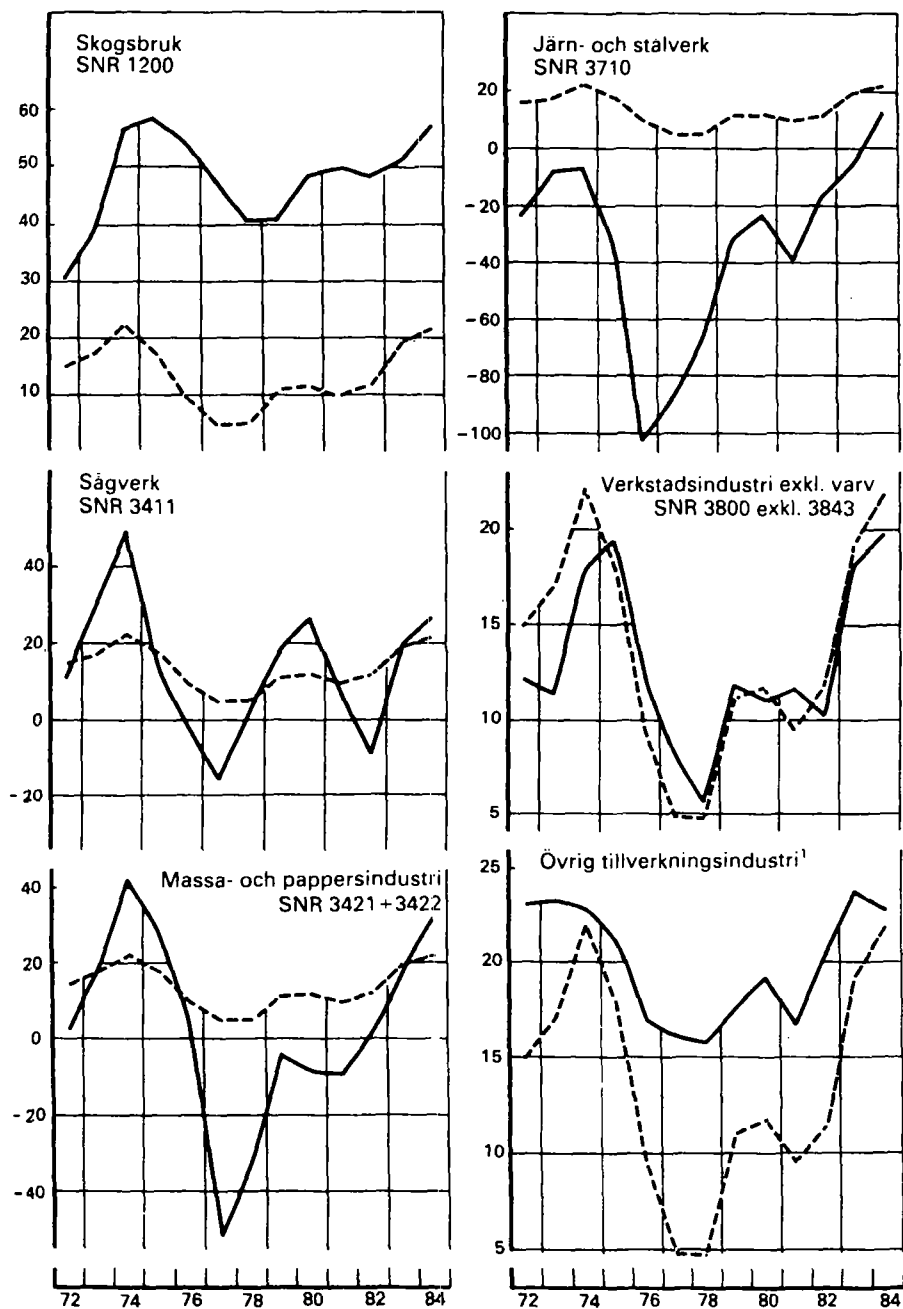
Milj. kr., löpande priser

	Förädlingsvärde 1982	Driftsoverskott				
		1980	1981	1982 prel.	1983 prel.	1984 prognos
Gruvor- och mineralbrott	2 549	297	– 11	559	878	983
Järnmalmgruvor	1 011	– 186	– 325	174	249	– 8
Övriga gruvor och mineralbrott	1 538	483	314	385	629	991
Tillverkningsindustri exkl. varv	123 396	12 832	10 809	14 378	28 027	36 222
Sågverk	2 829	1 039	236	– 255	853	1 411
Massaindustri	2 073	– 422	– 407	– 526	– 291	1 044
Pappersindustri	5 912	– 117	– 233	652	2 193	3 266
Petroleumraffinaderier	548	– 35	– 392	– 193	99	539
Järn- och stålverk	6 068	– 1 254	– 1 969	– 1 049	– 439	1 240
Icke järnmetallverk	1 523	– 181	– 145	– 105	464	506
Verkstadsindustri exkl. varv	53 634	5 105	5 928	5 541	11 529	14 154
Livsmedelsindustri	13 530	3 313	3 496	3 968	4 200	4 170
Övrig tillverkningsindustri exkl. varv	37 279	5 384	4 295	6 345	9 419	9 892
Totalt exkl. varv	125 945	13 129	10 798	14 937	28 905	37 205

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 8:2 Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i skogsbruket och vissa industribranscher 1972-1984

Procent

¹ Exkl. varv, ickejärnmetallverk och petroleumraffinaderier m. m.

Anm. De streckade kurvorna avser tillverkningsindustrin exkl. varv. Då deldiagrammen ej ritats med enhetlig skala får kurvan olika utseende i de olika deldiagrammen.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 8:4 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i skogsbruket och vissa industribranscher 1977-1984

Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980	1981	1982 prel.	1983 prel.	1984 prognos
Skogsbruk								
Förbrukning	17,2	13,2	12,1	10,6	9,1	10,2	10,5	7,5
Lönekostnad ¹	18,0	-0,8	- 2,3	2,0	7,2	1,8	0,2	2,9
Lönekostnad per timme	13,5	4,0	1,0	5,5	4,7	1,1	8,4	8,0
Produktivitet	- 3,8	4,8	3,3	3,5	-2,4	-0,7	8,2	5,0
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>17,8</i>	<i>3,0</i>	<i>2,2</i>	<i>4,8</i>	<i>7,9</i>	<i>4,8</i>	<i>4,0</i>	<i>4,7</i>
Produktpris	4,2	-6,8	2,2	17,4	10,1	2,1	8,0	14,5
Marginal	-11,5	-9,5	0,0	12,0	2,0	-2,6	3,8	9,4
Sågverk								
Förbrukning	17,6	-2,6	4,6	16,8	7,9	2,7	9,9	12,1
Lönekostnad ¹	7,2	6,5	-1,7	13,8	15,1	-5,2	3,2	4,4
Lönekostnad per timme	11,7	13,4	0,0	16,0	12,4	2,9	11,0	8,0
Produktivitet	4,3	6,5	1,7	1,9	-2,3	8,5	7,6	3,5
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>15,1</i>	<i>-0,5</i>	<i>3,1</i>	<i>16,1</i>	<i>9,5</i>	<i>0,8</i>	<i>8,4</i>	<i>10,5</i>
Produktpris	11,5	1,5	11,3	20,1	2,6	-3,3	17,5	13,0
Marginal	- 3,1	2,0	8,0	3,4	-6,3	-4,1	8,4	2,3
Massa- och pappersindustri³								
Förbrukning	11,0	-3,2	11,5	20,1	14,6	7,6	5,8	8,5
Lönekostnad ¹	12,1	-2,9	- 2,3	12,5	7,7	10,4	-5,0	2,4
Lönekostnad per timme	10,6	12,3	6,4	12,1	10,6	6,6	9,9	8,0
Produktivitet	-1,4	15,7	8,9	-0,4	2,7	-3,5	15,7	5,4
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>11,3</i>	<i>- 3,1</i>	<i>8,2</i>	<i>18,4</i>	<i>13,2</i>	<i>8,2</i>	<i>3,6</i>	<i>7,4</i>
Produktpris	- 0,9	0,3	15,0	17,2	13,1	12,5	8,8	12,6
Marginal	-11,0	3,5	6,3	-1,0	-0,1	4,0	5,0	4,8
Järn och stålverk								
Förbrukning	- 2,4	12,8	16,5	10,4	2,9	13,4	6,5	2,0
Lönekostnad	16,4	-10,7	- 9,2	13,4	13,0	2,3	-2,7	-3,6
Lönekostnad per timme	7,5	4,1	7,9	10,8	10,9	7,0	9,6	8,0
Produktivitet	- 7,7	16,6	18,9	-2,3	-1,8	4,6	12,6	12,0
<i>Summa rörlig kostnad</i>	<i>4,1</i>	<i>3,7</i>	<i>7,9</i>	<i>11,2</i>	<i>5,8</i>	<i>10,0</i>	<i>3,9</i>	<i>0,5</i>
Produktpris	4,7	10,0	16,1	13,5	2,3	16,6	7,5	7,0
Marginal	0,6	6,1	7,6	2,1	-3,3	6,0	3,5	6,5
Verkstadsindustri exkl. varv								
Förbrukning	8,6	14,0	10,5	9,3	7,7	14,1	12,8	7,2
Lönekostnad ¹	12,2	8,5	-2,4	7,8	9,3	7,7	0,0	1,0
Lönekostnad per timme	9,5	10,4	8,3	11,3	10,6	7,8	9,1	8,0
Produktivitet	- 2,4	1,8	11,0	3,2	1,2	0,1	9,1	6,9
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>10,1</i>	<i>11,5</i>	<i>5,2</i>	<i>8,6</i>	<i>8,3</i>	<i>11,9</i>	<i>8,2</i>	<i>5,1</i>
Produktpris	8,4	10,1	7,9	8,3	8,8	11,3	11,8	5,6
Marginal	- 1,5	- 1,3	2,6	-0,3	0,5	-0,5	3,3	0,5
Övrig tillverkningsindustri⁴								
Förbrukning	11,0	9,2	10,9	12,1	11,8	13,2	9,8	6,5
Lönekostnad	9,8	8,5	4,5	12,7	8,9	4,8	3,4	5,3
Lönekostnad per timme	10,4	12,8	8,4	11,4	10,2	6,6	8,7	8,0
Produktivitet	0,5	4,0	3,7	-1,2	1,1	1,7	5,1	2,6
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>10,6</i>	<i>8,7</i>	<i>8,9</i>	<i>11,1</i>	<i>11,1</i>	<i>10,8</i>	<i>8,0</i>	<i>6,2</i>
Produktpris	10,5	8,7	9,5	11,8	10,0	12,3	9,4	5,7
Marginal	- 0,1	0,0	0,6	0,6	-1,0	1,4	1,3	-0,5

¹ Lönekostnad per timme avser löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter per arbetad timme. Produktivitet avser bruttoproduktion i fasta priser per arbetad timme.² Med avdrag för subventioner.³ SNR 3421 och 3422 dvs. exkl. pappersvaruindustri.⁴ Exkl. varv, ickejärnmetallverk och petroleumraffinaderier m. m.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

En tredje grupp utgörs av aggregatet *jordbruk, skogsbruk och fiske*, där driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet totalt sett sjönk 1982–1983. Vinstutvecklingen var dock olika inom de båda delbranscherna – med sänkt lönsamhet inom delbranschen jordbruk och fiske och ökad lönsamhet inom skogsbruket. Båda delbranscherna avsätter visserligen den helt övervägande delen av sin produktion på hemmamarknaden, men skogsbruket har ändock till skillnad från jordbruket en närmare koppling till exportmarknaderna genom att man levererar sina produkter till den starkt exportinriktade skogsindustrin.

Lönsamheten inom den del av näringslivet som kalkylerna omfattar beräknas fortsätta att stiga 1983–1984. Vinstökningar väntas därvid inom alla sektorer. För samtliga delbranscher har antagits en timlöneökning om 8%, vilken är ca 1 procentenhet lägre än den genomsnittliga timlöneökningen för näringslivet året innan. Starkast lönsamhetstillväxt förutses inom skogsbruket, men även inom industrin exkl. varv väntas en inte obetydlig ytterligare höjning av vinstnivån. Liksom 1983 beräknas lönsamheten öka mest i *råvarubranscherna*. Det är framför allt massaindustrin som förutses fortsätta att öka sin driftsöverskottsandel kraftigt. Därmed skulle massaindustrin, efter sju år med negativt driftsnetto, uppnå ett betydande driftsöverskott 1984. Även sågverken väntas öka sin lönsamhet ytterligare.

När det gäller branscherna som producerar *bearbetade varor* beräknas driftsöverskottsandelen 1984 klart överstiga den höga nivån 1974. Produktionsvolymen förutses stiga med 7 1/2% 1983–1984, bl. a. till följd av vissa ytterligare marknadsandelvinster inom OECD-länderna. Arbetsproduktiviteten väntas därmed öka med 6%, vilket medför att lönekostnadsökningen per producerad enhet begränsas till 2%. Då samtidigt prisuppgången för företagets insatsvaror väntas avta kraftigt innebär detta att ökningen av den rörliga kostnaden per producerad enhet dämpas till 5%. Produktpri-serna förutses stiga med drygt 5 1/2%, varför marginalförändringen blir positiv även 1983–1984.

Lönsamheten väntas 1984 öka mest inom delbranscherna pappersindus-tri samt järn- och stålverk. Inom den sistnämnda delbranschen beräknas driftsnettot bli positivt för första gången sedan 1970. Även verkstadsindus-trin exkl. varv förutses öka sin driftsöverskottsandel ytterligare. Detta beror främst på att lönekostnaden per producerad enhet inte väntas öka med mer än 1%. Produktprishöjningen har kalkylerats till 5 1/2%. Därvid förutses verkstadsföretagen genomföra större prishöjningar på hemma- än på exportmarknaderna. Lönsamheten inom övriga delbranscher som pro-ducerar bearbetade varor väntas sjunka något 1983–1984. Arbetsprodukti-viteten förutses här öka betydligt mindre än inom ovan nämnda del-branscher.

8.2 Tillverkningsindustrins vinstutveckling

Driftsöverskott, produktionskostnader och priser

Preliminära kalkyler för 1983 anger en kraftig höjning av lönsamheten inom tillverkningsindustrin exkl. varv. Därmed beräknas driftsöverskottsandelen ha överstigit 1975 års nivå. Denna utveckling följer av att produktpriserna steg med 10 1/2 %, medan samtidigt den rörliga kostnaden per producerad enhet ökade med endast 8 %. Kostnadsutvecklingen sjönk därmed påtagligt jämfört med året innan, vilket till stor del kan förklaras av en kraftig höjning av arbetsproduktiviteten 1982–1983.

Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet beräknas fortsätta att stiga 1983–1984. Takten i lönsamhetsökningen förutses dock bli betydligt lägre och lönsamheten väntas inte fullt nå upp till den höga nivå som förelåg 1974. Detta beror främst på att råvarubranscherna inom tillverkningsindustrin nu inte kan räkna med så höga nivåer på sina driftsöverskottsandelar som detta år.

Tabell 8: 5 Förädlingsvärde i tillverkningsindustrin exkl. varv 1977–1984

Löpande priser

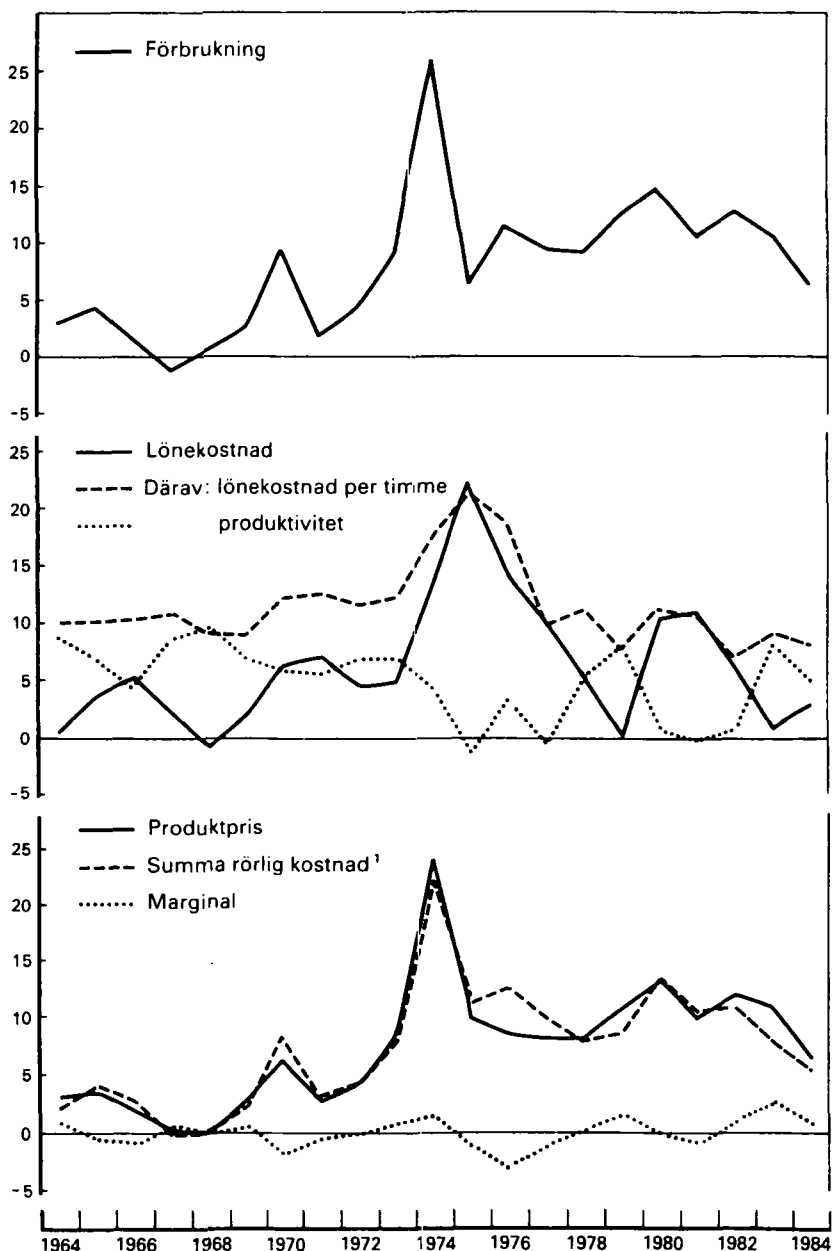
	1977	1978	1979	1980	1981	1982 prel.	1983 prel.	1984 prognos
<i>Milj. kr.</i>								
Lönekostnad ¹	69 540	73 349	78 481	86 533	92 401	95 875	102 911	112 586
Kapitalförslitning	9 207	10 397	11 412	12 880	14 227	16 186	18 542	20 349
Driftsöverskott exkl. subventioner	3 011	2 779	9 381	9 864	7 751	11 335	24 643	32 609
därav: driftsöverskott inkl. subventioner	3 866	4 056	10 874	12 832	10 809	14 378	28 027	36 222
./ subventioner	855	1 277	1 493	2 968	3 058	3 043	3 384	3 613
Förädlingsvärde	81 758	86 525	99 274	109 277	114 379	123 396	146 096	165 544
<i>Procent av förädlingsvärdet</i>								
Lönekostnad ¹	85,0	84,8	79,1	79,2	80,8	77,7	70,4	68,0
Kapitalförslitning	11,3	12,0	11,5	11,8	12,4	13,1	12,7	12,3
Driftsöverskott exkl. subventioner	3,7	3,2	9,4	9,0	6,8	9,2	16,9	19,7
därav: driftsöverskott inkl. subventioner	4,7	4,7	10,9	11,7	9,5	11,7	19,2	21,9
./ subventioner ²	1,0	1,5	1,5	2,7	2,7	2,5	2,3	2,2
Förädlingsvärde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter.² Icke varuanknutna subventioner.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 8:3 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i tillverkningsindustrin exkl. varv 1964–1984

Årlig procentuell förändring

¹ Med avdrag för subventioner.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 8:6 Förenklad resultaträkning och marginaler för tillverkningsindustrin 1977–1984
Milj. kr., bokföringsmässiga värden

	1977	1978	1979	1980	1981	1982 prel.	1983 prel.	1984 prognos
1 Bruttointäkter av rörelsen	240 062	260 135	294 703	331 456	353 799	400 572	466 700	520 300
2 Rörelseresultat före avskrivningar	12 709	12 732	21 924	24 014	23 618	30 895	47 100	56 700
3 Bruttomarginal (1/2)	5,3	4,9	7,4	7,2	6,7	7,7	10,1	10,9
4 Bruttomarginalförändring ¹	-1,6	-0,4	2,5	-0,2	-0,5	1,0	2,4	0,8
5 Bokföringsmässiga avskrivningar	7 405	7 501	9 101	10 674	10 640	11 682	14 400	16 800
6 Resultat efter avskrivningar (2-5)	5 304	5 231	12 823	13 340	12 978	19 213	32 700	39 900
7 Finansiellt netto därav: intäkter kostnader	-2 228 6 632	-2 971 7 244	- 2 730 8 231	- 2 795 10 876	- 4 708 12 324	- 2 967 15 505	- 800 17 200	1 500 19 400
8 Resultat efter finansnetto (6+7)	3 076	2 260	10 093	10 545	8 270	16 246	31 900	41 400
9 Nettomarginal (8/1)	1,3	0,9	3,4	3,2	2,3	4,1	6,8	8,0
10 Nettomarginalförändring ¹	-1,5	-0,4	2,5	-0,2	-0,9	1,8	2,7	1,2

¹ Förändring mätt i procentenheter.

Anm. I tabellen saknas extraordinära poster, bokslutsdispositioner samt skatt jämfört med en fullständig resultaträkning.

Källor: SOS företagen samtliga företag 1977–1981. Utvecklingen 1981–1982 avser identiska industriföretag mer mer än 50 anställda. 1983–1984 enligt konjunkturinstitutet.

Finansiella intäkter och kostnader

I tabell 8:6 redovisas resultat inom tillverkningsindustrin bl. a. med finansnettot inräknat. Inga uppgifter finns ännu tillgängliga när det gäller utfallet av företagens finansiella intäkter och kostnader 1983. Utförda kalkyler pekar emellertid på en fortsatt ökning av ränteintäkterna såväl 1983 som 1984, medan ränteutgifterna i stort sett väntas ligga kvar på 1982 års nivå. Det sistnämnda främst emedan företagen förutses använda en betydande del av resultatförbättringen 1983 och den väntade vinstökningen 1984 till att amortera ned sina skulder. Dessutom har den genomsnittliga räntenivån sjunkit successivt under 1983 och i början av 1984.

Räntabilitet m. m.

Vid jämförelser över tiden är vinstuppgifterna i milj. kr. inte något bra mått på lönsamheten i industrin eftersom de påverkas av bl. a. inflationen och förändringar av industrisektorns storlek. Ett vanligt sätt att öka jämförbarheten mellan olika år är att redovisa resultatet i förhållande till det insatta kapitalet. I tabell 8:7 framgår räntabiliteten på totalt resp. eget kapital 1976–1982 enligt företagsstatistiken samt 1983 och 1984 enligt konjunkturinstitutets beräkningar. Det bör betonas av värdena i företagsstatistiken är bokföringsmässiga. Vid en historisk jämförelse för 1970-talet

Tabell 8:7 Tillverkningsindustrins räntabilitet 1976–1984

Procent, bokföringsmässiga värden

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982 prel.	1983 prel.	1984 pro- gnos
Räntabilitet på totalt kapital (RT)	5,7	4,6	4,4	6,8	7,3	7,0	8,7	11,1	12,0
Bidrag från: arbetande kapital (BA)	3,7	2,0	1,9	4,1	4,0	3,6	4,8	7,3	8,1
finansiellt kapital (BF)	2,0	2,6	2,5	2,7	3,3	3,4	3,9	3,8	3,9
Finansieringsfaktor (F)	5,2	0,0	-1,4	5,3	4,7	1,6	6,1	12,7	13,5
Räntabilitet på eget kapital (RE)	10,9	4,6	-3,0	12,1	12,0	8,6	14,8	23,8	25,5
Konsumentprisindex (förändring dec.-dec.)	9,4	12,8	7,5	9,7	13,7	9,4	9,9	9,3	5,2
"Real" räntabilitet på eget kapital	1,4	-7,3	-4,2	2,2	-1,5	-0,7	4,5	13,3	19,3
<i>Finansieringsfaktorns komponenter:</i>									
Genomsnittlig skuldränta (RS)	3,9	4,6	4,9	4,8	5,6	6,4	6,4	5,7	5,4
(RT-RS)	1,8	0,0	-0,5	2,0	1,7	0,6	2,3	5,4	6,5
Skuldsättningsgrad (S/E)	2,91 ¹	2,91	2,77	2,72	2,79	2,78	2,64	2,36	2,07
Soliditet (E/T)	25,7 ¹	25,6	26,5	26,9	26,4	26,5	27,5	29,8	32,7
RT = BA + BF									
RE = RT + F									
F = (RT - RS) × S/E									

¹ Fr. o. m. 1977 inkluderas ett antal s. k. förvaltningsbolag. Detta påverkar skuldsättningsgrad och soliditet med -0,2 resp. +1,7 procentenheter. Övriga tal påverkas endast marginellt av förvaltningsbolagen.

Anm. Räntabiliteten är beräknad på resultat efter finansiellt netto men före extraordinära poster, bokslutsdispositioner och skatt. Skuldsättningsgrad, S/E = (Skulder + hälften av obeskattade reserver)/(eget kapital + hälften av obeskattade reserver).

Källor: SOS företagen för samtliga företag 1976–1981. Utvecklingen 1981–1982 avser identiska industriföretag med mer än 50 anställda. 1983–1984 enligt konjunkturinstitutet.

visar det sig dock att den bokföringsmässiga räntabiliteten på eget kapital väl överensstämmer med en beräknad nominell räntabilitet.¹ Den reala räntabiliteten är framräknad som bokföringsmässig räntabilitet dividerad med förändringen under året i konsumentprisindex. Det bör noteras att räntabiliteten på eget kapital har beräknats utifrån resultatet efter finansnetto, vilket innebär att t. ex. vinstskatt inte belastar resultatmålet.

Kalkylerna anger att räntabiliteten på totalt kapital fortsatte att öka kraftigt 1982–1983. Därmed uppnåddes en nivå (11%), som var högre än nivån någonsin under 1970-talet. Bidraget från arbetande kapital var därvid i det närmaste dubbelt så stort som bidraget från finansiellt kapital. Räntabiliteten på eget kapital steg samtidigt med 9 procentenheter till 24%, varvid finansieringsfaktorn bidrog med 6 1/2 procentenheter. Finansieringsfaktorns betydande bidrag till den kraftiga ökningen av räntabiliteten på eget kapital var en följd av att den genomsnittliga skuldräntan minskade från 6,4% 1982 till 5,7% 1983, medan räntabiliteten på totalt kapital samtidigt steg kraftigt. Minskningen av den genomsnittliga skuldräntan var i sin tur huvudsakligen en följd av att såväl den internationella som den

¹ En nominell räntabilitetsberäkning grundas på resultat- och balansräkningar där samtliga poster värderas till återanskaffningspriser. Se exempelvis bilaga 9 till LU-80 (DsE 1981:8) samt SOU 1979:10. "Löner, lönsamhet och soliditet i svenska industriföretag" för definitioner och metoddiskussion.

svenska räntenivån sjönk under 1983. Dessutom reducerades den genomsnittliga skuldräntan av att företagens räntebärande skulder synes ha ökat i långsammare takt än de totala skulderna. Den "reala" räntabiliteten på eget kapital steg med 9 procentenheter upp till drygt 13% 1983.

Räntabiliteten på totalt kapital väntas öka ytterligare 1983–1984. Även räntabiliteten på eget kapital beräknas stiga och därmed uppnå den höga nivån 25 1/2%, vilket dock är en något lägre nivå än rekordåret 1974 (27,6%). Det senare är en följd av att den beräknade genomsnittliga skuldräntan alltså förutses vara högre medan skuldsättningsgraden väntas bli lägre 1984 jämfört med 1974. De kraftiga resultatförbättringar som företagen väntas uppnå under tidsperioden 1982–1984, bedöms bl. a. få till följd att soliditeten höjs avsevärt och 1984 tangerar den jämförelsevis höga nivån i början av 1970-talet.

9 Den offentliga verksamheten¹

Den offentliga verksamheten diskuteras i det följande med utgångspunkt från den finansiella utvecklingen för delsektorerna staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn.

Avslutningsvis presenteras beräkningar av finanspolitikens effekter på samhällsekonomin.

9.1 Staten²

Under senare hälften av 1970-talet och början av 1980-talet var den reala ökningen av statsutgifterna högre än tillväxten i såväl statsinkomsterna som BNP. 1983 bröts emellertid denna utveckling framför allt beroende på en mycket kraftig ökning av inkomsterna. Även 1984 väntas inkomsterna öka betydligt snabbare än utgifterna.

Jämförelse mellan BNP och statens inkomster, utgifter och budgetunderskott 1977–1984

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Budgetunderskottet, miljarder kr.	18	33	45	53	66	83	80	76
Andel av BNP, %	4,8	7,9	9,8	10,1	11,6	13,4	11,5	10,0
Nominell ökning av BNP, miljarder kr.	30	42	50	63	46	51	73	67
Procentuell förändring av statens								
reala inkomster	-1,8	-5,7	0,7	0,6	1,6	2,0	8,7	4,0
utgifter	8,1	5,8	6,3	1,3	4,5	5,4	2,5	0,3
utgifter exkl. räntor	7,4	5,4	5,1	-1,9	1,2	1,2	1,3	-3,6
BNP, proc. volymförändring	-1,6	1,8	3,8	1,7	-0,5	0,5	2,3	2,8

1983 minskade budgetunderskottet för första gången sedan 1976. Minskningen väntas fortsätta även 1984. Mätt som andel av BNP minskas underskottet från 11,5% till 10,0%. Budgetunderskottet var fram t. o. m. 1980 lägre än den nominella ökningen av BNP. Därefter har det varit eller beräknats bli större än ökningen av BNP, vilket alltså innebär att statsskulden växer snabbare än BNP.

Flera förändringar av de *direkta skatterna* vidtogs under 1983. Den viktigaste var första steget i den s. k. marginalskattereformen som syftar till att majoriteten av inkomsttagarna ska ha högst 50% marginalskatt 1985. Detta finansierades 1983 med införandet av en allmän löneavgift på 2%. Vidare indexreglerades skatteskalorna med 5,8% genom att basenhe-

¹ Kapitlet är utarbetat inom finansdepartementet.

² Beräkningarna över statens inkomster och utgifter har hämtats från nationalräkenskaperna för åren fram t. o. m. 1983. Prognosen för 1984 baserar sig på material från riksrevisionsverket.

ten höjdes från 6 900 kr. till 7 300 kr. I nedanstående tablå framgår effekten på statens inkomster från direkt skatt av vissa viktigare skattereformer 1983. Härav framgår att inkomsterna av de direkta skatterna blivit ca 8,2 miljarder kr. lägre än om 1982 års skatteregler hade gällt. Det är dock endast beräknade värden. De skatteinkomster som kunde ha inlutit med oförändrade skatteskalor skulle mycket väl kunna ha uppgått till andra belopp.

Effekten av viktigare skattereformer på statens inkomster från direkt skatt.

	Miljarder kr.	
	1983	1984
Marginalskattereformen	-3,1	-3,15
Indexreglering av skatteskalan	-3,4	-2,35
Underskottsavdrag ¹	(0,4)	(0,4)
Fackföreningsavdrag	-1,25	
Slopas försäkringsavdrag	0,55	
Slopas skattereduktion för skattesparande och aktieutdelning	0,7	0,6
Schablonavdrag för inkomst av tjänst	-1,6	
Skärpning av förmögenhets-skatt ¹	(0,9)	

¹ Påverkar ej statens inkomster under dessa år.

För 1984 har beaktats de förändringar som riksdagen beslutade om i december 1983 (prop. 1983/84:69, SkU 1983/84:12). Skatteskalorna för 1984 inflationsskyddas med 4,1% genom en höjning av basenheten från 7 300 kr. till 7 600 kr. Vidare sänktes marginalskatterna ytterligare. Kostnaderna på drygt 3 miljarder kr. för detta andra steg av marginalskattereformen finansierades delvis genom höjda energiskatter (se nedan), vilket svarade för ungefär hälften av det beräknade finansieringsbehovet eller ca 1,6 miljarder kr. Resten finansierades dels genom lägre indexering av skatteskalorna än vad som var planerat och dels genom vissa skärpningar av skatteskalorna i intervallet 16–18 basenheter, vilket beräknas inbringa omkring 800 resp. drygt 100 milj. kr. Marginalskattereformens andra steg finansierades således inte fullt ut.

Ungefär hälften av inkomsterna från *indirekta skatter* kommer från mervärdeskatten. Denna är beroende av den privata konsumtionens utveckling och den aktuella skattesatsen. Den mycket kraftiga ökningen av de indirekta skatteinkomsterna som inträffade 1983 berodde huvudsakligen på att mervärdeskattesatsen höjdes med 1,3 procentenheter den 1 januari 1983.

Övriga indirekta skatter består av punktskatter och arbetsgivaravgifter eller löneberoende indirekta skatter.

I nedanstående tablå framgår vilka punktskatter som har höjts 1983 och 1984 eller kommer att höjas. Vidare framgår när höjningarna träder i kraft samt hur stora dessa är.

Skatt på	I kraftträdande	Skattehöjning
Vin och sprit	1 jan. 1983	..
	1 nov. 1983	..
Tobaksskatt	5 dec. 1983	..
Elenergi	1 juli 1983	1,2 öre/kWh
Villaolja	1 nov. 1983	120 kr./kubikmeter
Videoapparater	1 jan. 1983	600 kr./apparat
Försäljningsskatt på motorfordon	1 jan. 1984	90 öre/kg tjänstevikt
Bensinskatt	1 maj 1984	6 öre/liter

Arbetsgivaravgifterna¹ ökade kraftigt 1983 genom införandet av den allmänna löneavgiften på 2% fr. o. m. den 1 jan. Denna höjdes tillfälligt till 3% under perioden 1 juli–31 dec. 1983. Vidare höjdes arbetsmarknadsavgiften med 0,5 procentenheter. För 1984 återställs löneavgiften till 2%.

Statens inkomster av *socialförsäkringsavgifter*¹ ökade kraftigt 1983 genom att folkpensionsavgiften höjdes samtidigt som sjukförsäkringsavgiften sänktes inom ramen för totalt oförändrade socialförsäkringsavgifter.

1984 sker inga ytterligare höjningar av de statliga socialförsäkringsavgifterna, varför dessa inkomster i stort sett följer den beräknade lönesummeutvecklingen.

Statens *övriga inkomster* ökade kraftigt 1983 till följd av ökade inleveranser från affärsverken och riksbanken. Dessutom ökade statens ränteinkomster. Även 1984 väntas dessa inkomster öka om än i långsammare takt. Det är huvudsakligen inleveranser från affärsverk samt ökade ränteinkomster som väntas stå för denna ökning.

*Statens utgifter*² växte 1983 för första gången sedan 1976 långsammare än inkomsterna. Ungefär tre fjärdedelar av utgifterna avser transfereringar. Variationer i utgiftstakten följer därför relativt väl förändringar i transfereringsutgifterna. *Transfereringar till hushåll* består till drygt två tredjedelar av pensioner. 1983 ökade folkpensionerna kraftigt till följd av att utöver höjningen av basbeloppet med 1 700 kr. även ett särskilt tilläggsbelopp om 300 kr. infördes. Totalt innebar detta att pensionerna ökade med drygt 10%. För 1984 räknas basbeloppet upp med konsumentprisstegringen nov. 1982–nov. 1983 med ett beräknat avdrag för 1982 års devaluering på 4 procentenheter. Därmed ökar basbeloppet från 19 400 kr. till 20 300 kr. Det särskilda tilläggsbeloppet på 300 kr. tas bort 1984, vilket

¹ Se tablå på sid. 136.

² Exkl. utlåningsverksamheten.

Tabell 9: 1 Statens inkomster och utgifter 1981-1984

Exkl. statliga affärsverk och aktiebolag

	Milj. kr.				Förändring, %			
	1981	1982	1983	1984	1980- 1981	1981- 1982	1982- 1983	1983- 1984
<i>Löpande inkomster</i>								
1 Inkomster	164 218	181 749	215 760	239 520	11,2	10,7	18,7	11,0
1.1 Direkta skatter	37 152	41 118	48 409	54 770	- 2,3	10,7	17,7	13,0
1.2 Indirekta skatter	81 521	88 986	105 333	118 740	17,2	9,2	18,4	12,5
1.3 Socialförsäkringsavgifter	29 239	29 188	35 551	37 650	16,0	-0,2	21,8	6,0
1.4 Övriga inkomster	16 306	22 457	26 467	28 360	9,5	37,7	17,9	7,0
2 Utgifter	210 879	241 133	269 995	288 860	14,3	14,3	12,0	7,0
2.1 Transfereringar	156 712	183 903	209 981	225 710	17,7	17,4	14,2	7,5
2.1.1 Till hushåll	58 301	61 633	67 462	69 510	12,7	5,7	9,5	3,0
2.1.2 Till socialförsäkringssektorn	1 520	5 377	8 802	9 400	-46,2	253,8	63,7	7,0
2.1.3 Till kommuner	43 038	43 999	48 039	53 070	11,3	2,2	9,2	10,5
2.1.4 Till företag	24 119	30 862	36 097	31 010	28,4	28,0	17,0	-14,0
därav: livsmedels- och räntesubventioner industripolitiska åtgärder	10 418	11 222	13 062	12 880	26,0	7,7	16,4	- 1,5
5 080	8 430	7 880	1 890	- 2,9	65,9	-6,5	-76,0	
2.1.5 Till internationell verksamhet	4 222	4 379	4 753	5 470	2,5	3,7	8,5	15,0
2.1.6 Ränteutgifter	25 512	37 653	44 828	57 250	49,6	47,6	19,1	27,5
2.2 Konsumtion	48 972	51 609	54 096	56 730	8,2	5,4	4,8	5,0
2.3 Realinvestering	4 541	4 947	5 713	6 600	- 5,4	8,9	15,5	15,5
2.4 Lagerinvestering	536	558	61	- 330				
2.5 Köp och försäljning av fastigheter	118	116	144	150				
3 Finansiellt sparande	-46 661	-59 384	-54 235	-49 340				
4 Utlåning och andra finansiella transaktioner	12 105	13 758	15 430	13 830				
därav: industripolitiska åtgärder	2 130	1 660	2 400	-				
5 Kursförluster	1 809	2 572	6 055	4 300				
6 Korrigeringspost	5 702	7 434	4 238	8 530				
7 Totalsaldo	-66 277	-83 148	-79 958	-76 000				
<i>1980 års priser</i>								
Konsumtion	45 480	44 124	42 744	42 274	0,5	-3,0	-3,1	- 1,1
Realinvestering	4 123	4 170	4 420	4 755	-14,1	1,1	6,0	7,6

Anm. Nivån på inkomster och utgifter skiljer sig något från nivån i statsbudgeten, av redovisningstekniska skäl.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och Statistiska centralbyrån.

innebär en höjning av det pensionsgrundande basbeloppet på 3%. Detta kompenseras delvis av att folkpensionen ska beräknas till 96% istället för 95% av basbeloppet, samt att det särskilda pensionstillskottet höjs från 47 till 48% av basbeloppet. Sammantaget höjs folkpensionerna med drygt 4%.

Transfereringar till företag inkluderar i enlighet med nationalräkenskapernas principer även livsmedelssubventioner och räntebidrag till bostäder. Dessa ökade kraftigt 1983. En stor del av denna ökning förklaras av att livsmedelssubventionerna höjdes med 660 milj. kr. som kompensation för momshöjningen 1 jan. 1983. 1984 kommer dessa emellertid att minska med 850 milj. kr. beroende på att samtliga livsmedelssubventioner utom på mjölk avvecklades den 5 dec. 1983.

Det som framför allt förklarar den starka ökningen av transfereringarna till företagssektorn under senare år är emellertid de särskilda industripolitiska satsningarna inom varvsindustrin, stålindustrin, skogsindustrin m. fl. branscher. Till stor del har de industripolitiska insatserna utgått i form av lån och aktieteckning. Denna del redovisas i tabell 9:1 under posten utlåning och andra finansiella transaktioner.

Som framgår av tabell 9:2 nådde de industripolitiska åtgärderna en topp 1979, men även 1982 och 1983 låg de på en hög nivå. Det var framför allt stödet för avveckling av varv och bidrag till LKAB som förklarar detta. Under 1984 väntas en kraftig neddragning av industristödet.

Transfereringarna till internationell verksamhet utgörs huvudsakligen av gåvodelen i ulandsbiståndet. Inkl. krediter till utvecklingsländer väntas ulandsbiståndet uppgå till drygt 5 miljarder kr. 1984.

Ränteutgifterna på statsskulden ökar mycket snabbt dels till följd av underskottet i statsbudgeten, och dels på grund av att äldre lån som förfaller måste omplaceras till högre räntesatser. Den svenska statsskulden uppgick den 31 mars 1983 till 486 miljarder kr. varav 100 miljarder kr. avsåg upplåning utomlands. Uppräknat till aktuella växelkurser är utlandsskulden 24 miljarder kr högre. Den totala skulden blir då 510 miljarder kr.

Tabell 9:2 Industripolitiska åtgärder 1977–1984
Milj. kr.

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Statliga företag	1 342	625	1 615	1 350	1 980	3 890	4 000	320
Varvsindustri	1 465	1 638	5 077	3 360	3 000	4 100	4 140	1 450
Stålindustri	—	1 770	1 652	1 120	1 160	220	40	40
Skogsindustri	—	360	325	60	520	40	2 000	—
Övriga branscher	—	413	1 969	990	550	1 840	100	80
Totalt	2 807	4 806	10 638	6 880	7 210	10 090	10 280	1 890
därav: transferering	1 593	2 594	6 224	5 230	5 080	8 430	7 880	1 890
lån och aktieteckning	1 214	2 212	4 414	1 650	2 130	1 660	2 400	—

Anm. Statliga företag omfattar i huvudsak företag inom Statsföretag, t. ex. NJA, LKAB, ASSI. De flesta företag som mottar industripolitiskt stöd inom varvs-, stål- och skogsindustrin är numera statliga. Branschredovisningen i tabellen baseras på de institutionella förhållanden som rådde 1976. För att kunna jämföra värdena årsvis har därför denna indelning bibehållits.

Källor: Finansdepartementet, industridepartementet och riksrevisionsverket.

Den *statliga konsumtionen* ökade mycket långsamt 1982 och 1983. Även för 1984 väntas en svag konsumtionsökning. I reala termer innebär detta en minskning. Minskningarna 1982 och 1983 förklaras bl. a. av att Karolinska sjukhuset och Akademiska sjukhuset i Uppsala övergått till landstingskommunalt huvudmannaskap. Även 1984 väntas en real minskning av den statliga konsumtionen, men inte fullt lika stor som de två senaste åren. Orsaken är att försvarsanslagen dragits upp vilket innebär en ökning jämfört med tidigare prognoser. 1983 var den underliggande ökningen av antalet sysselsatta i den statliga sektorn ca 400 personer. För 1984 förutses en minskning med ungefär 2 000 personer. Häri ingår också en beräknad minskning av antalet sysselsatta i statliga beredskapsarbeten.

	Procentuell volymförändring		
	1982	1983	1984
Statlig konsumtion, total volymförändring	-3,0	-3,1	-1,1
därav: huvudmannaskapsförändring	-1,9	-1,7	0,0
beredskapsarbeten	0,3	0,3	-0,1
underliggande volymförändring	-1,4	-1,7	-1,0

Investeringsverksamheten inom de statliga myndigheterna beskrivs närmare i kapitel 7. De statliga myndigheternas investeringar i reala termer beräknas ha ökat kraftigt 1983 bl. a. på grund av ökat vägbyggande. 1984 förutses en lika kraftig ökning.

Som framgår av tabell 9:1 har *statens finansiella sparande* förbättrats betydligt 1983. För 1984 väntas en förbättring i samma storleksordning.

Statens egen *utlåning* – bl. a. till bostadslån och lån till industrier – och *andra finansiella transaktioner* ingår inte i det finansiella sparandet, men däremot i det totala budgetsaldot. Täckning av förluster inom varvs- och stålindustrin görs ofta i form av förlust- eller garantilån.

Genom de senaste årens devalveringar har de utländska lånen ökat i värde. Det innebär att *kursförluster* uppstår vid återbetalning av dessa lån. Dessa kursförluster har tidigare medräknats i posten ränteutgifter. Dessa förs nu istället under punkt 5 i tabell 9:1.

Beräkningarna över statens inkomster och utgifter omfattar den statliga verksamheten såsom den definieras i nationalräkenskaperna. Statsbudgetens saldo baseras på en verksamhet som är något snävare avgränsad, varför en *korrigeringspost* införs. Denna innehåller bl. a. den periodiseringsdifferens som uppstår på grund av inbetalningsrutinerna för skatt.

9.2 Kommunerna¹

Det ekonomiska utfallet för den kommunala sektorn blev något bättre för 1983 än vad beräkningarna i den preliminära nationalbudgeten pekade på. Det finansiella sparandet, dvs. inkomster minus utgifter för transfereeringar, konsumtion och investeringar, försämrades visserligen i förhållande till 1982 men uppvisar endast ett marginellt underskott (tabell 9:3). Kommunernas finansiella ställning är därmed fortsatt god. Andelen likvida medel av utgifterna sjönk något men mot bakgrund av att den långfristiga nettoupplåningen minskade såväl 1982 som 1983 måste betalningsberedskapen bedömas vara tillfredsställande.

Kalkylerna för 1984 vad gäller kommunernas totala ekonomiska situation pekar på ett i stort sett oförändrat finansiellt sparande. Det innebär att både 1983 och 1984 års ekonomiska utfall ter sig något bättre jämfört med tidigare beräkningar.

Tabell 9:3 Kommunernas inkomster och utgifter 1981–1984

Exkl. kommunala aktiebolag och stiftelser

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1981	1982	1983	1984	1981– 1982	1982– 1983	1983– 1984
<i>Löpande priser</i>							
1 Inkomster	162 976	179 602	197 927	214 310	10,2	10,2	8,5
1.1 Skatter	86 946	97 393	107 354	115 650	12,0	10,2	7,5
1.2 Statsbidrag	43 039	43 999	48 039	53 070	2,2	9,2	10,5
1.2.1 Allmänna statsbidrag	11 476	10 092	10 315	11 340	-12,1	2,2	10,0
1.2.2 Speciella statsbidrag	31 563	33 907	37 724	41 730	7,4	11,3	10,5
1.3 Övriga inkomster	32 991	38 210	42 534	45 590	15,8	11,3	7,0
2 Utgifter	163 004	178 642	197 980	214 380	9,6	10,8	8,5
2.1 Transfereringar	26 282	29 392	31 351	33 450	11,8	6,7	6,5
2.1.1 Till hushåll	9 651	11 395	12 722	13 920	18,1	11,6	9,5
2.1.2 Till staten	3 226	2 974	3 088	3 180	7,8	3,8	3,0
2.1.3 Till företag	5 732	6 624	6 452	6 700	15,6	-2,6	4,0
2.1.4 Ofördelat	7 673	8 399	9 089	9 650	9,5	8,2	6,0
2.2 Konsumtion	118 262	130 540	146 796	159 430	10,4	12,5	8,5
2.3 Investeringar	18 656	18 832	20 221	21 700	0,9	7,4	7,5
2.4 Netto av mark- och fastighetsköp	-196	-122	-388	-200			
3 Finansiellt sparande enligt nationalräkenskaperna (1–2)	- 28	960	- 53	- 70			
<i>1980 års priser</i>							
Konsumtion	108 773	111 156	114 065	116 100	2,2	2,6	1,8
Investeringar	16 949	15 941	15 802	15 780	- 5,9	-0,9	-0,1

Anm. Allmänna statsbidrag omfattar skattebortfallsbidrag, skatteutjämningsbidrag och särskilt bidrag till kommunerna. Speciella statsbidrag utgår till bestämda verksamhetsområden.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

¹ Redovisningen för den kommunala utvecklingen bygger på statistiska centralbyråns enkät i februari 1984 till kommunerna avseende de kommunala inkomsterna och utgifterna. Vad gäller skatter och statsbidrag bygger redovisningen på uppgifter från riksrevisionsverket och bedömningar gjorda inom finansdepartementet.

Inkomster och transfereringar

Skatteinkomsterna beräknas öka i lägre takt 1984 än 1983, bl. a. stiger medelutdebiteringen med endast 15 öre till 30:30 jämfört med en ökning på 40 öre föregående år. Även för 1984 gäller en begränsning av skatteunderlaget för juridiska personer till 40 % av den beskattningsbara inkomsten medan 100 % av skatteunderlaget för fysiska personer åter får tillgodoräknas. För 1983 gällde att endast 99 % av skatteunderlaget för fysiska personer fick tillgodoräknas. Det senare beräknas ge ett skattetillskott på ca 1 miljard kr. jämfört med 1983.

Beträffande de speciella statsbidragen väntas dessa nu öka i snabbare takt än vad som tidigare förutsågs bl. a. som följd av en något snabbare kostnadsutveckling samt höjda investeringsbidrag.

Konsumtion och investeringar

Ökningen av verksamhetsvolymen i den kommunala sektorn såsom den mäts i real konsumtionsutveckling har dämpats under senare år. För 1984 förutses en ytterligare dämpning till 1,8 %. Det är ungefär samma volymökning som 1983 om de huvudmannaskapsförändringar som då vidtogs undantogs.

Under 1970-talet var tendensen i den kommunala verksamheten att volymökningen blev starkare än planerat. De första åren på 1980-talet innebar snarast motsatt förhållande. Under de senaste åren har insatser för att främja sysselsättningen tagit i anspråk en större del av volymökningen vilket indikerar att den s. k. underliggande verksamheten reducerats ytterligare. Ca en tredjedel av den totala expansionen förklaras av ökade sysselsättningsinsatser och så torde bli fallet även för 1984. Den underliggande volymökningen beräknas bli 1,4 % vilket är ungefär detsamma som för 1983.

Antalet sysselsatta steg med drygt 18 000 1983 och beräknas öka med 15–20 000 personer i år. I den senare siffran ryms emellertid en betydande omfördelning av de sysselsättningsfrämjande åtgärderna såtillvida att volymen beredskapsarbeten dras ner samtidigt som ca 20 000 sysselsatta i ungdomslag tillkommer. Det innebär att den underliggande sysselsättningsutvecklingen beräknas bli positiv i år, drygt 6 000 personer jämfört med 2 000 1983. Den relativt svaga sysselsättningsökningen skall ses mot bakgrund av en beräknad ökning av den genomsnittliga arbetstiden både 1983 och 1984.

Beträffande verksamhetsinriktningen är det, vid sidan av de sysselsättningsfrämjande insatserna, alltjämt barnomsorgen som bidrar mest till expansionen. Den faktiska utbyggnaden av barnomsorgen motsvarade emellertid endast hälften av planerna 1983.

Den underliggande investeringsutvecklingen är vikande i kommunerna. Olika åtgärdsprogram för att stimulera den kommunala byggnadsverksamheten bidrar dock till att upprätthålla 1983 års investeringsvolym under 1984.

9.3 Socialförsäkringssektorn¹

Socialförsäkringssektorns inkomster är till stor del beroende av ATP- och sjukförsäkringsavgifternas storlek samt den totala lönesummans utveckling. Fr. o. m. den 1 jan. 1982 blev underlagssumman för ATP-avgiften identisk med lönesumman. Först därefter kan summeringar göras av avgiftsuttaget i nedanstående tablå.

Den långsamma utvecklingen av *avgifterna* 1983 sammanhänger med den tidigare omnämnda minskningen av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet som gjordes i samband med ökningen av folkpensionsavgiften. ATP-avgiften ökade både 1983 och 1984 med 0,2 procentenheter. Den nya s. k. löntagarfondsavgiften på 0,2% inräknas 1984 i ATP-avgiften vilken därmed ökar 0,4 procentenheter.

De lagstadgade socialförsäkringsavgifterna och de löneberoende indirekta skatterna i procent av lönesumman för åren 1980–1984 framgår av nedanstående tablå.

Lönekostnadspåslag i procent av lön 1980–1984

	1980	1981	1982	1983	1984
<i>Lagstadgade socialförsäkringsavgifter</i>					
ATP	12,0	12,25	9,4	9,6	10,0
Sjukförsäkring	10,6	10,5	10,5	9,5	9,5
Folkpension	8,3	8,4	8,45	9,45	9,45
Delpension	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Sjöfolkpensionering	(0,8)	0,8	0,8	0,8	(0,8)
Lönegaranti	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Arbetsmarknadsavgift	0,4	0,4	0,4	0,65	0,65
Arbetskadeförsäkring	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Summa socialförsäkringsavgifter	..	..	30,05	30,5	30,9
<i>Löneberoende indirekta skatter</i>					
Barnomsorgsavgift	1,9	2,2	2,2	2,2	2,2
Vuxenutbildningsavgift	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Arbetskyddsavgift	0,1	0,155	0,155	0,155	0,155
Löneavgift	—	—	—	2,5	2,0
Arbetsmarknadsavgift	0,4	0,4	0,4	0,65	0,65
Summa indirekta löneskatter	2,65	3,005	3,005	5,755	5,255
Totalt lönekostnadspåslag	..	..	33,055	36,255	36,155

¹ Socialförsäkringssektorn omfattar allmän sjukförsäkring, allmän tilläggs pensionering samt erkända arbetslöshetskassor. Till staten räknas däremot kontant arbetsmarknadsstöd (KAS), arbetskadeförsäkring, folkpensionering, delpensionsförsäkring, frivillig pensionsförsäkring, lönegarantifond och sjöfolkpensionering, vilka samtliga tidigare inrymts i socialförsäkringssektorn.

Dessutom förekommer frivilliga socialförsäkringsavgifter, t. ex. individuell tilläggspension (ITP). De lagstadgade socialförsäkringsavgifter som räknas in i socialförsäkringssektorn är ATP- och sjukförsäkringsavgifterna. Resterande socialförsäkringsavgifter ingår i statens inkomster, liksom de löneberoende indirekta skatterna.

Ränteinkomsterna bl. a. från staten visar på kraftiga ökning för varje år beroende på det höga ränteläget. Ränteinkomsterna väntas fortsätta att öka kraftigt under 1984.

Transfereringarna till hushållen, utvecklades mycket snabbt 1983. Denna utveckling väntas dämpas betydligt 1984.

Pensionsutbetalningarna för ATP utgör drygt 50 % av de transfereringar till hushåll som redovisas i tabell 9:4. Under 1983 ökade utbetalningarna av pensionerna kraftigt beroende på den stora ökningen av basbeloppet. För 1984 begränsas däremot ökningen till 3 %. (Jämför avsnittet om folkpensioner sid. 130.) Utbetalningarna från de erkända arbetslöshetskassorna ökade kraftigt 1983 genom den ökade arbetslösheten. Den maximala arbetslöshetsersättningen föreslås höjas från den 1 juli 1984, vilket förklarar att dessa utbetalningar väntas öka trots förväntad lägre arbetslöshet. En sammanställning av transfereringsutgifterna till hushåll framgår av nedanstående tablå.

Transfereringar till hushåll 1980–1984

	1980	1981	1982	1983	1984
ATP	19 030	23 537	27 013	32 471	35 830
Sjukförsäkring inkl. föräldrapenning	16 398	17 126	18 003	18 686	20 000
Erkända arbetslöshetskassor	1 730	2 596	3 880	5 325	5 450

Tabell 9:4 Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1981–1984

Löpande priser

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1981	1982	1983	1984	1981–1982	1982–1983	1983–1984
1 Inkomster	75 075	82 417	91 216	99 350	9,8	10,7	9,0
1.1 Avgifter	56 594	57 528	60 057	65 130	1,7	4,4	8,5
1.2 Bidrag från staten	1 520	5 377	8 802	9 400	253,8	63,7	7,0
1.3 Ränteinkomster m. m.	16 805	19 415	22 169	24 630	15,5	14,2	11,0
1.4 Övriga inkomster	156	97	188	190	-37,8	93,8	1,0
2 Utgifter	56 518	63 797	72 596	78 110	12,9	13,8	7,5
2.1 Transfereringar till hushåll	43 259	48 896	56 482	61 280	13,0	15,5	8,5
2.2 Övriga transfereringar	10 681	12 139	13 216	13 800	13,7	8,9	4,5
2.3 Konsumtion m. m.	2 578	2 762	2 898	3 030	7,1	4,9	4,5
3 Finansiellt sparande	18 557	18 620	18 620	21 240			

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket och statistiska centralbyrån.

Det finansiella sparandet uppgick 1982 till 18,6 miljarder kr. Under 1983 låg överskottet kvar på denna nivå för att 1984 beräknas öka till över 21 miljarder kr. Det finansiella sparandet i socialförsäkringssektorn beror nästan uteslutande på AP-fondernas utveckling. 1983 stagnerade sparandet beroende på den stora ökningen av ATP-utbetalningarna. Den måttliga uppräknningen av det ATP-grundande basbeloppet 1984 samt införandet av löntagarfondsavgiften på 0,2% fr. o. m. den 1 jan. 1984 innebär att sparöverskottet för AP-fonderna beräknas öka kraftigt.

9.4 Den totala offentliga sektorn

Den offentliga sektorns storlek kan belysas på många olika sätt. I nedanstående tablå redovisas några mått med värden för år 1983

Andelen sysselsatta vid offentliga myndigheter:	31,9%
Offentlig konsumtion och investering som andel av BNP:	35,0%
Offentliga inkomster ¹ i förhållande till BNP:	62,6%
Offentliga utgifter ¹ i förhållande till BNP:	67,7%
Finansiella sparandeunderskottets som andel av BNP:	5,1%

¹ Offentliga inkomster och utgifter har beräknats med interna betalningsströmmar bortnettade.

Det totala antalet sysselsatta i statliga myndigheter inkl. värnpliktiga var 307 400 år 1983. Inom kommunala myndigheter var samtidigt 1 046 900 personer sysselsatta. Utvecklingen av den offentliga sysselsättningen 1983 och 1984 framgår i avsnitt 9.1 för staten och i avsnitt 9.2 för kommunerna, samt i avsnitt 5.2.

Den offentliga sektorns totala konsumtion och investeringar framgår av tabell 9:5. Den offentliga konsumtionen som under 1970-talet ökade med 3,2% i genomsnitt har under 1982 och 1983 ökat med mindre än en procent. Utvecklingstakten beräknas ligga kvar på denna nivå 1984.

De totala offentliga investeringarna ökade kraftigt i volym mellan 1982 och 1983. Detta berodde på kraftiga ökningar av investeringarna i statliga myndigheter och affärsverk. De största ökningarna noterades för vattenfall, televerket, SJ och luftfartsverket.

De offentliga investeringarna beräknas minska i volym 1984. Det är staten som svarar för denna minskning. Särskilt gäller detta de statliga affärsverken, vilket beror på att de stora investeringsprojekt som pågick under 1983 inom vattenfall, SJ och luftfartsverket nu är färdiga. De investeringsstimulerande åtgärder som beslutades under hösten 1983 bidrar till en ökning av investeringsvolymen på ca 2,5 procentenheter för staten och drygt 3 procentenheter för kommunerna 1984. De åtgärder som föreslås i föreliggande proposition för att ytterligare stimulera byggnadsinvesteringarna har beaktats. De motsvarar en ökning av statliga investeringar med en procentenhet och kommunala investeringar med 1,6 procentenheter för år 1984. Åtgärderna redovisas utförligare i kapitel 1.

Tabell 9:5 Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar 1981–1984

	Milj. kr., löpande priser				Volymförändring, %		
	1981	1982	1983	1984	1981– 1982	1982– 1983	1983– 1984
Statlig konsumtion	48 972	51 609	54 096	56 730	-3,0	-3,1	-1,1
Socialförsäkringssektorns konsumtion	2 524	2 686	2 821	2 940	2,2	-4,2	-1,6
Kommunal konsumtion	118 262	130 540	146 796	159 430	2,2	2,6	1,8
Offentlig konsumtion	169 758	184 835	203 713	219 100	0,7	0,9	1,0
Statlig investering ¹	17 118	16 952	19 270	20 210	-9,7	2,0	-2,0
Socialförsäkringssektorns investeringar	54	76	77	90	30,6	-7,8	5,7
Kommunala investeringar ¹	18 656	18 832	20 221	21 700	-5,6	-1,3	1,1
Offentliga investeringar	35 828	35 860	39 568	42 000	-7,5	0,2	-0,4
därav: myndigheter	18 639	19 107	21 174	22 970	-4,4	2,3	2,1
Summa offentlig sektor	205 586	220 695	243 281	261 100	-0,7	0,8	0,8

¹ Inkl. affärsverk samt statliga och kommunala bolag exkl. bostadsinvesteringar.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

I tabell 9:6 redovisas den offentliga sektorns inkomster och utgifter 1981–1984. Transaktionerna mellan de tre delsektorerna har eliminerats varför tabellen endast visar transaktionerna mellan den offentliga sektorn och samhällsekonomin i övrigt.

Tabell 9:6 Den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter 1981–1984

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1981	1982	1983	1984	1981– 1982	1982– 1983	1983– 1984
1 Inkomster	346 055	382 307	435 163	477 160	10,5	13,8	9,5
1.1 Skatter	205 619	227 497	261 096	289 160	10,6	14,8	10,5
1.2 Socialförsäkringsavgifter	85 833	86 720	95 608	102 780	1,0	10,2	7,5
1.3 Övriga inkomster	54 603	68 090	78 459	85 220	24,7	15,2	8,5
2 Utgifter	374 187	422 111	470 831	505 330	12,8	11,5	7,5
2.1 Transfereringar	180 720	212 869	241 290	258 220	17,8	13,4	7,0
2.1.1 Till hushåll	111 584	122 381	137 164	144 710	9,7	12,1	5,5
2.1.2 Till företag inkl. livsmedels- och bostadssubventioner	34 143	42 613	48 271	43 720	24,8	13,3	-9,5
2.1.3 Till internationell verksamhet	4 222	4 379	4 753	5 470	3,7	8,5	15,0
2.1.4 Räntor	30 771	43 496	51 102	64 320	41,4	17,5	26,0
2.2 Konsumtion	169 758	184 835	203 713	219 100	8,9	10,2	7,5
2.3 Investeringar	23 787	24 413	26 072	28 060	2,6	6,8	7,5
2.4 Köp och försäljning av fastigheter	- 78	- 6	- 244	- 50			
3 Finansiellt sparande	-28 132	-39 804	-35 668	-28 170			
4 Över statsbudgeten finansierad utlåning	12 105	13 758	15 430	13 830			

Källa: Finansdepartementet.

Investeringar i tabell 9:6 omfattar till skillnad från tabell 9:5 ej investeringar i statliga affärsverk och bolag. Merparten av dessa investeringar förs i stället under posten transfereringar till företag.

Sedan 1978 har hela den offentliga sektorn uppvisat ett sparandeunderskott. Försämringen i offentliga sektorns finansiella sparande är i sin helhet att hänföra till staten. 1983 förbättrades det finansiella sparandet väsentligt. Även 1984 väntas en kraftig förbättring vilket förklaras av att statens finansiella sparande förbättras. Socialförsäkringssektorn väntas dessutom öka sitt finansiella överskott. Detta innebär att den offentliga sektorns finansieringsbehov minskade 1983 och väntas fortsätta att minska 1984. Mätt som andel av BNP minskade offentliga sektorns finansiella underskott från 6,4% 1982 till 5,1% 1983 och till beräknade 3,7% 1984.

I vissa sammanhang vill man jämföra den reala utvecklingen av offentliga inkomster och utgifter med BNP och dess utveckling i fasta priser.

	1970– 1979	1980	1981	1982	1983	1984
Inkomster	4,2	2,0	2,8	1,9	4,2	2,8
därav: skatter	3,0	-0,3	1,4	2,0	5,1	3,8
avgifter	8,8	6,9	5,1	-6,8	1,0	0,8
Utgifter	5,9	3,3	4,5	4,0	2,2	0,6
Utgifter exkl. räntor	5,8	1,6	2,7	1,6	1,5	-1,5
därav: staten	5,9	1,3	4,5	5,4	2,5	0,3
staten exkl. stats- skuldräntor	5,7	-1,9	1,2	1,2	1,3	-3,6
socialförsäk- ringssektorn	12,7	5,5	4,3	4,1	4,2	0,8
kommunerna	4,2	4,1	2,3	1,0	1,5	1,5
BNP, proc. volym- förändring	2,0	1,7	-0,5	0,5	2,3	2,8

Anm. De nominella utvecklingstakterna för totala inkomster och utgifter med samtliga interna betalningsströmmar bortnettade har deflaterats med BNP-deflatorn för att kunna jämföras med utvecklingen av BNP i fasta priser. För delsektorerna har de interna betalningsströmmarna medtagits.

De totala offentliga utgifterna ökade under 1970-talet med 5,9% per år, dvs. betydligt snabbare än BNP.

För 1984 väntas de reala utgifterna för offentliga sektorn öka mycket långsamt och utgiftstakten därmed understiga både inkomsttakten och BNP:s volymutveckling. De statliga utgifterna väntas öka ännu långsammare och t. o. m. minska räknat exkl. ränteutgifter.

Som framgår av ovanstående har den reala utgiftsökningen i den offentliga sektorn varit större än BNP-tillväxten under 1970-talet. Som en följd härav har de konsoliderade offentliga utgifterna satta i relation till BNP ökat trendmässigt under 1970-talet, från knappt 45% 1970 till nära 68% 1983. Detta framgår av nedanstående tablå.

Den totala konsoliderade offentliga sektorns andel av BNP

	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Utgifter	43,9	49,6	62,3	65,5	67,8	67,7	66,3
Inkomster	48,3	52,3	58,6	60,6	61,4	62,6	62,6
Skatter + avgifter	40,5	43,7	49,5	51,0	50,5	51,3	51,4

Den totala skattekvoten har ökat från drygt 40% 1970 till drygt 51% 1983.

De totala inkomsterna under samma period har också ökat som andel av BNP om än inte lika snabbt. Från 1977 har de legat i stort sett oförändrade på drygt 60% av BNP medan utgifterna ökat från 59 till knappt 68% av BNP. Detta kan också avläsas i den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande som uppvisat ett stort och snabbt växande underskott (tabell 9:6). Medan inkomst- och skattekvoterna i stort sett förväntas bli oförändrade under 1984 beräknas de totala utgifterna mätta som andel av BNP sjunka.

Utgifterna mätta som andel av BNP har som nämnts ökat mycket snabbt. En stor del av denna ökning avser statens ränteutgifter, vilka ökat från 4 miljarder kr. 1975 till drygt 44 miljarder kr. 1983. I denna sammanställning har de direkta transfereringarna mellan de offentliga sektorerna eliminerats. Hänsyn har dock inte tagits till att staten i allt högre grad har valt att finansiera sitt budgetunderskott via upplåning hos AP-fonderna. Någon bra statistik över hur statens och kommunernas räntebetalningar fördelar sig på olika sektorer i ekonomin finns emellertid inte. Däremot kan man ur AP-fondernas årsredogörelser framläsa hur stora lån som stat och kommun har hos AP-fonderna. 1975 hade staten 12,0 miljarder kr. och kommunerna 7,2 miljarder kr. i lån hos dessa fonder. Med en medelränta (enligt AP-fondernas årsberättelse) på 7% år 1975 torde socialförsäkringssektorns ränteinkomster till ca 1,3 miljarder kr. komma från stat och kommun och borde egentligen ej tas med i den konsoliderade offentliga sektorn. 1983 hade staten lån för 61,3 miljarder kr. och kommunerna 12,5 miljarder kr. hos AP-fonderna. Med en medelränta på 10,8% borde ca 8,0 miljarder kr. av den konsoliderade offentliga sektorns inkomster och utgifter ej medtagas. Detta är en mycket grov metod att uppskatta ränteströmmarna inom den offentliga sektorn. Den tyder emellertid på att den konsoliderade offentliga sektorns inkomst- resp. utgiftsandel av BNP borde vara åtminstone 0,4 procentenheter lägre 1975 och 1,1 procentenhet lägre 1983.

9.5 Beräkning av finanspolitiska effekter

I nationalbudgetarbetet används en relativt enkel modell för att belysa de samlade finanspolitiska effekterna inte bara av statsbudgetens förändringar, utan även av förändringar i kommunernas och socialförsäkrings-

sektorns inkomster och utgifter. Beräkningarna syftar till att belysa hur reala förändringar i de offentliga inkomsterna och utgifterna påverkar BNP i fasta priser.

Förändringar av delposter i de offentliga inkomsterna och utgifterna ger olika effekter på samhällsekonomin. Även om den offentliga sektorns finansiella sparande är oförändrat kan emellertid en finanspolitisk effekt uppstå genom att det sker förskjutningar mellan olika typer av inkomster och utgifter, vilka har olika multiplikativ effekt på samhällsekonomin. Genom att göra antaganden om bl. a. de marginella konsumtions- och importbenägenheterna¹ tas i modellen hänsyn till dessa förhållanden. Till grund för effektberäkningarna ligger således bedömningar av dels importbenägenheterna för privat konsumtion samt för offentlig konsumtion och investering, dels hushållens konsumtionsbenägenhet för olika slags inkomster.

Det aktuella konjunkturläget liksom även efterfrågeökningarnas samsättning påverkar de marginella importbenägenheternas storlek. För 1984 antas den marginella importbenägenheten för privat konsumtion vara 0,35. Hushållens marginella konsumtionsbenägenhet för 1984 har i likhet med tidigare beräkningar förutsatts vara 0,7.

Med dessa antaganden om import- och konsumtionsbenägenheter som grund erhålls ur modellen värden på ett antal multiplikatorer. Därefter kan den totala effekten av förändringar i den offentliga sektorns verksamhet på bruttonationalprodukten räknas fram.

För 1983 lämnade hela den offentliga sektorn en svagt kontraktiv effekt på ekonomin, och för 1984 väntas denna kontraktiva effekt bli relativt kraftig. Detta framgår av tabell 9:7.

Tabell 9:7 Finanspolitiska effekter 1976–1984
Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Staten: direkt effekt	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	-0,1	0,1	-0,2	0,0
indirekt effekt	-0,8	2,8	3,5	2,1	-1,1	0,1	1,3	-1,2	-2,2
Summa	-0,8	2,8	3,7	2,3	-1,0	0,0	1,4	-1,4	-2,2
Kommunerna: direkt effekt	0,7	1,0	0,6	0,9	0,8	0,6	0,3	0,4	0,3
indirekt effekt	-0,1	-0,4	-1,6	0,3	0,5	-0,1	0,1	0,1	-0,1
Summa	0,6	0,6	-1,0	1,2	1,3	0,5	0,4	0,5	0,2
Socialförsäkringssektorn ¹	-0,1	0,3	0,4	0,2	-0,2	0,1	0,1	0,3	-0,1
Totalt	-0,3	3,7	3,1	3,7	0,1	0,6	1,9	-0,6	-2,1

¹ Inkl. allmänna pensionsfonden.

Källa: Finansdepartementet.

¹ Med marginell konsumtions- resp. importbenägenhet avses hur mycket t.ex. hushållen ökar sin konsumtion resp. import vid en viss given ökning av sina inkomster.

Av tabell 9:8 framgår något utförligare hur olika delposter i den offentliga sektorns inkomster och utgifter bidrar till den totala finanspolitiska effekten för 1980–1984.

1982 hade *staten* en expansiv effekt på ekonomin genom kraftigt ökade utgifter för industripolitiska åtgärder och räntor på statsskulden. De senare gav trots sin låga multiplikatoreffekt ett relativt stort bidrag till den totala effekten.

Ökningen av ränteutgifterna medförde visserligen en viss expansiv effekt även 1983. Denna motverkades dock helt genom den stora kontraktiva effekten som ökningen av de indirekta skatterna medförde.

Även 1984 uppvisar *staten* en kontraktiv effekt, huvudsakligen betingad av den långsamma utvecklingen av transfereringarna. Detta beror på neddragningar av industristödet och långsammare utveckling av utbetalda pensioner. Även ökningarna av de indirekta skatterna bidrar till denna effekt.

För *kommunerna* innebär framför allt ökningen av den kommunala konsumtionen expansiva finanspolitiska effekter för samtliga år under perioden 1976–1984.

Tabell 9: 8 Finanspolitiska effekter 1980–1984
Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1980	1981	1982	1983	1984
<i>Staten</i>					
Inkomster	-0,2	0,1	0,1	-1,8	-0,8
därav: direkt skatt	0,3	0,9	0,0	-0,4	-0,3
indirekt skatt	-0,3	-0,6	0,1	-0,9	-0,6
Utgifter	-0,8	-0,1	1,3	0,4	-1,4
därav: transfereringar m. m.	-1,0	0,4	1,2	0,8	-1,2
konsumtion	0,0	-0,2	-0,5	-0,5	-0,2
investeringar	0,2	-0,3	0,6	0,1	0,0
Summa <i>staten</i>	-1,0	0,0	1,4	-1,4	-2,2
<i>Kommunerna</i>					
Inkomster	-0,1	-0,1	0,1	0,0	-0,2
därav: skatter	0,3	-0,1	-0,2	0,0	-0,1
Utgifter	1,4	0,6	0,3	0,5	0,4
därav: transfereringar	0,0	0,0	0,1	-0,1	0,0
konsumtion	1,1	0,7	0,4	0,8	0,5
investeringar	0,3	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1
Summa <i>kommunerna</i>	1,3	0,5	0,4	0,5	0,2
<i>Summa offentlig sektor</i>	0,1	0,6	1,9	-0,6	-2,1

Anm. Ränteutbetalningar för utländska lån antas ej ge någon finanspolitisk effekt.

Källa: Finansdepartementet.

10 Kreditmarknaden¹

Utvecklingen på kreditmarknaden kan fr. o. m. 1978 sägas ha kommit att domineras av statens tilltagande upplåningsbehov. Som framgår av diagram 10: 1 växte statens budgetunderskott, uttryckt som procent av bruttonationalprodukten, snabbt 1977–1978. Trots en betydande statsupplåning utanför banksystemet blev bankerna i hög grad indragna i budgetfinansieringen. En väsentlig del av budgetunderskottet slog igenom på likviditeten inom såväl banksystemet som samhällsekonomin i övrigt. Penningmängden ökade i snabb takt (diagram 10: 2).

I detta läge med växande statliga budgetunderskott ställdes allt större krav på statsskuldpolitiken. I syfte att neutralisera budgetens likviditetstillskott framstod det som en viktig uppgift att i större utsträckning förlägga statens upplåning till den inhemska marknaden utanför banksystemet.

Under de närmaste åren blev statens likviditetstillskott likväl betydande, trots omfattande upplåning utanför banksystemet (diagram 10: 2). Denna upplåning skedde fram t. o. m. 1981 i huvudsak i allmänna pensionsfonden och hos försäkringsbolagen. Eftersom kapitalmarknadsinstitutens kapacitet växte med mindre belopp än budgetunderskottet, ökade kravet på upplåning från allmänheten. Den 1 juli 1982 introducerades sålunda en ny upplåningsform på den svenska kreditmarknaden, nämligen ett non-bank paper, statsskuldväxlar. De är främst avsedda för företag, kommuner och andra större placerare. Vid starten emitterades växlarna med löptider på 6 och 12 månader. I syfte att bl. a. nå nya finansieringskällor som stiftelser och föreningar introducerade riksgäldskontoret under 1983 även växlar med 18 och 24 månaders löptid. Som framgår av diagram 10: 3 har försäljningen av dessa paper varit omfattande alltsedan introduktionen.

Emissionerna av statsskuldväxlar kompletterades i oktober 1983 med av staten utgivna riksobligationer. Dessa emissioner vänder sig till samma placerarkategorier som statsskuldväxlarna. Syftet med detta instrument är att binda överskottlikviditet under längre tid, 3–7 år. Bankers och fondkommissionärers teckningsrätt inskränker sig till handelslager. Försäkrings- och pensionsinrättningarna får ej inräkna riksobligationer i sina placeringskvoter. I och med den förda statsskuldpolitiken under 1982 och 1983 bröts trenden i de tilltagande likviditetstillskotten från staten (diagram 10: 2).

Åtgärder har även vidtagits för att vidga hushållens medverkan i finansieringen av budgetunderskottet. Fr. o. m. 1 april 1984 införs ett nytt sparsystem, allemanssparandet. Sparandet på rikssparkonto, dvs. konto i bank, skall slussas över till riksgäldskontoret och är således ämnat att direkt bidra till budgetunderskottets finansiering. Hushållens sparande i

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

kapitalsparfonder, den andra sparformen i allemanssparandet, är tänkt att bidra till näringslivets försörjning med riskkapital.

De kreditpolitiska åtgärder som vidtagits under senare år i syfte att neutralisera budgetens likviditetstillskott har, för att förhindra en ytterligare påspädning av likviditeten, fått kompletteras med kreditbegränsande åtgärder. En kreditexpansion till andra sektorer än staten har motverkats via främst likviditetskrav, utlåningsrekommendationer samt utlåningsregleringar för bankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande.

Under 1982 tvingades emellertid riksbanken intensifiera sina kreditbegränsande åtgärder. Bankernas övrigutlåning i svenska kronor översteg vida den av riksbanken rekommenderade tillväxttakten (diagram 10:4). Efter riksbankens ingripande kunde fr. o. m. oktober 1982 en vändning konstateras.

I september 1983 avskaffades likviditetskraven för bankerna, då styrningsinstrumentet hotade att bli ohanterligt. För att reglera utlåningen hade under senare år allt större likviditetskrav ställts. Utlåningsökningen styrs nu med rekommendationer.

Med en fortsatt snabb likviditetstillväxt skapas monetära förutsättningar för en kraftig expansion av efterfrågan på varor och tjänster med åtföljande påfrestningar på bytesbalansen. Vidare kan förskjutningar i kapitalrörelserna gentemot utlandet äga rum. Kreditpolitiken har sålunda fått inriktas på likviditetsdämpande åtgärder för att därigenom motverka tendenser till valutautflöde samt ge incitament till en icke-statlig upplåning utomlands. En begränsning av bankernas utlåningsexpansion i svenska kronor har framstått som nödvändig och den inhemska räntenivån har i högre grad anpassats till det internationella ränteläget.

Under perioden 1979–1982 ökade bytesbalansunderskotten (diagram 10:5). Till följd av bl. a. den kraftiga likviditetstillväxten i ekonomin försvagades samtidigt incitamenten för en icke-statlig utlandsupplåning. Valutautflödet varierade dock avsevärt under loppet av året under såväl 1981 som 1982 och sett över vart och ett av dessa år som helhet skedde under inverkan av vidtagna motåtgärder ett visst privat kapitalinflöde.

Under 1983 förbättrades bytesbalansen betydligt från ett underskott på 22,5 miljarder kr. 1982 till ca 8 miljarder kr. 1983. Samtidigt ägde emellertid stora återbetalningar på äldre utlandslån rum utan att de förfallande lånen omsattes, varigenom en omfattande nettokapitalexport från den icke-statliga sektorn uppstod (diagram 10:5). Hög likviditet i de svenska företagen och ett begränsat behov av nya krediter tillsammans med kursförluster på tidigare upptagna utlandslån har gjort att företagen varit mindre intresserade av att kompensera återbetalningarna genom ny upplåning utomlands. Valutautflödet inom den privata sektorn kom härigenom att uppgå till 13,5 miljarder kr. 1983, som måste täckas genom statlig upplåning (diagram 10:6).

Mot bakgrund av fortsatta likviditetstillskott från statens budget måste kreditpolitiken även under 1984 i hög grad inriktas på att dämpa de olika institutens kreditexpansion. De stramare kreditpolitiska riktlinjerna för 1984 kan därför ses som ett komplement i inflationsbekämpningen.

Den goda likviditeten i företagen tillsammans med en låg aktivitetsnivå i samhällsekonomin har under senare år lett till en begränsad kreditefterfrågan från företagen. Som diagram 10:7 visar har bankernas utestående krediter till företagen för andra ändamål än bostadsbyggande sjunkit från slutet av 1982 till hösten 1983, sett över 12 månader. Bankernas utlåningsutrymme har i stället i hög grad kommit att utnyttjas av hushållen. I syfte att dra ner hushållens andel av kreditutrymmet har riksbanken rekommenderat bankerna att deras övrigutlåning i svenska kronor inte bör öka med mer än 20 % 1984 jämfört med 1981. För helåret 1984 innebär detta en genomsnittlig ökning på 4 % såvida man uppfyllt rekommendationen för 1983, som innebar att den genomsnittliga ökningen av övrigutlåningen skulle begränsas till 15 % jämfört med 1981.

Företagens starka likviditetsställning och den höga avkastningen på finansiella placeringar har under senare år givit utslag i bl. a. finansbolagens utlåningsutveckling (diagram 10:8). I syfte att hålla tillbaka finansbolagens konsumtionskreditgivning infördes för första gången restriktiva kreditpolitiska åtgärder för dessa instituts beviljade kontokortskrediter 1981. Som diagram 10:8 visar, kom finansbolagens utlåning till allmänheten att öka med ca 17 % 1982. Denna accelererande ökningstakt fortsatte under 1983 och kom att uppgå till 30 % att jämföras med en motsvarande ökning för affärsbankerna på drygt 8 %. Reglerna för finansbolagens utlåning har successivt utökats och berör under 1984 förutom de beviljade krediterna även de utnyttjade krediterna, som får öka med högst 5 %. De beviljade krediternas ökningstakt är satt till 4 %. För 1984 gäller även vissa begränsningar för leasing.

I syfte att stimulera företagens och kommunernas utlandsupplåning beslöt riksbanken i slutet av februari 1984 med verkan fr. o. m. 1 mars att sänka kravet på minsta genomsnittliga löptid för dessa sektorer utlandsupplåning från 5 år till 2 år. Beslutet berör endast nya lån, medan oförändrade återbetalningsregler gäller för tidigare upptagna lån.

Som framgår av diagram 10:9 har den av bytesbalansunderskotten föranledda utlandsupplåningen ej åtföljts av någon motsvarande ökning av investeringarna. Underskotten i bytesbalansen vittnar sålunda om ett minskat totalt sparande inom landet. Detta förbättrades under 1983, varvid bytesbalansunderskottet dämpades. Sparandeförbättringen återfinns främst inom den privata sektorn.

10.1 Likviditetsutveckling

Penningmängden

Efter en snabb acceleration i penningmängdens ökningstakt sedan slutet av 1981, med en topp i juni 1982 på 17% räknat över 12 månader, sjönk penningmängdens ökningstakt påtagligt under senare delen av 1982 och låg vid utgången av året på knappt 8%. Penningmängdens tillväxttakt har under 1983 varierat kring 9% (diagram 10: 10). Satt i relation till bruttonationalprodukten, BNP, låg penningmängden på en lägre nivå 1983 jämfört med 1982 men fortfarande på en högre nivå än de närmaste åren dessförinnan.

Beloppsmässigt ökade penningmängden med 31 miljarder kr. 1983, vilket var något mer än 1982 (tablå 1 samt tabell 10: 1 i tabellbilagan; dessa uppgifter avser förändringar under året, medan däremot diagram 10: 10 återger utvecklingen av årsmedelvärden). Valutaavtappningen från de icke-statliga sektorerna var av samma storleksordning 1983 som 1982. Det var framför allt likviditetspåverkan från bankernas utlåning som bidrog till den snabbare penningmängdstillväxten 1983. Statens likviditetstillskott blev samtidigt lägre till följd av en omfattande neutralisering av budgetunderskottets tillskott av likviditet.

Tablå 1 Penningmängden 1981–1983

Miljarder kr., nettoflöden

	1981	1982	1983
Tillskott till penningmängden genom:			
<i>Likviditetsökning inom landet</i>	53	47	52
Staten	48	30	28
utgiftsoverskott	66	81	83
upplåning utanför bankerna (ökning -)	-18	-51	-55
Riksbanken	-3	-5	-3
Banker	8	22	27
prioriterade bostadskrediter	2	10	6
övrig utlåning i sv. kr. ¹	12	12	16
övrigt	-6	-	5
<i>Utlandet</i>	-8	-20	-21
Valutareservens transaktionsförändring	1	-	5
Statlig utlandsupplåning (ökning -)	-9	-20	-26
Penningmängdsökning	45	27	31
Procentuell ökning av penningmängden	14,4	7,8	8,1

¹ Utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande exkl. refinansiering i utlandet.

Källa: Riksbanken.

Vissa likvida tillgångar hos allmänheten

Som framgår av tablå 2 ökade allmänhetens likvida tillgångar i form av banktillgodohavanden, statsskuldväxlar samt riksobligationer med ca 42 miljarder kr. 1983, vilket var något mindre än 1982. En viss omfördelning från statsskuldväxlar till riksobligationer ägde rum under 1983.

Bankernas likvida tillgångar

Bankernas likvida tillgångar exkl. kassakvotsmedel växte med knappt 7 miljarder kr. 1983, vilket var några miljarder kr. mer än 1982 (tablå 3). Likviditetstillskotten disponerades helt för köp av statsobligationer. Dessa placeringar blev under detta år betydande och uppgick till 16 miljarder kr., vilket var mer än dubbelt så mycket som bankernas likviditetsökning. En avsevärd del av obligationsköpen finansierades med lånade medel i riksbanken.

Tablå 2 Allmänhetens banktillgodohavanden och förvärv av vissa statspapper 1981–1983¹

Milj. kr., förändring	1981	1982	1983
Kommuner	2 300	2 300	- 100
Företag	13 000	25 000	16 000
Hushåll	21 100	16 400	11 700
Summa (1)	36 400	43 700	27 600
därav: banktillgodohavanden	36 400	21 400	24 300
statsskuldväxlar	-	22 300	3 300
Riksobligationer (2)	-	-	14 800
Totalt (1)+(2)	36 400	43 700	42 400

¹ Med allmänheten avses kommuner, företag samt hushåll. I banktillgodohavanden ingår inlåning och bankcertifikat. Innehavet av riksobligationer är ej fördelat på sektorer.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken samt statistiska centralbyrån.

Tablå 3 Bankernas likvida tillgångar 1981–1983

Miljarder kr., förändring	1981	1982	1983
<i>Påverkande faktorer</i>	31	2	7
Staten	48	30	28
Utlandet	-8	-20	-21
Övrigt	-9	- 8	-
<i>Bankernas likvida tillgångar</i>	31	2	7
Korta nettofordringar på riksbanken	4	1	-10
Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	-7	4	1
Statsobligationer	34	- 3	16

Källa: Riksbanken.

10.2 Kreditinstitutens utlåning

Kreditgivningen på den organiserade kreditmarknaden¹ (exkl. statens direkta kreditgivning) växte 1983 med 1 miljard kr. till 104 miljarder kr. (tabell 10:3). Det var kreditgivningen till den privata sektorn som ökade, medan statens anspråk på den inhemska kreditmarknaden sjönk med 4 miljarder kr. 1983 till 57 miljarder kr. Till följd av ett kraftigt utflöde av valuta från den privata sektorn kom statens utlandsupplåning att öka med 5,6 miljarder kr. 1983 till 26 miljarder kr.

Bankerna

Som diagram 10:4 visar, accelererade tillväxttakten i bankernas övrigutlåning i svenska kronor, dvs. utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande, successivt från slutet av 1981. Under 1982 översteg den vida den av riksbanken rekommenderade tillväxttakten. Efter åtstramande riksbanksåtgärder inträdde fr. o. m. oktober en retardation i ökningstakten för övrigutlåningen. För 1983 var bankerna rekommenderade att begränsa den genomsnittliga ökningen till 15% jämfört med 1981. Av diagram 10:4 framgår, att den faktiska genomsnittliga ökningen för 1983 låg över den rekommenderade för såväl sparbanker som föreningsbanker. Affärsbankerna som grupp uppnådde visserligen det uppsatta målet men utvecklingen var inte enhetlig mellan bankerna.

Bankernas övrigutlåning blev 1983 2,9 miljarder kr. större jämfört med 1982 och uppgick till 23,2 miljarder kr. (tablå 4). Utlåningen till hushållen var omfattande 1983 och blev även under detta år större än utlåningen till företagen.

Bankernas nettoköp av statsobligationer var betydande under de tre första kvartalen 1983 och uppgick till närmare 30 miljarder kr. under denna period. Under fjärde kvartalet, då likviditetskvoterna för bankerna avskaffades, avyttrade bankerna statsobligationer. Trots likviditetskvoternas avskaffande kom bankernas nettoförvärv av statsobligationer att uppgå till 16 miljarder kr. för helåret (tabell 10:4). Även bankernas nettoköp av bostadsobligationer var omfattande under de tre första kvartalen 1983 för att stanna på drygt 6 miljarder kr. under helåret, vilket var ca 400 milj. kr. mer än åtagandet. Avlyften av byggnadskrediter blev härigenom avsevärda och översteg utbetalningarna av nya krediter varigenom bankernas stock av utestående bostadsbyggnadskrediter kom att minska.

¹ Den inhemska organiserade kreditmarknaden har avgränsats till att omfatta riksbanken, affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker, enskilda försäkringsinrättningar och offentliga försäkringsinrättningar samt allmänhetens placeringar i förlagsbevis och obligationer och dessutom andra statspapper än obligationer.

Tablå 4 Bankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande, s. k. övrigutlåning 1981–1983
Milj. kr., förändring

	1981	1982	1983
<i>Övrigutlåning i svenska kronor</i>			
Kommuner	300	– 100	–800
Företag	3 500	–2 600	5 900
Hushåll	6 900	12 300	11 700
Övriga	1 700	2 400	–100
Summa	12 400	12 000	16 700
<i>Övrigutlåning i utländsk valuta</i>			
Kommuner	300	–	–400
Företag	8 400	5 800	4 600
Övriga	1 600	2 500	2 300
Summa	10 300	8 300	6 500
Summa övrigutlåning	22 700	20 300	23 200
därav: företag	11 900	3 200	10 500
hushåll	6 900	12 300	11 700

Anm. Uppgifterna avser transaktionsvärden.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken och statistiska centralbyrån.

Försäkringsbolagen

De enskilda försäkringsinrättningarnas totala nettoplaceringar på kreditmarknaden växte med 2,7 miljarder kr. 1983 till drygt 22 miljarder kr. Det var såväl försäkringsbolagens nettoköp av bostadsobligationer som deras kreditgivning till företagen i form av reverslån, som ökade med ca 1 miljard kr. vardera.

Allmänna pensionsfonden

Som framgår av diagram 10:11 har sålunda pensionsfondens avgifter mer än väl täckt dess pensionsutbetalningar fram t. o. m. 1981 och det uppkomna överskottet har tillsammans med ränteintäkterna kunnat läggas till kapitalet. Detta avgiftsöverskott har emellertid sedan mitten av 1970-talet successivt avtagit för att 1982 vara nere i noll. Då samtidigt ränteintäkterna steg fortsatte dock fondens kapitaltillväxt att öka. Den ökade takten i pensionsutbetalningarna beror på ett ökat antal pensionärer och högre pensionsbelopp. Under 1983 översteg pensionsutbetalningarna avgifterna med 3 miljarder kr. Samtidigt växte räntenettet i en sådan takt att fondens kapitaltillväxt blev ungefär lika stor 1983 som 1982. Trots den stagnerande kapitaltillväxten 1983 växte fondens kreditgivning med ca 800 milj. kr. detta år. Detta kunde hänföras till ett omslag i fondens återlån. Företagens svaga kreditefterfrågan ledde till att fondens utestående återlån minskade i samband med stora återbetalningar. Det var framför allt fondens placeringar i statsobligationer som ökade. Även deras nettoköp av bostadsobligationer var större 1983 än 1982.

10.3 Den sektorvisa upplåningen

Staten

Statens budgetunderskott uppgick till 83 miljarder kr. 1983, vilket var 2 miljarder kr. mer än 1982 (tablå 5). Företagens svaga intresse av utlandsupplåning föranledde staten att öka sin utlandsupplåning med 6 miljarder kr. till ett nettoinflöde på 26 miljarder kr. Denna ökning tillsammans med en ökad upplåning på marknaden utanför bankerna och i affärsbankerna innebar att statens skuld i riksbanken drogs ner kraftigt.

Under 1983 skedde en förlängning av statens inhemska upplåning. Statens kortfristiga skuld i form av skattkamarväxlar, statsskuldväxlar och lån på dagslånemarknaden minskade med 8 miljarder kr. 1983, trots avsevärda emissioner av statsskuldväxlar (tabell 10: 4). Samtidigt uppgick statens nettoupplåning i form av räntebärande korta och långa obligationslån till 28 miljarder kr., vilket var 15 miljarder kr. mer än 1982. Dessutom emitterades riksobligationer till ett belopp av 25 miljarder kr. Av tabell 10: 5 framgår att intresset för premielån var starkt 1983.

Kommunerna

Enligt s. k. realräkenskaper ökade kommunernas investeringar 1983, samtidigt som deras bruttosparande var oförändrat. Den sålunda redovisade utvecklingen innebar synbarligen att förutvarande finansieringsöverskott hos kommunerna kom att upphöra 1983. Enligt kvartalsvisa finansräkenskaper förekom emellertid ett inkomstöverskott 1983 på 1,7 miljarder kr. (tabell 10: 6). Detta inkomstöverskott tillsammans med kommunernas upplåning disponerades bl. a. för lån till finansinstitut på ca 2 miljarder kr. Vidare ökade kommunerna sina utestående bostadskrediter med 1 miljard kr. Kommunerna köpte även riksobligationer för 700 milj. kr. 1983. De likvida tillgångarna inom kommunsektorn var i stort sett oförändrade detta år.

Tablå 5 Finansiering av statens budgetunderskott
Miljarder kr., nettoflöden

	1981	1982	1983
Budgetunderskott (1+2)	66	81	83
Finansiering i utlandet (1)	9	20	26
Finansiering inom landet (2)	57	61	57
i riksbanken	12	9	-15
i övriga banker	27	1	17
på marknaden utanför bankerna	18	51	55

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

Bostäder

Färdigställandet av lägenheter var lägre 1983 än 1982 och uppgick till 43 300. Även igångsättningen av bostäder minskade med 3 600 till 38 300. Volymmässigt minskade bostadsinvesteringarna med 4,7%, medan den värdemässiga ökningen uppgick till 2,3%. Bostadsinvesteringarna i såväl nybyggda som ombyggda småhus minskade både i volym och värde.

Under 1983 tecknades bostadsobligationslån för närmare 19 miljarder kr., vilket var 3,5 miljarder kr. mer än 1982. Bostadssektorns nettoupplåning på kreditmarknaden kom 1983 att uppgå till ungefär samma belopp som 1982 (tabell 10:7). De större emissionerna av bostadsobligationer under året innebar avlyft i sådan utsträckning att stocken av utestående bostadsbyggnadskrediter sjönk.

Privat sektor exkl. prioriterade bostadskrediter

Den privata sektorns nettoupplåning på den inhemska kreditmarknaden växte med närmare 7 miljarder kr. 1983 till 28 miljarder kr. (tabell 10:8). Samtidigt blev nettoupplåningen utomlands väsentligt lägre och uppgick till 7 miljarder kr.

Företagens utgifter för fasta investeringar växte med ca 6 miljarder kr. 1983. Samtidigt var lagerneddragningen något större 1983 än 1982. Det totala finansieringsbehovet från investeringssidan inkl. företagens köp och försäljning av fastigheter och mark förefaller ha ökat med ca 7 miljarder kr. 1983. Sektorns bruttosparande förbättrades samtidigt avsevärt och täckte mer än väl det ökade finansieringsbehovet från investeringssidan. Företagens finansiella sparande förstärktes betydligt 1983. Denna utveckling stöds av den kvartalsvisa redovisningen av finansräkenskaperna, som sammanställs inom statistiska centralbyrån.

Enligt denna källa förefaller företagens totala upplåning samtidigt ha ökat påtagligt, i synnerhet från finansbolagen, vilket också diagram 10:8 illustrerar. Av tabell 10:2 framkommer att företagens nettoköp av statskuldväxlar blev betydligt lägre 1983 än 1982.

Förbättringen av företagens finansiella sparande, deras ökade totala upplåning samt de lägre nettoköpen av statskuldväxlar 1983 återspeglades i omfattande köp av riksobligationer och aktier från hushållen detta år.

De kvartalsvisa finansräkenskaperna för 1983 pekar på en lägre uppbyggnad av *hushållens* likvida tillgångar detta år jämfört med 1982. Samtidigt förefaller, enligt SCB:s statistik, nettoförsäljningen av börsnoterade aktier ha varit större 1983 än 1982. Statistiken är dock osäker på detta område. Parallellt med denna utveckling ökade hushållens placeringar i premie- och sparobligationer med drygt 3 miljarder kr. till drygt 9 miljarder kr. 1983. Dessutom växte hushållens premieinbetalningar på livförsäkringar (netto). Tillsammans med i första hand en lägre upplåning 1983 än 1982 torde en förbättring av hushållens finansiella sparande ha skett 1983. I denna riktning pekar också nuvarande beräkningar om hushållens inkom-

ter och utgifter. Denna förbättring hänför sig helt till hushållens lägre bostadsinvesteringar 1983. Exkluderas dessa och därmed förknippad upplåning försämrades hushållens finansiella sparande enligt såväl realräkenskaper som de preliminära finansräkenskaperna 1983. Enligt dessa var hushållens nya byggnadskrediter lägre än de avlyfta. Vidare var såväl hushållens nettoupplåning i bostadsinstitut som deras statliga bostadslån lägre 1983 än 1982.

Sammanfattningsvis kan konstateras för 1983 att den offentliga sektorns finansieringsunderskott blev något lägre än 1982 (tablå 6). Även det finansiella sparandet för såväl de finansiella som icke-finansiella företagen förbättrades. Det totala inhemska sparandeunderskottet blev betydligt lägre 1983 än 1982, vilket resulterade i en minskning av bytesbalansunderskottet med ca 14 miljarder kr. till 8 miljarder kr.

10.4 Utblick mot 1984

För 1984 tyder nuvarande beräkningar på att den offentliga sektorns finansieringsunderskott fortsätter att minska. Samtidigt förväntas en viss försämrning i den privata sektorns finansiella sparande. Den totala inhemska sparandebristen förefaller ändå att bli lägre än 1984 än 1983. Underskottet i bytesbalansen beräknas förbättras med närmare 7 miljarder kr. till ett underskott på ca 1,5 miljard kr. 1984.

Trots en förväntad förbättring av *statens* finansiella sparande blir statens totala upplåningsbehov fortsatt omfattande 1984. Då samtidigt en lägre statlig utlandsupplåning eftersträvas jämfört med 1983 ökar statens anspråk på den inhemska kreditmarknaden. Behovet av att förlägga statsupplåningen på den inhemska marknaden utanför banksystemet förstärks således under 1984. Denna ökning avses att komma till stånd genom sedvanliga förvärv av prioriterade statsobligationer från försäkringsbolagen och AP-fonden samt spar- och premieobligationslån hos hushållen. En stor del av upplåningsökningen beräknas därutöver bli täckt genom utgivande av statsskuldväxlar och riksobligationer. Även det nyinförda allemanssparandet kommer att bidra till budgetunderskottets finansiering.

Tablå 6 Finansiellt sparande 1980–1983
Miljarder kr.

	1980	1981	1982	1983
Offentlig sektor	-20	-28	-40	-36
Bostäder	-10	-10	-9	-8
Hushåll	10	9	-1	-2
Finansiella företag	20	26	26	28
Icke-finansiella företag	-19	-11	2	10
Bytesbalans	-19	-14	-22	-8

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

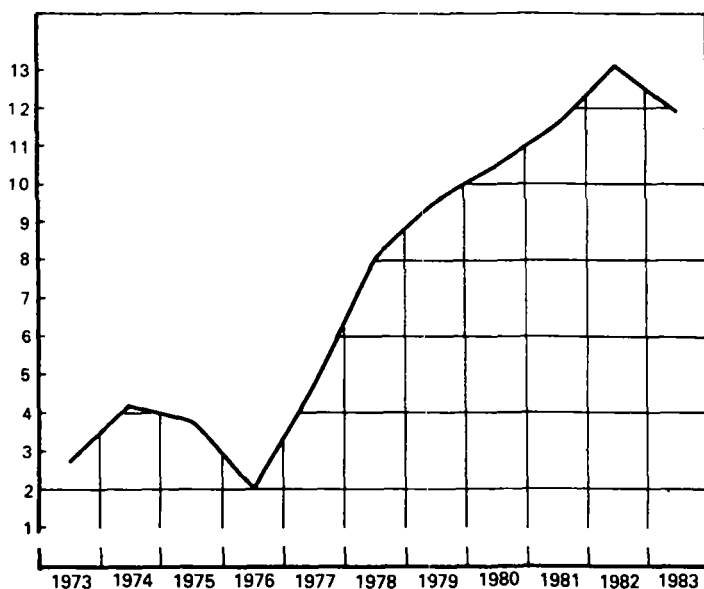
Kommunernas finansiella sparande beräknas försämrats något 1984. Deras finansiella tillgångar torde därvid komma att byggas upp i en lägre takt än 1983.

En fortsatt volymmässig nedgång i bostadsinvesteringarna väntas 1984. I värde beräknas de bli i stort sett oförändrade, vilket indikerar att behovet av bostadsbyggnadskrediter blir ungefär detsamma som 1983.

De icke-finansiella företagens uppgifter för fasta investeringar beräknas bli 11 miljarder kr. större 1984 än 1983. Ett kraftigt lageromslag uppskattas ske från en lagerneddragning på drygt 8 miljarder kr. 1983 till en mindre uppbyggnad 1984. Detta ökade finansieringsbehov förefaller endast till en del bli täckt av ett ökat bruttosparande, vilket indikerar en försämring av företagens finansiella sparande. Sparandeöverskottet förefaller att bli väsentligt lägre 1984 än 1983 inom företagssektorn.

Utvecklingen av företagens finansiella sparande tillsammans med de tillfälliga vinstavsättningarna på räntelöst konto i riksbanken talar för en lägre uppbyggnad av företagens totala finansiella tillgångar 1984.

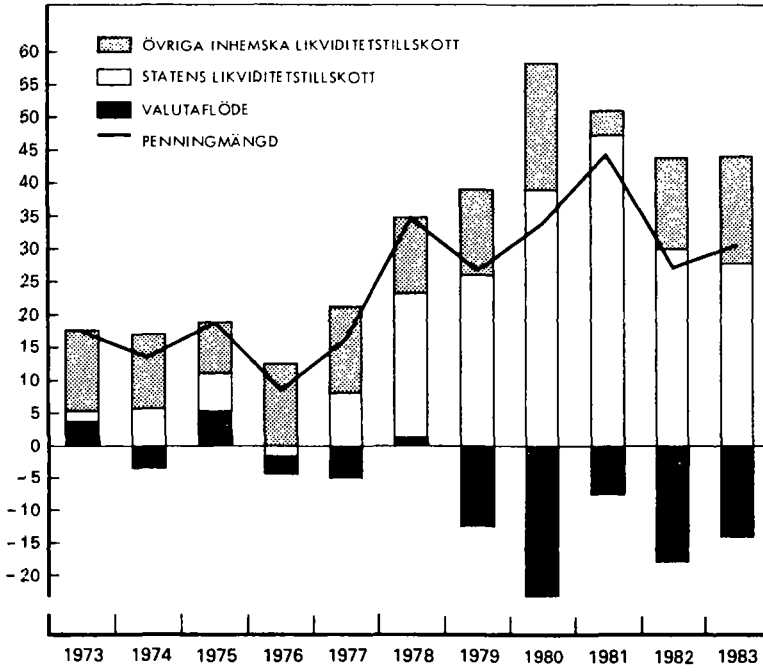
Diagram 10: I Statens budgetunderskott 1973–1983
I procent av BNP

Källor: Riksbanken och riksgäldskontoret.

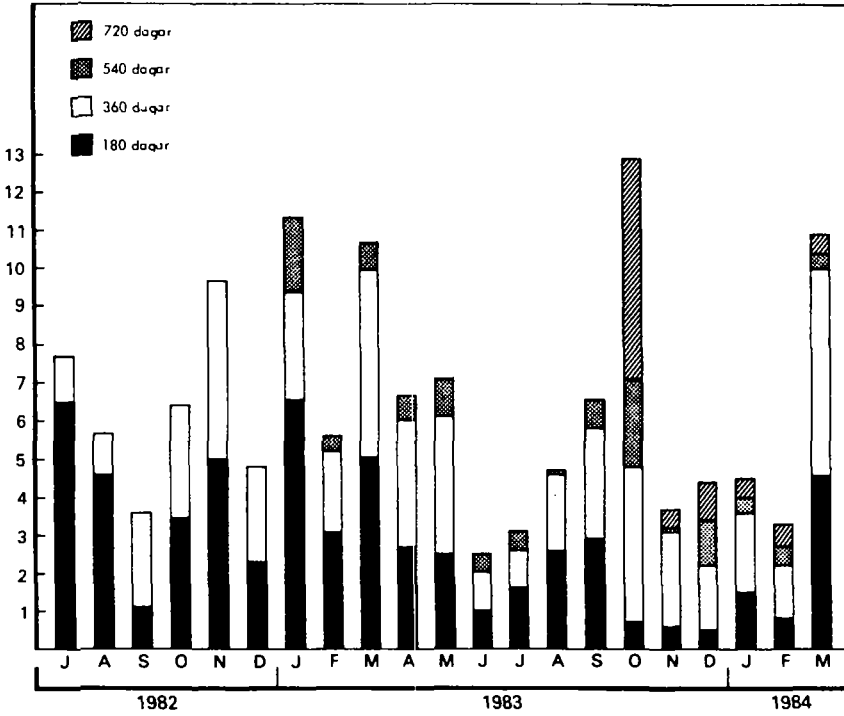
Diagram 10:2 Likviditetstillskott inom landet, valutaflöde samt penningmängd 1973–1983

Miljarder kr., nettoflöden

Källor: Riksbanken och konjunkturinstitutet.

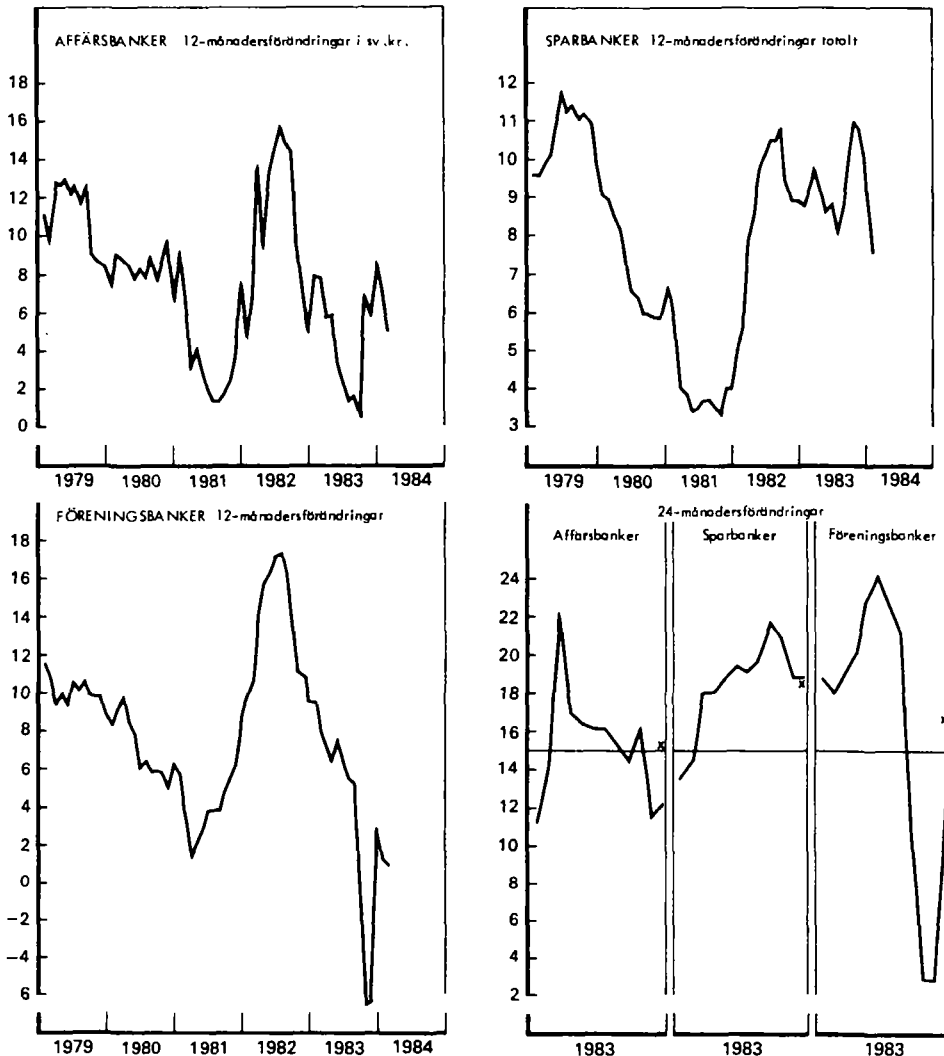
Diagram 10:3 Emissioner av statsskuldväxlar (brutto) 1982–1984
Miljarder kr.

Källor: Riksbanken och konjunkturinstitutet.

Diagram 10: 4 Bankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande 1979-1984¹

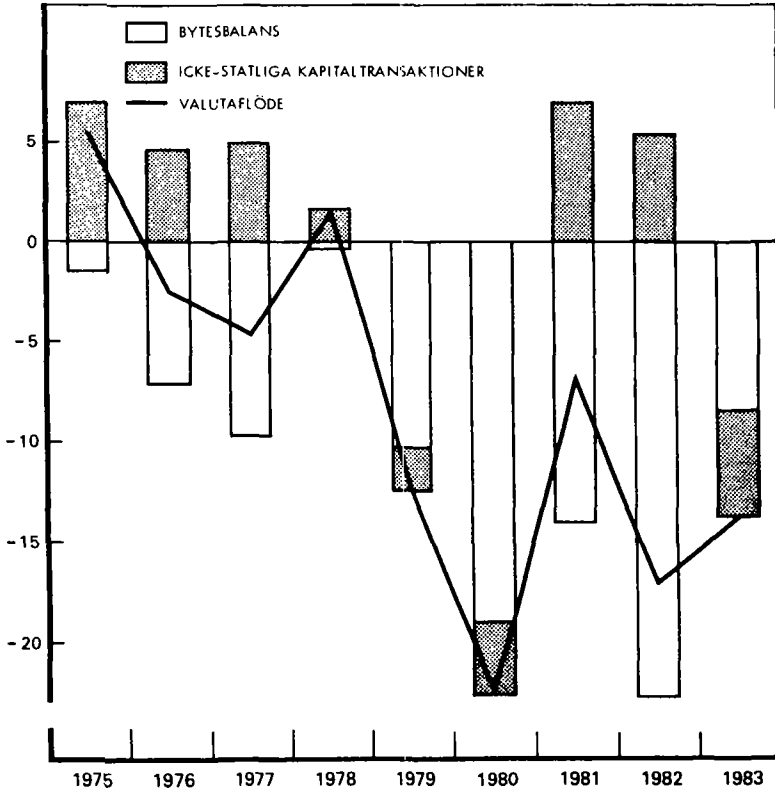
Procent

¹ Enligt utlåningstakets definition för 1983 dvs. övrigutlåning i svenska kronor, fordran på finansbolag samt fordran i svenska kronor på utländsk bank avseende krediter för svensk export och import. Det rekommenderade genomsnittet för denna utlåning är markerad med en linje och det faktiska med ett kryss.

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

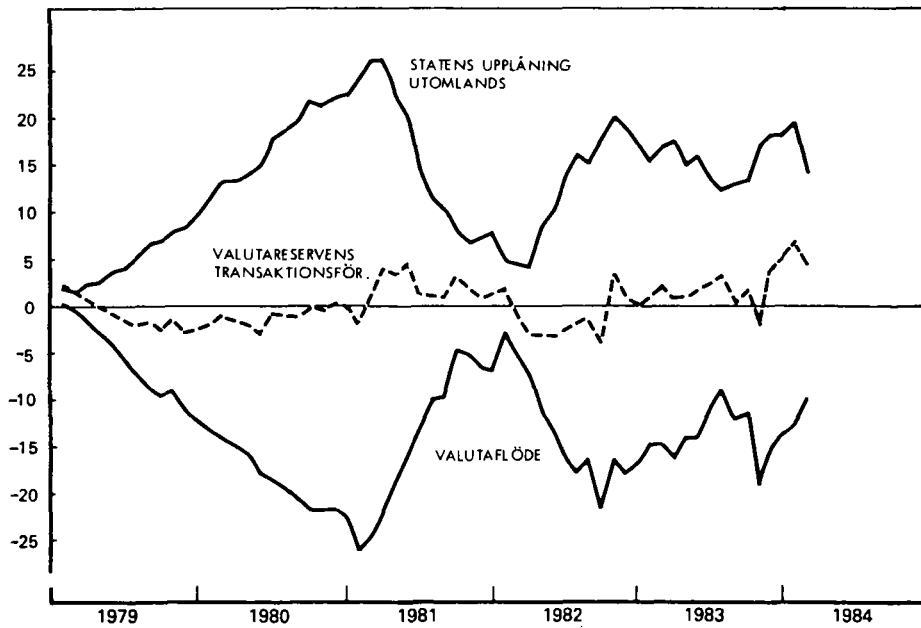
Diagram 10:5 Sveriges bytesbalans, icke-statliga kapitaltransaktioner samt valutaflöde 1975-1983
 Miljarder kr.

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

Diagram 10: 6 Valutaflöde samt statens upplåning utomlands 1979–1984

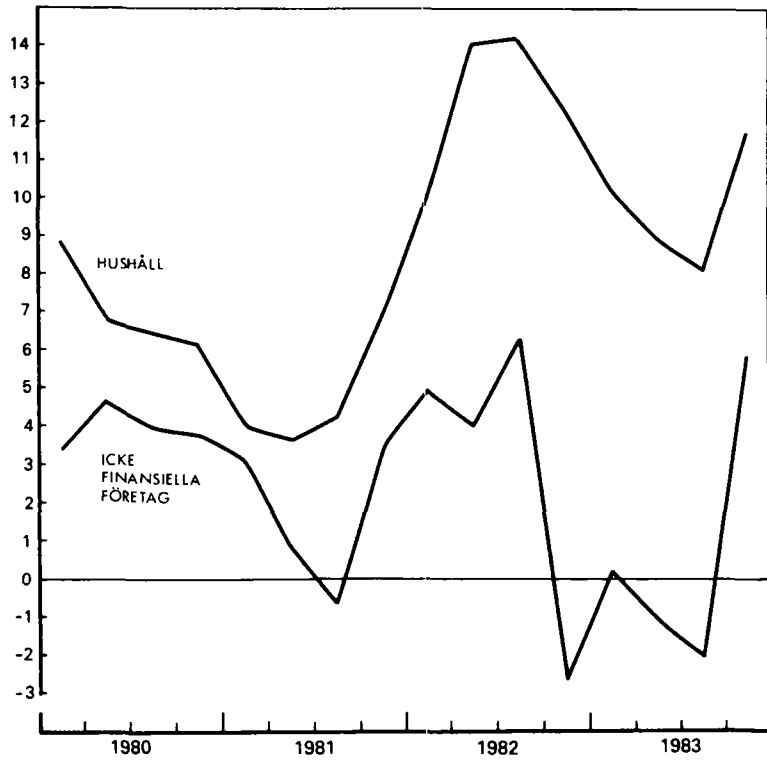
Miljarder kr., 12 månadersförändringar

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

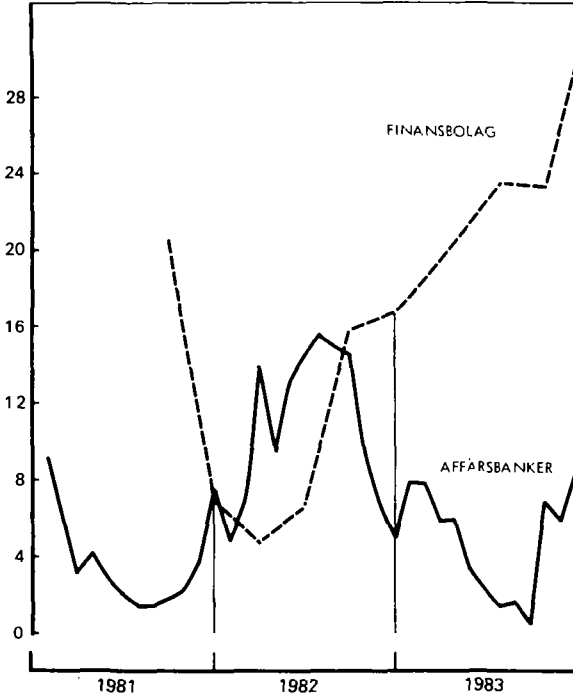
Diagram 10: 7 Bankernas utestående krediter för andra ändamål än bostadsbyggande till företag och hushåll 1980–1983

Miljarder kr., 12 månadersförändringar

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

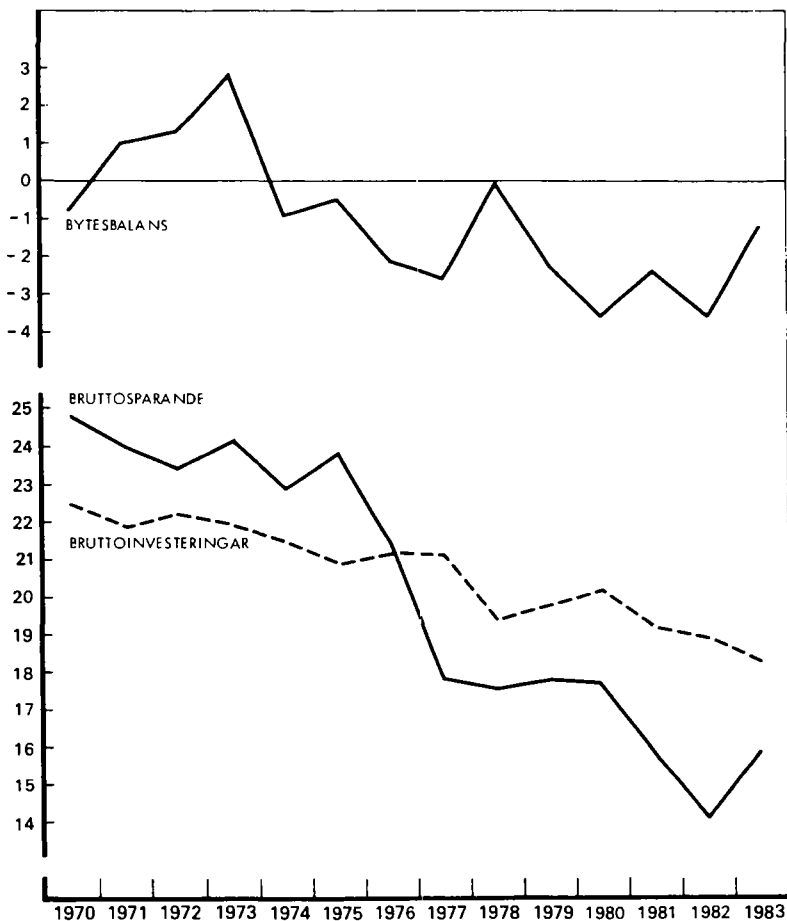
Diagram 10:8 Finansbolagens utestående utnyttjade krediter samt affärsbankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande 1981–1983
 Procentuell utveckling över 12 månader

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken samt statistiska centralbyrån.

Diagram 10: 9 Sveriges samlade bruttosparande och bruttoinvesteringar samt ökningen av fordringar på utlandet (= bytesbalansen) 1970–1983

I procent av BNP

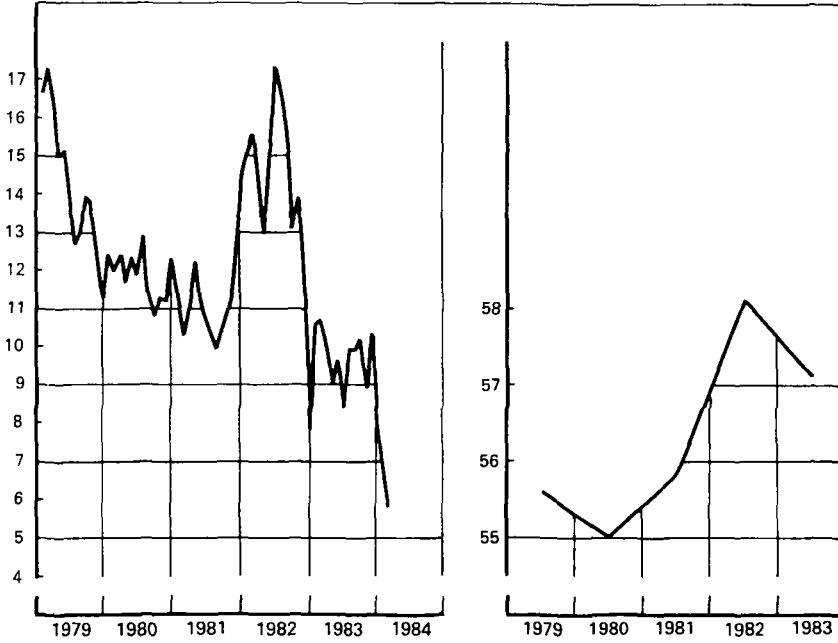

Anm. Bruttoinvesteringarna avser fasta inhemska bruttoinvesteringar. Lagerinvesteringarna ingår inte.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

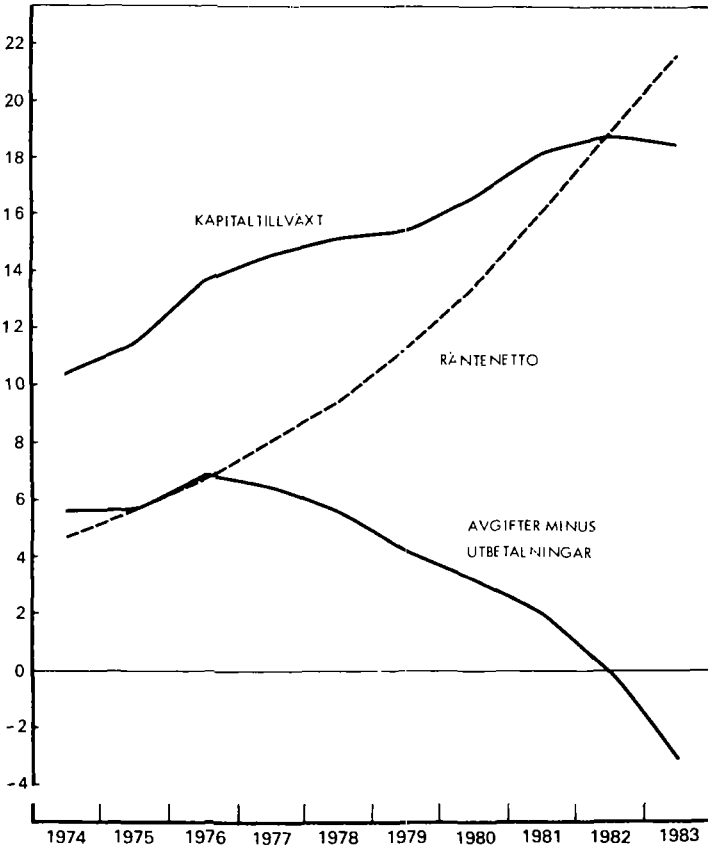
Diagram 10: 10 Penningmängden 1979–1984

Procentuella 12-månadersförändringar resp. årsvisa genomsnitt i procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken samt statistiska centralbyrån.

Diagram 10:11 Allmänna pensionsfondens kapitaltillväxt 1974–1983
Miljarder kr.

Källa: Allmänna pensionsfonden och konjunkturinstitutet.

Tabell 10:1 Penningmängden 1981–1983

Milj. kr., nettoflöden

	1981	1982	1983
<i>Penningmängd, ökning:</i>			
Banktillgodohavanden inkl. bankcertifikat (netto)	42 486	25 793	27 438
Sedlar och mynt	2 475	1 992	3 737
Summa	44 961	27 785	31 175
<i>Tillskott genom:</i>			
Utlandet	- 8 223	-19 935	-20 739
valutareservens transaktionsförändring	1 145	276	5 092
statens utlandsupplåning (ökning -)	- 9 368	-20 211	-25 831
Staten	47 881	30 210	28 343
utgiftsoverskott	66 014	81 517	83 113
inhemsk upplåning utanför bankerna (ökning -)	-18 133	-51 307	-54 770
Riksbanken	- 2 933	- 4 910	- 3 517
investeringskonton (ökning -)	1 549	280	613
övriga riksbankstransaktioner	- 4 482	- 5 190	- 2 904
Banker	8 236	22 420	27 088
prioriterade byggnadskrediter	- 3 284	5 264	837
övrig utlåning i svenska kronor	12 200	11 718	16 361
nettoförvärv av bostadsobligationer	5 165	5 275	6 073
nettofordringar på övriga kreditinstitut	- 1 794	936	959
diverse	- 4 051	- 773	4 532
Summa	44 961	27 785	31 175

Källa: Riksbanken.

Tabell 10:2 Bankernas likvida tillgångar 1981–1983

Milj. kr., förändring

	1981	1982	1983
<i>Påverkande faktorer</i>			
Utlandet	- 8 223	-19 935	-20 739
valutareservens transaktionsförändring	1 145	276	5 092
statens utlandsupplåning (ökning -)	- 9 368	-20 211	-25 831
Staten	47 881	30 210	28 343
utgiftsoverskott	66 014	81 517	83 113
upplåning utanför bankerna (ökning -)	-18 133	-51 307	-54 770
Allmänhetens innehav av sedlar och mynt (ökning -)	- 2 475	- 1 992	- 3 737
Riksbanken	- 5 865	- 5 705	2 808
investeringskonton (ökning -)	1 549	280	613
kassakvotmedel (ökning -)	- 2 932	- 795	6 325
övriga riksbankstransaktioner	- 4 482	- 5 190	- 2 904
Summa	31 318	2 578	6 675
<i>Bankernas likvida tillgångar</i>			
Korta nettofordringar på riksbanken	3 726	1 284	-10 249
Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	- 6 950	4 309	543
Statsobligationer	34 542	- 3 015	16 381
Summa	31 318	2 578	6 675

Källa: Riksbanken.

Tabell 10:3 Kreditmarknaden 1982-1983

Milj. kr., nettoförändring

Långgivare	Låntagare				
	Staten	Kom- muner	Den privata sektorn		
			Prioriterade bostads- krediter	Övrigt	Summa
1982					
<i>A. Svensk marknad</i>					
Riksbanken	8 620	- 4	-1	- 138	8 477
Affärsbanker	792	350	6 389	5 501	13 032
Spar- och föreningsbanker	-1 090	7	3 083	6 938	8 938
Enskilda försäkringsinrättningar	10 124	616	5 407	3 612	19 759
Offentliga försäkringsinrättningar	7 852	616	3 934	4 517	16 919
Allmänheten	35 008	143	-90	1 112	36 173
Summa	61 306	1 728	18 722	21 542	103 298
<i>B. Utlandet</i>					
Genom valutabanker ¹	1 675	50	-	5 750	7 475
Genom mellanhandsinstitut	-	256	-	7 502	7 758
Övrigt	18 536	-205	-	- 630	17 701
Summa	20 211	101	-	12 622	32 934
<i>C. Staten</i>	-	457	5 761	7 019	13 237
Totalt A+B+C	81 517	2 286	24 483	41 183	149 469
1983					
<i>A. Svensk marknad</i>					
Riksbanken	-17 613	-10	-11	271	-14 363
Affärsbanker	14 224	-848	3 328	12 933	29 637
Spar- och föreningsbanker	3 006	-281	1 908	7 564	12 197
Enskilda försäkringsinrättningar	10 378	1 077	6 503	4 510	22 468
Offentliga försäkringsinrättningar	9 057	59	4 867	2 472	16 455
Allmänheten	35 230	89	2 067	564	37 950
Summa	57 282	86	18 662	28 314	104 344
<i>B. Utlandet</i>					
Genom valutabanker ¹	- 102	-400	-	4 600	4 098
Genom mellanhandsinstitut	-	-156	-	4 142	3 986
Övrigt	25 933	299	-	-1 674	24 558
Summa	25 831	-257	-	7 068	32 642
<i>C. Staten</i>	-	400	5 200	10 677	16 277
Totalt A+B+C	83 113	229	23 862	46 059	153 263

¹ Uppgifterna avser valutabankernas utlåning i utländsk valuta till valutainlåning.
Anm. Kurseffekterna är exkluderade i uppgifterna avseende utlandet.

Källa: Riksbanken.

Tabell 10: 4 Bankernas förvärv av prioriterade statspapper och bostadsobligationer samt prioriterade byggnadskrediter 1981–1983

Milj. kr.

	1981	1982	1983
Statspapper	26 600	1 379	17 125
Statsobligationer	34 542	-3 015	16 381
Skattkamarväxlar, statsskuldväxlar samt korttidslån	-7 942	4 394	744
Prioriterade byggnadskrediter netto inkl. mellankrediter	-3 284	5 264	-837
Utbetalda ¹	25 390	28 879	29 271
Avlyft ¹	28 445	23 645	30 003
Prioriterade bostadsobligationer	5 165	5 275	6 073
Åtagande för helåret	5 200	5 200	5 750

¹ Här ingår uppgifter för de större sparbankerna.

Källa: Riksbanken.

Tabell 10: 5 Statens budgetutfall samt upplåningsformer 1981–1983

Milj. kr., nettobelopp

	1981	1982	1983
<i>Budgetutfallet (nettoutg.-)</i>	-66 014	-81 517	-83 113
<i>Upplåning inom landet</i>	56 646	61 306	57 282
Skattkamarväxlar och korttidslån	-715	-886	-29 423
Räntebärande obligationer	53 246	13 424	28 423
Riksoptioner	...	...	25 000
Premieobligationer	300	1 700	4 825
Sparobligationer	3 657	4 148	4 378
Statsskuldväxlar	...	37 810	20 491
Övrigt	158	5 110	3 588
<i>Upplåning utom landet</i>	9 368	20 211	25 831

Anm. För att ernå överensstämmelse mellan uppgifterna för statens upplåning och budgetutfallet har riksgäldskontorets och statsverkets kassaförändringar dragits av från skattkamarväxlar och korttidslån.

Källor: Riksbanken och riksgäldskontoret.

Tabell 10: 6 Kommunernas finansiella sparande 1981–1983

Milj. kr., förändring

	1981	1982	1983
Likvida tillgångar	2 368	2 117	-110
Övriga finansiella tillgångar	2 214	3 824	3 658
Summa finansiella tillgångar (1)	4 582	5 941	3 548
Upplåning totalt	4 970	2 511	1 848
därav: på svensk kreditmarknad	1 402	1 728	86
hos staten	523	457	400
övrig inhemsk upplåning	2 387	225	1 619
i utlandet	658	101	-257
Övriga skulder	-1 053	1 917	...
Summa skulder (2)	3 917	4 428	...
Finansiellt sparande (1)-(2)	665	1 513	1 700

Anm. Med likvida tillgångar avses banktillgodohavanden, innehav av statsskuldväxlar samt kassa och postgiro.

Källor: Riksbanken och statistiska centralbyrån.

Tabell 10: 7 Prioriterade bostadskrediter 1981–1983

Milj. kr., förändring

	1981	1982	1983
Obligationer	19 286	14 525	19 500
därav: banker	5 165	5 275	6 073
enskilda försäkrings- inrättningar	6 817	5 407	6 503
offentliga försäkrings- inrättningar	4 404	3 934	4 868
övriga	2 900	– 91	2 056
Byggnadskrediter banker	– 3 284	5 264	– 837
Korttidslån	1 067	– 1 067	– 1
Summa	17 069	18 722	18 662
Staten	6 161	5 761	5 200
Summa	23 230	24 483	23 862

Källa: Riksbanken.

Tabell 10: 8 Den privata sektorns upplåning på kreditmarknaden samt hos staten 1981–1983¹

Milj. kr., nettobelopp

	1981	1982	1983
A. Svensk kreditmarknad			
Obligationer och förlagslån	3 187	4 988	5 200
Direkta banklån	12 512	11 290	17 447
Upplåning hos kreditinstitut	3 724	5 264	5 667
Summa	19 423	21 542	28 314
B. Utlandet			
Genom valutabanker	8 400	5 750	4 600
Genom mellanhandsinstitut	3 597	7 502	4 142
Övrigt	749	– 630	– 1 674
Summa	12 746	12 622	7 068
Totalt A + B	32 169	34 164	35 382
C. Staten	5 421	7 019	10 677
Totalt A + B + C	37 590	41 183	46 059

¹ Exkl. kursförändringar och prioriterade bostadskrediter men inkl. oprioriterade bostadskrediter.

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

Innehåll

1	<i>Sammanfattande översikt</i>	2
1.1	Internationell utveckling	2
1.2	Utvecklingen i Sverige	3
	APPENDIX	
	Delprognoser och arbetsfördelning rörande den reviderade nationalbudgeten 1984	13
2	<i>Den internationella utvecklingen</i>	17
2.1	Allmän översikt	17
2.2	Länderöversikter	22
3	<i>Utrikeshandeln</i>	39
3.1	Exporten	39
3.2	Importen	45
3.3	Bytesbalansen	51
4	<i>Produktionen</i>	58
4.1	Sammanfattning av industriproduktionens utveckling	58
4.2	Utvecklingen inom olika delbranscher	59
4.3	Bruttonationalprodukten fördelad på näringsgrenar	72
5	<i>Arbetsmarknaden</i>	74
5.1	Läget på arbetsmarknaden under 1983 och början av 1984 ...	74
5.2	Arbetsmarknaden 1984	78
6	<i>Hushållens ekonomi</i>	82
6.1	Sammanfattning	82
6.2	Löner	85
6.3	Hushållens disponibla inkomster	87
6.4	Konsumentpriserna	92
6.5	Den privata konsumtionen	95
7	<i>Investeringarna</i>	98
7.1	Sammanfattning av investeringsutvecklingen samt prognos för 1984	98
7.2	Investeringsutvecklingen inom olika områden	102
7.3	Lagerinvesteringarna	112
8	<i>Näringslivets lönsamhet, kostnader och priser</i>	115
8.1	Näringslivets driftöverskott, produktionskostnader och priser	118
8.2	Tillverkningsindustrins vinstutveckling	123
9	<i>Den offentliga verksamheten</i>	128
9.1	Staten	128
9.2	Kommunerna	134
9.3	Socialförsäkringssektorn	136
9.4	Den totala offentliga sektorn	138
9.5	Beräkning av finanspolitiska effekter	141

Prop. 1983/84:150 Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 170

10	<i>Kreditmarknaden</i>	144
10.1	Likviditetsutveckling	147
10.2	Kreditinstitutets utlåning	149
10.3	Den sektorvisa upplåningen	151
10.4	Utblick mot 1984	153

Tabellförteckning

1:1	Finansiellt sparande 1983 och 1984	9
2	Bidrag från olika BNP-komponenter till tillväxten 1972–1974, 1978–1980, 1982–1984	10
3	Försörjningsbalans 1983 och 1984	11
4	Bytesbalans 1982–1984	12
2:1	Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder 1981–1984	18
2	Konsumentprisernas utveckling 1980–1984	20
3:1	Sveriges export av bearbetade varor till OECD-området 1976– 1984	41
2	Sveriges export av bearbetade varor till olika länderområden 1976–1984	42
3	Världsmarknadspriserna för bearbetade varor 1973–1984 ...	43
4	Exportutvecklingen för olika varugrupper 1982–1984	44
5	Importutvecklingen för olika varugrupper 1982–1984	48
6	Nettoimport av råolja och petroleumprodukter 1974–1984 ..	49
7	Bytesbalansen 1980–1984	55
4:1	Industriproduktionens utveckling 1981–1984	58
2	Försörjningsbalans för rundvirke 1982–1984	66
3	Försörjningsbalans för verkstadsprodukter 1982–1984	68
4	Export av varvsprodukter 1982–1984	70
5	Försörjningsbalans för övrig industrisektor 1982–1984	71
5:1	Relativa arbetskraftstal 1970, 1975, 1980–1983	74
2	Sysselsättningsutvecklingen enligt AKU 1980–1983	75
3	Sysselsättningen inom olika näringsgrenar 1982–1983	76
4	Arbetslösheten 1980–1 kv. 1984	77
5	Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1977–1983	79
6	Antal personer berörda av varsel om uppsägningar och permit- teringar 1979–1 kv. 1984	79
7	Produktivitetsutvecklingen inom olika näringsgrenar 1977– 1984	80
8	Produktion, produktivitet och sysselsättning 1984	80
6:1	Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande 1982–1984	82
2	Hushållens köpkraftsförändring 1980–1984	84
3	Lönekostnadsutvecklingen 1969–1984 samt arbetskraftskost- nader för industriarbetare	87
4	Hushållssektorns disponibla inkomster 1982–1984	88

Prop. 1983/84:150 Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 171

5	Inkomstöverföringar till hushåll från offentliga sektorn 1982–1984	89
6	Hushållens direkta skatter, avgifter m. m. 1982–1984	90
7	Realinkomstutveckling efter skatt 1981–1984	92
8	Konsumentprisindex december 1982–december 1983	93
9	Konsumentprisförändringen 1980–1984 uppdelad på komponenter	94
10	Hushållens konsumtionsutveckling 1975–1983	96
7:1	Fasta bruttoinvesteringar 1980–1984 efter kapitaltyp och näringsgren	100
2	Fasta bruttoinvesteringar 1980–1984 inom privat och offentlig sektor	101
3	Antal påbörjade och inflyttningsfärdiga bostadslägenheter 1980–1984	102
4	Bostadsinvesteringar 1982–1984	104
5	Planerade och faktiska förändringar av industrins totala investeringar 1974–1984	106
6	Statliga investeringar 1980–1984	109
7	Kommunala investeringar 1982–1984	110
8	Planerade och faktiska förändringar i primärkommunernas och landstingskommunernas totala investeringar 1974–1984	111
9	Lagervolymförändringar totalt och efter näringsgrenar 1980–1984	114
8:1	Driftsöverskott i vissa delar av näringslivet 1980–1984 samt i hela näringslivet 1980–1982	115
2	Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i vissa delar av näringslivet 1977–1984	117
3	Driftsöverskott inom industrin 1980–1984	119
4	Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i skogsbruket och vissa industribranscher 1977–1984	121
5	Förädlingsvärde i tillverkningsindustrin exkl. varv 1977–1984	123
6	Förenklad resultaträkning och marginaler för tillverkningsindustrin 1977–1984	125
7	Tillverkningsindustrins räntabilitet 1976–1984	126
9:1	Statens inkomster och utgifter 1981–1984	131
2	Industripolitiska åtgärder 1977–1984	132
3	Kommunernas inkomster och utgifter 1981–1984	134
4	Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1981–1984	137
5	Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar 1981–1984	139
6	Den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter 1981–1984	139
7	Finanspolitiska effekter 1976–1984	142
8	Finanspolitiska effekter 1980–1984	143
10:1	Penningmängden 1981–1983	165
2	Bankernas likvida tillgångar 1981–1983	165
3	Kreditmarknaden 1982–1983	166

Prop. 1983/84:150 Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 172

4	Bankernas förvärv av prioriterade statspapper och bostadsobligationer samt prioriterade byggnadskrediter 1981–1983	167
5	Statens budgetutfall samt upplåningsformer 1981–1983	167
6	Kommunernas finansiella sparande 1981–1983	167
7	Prioriterade bostadskrediter 1981–1983	168
8	Den privata sektorns upplåning på kreditmarknaden samt hos staten 1981–1983	168

Diagramförteckning

3:1	Marknadsandelar och relativa priser för Sveriges export av bearbetade varor till OECD-länderna 1972–1984	40
2	Utvecklingen av importen, importvägd efterfrågan och relativpris för bearbetade varor 1972–1984	46
3	Importpris- och volymutvecklingen 1978–1984 totalt och för vissa varugrupper	50
4	Utvecklingen av importens andel av förbrukningen av bearbetade varor samt relativprisutvecklingen 1973–1984	51
5	Handelsbalans och terms of trade 1973–1984	56
4:1	Pappers-, papp- och massaindustrins kapacitetsutnyttjande i Sverige 1978–1984	63
5:1	Arbetskraft och sysselsättning 1978–1984	75
2	Arbetslösa enligt AKU, arbetslösa kassamedlemmar och kvarstående lediga platser 1978–1984	78
6:1	Sparkvoten 1970–1984	83
7:1	Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på näringsgrenar 1975–1984	99
2	Industrins investeringskvot 1971–1984	105
3	Investeringar inom industrin, totalt och uppdelat på branscher 1976–1984	107
4	Totala industrins lagervolymförändring 1972–1984	113
8:1	Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i vissa delar av näringslivet 1972–1984	116
2	Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i skogsbruket och vissa industribranscher 1972–1984	120
3	Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i tillverkningsindustrin exkl. varv 1964–1984	124
10:1	Statens budgetunderskott 1973–1983	154
2	Likviditetstillskott inom landet, valutaflöde samt penningmängd 1973–1983	155
3	Emissioner av statsskuldsväxlar 1982–1984	156
4	Bankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande 1979–1984	157
5	Sveriges bytesbalans, icke-statliga kapitaltransaktioner samt valutaflöde 1975–1983	158

Prop. 1983/84:150 Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 173

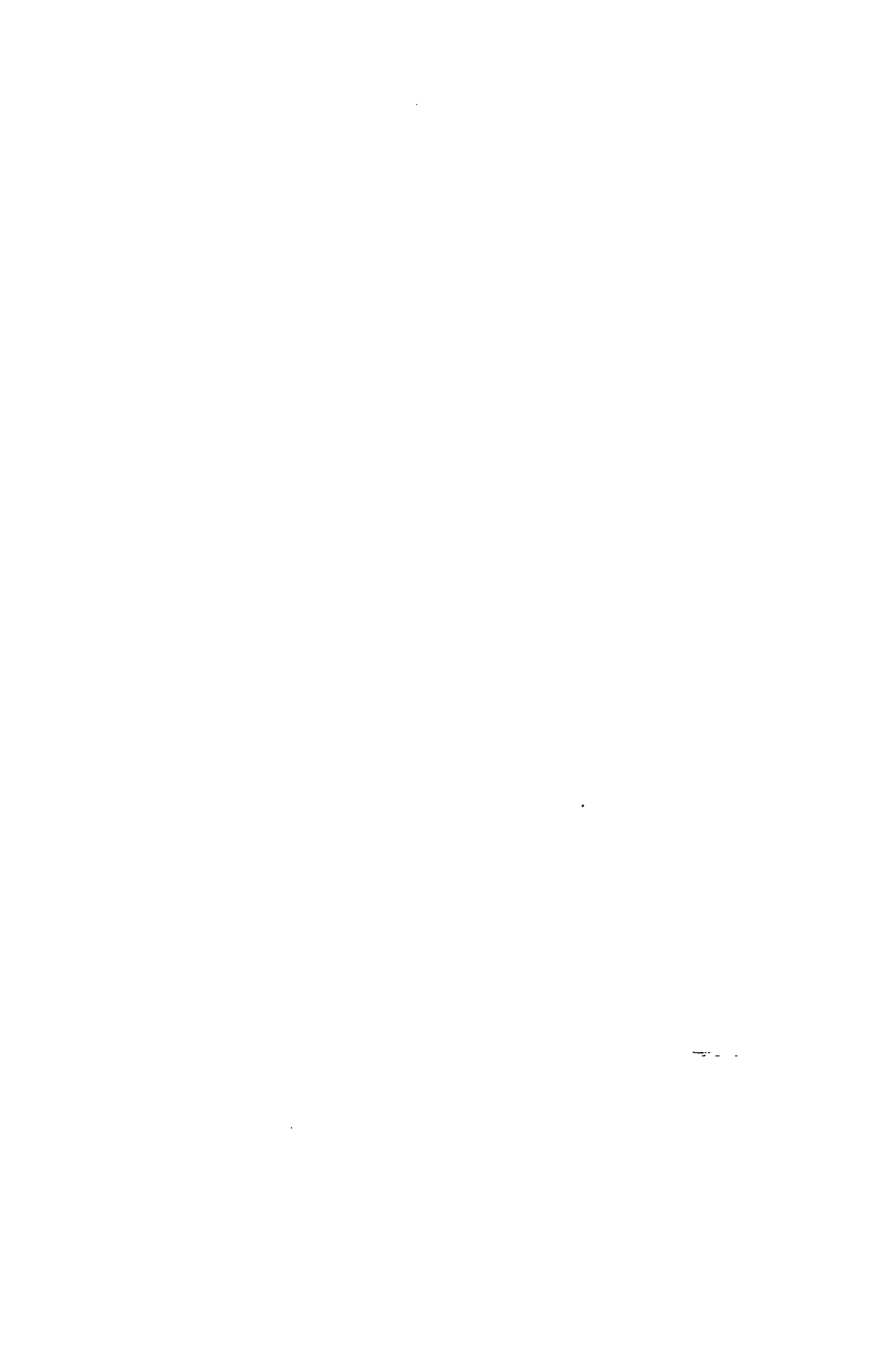
6	Valutaflöde samt statens upplåning utomlands 1979–1984 . . .	159
7	Bankernas utestående krediter för andra ändamål än bostadsbyggande till företag och hushåll 1980–1983	160
8	Finansbolagens utestående utnyttjade krediter samt affärsbankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande 1981–1983	161
9	Sveriges samlade bruttosparande och bruttoninvesteringar samt ökningen av fordringar på utlandet 1970–1983	162
10	Penningmängden 1979–1984	163
11	Allmänna pensionsfondens kapitaltillväxt 1974–1983	164

Långtidsbudget för perioden 1984/85–1988/89

LÅNGTIDSBUDGET FÖR PERIODEN

1984/85—1988/89

Sammanfattning

Inledning

Långtidsbudgetens syfte är att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på fem års sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. I långtidsbudgeten görs inga försök att förutse vilka beslut avseende budgetens inkomster och utgifter som statsmakterna kan komma att fatta under perioden. *Långtidsbudgeten är således varken en plan för den framtida utvecklingen eller en prognos för den mest sannolika utvecklingen. Avsikten med långtidsbudgeten är huvudsakligen att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inte några nya utgiftsåtaganden görs och om skatte- och avgiftsreglerna inte ändras.*

Långtidsbudgeten belyser i första hand statsbudgetens inkomster och utgifter. I appendix I redogörs för den under mars 1983 publicerade långtidsutredningen (SOU 1983/84: 4) som behandlar hela samhällsekonomin.

Beräkningarna av statsinkomsterna baseras i allt väsentligt på oförändrade skatteregler och avgiftssatser i den mån förändringar inte beslutats eller aviserats.

På utgiftssidan omfattar långtidsbudgetens kalkyler de resurser som krävs för att verksamheten skall kunna bedrivas i enlighet med de beslut som statsmakterna redan fattat och de åtaganden som gjorts för framtiden. Däremot har inte några nya åtaganden lagts in i beräkningen.

Beräkningsresultaten är i stor utsträckning beroende av de antaganden beräkningarna baseras på. I årets långtidsbudget har valts att redovisa budgetutvecklingen utifrån två olika antagandestrukturer. På så sätt åskådliggörs tydligt hur olika antaganden långsiktigt påverkar statsbudgetens inkomster och utgifter. Långtidsbudgeten tar däremot inte ställning till vilket av de två alternativen som bäst kommer att förutse den framtida budgetutvecklingen. I det ena alternativet baseras beräkningarna på en lönestegring och en inflationstakt om 5% resp. 3% årligen från år 1985 (lågalternativet). Räntenivån sjunker i detta fall successivt under långtidsbudgetperioden för att slutåret i perioden uppgå till 7%. BNP-tillväxten antas bli 2% årligen. Både löneutvecklingen och inflationstakten antas i det andra alternativet uppgå till 8% från år 1985 (högalternativet). Räntenivån antas under dessa betingelser uppgå till 13%, medan BNP antas vara oförändrad under perioden. Den ekonomiska aktiviteten antas således vara betydligt högre i alternativet med den svagare löne- och inflationstakten än i alternativet med snabb löne- och inflationsuppgång.

På i stort samma sätt som i föregående års långtidsbudget redovisas i år budgetens utgifter och inkomster i verksamhetstermer. Syftet med denna uppdelning är bl. a. att bättre illustrera hur det statliga budgetsaldot byggs upp från skilda aktiviteter såsom rörelsedrivande verksamhet och långivning.

Långtidsbudgetens grundmaterial utgörs av underlag som har tagits fram i första hand inom regeringskansliet. De slutliga bedömningarna och utarbetandet av själva långtidsbudgeten har skett inom finansdepartementets budgetavdelning.

Statsinkomsternas utveckling

Statsinkomsternas utveckling vid givna skattesatser är till stor del beroende av lönesummans utveckling och för de indirekta skatternas del av prisförändringarna. Den statliga inkomstskatten, liksom olika löneskatter, påverkas direkt av bruttoinkomstens utveckling. Andra skatter som t. ex. mervärdesskatten, påverkas indirekt via den privata konsumtionen. Även räntenivån påverkar statens inkomster eftersom statens utlåning till stor del sker över statsbudgeten.

I sammanhanget bör också påpekas att statsinkomsternas utveckling kan uppvisa variationer i tillväxttakten mellan olika år beroende på kassamässiga förskjutningar mellan budgetåren. Detta sammanhänger främst med avräkningssystemet för kommunalskattebidragen. Dessa upp bärs av praktiska skäl av staten och utbetalningarna till kommunsektorn redovisas som en utgift på statsbudgetens inkomstsida.

Under perioden 1978/79–1982/83 ökade statsinkomsterna årligen med 12,3% i löpande priser. Detta kan jämföras med den årliga ökningen av statsutgifterna som under samma period ökade med drygt 15%. Under långtidsbudgetperioden beräknas inkomsterna i löpande priser öka med 3,7% per år i lågalternativet och med 5,3% per år i högalternativet.

Den kraftiga inkomstutvecklingen under perioden 1978/79–1982/83 förklaras till stor del av den höga pris- och löneutvecklingen under dessa år. Även den successivt höjda räntenivån har medfört ökade inkomster främst från bostads- och energisparlån. Under perioden har vidare ett flertal punktskattesatser höjts. Den relativt måttliga ökningstakten vad beträffar inkomstskatten förklaras bl. a. av indexregleringen i skatteskalorna som infördes år 1979.

För den framförliggande perioden har i enlighet med metoderna i långtidsbudgeten inte några skattesatsförändringar eller förändringar i skatteunderlaget anteciperats. Detta förhållande samt att inflations- och lönesummeutvecklingen antas bli relativt låg förklarar att utvecklingstakten skiljer sig så markant mellan den historiska perioden och över långtidsbudgetperioden.

Tabell 1. Statsinkomsternas utveckling

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Inkomster 1984/85 (miljarder kronor)	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89 ¹	
			Löpande priser	
			Lågalternativ	Högalternativ
Inkomstskatt	6,7	61,6	+7,0	+5,5
Socialavgifter	13,5	44,0	+5,3	+8,0
Mervärdesskatt	11,9	55,1	+3,8	+7,5
Övriga indirekta skatter	12,9	40,7	+1,2	+1,2
Ränteinkomster och återbetalning av lån	22,0	16,1	-2,1	+3,1
Övriga inkomster	15,0	25,8	+0,4	+0,8
Totala statsinkomster	12,3	243,3	+3,7	+5,3

¹ I förändringstalen har exkluderats effekterna av den samordnade källskatten och socialavgiftsuppbörden, se avsnitt 3.

I enlighet med långtidsbudgetens beräkningsmetod har i beräkningarna endast beaktats föreslagna och beslutade förändringar i skatteuttagen. Detta innebär t. ex. att punktskatternas andel av försäljningspriset sjunker under perioden. Om punktskatterna skulle höjas i takt med inflationen skulle inkomsterna budgetåret 1988/89 bli ca 5,5 miljarder kronor högre i lågalternativet och ca 15 miljarder kronor högre i högalternativet än vad som beaktats i kalkylerna.

Att skattesatserna antas vara oförändrade under perioden bidrar till att skatteinkomsternas andel av BNP sjunker något under långtidsbudgetperioden. För budgetåret 1984/85 beräknas statsinkomsternas andel av BNP utgöra 31,1%. I slutåret av långtidsbudgetperioden beräknas denna andel ha sjunkit till 28,8% i lågalternativet och till 27,0% i högalternativet.

Statsutgifternas utveckling

Statsutgifterna exkl. statsskuldräntorna ökade i oförändrad pris- och lönenivå med ca 1,4% per år under perioden 1978/79–1982/83. Långtidsbudgetkalkylen resulterar i en minskning med 1,8% årligen i fasta priser. I löpande priser beräknas den årliga ökningstakten exkl. statsskuldräntor till 1,2% i lågalternativet och till 5,4% i det högre alternativet. Den snabbaste utvecklingstakten svarar räntor på statsskulden för. I lågalternativet uppgår utvecklingstakten för statsskuldräntor under perioden till 9,4% per år. Denna, relativt andra delar av statsbudgeten, snabba ökningstakt uppstår trots att räntenivån i detta alternativ successivt antas sjunka under perioden. De ökade kostnaderna för statsskuldräntor förklaras av att statsskulden ökar med drygt 70 miljarder kronor per budgetår. Den markant snabba utvecklingstakten på 18,2% för räntor på statsskulden i det högre alternativet beror såväl på att räntenivån ökar till 13% som att budgetunderskottet ökar till 136,5 miljarder kronor i slutet av perioden.

Tabell 2. Statsutgifternas utveckling fördelade på realekonomiska kategorier

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83		1984/85 (miljarder kronor)	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89		
	Fasta priser	Löpande priser		Fasta priser	Löpande priser	
					Lågalternativ	Högalternativ
Summa statliga konsumtions- och investeringsavgifter	+ 0,7	+10,0	82,3	- 1,4	+ 2,3	+ 6,1
Summa transfereringar därav	+ 0,7	+11,0	151,6	- 1,2	+ 1,9	+ 6,5
Transfereringar till hushåll	+ 1,3	+11,7	78,1	- 0,3	+ 2,0	+ 8,2
Transfereringar till kommunsektorn	- 0,2	+ 9,6	54,0	- 0,3	+ 3,1	+ 4,8
Finansiella transaktioner	+11,4	+22,1	15,2	-17,2	-15,7	-13,4
<i>Summa exkl. stats-skuldräntor</i>	+ 1,4	+11,3	249,0	- 1,8	+ 1,2	+ 5,4
Statsskuldräntor	+39,6	+53,0	61,5 ¹		+ 9,4	+18,2
Totala utgifter	+ 5,1	+15,1	310,5		+ 3,0	+ 8,3

¹ Inklusive 1 miljard kronor i förtida inlösen som beaktats under posten tillkommande utgiftsbehov, netto.

För de statliga konsumtions- och investeringsutgifterna har kalkylerna i löpande priser baserats på de antagna löne- och prisutvecklingarna. Mellan de bägge alternativen uppgår skillnaden i utgifter slutåret för långtidsbudgetperioden till 14,3 miljarder kronor. För transfereringsanslagen har inte lönesummans utveckling samma betydelse som för konsumtionsutgifterna utan kalkylerna i löpande priser baseras i första hand på de två inflationsantagandena. I det högre alternativet antas vidare en låg ekonomisk aktivitet med hög arbetslöshet och hot om företagsnedläggelser som följd. De kostnader av arbetsmarknads- och industripolitisk art som därvid skulle komma att belasta statsbudgeten har schablonmässigt räknats fram och lagts in i kalkylerna. Sammanlagt uppgår skillnaderna i transfereringsutgifter inkl. finansiella transaktioner mellan de bägge alternativen till 32,1 miljarder kronor budgetåret 1988/89. Den stora differensen i antagandet om räntesatsens höjd och förderna av att budgetunderskottets storlek är betydligt större i högalternativet jämfört med lågalternativet medför att skillnaden i ränteutgifter mellan alternativen uppgår till 32 miljarder kronor slutåret i långtidsbudgetperioden. Sammanfattningsvis visar resultaten på den stora betydelse som förutsättningarna har för beräkningsresultaten.

I de senaste årens långtidsbudgetar har studier över automatikens omfattning såväl vad gäller statsbudgeten som vissa delar av socialförsäkringssektorn gjorts. Även i årets långtidsbudget analyseras automatiken i statsutgifterna som dessa redovisades i budgetpropositionen 1984. Anslagen har därvid delats in i tre huvudgrupper:

– utgifter med fullständig automatik

- utgifter som styrs av pris- och löneomräkning
- utgifter som huvudsakligen styrs av separata beslut.

Som redovisats tidigare har olika förutsättningar om löne- och prisutvecklingen stort genomslag i de framtida utgifterna på grund av inslaget i automatiskt verkande regler som finns inbyggda i anslagen. Som ett led i strävan att bryta inflationsförväntningarna beslutade riksdagen under hösten 1983 om ett flertal åtgärder för att minska omfattningen av automatik på statsbudgeten.

Bl. a. beslutades följande ingrepp i indexkopplingarna.

- Följsamheten till flertalet index som påverkar statsutgifternas utveckling begränsade till nivån 4%.
- För statliga konsumtionsutgifter reducerades priskompensationen med den del av prisökningen som kunde beräknas vara hänförlig till devalveringen.

För budgetåren 1983/84 och 1984/85 visar undersökningen att inslaget av fullständig pris-, lön- och volymautomatik uppgår till ca 41%. De åtgärder som vidtagits för att minska graden av automatik på budgeten har till stor del gällt indexkopplingarna under år 1984. Effekten av vidtagna åtgärder har minskat utgifterna för budgetåret 1984/85. Då inga beslut om att efter år 1984 förändra priskompensationen, kvarstår klassificeringen av de utgiftsområden som berörts av avindexeringsbeslut som fullständig automatik. De utgiftsbegränsningar som avindexeringsbesluten lett till återspeglas således inte i undersökningsresultaten med den teknik som här används.

Inom gruppen av utgifter som styrs av volym- och kostnadsutveckling i andra sektorer har regelförändringar genomförts så att en förskjutning mot enbart volymautomatik har skett. Detta innebär en permanent lindring av automatikinslaget på budgeten. Andelen utgifter som styrs av separata beslut har sjunkit något jämfört med budgetåret 1983/84. Denna minskning förklaras huvudsakligen av att televerkets investeringar fr. o. m budgetåret 1984/85 skall finansieras utanför statsbudgeten samt att utgifterna för förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri kraftigt sjunker.

De åtgärder som vidtagits för att minska automatikinslaget på statsbudgeten får även konsekvenser på socialförsäkringssektorn. Som exempel på detta kan nämnas överenskommelsen om ersättningar till sjukvårdshuvudmännen. Denna överenskommelse leder till att en del av ersättningen nu bestäms av antalet invånare i stället för att som tidigare baseras på antalet utförda tjänster. Vidare har utgifterna inom ATP-systemet minskat genom att devalveringens prishöjande effekt räknas av vid fastställandet av basbeloppet för år 1984.

Utöver sedvanliga uppdelningar av statens inkomster och utgifter görs i årets långtidsbudget en uppdelning av statsbudgeten i *verksamheter* som ett komplement till såväl den realekonomiska indelningen som ändamålsklassificeringen. Utgångspunkten är att redovisa de statliga åtagan-

dena avseende såväl inkomster som utgifter i separata verksamhetsdelar som t. ex. rörelsedrivande verksamhet och långivning. En sådan uppdelning belyser statens engagemang för de rörelsegrenar som i andra uppställningar redovisas på ett flertal olika poster på statsbudgeten. Härmed öppnas vissa möjligheter att dels ytterligare identifiera och kvantifiera finansiella problem i den statliga verksamheten och dels bryta ned budgetsaldot på olika verksamhetsgrenar. Konsekvenserna för samhällsekonomin och kreditmarknaden av politiska beslut som innebär aktiva ingrepp i statsbudgeten kan härigenom avläsas tydligare.

Tabell 3. Statsbudgetens inkomster och utgifter fördelade på verksamhetsgrenar
Milj. kr., löpande pris

	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85
1. <i>Traditionell statlig verksamhet</i>				
Inkomster:	150 383	172 503	200 450	222 959
Utgifter:	187 686	205 007	215 844	227 581
Netto traditionell statlig verksamhet	-37 303	-32 504	-15 394	- 4 622
därav				
1.1 <i>Pensioner och social omsorg</i>				
Inkomster: Socialavgifter	61 058	65 526	72 423	76 576
Utgifter: Bidrag m. m.	70 445	76 453	78 921	81 120
Netto pensioner och social omsorg	- 9 387	-10 927	- 6 498	- 4 544
2. <i>Affärsverkens verksamhet</i>				
Inkomster: Överskott	2 163	2 437	2 880	3 078
Avskrivningar	4 387	4 740	5 229	5 515
Utgifter: Investeringar	6 427	7 332	7 841	5 403
Övrigt	1 531	1 715	1 588	1 537
Netto affärsverkens verksamhet	- 1 408	- 1 870	- 1 320	- 347
3. <i>Låneverksamhet</i>				
Inkomster: Återbetalning av lån	2 644	2 978	3 319	3 862
Ränteinkomster	7 432	8 499	9 278	9 731
Aktieutdelning	122	123	142	182
Utgifter: Utlåning och aktieköp	13 038	14 782	13 323	14 982
Rörlig kredit	- 1 242	848	475	- 500
Netto låneverksamhet	- 1 598	- 4 030	- 1 059	- 707
4. <i>Statskuldräntor</i>	27 724	48 196	59 905	61 500 ¹
5. <i>Statsbudgeten totalt</i>				
Inkomster	167 131	191 280	221 298	243 327
Utgifter	235 164	277 880	298 976	310 503
Budgetsaldo	-68 033	-86 600	-77 678	-67 176

¹ Inklusivt 1 miljard kronor som beaktats under posten tillkommande utgiftsbehov, netto.

Statens budgetsaldo

För budgetåret 1984/85 beräknas underskottet enligt det reviderade budgetförslaget komma att uppgå till 67,2 miljarder kronor. Före statskuldräntor beräknas budgetunderskottet uppgå till 6,7 miljarder kronor.

Över långtidsbudgetperioden försämras underskottet i lågalternativet från 67,2 miljarder kronor budgetåret 1984/85 till 74,8 miljarder kronor

budgetåret 1988/89. I högalternativet försämras saldot markant för att i slutåret uppgå till 136,5 miljarder kronor. Som andel av BNP sjunker underskottet i lågalternativet från 8,6% budgetåret 1984/85 till 7,9% budgetåret 1988/89. I högalternativet ökar budgetunderskottets andel av BNP kontinuerligt för att i slutet av långtidsbudgetperioden uppgå till 12,7%.

Tabell 4. Budgetsaldo budgetåren 1978/79—1988/89

Miljarder kronor, löpande priser

Budgetår	Inkomster	Utgifter	Saldo	Saldo i procent av BNP
Utfall				
1978/79	119,7	158,3	- 38,7	8,8
1979/80	132,5	182,5	- 50,0	10,1
1980/81	154,4	214,4	- 60,0	11,0
1981/82	167,1	235,1	- 68,0	11,4
1982/83	191,2	277,8	- 86,6	13,1

Ber. utfall				
1983/84	221,3	299,0	- 77,7	10,7
1984/85	243,3	310,5	- 67,2	8,6

Lågalt.				
1985/86	243,3	315,1	- 71,8	8,7
1986/87	249,3	324,5	- 75,2	8,7
1987/88	260,4	336,4	- 76,0	8,4
1988/89	274,4	349,2	- 74,8	7,9

Högalt.				
1985/86	252,6	325,9	- 73,3	8,6
1986/87	264,1	354,8	- 90,7	9,8
1987/88	275,9	389,5	- 113,6	11,4
1988/89	291,1	427,6	- 136,5	12,7

Under de senaste åren har ett arbete pågått med att rationalisera och effektivisera den ställiga kassahållningen. I samband med att "extraordinära" åtgärder av detta slag genomförs uppstår vanligtvis betydande engångsförstärkningar på statsbudgeten. Det bör dock understrykas att åtgärderna leder till ett minskat upplåningsbehov på sikt, och därmed minskade utgifter för statskuldräntor. Vidare kommer bostadslånen från 1 juli 1985 inte att redovisas på statsbudgeten. Vid en jämförelse över åren bör detta beaktas. Budgetåret 1984/85 beräknas de extraordinära budgetförstärkningarna uppgå till ca 14,4 miljarder kronor, dvs. det underliggande saldot är 14,4 miljarder kronor högre än det kassamässiga saldot. För budgetåret 1985/86 och för budgetperioden därefter beräknas de extraordinära budgetförstärkningarna uppgå till 10 miljarder kronor resp. ca 8 miljarder kronor. Dessa effekter gäller såväl i hög- som lågalternativet.

Som redovisas i tabell 4 beräknas budgetunderskottet för budgetåret 1985/86 i högalternativet endast obetydligt överstiga underskottet i lågalternativet. Detta beror på den snabba lönesummetillväxten som omedelbart får genomslag i skatteunderlaget. Däremot tar det en viss tid innan inflationsuppgången driver upp utgifterna. Detta förklaras av att utgifterna

i många fall styrs av tidigare års inflation. Vidare antas att den lägre inflationstakten i lågalternativet endast på sikt får genomslag på den nominella räntenivån.

Över en längre period innebär hög inflationstakt och stor lönesummetillväxt att budgetsaldot gradvis försämrats. Detta illustreras tydligt i beräkningsresultaten i årets långtidsbudget. Skillnaden i saldo mellan de två alternativen uppgår som redovisas i tabell 4 till 61,7 miljarder kronor för budgetåret 1988/89. Om beräkningarna skulle göras för en lägre tidsperiod än långtidsbudgetperioden skulle denna skillnad sannolikt bli än mer markant.

1 Inledning

1.1 Inriktning och syfte

Syftet med långtidsbudgeten är i första hand att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på längre sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. I årets långtidsbudget sträcker sig beräkningarna fram t. o. m. budgetåret 1988/89.

De samhällsekonomiska förutsättningarna med ett begränsat utrymme för en fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn har inneburit att kraven på en långsiktig bedömning av budgetutvecklingen skärpts. Budgetunderskottets storlek har också lett till att det blivit allt mer väsentligt att analysera de faktorer som styr inkomst- och utgiftsutvecklingen. Dessa förhållanden har beaktats i de senaste årens långtidsbudgetar, vilket också är i linje med långtidsbudgetens syfte, nämligen att utgöra ett underlag för överväganden om budgetpolitikens inriktning.

Beräkningarna utgår från schablonmässigt valda förutsättningar. I årets långtidsbudget har valts att utföra beräkningarna utifrån två olika antagandestrukturer. Detta tillvägagångssätt motiveras av den stora betydelse som antagandena har för beräkningsresultaten. Olika förutsägelser om utvecklingen på t. ex. priser, löner och räntenivå får stora återverkningar på beräkningarna av inkomst- och utgiftsutvecklingen åren framöver.

Långtidsbudgetens beräkningar över statsutgifternas utveckling är en kalkyl över de finansiella resurser som krävs för att av statsmakterna fattade beslut och gjorda åtaganden skall kunna infrias. Statsinkomsterna beräknas med utgångspunkt i oförändrade skatte- och avgiftssatser eller, i tillämpliga fall, redan föreslagna eller beslutade förändringar. Inga försök görs att förutse vilka nya beslut som kan komma att fattas under perioden. *Det hör därför betonas att långtidsbudgeten varken är en plan för den framtida utvecklingen eller en prognos för den mest sannolika utvecklingen. Avsikten med långtidsbudgetkalkylen är endast att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inga nya utgiftsåtaganden görs och inga beslut fattas om ändrade skatte- och avgiftsregler.*

Långtidsbudgeten är således i allt väsentligt en konsekvensberäkning. De slutsatser som dras av dessa konsekvensbeskrivningar är partiella och utvecklas inte till en samhällsekonomisk analys. Detta innebär att den statsfinansiella utveckling som erhålles som ett resultat av beräkningarna kan vara inkonsistent med de antaganden som beräkningarna baseras på.

En stor del av statsutgifterna styrs av automatik. I årets långtidsbudget redovisas omfattningen av automatiken på statsbudgeten något annorlunda än vad som varit fallet tidigare år. I appendix II redovisas för de olika ändamålsgrupperna de faktorer som är mest betydelsefulla för utgiftsutvecklingen.

Långtidsbudgeten baseras på material som tagits fram inom regeringskansliet. De slutliga beräkningarna och utarbetandet av själva långtidsbudgeten har skett inom finansdepartementets budgetavdelning.

1.2 Läsanvisningar

Långtidsbudgeten är uppställd på det sätt som redovisas nedan.

I *kapitel 2* behandlas *beräkningsmetodik* och *antaganden* för långtidsbudgetkalkylerna.

I *kapitel 3* behandlas *statsinkomsternas* utveckling utifrån de två antagandestrukturerna samt deras utveckling under den gångna femårsperioden. En redovisning görs också av statsinkomsternas bruttoomslutning. Vidare ges en särskild redovisning av vissa förändringar inom företagsbeskattningens område.

Kapitel 4 innehåller en sammanfattning av den detaljerade redovisning av *statsutgifterna* uppdelade efter ändamål som återfinns i appendix II. Beräkningarna baseras på den pris- och lönenivå som tillämpades i budgetpropositionen för budgetåret 1984/85. Vidare redovisas utgiftsutvecklingen i fasta priser för den historiska perioden. Detta innebär att en bild ges av volymutvecklingen för olika områden. Dessutom redovisas en beräkning av utgifterna i löpande priser enligt de två antagandestrukturerna. I ett separat avsnitt belyses effekterna av automatiskt verkande regler som finns på budgetens utgiftssida. En realekonomisk fördelning av statsbudgetens utgifter redovisas därefter. I den realekonomiska beskrivningen kommenteras särskilt statsskuldräntornas utveckling.

I *kapitel 5* förs utgifter och inkomster samman i en redogörelse för utvecklingen av *statsbudgetens saldo* under långtidsbudgetperioden. Vidare redovisas kortfattat de huvudsakliga skillnaderna mellan beräkningsresultaten i de två antagandestrukturerna.

En *alternativ redovisning* av statsbudgeten där såväl inkomster som utgifter redovisas med avseende på verksamhetens inriktning återfinns i *kapitel 6*.

En sammanfattning av innehållet i långtidsbudgeten ges i det inledande kapitlet.

I *appendix I* redovisas kortfattat dels innehållet i 1984 års långtidsutredning, dels en jämförelse mellan beräkningsresultaten i långtidsbudgeten och långtidsutredningen.

Den *ändamålsgrupperade uppdelningen* av statsbudgetens utgifter i oförändrad prisnivå redovisas i *appendix II*. Redovisningen i detta appendix innehåller dessutom bl. a. beskrivningar av regelsystem, utgiftsstyrande faktorer och s. k. utombudgetära utgifter.

2 Beräkningsmetod och antaganden

2.1 Beräkningsmetod

Beräkningarna av den framtida *utgiftsutvecklingen* utgår från anslagsbe-
loppen för budgetåret 1984/85 enligt 1984 års reviderade budgetförslag.
Utgifterna är beräknade i samma pris- och lönenivå som i 1984 års budget-
proposition och beräkningarna utgår i enlighet med långtidsbudgettekniken
från utgiftsvolymen (fasta priser).

Följande principer har tillämpats vid bedömningen av hur utgifterna
kommer att utvecklas enligt fattade beslut.

- För ett flertal anslag, t. ex. de s. k. förvaltningsanslagen, har statsmak-
terna inte mer preciserat angett på vilken ambitionsnivå som verksam-
heten skall bedrivas på längre sikt. För dessa anslag har antagits en
oförändrad anslagsnivå i fasta priser.
- För andra anslag styrs utgifterna under perioden av faktorer som på kort
sikt är svåra att påverka. Anslagsutvecklingen för sådana anslag har
beräknats med varierande metoder. En central faktor att ta hänsyn till
vid beräkning av volymutvecklingen av många anslag är förändringar i
befolkningens storlek och sammansättning. Denna påverkar nivån på
anslagen för exempelvis folkpensioner, skolväsende m. m. I beräkning-
arna av utgifterna för dessa anslag ingår en bedömning av effekter av
befolkningsförändringar.
- Vissa anslag styrs av att statsmakterna lagt fast långsiktiga "ramar" för
verksamheten. Som exempel kan nämnas försvarsanslagen. Möjlighe-
terna att påverka volymutvecklingen varierar då med hänsyn till bl. a.
hur lång tid som återstår innan ramarna omprövas.
- Olika typer av avtal styr volymutvecklingen för vissa anslag. Styrande
för anslagsberäkningen under långtidsbudgetperioden är bl. a. avtalspe-
riodens längd och de faktorer som reglerar volymen på den verksamhet
som avtalet gäller.
- Om klara uttalanden om tidsbegränsning av ramar, program, avtal m. m.
foreligger har i långtidsbudgetberäkningarna antagits att utgifterna bort-
faller när programmet etc. upphör. I övriga fall har i regel schablonmäs-
sigt antagits att utgifterna för de olika ändamålen kvarstår på oförändrad
årlig nivå under hela långtidsbudgetperioden.

- Vissa anslag styrs av bidragsregler som medför en mer eller mindre automatisk utgiftsutveckling. Bidragsreglerna anger vilka individer eller verksamhetsområden som är bidragsberättigade. Bidragen kan utgå i form av ett visst belopp per bidragsberättigad individ, som en andel av kostnaden för en viss tjänst eller kan i vissa fall utgå i förhållande till bidragsmottagarens inkomst. Det styrande inslaget för volymen i ett sådant system är framför allt de faktorer som ger antalet bidragsberättigade.
- Beräkningen av utgifterna för arbetsmarknads- och näringspolitik i fasta priser har gjorts med utgångspunkt från att inga större nya utgiftsåtaganden görs under långtidsbudgetperioden. Samtidigt faller medel för tillfälliga insatser bort under perioden. Kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken i fasta priser har beräknats med utgångspunkt i den nivå som föreslogs för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i 1984 års budgetproposition. Vid omräkningen till löpande priser har beaktats att de olika antagandebilderna medför olika stora behov av främst arbetsmarknadspolitiska insatser.

Med utgångspunkt i beräkningarna av utgiftsutvecklingen i fasta priser beräknas utgiftsutvecklingen i löpande priser. Dessa beräkningar görs med hjälp av antaganden om den framtida utvecklingen av priser, löner m. m. I årets långtidsbudget redovisas beräkningen i löpande priser utifrån de två antagandestrukturer som redovisas i avsnitt 2.2.

I regeringens årliga anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar avseende budgetåret 1985/86 sägs att myndigheterna skall utgå från och redovisa konsekvenserna av en real anslagsminskning på 10% under perioden 1985/86–1989/90. Under långtidsbudgetperioden har motsvarande reala anslagsminskning lagts in i den beräkning för förvaltningsanslag som görs i löpande priser.

Beräkningarna i långtidsbudgeten av *inkomsterna* grundar sig på antaganden om bl. a. lönesummans och prisernas utveckling. Inkomstskatter, socialavgifter och mervärdeskatt styrs bl. a. av utvecklingen av dessa variabler. Vidare har beslutade och föreslagna förändringar av skatteregler beaktats. Vad gäller punktskatter innebär långtidsbudgetmetoden att skattesatserna antas ligga kvar i nominella termer, dvs. någon justering av skattesatserna med hänsyn till prisutvecklingen har inte lagts in.

I kapitlet om statsutgifterna redovisas den historiska utgiftsutvecklingen 1978/79–1982/83 i fasta priser. Omräkningen till fasta priser har skett med index för prisutvecklingen för relevanta varor/tjänster.

2.2 Antaganden

Syftet med långtidsbudgeten är att ge en bild av konsekvenserna på statsbudgeten av fattade beslut och existerande regelsystem. För att genomföra beräkningar av utgifts- och inkomstutvecklingen krävs antagan-

den om den framtida utvecklingen av olika centrala ekonomiska variabler. T. ex. krävs antaganden om befolkningsutvecklingen, antalet elever i skolan, antalet inskrivna barn i barnomsorgen etc. Förutom dessa antaganden om framtida volymutveckling, krävs även antaganden för pris-, löne- och ränteutvecklingen fram t. o. m. år 1989.

Mot bakgrund av den stora betydelse som antagandestrukturen har för beräkningsresultaten redovisas i årets långtidsbudget två olika beräkningar i löpande priser baserade på två schablonmässiga antagandestrukturer. Den ena belyser statsbudgetens utveckling om löne- och prisstegringarna hålls på en låg nivå. I det andra alternativet redovisas utvecklingen i ett alternativ med betydligt högre pris- och lönestegring. I detta alternativ antas den allmänna ekonomiska utvecklingen komma att bli betydligt sämre än i alternativet med låga pris- och löneökningar.

I långtidsbudgetens *lågalternativ* förutsätts att timlöne- och lönesummeökningarna under åren 1985–1989 blir ca 5% årligen och att konsumentpriserna stiger med ca 3% per år. BNP-tillväxten antas bli 2% årligen. Vidare antas en successivt sjunkande nominell räntenivå så att realräntan under slutåret 1989 uppgår till ca 4%.

I långtidsbudgetens *högalternativ* förutsätts att de årliga ökningarna av timlön, lönesumma och priser uppgår till ca 8% under åren 1985–1989. BNP antas vara oförändrad under perioden samtidigt som realräntan förutsätts bli högre än i lågalternativet, ca 5% år 1989.

3 Statsinkomsterna

3.1 Inledning

Statsinkomsternas utveckling påverkas i hög grad av den ekonomiska tillväxten, eftersom en ökad produktion på lång sikt normalt innebär en ökad sysselsättning och reallöneökningar och därmed sannolikt även ökad konsumtion. Dessa faktorer påverkar statsinkomsterna på olika sätt. Den ökade sysselsättningen och löneutvecklingen påverkar främst inkomsterna från inkomstskatt och lagstadgade socialavgifter, medan den ökade konsumtionen främst påverkar mervärdesskatt och punktskatter. Utvecklingen under 1970-talet visar på dessa samband. Under 1970-talets första hälft ökade statsinkomsterna i fasta priser med ca 4% per år till följd av dels höjda skattesatser, dels den ekonomiska tillväxten. De följande åren under decenniet kom inkomsterna reallt sett att stagnera, eftersom den avtagande ekonomiska tillväxten under senare delen av 1970-talet innebar att statsinkomsterna reallt sett inte nämnvärt kunde öka vid oförändrat skattetryck.

Framställningen i det följande är i huvudsak uppdelad efter statsbudgetens uppställning av statsinkomsterna på statsbudgeten. De inkomstslag som särskilt belyses är: skatt på inkomst, realisationsvinst och förmögenhet (inkomstskatt) som dessutom delats upp i fysiska och juridiska perso-

ners skatt; lagstadgade socialavgifter samt indirekta skatter. Inkomsterna under dessa inkomstslag svarar för ca 80% av de totala statsinkomsterna.

Under de senaste åren har stora förändringar inom företagsbeskattningen ägt rum. Dessa förändringar kommer direkt eller indirekt att påverka inbetalningen av olika slags skatter från juridiska personer. Att beräkna företagens skatteinbetalningar till statsbudgeten över långtidsbudgetperioden är behäftat med betydande svårigheter när skattereglerna förändras. I avsnittet om inkomstskatt belyses därför de förändringar som nyligen beslutats eller föreslagits och de konsekvenser som dessa har för beräkningen av skatt från juridiska personer.

Beräkningarna utgår från de två olika alternativ för pris- och löneutvecklingen som tidigare presenterats. Resultaten sammanfattas i ett särskilt avsnitt. Avslutningsvis redovisas bruttoomslutningen på budgetens inkomstsida för att belysa de stora avdragsposter (utgifter), som redovisas över inkomstsidan på statsbudgeten.

Regeringen har nyligen föreslagit (prop. 1983/84: 167) en samordnad och månatlig uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgifter. Förändringen avses träda i kraft den 1 januari 1985. Förslaget innebär att uppbörden av källskatt för sex av årets månader kommer att tidigareläggas en månad jämfört med nuvarande system. Samtidigt kommer uppbörden av arbetsgivaravgifter likaledes för sex månader att senareläggas en månad.

Den sammanlagda nettoeffekten blir emellertid att källskatt och arbetsgivaravgifter flyter in snabbare till statsbudgeten än vad som nu är fallet. Detta kommer långsiktigt att stärka statsbudgeten på grund av den räntevinst som därvid uppstår. Under genomförandeåret – dvs. under budgetåret 1984/85 – uppkommer också en betydande engångsförstärkning av statsbudgeten eftersom uppbördstekniken leder till att inkomster från fler uppbördsterminer flyter in till statsbudgeten än vad som är fallet vid ett ordinärt uppbördsår.

3.2 Inkomstskatt för fysiska personer

Avgörande för inkomstskattens utveckling är de antaganden som görs rörande skattesatser, avdragsmöjligheter och skatteunderlag. Skatteunderlagets storlek bestäms som tidigare nämnts huvudsakligen av löne- och sysselsättningsutvecklingen inom ekonomin.

Av betydelse för beräkningarna av inkomstskatt över långtidsbudgetperioden är den inkomstskattereform, som under våren 1982 beslutades av riksdagen. Under åren 1983–1985 genomförs reformen successivt. När reformen är fullt genomförd skall marginalsattesatsen – vid en antagen kommunal skattesats om 30% – uppgå till högst 50% för merparten av inkomsttagarna och det skattemässiga värdet av underskottsavdragen begränsas till 50% även för inkomsttagare med högre marginalsatt.

Den statliga inkomstskatten består för fysiska personer av ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Skatteskalen för grundbeloppet varierar inkomståret 1984 från 3 % till 32 %. Tilläggsbelopp tas enbart ut på inkomster över 16 basenheter och utgår samma år efter en progressiv skala som samma år varierar från 3 % i första skiktet (upp till 144 400 kr.) till 20 % i högsta skiktet (över 342 000 kr.). Den särskilda begränsningen av underskottsavdragens skattemässiga värde åstadkoms genom att tilläggsbeloppet tas ut på inkomsten före underskottsavdrag.

Under genomförandeperioden 1983–1985 har basenheterna av riksdagen fastställts till 7 300 kr. år 1983, 7 600 kr. år 1984 och 7 800 kr. år 1985. För åren efter år 1985 har i beräkningarna antagits att basenheterna justeras med hänsyn till konsumentprisernas utveckling.

Kostnaden för reformen har beaktats i beräkningarna och innebär således att inkomstutvecklingen reduceras. Avsikten är att kostnaderna för reformen i sin helhet skall finansieras. För år 1983 har en allmän löneavgift på 2 % införts för att finansiera kostnaden för reformens första steg. Den allmänna löneavgiften beräknas på samma avgiftsunderlag som de lagstadgade socialavgifterna. I långtidsbudgetens kalkyler har antagits att löneavgiften under perioden ligger kvar på en nivå om 2 %.

Till en del finansierades kostnaderna för genomförandet av det andra steget genom höjda energiskatter. Genom beslutet om basenheten för åren 1984 och 1985 (prop. 1983/84: 69, SkU 17, rskr 107, SFS:1047–1050) reducerades kostnaderna för marginalskatteformen jämfört med om tidigare beslut om skatteuttag hade gällt. Ett visst finansieringsbehov kvarstår dock när reformen genomförs i sin helhet. Hur denna finansiering skall ske har inte beslutats och någon finansiering har inte heller lagts in i långtidsbudgetberäkningarna.

Beräkningarna över inkomstskattens utveckling över långtidsbudgetperioden bygger på de senast kända förändringarna inom inkomstskattesystemets område. I det följande skall kortfattat redogöras för några mer betydelsefulla förändringar som skett mellan åren 1983 och 1984. Till dessa förändringar kommer även det beslut om basenheten för åren 1984 och 1985 som tidigare redovisats.

Allemanssparandet som träder i kraft den 1 april 1984 innehåller två olika sparformer: sparande på rikssparkonto i bank och aktiesparande i kapitalsparfond. Högsta tillåtna månadsinsättning är 600 kr. Det totala sparandet är maximerat till 30 000 kr. per person. Avkastning och värdestegring på sparade medel är under obegränsad tid befriade från inkomstskatt. Under år 1984 utgår en särskild bonusränta på 5 % i båda sparformerna.

En ändrad realisationsvinstbeskattning på s. k. äldre aktier har införts. Vid användning av schablonmetoden får för försäljningar som skett efter den 25 oktober 1983 anskaffningskostnaden bestämmas till 25 % (tidigare 50 %) av försäljningspriset. Eftersom den skattepliktiga vinsten vid försälj-

ning av äldre aktier är 40% blir vinsten vid denna metod alltid 30% (tidigare 20%) av försäljningspriset.

En tillfällig skärpning av förmögenhetsbeskattningen har beslutats. Skatteuttaget höjs genomgående med en procentenhet i alla skikt vid 1984 års taxering. Därutöver sänks gränsen för skattefrihet från 400 000 kr. till 300 000 kr. i förmögenhet. Den tillfälliga skärpningen av skatteuttaget skall enbart gälla vid 1984 års taxering och beräknas leda till en inkomstförstärkning på ca 900 milj. kr.

Utöver nämnda förändringar i inkomstskattesystemet föreligger ett flertal ytterligare beslut om förändringar jämfört med tidigare år. För en mer utförlig redovisning hänvisas till riksrevisionsverkets inkomstberäkning till denna proposition (bilaga 1.3) och till budgetpropositionen (prop. 1983/84: 100, bil. 1.2).

3.3 Inkomstskatt för juridiska personer

Inledning

Skattelagstiftningen är komplicerad och förändras fortlöpande. På företagsbeskattningens område har nyligen en rad förändringar genomförts. Dessa förändringar medför att osäkerheten vid beräkningar av statens inkomster på dessa inkomstslag ökat. Osäkerheten består bl. a. i att de olika regelförändringarna verkar i olika riktningar, vilket innebär att svårigheter uppstår att bedöma storleken på nettoeffekten av gjorda regeländringar. I ett försök att visa hur förändringarna påverkar statsbudgeten lämnas här en redogörelse för de viktigare åtgärder inom företagsbeskattningens område, som beslutats. Den faktor som har störst betydelse för statsinkomsternas utveckling på längre sikt är emellertid utvecklingen av företagens lönsamhet som i sin tur i hög grad påverkas av den ekonomiska utvecklingen i stort.

Den lagstiftning som här kommer att behandlas är lagen om vinstdelningsskatt (prop. 1983/84: 50, FiU 20, rskr 98, SFS 1983:1086–1091, 1105), reglerna om sänkt bolagsskattesats, begränsning av utrymmet för lagerredovisning och inbetalning på särskilt investeringskonto samt avskaffandet av det särskilda forskningsavdraget (prop. 1983/84: 64, SkU 14, rskr 98, SFS 1983:983–986). Vidare har i december 1983 en proposition angående Kooperationens kapitalförsörjning framlagts för riksdagen.

Huvudprinciperna för beskattning av rörelse är följande. Inkomst av rörelse skall beräknas efter bokföringsmässiga grunder. Detta innebär bl. a. att hänsyn vid inkomstbeskattningen skall tas till värdet av fordringar, skulder och lager m. m. Inkomster och utgifter skall påverka rörelsens resultat det år de belöper på. De flesta kostnader som har direkt samband med den verksamhet som bedrivs är avdragsgilla i rörelsen.

Skattereglerna anger vilka värden de resultatpåverkande posterna i balansräkningarna lägst får tas upp till. Bokföringslagen reglerar de värden

balansposterna högst får tas upp till. Vid beskattningen måste således det bokföringsmässiga resultatet anpassas till skattereglerna. När företagets bokföringsmässiga vinst på detta sätt justerats och avdrag dessutom gjorts för investeringsavdrag och andra stimulansavdrag m. m. återstår den beskattningsbara inkomsten. På detta underlag beräknas sedan skatten med utgångspunkt i den skattesats som gäller för resp. företagsform.

Lagernedskrivning och sänkt bolagskatt

De nya reglerna tillämpas på räkenskapsår som påbörjas efter utgången av år 1983, dvs. i normalfallet fr. o. m. 1985 års taxering. Bland motiven till lagstiftningen kan särskilt framhållas skillnaden mellan nominellt och faktiskt skatteuttag. Den svenska företagsbeskattningen kännetecknas nämligen av en hög nominell skattesats – för aktiebolag ca 58% av vinsten – och ett lågt faktiskt skatteuttag. Att det faktiska skatteuttaget är lågt beror på att lagstiftningen givit företagen möjlighet att genom olika bokslutsdispositioner och stimulansavdrag uppskjuta eller helt undgå beskattning för en betydande del av den verkliga vinsten. Lagändringen innebär ett steg mot ett stabilare skatteunderlag genom att basen för skatteuttaget breddas.

De hittills gällande reglerna för *lagernedskrivning* innebär att lagret, enligt den s. k. huvudregeln, vid beskattningsårets utgång får tas upp till lägst ett belopp av 40% av lagrets anskaffnings- eller återanskaffningsvärde efter avdrag för inkurans. Nedskrivning får således ske med högst 60%. För den som yrkat avdrag för avsättning till resultatutjämningsfond är varulagernedskrivningen begränsad till 45%. Vid sidan av huvudregeln finns två s. k. supplementärregler. Dessa regler får inte användas när avsättning har gjorts till resultatutjämningsfond. De nya reglerna innebär att nedskrivningsmöjligheterna begränsats till 50% resp. 35%. Begränsningen av utrymmet för lagernedskrivning med tio procentenheter gäller även vid tillämpningen av supplementärregel I. Däremot påverkas inte supplementärregel II och inte heller reglerna för nedskrivning av fastigheter, pågående arbeten och värdepapper. De genomförda begränsningarna i nedskrivningsrätten gäller samtliga kategorier av näringsidkare.

Samtidigt som basen för skatteuttagen breddas sänks *skattesatsen* vid taxering till statlig inkomstskatt för aktiebolag, sparbanker, föreningsbanker och ömsesidiga skadeförsäkringsbolag från 40% till 32%. Nedläggningen av skattesatsen omfattar endast nu nämnda företagsformer och är således inte allmän. Genom åtgärden kommer samma skattesats att gälla för aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Det kommunala skatteunderlag för juridiska personer som får tillgodoräknas har tidigare begränsats till 40% för primärkommunerna, 80% för församlingarna och 0% för landstingskommunerna av faktiskt skatteunderlag. Regeringen har i en proposition (1983/84: 133) föreslagit att den kommunala beskattningen av juridiska personer helt skall upphöra fr. o. m. år 1985. Detta medför att statsbudgeten erhåller en schabloniserad "kom-

munalskatteinkomst", vilken kan uppskattas till ca 2,2 miljarder kronor som annars skulle betalas ut till den kommunala sektorn. För att kompensera kommunerna för skattebortfallet som blir följden av en sådan reform kommer särskilda bidrag att utgå fr. o. m. år 1985. Regeringen avser att under hösten 1984 lägga fram förslag om de ändringar i bl. a. kommunal-skattelagen (1928: 370) och lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt som föranleds av den slopade kommunala taxeringen. Eftersom syftet med att slopa den kommunala beskattningen av juridiska personer inte är att ge skattelättnader för företagen krävs i detta sammanhang att den statliga skattesatsen höjs.

De statligt beskattningsbara inkomsterna för juridiska personer kan uppskattas till ca 20 miljarder kronor. En sänkning av skattesatsen från 40 % till 32 % medför en reduktion av statsskatten med 1,6 miljarder kronor. Effekterna av de ändrade reglerna för lagernedskrivning är svåra att uppskatta. Ökningen av skatteunderlaget påverkas av en rad faktorer såsom storleken av befintliga reserver, ökad lagerhållning, ökade avskrivningar på inventarier och avsättningar till investeringsfonder. Uppskattningsvis leder förändringarna vad avser lagernedskrivning och skattesats inte till att statens inkomster från juridiska personer förändras i någon större omfattning av dessa skäl.

Särskilt investeringskonto

Enligt lagen (1982: 1185) om inbetalning på särskilt investeringskonto är aktiebolag, ekonomiska föreningar och sparbanker, vars huvudsakliga verksamhet avser jordbruk, skogsbruk, fastighetsförvaltning eller rörelse, skyldiga att betala in 20 % av 1983 års vinster till spärrade, räntelösa konton i riksbanken. Understiger årsvinsten 1 milj. kr. behöver insättning inte göras. Företag har rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för vad som betalats in på särskilt investeringskonto under förutsättning att ett lika stort belopp sätts av till en särskild investeringsfond. Inbetalning på särskilt investeringskonto skall göras senast den dag då företaget är skyldigt att lämna allmän självdeklaration, dvs. normalt senast den 31 mars under taxeringsåret. De flesta större företag har emellertid uppskov med inlämnandet av deklARATIONEN, vilket medför att inbetalningarna till investeringskonton till investeringskonto inflyter jämnt fördelat detta halvår t. o. m. maj under taxeringsåret.

Medel som inestår på särskilt investeringskonto är spärrade i två år från inbetalningsdagen. Under denna period får utbetalning i princip endast ske om beslut har meddelats att företaget skall eller får ta sin särskilda investeringsfond i anspråk. Tillståndsgivningen är i stor utsträckning delegerad till statens industriverk (SIND). SIND får sålunda efter ansökan medge att ett företag tar i anspråk sin fond för byggnadsarbeten, arbeten på markanläggningar, arbeten i skogsbruk samt avskrivning av inventarier. Efter tvåårsperiodens utgång har alla företag rätt att återfå det inbetalade

beloppet. Därvid skall en mot återbetalningen svarande del av fonden omedelbart tas upp som skattepliktig intäkt.

Genom riksdagens beslut har lagen om inbetalning på särskilt investeringskonto förlängts till att avse även 1984 års vinster. Avsikten med förlängningen är att stimulera företagens investeringar fr. o. m. år 1985. Under förlängningen gäller i princip samma regler som tidigare.

Som ovan nämnts medför inbetalningen på särskilt investeringskonto i princip avdragsrätt vid taxeringen. Å andra sidan skall beloppet tas upp till beskattning när det återbetalas. Resultatet blir således att beskattning uppskjuts. Avdragsrätten medför att både det statliga och kommunala skatteunderlaget under de aktuella åren minskar med uppskattningsvis 5 miljarder kronor per år. För beräkningarna av inkomsterna under långtidsbudgetperioden saknar emellertid dessa regler större betydelse, eftersom det minskade skatteuttaget i början av perioden kompenseras av ett högre skatteuttag mot slutet av perioden. Förskjutningen i tiden av skatteinbetalningen innebär dock att staten gör en ränteförlust eftersom upplåningsbehovet temporärt ökar.

Det särskilda forskningsavdraget

Lagen om särskilt forskningsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt upphör att gälla fr. o. m. 1985 års taxering. Enligt lagen har skattskyldiga sedan år 1973 haft rätt till ett särskilt forskningsavdrag. Avdragsrätten har baserats på företagets lönekostnader för FoU-arbete och företagets förvärv av forskningsresultat från andra företag. Avsikten med lagstiftningen var att stimulera företagets insatser för forskning och utveckling. Vissa utredningar tyder dock på att forskningsavdraget huvudsakligen fungerat som en skattesubvention för FoU-intensiva företag. Lagstiftningen har upphävts eftersom den stimulans till forskning och utveckling som avdraget skulle leda till bättre ansågs kunna tillgodoses genom riktade insatser. I en proposition som i februari förelagts riksdagen (prop. 1983/84: 107) föreslås därför bl. a. att ett särskilt bidragssystem införs för att främja forsknings- och utvecklingsarbetet hos de mindre och medelstora företagen. Enligt RRV:s prognos beräknas det sammanlagda statliga skatteunderlaget öka med ca 0,7 miljarder kronor till följd av lagändringen.

Vinstdelningsskatt

Vinstdelningsskatten skall tillföras de fonder som skall förvaltas av de fem löntagarfondstyrelserna. Till dessa fondstyrelser förvaltning förs också en del av tilläggspensionsavgiften som höjts med 0,2 procentenheter fr. o. m. år 1984. Underlaget för vinstdelningsskatten beräknas för varje företag för sig och bestäms av taxeringsnämnden i samband med den årliga taxeringen. Vinstdelningsskatten kommer att tas ut fr. o. m. 1985 års taxering eller – såvitt gäller företag med brutna räkenskapsår – fr. o. m. 1986 års taxering. Vinstdelningsskatten tas ut av svenska aktiebolag, svenska

ekonomiska föreningar, svenska sparbanker och svenska ömsesidiga skadeförsäkringsanstalter. Undantagna är dock bl. a. livförsäkringsbolag och bostadsrättsföreningar. Vinstdelningen omfattar svenska aktiebolag m. m. oavsett om de bedriver verksamhet i Sverige eller utomlands. Omvänt gäller att utländska personer som bedriver verksamhet i Sverige omfattas av vinstdelningen endast om verksamheten bedrivs genom ett svenskt dotterbolag.

Till grund för vinstdelningsskatten ligger företagets reala vinst över en viss nivå. Hänsyn tas således till inflationen.

Beräkningen av vinstdelningsunderlaget sker i tre steg enligt följande:

- I Statlig beskattningsbar inkomst
  - + Skattemässiga avdrag (kommunalskatte-, förlust-, investerings-, exportkredit- samt Annell- och andra utdelningsavdrag)
  - + Avsättning till lagerreserv, resultatutjämningsfond o. d. (minuspost om reserven minskats)
  - Årets beräknade statliga och kommunala skatt
  - = NOMINELLT RESULTAT
- II – Årets inflationstal multiplicerat med värdet på vissa tillgångar (monetära tillgångar, lager, maskiner och inventarier vid årets början) samt årets nominella resultat och nyemitterat kapital
  - Extra inflationsavskrivning på byggnader och markanläggningar
  - + Årets inflationstal multiplicerat med skulderna vid årets början (inkl. investeringsfonder)
  - = REALT RESULTAT
- III – Fribelopp (6 % av lönesumman alt. 500 000 kr.)
  - = VINSTDELNINGSUUNDERLAG

Steg I

Utgångspunkt för beräkningen är den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten.

Avdrag som i stimulanssyfte medges vid sidan av egentliga kostnadsavdrag – t. ex. investeringsavdrag – får inte minska beskattningsunderlaget. Medgivet förlustavdrag läggs till eftersom förlusten i vinstdelningssystemet beaktas redan under förluståret. Skattemässiga avdrag och vissa bokslutsdispositioner får inte heller påverka vinstberäkningen. Eftersom vinstdelningen endast skall avse den del av vinsten som återstår efter bolagsskatt får däremot den på beskattningsåret belöpande inkomstskatten dras av. För att underlätta beräkningarna av årets inkomstskatt föreskrivs att denna skall anses utgöra summan av 32 % av den statligt beskattningsbara inkomsten och 30 % av de kommunalt beskattningsbara inkomsterna.

Genom dessa beräkningar erhålls ett nominellt resultat. I vinstdelningssystemet skall sedan vinsten korrigeras på grund av inflationen varför beräkningar enligt steg II behöver vidtas.

Steg II

Inflationskorrigeringen sker genom användandet av en indexserie grundad på KPI. Genomgående utnyttjas de ingående balansvärdena. För maskiner, inventarier och fordringar (inkl. kassa- och bankmedel) görs ett avdrag motsvarande värdet av tillgången vid årets ingång multiplicerat med förändringen i penningvärdet.

För att främja expanderande och lönsamma företag får nominell vinst för året liksom belopp som under året inbetalats för nyemitterade aktier räknas som monetära tillgångar.

I den sedvanliga inkomstbeskattningen görs avdrag för utgifter för anskaffande av byggnader genom värdeminskingsavdrag, vilka sammantagna motsvarar anskaffningsvärdet fördelat på byggnadens beräknade livslängd. Vinstdelningssystemet är ett reall system, varför avdrag medges med ett belopp som motsvarar vad det skulle kosta att återanskaffa den "förbrukade" delen. Återanskaffningsvärdet antas motsvara anskaffningsvärdet uppräknat efter förändringarna i det allmänna prisläget. För byggnader och markanläggningar görs därför en extra inflationsavskrivning motsvarande skillnaden mellan ett reall och ett nominellt beräknat värdeminskingsavdrag.

För skulder och utskiftat kapital görs ett tillägg för årets inflation. Det reala resultatet blir för flertalet industriföretag lägre än det nominella resultatet, dvs. inflationsavdraget för byggnader, markanläggningar, inventarier, lager och monetära tillgångar överstiger tillägget för monetära skulder.

Steg III

Den reala vinsten som räknats fram i och med steg I och II minskas sedan med ett fribelopp motsvarande antingen 6% av företagets lönesumma eller 500 000 kr. Vad som här efter återstår benämns vinstdelningsunderlaget.

Skattesatsen är 20% av vinstdelningsunderlaget. Påförd vinstdelningsskatt är avdragsgill vid taxeringen till såväl statlig som kommunal inkomstskatt.

För företag mellan vilka intressegemenskap råder – dvs. moder- och dotterföretag eller företag under i huvudsak gemensam ledning – gäller att gruppen får tillgodoräkna sig högst ett fast fribelopp på 500 000 kr. Avsikten är att förhindra att en uppdelning av en verksamhet på flera formellt fristående företag obehörigen gynnas.

Ett svenskt företag är enligt svenska interna skatteregler skattskyldigt för all inkomst oavsett om den har intjänats i Sverige eller utomlands. I underlaget för vinstdelningen ingår därför såväl inländsk som utländsk inkomst. För att förhindra att en inkomst beskattas i flera länder finns dock särskilda regler. Underlaget för vinstdelningen påverkas av vilken metod för undvikande av dubbelbeskattning som tillämpas. Med hänsyn till de

komplikationer som skulle bli följden saknas emellertid möjligheter att justera företagets beskattningsbara inkomster för att undvika olikheter till följd av dessa olika metoder. Nämnas kan att den utländska inkomst som kan bli föremål för dubbelbeskattning, normalt utgör en mycket liten del av företagets totala inkomst.

Vinstdelningsskatten skall överföras till särskilda löntagarfondsstyrelser som inrättas inom ramen för AP-fondsystemet. Skatten som sådan kommer således i likhet med AP-fondens övriga inkomster inte att redovisas som inkomst på statsbudgeten. Enligt RRV:s beräkningar kan vinstdelningsskatten för år 1984 uppskattas till totalt ca 1,3 miljarder kronor. Eftersom skatten blir avdragsgill vid nästa års taxering kommer dock skatteunderlaget under långtidsbudgetperioden att minska med ett belopp i denna storleksordning. Detta motsvarar ett skattebortfall för staten med ca 0,65 miljard kronor.

Kooperationens kapitalförsörjning

I en proposition (prop. 1983/84: 84) föreslår regeringen åtgärder för att förbättra Kooperationens kapitalförsörjning. Enligt förslaget bör dubbelbeskattningen av utdelad vinst i kooperativa ekonomiska föreningar lindras. Lättnaden skall ligga på föreningsnivå genom att föreningen får avdrag för lämnad utdelning. Endast föreningar vars huvudsakliga verksamhet avser rörelse, föreslås omfattas av rätten till utdelningsavdrag. Det föreslagna utdelningsavdraget avser insatsutdelning, dvs. utdelning som utgår i förhållande till inbetalt kapital. Genom avdragsrätten kan föreningarna höja utdelningarna, vilket gör att medlemmarna får en bättre avkastning på sitt insatskapital. Detta kan i sin tur öka deras motivering att höja insatserna i föreningarna. Avdragsrätten anses också göra det lättare för föreningarna att dra till sig riskvilligt externt kapital. Avsikten är således att stimulera de kooperativa föreningarnas försörjning med riskkapital.

I propositionen föreslås dessutom att lagen om ekonomiska föreningar ändras på så sätt att de kooperativa föreningarna får möjlighet att ta till sig riskbärande kapital även från andra än medlemmarna. Detta föreslås ske genom särskilda kapitalinsatser, s. k. förlagsinsatser. Förlagsinsatserna skall inta en mellanställning mellan medlemskapitalet och det lånade kapitalet. Till insatserna, som inte är förenade med rösträtt, knyts en viss insyn i föreningen. Omfattningen av förlagsinsatserna föreslås maximerad till ett belopp motsvarande inbetalda medlemsinsatser.

Rätten till avdrag för vinstutdelning i förhållande till inbetalda insatser föreslås omfatta utdelning på såväl medlemsinsatser som de nya förlagsinsatserna.

En förutsättning för att utdelningsavdrag skall medges är att mottagande medlem är skattskyldig för utdelat belopp. Utdelningsavdrag medges inte heller när mottagare är svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som omfattas av kedjebeskattningsreglerna i 54 § KL.

De nya reglerna föreslås träda i kraft fr. o. m. 1985 års taxering.

Sammanfattning

Det kan konstateras att effekterna av ovan redovisade lagstiftning är genomgripande och innebär att särskilda svårigheter uppstår vid framskrivningar av inkomsterna från företagsbeskattningen över långtidsbudgetperioden. Vissa av förändringarna – t.ex. begränsningen i lagernedskrivningen – leder till ett ökat skatteuttag medan andra regeländringar minskar skatteunderlaget. Reglerna angående det särskilda investeringskontot representerar en tredje grupp som förskjuter skatteuttaget framåt i tiden. Svårigheterna att beräkna nettoeffekten av dessa åtgärder beror på att effekterna för de enskilda företagen är svåra att uppskatta, då företagen kan förväntas söka lindra de för deras del negativa effekterna.

Den högre vinstnivån i företagssektorn, som rått under senare år, gör att inkomsterna från juridiska personer ökar markant. I inkomstberäkningen för budgetåret 1984/85 antas att den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten ökar med 33 % mellan verksamhetsåren 1983 och 1984.

I det lägre alternativet beräknas inkomsterna från juridiska personer även fortsättningsvis utveckla sig i en snabb takt. Detta antagande motiveras av den ökande ekonomiska aktiviteten och de ökade företagsinkomster som antas uppstå vid den låga inflationstakt som förutsätts i detta alternativ. Inkomsterna förväntas däremot i det höga alternativet, med låg ekonomisk aktivitet, trendmässigt endast öka med 5 % per år.

3.4 Lagstadgade socialavgifter

Socialavgifter som redovisas på statsbudgeten svarar för drygt en femtedel av de beräknade totala inkomsterna på statsbudgeten. Under 1970-talet har en successiv höjning av den samlade avgiftsnivån ägt rum bl. a. i samband med att den statliga inkomstskatten lagts om. Socialavgifterna har härigenom kommit att få en allt större betydelse i statsbudgeten.

Vid givna avgiftssatser följer utvecklingen av inkomsterna från socialavgifterna i huvudsak lönesummans tillväxt. Sett för enskilda år förekommer dock avvikelser mellan den kassamässiga tillväxten av inkomsterna från socialavgifterna och lönesummans tillväxt. Detta beror bl. a. på uppbörds-systemet. I nuvarande system debiteras socialavgifter på basis av senast redovisade lönesumma, dvs. lönesumman två år tidigare. Denna lönesumma räknas upp med en uppräkningsfaktor som avses motsvara två års löneutveckling. Om uppräkningsfaktorn inte stämmer överens med den faktiska löneutvecklingen, måste arbetsgivarna i efterhand betala in eller alternativt erhålla skillnaden mellan preliminärt debiterad avgift och vad som faktiskt mot bakgrund av lönesumman för den enskilde arbetsgivaren skulle ha betalats in.

Regeringen har föreslagit en samordning av uppbörden av inkomstskatt och socialavgifter. Förslaget innebär att uppbörden skall ske månadsvis och på i stort sett samma lönesummor som ligger till grund för källskattein-

betalningen. Uppbörderna av socialavgifter kommer därigenom betydligt bättre följa aktuell löneutveckling.

I tabell 5 redovisas dels vilka principer som gäller för inkomstredovisningen av socialavgifter på statsbudgeten, dels de i beräkningarna antagna avgiftsuttagen under långtidsbudgetperioden.

Tabell 5. Lagstadgade socialavgifter

	Procentuellt uttag för avgiftsåret		
	1983	1984	1985-1989
<i>Avgifter vars inkomster helt redovisas på statsbudgeten</i>			
Folkpensionsavgiften	9,45	9,45	9,45
Barnomsorgsavgiften	2,20	2,20	2,20
Vuxenutbildningsavgiften	0,25	0,25	0,25
Allmän löneavgift	2,50 ^a	2,00	2,00
<i>Avgifter vars inkomster delvis redovisas på statsbudgeten</i>			
Sjukförsäkringsavgiften ^b	9,50	9,50	9,50
Delpensionsavgiften ^c	0,50	0,50	0,50
Arbetsmarknadsavgift ^d	1,30	1,30	1,30
<i>Avgifter vars inkomster inte redovisas på statsbudgeten</i>			
Socialförsäkringsavgift till ATP ^e	9,60	10,00 ^f	10,00
Arbetskadeförsäkringsavgift	0,60	0,60	0,60
Lönegarantiavgift	0,20	0,20	0,20
Arbetarskyddsavgift	0,155	0,155	0,155
Avgift till sjöfolkspensionering ^e	(0,80)	(0,80)	(0,80)
Byggnadsforskningsavgift ^e	-	-	-
Summa	36,255	36,155	36,155

^a Tillfälligt höjd från 2,0% till 3,0% under perioden juli-december 1983.

^b Från budgetåret 1983/84 skall t. v. inte några fondavsättningar verkställas.

^c Så länge delpensionsfonden uppvisar underskott tillförs inkomsterna statsbudgeten.

^d Så länge arbetsmarknadsfonden uppvisar underskott tillförs inkomsterna statsbudgeten.

^e Andrade regler för fastställande av avgiftsunderlaget fr. o. m. år 1982.

^f Inkl. 0,2% till löntagarfonderna.

Vid ingången av budgetåret 1984/85 finns på arbetsmarknadsfonden och delpensionsfonden en skuld till statsverket på grund av att inkomsterna från delpensions- och arbetsmarknadsavgiften inte räckt till för att täcka de utgifter som belastar dessa fonder. I ett läge då fonderna uppvisar underskott, kommer såväl inkomsten som utgiften att redovisas över statsbudgetens inkomstsida, trots att dessa fonder formellt sett ligger utanför statsbudgeten. För delpensionsavgiftens del innebär detta, eftersom fondens skuld till statsverket beräknas vara slutreglerad under år 1984 att inkomsterna ömförs till delpensionsfonden. För arbetsmarknadsfonden är situationen något mer komplicerad. Av utgifterna för kontant arbetsmarknadsstöd, bidrag till arbetslöshetskassorna m. m. skall avgiftsmedel svara för 65%, resterande del skall finansieras över anslag på budgetens utgiftssida.

Med en arbetslöshet på nuvarande nivå kommer avgiftsinkomsterna att överstiga utgifterna, varför fondens skuld till statsverket gradvis kommer att reduceras. Fonden beräknas dock vid utgången av budgetåret 1988/89 fortfarande uppvisa en skuld, varför såväl inkomster som utgifter på fonden över långtidsbudgetperioden kommer att redovisas över inkomstslaget socialavgifter.

Inkomsterna från samtliga socialavgifter beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till drygt 120 miljarder kronor. På statsbudgeten redovisas emellertid endast ca 44 miljarder kronor, vilket således utgör ca 40% av de sammanlagda avgiftsinkomsterna.

3.5 Indirekta skatter

De indirekta skatterna svarar för ca 40% av statsbudgetens inkomster. Den årliga ökningstakten för inkomster från indirekta skatter uppgår mellan budgetåren 1978/79 och 1982/83 till 12,4%. Detta är i det närmaste en dubbelt så kraftig ökningstakt än vad som gällt för inkomster från inkomstskatt under samma tidsperiod.

Mervärdeskatten är statsbudgetens största enskilda inkomstslag. Skattesatsen är 19% av varans pris inkl. skatt. Den motsvarar ett påslag med 23,46% på priset före skatt. För vissa varor och tjänster utgår ingen eller reducerad mervärdeskatt.

Bestämmande för mervärdeskattens utveckling vid given skattesats är bl. a. utveckling av konsumtionen av mervärdeskattebelagda varor och tjänster inom den privata och offentliga sektorn. Den privata konsumtionsutvecklingen beror till stor del på hushållens disponibla inkomster. En ökning av den privata konsumtionen med en procentenhet i löpande priser ökar intäkterna av mervärdeskatten med ca en halv miljard kronor, allt annat oförändrat. De senaste årens utveckling har inneburit att en ökande andel av hushållens konsumtionsutgifter fallit på områden där mervärdeskatt inte utgår. Boende är exempel på ett sådant område.

Av betydelse för den framtida utvecklingen av inkomster från mervärdeskatt är även utvecklingen av export och import. Om ett ökat resursutrymme avsätts för export kommer intäkterna av mervärdeskatt kortsiktigt att bli mindre än om samma resurser används för konsumtion. Detta beror på att importen är belagd med mervärdeskatt, medan mervärdeskatten inte belastar exporten.

Enligt de regler som har trätt i kraft den 1 mars 1984 (SFS 1983:1052) har dispensmöjligheterna till en kontantmässig redovisning slopats. Länsstyrelsen får rätt att medge anstånd med skatteutbetalning i de fall där övergång från kontantmetoden till faktureringsmetoden medför betydande likviditetspåfrestning för den skattskyldige. Länsstyrelsen kan inte medge anstånd längre än fram till utgången av år 1984. Härutöver kan regeringen i vissa fall medge anstånd fram t. o. m. år 1985. Till följd av omläggningen

ökar inkomsterna för mervärdeskatt övergångsvis med 1,2 miljarder kronor.

I enlighet med långtidsbudgetens beräkningsmetod har endast beslutade eller föreslagna förändringar av punktskattesatserna lagts in i beräkningarna. Detta innebär att de inte justerats med hänsyn till den stigande prisnivån, dvs. skattens andel av försäljningspriset sjunker under långtidsbudgetperioden. Om skatterna skulle höjas i takt med inflationen skulle inkomsterna budgetåret 1988/89 bli ca 5,5 miljarder kronor högre i lågalternativet och ca 15 miljarder kronor högre i högalternativet.

3.6 Resultat av beräkningarna över statsbudgetens inkomster

De beräknade förändringarna i statsinkomsterna under långtidsbudgetperioden med tidigare angivna förutsättningar framgår av tabell 6 och tabell 7. I tabellerna redovisas såväl förändringen i miljarder kronor som utvecklingen i procent. Som tidigare nämnts kommer den föreslagna källskatte- och socialavgiftsuppbörden att medföra en engångsvis förstärkning på statsbudgeten på sammanlagt 6,3 miljarder kronor. För inkomstslaget inkomstskatt medför detta att inkomsterna för budgetåret 1984/85 ökar med 12,4 miljarder kronor, samtidigt som inkomsterna under inkomstslaget socialavgifter reduceras med 6,1 miljarder kronor. För att erhålla relevanta utvecklingstal har vid redovisningen av de procentuella förändringarna med budgetåret 1984/85 som bas, tabellerna 6 och 7 exkluderats dessa engångsvisa effekter på statsbudgeten.

Tabell 6. Totala statsinkomster enligt lågalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Inkomsttitel 1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85–1985/86 ¹	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89 ¹
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
Inkomstskatt	+ 6,7	61,6 ¹	- 11,0	+ 1,5	+ 5,2	+ 7,4	+ 2,8	+ 7,0
Socialavgifter	+ 13,5	44,0 ²	+ 8,2	+ 3,3	+ 3,5	+ 3,3	+ 2,8	+ 5,3
Mervärdeskatt	+ 11,9	55,1	+ 1,1	+ 2,5	+ 2,6	+ 2,7	+ 2,0	+ 3,8
Övriga indirekta skatter	+ 12,9	40,7	+ 1,4	- 0,5	+ 0,5	+ 0,5	+ 3,5	+ 1,2
Ränteinkomster och återbetalning av lån	+ 22,0	16,1	+ 0,7	- 0,6	- 0,8	- 0,7	+ 4,5	- 2,1
Övriga inkomster	+ 15,0	25,8	- 0,4	- 0,2	+ 0,1	+ 0,8	- 1,5	+ 0,4
Totala statsinkomster	+ 12,3	243,3	+ 0,0	+ 6,0	+ 11,1	+ 14,0	+ 2,7	+ 3,7
Absolut nivå			243,3	249,3	260,4	274,4		
Andel av BNP, %		31,1	29,6	28,9	28,7	28,8		
Utveckling uttryckt i 1984/85 års priser		243,3	236,2	234,9	238,3	243,8	- 0,3	+ 0,7

¹ Av denna inkomst utgör 12,4 miljarder kronor en extra inkomstförstärkning till följd av samordnad källskatte- och socialavgiftsuppbörd.

² Denna inkomst har reducerats med 6,1 miljarder kronor p. g. a. samordnad källskatte- och socialavgiftsuppbörd.

³ I utvecklingstalen har exkluderats effekterna av den samordnade källskatte- och socialavgiftsuppbörden.

Tabell 7. Totala statsinkomster enligt högalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Inkomst-titel 1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85–1985/86 ¹	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89 ¹
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
Inkomstskatt	+ 6.7	61.6 ¹	- 6.9	+ 1.6	+ 1.5	+ 3.1	+11.2	+5.5
Socialavgifter	+13.5	44.0 ²	+10.5	+ 4.9	+ 4.6	+ 5.2	+ 7.3	+8.0
Mervärdesskatt	+11.9	55.1	+ 3.4	+ 4.6	+ 5.0	+ 5.4	+ 6.2	+7.5
Övriga indirekta skatter	+12.9	40.7	+ 1.4	- 0.5	+ 0.5	+ 0.5	+ 3.5	+1.2
Ränteinkomster och återbetalning av lån	+22.0	16.1	+ 1.3	+ 0.9	+ 0.0	+ 0.0	+ 7.8	+3.1
Övriga inkomster	+15.0	25.8	- 0.4	+ 0.0	+ 0.2	+ 1.0	- 1.5	+0.8
Totala statsinkomster	+12.3	243.3	+ 9.3	+11.5	+11.8	+15.2	+ 3.9	+5.3
Absolut nivå			252.6	264.1	275.9	291.1		
Andel av BNP, %		31.1	29.5	28.6	27.6	27.0		
Utveckling uttryckt i fasta priser		243,3	233,9	226,4	219,0	213,9	- 1,3	-2,5

¹ Av denna inkomst utgör 12,4 miljarder kronor en extra inkomstförstärkning till följd av samordnad källskatte- och socialavgiftsuppbörd.

² Denna inkomst har reducerats med 6,1 miljarder kronor p. g. a. samordnad källskatte- och socialavgiftsuppbörd.

³ I utvecklingstalen har exkluderats effekterna av den samordnade källskatte- och socialavgiftsuppbörden.

Inom ett flertal inkomstslag redovisas både inkomster och utgifter på budgetens inkomstsida. På dessa titlar sker således en nettoredovisning. Detta förhållande försvårar en analys av olika antagandens effekt på statsbudgetinkomsternas utveckling. Ett genomgående drag är nämligen att inkomsterna och utgifterna på titlarna inte utvecklar sig parallellt. Detta blir särskilt accentuerat i en situation, då antagandena om lönesumman och konsumentpris varierar mellan åren. I tabell 8 och tabell 9 redovisas

Tabell 8. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomstsida budgetåren 1984/85–1988/89 enligt lågalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Inkomstskatt					
inkomster	189.4	187.2	200.0	213.0	226.3
utgifter	127.8	136.7	148.0	155.8	161.7
netto	61.6	50.5	52.0	57.2	64.6
Socialavgifter (exkl. ATP)					
inkomster	84.3	95.2	99.9	104.9	109.7
utgifter	40.3	43.0	44.4	45.9	47.4
netto	44.0	52.2	55.5	59.0	62.3
Mervärdesskatt					
inkomster	95.7	100.1	106.1	112.5	119.3
utgifter	40.6	43.9	47.4	51.2	55.3
netto	55.1	56.2	58.7	61.3	64.0
Övriga inkomster (netto)	82.6	84.4	83.1	82.9	83.5
Totala statsinkomster	243.3	243.3	249.3	260.4	274.4
Procentuell utveckling, inkomster		+3.3	+4.8	+4.9	+5.0
Procentuell utveckling, utgifter		+7.1	+7.2	+5.5	+4.5
Procentuell utveckling, netto		+0.8	+2.5	+4.5	+5.4

Tabell 9. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomstsida budgetåren 1984/85–1988/89 enligt högalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Inkomstskatt					
inkomster	189,4	192,4	207,6	224,3	242,9
utgifter	127,8	137,7	151,3	166,5	182,0
netto	61,6	54,7	56,3	57,8	60,9
Socialavgifter (exkl. ATP)					
inkomster	84,3	98,0	105,8	114,3	123,4
utgifter	40,3	43,5	46,4	50,2	54,2
netto	44,0	54,5	59,4	64,0	69,2
Mervärdeskatt					
inkomster	95,7	103,3	112,3	122,3	133,1
utgifter	40,6	44,8	49,2	54,2	59,6
netto	55,1	58,5	63,1	68,1	73,5
Övriga inkomster (netto)	82,6	84,9	85,3	86,0	87,5
Totala statsinkomster	243,3	252,6	264,1	275,9	291,1
Procentuell utveckling, inkomster		+5,9	+6,7	+7,0	+7,3
Procentuell utveckling, utgifter		+8,3	+9,2	+9,7	+9,2
Procentuell utveckling, netto		+3,8	+4,6	+4,5	+5,5

därför statsbudgetens nettoinkomster uppdelade på inkomster resp. utgifter. Det är framför allt för inkomstposterna inkomstskatt, lagstadgade socialavgifter och mervärdeskatt som de nettoredovisade statsbudgetbeloppen skiljer sig från bruttobeloppen.

Den största differensen mellan brutto- och nettoredovisningen föreligger inom *inkomstskattens* område. Inkomsterna på detta inkomstslag utvecklar sig över en längre tidsperiod i stort efter lönesummans utveckling. Utgifterna består till största delen av kommunalskatteutbetalningar och överskjutande skatt. Kommunerna erhåller varje kalenderår ett förskott baserat på senast kända taxering och den aktuella utdebiteringen. När taxeringsresultatet för ett kalenderår är känt sker slutavräkning. Vid kraftiga förändringar i lönesummans tillväxt varierar utbetalningarnas storlek i betydande grad mellan olika år. De utbetalda kommunalskattemedlen på denna inkomsttitel styrs sålunda på kort sikt av en rad faktorer som inte direkt är förknippade med de allmänna antagandena om lönesumma o. d.

I lågalternativet ökar inkomsterna med 7,0% per år och i högalternativet med 5,5% per år under långtidsbudgetperioden. Att inkomstutvecklingen är lägre i alternativet med snabb lönesummetillväxt förklaras av de stora kommunalskatteutbetalningarna budgetåren 1987/88 och 1988/89. En ytterligare orsak till den svaga inkomstutvecklingen är att inkomsterna från juridiska personer i detta alternativ beräknas bli lägre än i lågalternativet p. g. a. den svaga ekonomiska aktiviteten i högalternativet. Som synes i tabellerna 8 och 9 följer inkomstskatten exkl. utgifter lönesummeutvecklingen i de bägge alternativen.

Inkomsterna från de *lagstadgade socialavgifterna*, netto beräknas i löpande priser öka med ca 5,3% i lågalternativet och 8,0% i högalternativet. I bruttoinkomsterna från lagstadgade socialavgifter ingår emellertid

samtliga socialavgifter exkl. ATP. Till viss del skall dock dessa inkomster överföras till fonder som redovisas utanför statsbudgeten. Vidare utbetalas från inkomstiteln 85 % av sjukförsäkringens kostnader.

Mervärdeskattens ökningstakt beräknas i löpande priser komma att uppgå till ca 3.8% i genomsnitt per år i lågalternativet och till 7.5% i högalternativet. Inkomsterna från mervärdeskatt utvecklas på lång sikt i takt med den privata konsumtionens utveckling i löpande pris.

Övriga *indirekta skatter* förutses öka med i genomsnitt 1.2% per år såväl i lågalternativet som i högalternativet, eftersom långtidsbudgetkalkylen baseras på *oförändrade nominella skattesatser och oförändrad volym*.

Inkomsterna från räntor och återbetalning av lån beräknas i löpande priser att minska med 2.1% per år i lågalternativet och öka med 3.1% i högalternativet. De värdemässigt mest betydelsefulla inkomsterna utgörs av räntor och amorteringar på bostadsbyggande och energislån. Inkomsterna från de senare sjunker successivt under perioden till följd av att nya lån fr. o. m. budgetåret 1985/86 bokförs utanför statsbudgeten.

4 Statsutgifterna

Utgifterna på statsbudgeten har under loppet av 1970- och början av 1980-talet ökat kraftigt. Uttryckt i *fasta priser* ökade statsutgifterna inkl. statsskuldräntor mellan budgetåren 1970/71–1982/83 med 5.5%. Under samma period ökade bruttonationalprodukten i volym endast med 1.7%. Denna utveckling, som var särskilt påtaglig under senare delen av 1970-talet har medfört att statsutgifternas andel av bruttonationalprodukten har ökat från ca 27% 1970/71 till ca 42% 1982/83.

Parallellt med att statsutgifternas relativa andel av ekonomin har vuxit, har även deras sammansättning förändrats. Framför allt har transfereringarnas andel av statsutgifterna ökat markant. Den snabbast växande utgiftsposten under de senaste åren utgörs av räntor på stasskulden. Till en del kan ökningen förklaras av den stigande räntenivån under senare delen av 1970-talet och 1980-talets första år men framför allt förklaras utgiftsutvecklingen av den mycket snabbt växande statsskulden. Den sista juni 1974 uppgick statsskulden till 52.7 miljarder kronor. Fem år senare hade skulden ökat till 139 miljarder kronor för att i slutet av år 1983 uppgå till 460 miljarder kronor. Av det sistnämnda beloppet var inemot 98 miljarder kronor placerade som lån utom landet.

Tillväxten i statsutgifterna under senare delen av 1970-talet kan till stor del förklaras av de automatiskt verkande regler som – i takt med den ökade inflationstakten och den höjda räntenivån – har drivit upp takten i utgiftsökningarna. Vidare har olika reformbeslut påverkat utgiftsutvecklingen liksom de ökade medel som avsatts till arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder.

Studier av statsutgifternas utveckling kan ha olika syften. Om inriktningen är att analysera för vilka ekonomisk-politiska *ändamål* som utgifter

anslås på statsbudgeten, torde den utförliga redovisning som återfinns i appendix II kunna tjäna som underlag. I detta kapitel sammanfattas de beräkningsresultat som framkommer i appendix II. Om syftet i stället är att analysera statsutgifternas inverkan på samhällsekonomin utifrån ett nationalekonomiskt betraktelsesätt bör statsbudgetens utgifter delas upp i kategorier som möjliggör en analys av sambanden mellan staten och övriga samhällssektorer. Vid en analys av detta slag brukar statsutgifterna delas upp i *realekonomiska grupper*. En sådan redovisning återfinns i avsnitt 4.3. För att visa det inbyggda utgiftstryck som finns i statsbudgeten görs i detta kapitel även en redovisning av hur stor del av utgifterna som utvecklas enligt *automatiskt verkande regelsystem*.

4.1 Sammanfattning av statsutgifternas utveckling

Beräkningarna av statsutgifterna utgår från de anslagsbelopp för budgetåret 1984/85 som redovisades i budgetpropositionen eller, om förändringar därefter inträffat på grund av särpropositioner m. m., från det reviderade budgetförslaget. Den utveckling av statsbudgetens utgifter som redovisades i appendix II sammanfattas i tabell 10. Enligt de redovisade beräkningarna skulle *statsutgifterna i oförändrad pris- och lönenivå (exkl.*

Tabell 10. Utgiftsutvecklingen i oförändrad pris- och lönenivå (exkl. statsskuldräntor)
Milj. kr.

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79-1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85-1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85-1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
Rättsväsende	+ 1,8	8 665	+ 11	- 27	- 1	- 4	+ 0,1	+ 0,0
Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan	+ 0,9	8 514	+ 107	+ 97	+ 133	+ 146	+ 1,2	+ 1,4
Totalförsvaret	+ 1,0	24 074	+ 450	- 7	- 52	+ 37	+ 1,9	+ 0,4
Folkpensioner, sjukförsäkring, m. m.	+ 1,0	47 280	+ 17	- 65	- 233	- 249	+ 0,0	- 0,3
Stöd till barnfamiljer	+ 0,6	16 484	+ 104	+ 98	+ 34	+ 105	+ 0,6	+ 0,5
Hälsa-, sjuk- och socialvård	- 3,6	8 484	- 52	+ 10	+ 20	+ 30	- 0,6	+ 0,0
Kommunikationer	- 0,8	11 975	- 230	- 209	- 112	+ 28	- 2,0	- 1,1
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	- 0,2	12 021	+ 565	+ 149	+ 98	+ 117	+ 4,7	+ 1,9
Utbildning och forskning	+ 1,2	36 031	- 1 258	- 286	- 198	- 288	- 3,5	- 1,5
Arbetsmarknads- och regionalpolitik	+ 3,6	16 990	- 501	- 126	- 20	+ 39	- 3,0	- 0,9
Bostadspolitik	+ 12,2	17 912	- 6 704	+ 118	- 105	- 805	- 37,4	- 12,4
Näringspolitik	+ 4,7	7 001	- 462	- 135	- 94	- 83	- 6,6	- 2,9
Energiförsörjning	+ 0,8	5 782	- 1 162	- 1 155	- 40	- 20	- 20,0	- 12,4
Övrigt	- 4,1	27 790	- 4 889	- 191	+ 32	+ 126	- 17,6	- 4,8
Utgifter i oförändrad pris- och lönenivå exkl. statsskuldräntor	+ 1,4	249 003	- 14 004	- 1 729	- 538	- 821	- 5,6	- 1,8

Tabell 11. Utgiftsutvecklingen i löpande pris- och lönenivå – lågalternativet
Milj. kr.

	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85– 1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85– 1985/86
		1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
Rättsväsende	8 665	+ 390	+ 369	+ 414	+ 424	+ 4,5	+ 4,3
Internationellt utvecklings- samarbete och övrig interna- tionell samverkan	8 514	+ 457	+ 471	+ 559	+ 584	+ 5,4	+ 5,6
Totalförsvaret	24 074	+ 1 035	+ 1 094	+ 1 070	+ 1 202	+ 4,3	+ 4,3
Folkpensioner, sjukförsäkring, m. m.	47 280	+ 1 740	+ 1 364	+ 1 278	+ 1 248	+ 3,7	+ 2,9
Stöd till barnfamiljer	16 484	+ 206	+ 190	+ 131	+ 208	+ 1,2	+ 1,1
Hälsa-, sjuk- och socialvård	8 484	+ 18	+ 42	+ 54	+ 66	- 0,2	+ 0,4
Kommunikationer	11 975	+ 78	+ 115	+ 218	+ 380	+ 0,7	+ 1,6
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	12 021	+ 1 051	+ 669	+ 650	+ 707	+ 8,7	+ 5,9
Utbildning och forskning	36 031	+ 906	+ 1 578	+ 1 589	+ 1 475	+ 2,5	+ 3,6
Arbetsmarknads- och regional- politik	16 990	- 184	+ 192	+ 316	+ 387	- 1,1	+ 1,0
Bostadspolitik	17 912	- 6 696	+ 227	+ 3	+ 598	- 37,4	- 11,8
Näringspolitik	7 001	- 367	- 42	+ 2	+ 19	- 5,2	- 1,4
Energiförsörjning	5 782	- 1 064	+ 1 082	+ 49	+ 70	- 18,4	- 10,2
Övrigt	27 790	- 4 455	+ 256	+ 503	+ 618	- 16,0	- 2,9
Delsumma, utgifter i löpande priser exkl. statsskuldräntor	249 003	- 6 921	+ 5 443	+ 6 836	+ 6 790	- 2,8	+ 1,2
Statsskuldräntor	61 500	+ 11 500	+ 4 000	+ 5 000	+ 6 000	+ 18,7	+ 9,4
Totala statsutgifter i löpande priser	310 503	+ 4 579	+ 9 443	+ 11 836	+ 12 790	+ 1,5	+ 3,0
Absolut nivå		315 082	324 525	336 361	349 151		

statsskuldräntor) minska med i genomsnitt 1,8% per år under perioden. Erfarenhetsmässigt underskattas utgifternas ökningstakt i långtidsbudgetberäkningarna. Detta hänger samman med långtidsbudgetens kalkylmässiga förutsättning att endast gjorda åtaganden skall räknas in i beräkningarna. Dock bör beaktas att under posten tillkommande utgiftsbehov, netto har vissa schablonmässigt beräknade reserver för nytillkommande utgiftsbehov lagts in. Den faktiska utvecklingen av utgifterna exkl. statsskuldräntor under den bakomliggande perioden 1978/79–1982/83 innebar en genomsnittlig ökning med 1,4% per år i fasta priser.

För de flesta anslag är utvecklingen av priser och/eller löner styrande för de framtida utgifterna. I tabell 11 redovisas utgiftsutvecklingen enligt lågalternativet och i tabell 12 redovisas utgiftsutvecklingen enligt högalternativet. Båda alternativen är räknade i löpande priser. Omräkningen till löpande priser baseras på den utgiftsutveckling i oförändrad pris- och lönenivå (fasta priser) som redovisas i tabell 10. Till grund för omräkningen ligger de antaganden som behandlats i kapitel 2. Vid beräkningen av lönekostnader har förutsatts att timlöneökningarna inom den statliga sektorn överensstämmer med de som antas gälla för ekonomin i stort. Vidare har utgifterna för förvaltningen beräknats utifrån det s. k. huvudförslaget.

Tabell 12. Utgiftsutvecklingen i löpande pris- och lönenivå – högalternativet
Milj. kr.

	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85– 1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85– 1985/86
		1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
Rättsväsende	8 665	+ 685	+ 697	+ 781	+ 840	+ 7,9	+ 7,7
Internationellt utvecklings- samarbete och övrig interna- tionell samverkan	8 514	+ 645	+ 690	+ 769	+ 835	+ 7,6	+ 7,7
Totalförsvär	24 074	+ 2 079	+ 2 439	+ 2 596	+ 2 889	+ 8,6	+ 9,1
Folkpenstomer, sjukförsäkring, m. m.	47 280	+ 2 258	+ 5 072	+ 3 972	+ 4 223	+ 4,8	+ 7,3
Stöd till barnfamiljer	16 484	+ 242	+ 380	+ 280	+ 377	+ 1,5	+ 1,9
Hälso-, sjuk- och socialvård	8 484	+ 26	+ 93	+ 112	+ 128	+ 0,3	+ 1,1
Kommunikationer	11 975	+ 432	+ 506	+ 646	+ 878	+ 3,6	+ 4,9
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	12 021	+ 1 051	+ 897	+ 1 138	+ 1 262	+ 8,7	+ 8,0
Utbildning och forskning	36 031	+ 1 797	+ 2 858	+ 2 913	+ 2 924	+ 5,0	+ 6,6
Arbetsmarknads- och regional- politik	16 990	+ 1 293	+ 1 700	+ 2 452	+ 2 564	+ 7,6	+ 10,1
Bostadspolitik	17 912	- 6 386	+ 2 136	+ 1 710	+ 1 466	- 35,7	- 1,5
Näringspolitik	7 001	+ 521	+ 833	+ 1 319	+ 1 333	+ 7,4	+ 12,0
Energiförsörjning	5 782	- 906	- 951	+ 217	+ 258	- 15,7	- 0,6
Övrigt	27 790	- 4 097	+ 655	+ 932	+ 1 135	- 14,7	- 1,3
Delsumma, utgifter i löpande priser exkl. statskuldräntor	249 003	- 360	+ 18 005	+ 19 837	+ 21 112	- 0,1	+ 5,4
Statsskuldräntor	61 500	+ 15 800	+ 10 900	+ 14 800	+ 17 000	+ 25,7	+ 18,2
Totala statsutgifter i löpande priser	310 503	+ 15 440	+ 28 905	+ 34 637	+ 38 112	+ 5,0	+ 8,3
Absolut nivå		325 943	354 848	389 485	427 597		

Efter omräkning blir den genomsnittliga årliga ökningen av *statsutgifterna i löpande priser enligt lågalternativet (exkl. statsskuldräntor)* 1,2% under långtidsbudgetperioden.

Den genomsnittliga årliga ökningen av *statsutgifterna i löpande priser (exkl. statsskuldräntor) enligt högalternativet* blir 5,4% under perioden.

Utgifternas ökningstakt i löpande priser åren framöver är i mycket hög grad beroende av den antagna pris- och löneutvecklingen. Denna kan i hög grad komma att avvika från den pris- och löneutveckling som varit aktuell under den bakomliggande perioden. Det bör dock understrykas att de beräknade utgifterna inte skall betraktas som prognoser för den sannolika framtida utvecklingen.

Omräkningen från fasta priser till löpande priser baseras på de antaganden som redovisas i kapitel 2. För varje anslag på statsbudgeten görs sedan beräkningar utifrån gällande regler vad gäller de utgiftsstyrande faktorerna. T. ex. baseras beräkningarna av förvaltningsanslagen på den antagna löneutvecklingen för den del av anslagen som utgörs av löner och för andra delar på inflationsantagandet. Generellt gäller att för de statliga konsumtions- och investeringsutgifterna har omräkningen till löpande priser grundats på de antagna löne- och prisutvecklingarna. Mellan de bägge alternativen uppgår skillnaden i slutåret för långtidsbudgetperioden till 14,3 mil-

jarde kronor för dessa utgifter. För transfereringsanslagen har omräkningen framför allt baserats på de två inflationsantagandena. I det högre alternativet antas en låg ekonomisk aktivitet med hög arbetslöshet och hot om företagsnedläggelser som följd. De kostnader av arbetsmarknads- och industripolitisk art som därvid kan komma att belasta statsbudgeten har schablonmässigt räknats fram och lagts in i kalkylerna. Sammanlagt uppgår skillnaderna i transfereringsutgifter mellan de bägge alternativen till 31,2 miljarder kronor budgetåret 1988/89. De stora skillnaderna i antagandena om den nominella räntesatsens höjd och budgetunderskottets storlek mellan de två alternativen medför att skillnaden i ränteutgifter mellan de två alternativen uppgår till 32 miljarder kronor i slutåret i långtidsbudgetperioden.

Sammanfattningsvis visar resultaten på den stora betydelse som förutsättningarna har för beräkningsresultaten. Över en längre period kommer denna skillnad att alltmer öka. I det korta förloppet kan dock resultatet bli ett annat, särskilt om analysen vidgas till att omfatta såväl inkomster som utgifter. En sänkt inflationstakt och låga löneökningar ger nämligen snabbt utslag på budgetens inkomstsida genom att skatteunderlagets tillväxt omedelbart hejdas. Med de bindningar som finns på budgetens utgiftssida till historisk inflation dröjer det däremot något längre innan en lägre pris- och löneutveckling får genomslag i form av en långsammare ökningstakt av utgifterna. Trögheter i det ekonomiska systemet för även med sig att den sänkta inflationstakten inte omedelbart leder till motsvarande sänkning av den nominella räntenivån. Sammantaget innebär detta att budgetunderskottet i en situation med avtagande pris- och lönetillväxt initialt normalt blir större än vid hög inflation och snabb lönetillväxt.

4.2 Automatiken i statsutgifterna

På statsbudgeten och inom delar av socialförsäkringssektorn existerar en rad indexkopplingar och andra regelsystem, vilka mer eller mindre automatiskt ökar statsutgifterna på grundval av historisk pris- och löneutveckling. Denna automatik innebär att statsutgifterna stiger inom ramen för gällande regelsystem, utan att riksdagen fattar beslut om reformer eller nya åtaganden. Det är med andra ord faktorer utanför statsmakternas omedelbara kontroll, som styr dessa utgifters utveckling. Detta skall dock inte uppfattas som att utgiftsutvecklingen inte kan påverkas av statsmakterna. Regelsystemen kan förändras så att de bättre anpassas till de krav som samhällsekonomin i övrigt kan ställa.

I de senaste långtidsbudgetarna har studier över automatikens omfattning såväl vad gäller statsbudgeten som vissa delar av socialförsäkringssektorn gjorts. Anslagen har indelats i tre huvudgrupper:

- utgifter med fullständig automatik,
- utgifter som styrs av pris- och löneomräkning,
- utgifter som huvudsakligen styrs av separata beslut.

Den fullständiga automatiken kännetecknar utgifter som ökar automatiskt till följd av pris- och/eller volymförändringar.

Den andra huvudgruppen består av anslag som främst går till statlig konsumtion och där myndigheternas utgifter är föremål för en årlig uppräknings i budgetarbetet. Till grund för denna uppräknings ligger en historisk pris- och löneutveckling.

Den tredje huvudgruppen av utgiftsanslag kännetecknas av att ingen eller mycket ringa del av utgifterna påverkas av olika former av automatik. Demografiska faktorer vägs dock självfallet in i beräkningarna. Förnyad och/eller utökad medelstilleddning förutsätter att riksdagen fattar särskilda beslut härom. Till denna kategori hör t. ex. utgifterna för barnbidrag och bostadsbidrag.

Utgifterna för statsskuldräntor har behandlats i en särskild kategori eftersom dessa uppvisar en form av automatik styrd av ränteläge och budgetunderskott.

Resultatet av 1983 års automatikundersökning

Med utgångspunkt från utgiftsanslagen i budgetpropositionen för budgetåret 1983/84 gjordes en automatikundersökning i föregående års långtidsbudget. Utgiftsanslagen klassificerades med utgångspunkt från ovan nämnda kategorier. Enligt undersökningen karaktäriserades 49% av statsutgifterna av fullständig automatik. Om även utgifterna för statsskuldräntor inkluderades uppgick motsvarande andel till ca 68%. De utgifter som styrdes via pris- och löneomräkningen svarade för 15% och de som styrdes av separata beslut uppgick till ca 15% av statsutgifterna.

De beloppsmässigt viktigaste anslagen inom gruppen fullständig automatik var transfereringsanslag (främst folkpensioner) som var knutna till basbeloppet samt försvarsramarnas koppling till försvarsprisindex (FPI). Även kopplingen av biståndsramen till bruttonationalinkomsten (BNI) tillhörde denna kategori. Vissa utgifter, främst större transfereringsanslag till kommunala sektorn, som styrdes av löneutvecklingen fördes också till kategorin fullständig automatik. Det gäller bl. a. grundskole- och gymnasieskolebidragen samt skatteutjämningsbidraget. Gruppen fullständig automatik omfattade även vissa anslag som är beroende av den allmänna räntenivån. Det gäller främst räntesubventionerna till bostadssektorn.

Undersökningen gav – på samma sätt som tidigare år – vid handen att ca 85% av de totala statsutgifterna på något sätt automatiskt ökade i takt med pris- och löneutvecklingen samt med förändringar i räntenivån. Automatikinslaget för staten och socialförsäkringssektorn uppgick sammantaget till ca 303 miljarder kronor. Som andel av BNP uppgick detta belopp till ca 40%.

Åtgärder mot automatiken

I takt med den offentliga sektorns tillväxt och ökningen av budgetunderskottet under det senaste decenniet, har statsbudgetens betydelse för

den samhällsekonomiska utvecklingen ökat. Automatiken på statsbudgetens utgiftssida spelar således en viktig roll i den ekonomiska politiken.

Det har under senare år ansetts nödvändigt att begränsa automatiken i statsutgifternas tillväxt av ett antal skäl. För det första leder en avtagande pris- och löneökningstakt på kort sikt till en ökning av budgetunderskottet; på budgetens inkomstsida avtar nämligen skatteunderlagets tillväxt i nominella termer, medan de starka indexbindningarna på budgetens utgiftssida medför att utgifterna fortsätter att öka med den historiska pris- och löneökningstakten. För det andra spelar den indexerade inflationskompensationen en betydande roll vad gäller förväntningarna i ekonomin om den kommande prisutvecklingen.

En långsammare tillväxt av den automatiska ökningen av statsutgifterna kan åstadkommas på ett flertal sätt:

- indexkopplingen kan avskaffas eller följsamheten till index begränsas
- basen för uppräknigen kan reduceras
- andra typer av index kan väljas som bättre återspeglar statsmakternas intentioner om följsamhet till pris- och/eller löneutvecklingen.

Möjligheten och lämpligheten att snabbt förändra existerande regelsystem genom dessa typer av åtgärder varierar.

Devalveringen i oktober 1982 innebar på kort sikt en påtaglig ökning av den svenska prisnivån bl. a. till följd av de prisökningar på importerade varor som växelkursförändringen gav upphov till. Den ekonomisk-politiska strategin efter devalveringen har i stor utsträckning inriktats på att tillvarata de konkurrensfördelar den nya kronkursen har gett upphov till. För att uppnå detta fordras att den inhemska pris- och löneutvecklingen bringas ned till samma nivå som i våra viktigaste konkurrentländer. För år 1984 har regeringen sålunda satt upp målet att inflationstakten vid årets utgång skall ha nedbringats till nivån 4%.

Riksdagen beslutade hösten 1983 om ett flertal åtgärder för att minska indexbindningar och begränsa utgifterna. Bl. a. beslutades följande ingrepp i indexkopplingarna.

- Följsamheten till flertalet index som påverkar statsutgifternas utveckling begränsades till 4%.
- För statliga konsumtionsutgifter reducerades priskompensationen med den del av prisökningen som kunde beräknas vara hänförlig till devalveringen.

Nedan följer en kort redovisning av de mer omfattande åtgärder som genomförts under budgetåret 1983/84 för att begränsa utgiftsautomatiken.

Inom *utrikesdepartementets* verksamhetsområde "frystes" biståndsanslagen för budgetåret 1984/85 till de nominella belopp som antagits för innevarande budgetår. Härefter har under våren 1984 regeringen föreslagit riksdagen (prop. 1983/84: 154) att skjuta till ytterligare 300 milj. kr. som finansieras genom minskade utgifter för oljelagring. För budgetåren efter 1984/85 saknas beslut om exakt hur utgifterna skall bindas till bruttonationalinkomsten (BNI). I långtidsbudgeten måste dock något antagande göras om den framtida utgiftsutvecklingen. Biståndet antas, rent beräkningstek-

niskt, fortsättningsvis följa BNI från den nivå som föreslagits för budgetåret 1984/85.

Inom *försvarsdepartementets* verksamhetsområde begränsades kompensationen för prisökningar för det militära försvaret, civillförsvaret och för byggande av skyddsrum till att uppgå till högst 4% under år 1984. Dollarkursens exceptionella uppgång under åren 1982–1983 har under våren 1984 emellertid föranlett regeringen (prop. 1983/84: 112) att föreslå riksdagen att tillskjuta ytterligare 600 milj. kr. per år under resterande del av nu gällande försvarsperiod dvs. t. o. m. budgetåret 1986/87. Detta finansieras bl. a. genom en höjning av bensinskatten med 6 öre per liter.

Inom *socialdepartementet* har ett flertal åtgärder vidtagits. Flera av åtgärderna är av bestående karaktär i så motto att direkta förändringar gjorts i existerande regelsystem. Vid fastställandet av basbeloppet för år 1984 har priset av devalveringen år 1982 avräknats från den allmänna prisutvecklingen. Denna åtgärd leder till att pensionsutgifternas ökningstakt budgetåret 1984/85 kommer att nära ansluta till regeringens inflationsmål.

Statsbidragssystemet till barnomsorgen har efter förslag hösten 1983 ändrats så att bidrag numera utgår per inskrivet barn och per årsarbetare. Bidragsbeloppets storlek fastställs i separata beslut. I likhet med statsbidraget till barnomsorgen har bidraget till social hemhjälp ändrats så att statsbidrag utgår dels per årsarbetare inom den sociala hemhjälpen, dels per ålders- och förtidspensionär. Bidragsbeloppets storlek fastställs även här genom enskilda beslut.

I enlighet med den allmänna ekonomiska politiken har vid överenskommelsen beträffande vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen den tidigare använda metoden med i avtalen inbyggda indexklausuler för statsbidragen inte tillämpats fr. o. m. år 1984.

De åtgärder som redovisas ovan avseende beräkningen av basbeloppet för år 1984 påverkar även utgifterna avseende studiemedel för högskolestuderande och äldre elever i andra skolformer. Vidare har inom *utbildningsdepartementets* verksamhetsområde beslutats att priskompensationen till Sveriges Radio AB för år 1984 skall begränsas till 4%.

Åtgärder har inom *hustadsdepartementets* verksamhetsområde vidtagits beträffande bostadsbyggandet. Låneunderlag och pantvärde för bostadslån bestäms bl. a. med hjälp av den s. k. tidskoefficienten. Vissa ändringar har beslutats som syftar till att förhindra att historisk kostnadsutveckling automatiskt förs över till kommande perioder. Ändringen innebär dessutom att uppräkningsindex av den s. k. tidskoefficienten begränsas till högst 4% under år 1984.

Utöver de ingrepp i automatiken som redovisas ovan har ett flertal förändringar av utgiftsbegränsande karaktär beslutats. Dessa utgiftsbegränsande åtgärder minskar basen för efterkommande års uppräkningsindex. Exempel på sådana beslut är bl. a.:

- utgifterna för räntebidrag minskades till följd av att de s. k. retroaktiva räntebidragen avskaffades

- livsmedelssubventionerna minskades så att endast subventionerna av mjölk återstår.

Som ett led i åtgärder för att begränsa den automatiska ökningen i statsbidragen till kommunsektorn har regeringen föreslagit (prop. 1983/84: 133) att grundgarantin i skatteutjämningsystemet minskar med en procentenhet för såväl kommuner som landstingskommuner. För kommuner utom skatteutjämningsen nås en motsvarande effekt genom att den kompensation som föreslås utgå vid borttagandet av den kommunala taxeringen av juridiska personer reduceras.

De ovan sammanfattade åtgärderna har påverkat automatikens omfattning. Dels har de totala utgifterna begränsats inom gruppen fullständig automatik och dels har en omfördelning skett inom gruppen fullständig automatik som totalt sett innebär en minskad grad av automatik och som till viss del ersätter automatiskt verkande regler med separata politiska beslut. Inom ramen för den automatikklassifikation som ligger till grund för automatikundersökningen i förra årets långtidsbudget framgår effekterna av vidtagna åtgärder endast delvis. För att bättre kunna särskilja dessa effekter har en förändring av automatikindelningen gjorts. Sålunda har gruppen fullständig automatik uppdelats i tre kategorier med avseende på graden av automatik. Den första av dessa kategorier består av de utgiftsanslag som är såväl pris-, löne- och volymstyrda. Den andra kategorin utgörs av de anslag som styrs av dels volym och dels kostnadsutvecklingen i andra sektorer. Den tredje kategorin utgörs slutligen av de anslag som enbart är volymstyrda. I övrigt följer automatikundersökningen samma uppdelning som tidigare år.

Som framgår av tabell 13 visar automatikundersökningen avseende budgetåret 1984/85 att 41,1% av statsutgifterna styrs automatiskt till följd av pris-, löne- och volymutveckling. De utgifter som automatiskt styrs av enbart volymutveckling svarar för ca 3,5% av statsutgifterna och de utgifter som påverkas av både volym- och kostnadsutveckling i andra sektorer svarar för ca 5,3%. Motsvarande andelar för utgiftsslag som budgeteras med pris- och löneomräkning resp. via separata beslut är 14,3 resp. 13%.

De åtgärder som vidtagits är till en del av temporär karaktär och till en del av mer bestående art. Effekten av de temporära åtgärderna kan avläsas som en sänkning av utgiftsnivån på statsbudgeten. Som exempel på detta kan nämnas de basbeloppsstyrda utgiftsanslagen. Då inga beslut om att i framtiden förändra den automatiska priskompensationen inom dessa områden fattats, fortsätter dessa utgiftsområden att efter år 1984 styras av en fullständig pris- och volymautomatik.

Effekterna av de åtgärder som vidtagits för att banta utgiftsautomatiken kan utläsas i tabell 13 bl. a. av den omfördelning som skett mellan kategorierna 1.2 och 1.3. De utgiftsanslag som styrs av volym och kostnadsutveckling i andra sektorer har i förhållande till budgetåret 1983/84 minskat med 2,5 procentenheter från 7,8% till 5,3%. På motsatt sätt har de utgifter som

Tabell 13. Utgiftsstyrande faktorer i statsbudgeten och vissa delar av socialförsäkringssektorn budgetåren 1983/84 och 1984/85

Miljarder kronor, löpande priser (belopp enligt budgetpropositionerna 1982/83: 100 och 1983/84: 100)

	1983/84		1984/85	
	Miljarder kronor	Procentuell fördelning	Miljarder kronor	Procentuell fördelning
1.1 Fullständig pris-, löne- och volymautomatik, därav	119,6	40,6	125,3	41,1
- Basbelopp	46,0	15,6	47,8	15,7
- FPI + NPI	21,4	7,2	21,8	7,1
- BNI	6,2	2,2	6,6	2,2
- Timlön	18,6	6,3	20,1	6,6
- Lönesumma	16,2	5,5	18,9	6,2
- Ränta	11,1	3,8	10,1	3,3
1.2 Volym- och kostnadsutveckling i andra sektorer	23,0	7,8	16,0	5,3
1.3 Enbart volym	1,7	0,6	10,7	3,5
2 Pris- och löneomräkning	44,3	15,0	43,6	14,3
3 Separata beslut	44,8	15,2	39,6	13,0
4 Räntor på statskulden	56,5	19,2	65,0	21,3
5 Resterande	4,5	1,5	4,7	1,5
Summa	294,4	100,0	304,9	100,0

Ann. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

stys av enbart volymutveckling ökat med 2,9 procentenheter från 0,6% till 3,5%. Omfördelningen är till största delen hänförlig till de regelförändringar som genomförts vad gäller flertalet bidragsanslag till kommunsektorn vilka innebär att automatik i framtiden ersätts med separata beslut. Dessa permanenta åtgärder innebär att endast volymautomatiken kvarstår.

Förändringen mellan budgetåren inom automatikgruppen separata beslut förklaras bl.a. av beslutet om att televerkets investeringar fr. o. m. budgetåret 1984/85 skall finansieras utanför statsbudgeten. Vidare leder sjunkande arbetslöshetsstal till att utgifterna för arbetsmarknadsåtgärder inom automatikgruppen minskar och slutligen beräknas kostnaderna för förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri sjunka kraftigt. Sammantaget innebär här redovisade förändringar att utgifterna inom denna grupp sjunker med 4,3 miljarder kronor.

Den tidigare redovisade överenskommelsen om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen innebär att utgiftsautomatiken även inom socialförsäkringssektorn minskar betydligt. 10,3 miljarder kronor av ersättningen utbetalas i fortsättningen i förhållande till invånarantalet i stället för i förhållande till antalet utförda prestationer inom sjukvårdssektorn.

4.3 Statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier

För att underlätta en analys av utgiftsutvecklingen i ett samhällsekonomiskt perspektiv görs i detta kapitel en uppdelning av statsutgifterna i realekonomiska kategorier, dvs. en fördelning på konsumtion, investeringar, transfereringar och finansiella transaktioner. Denna genomgång i realekonomiska termer bygger i huvudsak på det inom nationalräkenskaperna tillämpade internationella SNA-systemet (System of National Accounts).

Vid en analys i reala termer är en första utgångspunkt att särskilja de finansiella transaktionerna från utgifterna i övrigt. Realekonomiskt betraktas de finansiella transaktionerna främst som en del av kreditmarknaden. Det är vidare viktigt att skilja mellan å ena sidan sådana utgifter där staten *slutligt förbrukar* produktionsresurser och å andra sidan sådana utgifter som utgörs av överföringar (transfereringar) till andra sektorer i ekonomin. De senare påverkar den reala samhällsekonomiska utvecklingen *indirekt*, bl. a. genom sina effekter på de disponibla inkomsterna i andra delar av ekonomin.

De statliga konsumtions- och investeringsutgifterna visar statens direkta (slutliga) förbrukning av reala resurser. Som *konsumtionsutgifter* betraktas utgifter för statliga myndigheters produktion av tjänster inom t. ex. försvaret, undervisningssektorn och rättsväsendet. Återstoden är omkostnader i den löpande verksamheten, exempelvis inköp av konsumtionsvaror, hyror, reparationer och underhåll. Konsumtionsutgifterna består till närmare 60% av lönekostnader, inkl. sociala avgifter. Försvarets investeringar, som inte antas ha någon civil användning betraktas i enlighet med SNA-systemet som konsumtion. Det *investeringsbegrepp* som används skiljer sig i princip inte från det som gäller för den privata sektorn. Som statliga investeringar betraktas utgifter för byggnader och anläggningar samt materielinköp för civila ändamål. Till skillnad från vad som gäller vid en strikt tillämpning av SNA-systemet räknas i långtidsbudgeten även affärsverkens investeringar – i den mån de finansieras över statsbudgeten – som statliga investeringar. Dessa medel skall användas för investeringar som beslutats av statsmakterna.

Det bör understrykas att gränsen mellan konsumtion och investering i vissa fall kan vara flytande. Det kan sålunda hävdas att delar av utgifterna för t. ex. utbildning och forskning, vilka klassificeras som konsumtion, utgör produktiva investeringar i lika hög grad som exempelvis inköp av maskiner.

Den del av statens utgifter som *indirekt* påverkar samhällsekonomin indelas i *transfereringar* (inkomstöverföringar, bidrag) samt *finansiella transaktioner* (lån). Transfereringarna indelas i undergrupper med utgångspunkt i vilken sektor av ekonomin som är mottagare av inkomstöverföringen. I långtidsbudgeten delas transfereringarna upp i överföringar till hushållen, kommuner och företag. Som transfereringar räknas också ränteut-

gifter för statsskulden. I långtidsbudgeten redovisas dock dessa ränteutgifter i en grupp för sig. Till gruppen finansiella transaktioner hänförs utgifter för utlåning, aktieteckning m. m.

Nedan följer en genomgång av de olika utgiftsgruppernas utveckling.

Konsumtion

Som framgår av tabell 14 utgörs drygt hälften av statens konsumtionsutgifter av kostnader för löner. Under den framförliggande perioden minskar de statliga konsumtionsutgifterna i fasta priser med i genomsnitt 0,6 % per år under långtidsbudgetperioden.

Tabell 14. Konsumtionsutgifternas utveckling
Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnitt- lig procentuell för- ändring 1978/79– 1982/83	1984/85	Procentuell andel av totala stats- utgifter	Genomsnitt- lig procentuell för- ändring 1984/85– 1988/89
Summa statliga konsumtionsutgifter	+0,8	67,4	21,7	-0,6
därav				
Löner	-0,1	34,3	11,1	-0,5
Konsumtion	-1,1	13,8	4,4	-1,4

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de reala fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Investeringar

På statsbudgeten återfinns utgifter för investeringsändamål inom såväl den statliga som kommunala och privata sektorn. Investeringsutgifter i den kommunala och privata sektorn redovisas som transfereringar till dessa sektorer för investeringsändamål. I långtidsbudgeten redovisas som direkta statliga investeringar endast de medel som på budgeten anslås för investeringar inom statliga myndigheter och statliga affärsverk. Staten påverkar emellertid en större andel av den totala investeringsvolymen än vad dessa belopp anger eftersom betydande delar av affärskoncernens totala investeringar inte finansieras över statsbudgeten. Vidare bokförs utgifter på budgeten för investeringar i andra sektorer som transfereringsutgifter.

De direkta statliga investeringarna på budgeten inom myndigheter och affärsverk uppgår budgetåret 1984/85 till ca 14,9 miljarder kronor. Under långtidsbudgetperioden beräknas dessa minska med 5,5 % per år räknat i fasta priser. För investeringar inom statliga myndigheter minskar utgifterna för investeringar med 15,2 % årligen i fasta priser medan affärsverkens investeringar i stort sett förblir oförändrade.

Tabell 15. Investeringar

Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnitt- lig procentuell för- ändring 1978/79– 1982/83	1984/85		Genomsnitt- lig procentuell för- ändring 1984/85– 1988/89
			Procentuell andel av totala stats- utgifter	
Totala utgifter	+0,1	14,9	4,8	– 5,5
därav				
Statliga myndigheter	–4,2	0,8	0,3	–15,2
Statliga affärsverk	+4,2	5,3	1,7	+ 0,3

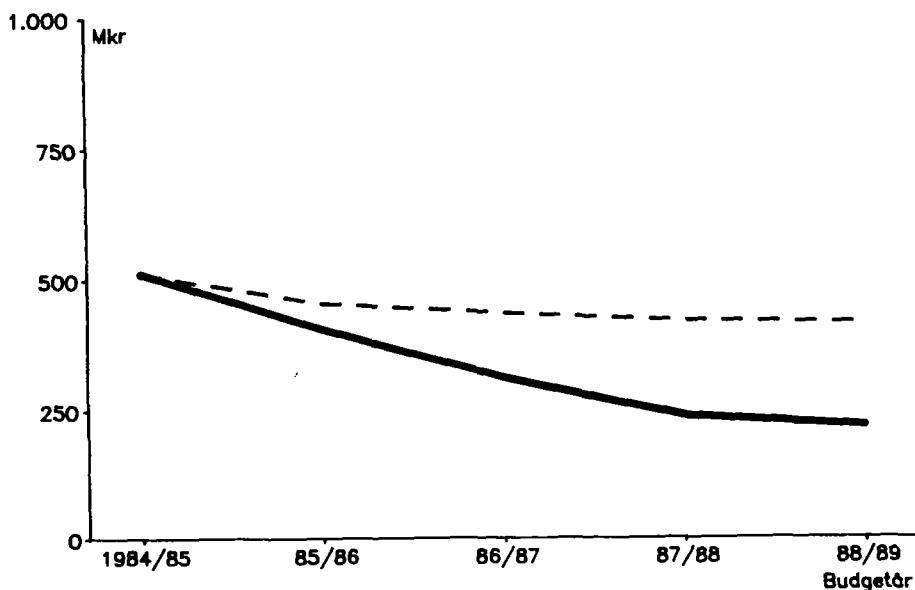
Transfereringar för investeringar inom kommuner och statliga och privata företag uppgår budgetåret 1984/85 till totalt 3,5 miljarder kronor. Av detta belopp avser 1,5 miljarder kronor transfereringar för investeringar inom den kommunala sektorn. Som exempel kan nämnas bidrag till byggande av kommunala vägar samt bidrag till byggande inom sjukvården m. m. Totalt 2 miljarder kronor anslås för investeringsändamål inom privata och statliga bolag. Över långtidsbudgetperioden minskar dessa transfereringar för investeringar i övriga sektorer räknat i fasta priser med 11,0% årligen.

Investeringar inom affärsverken och dess dotterbolag har i ökad utsträckning börjat finansieras utanför statsbudgeten. I budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 föreslås bl. a. att televerket skall finansiera sina investeringar på kreditmarknaden i stället för via statsbudgeten. S. k. externfinansiering i affärsverken för investeringsändamål uppgår totalt till ca 8 miljarder kronor.

Investeringarnas utveckling under långtidsbudgetperioden är i hög grad beroende av den i långtidsbudgeten använda metoden. Nedgången i fasta priser beror på att beräkningarna tar hänsyn enbart till beslutade investeringar, medan några ännu inte beslutade investeringar inte läggs in i kalkylen. Som exempel på detta kan nämnas utvecklingen av byggnadsinvesteringar för de civila statliga myndigheterna exkl. affärsverken. Byggnadsprojekt är en i tiden långt utdragen process, som enligt gällande handläggningsordning normalt kräver två olika beslut av regeringen. Dels beslutar regeringen om projektering, dels efter framställning i budgetpropositionen och riksdagens godkännande om utförande. Nuvarande långtidsbudgetteknik innebär att endast projekt som omfattas av beslut om utförande beaktas samt att nu gällande diverse objektsramar behålls oförändrade. Detta får till följd att anslagsbehoven enligt långtidsbudgeten kommer att visa en i det närmaste 50-procentig minskning under perioden. För det sista året i långtidsbudgetperioden innebär detta att byggnadsinvesteringarna för de civila statliga myndigheterna exkl. affärsverken uppgår till 203 milj. kr. i fasta priser.

Av berörda myndigheters långtidsbudgetbedömningar framgår dock att investeringsbehovet under senare delar av långtidsbudgetperioden är av långt större omfattning. I syfte att få en mer rättvisande redovisning har en alternativ bedömning av de framtida anslagsbehoven gjorts. I denna bedömning har de byggnadsprojekt beaktats för vilka projekteringsuppdrag föreligger och som ryms inom de planeringsramar som redovisats i 1984 års budgetproposition. Som framgår av diagram 1 ligger de presumtiva byggnadsinvesteringarna för myndigheter exkl. affärsverk ca 0,2 miljarder kronor högre slutåret än vad som beräknats i långtidsbudgetkalkylen.

Diagram 1. Anslagsutvecklingen för byggnadsinvesteringarna för de civila statliga myndigheterna exkl. affärsverken
Milj. kr.

- Anslagsutveckling med antagandet; inga nya objekt oförändrad diverse objektsnivå
 --- Anslagsutveckling baserad på myndigheternas långtidsbedömning och lämnade projekteringsbeslut

Beräkningsresultaten visar att statens totala utgifter för *konsumtion och investeringar* minskar något under perioden, räknat i fast prisläge. I löpande priser beräknas dessa utgifter sammanlagt årligen öka med 2,3 % i lågalternativet och med 6,1 % i högalternativet.

Transfereringar

Transfereringarna beräknas för budgetåret 1984/85 svara för ca 49% av de totala statsutgifterna. Utvecklingen av transfereringarna redovisas i tabell 16. Om man ser till utvecklingen under tidigare år, finner man att transfereringarnas andel av statsutgifterna exkl. statsskuldräntor i stort sett har varit oförändrad. Under den framförliggande perioden minskar transfereringarna med 1,2% per år, uttryckta i fasta priser.

Tabell 16. Transfereringarnas utveckling
Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	1984/85	Procentuell andel av totala statsutgifter	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
Summa transfereringar	+0,7	151,6	48,8	–1,2
därav				
Transfereringar till hushåll ¹	+1,3	78,1	25,1	–0,3
Transfereringar till kommunsektorn	–0,2	54,0	17,4	–0,3
Transfereringar till företag m. m.	+2,5	12,7	4,1	–7,6
Internationella transfereringar	+0,3	6,8	2,2	+2,0

¹ Här ingår räntebidrag för bostäder och livsmedelssubventioner.

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de reala fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Transfereringar till hushåll beräknas minska med i genomsnitt 0,3% per år i oförändrad pris- och lönenivå. Folkpensionerna dominerar i denna grupp och svarar för över hälften av gruppens utgifter. Som framgår av tabell 17 minskar folkpensionerna något i fasta priser. Denna effekt erhålls på grund av att allt fler pensionärer erhåller ATP, vilket över långtidsbudgetperioden sänker kostnaderna på statsbudgeten för pensionstillskott. Statens totala utgifter för pensioner, dvs. inkl. ATP, ökar kraftigt över tiden i fasta priser.

Tabell 17. Transfereringar till hushåll
Miljarder kronor

	1984/85	Genomsnittlig årlig förändring 1984/85 - 1988/89		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternat- ivet	Löpande priser högalternat- ivet
Summa transfe- reringsar till hushåll	78,1	-0,3	+2,0	+ 8,2
därav				
Folkpensioner	41,5	-0,4	+2,8	+ 7,6
Räntebidrag till bostäder	9,0	+1,2	+2,3	+15,1
Barnbidrag	5,7	-0,9	-0,9	- 0,9
Sjukförsäkring och föräldraförsäkring	5,1	+1,3	+4,0	+ 6,4
Livsmedelssub- ventioner	3,0	0	0	0

Utgifterna för barnbidrag minskar räknat i oförändrad prisnivå. Detta beror på att antalet barn beräknas minska och att bidragsnivån har förutsetts vara oförändrad.

De statliga transfereringarna till kommunsektorn för konsumtion och investeringar omfattar dels bidrag avsedda för särskilda ändamål, exempelvis löner för lärare i grundskolan och gymnasieskolan, dels skatteutjämningsbidrag till kommunerna. Ett drygt tiotal specialdestinerade bidrag svarar för närmare 80 % av de statsbidrag till den kommunala sektorn som utgår för särskilda ändamål. Transfereringarna till kommunsektorn beräknas under långtidsbudgetperioden minska med 0,3 % per år i oförändrad pris- och lönenivå och öka med 3,1 % i lågalternativet resp. 4,8 % i högalternativet.

Tabell 18. Transfereringar till kommunsektorn
Miljarder kronor

	1984/85	Genomsnittlig årlig förändring 1984/85 - 1988/89		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternat- ivet	Löpande priser högalternat- ivet
Summa transferingar till kommunsektorn	54,0	-0,3	+3,1	+4,8
därav				
Bidrag till skol- väsendet m. m.	13,8	-2,5	+5,5	+8,3
Skatteutjämnings- bidrag	11,1	+0,1	+4,6	+7,0
Bidrag till sjukvård, social hemhjälp m. m.	8,2	-0,1	0	+0,3
Bidrag till för- skolor, daghem, m. m.	6,5	+3,3	+3,6	+3,3

Bidrag till skolväsendet m. m. avser till över 90% löner till grundskole- och gymnasieskolelärarna. Nedgången i oförändrad pris- och lönenivå sammanhänger framför allt med minskat antal elever.

Transfereringar till företag m. m. inkluderar överföringar till såväl privata som statliga företag. I fasta priser registreras en genomsnittlig minskning med 7,6% per år under perioden. I löpande priser erhålles lika stor minskning eftersom dessa transfereringar inte är pris- och lönekänsliga. I det högre alternativet ökar utgifterna med 1,1% pga. de tillkommande utgifter för industripolitiska insatser som antas uppstå pga. den låga ekonomiska aktiviteten i detta alternativ. Som framgår av redovisningen under ändamålsgruppen Näringspolitik har de statliga insatserna till krisdrabbade företag och branscher varit mycket stora under den historiska perioden. För långtidsbudgetperioden har några sådana nya insatser inte lagts in i beräkningarna.

De *internationella transfereringarna* består nästan helt av anslag till utvecklingsbistånd (U-hjälp). För budgetåret 1984/85 har hänsyn tagits till att regeringen beslutat om ytterligare 300 milj. kr. för biståndsändamål. För åren därefter utgår beräkningarna i långtidsbudgeten från att biståndets tillväxt följer bruttonationalinkomstens utveckling. Totalt ökar transfereringarna med 2,0% i fasta priser. Denna beräkning baseras på lågalternativets antagande om viss årlig tillväxt i BNP. I löpande priser innebär detta en årlig genomsnittlig ökning på 6,4% i lågalternativet samt 8,2% i högalternativet.

Statsskuldräntor

Utgifterna för statsskuldräntor, m. m. består dels av ränteutgifter för av staten upptagna lån inom och utom landet, dels av valutakursförluster till följd av ändrade växelkurser. Totalt beräknas dessa utgifter uppgå till 61,5 miljarder kronor budgetåret 1984/85. I lågalternativet ökar utgifterna för statsskuldräntor m. m. till ca 88,0 miljarder kronor budgetåret 1988/89. I högalternativet uppgår motsvarande utgifter till ca 120,0 miljarder kronor.

Tabell 19. Utgifter för statsskuldräntor, m. m. i löpande priser
Miljarder kronor

	Absolut nivå 1984/85	Förändring till				Årlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
		1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	
A. Totalt: Lågalternativet	61,5	+11,5	+ 4	+ 5	+ 6	+ 9,4
varav: – räntor på inhemska lån	45,2	+ 8,7	+ 7	+ 4,2	+ 4,1	+11,0
– räntor på utländska lån	13,0	+ 0,2	– 0,1	+ 0,1	– 0,2	± 0,0
– valutakursförluster	3,3 ¹	+ 2,6	– 2,9	+ 0,7	+ 2,1	+20,2
B. Totalt: Högalternativet	61,5	+15,8	+10,9	+14,8	+17,0	+18,2
varav: – räntor på inhemska lån	45,2	+12,9	+13,5	+12,8	+12,8	+20,8
– räntor på utländska lån	13,0	+ 0,3	+ 0,3	+ 1,3	+ 2,1	+ 6,9
– valutakursförluster	3,3 ¹	+ 2,6	– 2,9	+ 0,7	+ 2,1	+20,2

¹ Inkl. 1 miljard kronor som beaktats under posten tillkommande utgiftsbehov, netto.

F. n. beräknas den statliga nyupplåningen på den svenska kreditmarknaden ske till en genomsnittlig räntesats om ca 11,5%. Under första kvartalet 1984 har skillnaden mellan den prioriterade räntan på 11,5% och emissionsräntorna på den oprioriterade marknaden successivt krympt. I lågalternativet antas de nominella räntorna successivt falla under långtidsbudgetperioden för att slutåret uppgå till 7%. I kalkylen antas ränteanpassningen till en fallande inflationsnivå vara långsam. Realräntan är således 4% slutåret i perioden. I högalternativet med en inflationsnivå på 8% årligen antas en realräntenivå på 5% vilket medför att de nominella räntorna ökar till 13% för att sedan ligga kvar på denna nivå under hela perioden. Av beräkningstekniska skäl antas den statliga nettoupplåningen i utlandet motsvara bytesbalansunderskottet.

Staten har en kassamässig redovisning av inkomster och utgifter. Det kassamässiga budgetunderskottet bygger upp en statsskuld, som redovisas som summan av de nominella budgetunderskotten under årens lopp. Detta innebär att värdeförändringar på statens skulder inte påverkar den redovisade statsskuldens storlek så länge de upptagna lånen inte omsätts.

För utlandsskulden innebär den svenska kronans minskade värde de senaste åren (till följd av devalveringar och dollarkursens förändring) att värdet på statens utlandsskuld uttryckt i svenska kronor har stigit kraftigt. I statens redovisning är emellertid lånen bokförda till det värde de hade då lånen togs upp. Om kronvärdet av lånen ökar mellan upplåningstillfället och återbetalningstillfället uppstår en valutaförlust. Denna förlust bokförs först vid återbetalningstillfället trots att förlusten uppstått tidigare under lånets löptid.

Vid utgången av år 1983 var statens utlandsskuld till den kurs som gällde vid upplåningstillfället 97,6 miljarder kronor medan den värderad till aktuella valutakurser uppgick till 125,8 miljarder kronor. Avvikelsen mellan

bokfört värde och värdet vid nuvarande växelkurser på 28,2 miljarder kronor kommer, vid oförändrade valutakurser kommande år, att i enlighet med statens bokföringsprinciper belasta statsbudgeten när de utländska lånen amorteras eller omsätts. Redovisningstekniskt sker detta genom att en post avseende valutakursförluster förs upp på huvudtiteln Statens ränteutgifter m. m. Vid en amortering av ett lån motsvaras inte denna kostnad f. n. av någon kassamässig utbetalning från statsbudgeten eftersom staten samtidigt som det gamla lånet amorteras erhåller ett nytt lån till samma valutakurs. Trots att nyupplåningen inte innebär någon kassamässig utbetalning så redovisas denna som en bokföringsmässig utgift i den slutliga riksbokföringen. Denna utgift motsvarar det högre belopp räknat i svenska kronor, som behövs för att återbetala ett lån i utländsk valuta då den svenska kronan sjunkit i värde. Om å andra sidan kronan stigit i värde relativt lånevalutan drar detta ned de bokförda utgifterna för statsskuldräntor.

Under långtidsbudgetperioden kommer de realiserade valutakursförlusterna vid nuvarande växelkurser att uppgå till 16,7 miljarder kronor.

Finansiella transaktioner

I posten finansiella transaktioner ingår dels statlig utlåning till olika ändamål såsom bostadsbyggande, studielån samt lån till företag, dels aktieköp, köp och försäljning av mark samt förändringar i dispositionen av rörliga krediter. Som framgår av tabell 20 beräknas de finansiella transaktionerna minska med 17,2 % per år i oförändrad pris- och lönenivå.

Tabell 20. Finansiella transaktioner
Miljarder kronor avrundat

	1984/85	Genomsnittlig årlig förändring 1984/85 – 1988/89		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser högalt.	Löpande priser lågalt.
Summa finansiella transaktioner	15,2	-17,2	-13,4	-15,7
därav				
Statliga lån	14,2	-16,4	-12,5	-14,9
varav				
Lån till bostadsbyggande	8,4	-53,2	-53,2	-53,2

Statens finansiella transaktioner är av väsentlig betydelse vid en studie av sparandets utveckling. Statens finansiella sparande definieras som budgetsaldot reducerat med *nettobeloppet* av finansiella transaktioner på budgetens utgiftssida och amorteringar på statliga lån på budgetens inkomstsida. Det statliga finansiella sparandet är en del av det totala finansiella sparandet i ekonomin. Summan av sparandet i ekonomin utgör bytesbalansens saldo.

Sammanfattning av statsbudgetens utgifter uppdelade på realekonomiska kategorier

Till grund för beräkningen av statsutgifterna i löpande priser ligger den realekonomiska indelningen, där konsumtions- och investeringsutgifter skrivs fram med priser och löner och där transfereringsutgifterna, som i flertalet fall styrs av automatiskt verkande regler (indexkopplingar) skrivs fram med antaganden om indexutvecklingen.

Totalt sett minskar statsutgifterna exkl. statsskuldräntor under långtidsbudgetperioden med 1,8% i fasta priser. Omräknat till löpande priser blir ökningen 1,2% i lågalternativet och 5,4% i högalternativet. I tabellerna 21 och 22 redovisas utvecklingen i löpande priser i låg- resp. högalternativet för de totala statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier.

Tabell 21. Totala statsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser – lågalternativet

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	1984/85	Förändring till				Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	
– Statlig konsumtion och investeringar	+10.0	82.3	– 1.0	+2.2	+ 3.1	+ 3.5	+ 2.3
– Transfereringar till							
hushåll	+11.7	78.1	+ 2.3	+1.7	+ 1.5	+ 0.9	+ 2.0
kommuner	+ 9.6	54.0	+ 1.4	+1.9	+ 1.9	+ 1.9	+ 3.1
företag	+12.4	12.7	– 2.2	–0.9	– 0.2	– 0.1	– 7.6
utlandet	+ 9.9	6.8	+ 0.4	+0.5	+ 0.5	+ 0.5	+ 6.4
– Finansiella transaktioner	+22.1	15.2	– 7.8	+0.1	+ 0.1	+ 0.1	–15.7
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor	+11,3	249,0	– 6,9	+5,4	+ 6,8	+ 6,8	+ 1,2
Statsskuldräntor	+53,0	61,5	+11,5	+4,0	+ 5,0	+ 6,0	+ 9,4
Summa utgifter	+15,1	310,5	+ 4,6	+9,4	+11,8	+12,8	+ 3,0
<i>Summa utgifter exkl. statsskuldräntor fasta priser</i>	<i>+ 1,4</i>	<i>249,0</i>	<i>–14,0</i>	<i>–1,7</i>	<i>– 0,5</i>	<i>+ 0,2</i>	<i>– 1,8</i>

Tabell 22. Totala statsutgifter
Miljarder kronor, löpande priser – Högalternativet

	Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1978/79– 1982/83	1984/85	Förändring till				Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1984/85– 1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	
– Statlig konsumtion och investeringar	+10,0	82,3	+ 2,0	+ 5,6	+ 6,8	+ 7,8	+ 6,1
– Transfereringar till hushåll	+11,7	78,1	+ 4,4	+ 8,8	+ 7,9	+ 8,0	+ 8,2
kommuner	+ 9,6	54,0	+ 1,9	+ 2,8	+ 3,1	+ 3,2	+ 4,8
företag	+12,4	12,7	– 1,4	– 0,1	+ 1,0	+ 1,1	+ 1,1
utlandet	+ 9,9	6,8	+ 0,5	+ 0,6	+ 0,7	+ 0,7	+ 8,2
– Finansiella transak- tioner	+22,1	15,2	– 7,7	+ 0,3	+ 0,3	+ 0,4	–13,4
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor	+11,3	249,0	– 0,4	+18,0	+19,8	+21,1	+ 5,4
Statsskuldräntor	+53,0	61,5	+15,8	+10,9	+14,8	+17,0	+18,2
Summa utgifter	+15,1	310,5	+15,4	+28,9	+34,6	+38,1	+ 8,3
<i>Summa utgifter exkl. statsskuldräntor fasta priser</i>	<i>+ 1,4</i>	<i>249,0</i>	<i>–14,0</i>	<i>– 1,7</i>	<i>– 0,5</i>	<i>+ 0,2</i>	<i>– 1,8</i>

5 Statens budgetsaldo

De tidigare presenterade beräkningarna av statens inkomster och utgifter under långtidsbudgetperioden har sammanställts i tabell 23. Utöver den framräknade utvecklingen under långtidsbudgetperioden redovisas utfallet för budgetåren 1978/79–1982/83 och beräknat utfall för budgetåret 1983/84.

Tabell 23. Budgetsaldo budgetåren 1978/79–1988/89
Miljarder kronor, löpande priser

Budgetår	Inkomster	Utgifter	Saldo	Saldo i procent av BNP
Utfall				
1978/79	119,7	158,3	– 38,7	8,8
1979/80	132,5	182,5	– 50,0	10,1
1980/81	154,4	214,4	– 60,0	11,0
1981/82	167,1	235,1	– 68,0	11,4
1982/83	191,2	277,8	– 86,6	13,1

Ber. utfall				
1983/84	221,3	299,0	– 77,7	10,7
1984/85	243,3	310,5	– 67,2	8,6

Lågalt.				
1985/86	243,3	315,1	– 71,8	8,7
1986/87	249,3	324,5	– 75,2	8,7
1987/88	260,4	336,4	– 76,0	8,4
1988/89	274,4	349,2	– 74,8	7,9

Högalt.				
1985/86	252,6	325,9	– 73,3	8,6
1986/87	264,1	354,8	– 90,7	9,8
1987/88	275,9	389,5	– 113,6	11,4
1988/89	291,1	427,6	– 136,5	12,7

Inkomsterna följer i stort den långsiktiga löneutvecklingen i respektive alternativ. Inkomsternas andel av BNP minskar bl. a. på grund av att punktskatterna i enlighet med långtidsbudgettekniken inte har justerats med hänsyn till prisutvecklingen. Vid långtidsbudgetperiodens slut är inkomsterna i högalternativet 16,7 miljarder kronor högre än i lågalternativet. Att skillnaden inte är större förklaras bl. a. av att den kraftiga lönesummetillväxten år 1985 i högalternativet innebär att stora kommunalskatteutbetalningar verkställs under slutet av långtidsbudgetperioden.

På budgetens utgiftssida berörs främst de pris- och lönekänsliga anslagen av antagandena om inflationstakten. På budgetens utgiftssida får förändringar i löne- och inflationstakt genomslag på grund av den stora automatik som finns inbyggd i statsbudgeten. Detta förhållande framgår tydligt av den skillnad på 46,4 miljarder kronor för utgifter exkl. räntor på statsskulden som finns mellan låg- och högalternativen budgetåret 1988/89.

Till följd av budgetunderskottens utveckling har statsskulden ökat. Vid slutet av år 1983 uppgick den till ca 460,2 miljarder kronor. Statsskuldens storlek medför att även små förändringar i räntenivån får stora återverkningar på utgifterna för statsskuldräntor. Mellan låg- och högalternativet uppgår räntedifferensen slutåret till 6 procentenheter. Denna skillnad i nominell ränta och de högre budgetunderskotten tidigare budgetår i högalternativet får till konsekvens att ränteutgifterna i detta alternativ överstiger ränteutgifterna i det lägre alternativet med 32 miljarder kronor slutåret i perioden.

Budgetunderskottet i lågalternativet försämras från ett underskott om 67,2 miljarder kronor budgetåret 1984/85 till ett underskott på 74,8 miljarder kronor budgetåret 1988/89. I högalternativet försämras budgetsaldot markant för att i slutåret uppgå till 136,5 miljarder kronor. Som andel av BNP sjunker underskottet i lågalternativet från 8,6 % budgetåret 1984/85 till 7,9 % budgetåret 1988/89. I högalternativet ökar budgetunderskottets andel av BNP kontinuerligt för att uppgå till 12,7 % i slutet av långtidsbudgetperioden.

I tabell 24 redovisas för långtidsbudgetperiodens första och sista år hur stor andel av BNP som utgörs av inkomster, utgifter exkl. räntor, statskuldräntor resp. budgetunderskottet.

Tabell 24. Inkomster och utgifter i förhållande till BNP i %.

	1984/85	1988/89	
		Låg- alternativ	Hög- alternativ
Inkomster	31,1	28,8	27,0
Utgifter exkl. statsskuldräntor	31,9	27,4	28,5
Statsskuldräntor	7,7	9,2	11,1
Budgetunderskott	8,6	7,9	12,7

Saldot exkl. statsskuldräntor förändras i det lägre alternativet från ett underskott på 6,7 miljarder kronor budgetåret 1984/85 till ett överskott om 13,2 miljarder kronor budgetåret 1988/89. I det högre alternativet är underskottet 16,5 miljarder kronor budgetåret 1988/89. Budgetsaldot exkl. statsskuldräntor är av intresse, eftersom det belyser utvecklingen av de inkomster och utgifter som mer direkt kan påverkas genom direkta beslut av statsmakterna. Statsskuldräntorna däremot bestäms däremot av den historiska saldoutvecklingen och räntenivån.

Under de senaste åren har ett arbete pågått med att rationalisera och effektivisera den statliga kassahållningen. Ett sådant arbete bedrivs löpande inom regeringskansliet i samband med bl.a. den årliga budgetprocessen. Till viss del bedrivs arbetet även utanför regeringskansliet på regeringens uppdrag. I samband med genomförandet av åtgärderna uppstår vanligtvis betydande engångsförstärkningar på statsbudgeten. Åtgärderna är dock inte enbart av tillfällig karaktär utan kommer för åren framöver att påverka statsbudgeten genom minskat upplåningsbehov. Därigenom minskar de årliga utgifterna för statsskuldräntor. Det kan emellertid vara betydelsefullt att särskilja dessa s.k. *extra ordinära budgetförstärkningar* så att statsbudgetens underliggande utveckling framkommer.

För budgetåret 1984/85 uppgår de extraordinära budgetförstärkningarna till ca 14,4 miljarder kronor. De mest betydelsefulla åtgärderna är samordnad skatte- och socialavgiftsuppbörd, utförsäljning av statligt lagrad olja, inbetalning av utnyttjad rörlig kredit hos televerket samt genomförande av konkurrensneutral redovisning av mervärdesskatt.

En annan betydelsefull faktor vid jämförelse mellan budgetunderskotten olika budgetår är att de statliga bostadslånen fr. o. m. budgetåret 1985/86 lyfts ut från statsbudgeten. Under budgetåret 1985/86 kommer av denna orsak budgeten att förstärkas med inemot 8 miljarder kronor.

Under budgetåret 1985/86 beräknas det underliggande saldot överstiga det kassamässiga saldot som redovisas i tabell 23, med 10 miljarder kronor. För åren efter 1985/86 beräknas det underliggande saldot överstiga det kassamässiga saldot med ca 8 miljarder kronor per budgetår. Skillnaden mellan kassamässigt och underliggande saldo är detsamma i hög- och lågalternativet.

Den i långtidsbudgeten erhållna utvecklingen av statens budgetsaldo är inte en prognos, utan en framskrivning av utvecklingen enligt vissa regler. Politiska beslut anteciperas inte vid framskrivningen av inkomster och utgifter. Detta innebär t. ex. att punktskatter och vissa utgifter – exempelvis barnbidrag och bostadsbidrag – inte har skrivits fram med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen, då detta kräver särskilda politiska beslut.

Resultatet av långtidsbudgetkalkylen bör således tolkas med stor försiktighet. Som framgår av tabell 25 föreligger betydande skillnader mellan beräkningsresultaten i olika långtidsbudgetar och det faktiska budgetutfallet.

Resultaten av långsiktigsbudgetberäkningarna är med de metoder som används osäkra om antaganden utgår från en ekonomi som inte är i balans. Med de antaganden som förutsatts i högalternativet kommer obalanserna i den svenska ekonomin att öka. I vilken utsträckning den höga inflations-takten i detta alternativ kommer att inverka menligt på företagens internationella konkurrenskraft är dock beroende på den internationella prisutvecklingen. Det är emellertid klart att om den svenska konkurrenskraften försvagas kommer även statsbudgeten att utsättas för påfrestningar som endast till viss del har beaktats i långtidsbudgeten med de metoder som här används.

Tabell 25. Budgetsaldots utveckling i de senaste långtidsbudgetarna
Miljarder kronor, löpande priser

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
1978 års långtidsbudget	-41,8	-38,0	-40,2	-42,2	-42,8						
1979		-48,2	-49,8	-51,6	-52,0	-54,5					
1980			-57,9	-64,8	-73,7	-74,0	-78,5				
1981				-74,9	-80,4	-81,8	-89,6	-99,1			
1982					-75,7	-86,6	-88,1	-90,1	-95,5		
1983						-89,9	-101,0	-109,7	-113,7	-120,3	
Nuvarande beräkning											
Alt. låg							-67,2	-71,8	-75,2	-76,0	-74,0
Alt. hög							-67,2	-73,3	-90,7	-113,6	-136,0
Utfall	-38,7	-49,9	-60,0	-68,0	-86,6						

6 Budgeten i verksamhetstermer

Statsutgifterna har i det föregående delats upp dels efter ändamål, dels efter realekonomisk kategori. I ändamålsuppdelningen har utgifter för likartat syfte sammanförts och i den realekonomiska klassificeringen har utgifterna klassificerats i kategorier som normalt används i samhällsekonomiska analyser. I finansplanen redovisas dessutom statsbudgetens utgifter uppdelade departementsvis samt statsinkomsterna fördelade på inkomstitlar. Det budgetsaldo som redovisas anger skillnaden mellan totala inkomster och utgifter på budgeten.

Statsbudgetens tidigare uppdelning – på en drift- och en kapitalbudget – motiverades av att alla förändringar i statens förmögenhet skulle redovisas öppet över kapitalbudgeten, medan redovisningen på driftbudgeten skulle avse de löpande utgifterna. När den dåvarande uppdelningen infördes var en huvudprincip att driftbudgeten skulle vara skattefinansierad och kapitalbudgeten lånefinansierad. Efter hand förändrades synen på budgeten, varvid distinktionen mellan drift- och kapitalbudgeten i praktiken inte längre upprätthölls.

När budgeten numera inte är uppdelad i en drift- och kapitalbudget kan det vara av intresse att i stället redovisa de statliga åtagandena avseende såväl inkomster som utgifter i separata verksamhetsdelar. En sådan uppdelning av statsbudgeten skulle således belysa statens engagemang för de "rörelsegrenar" som i andra uppställningar redovisas på ett flertal olika poster på statsbudgeten. Härmed öppnas vissa möjligheter att dels ytterligare identifiera och kvantifiera finansiella problem i den statliga verksamheten, dels att dela upp budgetsaldot på olika verksamhetsgrenar. Konsekvenserna på samhällsekonomi och på kreditmarknaden av politiska beslut som innebär aktiva ingrepp i statsbudgeten kan härigenom lättare bedömas.

En uppdelning av ovan skisserat slag kan således utgöra ett *komplement* såväl till den realekonomiska som ändamålsklassificeringen av statsbudgeten. Tillgången på bruttoredovisade inkomst- och utgiftsdata utgör dock en teknisk restriktion på möjligheten att redovisa relevanta verksamhetsgrupperingar.

Den uppdelning som nedan beskrivs har som förebild den typ av redovisning som används inom olika företags koncernredovisningar. Därvid har vissa verksamhetsgrenar såsom låneverksamhet och affärsverksamhet ansetts vara mer betydelsefulla att särredovisa. Resterande delar av statsbudgeten faller under rubriken traditionell statlig verksamhet.

Utgifter och inkomster för den sedvanliga statliga verksamheten redovisas under rubriken *traditionell statlig verksamhet*. Under denna rubrik redovisas en mängd olika verksamheter. Gemensamt är emellertid att de i flera fall saknar motsvarighet utanför den offentliga sektorn. Det kan t. ex. vara rätts- och polisväsende, försvaret o. d. Även statens inkomster från

direkta och indirekta skatter m. fl. inkomstposter redovisas under denna rubrik. Viss offentlig verksamhet inom vad som här har betecknats som traditionell statlig verksamhet bedrivs dock även utanför den offentliga sektorn. Som verksamheter inom den traditionella statliga verksamheten särredovisas statlig omsorgsverksamhet som finansieras med socialavgifter.

Inom vad som betecknats som *pensioner och social omsorg* ingår inkomster från socialavgifter och utgifter för följande verksamheter: folkpension och delpension, sjukförsäkring inkl. föräldraförsäkring, barnomsorg och vuxenutbildning. Inkomsterna från socialavgifterna motsvarar ca 94 % av utgifterna för dessa verksamheter budgetåret 1984/85. Den största diskrepansen mellan utgifter och inkomster svarar folkpensionerna för. Av de totala utgifterna på ca 41,4 miljarder kronor budgetåret 1984/85 beräknas inemot 30,5 miljarder kronor flyta in till statskassan från socialavgiften folkpensionsavgift. Hur stor andel av folkpensionsutgifterna som skall finansieras med avgifter har dock inte fastställts av statsmakterna. För sjukförsäkringen däremot har beslutats att 85 % av utgifterna skall finansieras med avgifter. Utgifterna för delpension skall i princip i sin helhet finansieras med socialavgifter. De senaste åren har emellertid avgiftsuttaget inte varit tillräckligt högt, för att undvika att utgifterna överstigit inkomsterna. Några direkta bindningar mellan vad som betalas ut för att bekosta barnomsorg och vad som flyter in från barnomsorgsavgiften finns inte. Inkomsterna från vuxenutbildningsavgiften styr däremot utvecklingen av utgifterna för vuxenstudiestödet.

Den andra "rörelsegren" som redovisas i tabell 1 utgörs av *affärsverkens verksamhet*, dvs. statens inkomster och utgifter från de statliga affärsverken. Affärsverken är sju till antalet: postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket, förenade fabriksverken, statens vattenfallsverk och domänverket. I uppställningen redovisas samlat affärsverkens inkomster och utgifter som dessa redovisas på statsbudgeten. Statens inkomster utgörs av affärsverkens överskott och avskrivningar, medan utgifterna för staten främst utgörs av främst affärsverkens investeringar. Affärsverkens inkomster och utgifter i rörelsen ingår m. a. o. inte i statsbudgeten. Den totala bruttoomslutningen av affärsverkens verksamhet är därför av betydligt större omfattning än vad denna redovisning anger.

Den övervägande delen av affärsverkens investeringar finansieras över statsbudgeten. Inom ramen för anvisade anslag har sedan affärsverken stor frihet att besluta om vilka investeringar som skall genomföras. Staten har dock ett räntabilitetskrav (förräntningskrav) på verkens investeringar. Räntabilitetskravet redovisas i statsbudgeten under rubriken "Affärsverkens inlevererade överskott". Detta förräntningskrav beräknas på under året genomsnittligt disponerat statskapital. Statskapitalet kan något förenklat beskrivas som ackumulerade investeringsanslag minskat med avskrivningarna över åren. Den räntesats som används motsvarar ett treårs-

genomsnitt av statens upplåningskostnader för långa obligationslån. Denna räntesats benämns statens avkastningsränta.

De avskrivningar som affärsverken skall inleverera till statsbudgeten beräknas i regel på anläggningstillgångarnas återanskaffningsvärden.

För vissa investeringar svarar affärsverken själva för finansieringen, t. ex. kräver luftfartsverket normalt en kommunal medfinansiering för att en investering skall komma till stånd.

Televerkets investeringar finansieras fr. o. m. budgetåret 1984/85 genom lån på den allmänna kreditmarknaden istället för genom anslag på statsbudgeten. Detta får samtidigt till följd att televerkets avskrivningar mot statsbudgeten upphör och ersätts med ränteinbetalningar i förhållande till statslånet.

Affärsverkens överskott utöver fastställt förräntningskrav kan i vissa fall avsättas till resultatutjämningsfonder eller liknande. Vid svårigheter att uppnå tillräcklig förräntning kan medel i fonderna tas i anspråk. För vissa affärsverk kan förräntningskravet inte uppfyllas över en längre period eller för ett specifikt år. I dessa fall levereras ett lägre belopp eller inget alls in till statsbudgeten. Även om affärsverken arbetar under målsättningen om full kostnadstäckning kan det för viss verksamhet uppstå förluster. I posten övrigt ingår utgifter för den del av affärsverkens verksamhet som ej är strikt affärsmässigt motiverad men som statsmakterna av andra orsaker funnit angelägen.

Som synes i tabellen svarar i stort sett investeringsutgifterna mot inkomsterna från affärsverksamheten. Inkomster och utgifter återspeglar emellertid två skilda perspektiv. Inkomsterna emanerar från historiska investeringar där räntabilitetskraven kunnat uppnås. Utgifterna är däremot avsedda för pågående eller kommande investeringar. Det är således av största vikt att studera affärsverksamhetens samlade resultat över en längre tidshorisont. Stora utgiftsposter för räntabla investeringar ett enskilt budgetår behöver därför inte ses som en belastning för statsbudgeten på sikt. Den kassamässiga belastningen på statsbudgeten bör i stället vägas mot de förräntningar på investeringens räntabilitet som kan kalkyleras in.

I tabellen redovisas vidare det samlade resultatet från statens *låneverksamhet*. Till skillnad från förra årets långtidsbudget redovisas under denna rubrik även statens ränteinkomster och aktieutdelning. Detta ger en mer rättvisande bild av låneverksamhetens totala inkomster och utgifter än om ränteinkomsterna redovisas som inkomster under rubriken finansnetto.

Statens engagemang i utlåningsverksamheten kan i många fall förklaras dels av ett intresse att ge incitament till samhällsekonomiskt lönsamma investeringar utan att staten direkt är involverad, dels av sociala eller fördelningspolitiska skäl. Ett exempel av förstnämnt slag kan energisparlånggivning sägas utgöra, medan studielånen kan utgöra exempel på en utlåning som är betingad av studiesociala skäl.

Inkomsterna från utlåningsverksamheten utgörs av amorteringar och ränteinkomster på det utlånade kapitalet, samt aktieutdelningen på statens aktier. På samma sätt som tidigare anförts beträffande affärsverksamheten

beror storleken av dessa inkomster på vad som under tidigare period lånats ut. Inom gruppen amorteringar redovisas för studielånen förutom amortering även den del som svarar mot den årliga uppräknings av studieskulden.

Den i detta sammanhang förändrade redovisningen av statens ränteinkomster medför att den tidigare använda rubriken finansnetto utgår och ersätts med rubriken statsskuldräntor. I denna ingår förutom räntor på statsskulden även valutaförluster på utlandslånen. I redovisningen ingår inte utgifter för SEK-systemet och räntesubventioner inom bostadsdepartementets verksamhetsområde.

Särredovisningen av statsskuldräntorna är naturlig då de är en följd av de samlade underskotten inom statens totala verksamhet.

Redovisningen av inkomster och utgifter på statsbudgeten är i många fall komplicerad. Grupperingen i verksamhetsområden har som syfte att för en verksamhet föra samman inkomster och utgifter, för att på så sätt mer överblickbart kunna avläsa nettoresultatet för en särskild verksamhet.

Värdefulla synpunkter på förra årets redovisning av budgeten i verksamhetstermer från RRV och riksbanken har legat till grund för förändringarna i årets långtidsbudget.

Tabell 26. Statsbudgetens inkomster och utgifter fördelade på verksamhetsgrenar
Milj. kr., löpande pris

	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85
<i>1. Traditionell statlig verksamhet</i>				
Inkomster:	150 383	172 503	200 450	222 959
Utgifter:	187 686	205 007	215 844	227 581
Netto traditionell statlig verksamhet	-37 303	-32 504	-15 394	- 4 622
därav				
<i>1.1 Pensioner och social omsorg</i>				
Inkomster: Socialavgifter	61 058	65 526	72 423	76 576
Utgifter: Bidrag m. m.	70 445	76 453	78 921	81 120
Netto pensioner och social omsorg	- 9 387	-10 927	- 6 498	- 4 544
<i>2. Affärsverkens verksamhet</i>				
Inkomster: Överskott	2 163	2 437	2 880	3 078
Avskrivningar	4 387	4 740	5 229	3 515
Utgifter: Investeringar	6 427	7 332	7 841	5 403
Övrigt	1 531	1 715	1 588	1 537
Netto affärsverkens verksamhet	- 1 408	- 1 870	- 1 320	- 347
<i>3. Låneverksamhet</i>				
Inkomster: Återbetalning av lån	2 644	2 978	3 319	3 862
Ränteinkomster	7 432	8 499	9 278	9 731
Aktieutdelning	122	123	142	182
Utgifter: Utlåning och aktieköp	13 038	14 782	13 323	14 982
Rörlig kredit	- 1 242	848	475	- 500
Netto låneverksamhet	- 1 598	- 4 030	- 1 059	- 707
<i>4. Statsskuldräntor</i>	27 724	48 196	59 905	61 500¹
<i>5. Statsbudgeten totalt</i>				
Inkomster	167 131	191 280	221 298	243 327
Utgifter	235 164	277 880	298 976	310 503
Budgetsaldo	-68 033	-86 600	-77 678	-67 176

¹ Inkl. 1 miljard kronor som beaktats under posten tillkommande utgiftsbehov, netto.

Appendix I

1 Kalkylerna i 1984 års långtidsutredning

I långtidsbudgeten behandlas i första hand statsinkomsternas, statsutgifternas och budgetsaldots utveckling. Någon analys som beaktar den ekonomiska utvecklingen och de samband som råder mellan statsbudgeten och ekonomin i övrigt utförs inte inom långtidsbudgetens ram. Utvecklingen av samhällsekonomin i dess helhet analyseras i stället i nationalbudgettar och i långtidsutredningar. I årliga nationalbudgettar behandlas den aktuella konjunktursituationen och utsikterna för det framförliggande året. Långtidsutredningar, vilka utarbetas med ett par års mellanrum, analyserar den samhällsekonomiska utvecklingen på längre sikt. Både i nationalbudgettar och i långtidsutredningar ingår statsfinanserna som en integrerad del av ekonomin.

En ny långtidsutredning publicerades i mars 1984. I dess huvudrapport, (SOU 1984: 4) *Långtidsutredningen 1984* redovisas utvecklingstendenser och balansproblem i svensk ekonomi under den period som denna långtidsbudget täcker. Ett omfattande underlagsmaterial till utredningen redovisas i tre bilagevolym (SOU 1984: 5–7).

Nedan sammanfattas långtidsutredningens huvudresultat. Som framgår av det följande ställs i långtidsutredningen vissa krav på den ekonomiska politiken och på ekonomins funktionssätt för att olika ekonomisk-politiska mål skall kunna uppnås. Långtidsbudgeten utgår däremot från en oförändrad politik. Bl. a. härigenom ger dessa två material olika bilder av den statsfinansiella utvecklingen. Dessa differenser kommenteras också nedan.

2 Sveriges ekonomi fram till år 1990

Långtidsutredningens metod

Långtidsutredningen 1984 behandlar i första hand tiden fram till år 1990. Utredningen skall inte betraktas som en prognos över utvecklingen under resten av 1980-talet. Syftet är i stället att med utgångspunkt från vissa ekonomisk-politiska mål beskriva vilka krav som ställs på den ekonomiska politiken och ekonomins funktionssätt för att målen skall uppnås. Vidare beskrivs de problem och möjligheter som framtiden innefattar och vilka allokeringmöjligheter som finns. De mål och restriktioner som enligt utredningen skall vara uppfyllda för att Sveriges ekonomi skall befinna sig i långsiktig balans år 1990 är följande.

(1) Full sysselsättning, vilken preciseras som 2% arbetslöshet år 1990.

(2) Stabilt penningvärde, vilket med hänsyn till den förutsedda internationella inflationen och till den nödvändiga sänkningen av Sveriges relativpriser angetts till inflationstakter runt 4 procentnivån under resten av 1980-talet.

(3) Balans i utrikesbetalningarna. Detta mål har preciserats till att bytesbalansen skall ha ett överskott i storleksordningen 1 % av BNP år 1990 (ca 10 miljarder kronor i löpande priser).

(4) Jämn fördelning av levnadsstandarden.

(5) Regional balans. Målen (4) och (5) preciseras inte siffermässigt. I stället behandlas dessa frågor i särskilda avsnitt.

(6) God lönsamhet i näringslivet, vilket angivits innebära att avkastningen på materiellt kapital före skatt i industrin skall överstiga avkastningen på statsobligationer med 2 procentenheter år 1990.

(7) Balans i statsbudgeten. Denna har bestämts med utgångspunkt i den målsatta bytesbalansen och prognoser rörande investeringar och sparande i resten av ekonomin. Enligt långtidsutredningen behöver statens budgetunderskott med nämnda utgångspunkt reduceras till 40–50 miljarder kronor 1990 (i löpande priser).

(8) Hög ekonomisk tillväxt, vilken förutsätts vara den tillväxt som kan uppnås vid fullt utnyttjande av produktionsresurserna år 1990.

Utredningen understryker att ovan angivna preciseringar naturligtvis i viss mån är godtyckliga och inte har kunnat baseras på uttalanden från regering och riksdag.

I långtidsutredningen behandlas tre tidsperspektiv. Huvudperspektivet avser åren 1980–1990. Genom att kapacitetsutnyttjandet var relativt högt år 1980 och att år 1990 förutsätts vara ett motsvarande år så störs inte de tal som beskriver utvecklingen 1980–1990 av skillnader i konjunkturläge mellan start- och slutår. Detta perspektiv beskriver således den strukturella utvecklingen av ekonomin. Det andra tidsperspektivet avser åren 1983–1987 i vilket de närmaste årens konjunkturförlopp analyseras. Genom denna uppdelning av analysen för 1980-talet söker utredningen särskilja den strukturella utvecklingen från konjunkturåterhämtningen. Det tredje perspektivet avser 1990-talet men eftersom det sträcker sig bortom långtidsbudgetperioden behandlas det inte i det följande.

Strukturell utveckling

För utvecklingen 1980–1990 presenteras i långtidsutredningen två alternativa kalkyler. Båda utgår från gemensamma antaganden om den internationella utvecklingen. Enligt dessa antaganden väntas BNP-tillväxten i OECD-området uppgå till i genomsnitt 2 % per år 1983–1990 och den internationella inflationen till 5 % per år.

En annan för alternativen gemensam förutsättning avser våra arbetskraftsresursers framtida utveckling. Den totala arbetsvolymen i timmar beräknas vara praktiskt taget oförändrad mellan 1980 och 1990, vilket är en mer förmånlig sysselsättningsutveckling än under 1970-talet då sysselsättningen i timmar minskade med i genomsnitt 0,6 % per år.

Den i förhållande till 1980-talet högre sysselsättningen motvägs emellertid av att produktiviteten per arbetstimme beräknas öka något långsam-

mare under 1980-talet än under det föregående decenniet. Endast inom industrin förutses en snabbare produktivitetstillväxt. Detta betingas av att realiserandet av balansmålen förutsätter att den sedan mitten av 1970-talet stagnerande industriproduktionen åter tar fart. För detta måste industriinvesteringarna öka starkt vilket tillsammans med den högre aktivitetsnivån beräknas höja produktiviteten.

Sammantagna ger bedömningarna av arbetskraftsresursernas och produktivitetens framtida utveckling vid handen att landets totalproduktion skulle kunna öka med 2 à 2.5 % per år under 1983–1990. Under 1980–1983 ökade BNP med endast 0,6 % årligen. Den snabbare ökningen framöver beror delvis på att ekonomin i utgångsläget befinner sig i konjunktursvacka med outnyttjad kapacitet medan man för slutåret förutsatt fullt kapacitetsutnyttjande.

Mot bakgrund av den ovan berörda utvecklingen av den internationella ekonomin och den inhemska produktionskapaciteten har långtidsutredningen utarbetat två reala alternativ för perioden fram till år 1990. Dessa alternativ avser belysa de avvägningsfrågor som kan bli aktuella när det gäller hur en framtida standardstegring kan tas ut. Båda alternativen är balanserade i den mening att de ekonomisk-politiska målen förutsätts vara uppnådda år 1990.

Långtidsutredningens alternativ 1 innebär en något starkare inriktning på privat konsumtion och på näringslivet. I detta fall förutsätts den privata konsumtionen öka i volym med 1,5 % per år 1983–1990 och den offentliga konsumtionen med 0,5 % per år. Den offentliga konsumtionens ökning har i beräkningarna fördelats så att den statliga konsumtionen minskar med 1 % och den kommunala konsumtionen ökar med 1 % årligen. I båda fallen överensstämmer de förutsatta ökningstakterna i stort sett med vad som beräknats i de s. k. baskalkylerna. För statens del bygger baskalkylen på långtidsbudgettekniken, varvid reduceringen av myndighetsanslagen med 2 % årligen i överensstämmelse med nationalräkenskapernas beräkningsrätt betraktas som volymminskning. För kommunernas del utgår baskalkylen från befolkningsförändringar och redan fattade politiska beslut.

Alternativ 2 innebär en något starkare inriktning på offentlig konsumtion och på den offentliga sektorn. Den statliga konsumtionen förutsätts vara oförändrad och den kommunala konsumtionen öka med 2 % per år. I detta fall kan den privata konsumtionen öka med 0,6 % per år 1983–1990 och den offentliga med 1,5 % per år.

Det bör påpekas att långtidsutredningen inte tar ställning till vilket alternativ som är att föredra. Båda förutsätts leda till balans år 1990 och denna resursallokering anses vara en politisk avvägningsfråga. Utredningen analyserar endast konsekvenserna av dessa alternativa allokeringar.

I båda fallen måste strukturomvandlingen bli snabb under resten av 1990-talet vilket också förutsätter hög yrkesmässig och geografisk rörlighet hos arbetskraften. Sålunda måste industriproduktionen öka med 3–4,5 %

per år 1983–1990. Den industriella omvandlingen beräknas behöva bli omfattande. För detta behöver industriinvesteringarna i stort sett fördubblas mellan åren 1983 och 1990.

För att uppnå industriexpansion av detta slag måste konkurrenskraften vara god. Enligt långtidsutredningens analyser behöver relativpriserna på svenska industriprodukter sänkas med ca 1% per år och lönsamheten i industriföretagen vara god under resten av 1980-talet. Kravet på relativprissänkning är något större i alternativ 1 än i alternativ 2. Vid en sådan utveckling bedöms den totala exporten av varor och tjänster kunna öka med 3,7% per år i alternativ 1 och med 3,2% per år i alternativ 2. Motsvarande ökning av importen har beräknats till 1,9 resp. 1,7% per år. I båda alternativen förutses dessa ökningarna leda till att bytesbalansmålet uppnås år 1990.

Som nämnts har den internationella inflationen förutsatts vara i genomsnitt 5% per år under resten av decenniet. Kraven på relativprissänkning gör att den inhemska inflationen i termer av konsumentpriser vid fasta växelkurser måste begränsas till i genomsnitt 4% per år 1983–1990. Detta ställer mycket bestämda krav på lönebildningen. Den förutsedda högre tillväxten i ekonomin beräknas dock möjliggöra en höjning av reallönerna med ca 2% per år.

För att den expansion och investeringsutveckling som leder till full sysselsättning år 1990 skall komma till stånd måste som redan nämnts lönsamheten i näringslivet vara god. Därvid räknar långtidsutredningen med att det internationella ränteläget gradvis sjunker mot 7 à 8% och att det svenska ränteläget år 1990 bör kunna ligga på samma nivå. Avkastningen på materiellt kapital före skatt skulle därmed behöva uppgå till ca 10% i industrin. Det motsvarar en vinstandel år 1990 på knappt 30% vilket är ungefär samma vinstnivå som år 1983 men innebär en ökning jämfört med senare delen av 1970-talet då vinstnivån låg på 20–25%. Räntabilitet och investeringar bestämmer tillsammans vilket finansiellt sparande de icke finansiella företagen kommer att svara för år 1990.

Trots den ökade lönsamheten beräknas de icke finansiella företagens finansiella sparande till följd av ökande investeringar slå om från ett mindre överskott år 1983 till ett underskott på drygt 3% av BNP år 1990. Detta underskott balanseras emellertid av ett ungefär lika stort överskott i de finansiella företagen. Samtidigt beräknas hushållens finansiella sparande öka.

Dessa prognoser ger tillsammans med bytesbalansmålet kravet på offentliga sektorns finansiella sparande år 1990. För att bedöma möjligheterna att åstadkomma den som balansmål angivna förstärkningen av statsbudgeten har långtidsutredningen gjort detaljerade beräkningar av hur den offentliga sektorns inkomster och utgifter väntas förändras under resten av 1980-talet.

Av beräkningarna framgår att utgiftsexpansionen i den offentliga sektorn

kommer att dämpas i båda alternativen jämfört med 1970-talet. Vidare framgår det att tillväxten i ekonomin kommer att ha stor betydelse för inkomsternas utveckling. Statens finansieringsbehov för att dels bekosta utgiftsförändringarna, dels förstärka det finansiella sparandet har i alternativ 1 beräknats till ca 52 miljarder kronor (i 1983 års priser). I stort sett hela detta finansieringsbehov täcks av inkomstautomatiken. Endast ca 5 miljarder kronor skulle återstå att finansiera genom skattehöjningar. I alternativ 2 med en snabbare tillväxt av den offentliga konsumtionen och en lägre ökning av skatteinkomsterna blir finansieringsbehovet större.

Det bör påpekas att i dessa kalkyler har förstärkningen av statsbudgeten antagits genomföras via en höjning av inkomstskatten. I långtidsutredningen redovisas dessutom finansiella alternativ i vilka budgetförstärkningen sker genom en neddragning av transfereringarna till hushållen. Vidare studeras i ett alternativ vilka skattehöjningar som krävs om transfereringsutgifterna till hushållen ökar snabbare än vad som förutsatts i alternativ 2.

För socialförsäkringssektorn visar beräkningarna att den förutsatta reallönetillväxten och den höga realräntan medför att AP-fondens inkomster växer reallt med 2,5% i alternativ 1 och något svagare i alternativ 2. Samtidigt beräknas tilläggs pensionernas reala ökningstakt dämpas avsevärt. Härigenom kan fondens realvärde bevaras efter 1984 utan ytterligare avgiftshöjningar i båda alternativen. En stor del av ränteinkomsterna måste dock tas i anspråk för pensionsutbetalningar. Om ränteinkomsterna inte utnyttjas för utbetalningar måste avgiften höjas.

För den kommunala sektorn har förutsatts ett finansiellt underskott på 3 à 4 miljarder kronor år 1990. I alternativ 1 kan utgiftsökningarna klaras med i stort sett oförändrad kommunal utdebitering medan alternativ 2 förutsätter att utdebiteringen höjs med sammanlagt ca 2:50 kr. fram till år 1990.

En väg mot balans

Den ovan redovisade strukturella analysen har i långtidsutredningen kompletterats med en analys av konjunkturförloppet fram till år 1987. Avsikten med förloppsanalysen är att belysa kraven på den ekonomiska politiken och på ekonomins funktionssätt de närmaste åren för att en utveckling mot balans år 1990 skall påbörjas.

I början av 1980-talet kännetecknades den svenska ekonomin av djupgående balansbrister. Ekonomins expansionsmöjligheter begränsades av näringslivets dåliga konkurrenskraft och av de finansiella underskotten i statsbudget och utrikeshandel. Till följd av främst den förstärkning av konkurrenskraften som devalveringen givit och av den internationella konjunkturuppgången har visserligen situationen förbättrats på vissa områden under år 1983 och i början av år 1984 men ännu kvarstår svårlösta balansproblem. För att en devalvering skall ha avsedd verkan även på något längre sikt måste pris- och lönestegringarna dämpas kraftigt efter devalveringen.

Också omfattningen av statens budgetunderskott utgör ett allvarligt balansproblem. En del av den nödvändiga budgetförstärkningen kommer att uppnås automatiskt vid en expansion i ekonomin. Resten måste emellertid uppnås genom olika åtgärder.

För att studera denna fråga har långtidsutredningen analyserat två alternativ för perioden 1983–1987. Båda alternativen bygger på en gemensam internationell bedömning där konjunkturtoppen nås år 1985 varefter tillväxten blir mycket dämpad.

I *referensalternativet* förutsätts dels att 1970-talets pris- och lönebildning blir rådande även 1985 och framåt, dels att finanspolitiken är passiv i den meningen att statens inkomster och utgifter bara utvecklas i enlighet med redan fattade beslut och gjorda åtaganden.

Analysen visar att de historiska sambanden i pris- och lönebildning skulle leda till att timlönerna ökar med ca 10 % år 1985 varefter ökningstakten successivt dämpas till ca 8 % år 1987. Den inhemska inflationstakten skulle ligga kvar på en hög nivå, 7 % år 1987. Relativpriserna skulle därmed stiga och företagen ånyo komma i en situation med pressad lönsamhet. Detta skulle leda till mycket negativa konsekvenser för den reala ekonomin. Bruttonationalprodukten skulle stagnera år 1985 och börja falla därefter. Arbetslösheten skulle närma sig 300 000 personer år 1987.

I detta alternativ minskar utrymmet för den privata konsumtionens ökning från 0,8 % år 1985 till 0,5 % år 1987 medan den offentliga konsumtionen under åren 1985–1987 skulle minska med 0,1 % årligen. Statens budgetunderskott beräknas initialt bli lägre men uppgår år 1987 till 100 miljarder kronor. Bytesbalansen beräknas däremot bli ungefär oförändrad. Förlorade marknadsandelar motvägs i detta fall av ökade relativpriser och av den låga inhemska efterfrågan.

I detta alternativ förvärras våra balansproblem och den ekonomiska utvecklingen leder till en på sikt ohållbar situation. Långtidsutredningen understryker dock att trots de negativa konsekvenserna är referensalternativet inte helt osannolikt. I stora delar liknar det utvecklingen under andra hälften av 1970-talet.

Mot denna problemfyllda utveckling har ställts ett annat alternativ i vilket de negativa tendenserna bryts och ekonomin utvecklas mot balans år 1990. I detta *balansalternativ* förutsätts dels en väsentligt lägre pris- och lönebildningstakt än i referensalternativet, dels budgetförstärkningar på ca 6 miljarder kronor per år 1985–1987.

De metoder som använts för att beräkna utvecklingen under perioden 1983–1987 i balansalternativet är desamma som i referensalternativet med två viktiga undantag: (1) priser och löner har angivits exogent, dvs. som utifrån givna förutsättningar i stället för att bestämmas med pris- och löneekvationer, (2) åtgärder för att förstärka statsbudgeten har förutsatts.

Analysen visar att för att uppnå en tillväxt som leder mot full sysselsättning och övriga balansmål år 1990 måste samtliga delar av efterfrågan

utvecklas på ett bättre sätt än enligt referensalternativet. Det leder till vissa bestämda krav på pris- och löneförändringarna de närmaste åren.

Enligt utredningens bedömning måste nettoexporten öka avsevärt snabbare än i referensalternativet för att uppnå dels en bättre produktionsökning som kan leda till förbättrat sysselsättningsläge och ökade investeringar, dels i balans i utrikeshandeln på längre sikt. Denna ökning av nettoexporten beräknas kräva fortsatta relativprissänkningar de närmaste åren. Inflationstakten bör således vara lägre i Sverige än den är i genomsnitt för OECD-länderna. Investeringsökningen kräver en god lönsamhet och relativt höga vinster även de närmaste åren. Kraven på ökade investeringar medför också att budgetunderskottet inte får utvecklas så att den inhemska räntenivån drivs upp över den internationella.

Också den privata konsumtionen måste bidra till den reala efterfrågeexpansionen. Grunden för konsumtionsökningen måste komma från stigande reallöner eftersom den offentliga sektorns ansträngda finanser inte medger att konsumtionsökning baseras på ökade transfereringar eller sänkta skatter. Samtidigt måste både pris- och löneökningarna hållas på en lägre nominell nivå. Härigenom kan även den offentliga konsumtionen bidra till den reala efterfrågeökningen utan att försämra budgetunderskottet.

Av dessa skäl har långtidsutredningen i balansalternativet förutsatt att timlöneökningarna år 1985 stannar på ca 5% och att inflationen dämpas till 3%. Därefter skulle något högre ökningstal vara möjliga (ca 7% för timlöner och ca 4% för konsumentpriser). Vidare har antagits att budgetförstärkningar på ca 6 miljarder kronor per år vidtas de närmaste åren.

Med dessa förutsättningar kan en betydligt bättre ekonomisk utveckling förutses. Bruttonationalprodukten beräknas öka med 2 à 3% per år de närmaste åren och sysselsättningen med ca 40 000 personer per år, vilket successivt dämpar arbetslösheten ner mot 2%.

I detta alternativ kan den privata konsumtionen öka med ca 1,5% årligen och den offentliga med ca 0,5%. Den statliga konsumtionen har i likhet med referensalternativet förutsatts minska med 1% per år, vilket ger utrymme för att den kommunala konsumtionen skall kunna öka i samma takt.

Även på den finansiella sidan leder balansalternativet mot de uppsatta målen år 1990. Bytesbalansen beräknas komma ungefär i jämvikt år 1985 varefter ett visst underskott uppstår år 1986 till följd av den stigande aktivitetsnivån. Underskottet är emellertid inte av någon större omfattning och det förbyts redan år 1987 i ett överskott. Statsbudgetens underskott har för åren 1985 och 1986 beräknats till ca 65 miljarder kronor varefter det år 1987 sjunker till ca 45 miljarder kronor, i löpande priser.

3 Jämförelse mellan långtidsutredningen och långtidsbudgeten

Som framgått innehåller långtidsutredningen beräkningar av statsbudgetens utveckling under i stort sett samma tidsperiod som täcks av denna långtidsbudget. Beräkningarna skiljer sig emellertid i vissa hänseenden varför också resultaten rörande t. ex. budgetsaldots utveckling visar förhållandevis stora skillnader. Dessa kommenteras i det följande.

Som framgått arbetar långtidsutredningen med flera tidsperspektiv. Kalkyler har utförts för det första rörande den genomsnittliga utvecklingen fram till år 1990. För det andra har årsvisa beräkningar utförts för åren 1983–1987. Långtidsbudgeten behandlar däremot utvecklingen under budgetåren 1984/85–1988/89. Någon möjlighet att direkt jämföra t. ex. budgetsaldot enligt långtidsbudgeten under långtidsbudgetperiodens slutår med motsvarande budgetsaldo enligt långtidsutredningens metodik föreligger därför inte.

För att belysa skillnaderna mellan långtidsbudgeten och långtidsutredningen har här valts att jämföra långtidsutredningens balansalternativ med långtidsbudgetens lågalternativ. Jämförelsen avser budgetsaldot under kalenderåret 1987, dvs. slutåret för långtidsutredningens årsvisa kalkyl. Långtidsbudgetens saldo år 1987 har beräknats som medelvärde för budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Underskottet i statens budgetsaldo år 1987 har på det viset beräknats till nära 76 miljarder kronor enligt långtidsbudgeten och till 45 miljarder kronor enligt långtidsutredningen. Denna skillnad förklaras av olikheter i de för beräkningarna grundläggande antagandena samt i den tillämpade beräkningsmetoden.

När det gäller antagandena har långtidsutredningen i sitt balansalternativ förutsatt timlöneökningar på 5 % år 1985 och på 7 % åren 1986 och 1987. I långtidsbudgetens lågalternativ förutsätts timlönerna öka med 5 % årligen under hela långtidsbudgetperioden. Också prisantagandena är något olika med nära 4 % per år i långtidsutredningen mot 3 % i långtidsbudgeten för åren 1985–1987. Slutligen antas en något lägre realekonomisk tillväxt i långtidsbudgeten, vilket resulterar i att skatte- och avgiftsinkomsterna ökar långsammare än i långtidsutredningen.

Också i beräkningsmetoderna finns det vissa skiljaktigheter. I långtidsutredningen har bl. a. punkt- och energiskatterna samt vissa transfereringar skrivits upp i takt med priserna. Dessutom har inleveranserna från riksbanken höjts. För att den samhällsekonomiska balansen skall uppnås har dessutom i balansalternativet inlagts budgetförstärkande åtgärder. Alla dessa punkter innebär skillnader gentemot långtidsbudgettekniken. I långtidsbudgeten antas å andra sidan att utlåning för bostadsbyggande inte längre belastar statsutgifterna fr. o. m. 1985/86, vilket förbättrar budgetsaldot med 8 miljarder kronor.

De olika faktorernas inverkan på den uppkomna saldodifferensen kan sammanfattas enligt följande. Långtidsutredningens budgetförstärkningar svarar för ca 21 miljarder kronor av den totala differensen på 31 miljarder kronor. Ungefär 6 miljarder kronor förklaras av den ekonomiska tillväxten som ger högre skatte- och avgiftsinkomster. Uppskrivningen av punktskatter m. m. beräknas förbättra långtidsutredningens budgetsaldo med 5 miljarder kronor. Övriga skillnader mellan kalkylerna – behandlingen av bostadslånen, ränteutgifternas storlek etc. – beräknas i stort sett ta ut varandra.

Appendix II

Ändamålsavsnitt

Inledning

I appendix II redovisas statsbudgetens utgifter uppdelade på ändamål. Ändamålsgrupperingen styrs av de syften som föranleder utgifterna. Detta innebär att ett ändamål kan innefatta utgifter hänförliga till mer än ett departement. Ändamålet "Stöd till barnfamiljer" upptar t. ex. utgifter som i statsbudgeten redovisas under både socialdepartementets och bostadsdepartementets verksamhetsområden. Ett anslag på statsbudgeten kan i sin tur innefatta utgifter för flera ändamål. I dessa fall hänförs anslaget till den ändamålsgrupp som svarar mot anslagets huvudsakliga syfte. Presentationen av ändamålsavsnitten följer så långt möjligt statsbudgetens disposition vad avser utgifterna.

I Rättsväsende

Till ändamålsgruppen hör polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården.

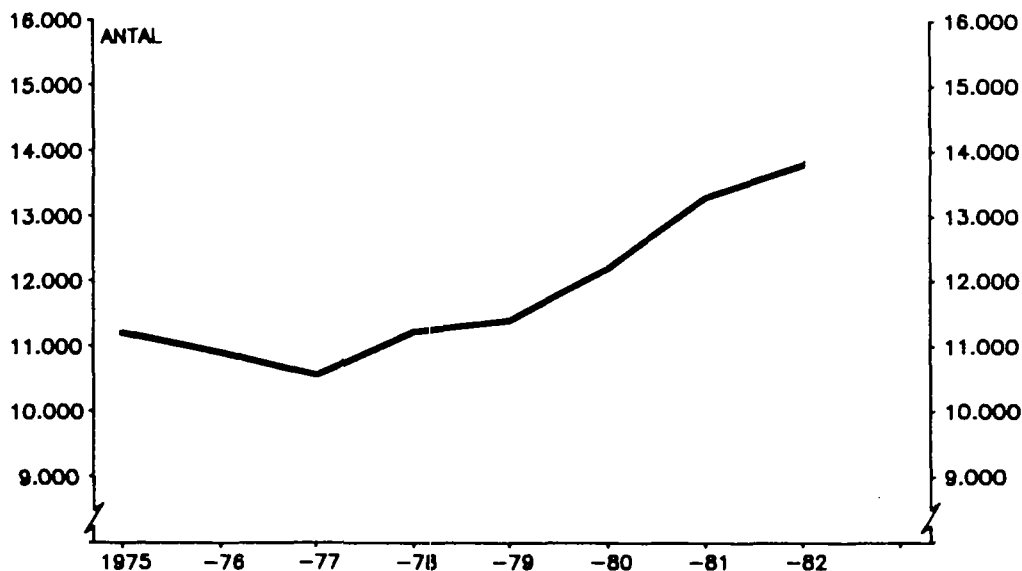
Tabell 1. Rättsväsende

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Förändring till					Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
		1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+1,8	8 665	+11	-27	- 1	-4	+0,1	0,0
därav								
Polisväsende	+2,1	4 791	- 1	0	+28	0	0,0	0,0
Domstols- och åklagarväsende	+2,7	1 868	+ 7	- 4	-15	-4	+0,4	-0,2
Kriminalvård	+0,9	1 783	+ 6	-24	-14	0	+0,3	-0,4

Brottslighetens utveckling beror på flera olika faktorer och är därför svår att förutsäga. Brott mot brottsbalken har under en tioårsperiod ökat i genomsnitt med 3,1 % per år till omkring 805 000 år 1982. I årets budgetproposition redovisas beräkningar som pekar på en fortsatt ökning för huvuddelen av brottsbalksbrotten under perioden 1984–1988. Långtidsbudgetberäkningarna utgår i fråga om den förutsedda ökningen ryms inom ramen för nuvarande resurser.

Diagram 1. Antalet nyintagningar på kriminalvårdsanstalter åren 1975–1982

Polis- och åklagarväsendet

Polisväsendet förstärktes kraftigt under 1970-talet. Organisationen har däremot de senaste tre budgetåren inte tillförts några reala resurser. Några förstärkningar har inte heller beräknats för långtidsbudgetperioden.

Åklagarväsendet föreslås i årets budgetproposition, tillföras ytterligare resurser inom vissa områden. Åklagarväsendets organisation ses f. n. över i syfte att åstadkomma rationaliseringsvinster. I enlighet med långtidsbudgettekniken har inte beräknats några resurstillskott under långtidsbudgetperioden.

Domstolsväsendet

Den förstärkningsorganisation som temporärt inrättats vid länsrätterna för nedbringande av målbalanserna förutsätts avvecklad den 1 juli 1985.

Rättshjälp m. m.

Kostnaderna för rättshjälp m. m. beräknas uppgå till 221 milj. kr. under budgetåret 1984/85. Rättshjälp är inkomstprövad. Förändringar i rättshjälpkostnaderna styrs i första hand av antalet personer som är berättigade till och använder sig av rättshjälp.

Kriminalvård

Kriminalvårdens inriktning styrs av de principbeslut om kriminalvårdens framtida utformning som fattades av 1973 års riksdag. Beläggningen vid kriminalvårdens anstalter har under senare år varit mycket hög. De nya regler om villkorlig frigivning, som trädde i kraft den 1 juli 1983, har

medfört en tillfällig nedgång i beläggningen. I enlighet med långtidsbudgettekniken bedöms behovet av anstaltsplatser under långtidsbudgetperioden i huvudsak kunna tillgodoses inom ramen för oförändrade resurser.

II Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan

Ändamålsgruppen omfattar internationellt utvecklingssamarbete (bistånd och u-landsverksamhet) samt övrig internationell samverkan såsom utrikesförvaltningen och Sveriges deltagande i internationella organisationer.

Tabell 2. Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+0,9	8 514	+107	+ 97	+133	+146	+1,2	+1,4
därav								
Internationellt utvecklingssamarbete	+1,7	6 895	+141	+144	+147	+150	+2,0	+2,0
Utrikesförvaltning och övrig internationell samverkan	-2,3	1 619	- 34	- 47	- 14	- 4	-2,1	-1,5

Regeringen har föreslagit att närmare 6,9 miljarder kr. anvisas till internationellt utvecklingssamarbete för budgetåret 1984/85. Härutöver tillkommer ca 150 milj. kr. som föreslås anvisas över andra anslag än de reguljära biståndsanslagen. Beräkningarna i långtidsbudgeten för budgetåren därefter har utgått från att biståndet från den föreslagna nivån följer utvecklingen av bruttonationalinkomsten (BNI).

Återflödet i biståndet, dvs. upphandling av varor och tjänster i Sverige för medel som anvisats över biståndsanslagen, uppgår till betydande belopp. Totalt används ca 40–45% av biståndsmedlen för upphandling i Sverige. Beräknat på biståndsanslagen för budgetåret 1984/85 innebär detta ca 2,8 miljarder kr. Krediterna till utvecklingsländer, u-krediterna, beräknas generera upphandling i Sverige till ett värde av ca 3,5 gånger det bistånd som ges.

Utgifterna för Sveriges deltagande i internationella organisationer styrs genom särskilda beslut. De skilda organisationernas budgetar fastställs efter förhandlingar mellan deltagande stater och kostnaderna fördelas efter givna fördelningsnycklar. Utgifterna för utrikesförvaltningen är till stora delar direkt eller indirekt utlandsberoende och påverkas starkt av inflationen i värdländerna och valutakursutvecklingen.

III Totalförsvaret

I ändamålsgruppen totalförsvaret ingår det militära försvaret, civilförsvaret, det ekonomiska försvaret och övrigt totalförsvaret.

Tabell 3. Totalförsvaret

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Förändring till					Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
		1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+ 1,0	24 074	+450	- 7	-52	+37	+1,9	+0,4
därav								
Militärt försvar	- 1,5	21 157	+495	0	0	0	+2,3	+0,6
Civilt försvar	+13,0	1 083	- 1	+149	+50	+39	-0,1	+5,1
Ekonomiskt försvar	+35,6	1 418	- 24	-138	-80	0	-1,7	-4,5

Riksdagen har våren 1982 tagit ställning till inriktningen av totalförsvaret för perioden 1982/83–1986/87 (1982 års försvarsbeslut). Långtidsbudgetberäkningarna utgår i huvudsak från dessa ställningstaganden. För budgetåren 1987/88 och 1988/89 har i princip förutsatts en prolongering av intentionerna i 1982 års försvarsbeslut.

Försvarsbeslutet innebär bl. a. vissa ambitionshöjningar inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. De förstärkningar som beslutats för de civila totalförsvargrenarna möjliggörs genom omprioriteringar inom totalförsvaret. Omfattande besparingar skall uppnås inom det militära försvaret genom rationaliseringar och minskning av fredsorganistionen.

Utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret, utom skyddsrum skulle enligt försvarsbeslutet priskompenseras enligt ett nytt försvarsprisindex (FPI). FPI är en sammanvägning av två indexserier – ett löneindex för de 35 % av utgiftsramarna som beräknas bestå av lönekostnader och nettoprisindex för de resterande 65 %. Regeringen har i proposition 1983/84: 112 föreslagit att basbeloppet från och med 1984/85 höjs med 600 milj. kr. Vidare föreslås samtidigt att vid prisreglering av utgiftsramen för militärt försvar så skall försvarsprisindex t. o. m. budgetåret 1986/87 kompletteras med ett hänsynstagande till inträffade växelkursförändringar m. m. Civilförsvarets anslag för skyddsrum priskompenseras emellertid även fortsättningsvis med nettoprisindex (NPI). I samband med de femåriga försvarsbesluten ambitionsnivåprövas de totala utgiftsramarna.

Det militära försvaret

1982 års försvarsbeslut – med den inriktning som riksdagen beslutade om våren 1983 – ligger till grund för det militära försvarets utveckling. Som en följd av främst dollarkursens exceptionella uppgång under 1982–

83 har den ekonomiska situationen utvecklats på ett oförmånligt sätt vad avser främst upphandlingen av försvarsmateriel i utlandet. Regeringen har därför föreslagit (prop. 1983/84: 112) riksdagen att den militära utgiftsramen tillförs ytterligare 600 milj. kr. per år under resterande del av försvarsbeslutsperioden alltså t. o. m. 1986/87.

Stora besparingar är planerade inom fredsorganisationen. För perioden 1982/83–1991/92 är planeringsförutsättningen att ca 9 miljarder kronor, i prisläge februari 1983 skall sparas och antalet anställda minskas med ca 6000 (13,8%). Detta innebär att den minskningstakt som rått under 1970-talet bibehålls även under 1980-talet. Möjligheterna till ytterligare besparingar under 1990-talet utreds. Minskningarna görs för att skaffa tillräckligt ekonomiskt utrymme för utbildning och utrustning för krigsorganisationens behov.

JAS-projektet kommer med den inriktning som regeringen föreslagit (prop. 1983/84: 112) att erfordra betalningsmedel om ca 8,6 miljarder kronor (i prisläge 1983) under långtidsbudgetperioden.

Utgifterna för militärt försvar under budgetåret 1984/85 föreslås därför uppgå till ca 21,2 miljarder kronor, varav ca 1,7 miljarder kronor utgör beräknad priskompensation enligt försvarsprisindex med beaktande av växelkursutvecklingen m. m.

Mot bakgrund av förslag i oktober 1983 (prop. 1983/84: 40 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m.) har riksdagen – i syfte att begränsa automatiken i utgiftsökningarna – beslutat att priskompensationen för det militära försvaret och civilförsvaret begränsas till högst den förutsatta inflationsnivån, dvs. till 4% under 1984.

Civilförsvaret

För civilförsvaret innebär 1982 års försvarsbeslut ökade insatser i fråga om bl. a. utbildning och övningsverksamhet samt befolkningsskydd. Med början budgetåret 1984/85 skall ansvaret för civilförsvaresverksamheten på lokal nivå i krig föras över till kommunerna.

I årets budgetproposition föreslås utgifterna budgetåret 1984/85 för civilförsvaret, utom skyddsrum, uppgå till 441,5 milj. kr., varav 38 milj. kr. för beräknad priskompensation enligt FPI. För skyddsrum föreslås utgifter om 641,5 milj. kr., varav 62 milj. kr. för beräknad priskompensation enligt NPI.

Riksdagen har beslutat om utgiftsbegränsande åtgärder bl. a. inom civilförsvaret. Planeringsramen för civilförsvaret utom skyddsrum är därför något lägre än vad som svarar mot 1982 års försvarsbeslut. Av motsvarande skäl har regeringen föreslagit att tilldelningen av beställningsbemyndiganden för skyddsrumshyggande under 1984/85 skall begränsas. Dessa beslut har beaktats i långtidsbudgetberäkningarna.

Ekonomiskt försvar

Det ekonomiska försvaret skall trygga försörjningen med varor och tjänster i kriser och krig. Olika alternativ till den kostnadskrävande lagringen prövas. I detta senare syfte pågår bl. a. en utredning om beredskaps- och fredskrislagring i näringslivets regi.

Styrande för utgifterna inom det ekonomiska försvaret är investeringar i oljelagringsprogrammet, storleken på den s. k. särskilda medelsramen samt de driftkostnader dessa investeringar föranleder. Driftkostnaderna utgörs till största delen av kaptialkostnader. Genom den statliga redovisningens uppbyggnad medför dessa kapitalkostnader motsvarande inkomster på statsbudgetens inkomstsida.

En översyn av oljelagringsprogrammet har genomförts bl. a. i syfte att pröva om den minskade oljekonsumtionen i samhället motiverar en neddragning av hela lagringsprogrammet. Regeringen har i prop. 1983/84: 110 om vissa oljefrågor lagt fram förslag till reviderat oljelagringsprogram som innebär att inga ytterligare inköp behöver göras t. o. m. 1986/87. Långtidsbudgetberäkningarna är baserade på regeringens förslag.

För budgetåret 1984/85 har sålunda föreslagits utgifter om sammanlagt ca 1,4 miljarder kronor för det ekonomiska försvaret. Av detta utgör ca 218 milj. kr. den s. k. särskilda medelsramen – som beräknas vara oförändrad hela långtidsbudgetperioden – och inga resurser för investeringar inom oljelagringsprogrammet.

Övrigt totalförsvar

Med övrigt totalförsvar avses bl. a. psykologiskt försvar, vissa delar av hälso- och sjukvården samt till en mindre del polisväsendet. I princip omfattar övrigt totalförsvar all samhällelig verksamhet som skall fortgå i krig. I budgetsammanhang är dock avgränsningen mycket snäv och avser endast anslag eller delar av anslag som finansierar verksamhet som är direkt inriktad mot beredskapsutgifter.

För de anslag som hänförs till övrigt totalförsvar föreslås för budgetåret 1984/85 utgifter om sammanlagt ca 416 milj. kr. Utgifterna styrs i huvudsak av pris- och löneutvecklingen inom den offentliga sektorn.

Vissa resurser har inte tagits med i det angivna beloppet beroende på att de utgör delposter under anslag som huvudsakligen är avsedda för andra ändamål.

IV Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Ändamålsgruppen domineras av utgifter för folkpensionering, bidrag till sjukförsäkringen och statens bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension (KBT). Därutöver redovisas i detta avsnitt utgiftsutvecklingen för den allmänna tilläggs-pensioneringen (ATP). Bland övriga förmåner inom

socialförsäkringssystemet som finansieras via fonder, och inte redovisas över statsbudgeten, kan nämnas delpensionsförsäkringen. Till folkpensionsförmånerna hänfördes i föregående års långtidsbudget barnpension samt vårdbidrag för handikappade barn. Dessa redovisas nu under avsnittet Stöd till barnfamiljer. Under nu nämnda avsnitt redovisas även utgifterna för föräldraförsäkringen.

Administrationen av socialförsäkringssystemet i sin helhet redovisas beloppsmässigt under förevarande ändamålsavsnitt och beräknas budgetåret 1984/85 kosta ca 3.1 miljarder kronor.

Tabell 4. Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79-1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85-1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85-1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+1,0	47 280	+17	- 65	-233	-249	0,0	-0,3
däruv								
Folkpensioner	+1,1	41 465	+30	-115	-290	-315	0,0	-0,4
Sjukförsäkring	-8,4	4 368	+17	+ 77	+ 84	+ 92	+0,4	+1,5

Pension

Folkpensionssystemet omfattar hela befolkningen. För folkpensionärer som har en liten eller ingen ATP-pension kompletteras folkpensionen med pensionstillskott. Pensionstillskottet avräknas mot utgående ATP-pension. Folkpensioneringen beräknas kosta ca 41,5 miljarder kronor budgetåret 1984/85, varav tre fjädedelar utgår som ålderspension. Inmot en femtedel utgörs av förtidspension. Bland övriga pensionsförmåner återfinns änkepensioner, hustrutillägg och handikappersättning.

F. n. täcks ca 77 % av utgifterna av folkpensionsavgiften som för år 1984 utgör 9,45 % av lönesumman. Utgifterna styrs av befolkningens ålderssammansättning och den allmänna prisutvecklingen.

Det totala antalet folkpensionärer beräknas under långtidsbudgetperioden öka med i genomsnitt 17 000 per år, vilket motsvarar ökningen av antalet ålderspensionärer. Antalet folkpensionärer beräknas år 1984 uppgå till drygt 2 miljoner, varav över 1,4 miljoner ålderspensionärer. Närmare 950 000 pensionärer erhåller under samma år ålderspension från ATP.

Folkpensionärer vars huvudsakliga inkomst utgörs av folkpension medges vid inkomsttaxeringen ett särskilt avdrag för nedsatt skatteförmåga, som är inkomstrelaterat. Den som endast har ålderspension och pensionstillskott får extra avdrag med så stort belopp att någon skatt inte kommer att påföras. Skattebortfallet på grund av avdraget kan beräknas till i storleksordningen 5 miljarder kronor för budgetåret 1984/85.

Utgifterna för statsbidrag till *kommunalt bostadstillägg till folkpension* (KBT) styrs av antalet personer som med hänsyn till inkomst och bostads-kostnad är bidragsberättigade samt av hyresnivån. Statsbidrag utgår med 25 % av kommunernas statsbidragsberättigade kostnader för bostadstillägg. Stigande ATP-nivå förväntas begränsa statsbidraget med i genomsnitt 4 % per budgetår. Statsbidraget beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till 720 milj. kr. Kommunernas kostnader för KBT beräknas samma år till 3,1 miljarder kronor.

Utgifterna för den *allmänna tilläggs pensioneringen* (ATP) beräknas uppgå till 35,7 miljarder kronor för år 1984. Försäkringen omfattar ålderspension, förtidspension och familjepension. ATP-systemets andel av transfereringarna från socialförsäkringen har på 15 år ökat från ett par procent till ungefär 25 % år 1980. Det totala antalet ATP-pensionärer var år 1983 drygt 1,5 miljoner. Utgifterna för ålderspension utgjorde år 1983 ungefär två tredjedelar av pensionsutbetalningarna, medan förtidspensionerna stod för ungefär en fjärdedel.

ATP finansieras genom kollektiva socialavgifter och genom avkastningen på AP-fonden. Inkomster och utgifter redovisas inte till någon del över statsbudgeten. Reglering sker via AP-fonden.

Riksdagen har hösten 1983 beslutat att inrätta löntagarfondsstyrelser inom ramen för allmänna pensionsfonden. Reglerna om löntagarfonder trädde i kraft den 1 januari 1984. Löntagarfondsstyrelsernas penningplaceringar finansieras dels genom en vinstdelningsskatt, dels från en särskild del av tilläggs pensionsavgiften. Tilläggs pensionsavgiften höjdes därför fr. o. m. år 1984 med 0,2 procentenheter till 10,0%. Avkastningen på det förvaltade kapitalet förs årligen över till de pensionsutbetalande fondstyrelserna (första till tredje styrelserna).

Utbetalningarna av ATP ökar dels på grund av att antalet pensionärer som uppbär ATP ökar, dels på grund av att den genomsnittliga ATP-pensionens storlek ökar. Detta beror på att de nytillkommande pensionärerna vanligen har en högre ATP-poäng.

Av tabell 5 framgår de sammanlagda utgifterna (statsbudget- och socialavgiftsfinansierade) för pensionerna. Utgifterna för pensionstillskotten kommer under perioden att minska på grund av att nytillkommande pensionärer i större omfattning får ATP. De totala pensionsutbetalningarna som, inkl. ATP, budgetåret 1984/85 beräknas uppgå till ca 80 miljarder kronor, förväntas dock öka markant under perioden.

Av tabell 5 framgår utgiftsutvecklingen för olika delar av pensionssystemet.

Tabell 5. Utgiftsutvecklingen för pensionerna
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Utgiftsförändring till			
	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Grundpension	+ 480	+ 365	+ 185	+ 150
Pensionstillskott	- 450	- 460	- 475	- 465
ATP	+3 300	+2 800	+2 400	+2 300
Summa	+3 330	+2 705	+2 110	+1 985

Förvärvsarbetande har möjlighet att minska arbetsinsatserna mellan 60 och 65 års ålder genom att gå över till deltidarbete i kombination med *delpension*. Delpensionen fyller då ut en viss andel av det inkomstbortfall som följer av arbetstidsminskningen. För dem som har beviljats delpension före år 1981 utgör pensionen 65 % av inkomstbortfallet vid minskningen av arbetstiden och för dem som fått delpension efter år 1981 50 %.

Kostnaderna för delpensioneringen beror på antalet delpensionärer och på hur stort inkomstbortfall som ersätts av pensionen. Pensionsförmånen är knuten till basbeloppet. Antalet delpensionärer och kostnaderna för dessa ökade under de första åren sedan pensionsförmånerna infördes. Sedan år 1981 minskar dock antalet delpensionärer. I januari 1984 var antalet delpensionärer drygt 54 000. Detta innebär att ca en femtedel av dem som kan bli aktuella för delpension uppbär sådan pension. Utgifterna för budgetåret 1984/85 beräknas till ca 1,2 miljarder kronor.

Delpensionsförsäkring finansieras genom en avgift från arbetsgivare och egenföretagare om 0,50 % av lönesumman. Avgiften förs till en särskild fond. Den från 0,25 % till 0,50 % höjda socialavgiften fr. o. m. år 1980 är avsedd att på sikt ge full täckning för de löpande pensionsutbetalningarna och därtöver successivt täcka det underskott som uppstår i delpensionsfonden. Underskottet, som var 600 milj. kr. i december 1983, regleras genom ett avräkningsförfarande mot statsbudgetens inkomster (se avsnitt 3.4 Lagstadgade socialavgifter). Det beräknas vara slutreglerat under år 1984.

Sjukförsäkring m. m.

Sjukförsäkringssystemet omfattar hela befolkningen. Försäkringen ger rätt till dels sjukpenning vid sjukdom, dels viss ersättning i samband med läkarvård och läkemedelsinköp, tandvård, sjukhusvård och viss annan sjukvård samt för sjukresor. Sjukförsäkringen finansieras till 15 % av statsbidrag och till 85 % av socialförsäkringsavgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen utgör fr. o. m. år 1983 9,5 % av lönesumman.

Sjukförsäkringen innefattar bl. a. följande förmåner.

Sjukpenning utgår med 90% av inkomsten upp till 7.5 basbelopp, vilket för 1984 vid basbeloppet 20300 kr. motsvarar en inkomst på 152000 kr. Kostnaderna för sjukpenning utgör ca 50% av försäkringsutgifterna. Det påverkas dels av sjuktalets utveckling, dels av löneutvecklingen. Antalet ersatta sjukdagar har minskar från i genomsnitt 22,8 år 1978 till 18,4 år 1983. En minskning av det genomsnittliga antalet ersatta sjukdagar med en dag motsvarar en kostnadsminskning för sjukförsäkringen med totalt ca 750 milj. kr. per år.

Under långtidsbudgetperioden beräknas ingen förändring av sjuktalet.

Försäkringen ersätter också enligt fastställd taxa kostnaderna för läkarbesök och viss sjukvårdande behandling utöver patientavgifter. Dessa utgifter svarar för ca 20% av försäkringskostnaderna.

Regeringen har nyligen lagt fram en proposition med förslag om att nuvarande huvudsakligen prestationsrelaterade ersättning från sjukförsäkringen till de offentliga sjukvårdshuvudmännen fr. o. m. år 1985 skall omvandlas till enhetliga ersättningar beräknade per invånare.

Utöver en viss patientavgift svarar också försäkringen för kostnaderna för läkemedel. Dessa utgör ca 10% av sjukförsäkringen. En viss volymökning har härvid antagits under långtidsbudgetperioden.

Tandvårdsförsäkringen, som utgör ca 10% av försäkringens utgifter, ersätter 40% av tandvårdskostnader upp till 2500 kr. och 75% av kostnader därutöver enligt gällande tandvårdstaxa. Utgifterna styrs dels av antalet verksamma tandläkare som har rätt till ersättning från försäkringen, dels av den ersättningsberättigade taxa som har bestämts för varje behandling och slutligen av patienttillströmningen.

Arbetskadeförsäkringen omfattar alla förvärvsarbetande samt personer som genomgår utbildning i den mån utbildningen medför särskild risk för arbetsskada. Den ger i princip full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete. Arbetskadeförsäkringen samordnas med den allmänna sjukförsäkringen.

Arbetskadeförsäkringen ligger utanför statsbudgeten och finansieras helt genom avgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften utgör fr. o. m. år 1980 0,6% av löneunderlaget. Fondens behållning uppgick vid ingången av år 1984 till nästan 1,5 miljarder kronor. Utbetalningarna från försäkringen var ca 720 milj. kr. under år 1978 och har stigit till ca 1,5 miljarder kronor år 1983. Utgifterna styrs av antalet som skadas samt av den ersättning dessa beviljas. För åren 1983 och 1984 beräknas antalet skadefall till ungefär oförändrad nivå.

V Stöd till barnfamiljer

Utgifterna under denna ändamålsgrupp består till något mer än hälften av inkomstöverföringar till hushållen i form av allmänna barnbidrag och

flerbarnstillägg, föräldrapenning, bidragsförskott, bostadsbidrag för barnfamiljer, barnpension samt vårdbidrag för handikappade barn. Vidare ingår statsbidraget till barnomsorgen och den del av statens bidrag till social hemhjälp som avser hjälp till barnfamiljer. Den snabbaste utgiftsökningen inom ändamålsgruppen står statsbidraget till kommunernas barnomsorg för.

Tabell 6. Stöd till barnfamiljer

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+0.6	16 484	+104	+ 98	+ 34	+105	+0.6	+0.5
därav								
Ekonomiskt stöd till barnfamiljer inkl. bostadsbidrag	-3.8	9 931	-165	-140	-135	-115	-1.7	-1.4
Bidrag till barnomsorg	+9.7	6 553	+269	+238	+169	+220	+4.1	+3.3

Utgiftsstyrande faktorer för de *allmänna barnbidragen* är antalet bidragsberättigade barn och bidragets storlek, som fastställs av statsmakterna i enskilda beslut. Barnbidraget utgår fr. o. m. den 1 januari 1983 med 3 300 kr. per år och barn under 16 år. Bidragsberättigade är f. n. ca 1 miljon familjer med ca 1,6 miljoner barn. Flerbarnstillägg utgår till familjer med tre eller flera barn. Fr. o. m. den 1 juli 1983 räknas även studerande i åldern 16–19 år med vid bestämmandet av flerbarnstillägg.

Under perioden beräknas antalet bidragsberättigade barn minska, eftersom antalet barn som passerar 16-årsgränsen beräknas överstiga antalet födda under resp. år.

Föräldraförsäkringen omfattar havandeskapspenning, föräldrapenning i samband med barns födelse, särskild föräldrapenning samt föräldrapenning för tillfällig vård av barn. Av föräldraförsäkringens utgifter täcks 85 % av socialavgifter till sjukförsäkringen, medan 15 % täcks över statsbudgeten.

Utgiftsutvecklingen för föräldraförsäkringen är beroende av flera faktorer.

Utgifterna för havandeskapspenningen påverkas av antalet gravida kvinnor, deras förvärvsfrekvens och inkomst samt det antal gravida kvinnor som bedöms ha ett arbete av sådan karaktär att det inverkar menligt på graviditetens utveckling. Utgifterna beräknas för budgetåret 1984/85 till ca 50 milj. kr.

Utgifterna för föräldrapenning i samband med barns födelse beror främst på antalet födda barn samt föräldrarnas förvärvsfrekvens och inkomst. Utgifterna beräknas uppgå till ca 2,6 miljarder kronor under budgetåret 1984/85.

Den särskilda föräldrapenningen, som utgår under 180 dagar, kan tas ut under en åttaårsperiod. Utgifterna under ett visst år blir därför beroende av i vilken utsträckning ersättningsdagar tas ut i direkt anslutning till föräldrapenning i samband med barnets födelse samt hur föräldrarna väljer att fördela resterande dagar över den återstående delen av åttaårsperioden. Under budgetåret 1984/85 beräknas utgifterna uppgå till ca 1,6 miljarder kronor.

Utgifterna för föräldrapenning för tillfällig vård av barn är bl. a. beroende av i vilken omfattning barnen är sjuka. Utgifterna beräknas till 785 milj. kr. budgetåret 1984/85.

Inga förändringar i volymen av föräldraförsäkringen har antagits ske under långtidsbudgetperioden.

Barn under 18 år vars föräldrar lever åtskilda kan få *bidragsförskott*. Bidragsnivån är relaterad till basbeloppet. Kostnaderna för bidragsförskotten beror främst på barnantal och andelen barn som lever skilda från någon eller båda föräldrarna samt de underhållsskyldiga föräldrarnas betalningsförmåga. Andelen barn för vilka bidragsförskott utgår – f. n. drygt 13% – har ökat något medan det totala antalet barn i bidragsberättigade åldrar minskar. Antalet bidragsberättigade barn bedöms fortsätta att öka. Av de förskotterade underhållsbidragen återbetalas ca 77%.

Föräldrar till handikappade barn under 16 år kan få *vårdbidrag* om barnet behöver särskild tillsyn eller vård eller om merkostnader uppstår på grund av handikappet. Vårdbidrag utges med belopp som motsvarar hel eller halv förtidspension (folkpension jämte pensionstillskott). För budgetåret 1984/85 beräknas 405 milj. kr. betalas ut för ca 13 000 barn. Antalet barn förutsätts vara i stort oförändrade under långtidsbudgetperioden. Utgifterna kommer att minska något på grund av den omfördelning som pågår från hela till halva vårdbidrag.

Till barn vars far eller mor eller båda föräldrar har avlidit utges *barnpension*. Antalet barnpensioner har minskat under senare år. Under budgetåret 1984/85 beräknas barnpension utgå till ca 38 000 barn till en kostnad av 220 milj. kr. Antalet barnpensioner förutsätts vara i stort sett oförändrat under långtidsbudgetperioden.

De statliga och statskommunala *bostadsbidragen till barnfamiljer* utgår till omkring 330 000 familjer med omkring 670 000 barn.

Kostnaderna för bostadsbidragen är bl. a. beroende av antalet barn, hushållsstruktur, bostadskostnader, inkomstutveckling samt förvärvsfrekvens. Kostnaderna för bostadsbidrag till barnfamiljerna beräknas till ca 2,9 miljarder kronor år 1984, varav statens kostnader utgör ca 1,5 miljarder kronor.

Riksdagen har nyligen beslutat om ett nytt statsbidragssystem till *barnomsorgen* (prop. 1983/84: 9, SoU 12, rskr 43). Det nya statsbidragssystemet innebär att bidrag utgår per inskrivet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem. Bidrag utgår också per årsarbetare i daghem och fritids-

hem. Vidare vidgas bidragsgivningen till att även omfatta den öppna förskolan. De nya bidragsreglerna gäller fr. o. m. den 1 januari 1984.

Statens bidrag till driften av förskola och fritidshem styrs av kommunernas utbyggnad av barnomsorgen. Kommunerna analyserar behovet av barnomsorg med utgångspunkt i beräkningar av antalet barn, förvärvsintensitet, efterfrågan, ekonomiska förutsättningar m. m. Antalet barn som kan beredas plats i barnomsorgen avgörs i hög grad av efterfrågan på barnomsorg och kommunernas ambitionsnivå samt kommunernas ekonomiska förutsättningar samt tillgång på mark, lokaler, personal m. m. Utvecklingen vad gäller fritidshemmen påverkas även av omfattningen av barnens vistelse i skolan.

Det statliga stödet till kommunernas barnomsorg beräknas till sammanlagt ca 6,5 miljarder kronor för budgetåret 1984/85.

Beräkningarna i långtidsbudgeten bygger på en utbyggnad i enlighet med kommunernas barnomsorgsplaner för åren 1983–1986. Eftersom utvecklingen av platsantalet – och därmed statsbidragets storlek – är beroende av kommunernas utbyggnadstakt av barnomsorgen är statsbidragets ökning svår att beräkna. Under långtidsbudgetperioden skulle en ökning av utbyggnaden med 25 % utöver planerna medföra en statsbidragsförändring om totalt ca 225 milj. kr. i fasta priser.

Utöver ovan redovisade utgifter under denna ändamålsgrupp utgår stöd till barnfamiljer inom ramen för skattesystemet, vilket påverkar statens inkomster. Stöd till barnfamiljer i form av avdrag och skattereduktion kan beräknas uppgå till totalt ca 1,6 miljarder kronor under år 1984.

VI Hälso-, sjuk- och socialvård

Ändamalsgruppen omfattar utgifter för statliga och statsunderstödda vårdområden. För budgetåret 1984/85 har beräknats statsbidrag med ca 8,5 miljarder kronor för detta ändamål. Huvuddelen avser statsbidrag till vårdområden under kommunalt huvudmannaskap. Särskilt statsbidrag har bl. a. utgått till den psykiatriska sjukvården. Enligt förslag i regeringens proposition 1983/84: 190 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m. m. skall det allmänna statsbidraget till den psykiatriska vården samt de nuvarande ersättningarna från sjukförsäkringen för läkarvård m. m. inom öppen vård omvandlas till en samlad ersättning per invånare till de offentliga sjukvårdshuvudmännen. Vidare utgår statsbidrag till kommuner och landstingskommuner för drift av socialtjänstens hem för vård och boende. Denna verksamhet var tidigare statlig. Statsbidrag utgår också till kommunerna för annan hälso- och sjukvård, social hemhjälp och samhällets åtgärder för handikappade. I tabellen nedan visas den beräknade utgiftsutvecklingen under långtidsbudgetperioden.

Tabell 7. Hälso-, sjuk och socialvård
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1978/79- 1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85- 1985/86	Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1984/85- 1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	-3,6	8 484	-52	+10	+20	+30	-0,6	0,0
därav								
Psykiatrisk sjuk- vård m. m.	-7,2	4 628	-20	-20	0	0	-0,4	-0,1
Åldrings- och handikappomsorg	+3,5	2 141	+34	+30	+29	+30	+1,6	+1,4
Social omsorg	+0,4	1 211	-84	0	-4	0	-6,9	-1,9

De statliga utgifterna för *hälso- och sjukvård* avser vissa myndigheter på detta område, statsbidrag till kommunerna för vissa former av hälso- och sjukvård samt bidrag till kostnaderna för de kommunala undervisnings-sjukhusen. Beräkningarna av statens utgifter för kommunala undervisningssjukhus har för långtidsbudgetperioden i huvudsak skett med utgångspunkt i nuvarande grunder för finansieringsfördelningen som fastställs i avtal. Statens utgifter på detta område styrs främst av läkarutbildningens och den medicinska forskningens omfattning och av kostnaderna för investeringar vid undervisningssjukhusen. I beräkningen har hänsyn tagits till ändrat huvudmannskap för de förutvarande statliga undervisningssjukhusen. Investeringarna beräknas minska något under perioden.

Statens och landstingskommunerna har träffat överenskommelse om ersättningar till sjukvårdshuvudmännen för hälso- och sjukvård för år 1985 och 1986. De sammanlagda ersättningarna enligt de nya reglerna beräknas till ca 11,3 miljarder kronor för vardera året 1985 och 1986.

Huvudmannskapet för *socialtjänstens institutioner, hem för vård och boende* (tidigare ungdomsvårdsskolor och vissa vårdanstalter för alkoholmissbrukare) har övergått från staten till landstings- och primärkommuner fr. o. m. den 1 januari 1983. För år 1983 utgår driftbidrag med 618 milj. kr. (prisnivå den 1 juli 1982).

Inom *äldre- och handikappomsorgen* inriktas samhällets insatser i ökad omfattning på öppna vårdformer. Fr. o. m. den 1 januari 1984 gäller nya regler för statsbidraget till den kommunala verksamheten med social hemhjälp. Statsbidrag utgår dels per årsarbetare inom den sociala hemhjälpen, dels per ålders- och förtidspensionär. Statsbidraget till social hemhjälp beräknas till knappt 1,7 miljarder kronor för budgetåret 1984/85. Den kommunala kostnaden för verksamheten är beroende av volymen social hemhjälp och av löneutvecklingen för aktuella personalkategorier. Med hänsyn bl. a. till det ökade antalet äldre i de högsta åldersgrupperna samt till den fortsatta utvecklingen mot öppna omsorgs- och vårdformer har i långtidsbudgetberäkningarna antagits en viss volymökning av hemhjälpen.

Samhällets åtgärder för handikappade omfattar flera områden. Den större delen av utgifterna – t.ex. förtidspensioner och handikappersättning inom folkpensioneringen – redovisas inom andra ändamålsgrupper. I denna ändamålsgrupp ingår utgifter för bidrag till särskolor, färdtjänst och social hemhjälp samt bidrag till organisationer m.m. Ansvaret för handikapphjälpmedel har landstingskommunerna. Ersättning för hjälpmedlen lämnas över sjukförsäkringen och redovisas i ändamålsgruppen sjukförsäkringar m. m.

Statsbidrag till färdtjänst utgår i princip med 35% av kommunernas kostnader för verksamheten och beräknas för budgetåret 1984/85 till 325 milj. kr. Kostnadsnivån bestäms av den allmänna kostnadsutvecklingen, antalet förflyttningshandikappade samt de enskilda kommunernas utformning av verksamheten. Ökningstakten för statsbidraget till färdtjänst har gradvis avtagit under senare år. Detta beror bl. a. på att bidragsreglerna ändrats fr. o. m. bidragsåret 1981 i syfte att begränsa kostnadsutvecklingen och samtidigt utjämna skillnaderna mellan kommunerna. Under långtidsbudgetperioden har antagits en marginell volymökning.

VII Kommunikationer

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för vägväsendet inkl. trafiksäkerhet, affärsverk (postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket och sjöfartverket) samt stöd till lokal och regional kollektivtrafik m. m.

Tabell 8. Kommunikationer

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Förändring till					Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
		1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	-0,8	11 975	-230	-209	-112	+28	- 2,0	- 1,1
därav								
Vägväsendet	-3,2	6 562	+ 8	0	- 1	- 3	+ 0,1	0,0
Järnvägar	+7,4	3 410	+153	+ 44	+ 8	+55	+ 4,5	+ 1,8
Luft- och sjöfartsväsendet	-7,4	1 097	-117	-116	- 62	-28	-10,7	- 8,4
Post- och telekommunikationer	+0,3	480	-278	-141	- 61	0	-57,9	-68,4

Som underlag i långtidsbudgetens beräkningar för vägväsendet ligger den inriktning som statsmakterna utfärdat nämligen att driftverksamheten bör planeras utifrån reall oförändrade anslag och för vägbyggandet utifrån nominellt oförändrade anslag. Andra medel för väginvesteringar av sysselsättningskaraktär är ej inräknade.

Vid bedömningen av affärsverkens investeringsverksamhet har hänsyn tagits till pågående arbeten samt beslutade program och projekt.

Statens järnvägars (SJ) investeringar har beräknats utifrån en i reala termer årlig ökning av den totala investeringsvolymen med 5% t. o. m. budgetåret 1985/86. Dessutom har hänsyn tagits till det preliminära utgiftsbehov som föranleds av utbyggnaden av spåranläggningar för lokaltågen i Storstockholm enligt prop. 1983/84: 54. För SJ har vidare inräknats den beslutade avvecklingen över en treårsperiod av den särskilda ersättningen för lågprissystemet.

Fr. o. m. budgetåret 1984/85 har föreslagits att televerket tillgodoser sitt kapitalbehov genom upplåning på den allmänna kapitalmarknaden. Någon anslagsbelastning har därför inte tagits upp i långtidsbudgeten.

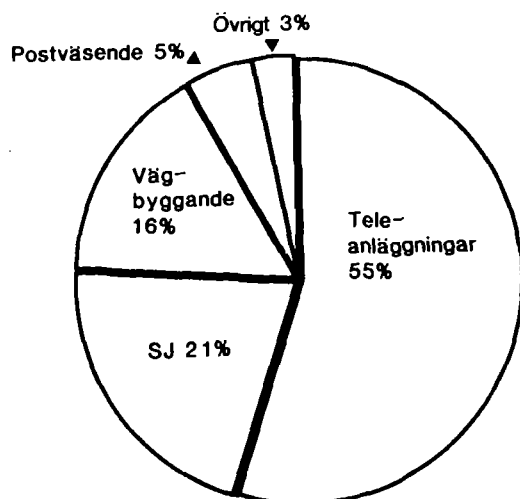
Långtidsbudgeten för sjöfartsverksamheten påverkas av att det tidsbegränsade stödet till svenska rederier successivt avvecklas under perioden. För anslag som påverkas av kapitalkostnader har hänsyn tagits till redan beslutade investeringar och en bedömning av investeringsutvecklingen för sjöfartsmateriel. De investeringsbelopp som tagits upp avser ren återanskaffning av olika slags materiel.

Transportstödet till Norrland m. m. är i långtidsbudgeten beräknat utifrån en real tillväxt av begränsad omfattning. Mot bakgrund av att de framtida regionalpolitiska stödinsatsernas inriktning och omfattning f. n. övervägs inom kommittén (I 1982: 05) om det regionalpolitiska stödet till näringslivet föreligger en viss osäkerhet om stödets framtida storlek.

Investeringsutgifter

De statliga investeringsinsatserna inom ändamålsgruppen Kommunikationer är omfattande. De ojämförligt största insatserna avser vägbyggande, järnvägsanläggningar och teleanläggningar. Dessa svarar för närmare 92% av totalutgifterna som kan beräknas till ca 10,6 miljarder kronor. För televerket, postverket och SJ föreslås i 1984 års budgetproposition ändrade finansieringsformer för investeringsverksamheten som främst innebär att televerkets investeringar inte redovisas över statsbudgeten. Därför görs nedan en redovisning av ändamålsgruppens totala investeringsutgifter samt fördelningen av dessa för budgetåret 1984/85 oberoende av finansieringskälla.

Diagram 2. Fördelningen av större statliga investeringsutgifter inom ändamålsgruppen kommunikationer för budgetåret 1984/85.

De investeringar i nät och annan utrustning som beräknas falla på televerkskoncernen uppgår för budgetåret 1984/85 till ca 5,9 miljarder kronor. För de påföljande åren beräknas investeringsnivån uppgå till minst samma storleksordning. Investeringsutgifterna skall enligt förslagen i 1984 års budgetproposition helt finansieras utanför statsbudgeten genom att televerket får möjlighet att låna medel på den allmänna kapitalmarknaden. I beloppet ovan ingår även investeringsutgifter i abonnentanläggningar som finansieras via televerkets dotterbolag, Telefinans AB.

SJ:s investeringar beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till ca 2,3 miljarder kronor. Däri ingår dels en leasing-ram om totalt 60 milj. kr. för godsvagnsansaffning och dels bussansaffning för ca 150 milj. kr. genom ett särskilt dotterbolag. De utgiftsbehov som föranleds av den särskilda utbyggnaden av spåranläggningar i Storstockholm innebär att investeringsutgifterna över statsbudgeten fr. o. m. budgetåret 1985/86 kommer att öka.

De beräknade investeringsutgifterna för postväsendet uppgår till ca 530 milj. kr. för budgetåret 1984/85, varav ca 380 milj. kr. för byggande av posthus. Däri ingår två större byggnadsprojekt, Stockholm Ban och Göteborg Ban, som för budgetåret 1984/85 föreslås få finansieras på samma sätt som för medelstora och små posthus, dvs. genom i postverkets rörelse tillgängliga likvida medel. Enligt nuvarande planer kommer byggnadsverksamheten framöver att ligga på en i stort oförändrad nivå. Investeringar i fordon och sorteringsmaskiner m. m. planeras till ca 150 milj. kr.

Utgifterna för vägbyggandet kommer totalt för budgetåret 1984/85 att uppgå till 1,7 miljarder kronor, varav det statliga vägbyggandet svarar för ca 75%. I denna utgiftsnivå har även inräknats de vägbyggnadsprojekt som föranleds av redan beslutade sysselsättningsinsatser.

VIII Allmänna bidrag till den kommunala sektorn

De allmänna bidragen utgår i motsats till de specialdestinerade utan knytning till ett speciellt verksamhetsområde och aktivitetsnivån inom detta. Ändamålsgruppen omfattar skatteutjämningsbidrag till kommuner och landsting samt bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen.

Tabell 9. Allmänna bidrag till den kommunala sektorn
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Förändring till					Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
		1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
Skatteutjämningsbidrag m. m.	-0,2	12 021	+565	+149	+98	+117	+4,7	+1,9

Skatteutjämningsbidraget syftar till att minska skillnaden i skattekraft och utgifter för kommuner och landsting. T. o. m. år 1982 utgick skatteutjämningsbidrag även till kyrkliga kommuner. Fr. o. m. år 1983 har detta system ersatts av ett inomkyrkligt utjämningsystem som finansieras över den s. k. kyrkofonden med en allmän kyrkoavgift vars storlek fastställs av regeringen.

I Stockholms län finns därutöver ett inomregionalt skatteutjämningsystem. Genom en särskild lag ges Stockholms läns landstingskommun befogenhet att lämna bidrag och lån till kommuner inom landstingsområdet i den mån det behövs för att främja skatteutjämnings mellan kommunerna.

Skatteutjämningsbidragen har störst betydelse för Gotlands kommun, för norrlandskommuner och för glesbygdskommuner i andra delar av landet.

Reformeringen av skatteutjämningsystemet, som genomförts i tre etapper under åren 1980–82, har relativt sett givit den största ökningen av bidragen till de södra delarna av landet.

En parlamentarisk kommitté ser f. n. över skatteutjämningsystemet. Enligt direktiven till utredningen skall bl. a. tas upp hur automatiken i bidraget skall kunna begränsas, vilket även skulle kunna föranleda omprövning av bidragssystemets grunder. Ett nytt system baserat på utredningens förslag torde kunna träda i kraft först efter år 1986. I avvaktan på detta har regeringen i en särskild proposition i mars i år föreslagit att vissa åtgärder inför år 1985 vidtas inom ramen för nuvarande system i syfte att minska skatteutjämningsbidragens ökningstakt till en nivå som bättre överensstämmer med målen för kostnadsutvecklingen i samhället. Syftet är också att inom ramen för givna resurser skapa utrymme för insatser inom prioriterade verksamhetsområden och för att främja sysselsättningen.

Skatteutjämningsbidragen består dels av ordinarie bidrag, dels av extra skatteutjämningsbidrag.

Det *ordinarie bidraget*, som budgetåret 1984/85 beräknas komma att uppgå till 10,9 miljarder kronor, styrs av skatteunderlaget och skattesatsernas nivå i kommuner och landsting. Systemet garanterar kommunerna och landstingskommunerna ett visst skatteunderlag i skattekrönor per invånare (skattekraft) i förhållande till genomsnittet för riket (medelskattekraften). Den garanterade skattekraften påverkas också av de tillägg till eller avdrag från grundgarantin som görs med hänsyn till befolkningens åldersstruktur i resp. kommun och landstingskommun. Tillägg ges vidare för omfattande befolkningsminskningar.

Den totala garantin räknas om årligen. Då justeras omfattningen av den enskilda kommunens resp. landstingskommunens skatteutjämningsbidrag. Däremot påverkas i princip inte omfattningen av de samlade bidragen. Denna påverkas endast om relationerna mellan kommuner inom resp. utom skatteutjämningsystemet förändras i fråga om den beaktade åldersstrukturen.

Skatteutjämningsbidragens storlek bestäms också av resp. kommuns och landstingskommuns skattesats. Förändringar av skattesatserna i de bidragsmottagande kommunerna och landstingskommunerna får således effekt på omfattningen av skatteutjämningsbidragen.

Skatteutjämningsbidragets utveckling påverkas således förutom av skattesatsändringar, dels av utvecklingen av det egna skatteunderlaget i den enskilda kommunen eller landstingskommunen i förhållande till genomsnittet i landet, dels av en förändring av medelskattekraften.

En illustration av skattesatsens betydelse för bidragets utveckling ges av att en höjning av skattesatsen med 10 öre per år under långtidsbudgetperioden ökar bidragets storlek med ca 250 milj. kr. i löpande priser i långtidsbudgetens slutår. En långsammare eller snabbare ökning av lönesummans utveckling med 1 procentenhet per år resulterar på motsvarande sätt i en förändring av bidraget slutåret med 400 milj. kr. i löpande priser.

Det *extra skatteutjämningsbidraget* ges till kommuner som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. Bidraget har tidigare utgått med ca 100 milj. kr. per år. För år 1984 minskades bidragsramen till 85 milj. kr. med hänsyn till att separata stöd infördes för bidrag till kostnader för outhyrda lägenheter. Stödet för outhyrda lägenheter har senare förlängts. Ett särskilt stöd om 300 milj. kr. gavs under år 1984 till kommuner och landstingskommuner för att undvika kraftiga skattehöjningar i de finansiellt sett sämst ställda kommunerna och landstingskommunerna. Med hänsyn till bl. a. att det finansiella läget i kommunsektorn nu ter sig mer stabilt ges inget motsvarande stöd under år 1985. Däremot höjs ramen för extra skatteutjämningsbidrag med 25 milj. kr. till 110 milj. kr.

Ett särskilt bidrag till kommunerna införs fr. o. m. år 1985 med anledning av *avskaffandet av den kommunala taxeringen av juridiska personer*.

Företagsbeskattningen blir därmed helt statlig. Bidraget kan för år 1985 beräknas komma att uppgå till 1,8 miljarder kronor. Ingen automatik byggs in i det nya bidraget.

IX Utbildning och forskning

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för utbildningsväsendet och för den civila grundforskning som bedrivs av staten eller ges statligt stöd. I dessa utgifter ingår bl. a. det obligatoriska skolväsendet, gymnasiala skolor, vuxenutbildning, högre utbildning, studiestöd samt grundforskning. Till högre utbildning och forskning förs bl. a. anslagen till högskolan inkl. lantbruksuniversitetet, undervisningssjukhus, de statliga forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling. I gruppen ingår även de statliga utgifterna för forskning och utveckling inom industriområdet. Däremot beräknas utgifterna för energiforskning och tillämpad forskning inom andra områden utanför denna ändamålsgrupp.

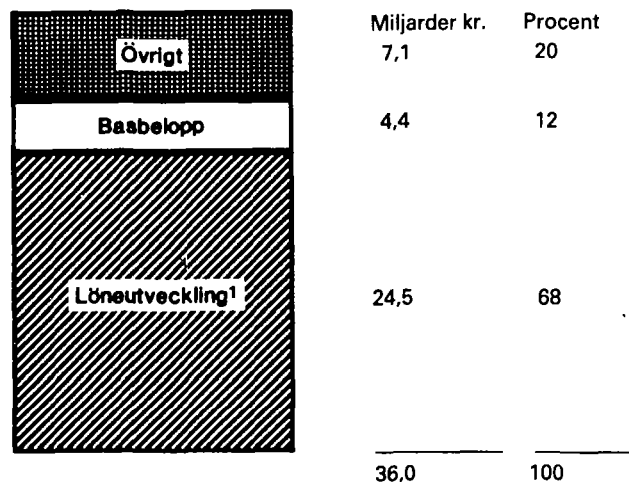
Tabell 10. Utbildning och forskning

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+ 1,2	36 031	-1 258	-286	-198	-288	-3,5	-1,5
därav								
Obligatoriska skolväsendet	- 4,0	13 550	- 673	-187	-213	-224	-5,0	-2,5
Gymnasieskolan m. m.	+ 3,7	4 311	- 260	+ 36	+123	- 37	-6,0	-0,8
Högre utbildning och forskning	+ 2,9	9 163	- 201	-169	-132	- 35	-2,2	-1,5
Studiestöd m. m.	+15,3	6 424	+ 15	+ 41	+ 28	+ 11	+0,2	+0,4

Utgifterna inom ändamålsgruppen styrs av en långtgående automatik. De viktigaste utgiftspåverkande faktorerna är antalet elever, löneutvecklingen för lärare och förändringen i basbeloppet. Framför allt påverkas anslagen inom skolväsendet, den högre utbildningen och studiestödet.

Diagram 3. Utgiftsstyrande faktorer inom ändamålsgruppen utbildning och forskning budgetåret 1984/85

¹ I löneutvecklingen ingår dels utgifter som förändras med timlönen och lönesumman, dels löneförändringar till följd av sedvanlig pris- och löneomräkning.

Staten svarar för merparten av kostnaden för skolledar- och lärarlöner, vilket motsvarar ca hälften av den offentliga sektorns samlade utgifter för det obligatoriska skolväsendet och gymnasieskolan. Resterande utgifter faller på kommunerna.

Under långtidsbudgetperioden minskar antalet elever i *grundskolan* (7–15 år) varje år och med ca 6% för hela perioden. De stora årskullar som föddes åren 1964–1967 ledde till en högsta dimensionering av *gymnasieskolan* (16–19 år) under budgetåren 1982/83 och 1983/84. Därefter minskar antalet elever och därmed antalet platser under perioden, totalt med närmare 7%. I slutet av perioden sker en mindre ökning varefter minskningen fortsätter. De stora årskullarna från mitten av 1960-talet uppnår under perioden högskoleåldern (20–25 år). För *högskolan* har mot denna bakgrund beslutats om riktlinjer som innebär att antalet nybörjarplatser – inkl. de förändringar som genomfördes budgetåret 1982/83 – ökar med ca 3000 under den första delen av 1980-talet, varefter en motsvarande minskning blir aktuell mot bakgrund av de då minskande årskullarna. Dessa förändringar inom högskolan skall genomföras med oförändrad resurstilldelning, varför anslagen till grundläggande högskoleutbildning i fasta priser beräknas bli oförändrade under långtidsbudgetperioden. De låga födelsetalen de senaste åren kommer under 1990-talet och senare att minska efterfrågan på gymnasie- och högskoleutbildning.

Det obligatoriska skolväsendet

Utgifterna för det obligatoriska skolväsendet minskar uttryckt i oförändrad pris- och lönenivå under hela långtidsbudgetperioden, eftersom antalet elever totalt minskar under perioden.

Utgiftsstyrande faktorer för grundskolebidraget i en löpande prisberäkning – förutom löneutvecklingen och totala antalet elever – är det genomsnittliga antalet elever per klass eller undervisningsgrupp och lärarnas undervisningsskyldighet. Belastningen på statsbudgeten är delvis skild från vad kommunerna är berättigade till i statsbidrag för ett visst läsår genom att utbetalningen av bidraget är uppdelad på förskott och slutreglering.

Gymnasieskolan

Den kraftiga minskningen av antalet 16-åringar under långtidsbudgetperiodens första hälft leder till en minskning av antalet intagningsplatser på gymnasieskolans linjer och grundskoleanknutna specialkurser. Utöver dessa platser finns ca 33 000 platser i specialkurser som kräver tidigare gymnasial utbildning, praktik eller viss ålder för tillträde. Ambitionen beträffande antalet platser på yrkesinriktade linjer som regeringen föreslår i årets budgetproposition förutsätts gälla hela perioden. Liksom beträffande grundskolan styrs kostnadsutvecklingen för gymnasieskolan – förutom av det totala antalet elever – av storlekarna på klasserna eller undervisningsgrupperna samt lärarnas undervisningsskyldighet.

Kommunernas uppföljningsansvar för ungdomar under 18 år

Fr. o. m. den 1 juli 1983 utgår statsbidrag till vissa kommunala åtgärder för de ungdomar under 18 år som efter grundskolan inte genomgår reguljär utbildning eller har fast arbete. Utgifterna styrs av antalet elever som blir föremål för dessa åtgärder. Utgångspunkt för medelsberäkningen i årets budgetproposition är att 16 000 16–17-åringar beräknas vara i behov av dessa åtgärder, vilket beräknas kosta 257,4 milj. kr. Ett antagande om att andelen 16–17-åringar som kommer att bli föremål för åtgärder i det kommunala uppföljningsansvaret är konstant i förhållande till befolkningsgruppen ligger till grund för beräkningarna under hela långtidsbudgetperioden.

Vuxenutbildning

Kostnaderna för vuxenutbildningar, vars stora utgiftsposter utgörs av bidragsanslagen till studiecirklar, invandrarundervisning i svenska, driften av folkhögskolor och kommunal vuxenutbildning, beräknas inte öka under långtidsbudgetperioden. De totala kostnaderna för vuxenutbildning beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till 2,3 miljarder kronor.

Storleken på anslagen till studiecirklar och invandrarundervisning beslutas av riksdagen i den årliga budgetprövningen. Anslagen till driften av

folkhögskolor och kommunal vuxenutbildning följer huvudsakligen löneutvecklingen för lärare. Utbildningsvolymen förväntas bli oförändrad under perioden. Det sammanhänger bl. a. med riksdagens beslut om maximering av antalet undervisningstimmar för såväl grundutbildningen för vuxna och den kommunala vuxenutbildningens grundskole- och gymnasieskolekurser som för antalet elevveckor i folkhögskolan. Maximeringen av dessa utbildningars omfattning förutsätts gälla för hela perioden.

Högskoleutbildning

Utgifterna i oförändrad pris- och lönenivå för den grundläggande högskoleutbildningen väntas i stort sett bli oförändrade. Beslutad utökning av platsantalet på vissa utbildningslinjer kommer att finansieras genom omprioritering av resurser inom området.

De dominerande utgiftsstyrande faktorerna för den grundläggande högskoleutbildningen, exkl. kommunal högskoleutbildning, utgörs av de planeringsramar i form av intagningsplatser som årligen fastställs av riksdagen, utbildningens längd, kostnaderna per utbildningsplats samt dimensioneringen av kringkostnader som t. ex. administrationen vid högskoleenheterna m. m. Dessa faktorer utgör grunden för de årliga anslagsberäkningarna. Sammanlagt utgörs ca 85 % av de totala utgifterna av lönekostnader. Utgiftsutvecklingen påverkas även i hög utsträckning av de nu gällande, i avtal fastställda undervisningsskyldigheterna för lärarna.

Staten ger bidrag till kommuner och landstingskommuner för driften av den kommunala högskoleutbildningen. Bidraget, som för budgetåret 1984/85 beräknats uppgå till 191,9 milj. kr. beräknas inte öka i fasta priser under långtidsbudgetperioden.

Studiestöd

Utgifterna för studiesociala ändamål styrs av antalet studerande på gymnasie- och högskolenivå och för den största utgiftsposten – de återbetalningspliktiga studiemedlen – även för förändringar i basbeloppet. Studiemedelstagarnas sammanlagda skuld till staten uppgick vid utgången av år 1983 till ca 25 miljarder kronor.

Utgifterna för vuxenstudiestöden finansieras genom medel från vuxenutbildningsavgiften. Avgiften är f. n. 0,25 % av den totala lönesumman. Inkomsten av vuxenutbildningsavgiften beräknas till 815 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Antalet gymnasiestuderande beräknas minska under perioden, vilket leder till minskade utgifter för studiestödssystemet till denna grupp.

Antalet studerande i högskolan beräknas öka under långtidsbudgetperioden. På grund av de förändringar i antagningsreglerna för högskolan som genomförts de senaste åren, förväntas vidare andelen yngre studerande att stiga något, vilket kommer att leda till ett högre utnyttjande av studiemedel.

Forskning och utveckling

De statliga anslagen till forskning och utveckling uppgår till ca 9,2 miljarder kronor 1983/84. Utgifterna för forskningsändamål följer i stort den löpande pris- och löneutvecklingen.

I 1984 års proposition om forskning (1983/84: 107) föreslår regeringen att ytterligare 150 milj. kr. tillförs forskning och utveckling. Av detta belopp avses 125 milj. kr. användas för grundläggande forskning inom utbildnings- och jordbruksdepartementens verksamhetsområde. Forskningspropositionen behandlar perioden 1984/85–1986/87.

Riksdagen har för perioden 1984/85–1986/87 fastställt ett program för stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Tyngdpunkten i detta program utgörs av verksamheterna vid STU och industrifonden. De totala utgifterna för programmet uppgår till ca 2,8 miljarder kronor under den angivna perioden.

I enlighet med principerna för långtidsbudgeten har för perioden efter budgetåret 1986/87 beräknats oförändrade insatser för industriellt forsknings- och utvecklingsarbete.

Forskningen inom utbildningsdepartementets område svarar budgetåret 1983/84 för ca en tredjedel, eller 2,7 miljarder kronor, av det statligt finansierade forsknings- och utvecklingsarbetet. För budgetåret 1984/85 ökas resurserna med ca 110 milj. kr. Verksamheten inom området finansieras även genom externa resurser utanför utbildningsdepartementets statsbudgetmedel, främst via sektorsforskning och uppdragsverksamhet men också till viss del genom medel i form av fondavkastningar och stiftelsemedel. De externa medlen kan uppskattas till ca 500 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Inom jordbruksdepartementets område uppgår de totala forskningsresurserna till ca 642 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Det är en ökning från budgetåret 1983/84 med 17 milj. kr. Därutöver tillkommer externa resurser utanför statsbudgeten på ca 85 milj. kr. Huvuddelen av medlen inom departementets område finansierar verksamheten vid Sveriges lantbruksuniversitet och förutsätts i fasta priser och löner vara oförändrade under långtidsbudgetperioden.

X Arbetsmarknads- och regionalpolitik

Ändamålsgruppen omfattar statens utgifter för skilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder såsom arbetsförmedling, sysselsättningsskapande åtgärder, arbetsmarknadsutbildning, kontantstöd vid arbetslöshet, Stiftelsen Samhällsföretag, vissa andra sysselsättningsfrämjande åtgärder samt arbetsmiljöåtgärder. Vidare hör utgifterna för regionalpolitiska åtgärder till denna ändamålsgrupp.

Tabell 11. Arbetsmarknads- och regionalpolitik
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnitt- lig procentuell för- ändring 1978/79- 1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85- 1985/86	Genomsnitt- lig procentuell för- ändring 1984/85- 1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+ 3,6	16 990	- 501	- 126	- 20	+ 39	- 3,0	- 0,9
därav								
Arbetsmarknads- politik	+ 3,1	15 200	+ 36	- 25	+ 22	+ 51	+ 0,2	0,0
Regionalpolitik	+ 10,1	1 790	- 537	- 101	- 42	- 12	- 30,0	- 11,5

Arbetsmarknadspolitik

Utgifterna för arbetsmarknadspolitiken beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till över 15 miljarder kronor.

En arbetsgivaravgift om 1,3 % tas f. n. ut för att täcka 65 % av kostnaderna för vissa bidrag inom ändamålsgruppen. Den andel av dessa bidrag som inte täcks av arbetsgivaravgifter finansieras via statsbudgeten. Avgiften höjs till 1,6 % fr. o. m. den 1 januari 1985.

Arbetsmarknadsutbildning omfattar dels särskilda kurser som anordnas av AMU-center efter beställning av arbetsmarknadsmyndigheten, dels utbildning inom det reguljära skolväsendet eller studieförbund m. fl. för vilken deltagaren beviljas utbildningsbidrag. Till arbetsmarknadsutbildningen hör också sådan utbildning av anställda för vilken arbetsgivaren kan erhålla bidrag enligt särskilda regler s. k. AMU i företag. Deltagare i särskilda kurser och kurser inom det reguljära utbildningsväsendet uppbär utbildningsbidrag. Vid utbildning i företag utgår bidrag till företagen. Inom ramen för den nuvarande bristyrkesutbildningen får arbetsmarknadsstyrelsen anordna fort- och vidareutbildning av 10 000 anställda inom industrin i syfte att motverka s. k. flaskhalsproblem. För dessa anställda utges utbildningsbidrag. Därvid förutsätts att arbetsgivaren åtar sig att göra en motprestation av arbetsmarknadspolitiskt värde. De totala utgifterna för arbetsmarknadsutbildning beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till 4 miljarder kronor, varav 2,6 miljarder kronor finansieras via anslag över statsbudgeten och resterande 1,4 miljarder kronor från arbetsgivaravgifter. För långtidsbudgetperioden har antagits i stort sett oförändrad utgiftsnivå.

Utgiftsutvecklingen för arbetsmarknadsutbildningen styrs i första hand av antalet kursdeltagare samt av utbildningskostnaden resp. bidragets storlek per kursdeltagare. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningen och utbildningsbidragens storlek fastställs genom särskilda regeringsbeslut. Antalet kursdeltagare i verksamheten är beroende av arbetsmarknadsläget och av i vilken utsträckning de sökande uppfyller arbetsmarknadskungörelsens villkor för tillträde till utbildningen. Fördelningen av kursdeltagarna regionalt och utbildningens inriktning har också betydelse för kostnadsutvecklingen.

Utbildningsbidragen är till viss del kopplade till ersättningen vid arbetslöshet, dvs. höjda arbetslöshetsersättningar kan ge höjda utbildningsbidrag. Antalet kursdeltagare och fördelningen av dem mellan olika typer av utbildningar bestämmer antalet kursveckor, vilket är avgörande för kostnaderna för de utbildningsresurser i form av lärare, lokaler etc. som krävs. I budgetpropositionen 1984 har för budgetåret 1984/85 medel beräknats för ca 120 000 personer i arbetsmarknadsutbildning. Denna nivå förutsätts gälla hela långtidsbudgetperioden.

Sysselsättningskapande åtgärder, som för budgetåret 1984/85 beräknas kosta 2,6 miljarder kronor, avser främst statliga och kommunala beredskapsarbeten samt rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten i näringslivet. Rekryteringsstödet infördes den 1 januari 1984 och samtidigt sänktes bidraget till enskilda beredskapsarbeten som inte avser investeringsarbeten från 75 % till 50 %. Även rekryteringsstödet motsvarar ett bidrag med 50 % av lönekostnaderna. Kostnaderna för verksamheten med sysselsättningskapande åtgärder och de ungdomslag för 18–19-åringar som startade i januari 1984 har beräknats ligga på en genomsnittlig nivå kring 3,7 miljarder kronor per år under långtidsbudgetperioden.

Behovet av beredskapsarbeten är i hög grad avhängigt konjunkturutvecklingen och sysselsättningsläget. Det innebär att medelsåtgången kan variera kraftigt mellan budgetåren. Avgörande för kostnaderna för verksamheten är dels antalet sysselsättningsdagar, dels kostnaden per sysselsättningsdag. Till kommunalt och enskilt beredskapsarbete av investeringskaraktär lämnas statsbidrag normalt med 75 % av lönekostnaderna för de anvisade arbetslösa. Därutöver utgår vid investeringsarbeten ett tilläggsbidrag om 15 % för övriga kostnader.

De statliga utgifterna för sysselsättningskapande åtgärder har för budgetåret 1984/85 beräknats till 2,6 miljarder kronor motsvarande 4 miljoner sysselsättningsdagar med en genomsnittlig dagsverkskostnad på 475 kr. samt för rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten av icke investeringskaraktär 3 miljoner dagar med en genomsnittlig dagsverkskostnad på 225 kr. I mars 1984 uppgick antalet sysselsatta personer i beredskapsarbete till 71 900. En förändring av antalet sysselsättningsdagar i beredskapsarbeten i offentliga sektorn med en miljon under budgetåret, motsvarande drygt 9 000 personer i arbete genomsnittligt i sex månader, påverkar anslaget med ca 475 milj. kr.

En förändring av dagsverkskostnaden med 50 kr. skulle – med i övrigt oförändrade antaganden – påverka medelsbehovet för beredskapsarbeten i offentliga sektorn med 200 milj. kr.

Stöd vid arbetslöshet utgår dels i form av ersättning från erkända arbetslöshetskassor, dels i form av kontant arbetsmarknadsstöd till personer som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet finansieras dels över statsbudgeten (35 %), dels genom arbetsgivaravgifter (65 %) samt, i fråga om försäkringen, till en

mindre del genom medlemsavgifter från de försäkrade och ränteinkomster. Behovet av medlemsavgifter styrs till stor del av statsbidragens storlek.

Statsbidragen till erkända arbetslöshetskassor utgör f.n. ca 95% av utbetald arbetslöshetsersättning. Statens utgifter redovisas dels på statsbudgeten (35%) dels på arbetsmarknadsfonden som finansieras genom arbetsgivaravgift (65%). Vidare är arbetslöshetskassorna skyldiga att ha egna fonder som en reserv. Fonderingskravet är beroende av utbetalningar under tidigare år. Den ökade arbetslösheten har under senare år inneburit ökade utbetalningar av ersättning, vilket medfört behov av ytterligare medel till fondavsättning.

Utgifterna för stöd vid arbetslöshet styrs av arbetslöshetens omfattning – antalet arbetslösa och antalet ersättningsdagar – och ersättningsnivån. Den högsta ersättningsnivån, som höjs till 300 kr./dag fr. o. m. den 1 juli 1984, fastställs av statsmakterna.¹

Arbetslösheten uppgick till 3,5% i genomsnitt under år 1983 och till 3,3% i genomsnitt per månad under första kvartalet 1984. Under långtidsbudgetperioden har beräkningarna baserats på ett något lägre arbetslöshetstal. En förändring av arbetslösheten med en procentenhet under en tid av två månader innebär att utgifterna på statsbudgeten för arbetslöshetsersättning förändras med ca 100 milj. kr. och med ca 180 milj. kr.¹ på arbetsmarknadsfonden.

Arbetsmiljö och arbetsanpassning

För att öka möjligheten för arbetshandikappade att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden kan lönebidrag lämnas till arbetsgivare. Dessutom kan bidrag lämnas till arbetshjälpmedel åt handikappade. Regeringen har föreslagit (prop. 1983/84:122) vissa förändringar av lönebidragen samt ett särskilt introduktionsstöd vid anställning av arbetshandikappade inom vissa sektorer, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1984. För budgetåret 1984/85 beräknas utgifterna för de här nämnda stödformerna uppgå till 2,3 miljarder kronor.

Kostnaderna för stöden bestäms dels av regelsystemet, dels av arbetsförmedlingens möjligheter att placera sökande med arbetshandikapp. Volymramar styr omfattningen av vissa bidrag. Introduktionsstöd föreslås således kunna utgå inom en viss volymram. Antalet platser med 100% lönebidrag hos statliga myndigheter är sedan länge begränsat. Sedan budgetåret 1983/84 begränsas ökningstakten för bidrag med 90% av lönekostnaden till allmännyttiga organisationer. Däremot får anställning med lönebidrag med lägre subventionsnivåer hos enskilda företag, kommunala arbetsgivare, affärsdrivande verk och allmännyttiga organisationer komma till stånd i obegränsad omfattning.

¹ Utgifterna under ändamålsgruppen inkluderar ej den höjning fr. o. m. den 1 juli 1984 av högsta dagpenning inom arbetslöshetsförsäkringen och av utbildningsbidragen som föreslås i kompletteringspropositionen.

Kostnaderna för lönebidrag och introduktionsstöd påverkas även av utvecklingen av löner och sociala avgifter, eftersom bidragen lämnas med viss andel av lön och lönebikostnader upp till ett högsta lönebelopp.

Utgifterna för lönebidrag, introduktionsstöd och arbetshjälpmedel åt handikappade kan väntas fortsätta att öka med ca 100 milj. kr. per år främst på grund av fortsatt volymökning inom icke begränsade sektorer.

För den yrkesinriktade rehabiliteringen väntas i stort sett oförändrade utgifter under långtidsbudgetperioden.

Rörelseunderskottet vid driften av stiftelseorganisationen för skyddat arbete – Samhällsföretagsgruppen – finansieras helt via statsbudgeten. Stiftelsen Samhällsföretag föreslås få ett anslag om ca 2,7 miljarder kronor för att täcka detta och för vissa investeringar under budgetåret 1984/85. Utgifterna beräknas sjunka under långtidsbudgetperioden genom effektiviseringen i verksamheten och genom ökade försäljningsintäkter.

Arbetsarkyddsfondens totala bidragsgivning för budgetåret 1988/89 uppskattas till 600 milj. kr. Verksamheten finansieras via en särskild arbetsgivaravgift och redovisas inte i statsbudgeten. Via fonden kommer ca 550 milj. kr. att fördelas till arbetsmiljö- och arbetslivsändamål under budgetåret 1984/85.

Regionalpolitik

För det regionalpolitiska stödet till näringslivet har riksdagen lagt fast en beslutsram för budgetåren 1979/80–1983/84. I avvaktan på förslag från den regionalpolitiska utredningen har ramperioden förlängts med ett år. Ramen uppgår f. n. till ca 1,8 miljarder kronor och omfattar lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, utbildningsstöd, sysselsättningsstöd, offertstöd och lokaliseringslån. För budgetåret 1984/85 beräknas ca 614 milj. kr. för bidragsverksamhet och 500 milj. kr. för lokaliseringslån. För långtidsbudgetperioden har i övrigt i enlighet med långtidsbudgetmetoden förutsatts att ambitionsnivån är oförändrad. Med hänsyn till den stora reservationen har dock inga medel avsatts för lokaliseringslån fr. o. m. budgetåret 1985/86.

De kortsiktiga variationerna i utnyttjandet av de medel som disponeras beror huvudsakligen på förändringar i företagets investeringsbenägenhet, vilken i sin tur bl. a. är avhängig av den allmänna konjunkturutvecklingen. Utnyttjandet beror även på den subventionsnivå som tillämpas.

För budgetåret 1984/85 beräknas vidare medel för regionala utvecklingsinsatser på länsnivå att uppgå till ca 298 milj. kr. I enlighet med långtidsbudgetmetoden beräknas kostnaderna vara oförändrade under perioden.

I det regionalpolitiska stödet ingår även nedsättning av socialavgifter. Avgiften sänks med tio procentenheter för gruv- och tillverkningsindustri samt viss uppdragsverksamhet i Norrbottens län. Ett särskilt bidrag till kostnaden för socialavgifterna lämnas härutöver vid ökning av sysselsättningen. Kostnaden beräknas till ca 330 milj. kr. per år under långtidsbudgetperioden.

Inom jordbruksområdet utgår ett prisstöd till jordbruket i norra Sverige. Stödet, som är volymrelaterat, beräknas för budgetåret 1984/85 uppgå till 330 milj. kr. Dessutom utges regionalt rationaliseringsstöd till utvecklingsbara jordbruksföretag i norra Sverige inom en bidragsram på 40 milj. kr. Stöden beräknas vara oförändrade under långtidsbudgetperioden efter budgetåret 1985/86.

XI Bostadspolitik

De statsfinansiella utgifterna inom ändamålsgruppen domineras av räntebidrag och långivning till bostadsbyggande. För budgetåret 1984/85 beräknas dessa utgifter uppgå till sammanlagt ca 17,5 miljarder kronor. Riksdagen har i oktober 1983 beslutat om vissa ekonomisk-politiska åtgärder. Inom bostadspolitiken innebär besluten bl. a. att de s. k. retroaktiva räntebidragen avskaffas, vilket har beräknats begränsa utgifterna för räntebidrag med ca 1,7 miljarder kronor budgetåret 1984/85. Riksdagen har vidare i april 1984 beslutat om bildande av ett särskilt av staten helägt kreditaktiebolag som på den prioriterade kreditmarknaden skall låna upp de medel som krävs för den statliga bostadslångivningen. Denna nya ordning skall gälla för lån som utbetalas fr. o. m. den 1 juli 1985. Därigenom kommer utgifterna på statsbudgeten för bostadslångivningen att minska med ca 8 miljarder kronor fr. o. m. budgetåret 1985/86.

De sammanlagda kostnaderna för staten och kommunerna för bostadsbidrag uppgår till ca 6,7 miljarder kronor år 1983. Bostadsbidrag till barnfamiljerna redovisas under avsnittet Stöd till barnfamiljer.

Bland andra utgifter inom ändamålsgruppen bostadspolitik märks bidrag och lån till bostadsförbättringar m. m. och bidrag till förbättring av boendemiljön m. m.

De av riksdagen i oktober 1983 beslutade ekonomisk-politiska åtgärderna omfattar ett program för bostadsbeståndets förbättring. Programmet sträcker sig över en tioårsperiod och lägger tyngdpunkten vid underhåll, reparationer och energisparåtgärder samt vid en ökad tillgänglighet för äldre och handikappade. I programmet ingår nya regler för finansiering av de åtgärder som erfordras. Bl. a. har nya lån för underhåll m. m. på den oprioriterade kreditmarknaden införts. Räntebidrag utgår i vissa fall för dessa lån. Vidare har särskilda tilläggs lån och bidrag införts för finansiering av åtgärder som inte kan förräntas i sin helhet. Kostnaderna för programmet har beräknats till ca 1,7 miljarder kronor under långtidsbudgetperioden.

En beräkning av de sammanlagda statsutgifterna för ändamålsgruppen under långtidsbudgetperioden redovisas i tabell 12.

Tabell 12. Bostadspolitik

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+12,2	17 912	-6 704	+118	-105	-805	-37,4	-12,6
därav								
Räntebidrag	+18,2	9 000	+1 200	+100	-100	-750	+13,3	+ 1,2
Bostadsförsörjning	+ 6,7	8 912	-7 904	+ 18	- 5	- 55	-88,7	-42,4

Utgifterna för lån till bostadsbyggande som för budgetåret 1984/85 beräknas uppgå till ca 8,4 miljarder kronor bestäms i första hand av ny- och ombyggnadsverksamhetens omfattning och kostnader. Beräkningarna för budgetåret 1984/85 utgår från en omfattning av bostadsbyggandet om ca 33 000 påbörjade lägenheter. Ombyggnadsverksamheten har antagits komma att omfatta ca 30 000 lägenheter. Fr. o. m. budgetåret 1985/86 kommer utgifterna för bostadslån inte att belasta statsbudgeten. Det innebär att det kassamässiga saldot förbättras med totalt ca 8 miljarder kronor, fr. o. m. detta budgetår. Under en längre tidsperiod reduceras dock betydelsen av denna åtgärd genom att inkomsterna av räntor och amorteringar minskar. Efter budgetåret 1984/85 kommer utgifterna på statsbudgeten att omfatta endast vissa låneformer av begränsad omfattning, bl. a. räntebärande förbättringslån och särskilda lokallån.

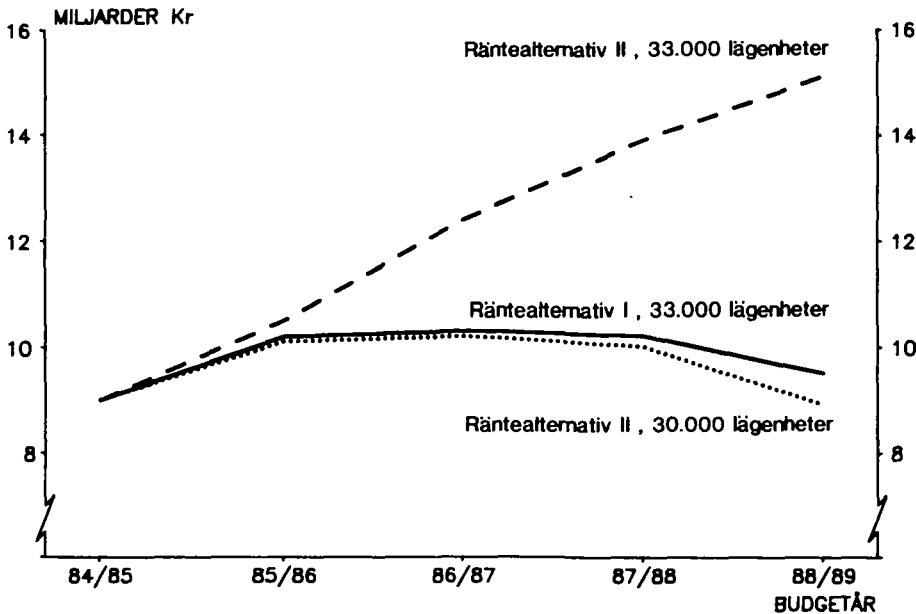
Räntebidragen täcker mellanskillnaden mellan faktisk räntekostnad för såväl statslån som bottenlån och den s. k. garanterade räntan, beräknad på ursprunglig skuld för motsvarande lån. Den garanterade räntan under det första året av bostadslånets löptid är 3,0% för hyres- och bostadsrättslägenheter (i huvudsak flerbostadshus) och 5,5% för egnahem. Därefter ökar räntan med 0,25 procentenheter per år för flerbostadshus och 0,50 procentenheter för egnahem tills marknadsräntan uppnås. För åren 1981–1985 har riksdagen beslutat om extra upptrappningar av de garanterade räntorna för vissa årgångar av bostadshus.

Räntebidragsanslagets utveckling är främst beroende av storleken av tillkommande årgångar bostäder, den allmänna räntenivån och takten i upptrappningar av den garanterade räntan för tidigare årgångar av bostäder.

En sänkning av den allmänna räntenivån med en procentenhet per år fr. o. m. år 1986 – jämfört med nuvarande räntenivå – skulle minska kostnaderna för räntebidragen med sammanlagt 4,7 miljarder kronor budgetåret 1988/89 eller totalt ca 9,6 miljarder kronor under långtidsbudgetperioden.

Diagram 4. Kostnader för räntebidrag under långtidsbudgetperioden vid olika räntenivå och nybyggnadsvolym. Fasta priser. Ombyggnadsvolym 30 000 lägenheter.

Budgetår	1985	1986	1987	1988	1989
Räntealternativ I :	11%	10%	9%	8%	7%
Räntealternativ II :	12%	13%	13%	13%	13%

Sambandet med statsbudgetens inkomstsida

Ett inslag i bostadspolitiken är utformningen av fastighetsbeskattningen. För egnahemsägare innebär skattereglerna bl. a. att ett schablonbelopp förs upp som beskattningsbar inkomst, medan ränteutgifterna för fastighetslånen är avdragsgilla. Normalt får också ett extra avdrag göras. För hus med större lånebelopp överstiger normalt avdragen schablonintäkten. Detta medför att många egnahemsägare redovisar ett underskott av sitt fastighetsinnehav vid inkomsttaxeringen, vilket leder till ett skattebortfall för staten och kommunerna. Under år 1983 beräknas bortfallet för staten uppgå till drygt 6,0 miljarder kronor. En schablonmässig framskivning baserad på de antaganden som gäller för långtidsbudgetberäkningarna och på beslutad skatteomläggning, tyder på att beloppet kommer att i stort vara oförändrat under långtidsbudgetperioden.

För bostadslån gäller att amorteringar registreras som inkomster på statsbudgetens inkomstsida. Amorteringarna beräknas uppgå till ca 2,5 miljarder kronor år 1988. Inkomsterna minskar successivt genom den nya ordningen för finansiering av bostadslån som har beslutats. Den av riksd-

gen i december 1982 beslutade hyreshusavgiften beräknas ge sammanlagda inkomster på statsbudgeten om ca 800 milj. kr. för år 1984. Till år 1985 avses hyreshusavgiften ersättas med en statlig fastighetsskatt. Även räntorna på bostadslånen registreras som inkomster. Dessa ränteinkomster bör ställas mot statens ränteutgifter för upplåningen.

Räntebidragen och skattebortfallet kan betraktas som kostnader för generella bostadssubventioner. Dessa kan jämföras med inkomster av kommunala garantiskatter för bostadshus samt inkomster för bostadshus av hyreshusavgiften resp. fastighetsskatten.

Vid slutet av långtidsbudgetperioden uppskattas de generella bostadssubventionerna vid dagens räntenivå till sammanlagt ca 32 miljarder kronor/år medan inkomsterna beräknas till ca 4,5 miljarder kronor. Statens ränteinkomster för bostadslånen beräknas uppgå till ca 8 miljarder kronor/år vid samma tidpunkt. Dessa inkomster skall dock ställas mot statens räntekostnader för upplåningen. Ränteinkomsterna och räntekostnaderna minskar successivt genom den nya ordningen för finansiering av bostadslån som har beslutats.

Vissa effekter utanför statsbudgeten

De statliga bostadslånen svarar för 22–30% av den prioriterade bostadsutlåningen beroende på fastighetsägarekategori. Bottenbelåningen för bostadsbyggande sker genom prioriterade krediter på kapitalmarknaden. För denna utlåning svarar bostadslåneinstitutet. Den sammanlagda bostadsutlåningen beräknas uppgå till ca 27 miljarder kronor under år 1983 och – med tidigare angivna pris- och ränteantaganden – till ca 22 miljarder kronor/år vid slutet av långtidsbudgetperioden. Fr. o. m. budgetåret 1985/86 kommer upplåningen för hela denna verksamhet att ske på den prioriterade kapitalmarknaden.

Reglerna för fastighetsbeskattningen för egnahemsägare innebär ett skattebortfall för kommunerna som kan uppskattas till ca 6 miljarder kronor för år 1983 och ca 7 miljarder kronor/år vid slutet av långtidsbudgetperioden. Genom fastighetsbeskattningen tillförs kommunerna samtidigt inkomster som kan uppskattas till ca 1,8 miljarder kronor per år under långtidsbudgetperioden.

XII Näringspolitik

Ändamålsgruppen Näringspolitik omfattar insatser inom handel och industri, jordbruk, skogsbruk, fiske samt hantverk. Utgifterna uppgår för budgetåret 1984/85 till ca 7 miljarder kronor.

Tabell 13. Näringspolitik

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	1984/85	Förändring till				Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
			1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+4,7	7 001	-462	-135	-94	-83	-6,6	-2,9

De industripolitiska insatser som redovisas över statsbudgeten kan indelas i två huvudkategorier; mer permanenta program och tillfälliga insatser. Kostnaderna för den förstnämnda kategorin kan relativt väl förutses. De tillfälliga insatserna har gjorts i enskilda företag eller branscher med allvarliga strukturella problem. Belastningen över budgetåren kan variera kraftigt och är svår att förutsäga. Konjunkturutvecklingen och enskilda företags ekonomiska ställning påverkar starkt utfallet. Industristödet har under perioden 1978/79–1982/83 till ca 50 % bestått av tillfälliga insatser. Totalt har under denna period ca 53,5 miljarder kronor i långtidsbudgetens prisläge utgått för tillfälliga insatser.

För tekoindustrin, den träbearbetande industrin och den manuella glasindustrin finns särskilda branschprogram. För främjande av de små och medelstora företagens utveckling finns bl. a. utvecklingsfondernas finansiella stöd.

De beloppsmässigt mest omfattande programmen av permanent karaktär är exportkreditgarantierna och de statsstödda exportkrediterna (det s. k. SEK-systemet).

Statliga exportkreditgarantier lämnas av exportkreditgarantinämnden (EKN). Garantigivningen skall i princip täcka sina kostnader genom de premier som tas ut. Detta har dock inte visat sig möjligt, främst till följd av omfattande skadeutbetalningar på grund av bristande återbetalning från vissa länder. Även för de närmaste åren framöver kan betydande skadeutbetalningar förutses i EKN:s verksamhet. Medel från statsbudgeten torde då komma att behöva tas i anspråk. Kostnaderna för SEK-systemet beräknas, på basis av de antaganden som långtidsbudgeten bygger på, bli 1,5 miljarder kronor budgetåret 1984/85 för att sedan successivt minska till ca 1,1 miljarder kronor budgetåret 1987/88. Den faktor som i första hand påverkar utgiftens storlek är omfattningen av den räntesubvention som ges i varje enskild exportaffär. Denna utgörs av skillnaden mellan marknadsräntan, vilken bestämmer AB Svensk Exportkredits upplåningskostnad, och utlåningsräntan som för Sveriges del ligger något över den internationellt överenskomna räntenivån för statsstödda exportkrediter (den s. k. consensusräntan). Efter uppjusteringen av utlåningsräntan och de förändringar som införts i SEK-systemet under 1984 har statens kostnader för nya krediter begränsats avsevärt. Till följd av SEK-systemets konstruk-

tion är emellertid överhänget i form av kostnader för tidigare beslut avsevärda. En betydande del av exportkreditstödet (ca 1/3) avser fartygsexport. För denna gäller särskilt förmånliga räntevillkor.

De tillfälliga insatserna har företrädesvis gjorts i statliga företag eller i företag som genom kapitaltillskott övergått i statlig ägo. Under budgetåren 1978/79–1982/83 uppgick kostnaderna på statsbudgeten för insatser till krisdrabbade företag och branscher till totalt närmare 53,5 miljarder kronor i långtidsbudgetens prisnivå. Detta motsvarar ett genomsnitt av ca 10,7 miljarder kronor per år. För innevarande budgetår beräknas anslagen till denna typ av insatser komma att uppgå till ca 1,8 miljarder kronor i samma prisnivå. Budgetåren därefter kommer statsbudgeten att belastas med vissa utgifter för redan fattade beslut. Dessa utgifter ingår i beräkningarna för långtidsbudgeten.

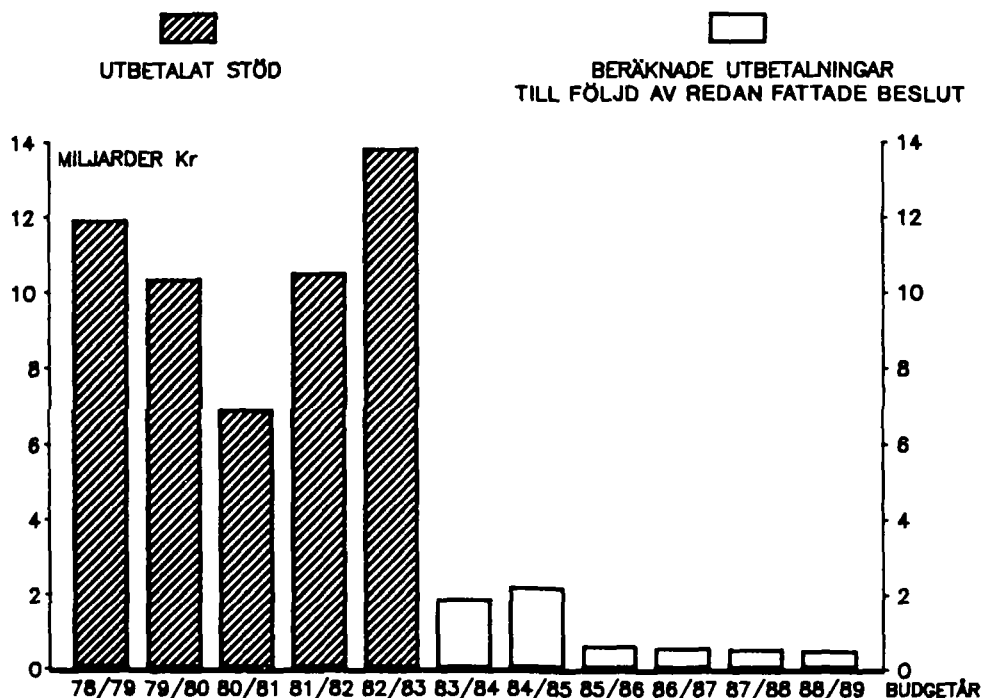
De minskade kostnaderna är dels att hänföra till en förbättrad ekonomisk situation för de statliga företagen, vilken bl. a. är betingad av stora kapitaltillskott budgetåret 1982/83, dels till devalveringen och till konjunkturuppgången.

I diagram 5 redovisas omfattningen av sådana insatser i krisdrabbade företag och branscher, som har gjorts med hjälp av medel som tillskjutits genom särskilda beslut vid sidan av ordinarie anslag. Vidare redovisas utgifterna till följd av redan fattade beslut avseende långtidsbudgetperioden. Den framtida kassamässiga belastningen avser främst insatser inom varvsindustrin.

Sifferuppgifterna i diagram 5 avviker från de nettokostnadsberäkningar av industristödet som görs inom industridepartementet. Detta beror på skillnader i beräkningssätt. Industridepartementet beräknar för lån och tillskott till ägarkapital en kapitalkostnad, baserad på statens avkastningskrav. Vidare beaktas nedskrivningen av lån samt intäkter i form av bl. a. räntebetalningar och garantiavgifter. En beskrivning av metoden finns i DsI 1982: 5 Industristödets nettokostnader.

Om konjunktur- och/eller strukturproblemen skall åtföljas av beslut om nya insatser för stöd till problembanscher och krisdrabbade företag i samma omfattning som under de senaste åren, skulle kostnaderna för industripolitiska insatser bli större än de som redovisas i nedanstående diagram.

Diagram 5. Statliga insatser i krisdrabbade företag och branscher
Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

De totala utgifterna för jordbruk, skogsbruk och fiske över statsbudgeten uppgår för budgetåret 1984/85 till ca 1,5 miljarder kronor. Utgifterna inom dessa områden styrs i stor utsträckning av enskilda beslut som statsmakterna fattar årligen. Huvuddelen av utgifterna har, i enlighet med långtidsbudgettekniken, beräknats vara oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Näringslivet får även statligt stöd i former som inte redovisas på statsbudgetens utgiftssida.

Staten lämnar skilda slag av garantier för lån som tas upp av bl. a. privata och statliga företag. Sådana kreditgarantier möjliggör en upplåning som annars kanske inte skulle ha kommit till stånd. Den 1 december 1983 hade staten utestående garantiåtaganden om 25,5 miljarder kronor inom exportkreditgarantisystemet, 28,4 miljarder kronor avseende varvsindustrin, 7,8 miljarder kronor avseende övrig industri och 3,6 miljarder kronor avseende jordbruksnäringarna. För de statliga garantierna tas ut avgifter för att täcka bl. a. förlustriskerna.

Inom ramen för inkomstbeskattningen ges stöd till näringslivet i form av olika avdrag m. m. Företag med energiintensiv produktion kan få nedsättning av energiskatten. För år 1984 beäknas skattebortfallet för detta uppgå till 400 milj. kr.

Företagen kan genom att utnyttja sina investeringsfonder få omedelbart avdrag för investeringar i byggnader och inventarier. Eftersom sådana investeringar annars skrivs av under en längre tid medför fondutnyttjandet att en skattekredit ges. Avsättningarna till investeringsfonderna uppgick under perioden 1973–1978 till ca 2 miljarder kronor årligen. Därefter har en väsentlig ökning skett. Avsättningen uppgick år 1983 till preliminärt 5 miljarder kronor.

Fleralet skattebestämmelser för egenföretagare gäller även jordbruksföretag. Bland dessa kan nämnas huvuddragen i inkomstberäkningen, beskattningen till s. k. allmän investeringsreserv. För skogsbrukare gäller särskilda avdragsregler vid insättning på s. k. skogskonto.

XIII Energiförsörjning

Ändamålsgruppen domineras av utgifterna för statens vattenfallsverk, ersättning för försenat idrifttagande av kärnreaktorer, energiforskning, oljepropektering, stöd för oljeersättande åtgärder samt energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet.

I enlighet med riksdagens beslut våren 1981 skall den svenska oljekonsumtionen kraftigt minskas och förutsättningar samtidigt skapas för en avveckling av kärnkraften. Huvuddelen av statsutgifterna inom energiområdet går till investeringar, ofta av långsiktig karaktär, för att uppnå dessa mål.

Investeringarna inom ändamålsgruppen bestäms oftast för en period som påverkar utgiftsnivån flera år framåt. Under långtidsbudgetperioden är vissa investeringar i elproduktionsanläggningar beslutade. Därutöver förväntas en ökad andel för värmeproduktionsanläggningar, fjärrvärme-system och distributionsanläggningar. Dessa senast redovisade investeringar ingår dock i enlighet med långtidsbudgettekniken inte i långtidsbudgetberäkningarna.

Tabell 14. Energiförsörjning

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79–1982/83	Förändring till					Procentuell förändring 1984/85–1985/86	Genomsnittlig procentuell förändring 1984/85–1988/89
		1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	+0,8	5 782	-1 162	-1 155	-40	-20	-20,1	-12,4
därav								
Energisparande	-2,8	683	- 215	- 170	0	0	-31,5	-18,8
Energiförsörjning inkl. energiforskning	+2,3	5 099	- 947	- 985	-40	-20	-18,6	-11,6

Vid beräkning av utgifterna i fasta priser för statens vattenfallsverk har investeringsnivån under perioden 1984/85–1988/89 bedömts minska från 3,3 till 2,4 miljarder kronor främst beroende på att kärnkraftverken i Ringhals och Forsmark samt huvuddelen av det s. k. storkraftsnätet färdigställs. Hänsyn har i enlighet med långtidsbudgetmetoden inte tagits till nya större investeringsobjekt som kan komma att tillföras vattenfallsverket.

Vid försenad idrifttagning av kärnreaktorer utgår ersättning enligt särskilda avtal mellan reaktorinnehavarna och staten. Ersättning utgår för reaktorerna Forsmark 1, 2 och 3 samt Ringhals 3 och 4. Ersättningen kommer successivt att minska för att efter budgetåret 1987/88 upphöra. Under budgetåret 1985/86 tillkommer ersättning för ökad anläggningskostnad för vissa investeringar i Forsmark. Beräkning av detta beloppets storlek görs sedan Forsmark 3 tagits i drift år 1985 och ingår således inte i långtidsbudgetberäkningarna.

Vissa verksamheter inom energipolitiken har fr. o. m. budgetåret 1984/85 tagits in på statsbudgetens utgiftssida. Hit hör bl. a. energiforskning, stöd till oljeersättande åtgärder och bidrag till oljeprospektering. Dessa utgifter finansieras genom avgifter på vissa oljeprodukter m. m. Av tekniska skäl redovisas dessa på budgetens inkomstsida.

Stödet för oljeersättande åtgärder fr. o. m. år 1984 t. o. m. budgetåret 1986/87 uppgår till 1,7 miljarder kronor varav bidrag och villkorliga bidrag 660 milj. kr. och lånegarantier 915 milj. kr. För det nya energiforskningsprogrammet som skall gälla budgetåren 1984/85 t. o. m. 1986/87 har föreslagits 1,2 miljarder kronor. Vidare har föreslagits 600 milj. kr. i en treårsram för oljeprospektering.

Regeringen har vidare lämnat ett förslag till ändrat oljelagringsprogram. Det medför att behov av ytterligare medel för inköp av olja och oljeprodukter bortfaller samt att utförsäljning till ett värde av 3,7 miljarder kronor kan genomföras under den närmaste treårsperioden.

För energisparande åtgärder i bostadsbeståndet gäller fr. o. m. den 1 januari 1984 nya finansieringsregler. Reglerna innebär att lån för sådana åtgärder skall tas upp på den oprioriterade kreditmarknaden. Till kapitalkostnaderna för åtgärderna lämnas räntebidrag enligt vissa villkor. Ett riktat bidrag – energisparbidrag – lämnas till vissa åtgärder. Utgifterna på statsbudgeten beräknas på grund av de nya finansieringsreglerna minska från ca 1,3 miljarder kronor budgetåret 1983/84 till ca 300 milj. kr. per budgetår fr. o. m. budgetåret 1985/86.

Inom energiområdet ges därutöver kreditgarantier för dels utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol, dels för Svensk Kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränsleområdet. Dessa garantiramar uppgår för budgetåret 1984/85 till sammanlagt ca 9,5 miljarder kronor.

XIV Övrigt

Till gruppen Övrigt har förts utgifter som inte har behandlats i någon av de tidigare redovisade ändamålsgrupperna. Här återfinns bl. a. anslag för livsmedelssubventioner, riksdag och regering, skatteadministration, miljö-
vård, kulturverksamhet, kyrkliga ändamål, idrotts- och fritidsverksamhet
samt central förvaltning.

Tabell 15. Övrigt

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1978/79- 1982/83	Förändring till					Procentuell förändring 1984/85- 1985/86	Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1984/85- 1988/89
		1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89		
<i>Totala utgifter</i>	- 4,1	27 790	-4 889	-190	+31	+124	-17,6	-4,8
därav								
Livsmedels- subventioner	-11,3	2 968	0	0	0	0	0,0	0,0
Kyrkliga och kul- turella ändamål	- 1,6	2 529	+ 87	- 40	+ 7	+ 70	+ 3,4	+0,6
Skatte- administration m. m.	- 4,5	8 868	+ 88	-153	+26	+117	+ 1,0	+0,2

Priserna på jordbruksprodukter fastställs av statsmakterna efter överläggningar mellan statens jordbruksnämnd, jordbruksnämndens konsumentdelegation eller annan organisation och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. År 1973 infördes *livsmedelssubventioner* för att resultatet av prispförhandlingarna inte skulle slå igenom på livsmedelspriserna. Utgifterna för livsmedelssubventionerna styrs av enskilda beslut som fattas av statsmakterna och av konsumtionen av livsmedel. Livsmedelssubventionerna verkar återhållande på konsumentprisnivån och påverkar därmed indirekt utgifter som styrs av basbeloppet. Kostnaderna för livsmedelssubventionerna kan beräknas till ca 2,5 miljarder kronor för budgetåret 1984/85. Inkluderas vissa låginkomstsatsningar för jordbrukare och annat, uppgår beloppet till ca 3 miljarder kronor. Livsmedelssubventionerna beräknas därigenom sänka livsmedelspriserna med drygt 4%. Subventionerna beräknas i långtidsbudgetberäkningarna vara oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Införselavgiftsmedel från import av jordbruksprodukter och livsmedel får användas för olika ändamål bl. a. prisreglering med belopp som riksdagen beslutar för varje år. Det belopp som skall tillföras jordbruket fastställs efter en särskild s. k. fördelningsplan. För regleringsåret 1984/85 beräknas de totala införselavgiftsmedlen, som inte redovisas över statsbudgeten, uppgå till ca 596 milj. kr. inkl. räntebehållningen från föregående år. Tilldelningen av införselavgiftsmedel till jordbruket innebär att livsme-

delspriserna, inom ramen för ett prisregleringssystem, blir lägre än utan dessa medel. Över statsbudgeten utgår ersättning för införselmedel med 55 milj. kr.

Kostnaderna för den *centrala myndighetsutövning*, som inte kan hänföras till annat område, redovisas under denna ändamålsgrupp. Vissa utgifter för riksdag, regeringskansli och kommittéer samt anslagen till de kungl. hov- och slottsstaterna redovisas här. De samlade kostnaderna beräknas för ovan nämnda anslag uppgå till ca 2,0 miljarder kronor budgetåret 1984/85.

Även *skatteadministrationen m. m.* ingår i denna ändamålsgrupp. Kostnaderna för riksskatteverket, länsstyrelserna, de lokala skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna samt för arvoden till taxeringsnämndsordföranden m. m. beräknas budgetåret 1984/85 uppgå till sammanlagt ca 3,6 miljarder kronor. Kostnaderna för dessa ändamål styrs huvudsakligen av löneutvecklingen inom den offentliga sektorn.

Anslagen till *kulturverksamhet* som för budgetåret 1984/85 uppgår till ca 1,4 miljarder kronor kan i stort indelas i förvaltningsanslag och bidragsanslag. Huvuddelen av bidragsanslagen styrs av automatik, i huvudsak bidrag till lönekostnader för vissa verksamheter.

Staten bidrar vidare till viss regional kulturverksamhet som drivs i stiftelseform, ofta med landstingskommuner som huvudmän.

Kulturverksamheten finansieras även genom inkomster vid kulturinstitutionerna såsom entrémedel m. m., lotterimedel och forskningsmedel. Betydande tillskott tillförs också sektorn inom ramen för sysselsättningspolitiken. Härutöver får några kulturinstitutioner ekonomiskt tillskott i form av avkastning från fonder.

Inom *medieområdet* utgör för statsbudgeten stöden till dagspressen den största utgiften. Dessa stöd styrs av automatiskt verkande volymregler. Totalt uppgår statens utgifter på medieområdet till ca 680 milj. kr. budgetåret 1984/85.

Sveriges-Radio-koncernens (SR) verksamhet finansieras med avgiftsmedel som tillförs radiofonden. Avgiften är kopplad till innehav av televisionmottagare. Fondens medel ligger helt utanför statsbudgeten och finansierar radio- och TV-verksamhetens drift- och investeringskostnader inkl. televerkets och byggnadsstyrelsens utgifter i samband med programverksamheten. Undantagen från avgiftsfinansiering är programverksamheten för utlandet som finansieras över statsbudgeten. Detsamma gäller t. o. m. budgetåret 1984/85 även för utbildningsprogramverksamheten. Radiofonden förvaltas av riksgäldskontoret som därigenom har möjlighet att, i mån av överskott från fonden, finansiera andra åtaganden med fondmedel genom lån.

Riksdagen fastställer årligen hur stort belopp SR och televerket får rekvirera ur fonden. På denna bas får SR därutöver rekvirera medel enligt särskilda regler. Avgiftshöjningar görs löpande för att täcka inflationskost-

nader och av statsmakterna fastställd ambitionsnivå för koncernens verksamhet. I årets budgetproposition har föreslagits en avgiftshöjning per den 1 juli 1984 om 7 kr. per kvartal.

För budgetåret 1982/83 rekvirerades totalt drygt 2,1 miljarder kronor ur fonden. Behållningen per den 1 juli 1985 kan beräknas uppgå till 60 milj. kr. om den föreslagna avgiftshöjningen genomförs.

Statens utgifter för *kyrkliga ändamål* beräknas till ca 108 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Härutöver har regeringen föreslagit riksdagen (prop. 1983/84: 133) att viss kompensation ges för det inkomstbortfall som uppkommer till följd av att den kommunala beskattningen av juridiska personer avskaffas. Detta medför ökade utgifter budgetåret 1984/85 med 42,5 milj. kr.

Det statliga stödet till *idrotten* uppgår – inkl. det lokala aktivitetsstödet – för budgetåret 1984/85 till ca 275 milj. kr. Utgifterna för ändamålet prövas årligen av statsmakterna.

Kostnaderna för *miljövårdsinsatserna* uppgår budgetåret 1984/85 till ca 350 milj. kr. i bidrag och direkta insatser. Även dessa utgifter fastställs genom årlig prövning.

Under anslaget till *beräknat tillkommande utgiftsbehov* har för den framförliggande perioden lagts in reserver motsvarande de kostnader som erfarenhetsmässigt uppkommer i samband med sedvanliga tilläggsbudgetar samt viss reserv därutöver bl. a. för begränsade insatser av arbetsmarknads- och industripolitisk art. Dessa utgifter redovisas således under ändamålsgruppen övrigt.

Förändringar i anslagsbehållningar skall motsvara den kassamässiga belastningen på bl. a. reservationsanslag. Även dessa utgifter redovisas under ändamålsgruppen Övrigt. Anslagsbehållningarna beräknas vid utgången av budgetåret 1983/84 uppgå till drygt 23 miljarder kronor. Under långtidsbudgetperioden antas anslagsbehållningarna minska, dvs. budgetens utgifter stiger i samma mån.

Utnyttjandet av rörliga krediter i riksgäldskontoret har visat på en ökad belastning under de senaste budgetåren. Av riksdagen medges en högsta kreditgräns, som står till regeringens och bl. a. vissa myndigheters disposition. Utnyttjandet av rörliga krediter varierar emellertid. Vid utgången av år 1983 var ca 2,1 miljarder kronor av en total ram på ca 11 miljarder kronor utnyttjad. Bland de myndigheter och affärsverk som kan utnyttja rörliga krediter kan nämnas televerket, statens jordbruksnämnd, stiftelsen samhällsföretag och statens järnvägar. Från den 1 juli 1984 kommer televerket att täcka sitt finansieringsbehov genom upplåning på den allmänna kapitalmarknaden. För budgetåret 1984/85 innebär detta att utnyttjandet av rörlig kredit beräknas minska. Utnyttjandet av rörliga krediter beräknas under långtidsbudgetperioden schablonmässigt att öka med 500 milj. kr.

Långtidsbudget för perioden 1984/85–1988/89**Innehållsförteckning**

Sammanfattning	1
1 Inledning	8
1.1 Inriktning och syfte	8
1.2 Läsanvisningar	9
2 Beräkningsmetod och antaganden	10
2.1 Beräkningsmetod	10
2.2 Antaganden	11
3 Statsinkomsterna	12
3.1 Inledning	12
3.2 Inkomstskatt för fysiska personer	13
3.3 Inkomstskatt för juridiska personer	15
3.4 Lagstadgade socialavgifter	22
3.5 Indirekta skatter	24
3.6 Resultat av beräkningarna över statsbudgetens inkomster	25
4 Statsutgifterna	28
4.1 Sammanfattning av statsutgifternas utveckling	29
4.2 Automaten i statsutgifterna	32
4.3 Statsutgifternas uppdelning på realekonomiska kategorier	38
5 Statens budgetsaldo	48
6 Budgeten i verksamhetstermer	52

Appendix I 1984 års långtidsutredning

1 Kalkylerna i 1984 års långtidsutredning	57
2 Sveriges ekonomi fram till år 1990	57
3 Jämförelse mellan långtidsutredningen och långtidsbudgeten	64

Appendix II Ändamålsavsnitt**Inledning**

I Rättsväsende	67
II Internationellt utvecklingsarbete och övrig internationell samverkan	69
III Totalförsvaret	70
IV Pensioner, sjukförsäkring, m. m.	72
V Stöd till barnfamiljer	76
VI Hälso-, sjuk- och socialvård	79
VII Kommunikationer	81
VIII Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	84
IX Utbildning och forskning	86
X Arbetsmarknads- och regionalpolitik	90
XI Bostadspolitik	95
XII Näringspolitik	98
XIII Energiförsörjning	102
XIV Övrigt	104

**Riksrevisionsverkets
reviderade inkomstberäkning
för budgetåret 1984/85**

TILL REGERINGEN

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1984/85

Enligt riksrevisionsverkets (RRV) instruktion skall RRV varje år till regeringen lämna en reviderad beräkning av statens inkomster för det kommande budgetåret, avsedd som underlag för inkomstberäkningen i kompletteringspropositionen.

RRV redovisar i denna skrivelse nya beräkningar av inkomsterna för budgetåret 1984/85 på de större inkomstitlarna samt vissa speciellt konjunkturkänsliga inkomstitlar. I anslutning till beräkningarna har bedömningar även gjorts av utfallet för budgetåret 1983/84. Underlag för beräkningarna har inhämtats från berörda myndigheter. För beräkningarna av inkomstskatterna har dessutom uppgifter utnyttjats dels från RRVs taxeringsstatistiska undersökning avseende inkomståret 1982, dels från RRVs aktiebolagsenkät.

I beräkningarna har hänsyn tagits till de propositioner etc. som förelåg den 15 mars 1984. RRV redovisar dessutom en alternativ beräkning av vissa lönekänsliga inkomstitlar. De avtal som har slutits på arbetsmarknaden efter den 15 mars har nämligen föranlett en höjning av lönesummeantagandet år 1984. Regeringen har i februari lämnat ett förslag till lagrådet om samordnad och månatlig uppbörd av källskatt och socialavgifter. Förslaget har beaktats i verkets reviderade beräkningar av statsbudgetens inkomster.

För vissa titlar avseende budgetåret 1984/85 där RRV nu förordar förändringar lämnas i det följande kommentarer till förändringarna.

I en tabellbilaga redovisas resultaten av RRVs reviderade beräkningar titel för titel för budgetåren 1983/84 och 1984/85. För att underlätta jämförelse med prognoserna i den reviderade nationalbudgeten presenteras i tabellbilagan också beräkningsresultaten kalenderårsvis för åren 1983-1985.

Den av RRV utgivna Inkomstliggaren för budgetåret 1983/84 kan tillsammans med RRVs inkomstberäkning i december 1983 (se bilaga 1.2 i budgetpropositionen 1984) användas som ett komplement till den nu presenterade reviderade inkomstberäkningen. Inkomstliggaren innehåller utförliga beskrivningar av vad de olika inkomstitlarna avser och vilka bestämmelser som gäller för dessa.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Berggren i närvaro av avdelningschefen Sanell, revisionsdirektören Danielsson, avdelningsdirektören Dalmo, föredragande, byrådirektörerna Aronsson, Hansson, Karlson, Svahlstedt, Rahmn och förste revisorn Unander.

Stockholm den 5 april 1984

G Rune Berggren

Stig Dalmo

Innehåll

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1984/85	1
---	---

Innehållsförteckning	2
----------------------------	---

I. Sammanfattning .....

Förutsättningar	4
Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster	6
Utveckling av inkomsterna budgetåren 1983/84 och 1984/85	6
Alternativ beräkning för budgetåren 1983/84 och 1984/85	22

II. Allmänna förutsättningar .....

Utveckling av skatteunderlaget inkomståren 1977–1982	24
Taxeringsstatistik avseende 1982 års inkomster	27
Utveckling av skatteunderlaget för fysiska personer inkomståren 1983–1985	29
Utveckling av skatteunderlaget för svenska aktieföretag m. fl.	30

III. Beräkning av de olika inkomstitlarna .....

1000 Skatter	33
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	33
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	33
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	35
1141 Kupongskatt	36
1200 Lagstadgade socialavgifter	36
1211 Folkpensionsavgift	37
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	38
1231 Barnomsorgsavgift	40
1251 Övriga socialavgifter, netto	40
1281 Allmän löneavgift	41
1400 Skatt på varor och tjänster	42
1411 Mervärdesskatt	42
1421 Bensinskatt	42
1422 Särskilda varuskatter	43
1424 Tobaksskatt	43
1426 Skatt på vin	43
1428 Energiskatt	43

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 3

1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	44
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	44
1471 Tullmedel	45
2000 Inkomster av statens verksamhet	45
2100 Rörelseöverskott	45
2111 Postverkets inlevererade överskott	46
2112 Televerkets inlevererade överskott	48
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	51
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	52
2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott	55
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	57
2117 Domänverkets inlevererade överskott	64
2141 Myntverkets inlevererade överskott	65
2151 Tipsmedel	65
2152 Lotterimedel	66
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning	66
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	66
2300 Ränteinkomster	67
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	67
2500 Offentligrättsliga avgifter	67
2517 Trafiksäkerhetsavgift	67
2526 Avgifter vid köttbesiktning	67
2541 Avgifter vid tullverket	68
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	68
4200 Återbetalning av bostadslån m. m.	68
4212 Återbetalning av lån till bostadsbyggande	68
4300 Återbetalning av studielån	68
4313 Återbetalning av studiemedel	68
5000 Kalkylmässiga inkomster	69
5100 Avskrivningar	69
5110 Affärsverkens avskrivningar	69
5200 Statliga pensionsavgifter, netto	71
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	71
<i>Tabellförteckning</i>	72
<i>Bilaga 1</i> Inkomster på statsbudgeten budgetåren 1983/84 och 1984/85 resp. kalenderåren 1983–1985	73
<i>Bilaga 2</i> Riksrevisionsverkets beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1984/85	81

I. Sammanfattning

Förutsättningar

RRVs förslag till reviderad beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1984/85 och den nu gjorda uppskattningen av inkomsterna under budgetåret 1983/84 grundas på den ekonomiska politik, som har kommit till uttryck i beslut av statsmakterna eller i förslag som har lagts fram av regeringen i propositioner offentliggjorda före den 15 mars 1984 samt därefter oförändrad ekonomisk politik.

Förutom de institutionella förutsättningarna är bedömningen av konjunkturutvecklingen betydelsefull för beräkningen av statsbudgetens inkomster. Den bedömning som regeringen presenterade i den preliminära nationalbudgeten har utgjort det huvudsakliga underlaget för antagandena om den samhällsekonomiska utvecklingen. Vidare har RRV hållit kontakt med konjunkturinstitutet och finansdepartementet i anslutning till det där pågående arbetet med den reviderade nationalbudgeten. Med anledning av vad som har framkommit vid dessa kontakter har vissa revideringar gjorts av antagandena i den preliminära nationalbudgeten.

Antaganden om löneutvecklingen har stor betydelse för RRVs beräkningar. Den utbetalda lönesumman beräknas öka med 7,9% mellan åren 1982 och 1983. Det är en nedjustering med 0,3 procentenheter jämfört med det antagande som låg till grund för budgetpropositionen.

Efter vad RRV under hand erfarit utgick konjunkturinstitutet och finansdepartementet i mitten av mars i arbetet med den reviderade nationalbudgeten från ett antagande om en lönesummetillväxt på 6,5 procentenheter mellan åren 1983 och 1984. RRV har därför valt att göra beräkningarna av statsbudgetens inkomster år 1984 utifrån detta antagande. Sedan denna tidpunkt har emellertid olika löneavtal träffats av arbetsmarknadens parter både på den offentliga och den privata sidan. En sammanvägning av utfallet i dessa avtal skulle om de applicerades på övriga områden resultera i en höjning av lönesummeantagandet på ca 2 procentenheter år 1984. RRV har genomfört en alternativ beräkning med detta antagande på de största inkomsttitlarna, vilket presenteras nedan.

År 1985 har RRV som i budgetpropositionen schablonmässigt räknat med en lönesummeökning på 5,5%.

De svenska aktiebolagens statligt taxerade inkomster har reviderats upp mellan åren 1982 och 1983 sedan beräkningen till budgetpropositionen gjordes. Den statligt taxerade inkomsten beräknas nu öka med 10% mellan dessa år. Underlaget för denna beräkning har hämtats från den enkät till svenska aktiebolag som RRV utfört under februari-mars 1984. Mellan åren 1983 och 1984 antas att aktiebolagens statligt taxerade inkomster ökar med ca 30%.

En specifikation av RRVs beräkningar av statsbudgetens inkomster

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 5

under budgetåren 1983/84 och 1984/85 samt under kalenderåren 1983, 1984 och 1985 framgår av en särskild tabellbilaga. En sammanfattning av beräkningsresultaten framgår av tabell 1. I tabell 3 redovisas de inkomsttitlar för vilka RRV nu föreslår ändringar av beräkningen till budgetpropositionen.

Tabell 1. Statsbudgetens inkomster fördelade på huvudgrupper budgetåren 1982/83, 1983/84 och 1984/85, milj. kr.

	1982/83 Utfall	1983/84 Stats- budget	1983/84 RRVs mars- beräkning	1984/85 RRVs mars- beräkning	Förändring 1983/84–1984/85	
					Belopp	Procent
1000 Skatter	159 429	178 191	186 692	202 830	16 138	8,6
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	39 534	39 464	45 360	58 769	13 409	29,6
1200 Lagstadgade socialavgifter	36 032	48 261	48 837	42 936	-5 901	-12,1
1300 Skatt på egendom	3 284	3 608	4 122	6 589	2 467	59,8
1400 Skatt på varor och tjänster	80 579	86 858	88 373	94 536	6 163	7,0
2000 Inkomster av statens verksamhet	22 407	22 441	23 096	23 916	820	3,5
2100 Rörelseöverskott	8 068	8 627	8 632	8 648	16	0,2
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning	135	206	409	299	-109	-26,7
2300 Ränteinkomster	10 251	11 198	11 501	12 236	735	6,4
2400 Aktieutdelning	123	115	142	181	40	27,5
2500 Offentligrättsliga avgifter	1 073	1 203	1 208	1 496	287	23,8
2600 Försäljningsinkomster	242	263	268	271	2	1,1
2700 Böter m. m.	345	361	362	385	23	6,4
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet	2 170	468	574	400	-174	-30,3
3000 Inkomster av försäld egendom	190	54	-44	56	100	226,9
3100 Inkomster av försälda byggnader och maskiner m. m.	184	39	-54	40	94	173,5
3200 Övriga inkomster av markförsäljning	1	-	1	1	-	-
3300 Övriga inkomster av försäld egendom	5	15	9	15	6	66,7
4000 Återbetalning av lån	2 978	3 319	4 159	3 862	-297	7,1
4100 Återbetalning av näringslån	366	335	518	333	-185	-35,8
4200 Återbetalning av bostadslån m. m.	1 418	1 701	2 101	2 101	-	-
4300 Återbetalning av studielån	711	810	955	908	-47	-4,9
4400 Återbetalning av energisparlån	153	170	205	215	10	4,9
4500 Återbetalning av övriga lån	331	303	380	305	-74	-19,6
5000 Kalkylmässiga inkomster	6 275	6 792	6 555	5 691	-864	-13,2
5100 Avskrivningar	5 359	5 761	5 869	4 231	-1 638	-27,9
5200 Statliga pensionsavgifter, netto	916	1 031	686	1 460	774	112,8
Totala inkomster	191 280	210 797	220 458	236 355	15 898	7,2

Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster

På de flesta inkomstitlar på statsbudgeten redovisas endast inkomster. På ett mindre antal titlar redovisas även utgifter. För dessa titlar sker en nettoredovisning, dvs. saldoto av inkomster och utgifter tas upp på statsbudgetens inkomstsida. I tabell 2 finns en sammanställning av bruttobeloppen budgetåren 1982/83, 1983/84 och 1984/85. I RRVs prognosarbete ingår att för dessa titlar bedöma utvecklingen av bruttobeloppen för såväl inkomster som utgifter. En närmare redovisning av dessa belopp finns i beskrivningen av resp. inkomstitel.

Av tabell 2 framgår att bruttoinkomsterna för budgetåret 1984/85 beräknas uppgå till ca 481 miljarder kr. vilket är mer än dubbelt så mycket som inkomsterna på statsbudgeten. Utgifterna på inkomstitlarna beräknas till ca 245 miljarder kr. för samma budgetår.

Tabell 2. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1982/83–1984/85, (milj. kr.)

Inkomst- huvudgrupp	Inkomster			Utgifter			Inkomst på statsbudgeten		
	1982/83	1983/84	1984/85	1982/83	1983/84	1984/85	1982/83	1983/84	1984/85
1000 Skatter varav	368 108 415 866	443 180	208 679	229 174	240 350	159 429 186 692	202 830		
1100 ¹ Skatt på inkomst, reali- sationsvinst och rörelse	151 757 167 465	187 757	112 223	122 105	128 988	39 534	45 360	58 769	
1200 ¹ Lagstadgade social av- gifter	101 984 117 707	113 798	65 952	68 869	70 862	36 032	48 838	42 936	
1400 Skatt på varor och tjänster	111 083 126 573	135 036	30 504	38 200	40 500	80 579	88 373	94 536	
2000 Inkomster av statens verksamhet	22 407 23 096	23 916	–	–	–	22 407 23 096	23 916		
3000 Inkomster av försåld egendom	190	–44²	56	–	–	190	–44²	56	
4000 Återbetalning av lån	2 978 4 159	3 862	–	–	–	2 978 4 159	3 862		
5000 Kalkylmässiga inkomster varav	10 078 10 545	9 853	3 803	3 990	4 162	6 275 6 555	5 691		
5200 ¹ Statliga pensionsavg. netto	4 719 4 676	5 622	3 803	3 990	4 162	916	686	1 460	
Summa	403 761 453 622	480 867	212 482	233 164	244 512	191 280 220 458	236 355		

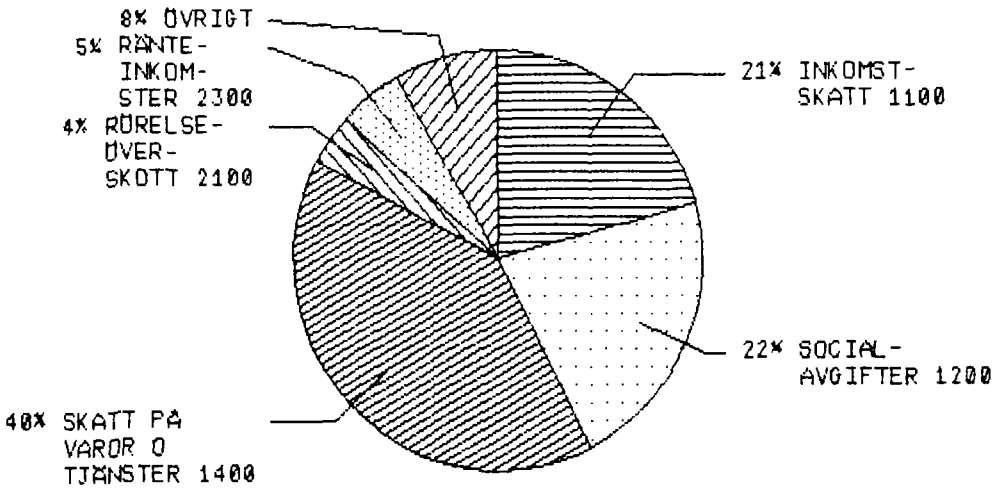
¹ Omföringen mellan statsbudgetens inkomstitlar är exkluderade.

² Inkl. korrigeringar för budgetåret 1982/83.

Utveckling av inkomsterna budgetåren 1983/84 och 1984/85

Enligt de reviderade beräkningarna uppgår statsbudgetens inkomster budgetåret 1983/84 till 220 458 milj. kr. eller 29 178 milj. kr. mer än budgetåret 1982/83 (se figur 1). För budgetåret 1984/85 beräknas de totala inkomsterna uppgå till 236 355 milj. kr. Det är 7,2% eller 15 898 milj. kr. mer än vad som beräknas för innevarande budgetår.

Figur 1
Statsbudgetens inkomster budgetåret 1983/84, procent av totala inkomsterna

Prognos 1983/84 220458 milj. kr.

Av tabell 1 framgår att av inkomstökningarna på 15 898 milj. kr. mellan budgetåren 1983/84 och 1984/85 beräknas inkomstskatterna svara för 13 409 milj. kr. och skatt på varor och tjänster för 6 163 milj. kr. Skatt på egendom ökar med 2 467 milj. kr. De lagstadgade socialavgifterna minskar med 5 901 milj. kr.

Enligt tidigare nämnd lagrådsremiss angående samordnad uppbörd av skatter och socialavgifter uppstår en engångseffekt på statsbudgeten budgetåret 1984/85. För inkomstskatterna innebär omläggningen av uppbördssystemet till månatlig uppbörd att det tillkommer en månadsuppbörd av preliminär A-skatt under budgetåret 1984/85. Denna positiva effekt beräknas till drygt 12,4 miljarder kr. För socialavgifterna innebär omläggningen av uppbördssystemet att en månadsuppbörd bortfaller för budgetåret 1984/85. Denna negativa engångseffekt beräknas till ca 6,75 miljarder kr. Omföringarna av statens arbetsgivaravgifter från inkomsttiteln statliga pensionsavgifter, netto påverkas även av omläggningen av uppbördssystemet. För inkomsttiteln statliga pensionsavgifter, netto uppstår en positiv engångseffekt på ca 0,75 miljarder kr. budgetåret 1984/85.

Regeringen har lagt fram förslag om att förkorta kredittiden på punktskatter fr. o. m. den 1 juli 1984. Till följd av att kredittiden förkortas kommer uppbörden för vissa punktskatter att omfatta 13 uppbörds månader

budgetåret 1984/85. Den totala engångseffekten beräknas till 388 milj. kr. varav energiskatten på el svarar för 250 milj. kr.

Engångseffekter på statsbudgeten budgetåret 1984/85 till följd av ändrade uppbördsregler framgår av nedanstående tablå, milj. kr.

Inkomsthuvudgrupp

1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	12 414
1200 Lagstadgade socialavgifter	-6 750
1400 Skatt på varor och tjänster	388
5200 Statliga pensionsavgifter, netto	750
Summa	6 802

En jämförelse mellan beräkningen i budgetpropositionen och RRVs marsberäkning visar att inkomstprognoserna har reviderats upp för såväl budgetåret 1983/84 som 1984/85.

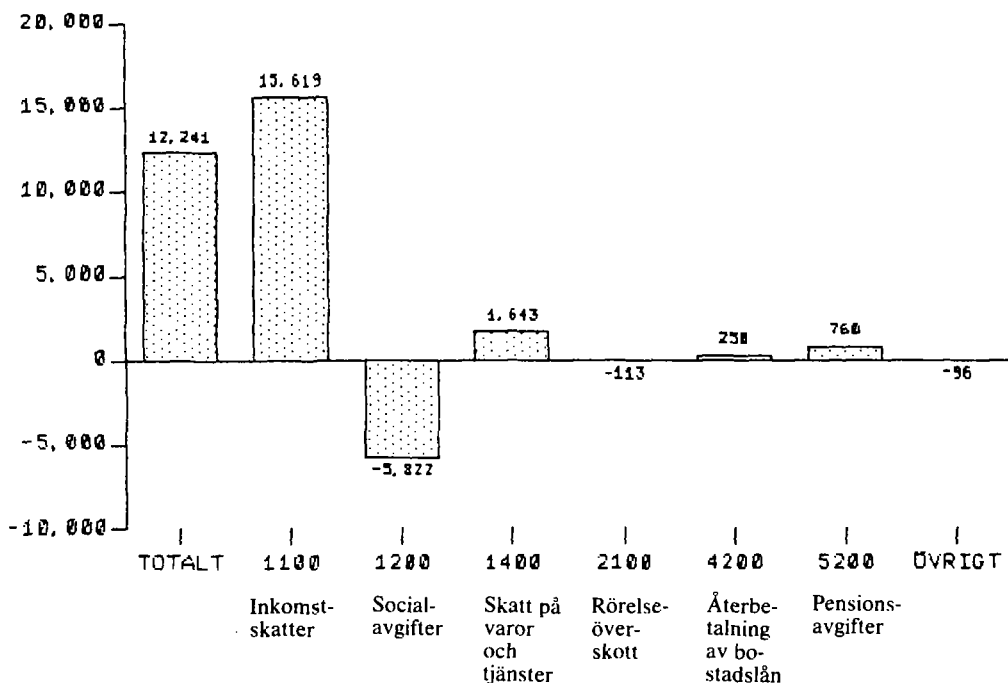
Statsbudgetens totala inkomster *budgetåret 1983/84* beräknas nu bli 2 856 milj. kr. högre än enligt beräkningen i budgetpropositionen. I tabell 3 redovisas de inkomstitlar där RRV nu föreslår en ändrad beräkning jämfört med i budgetpropositionen.

Inkomstskatterna för juridiska personer beräknas nu bli 624 milj. kr. högre än som antogs i budgetpropositionen. Det beror främst på en upprevidering av aktiebolagens beräknade fyllnadsinbetalningar våren 1984 som i sin tur orsakas av ett antagande om högre slutlig skatt år 1983.

De lagstadgade socialavgifterna beräknas nu till 48 838 milj. kr., vilket är 100 milj. kr. mer än vid beräkningen i budgetpropositionen.

Inkomsterna av mervärdeskatt har räknats upp med 1 400 milj. kr. till följd av utfallet hittills under budgetåret. Inkomsterna av punktskatter har reviderats upp med 115 milj. kr.

Figur 2
Statsbudgetens inkomster budgetåret 1984/85, förändring mellan budgetprop. och rev. inkomstberäkning (+ ökning, - minskning) milj. kr.

I den reviderade beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1984/85 beräknas inkomsterna bli 12 241 milj. kr. högre än beräkningen i budgetpropositionen (se figur 2). Inkomstskatterna har reviderats upp med 15 619 milj. kr. De fysiska personernas inkomstskatter väntas öka med 12 884 milj. kr. Härav betyder som tidigare nämnts den föreslagna omläggningen av skatteuppbörden till månatlig uppbörd istället för 2-månadersuppbörd 12 414 milj. kr.

De juridiska personernas inkomstskatter har reviderats upp med 2 697 milj. kr. i jämförelse med budgetpropositionen. De juridiska personernas fyllnadsinbetalningar väntas öka med 1 573 milj. kr. våren 1985. Detta beror bl. a. på att vinstdelningsskatten som infördes år 1984 betalas in i form av fyllnadsinbetalningar. I beräkningen av de juridiska personernas inkomstskatter har också hänsyn tagits till förslaget om upphörandet av den kommunala taxeringen år 1985 (prop. 1983/84: 133). Denna beräknas öka inkomsterna på titeln med drygt 800 milj. kr. Övriga uppjusteringar är en följd av ett högre inkomstantagande för aktiebolagen.

De lagstadgade socialavgifterna beräknas nu till 42 936 milj. kr. vilket är 5 822 milj. kr. mindre än vid beräkningen i budgetpropositionen. Nedjus-

teringen av inkomsterna på de lagstadgade socialavgifterna förklaras främst av den negativa engångseffekt som drabbar inkomsterna under inkomsthuvudgruppen lagstadgade socialavgifter till följd av omläggningen av uppördssystemet.

För budgetåret 1984/85 beräknas inkomsterna av skatt på varor och tjänster öka med 1 643 milj. kr. jämfört med budgetpropositionen. Mervärdeskatten har även för detta budgetår justerats upp med 1 400 milj. kr. Den föreslagna skattehöjningen på bensin den 1 maj 1984 beräknas öka inkomsterna av bensinskatt med 300 milj. kr. Den tidigare nämnda engångseffekten på energiskatt på el bidrar till att energiskatten ökar med 185 milj. kr. jämfört med budgetpropositionen.

Bland övriga inkomstitlar kan nämnas att återbetalning av bostadslån reviderats upp med 250 milj. kr.

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 11

Tabell 3 Jämförelse mellan inkomster enligt budgetpropositionen och RRVs marsberäkning för budgetåren 1983/84 och 1984/85, tusental kronor

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
1000 Skatter:	184 517 501	186 692 001	2 174 500	191 327 001	202 829 801	11 502 800
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	44 419 000	45 360 000	941 000	43 150 000	58 769 000	15 619 000
1110 <i>Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>	32 804 000	33 082 000	278 000	30 602 000	43 486 000	12 884 000
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	32 804 000	33 082 000	278 000	30 602 000	43 486 000	12 884 000
1120 <i>Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>	9 551 000	10 175 000	624 000	10 313 000	13 010 000	2 697 000
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	9 551 000	10 175 000	624 000	10 313 000	13 010 000	2 697 000
1130 <i>Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>	1 100 000	1 100 000	—	1 100 000	1 100 000	—
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	—	1 100 000	1 100 000	—
1140 <i>Övriga inkomstskatter:</i>	964 000	1 003 000	39 000	1 135 000	1 173 000	38 000
1141 Kupongskatt	55 000	89 000	34 000	57 000	95 000	38 000
1142 Utskiftningsskatt och ersättningskatt	21 000	21 000	—	10 000	10 000	—
1143 Bevilningsskatt	3 000	3 000	—	3 000	3 000	—
1144 Lotterivinstskatt	885 000	890 000	5 000	1 065 000	1 065 000	—
1200 Lagstadgade socialavgifter:	48 738 000	48 837 500	99 500	48 758 000	42 935 800	-5 822 200
1211 Folkpensionsavgift	31 113 000	31 188 000	75 000	32 171 000	29 938 000	-2 233 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	1 894 000	1 869 000	-25 000	1 604 000	-935 000	-2 539 000
1231 Barnomsorgsavgift	7 257 000	7 277 000	20 000	7 490 000	6 969 000	-521 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	791 000	790 000	-1 000	815 000	764 000	-51 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	-247 000	-178 000	69 000	-417 000	-437 000	-20 000
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetsskadeförsäkringen	59 000	58 700	-300	62 000	61 700	-300
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	81 000	80 800	-200	83 000	83 100	100
1281 Allmän löneavgift	7 790 000	7 752 000	-38 000	6 950 000	6 492 000	-458 000

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
1300 Skatt på egendom:	4 111 500	4 122 000	10 500	6 526 000	6 589 000	63 000
1310 Skatt på fast egendom:	313 000	313 000	—	1 035 000	1 035 000	—
1311 Skogsvårdsavgifter	313 000	313 000	—	315 000	315 000	—
1312 Hyrehusavgift	—	—	—	720 000	720 000	—
1320 Förmögenhetsskatt:	924 000	924 000	—	2 094 000	2 094 000	—
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	901 000	901 000	—	2 071 000	2 071 000	—
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	23 000	23 000	—	23 000	23 000	—
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:	830 000	925 000	95 000	875 000	930 000	55 000
1331 Arvsskatt	680 000	775 000	95 000	725 000	780 000	55 000
1332 Gåvoskatt	150 000	150 000	—	150 000	150 000	—
1340 Övrig skatt på egendom:	2 044 500	1 960 000	-84 500	2 522 000	2 530 000	8 000
1341 Stämpelskatt	1 834 500	1 750 000	-84 500	1 982 000	1 990 000	8 000
1342 Skatt på värdepapper	210 000	210 000	—	540 000	540 000	—
1400 Skatt på varor och tjänster:	87 249 001	88 372 501	1 123 500	92 893 001	94 536 001	1 643 000
1410 Allmänna försäljningsskatter:	48 300 000	49 700 000	1 400 000	53 100 000	54 500 000	1 400 000
1411 Mervärdesskatt	48 300 000	49 700 000	1 400 000	53 100 000	54 500 000	1 400 000
1420.						
1430 Skatt på specifika varor:	31 916 000	31 713 500	-202 500	32 528 000	32 860 000	332 000
1421 Bensinskatt	6 495 000	6 495 000	—	6 560 000	6 860 000	300 000
1422 Särskilda varuskatter	733 000	722 000	-11 000	829 000	742 000	-87 000
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	743 000	759 500	16 500	910 000	935 000	25 000
1424 Tobaksskatt	4 110 000	4 045 000	-65 000	3 925 000	3 925 000	—
1425 Skatt på spritdrycker	5 735 000	5 735 000	—	5 100 000	5 100 000	—
1426 Skatt på vin	1 700 000	1 750 000	50 000	1 565 000	1 590 000	25 000
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 285 000	1 305 000	20 000	1 268 000	1 268 000	—
1428 Energiskatt	9 140 000	9 060 000	-80 000	9 795 000	9 980 000	185 000
1429 Särskild avgift på sva-velhaltigt bränsle	2 000	2 000	—	2 000	2 000	—
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	821 000	689 000	-132 000	1 395 000	1 276 000	-119 000
1432 Kassettskatt	45 000	42 000	-3 000	61 000	55 000	-6 000
1433 Skatt på videobandspelare	65 000	72 000	7 000	92 000	105 000	13 000
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	970 000	970 000	—	925 000	925 000	—
1435 Särskild avgift mot försurning	72 000	67 000	-5 000	101 000	97 000	-4 000
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:	370 000	334 000	-36 000	250 000	220 000	-30 000
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	250 000	221 000	-29 000	160 000	120 000	-40 000
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	120 000	113 000	-7 000	90 000	100 000	10 000
1450 Skatt på tjänster:	878 000	880 000	2 000	1 004 000	1 006 000	2 000
1451 Reseskatt	137 000	137 000	—	152 000	152 000	—

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 13

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
1452 Skatt på annonser och reklam	341 000	343 000	2 000	407 000	409 000	2 000
1453 Totalisatormedel	310 000	310 000	—	345 000	345 000	—
1454 Skatt på spel	90 000	90 000	—	100 000	100 000	—
1460 Skatt på vägtrafik:	4 080 000	4 080 000	—	4 150 000	4 150 000	—
1461 Fordonskatt	2 340 000	2 340 000	—	2 370 000	2 370 000	—
1462 Kilometerskatt	1 740 000	1 740 000	—	1 780 000	1 780 000	—
1470 Skatt på import:	1 705 000	1 665 000	-40 000	1 861 000	1 800 000	-61 000
1471 Tullmedel	1 705 000	1 665 000	-40 000	1 861 000	1 800 000	-61 000
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:	1	1	—	1	1	—
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	—	1	1	—
2000 Inkomster av statens verksamhet:	22 962 110	23 096 242	134 132	24 097 801	23 916 146	-181 655
2100 Rörelseöverskott:	8 544 815	8 631 981	87 166	8 761 032	8 647 630	-113 402
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:	2 880 090	2 900 886	20 796	2 941 200	2 977 700	36 500
2111 Postverkets inlevererade överskott	93 874	78 874	-15 000	65 000	55 000	-10 000
2112 Televerkets inlevererade överskott	284 000	284 000	—	245 000	245 000	—
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	50 000	70 000	20 000	20 000	30 000	10 000
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	93 900	96 900	3 000	90 400	112 400	22 000
2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott	54 600	67 396	12 796	66 800	65 300	-1 500
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 227 716	2 227 716	—	2 396 000	2 397 000	1 000
2117 Domänverkets inlevererade överskott	76 000	76 000	—	58 000	73 000	15 000
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	140 056	137 756	-2 300	155 500	156 800	1 300
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	30 900	30 700	-200	33 500	34 800	1 300
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	66 000	63 900	-2 100	68 000	68 000	—
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	43 156	43 156	—	54 000	54 000	—
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	4 000 000	4 000 000	—	4 000 000	4 000 000	—
2131 Riksbankens inlevererade överskott	4 000 000	4 000 000	—	4 000 000	4 000 000	—
2140 Myntverkets inlevererade överskott:	128 000	153 000	25 000	122 000	40 000	-82 000
2141 Myntverkets inlevererade överskott	128 000	153 000	25 000	122 000	40 000	-82 000
2150 Överskott från spelverksamhet:	1 396 669	1 440 339	43 670	1 542 332	1 473 130	-69 202
2151 Tipsmedel	997 600	1 024 882	27 282	1 127 300	1 036 900	-90 400
2152 Lotterimedel	399 069	415 457	16 388	415 032	436 230	21 198

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:	413 570	408 540	-5 030	324 527	299 527	-25 000
2210 <i>Överskott av civil fastighetsförvaltning:</i>	413 570	408 540	-5 030	324 527	299 527	-25 000
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	500	-	520	520	-
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	412 481	407 451	-5 030	320 225	295 225	-25 000
2215 Överskott av general tullstyrelsens fastighetsförvaltning	589	589	-	3 782	3 782	-
2300 Ränteinkomster:	11 450 915	11 501 226	50 311	12 181 801	12 236 038	54 237
2310.						
2320 <i>Räntor på näringslån:</i>	465 970	465 970	-	899 571	899 571	-
2311 Räntor på lokaliseringslån	290 000	290 000	-	295 000	295 000	-
2312 Ränteinkomster på jordbrukets lagerhuslån	-	-	-	-	-	-
2313 Ränteinkomster på statens avdiktninglån	420	420	-	330	330	-
2314 Ränteinkomster på fiskerilån	4 000	4 000	-	4 500	4 500	-
2315 Ränteinkomster på fiskberedningslån	1 070	1 070	-	1 366	1 366	-
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	219	219	-	209	209	-
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 979	1 979	-	1 889	1 889	-
2318 Ränteinkomster på statens lån för den mindre skeppsfarten	20 046	20 046	-	20 787	20 787	-
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	3	3	-	1	1	-
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	52	52	-	52	52	-
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	144 871	144 871	-	281 637	281 637	-
2323 Räntor på övriga lån, Lantbruksstyrelsen	3 310	3 310	-	3 800	3 800	-
2324 Räntor på televerkets statslån	-	-	-	290 000	290 000	-
2330 <i>Räntor på bostadslån:</i>	8 098 640	8 098 635	-5	8 036 621	8 100 591	63 970
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	-	1	1	-	1	1
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 098 000	8 098 000	-	8 036 000	8 100 000	64 000
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	312	306	-6	293	290	-3
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	328	328	-	328	300	-28

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 15

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2340 <i>Räntor på studielån:</i>	40 010	40 010	—	24 010	24 010	—
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	10	10	—	10	10	—
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	40 000	40 000	—	24 000	24 000	—
2343 <i>Räntor på övriga studielån, Kammarkollegiet</i>	—	—	—	—	—	—
2350 <i>Räntor på energisparlån:</i>	415 000	440 000	25 000	461 000	447 000	-14 000
2351 <i>Räntor på energisparlån</i>	415 000	440 000	25 000	461 000	447 000	-14 000
2360 <i>Räntor på medel avsatta till pensioner:</i>	6 005	6 074	69	6 000	6 000	—
2361 <i>Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering</i>	6 000	4 800	-1 200	6 000	6 000	—
2362 <i>Ränteinkomster på medel avsatta till civila tjänstepensioner</i>	1	1	—	—	—	—
2363 <i>Ränteinkomster på medel avsatta till militära pensioner</i>	1	1	—	—	—	—
2364 <i>Ränteinkomster på medel avsatta till allmänna familjepensioner</i>	1	1	—	—	—	—
2365 <i>Ränteinkomster på medel avsatta vid statens pensionsanstalt</i>	1	1 270	1 269	—	—	—
2366 <i>Ränteinkomster på medel avsatta till pensioner för vissa av riksdagens verk</i>	1	1	—	—	—	—
2370 <i>Räntor på beredskapslagring:</i>	936 165	936 165	—	1 151 768	1 151 768	—
2371 <i>Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar</i>	936 165	936 165	—	1 151 768	1 151 768	—
2380, 2390 <i>Övriga ränteinkomster:</i>	1 489 125	1 514 372	25 247	1 602 831	1 607 098	4 267
2381 <i>Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.</i>	900	900	—	1 000	1 000	—
2382 <i>Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.</i>	450	450	—	525	525	—
2383 <i>Ränteinkomster på statens bostättningslån</i>	14 000	14 000	—	9 000	9 000	—
2384 <i>Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv</i>	82 400	82 300	-100	58 000	62 950	4 950
2385 <i>Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler</i>	160	175	15	160	175	15

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	10 500	11 000	500	11 000	10 412	-588
2387 Ränteinkomster på krediter till utlandet	-	-	-	-	-	-
2388 Ränteinkomster på mark för naturskydd	-	-	-	-	-	-
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	570	402	-168	485	375	-110
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	5 300	5 300	-	5 300	5 300	-
2392 Räntor på intressemedel	30 800	30 800	-	30 800	30 800	-
2394 Övriga ränteinkomster	81 545	81 545	-	133 061	133 061	-
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 262 500	1 287 500	25 000	1 353 500	1 353 500	-
2400 Aktieutdelning:	141 734	141 734	-	181 494	181 494	-
2410 <i>Inkomster av statens aktier:</i>	<i>141 734</i>	<i>141 734</i>	-	<i>181 494</i>	<i>181 494</i>	-
2411 Inkomster av statens aktier	141 734	141 734	-	181 494	181 494	-
2500 Offentligrättsliga avgifter:	1 211 850	1 208 445	-3 405	1 537 216	1 495 726	-41 490
2511 Expeditionsavgifter	377 000	366 000	-11 000	391 900	389 300	-2 600
2512 Vattendomstolsavgifter	150	200	50	150	150	-
2513 Avgift för statlig kontroll av läkemedel	45 200	45 200	-	47 782	47 782	-
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdtjänst	32	32	-	32	32	-
2517 Registerhållningsavgift	-	-	-	43 000	43 000	-
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	294 400	303 000	8 600	307 000	304 000	-3 000
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 400	2 445	45	2 445	2 445	-
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 700	6 700	-	7 100	7 100	-
2522 Avgifter för granskning av biograffilm	2 497	2 497	-	2 656	2 656	-
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900	900	-	900	900	-
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 000	2 000	-	2 000	2 000	-
2525 Avgifter för växtskyddsinspektion	8 500	8 500	-	8 600	8 600	-
2526 Avgifter vid köttbesiktning	32 350	40 000	7 650	-	-	-
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmateriel-tillverkning	420	420	-	560	560	-
2528 Avgifter vid bergsstaten	4 700	3 000	-1 700	5 400	5 400	-

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 17

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	113 051	113 051	—	110 101	119 401	9 300
2531 Avgifter vid registrering i förenings m.fl. register	22 000	23 000	1 000	23 000	23 000	—
2532 Utsökningsavgifter	86 500	86 500	—	90 500	90 500	—
2533 Avgifter vid statens planverk	550	800	250	590	700	110
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	105 000	105 000	—	105 000	105 000	—
2535 Avgifter för statliga kreditgarantier	106 000	96 000	-10 000	130 000	130 000	—
2536 Lotteravgifter	1 500	3 200	1 700	1 500	3 200	1 700
2537 Miljöskyddsavgift	—	—	—	105 000	30 000	-75 000
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	—	—	—	120 000	120 000	—
2539 Tåktavgift	—	—	—	16 000	16 000	—
2541 Avgifter vid tullverket	—	—	—	16 000	16 000	—
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	—	—	—	—	28 000	28 000
2600 Försäljningsinkomster:	263 225	268 315	5 090	266 730	270 730	4 000
2611 Inkomster vid kriminalvården	115 000	115 000	—	125 000	125 000	—
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	8 625	8 625	—	9 030	9 030	—
2614 Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	—	—	—	—	—	—
2615 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	11 340	11 340	—	13 500	13 500	—
2616 Försäljning av sjökort	8 830	8 000	-830	8 900	8 000	-900
2617 Lotsavgifter	57 400	59 000	1 600	59 500	60 000	500
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	11 430	11 430	—	300	300	—
2621 Inkomster vid lantbruksnämnderna	7 100	7 100	—	7 000	7 000	—
2622 Inkomster vid statens fivemedelsverk	1 500	1 500	—	1 500	1 500	—
2623 Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	—	—	—	—	—	—
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	42 000	46 320	4 320	42 000	46 400	4 400
2625 Utförsäljning av beredskapslager	—	—	—	—	—	—
2700 Böter m.m.:	362 001	362 001	—	385 001	385 001	—
2711 Restavgifter	190 000	190 000	—	209 000	209 000	—
2712 Bötesmedel	172 000	172 000	—	176 000	176 000	—
2713 Vattenföreningssavgift	1	1	—	1	1	—

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:	574 000	574 000	-	460 000	400 000	-60 000
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	574 000	574 000	-	460 000	400 000	-60 000
3000 Inkomster av försåld egendom:	-70 477	-44 068	26 409	54 903	55 903	1 000
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m.m.:	-80 547	-54 138	26 409	38 803	39 803	1 000
3110 <i>Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:</i>	-88 999	-65 540	23 459	31 001	32 001	1 000
3111 Postverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1	1	-	1	1	-
3112 Televerkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000	1 000	-	1 000	1 000	-
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	-100 000	-100 000	-	20 000	20 000	-
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-
3115 Förenade fabriksverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner	-	3 459	3 459	-	1 000	1 000
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	10 000	30 000	20 000	10 000	10 000	-
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-
3120 <i>Civila myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:</i>	8 452	11 402	2 950	7 802	7 802	-
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	300	300	-	1 200	1 200	-
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 302	4 302	-	4 152	4 152	-
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	50	3 000	2 950	50	50	-
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100	100	-	100	100	-

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 19

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	2 000	2 000	-	2 000	2 000	-
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	1 700	1 700	-	300	300	-
3130 <i>Försvarets myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:</i>	-	-	-	-	-	-
3131 Försvarets myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner	-	-	-	-	-	-
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:	1 070	1 070	-	1 100	1 100	-
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 070	1 070	-	1 100	1 100	-
3300 Övriga inkomster av försäld egendom:	9 000	9 000	-	15 000	15 000	-
3311 Inkomster av statens gruvegendom	9 000	9 000	-	15 000	15 000	-
4000 Återbetalning av lån:	3 759 374	4 158 695	399 321	3 586 434	3 861 984	275 550
4100 Återbetalning av näringslån:	394 678	518 149	123 471	332 766	332 766	-
4110 <i>Återbetalning av industrilån:</i>	235 000	320 000	85 000	235 000	235 000	-
4111 Återbetalning av lokaliseringslån	235 000	320 000	85 000	235 000	235 000	-
4120 <i>Återbetalning av jordbrukslån:</i>	14 363	16 100	1 737	15 123	15 123	-
4121 Återbetalning av jordbrukets lagerhuslån	-	-	-	-	-	-
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	1 100	1 100	-	1 000	1 000	-
4123 Återbetalning av fiskerilån	11 000	11 000	-	11 000	11 000	-
4124 Återbetalning av fiskberedningslån	2 263	4 000	1 737	3 123	3 123	-
4130 <i>Återbetalning av övriga näringslån:</i>	145 315	182 049	36 734	82 643	82 643	-
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	216	216	-	226	226	-
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 041	2 041	-	2 129	2 129	-
4133 Återbetalning av statens lån för den mindre skeppsfarten	24 729	24 729	-	24 703	24 703	-
4134 Återbetalning av kraftledningslån	20	20	-	11	11	-
4135 Återbetalning av skogsväglån	93	93	-	93	93	-
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	13 266	25 000	11 734	25 931	25 931	-

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
4137 Återbetalning av övriga näringslån. Lantbruksstyrelsen	1 500	1 500	—	1 500	1 500	—
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	103 450	128 450	25 000	28 050	28 050	—
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:	1 700 651	2 100 888	400 237	1 850 558	2 100 808	250 250
4211 Återbetalning av lån till egnahem	1	1	—	8	8	—
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	1 700 000	2 100 000	400 000	1 850 000	2 100 000	250 000
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	650	887	237	550	800	250
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	—	—	—	—	—
4300 Återbetalning av studielån:	1 125 060	955 060	-170 000	908 060	908 060	—
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	60	60	—	60	60	—
4312 Återbetalning av allmänna studielån	50 000	50 000	—	21 000	21 000	—
4313 Återbetalning av studiemedel	1 075 000	905 000	-170 000	887 000	887 000	—
4400 Återbetalning av energiparlån:	170 000	205 000	35 000	190 000	215 000	25 000
4411 Återbetalning av energiparlån	170 000	205 000	35 000	190 000	215 000	25 000
4500 Återbetalning av övriga lån:	368 985	379 598	10 613	305 050	305 350	300
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	5 200	5 200	—	6 000	6 000	—
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	3 720	3 720	—	4 400	4 400	—
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	190 000	195 567	5 567	170 000	170 000	—
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	160	160	—	160	160	—
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	5 400	6 100	700	6 100	6 500	400
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	16 000	16 000	—	13 000	13 000	—
4517 Återbetalning av u-landslån	7 069	11 500	4 431	7 069	7 069	—
4518 Återbetalning av krediter till utlandet	—	—	—	—	—	—

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 21

Inkomsttitel	1983/84			1984/85		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	45 000	45 000	—	40 000	40 000	—
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 800	1 715	-85	1 800	1 700	-100
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	27 000	27 000	—	30 000	30 000	—
4526 Återbetalning av övriga lån	67 636	67 636	—	26 521	26 521	—
5000 Kalkylmässiga inkomster:	6 432 348	6 554 716	122 368	5 047 903	5 690 903	643 000
5100 Avskrivningar:	5 791 348	5 868 716	77 368	4 347 903	4 230 903	-117 000
5110 <i>Affärsverkens avskrivningar:</i>	<i>5 154 800</i>	<i>5 229 143</i>	<i>74 343</i>	<i>3 640 100</i>	<i>3 514 600</i>	<i>-125 500</i>
5111 Postverkets avskrivningar	344 000	410 000	66 000	367 000	415 000	48 000
5112 Televerkets avskrivningar	1 886 000	1 966 000	80 000	—	—	—
5113 Statens järnvägars avskrivningar	873 000	873 000	—	1 055 000	960 000	-95 000
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	96 000	108 000	12 000	115 000	122 000	7 000
5115 Förenade fabriksverkens avskrivningar	62 400	58 743	-3 657	64 600	62 100	-2 500
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 893 400	1 813 400	-80 000	2 038 500	1 955 500	-83 000
5120 <i>Avskrivningar på civila fastigheter:</i>	<i>217 005</i>	<i>217 005</i>	<i>—</i>	<i>235 100</i>	<i>235 100</i>	<i>—</i>
5121 Avskrivningar på civila fastigheter	217 005	217 005	—	235 100	235 100	—
5130 <i>Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:</i>	<i>65 326</i>	<i>60 601</i>	<i>-4 725</i>	<i>78 386</i>	<i>78 886</i>	<i>500</i>
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	65 326	60 601	-4 725	78 386	78 886	500
5140 <i>Övriga avskrivningar:</i>	<i>354 217</i>	<i>361 967</i>	<i>7 750</i>	<i>394 317</i>	<i>402 317</i>	<i>8 000</i>
5141 Statens vägverks avskrivningar	131 600	141 750	10 150	138 700	141 700	3 000
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	84 000	79 600	-4 400	97 000	97 000	—
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	102 000	104 000	2 000	122 000	127 000	5 000
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	36 617	36 617	—	36 617	36 617	—
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:	641 000	686 000	45 000	700 000	1 460 000	760 000
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	641 000	686 000	45 000	700 000	1 460 000	760 000
Statsbudgetens totala inkomster	217 600 856	220 457 586	2 856 730	224 114 042	236 354 737	12 240 695

Alternativ beräkning för budgetåren 1983/84 och 1984/85

Efter det att RRV har genomfört sin reviderade beräkning av statsbudgetens inkomster (baskalkyl i tabell 4) har olika löneavtal träffats på arbetsmarknaden. Dessa avtal betyder att antagandet om lönesummeutvecklingen mellan åren 1983 och 1984 har reviderats upp med ca 2 procentenheter.

Med ett ändrat lönesummeantagande följer även att andra antaganden ändras. Som exempel kan nämnas att hushållens disponibla inkomster påverkas både av lönesummeantagandet och av de direkta skatter som detta ger upphov till. Därmed uppstår vid alternativ löneutveckling också tänkbara alternativ för den privata konsumtionens utveckling och därmed konsumentprisutvecklingen. Detta leder till att förutsättningarna för de olika konsumtionsskatterna ändras.

RRV har inte underlag för att göra bedömningar av samhällsekonomisk karaktär för att fullständigt kunna belysa både de direkta och indirekta effekterna av alternativa lönesummeantaganden. RRV har därför valt att räkna endast på de direkta effekterna. Alternativa beräkningar har utförts endast för följande inkomstitlar: Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse, de olika titlarna under lagstadgade socialavgifter samt mervärdesskatt.

Resultatet av den alternativa kalkylen framgår av tabell 4. Totalt beräknas inkomsterna öka med 979 milj. kr. budgetåret 1983/84 och med 5462 milj. kr. budgetåret 1984/85.

Tabell 4. Alternativ beräkning av statsbudgetens inkomster (milj. kr.)

	1983/84	1983/84	1984/85	1984/85
	Bas- kalkyl	Skillnad vid alternativ kalkyl	Bas- kalkyl	Skillnad vid alternativ kalkyl
1000 Skatter	186 692	+979	202 830	+5 462
varav				
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	33 082	+879	43 486	+3 312
1211 Folkpensionsavgift	31 188	± 0	29 938	+ 750
1221 Sjukförsäkringsavgift	1 869	± 0	-935	+ 250
1231 Barnomsorgsavgift	7 277	± 0	6 969	+ 150
1241 Vuxenutbildnings- avgift	790	± 0	764	+ 20
1251 Övriga socialavgifter	-178	± 0	-437	+ 50
1261 Bidrag till förvalt- ningskostnader för arbetskadeförsäk- ringen	59	± 0	62	± 0
1271 Inkomster av arbets- givaravgifter till arbetarskyddsstyrel- sens och yrkesinspek- tionens verksamhet	81	± 0	83	± 0
1281 Allmän löneavgift	7 752	± 0	6 492	+ 130
1411 Mervärdeskatt	49 700	+100	54 500	+ 800
2000 Inkomster av statens verksamhet	23 096	± 0	23 916	± 0
3000 Inkomster av försäld egendom	- 44	± 0	56	± 0
4000 Återbetalning av lån	4 159	± 0	3 862	± 0
5000 Kalkylmässiga in- komster	6 555	± 0	5 691	± 0
Summa	220 458	+979	236 355	+5 462

II. Allmänna förutsättningar

Utveckling av skatteunderlaget inkomstären 1977–1982

För att man skall kunna bedöma utvecklingen av statsbudgetens inkomster är det av stor betydelse att analysera förändringarna av fysiska och juridiska personers inkomster. Här görs därför först en återblick på utvecklingen av dessa inkomster, sådana de kommer till uttryck i statistiska centralbyråns taxeringsstatistik. Utvecklingen av inkomster och avdrag från olika förvärvskällor vid taxeringen till statlig inkomstskatt redovisas i tabell 5. Av tabellen framgår utfallet vid de senaste sex taxeringarna.

Inkomst av tjänst utgör det dominerande inkomstslaget för fysiska personer. För inkomståret 1982 utgjordes 91% av den sammanräknade inkomsten av inkomst av tjänst. Därnäst i betydelse kommer inkomst av kapital med 3,6% och inkomst av rörelse med 2,7%.

Inkomst av annan fastighet ökade med knappt 700 milj. kr. mellan åren 1980 och 1981. Ökningen kan förklaras av fastighetstaxeringen. År 1982 ökade inkomstslaget med 9,6% och uppgick till 2947 milj. kr.

Inkomst av kapital ökade endast med 475 milj. kr. mellan åren 1981 och 1982. Ökningstakten minskade från drygt 30% till 3%. Detta förklaras bl. a. av att den genomsnittliga räntenivån sänktes från 12,5 procentenheter till 11,1 procentenheter 1982.

Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet uppgick för år 1981 till 1810 milj. kr., vilket var en ökning med drygt 27% jämfört med år 1980. År 1982 ökade inkomstslaget med knappt 60% och uppgick till 2860 milj. kr. En stor del av ökningen kan förmodligen förklaras av ökade realisationsvinster på aktieförsäljning.

Avdragen för underskott i förvärvskälla har visat en fortgående ökning under hela den i tabellen redovisade perioden. De utnyttjade underskotten i förvärvskälla uppgick år 1982 till 28 503 milj. kr. Den största posten bland dessa är underskott av annan fastighet, dvs. de underskott som uppkommer för bl. a. villor och fritidshus på grund av ränteavdragen. Avdragen för underskott i förvärvskälla beror därför till stor del på räntenivåns utveckling samt reglerna för beskattning av fastigheter.

Tabell 5. Utfallet av taxeringarna till statlig inkomstskatt för inkomstfåren 1977-1982 (taxeringsåren 1977-1982), milj. kr. (På grundval av taxeringsnämndens beslut)

	1977		1978		1979		1980		1981		1982		Procentuell förändring från						
	till	1978	till	1979	till	1980	till	1981	till	1982	till	1982	1977	1978	1979	1980	1981	1982	
<i>Fysiska personer m. fl.</i>																			
Inkomst av jordbruksfastighet	3 761,5	3 791,0	3 714,1	3 817,0	3 992,7	4 084,8	+ 0,8	- 2,0	+ 2,8	+ 4,6	+ 2,3		+ 0,8	- 2,0	+ 2,8	+ 4,6	+ 2,3		
annan fastighet	1 127,0	1 720,7	1 901,6	2 004,3	2 690,0	2 947,0	+52,7	+10,5	+ 5,4	+ 34,2	+ 9,6		+52,7	+10,5	+ 5,4	+ 34,2	+ 9,6		
rörelse m. m.	7 354,7	7 920,6	8 736,3	9 304,6	10 053,9	10 887,4	+ 7,7	+10,3	+ 6,5	+ 8,1	+ 8,3		+ 7,7	+10,3	+ 6,5	+ 8,1	+ 8,3		
tjänst	225 775,1	250 728,5	276 980,7	312 059,8	342 510,6	370 195,2	+11,1	+10,5	+ 12,7	+ 9,8	+ 8,1		+11,1	+10,5	+ 12,7	+ 9,8	+ 8,1		
inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet	1 229,1	1 602,9	1 470,3	1 423,7	1 810,2	2 860,3	+30,4	- 8,3	- 3,2	+ 27,1	+58,0		+30,4	- 8,3	- 3,2	+ 27,1	+58,0		
kapital	5 778,8	5 640,5	6 376,7	10 565,2	14 094,0	14 569,1	- 2,4	+13,1	+ 65,7	+ 33,4	+ 3,4		- 2,4	+13,1	+ 65,7	+ 33,4	+ 3,4		
Summa inkomster	245 026,1	271 404,2	299 179,7	339 174,6	375 151,3	405 543,7	+10,8	+10,2	+ 13,4	+ 10,6	+ 8,1		+10,8	+10,2	+ 13,4	+ 10,6	+ 8,1		
Avdrag för underskott i förvärvskälla	12 082,8	12 818,2	15 469,8	21 317,2	25 875,5	28 503,1	+ 6,1	+20,7	+ 37,8	+ 21,4	+10,2		+ 6,1	+20,7	+ 37,8	+ 21,4	+10,2		
<i>Sammanräknad nettoinkomst</i>	232 942,2	258 714,5	283 835,5	317 857,4	349 275,9	377 040,6	+11,1	+ 9,7	+ 12,0	+ 9,9	+ 7,9		+11,1	+ 9,7	+ 12,0	+ 9,9	+ 7,9		
Allmänna avdrag, förlustavdrag- och avjämning	4 992,5	5 265,7	5 069,8	5 273,0	5 641,9	6 437,1	+ 5,5	- 3,7	+ 4,0	+ 7,0	+14,1		+ 5,5	- 3,7	+ 4,0	+ 7,0	+14,1		
Taxerad inkomst	227 949,7	253 448,8	278 783,0	312 584,4	343 634,0	370 603,5	+11,2	+10,0	+ 12,1	+ 9,9	+ 7,8		+11,2	+10,0	+ 12,1	+ 9,9	+ 7,8		
Extra avdrag, grundavdrag (t. o. m. 1979)	33 827,3	34 795,3	36 080,4	10 274,8	12 363,2	12 628,6	+ 2,9	+ 3,7	- 71,5	+ 20,3	+ 2,1		+ 2,9	+ 3,7	- 71,5	+ 20,3	+ 2,1		
Beskattningsbar inkomst	194 122,2	218 653,5	242 702,6	302 309,6	331 270,8	357 974,9	+12,6	+11,0	+ 24,6	+ 9,6	+ 8,1		+12,6	+11,0	+ 24,6	+ 9,6	+ 8,1		
<i>Svenska aktiebolag m. fl.</i>																			
Inkomst av jordbruksfastighet	112,9	97,5	74,4	162,3	249,4	189,1	-13,6	-23,7	+118,1	+ 53,7	+16,5		-13,6	-23,7	+118,1	+ 53,7	+16,5		
annan fastighet	306,0	411,5	448,2	735,2	944,6	1 143,6	+34,5	+ 8,9	+ 64,0	+ 28,5	+21,1		+34,5	+ 8,9	+ 64,0	+ 28,5	+21,1		
rörelse m. m.	5 906,5	6 961,7	7 939,8	9 359,6	12 464,0	15 022,6	+17,9	+14,1	+ 17,9	+ 33,2	+20,5		+17,9	+14,1	+ 17,9	+ 33,2	+20,5		
inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet	142,8	252,4	233,6	653,5	1 950,8	2 295,8	+76,8	- 7,4	+179,8	+198,5	+17,7		+76,8	- 7,4	+179,8	+198,5	+17,7		
kapital	70,6	55,7	61,9	182,8	236,8	277,5	-21,1	+11,1	+195,3	+ 29,5	+17,2		-21,1	+11,1	+195,3	+ 29,5	+17,2		
Summa inkomster	6 538,9	7 778,8	8 757,8	11 093,4	15 845,6	18 928,6	+19,0	+12,6	+ 26,7	+ 42,8	+19,5		+19,0	+12,6	+ 26,7	+ 42,8	+19,5		
Avdrag för underskott i förvärvskälla	222,0	255,8	287,1	1 042,3	1 720,4	2 328,9	+15,2	+12,2	+363,0	+ 65,0	+35,4		+15,2	+12,2	+363,0	+ 65,0	+35,4		
<i>Sammanräknad nettoinkomst</i>	6 317,1	7 523,3	8 470,8	10 051,1	14 125,2	16 599,6	+19,1	+12,6	+ 18,7	+ 40,5	+17,5		+19,1	+12,6	+ 18,7	+ 40,5	+17,5		
Allmänna avdrag, förlustavdrag och avjämning	2 005,1	2 024,4	2 613,6	5 005,1	6 120,1	5 964,4	+ 1,0	+29,1	+ 91,5	+ 22,3	- 2,5		+ 1,0	+29,1	+ 91,5	+ 22,3	- 2,5		
Taxerad (= beskattningsbar) inkomst	4 312,0	5 498,9	5 857,2	5 046,0	8 004,5	10 635,2	+27,5	+ 6,5	- 13,8	+ 58,6	+32,9		+27,5	+ 6,5	- 13,8	+ 58,6	+32,9		

	Procentuell förändring från											
	1977		1978		1979		1980		1981		1982	
	till	1977	till	1978	till	1979	till	1980	till	1981	till	1982
<i>Övriga skattskyldiga</i>												
Inkomst av jordbruksfastighet	21,2	15,7	19,7	24,1	28,6	34,4	-25,9	+25,5	+22,3	+18,7	+20,3	
annan fastighet	53,6	52,1	64,3	102,0	115,3	141,2	-2,8	+23,4	+58,6	+13,0	+22,5	
rörelse m. m.	281,6	244,3	306,2	497,7	531,8	619,0	-13,2	+25,3	+62,5	+6,9	+16,4	
inkomst av tillfällig förvärsverksamhet kapital	10,0	8,5	7,1	19,2	77,3	96,6	-15,0	-16,5	+170,4	+302,6	+25,0	
	597,4	543,3	648,6	1 166,8	1 519,8	1 654,1	-9,1	+19,4	+79,9	+30,3	+8,8	
Summa inkomster	963,9	863,9	1 006,0	1 809,8	2 272,8	2 545,2	-10,4	+16,5	+79,9	+25,6	+12,0	
Avdrag för underskott i förvärvskälla	37,0	26,7	47,6	33,4	47,4	478,1	-27,8	+78,3	+603,2	+41,8	+0,7	
<i>Sammanräknad nettoinkomst</i>	926,5	837,4	998,5	1 475,1	1 798,1	2 067,1	-9,6	+19,2	+47,7	+21,9	+15,0	
Allmänna avdrag, förlust-avdrag och avjämnning	211,1	217,9	258,0	411,9	570,0	594,3	+3,2	+18,4	+59,7	+38,4	+4,3	
Taxerad (= beskattningsbar) inkomst	715,4	619,5	740,5	1 063,2	1 227,7	1 472,8	-13,4	+19,5	+43,6	+15,5	+20,0	
<i>Samtliga skattskyldiga</i>												
Inkomst av jordbruksfastighet	3 895,6	3 904,4	3 808,2	4 003,4	4 270,7	4 308,3	+0,2	-2,5	+5,1	+6,7	+0,9	
annan fastighet	1 486,6	2 184,2	2 414,1	2 841,5	3 749,9	4 231,8	+46,9	+10,5	+17,7	+32,0	+12,9	
rörelse m. m.	13 542,8	15 126,5	16 982,3	19 161,9	23 049,7	26 529,0	+11,7	+12,3	+12,8	+20,3	+15,1	
tjänst inkomst av tillfällig förvärsverksamhet kapital	225 775,1	250 728,5	276 980,7	342 059,8	342 510,6	370 195,2	+11,1	+10,5	+12,7	+9,8	+8,1	
	1 381,9	1 863,8	1 711,0	2 096,5	3 838,2	5 252,7	+34,9	-8,2	+27,5	+83,1	+36,9	
	6 446,8	6 239,5	7 087,2	11 914,7	15 850,6	16 500,6	-3,2	+13,6	+68,1	+33,0	+4,1	
Summa inkomster	252 528,9	280 046,8	308 943,5	352 077,9	393 269,7	427 017,6	+10,9	+10,3	+14,0	+11,7	+8,6	
Avdrag för underskott i förvärvskälla	12 341,8	13 100,6	15 804,5	22 694,3	28 070,6	31 310,1	+6,1	+20,6	+43,6	+23,4	+11,5	
<i>Sammanräknad nettoinkomst</i>	240 185,8	267 075,2	293 304,8	329 383,6	365 199,1	395 707,4	+11,2	+9,8	+12,3	+10,9	+8,4	
Allmänna avdrag, förlust-avdrag och avjämnning	7 208,7	7 507,9	7 924,1	10 690,0	12 331,9	12 995,9	+4,2	+5,5	+34,9	+15,4	+5,4	
Taxerad inkomst	232 977,1	259 567,3	285 380,7	318 693,6	352 867,2	382 711,5	+11,4	+9,9	+11,7	+10,7	+8,5	
Extra avdrag, grundavdrag (t. o. m. 1979)	33 827,5	34 795,5	36 080,4	10 275,8	12 364,2	12 629,6	+2,9	+3,7	-71,5	+20,3	+2,1	
Beskattningsbar inkomst	199 149,6	224 771,8	249 300,3	308 417,8	340 503,0	370 081,9	+12,9	+10,9	+23,7	+10,4	+8,7	

Taxeringsstatistik avseende 1982 års inkomster

RRV genomför årligen sedan 1968 en urvalsundersökning avseende fysiska personers självdeklarationer i syfte att skapa säkrare underlag för en prognosering av statsbudgetens inkomster av skatt på inkomst och förmögenhet. Undersökningarna används även för att beräkna effekterna av ändringar i skattesystemet. Materialet avseende 1982 års inkomster omfattar ca 23 000 självdeklarationer. Fr.o.m. 1979 års inkomster undersöks även dödsbon och familjestiftelser. Deras andel av totalsumman är dock mycket liten.

I tabell 6 redovisas det preliminära resultatet av undersökningen av 1982 års inkomster.

En utförligare beskrivning kommer att publiceras i statistiska centralbyråns statistiska meddelanden serie N.

Tabell 6. Taxeringen till statlig och kommunal inkomstskatt för A-längdens skattskyldiga¹⁾ vid 1983 års taxering, milj. kr.

	RRVs estimat	Utfall	Differens
<i>Taxering till statlig inkomstskatt</i>			
Inkomst av jordbruksfastighet	4 146	4 085	+ 61
Inkomst av annan fastighet	2 747	2 947	- 200
Inkomst av rörelse	9 833	10 887	- 1 054
Inkomst av tjänst	370 167	370 195	- 28
intäkt under 1	301 785		
intäkt under 2	174		
intäkt under 3	6 851		
intäkt under 4	75 211		
intäkt under 5	339		
summa intäkter under tjänst	384 361		
summa avdrag under tjänst	14 205		
därav resor t.o.f. arbete	6 391		
1 000-kronors avdrag			
övriga avdrag	7 365		
avdrag A-kassa	283		
avrundning	166		
Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet	2 712	2 860	- 148
Inkomst av kapital	14 677	14 569	+ 108
Sammanräknad inkomst, statligt	404 280	405 544	- 1 264
Underskott i förvärvskälla, statligt ²⁾	27 612	28 503	- 891
Underskott på jordbruksfastighet	1 529		
Underskott på annan fastighet	19 002		
Underskott på kapital	6 871		
Underskott på övrigt	868		
Underskott på tillfällig förvärvsverksamhet	0		
Allmänna avdrag, statligt ²⁾	5 719		
Socialförsäkringsavgifter	50		
Avgifter för pensionsförsäkringar	1 693		

	RRVs estimat	Utfall	Differens
Premier för vissa andra försäkringar	707		
Periodiskt understöd	1 158		
Förvärvsavdrag, statligt	1 781		
Andre makens ej utnyttjade avdrag	371		
Förlustavdrag, statligt	197		
Till statlig skatt taxerad inkomst	370 410	370 603	- 193
Extra avdrag, statligt	12 702		
Avrundning	1		
Till statlig skatt beskattningsbar inkomst	357 707	357 975	- 268
<i>Taxering till kommunal inkomstskatt</i>			
Sammanräknad inkomst, kommunalt	400 248		
Allmänna avdrag, kommunalt	32 460		
Underskott i förvärvskälla, kommunalt ²	27 381		
Andre makens ej utnyttjade avdrag, kommunalt	389		
Förlustavdrag, kommunalt	471		
Garantibelopp för fastighet i hemortskommunen	6 171		
Till kommunal skatt taxerad inkomst (inkl. utboinkomst)	375 317	375 935	- 618
Grundavdrag, kommunalt	46 737		
Extra avdrag, kommunalt	12 628		
Avrundning	86		
Till kommunal skatt beskattningsbar inkomst (inkl. utboinkomst)	316 038	316 524	- 486
<i>Taxering till statlig förmögenhetsskatt</i>			
Beskattningsbar förmögenhet	145 297	147 942	-2 645
<i>Påförda skatter och avgifter</i>			
Statlig inkomstskatt	34 759	34 840	- 81
Kommunalskatt i hemortskommunen	93 170		
Kommunalskatt utbokommun	601		
Total kommunal inkomstskatt	93 771	93 940	- 169
Sjukförsäkringsavgift	1 089	1 134	- 45
Folkpensionsavgift	1 046	1 091	- 45
Tilläggsavgift	1 163	1 216	- 53
Arbetskadeförsäkringsavgift	74	77	- 3
Barnomsorgsavgift	272	283	- 11
Delpensionsavgift	62	64	- 2
Förmögenhetsskatt	939	901	+ 38
Skattereduktion	633	625	+ 8
Sparskattereduktion	1 019	999	+ 20

¹ Fysiska personer, dödsbon och familjestiftelser.

² Summan av delposterna stämmer inte överens med totalsumman underskott resp. allmänna avdrag beroende på att den skattskyldige ej kunnat utnyttja hela avdraget vid 1982 års taxering.

Utveckling av skatteunderlaget för fysiska personer inkomstären 1983–1985

RRV antog i beräkningarna i december 1983 att lönesummans tillväxt mellan åren 1982 och 1983 skulle bli 8,2%. Mellan åren 1983 och 1984 antogs lönesummetillväxten bli 6,5%. För år 1985 valde RRV att schablonmässigt skriva fram lönesumman med 5,5%.

RRV har i sin reviderade beräkning utgått från att lönesumman ökade med 7,9% mellan åren 1982 och 1983. Till grund för detta antagande ligger bearbetningar av de kontrolluppgifter som lämnats till taxeringen 1984. RRV har i kalkylerna utgått från de förutsättningar som gällde i arbetet med nationalbudgetarbetet i mitten av mars 1984. Bland dessa förutsättningar antas lönesumman öka med 6,5% mellan åren 1983 och 1984.

De utbetalda pensionerna beräknas i denna beräkning öka med 14,0% mellan åren 1982 och 1983 och med 7,3% mellan åren 1983 och 1984. RRV förutsätter att basbeloppet 21 400 kr. kommer att ligga till grund för utbetalningarna av pensioner år 1985, vilket resulterar i en ökningstakt av storleksordningen 7,0%.

Utvecklingstakten för sjukpenning, föräldrapenning, ersättning vid arbetslöshet m. m., som upptas till beskattning beräknas öka med 8,0% mellan åren 1982 och 1983. Det är en minskning med knappt 2 procentenheter i jämförelse med beräkningen i december. I kalkylen för år 1984 beräknas ökningen bli 6,0%. För år 1985 har RRV skrivit fram dessa inkomster med 4,7%.

Av inkomsterna från andra förvärvskällor har utvecklingen av inkomst av kapital mellan åren 1982 och 1983 justerats ned från 1% i ökning till 1% i minskning jämfört med RRVs decemberberäkning. För år 1984 räknar RRV med en ökningstakt på knappt 12% av inkomster av kapital. Förändringarna baseras på nu gällande antaganden om räntenivån, in- och utlåning samt sparande.

För inkomsterna av jordbruksfastighet och rörelse har ökningstakten åren 1983 och 1984 inte justerats sedan beräkningen i december. För år 1983 antas således ökningen bli 4,9 resp. 5,6 procentenheter. För år 1984 förutsätts inkomsterna av jordbruksfastighet öka med 4,0% och rörelseinkomsterna med 5,0%.

Underskotten i förvärvskälla har ökat kraftigt varje år med några få undantag. Den mest betydelsefulla avdragsposten är underskott av annan fastighet som svarar för merparten av underskotten. Mellan åren 1982 och 1983 har RRV räknat med en utvecklingstakt på 8,5%. Det är samma ökningstakt som i RRVs beräkning i december. För år 1984 har RRV reviderat ned antagandena om underskottens utveckling. RRV räknar således med att de sammanlagda underskotten ökar med 6,1% år 1984. För år 1985 räknar RRV med samma utvecklingstakt.

Utveckling av skatteunderlaget för svenska aktiebolag m. fl.

Under februari-mars 1984 upprepade RRV sin enkät från hösten 1983 till ett urval om ca 2 300 svenska företag, sparbanker och försäkringsinstitut.

I enkäten ingår frågor om den till statlig och kommunal skatt taxerade inkomsten samt beräknade fyllnadsinbetalningar under våren 1984. Vidare ingår frågor angående storleken av det särskilda forskningsavdraget.

I det följande redogörs för vissa huvudresultat av undersökningen. Det bör observeras att uppgifterna vad gäller storleksgruppen 0-19 anställda är mycket osäkra. Urvalet för denna grupp är jämfört med totala antalet företag mycket litet. Dessutom är bortfallet störst inom denna grupp av företag. En utförligare beskrivning kommer att publiceras i statistiska centralbyråns statistiska meddelanden serie F. Resultatet av enkäten har fördelats på företagsstorlek och redovisas i tabell 7.

Enligt enkäten beräknas den statligt taxerade inkomsten öka med 6% från inkomståret 1982 till 1983. Enligt höstens enkät beräknades den taxerade inkomsten vara oförändrad mellan inkomståren. Den kommunalt taxerade inkomsten beräknas i vårenkäten öka med 4% mellan inkomståren 1982 och 1983. I höstenkäten beräknades den kommunalt taxerade inkomsten vara oförändrad mellan inkomståren. RRV har frångått resultatet i enkäten eftersom företagen oftast underskattar uppgångar och räknar därför med att den statligt taxerade inkomsten ökar med 10% från inkomståret 1982 till 1983. Den kommunalt taxerade inkomsten beräknas öka med 5%. Fyllnadsinbetalningarna under våren 1984 beräknas utgöra ca 36% av den totala bolagsskatten för verksamhetsåret 1983. Det särskilda forsknings- och utvecklingsavdraget beräknas uppgå till 762 milj. kr. Företag med fler än 500 anställda svarar för 72% av detta avdrag.

Förändringar som beräknas påverka de svenska aktiebolagens m. fl. skatteunderlag verksamhetsåren 1984 och 1985:

- Forsknings- och utvecklingsavdraget upphör
- Ändrade regler för lagernedskrivning
- Förlängning av inbetalning till särskilt investeringskonto
- Införande av vinstdelningsskatt
- Kommunal beskattning beräknas upphöra för juridiska personer.

Vid bedömningen av statligt och kommunalt taxerade inkomster för verksamhetsåret 1984 har RRV utgått från en trendmässig ökning på 10%. Därutöver tillkommer effekterna av att det särskilda forskningsavdraget (FoU-avdraget) vid taxering till statlig skatt skall upphöra fr. o. m. verksamhetsåret 1984 (SFS 1983:986). FoU-avdragets upphörande beräknas öka det statliga skatteunderlaget för år 1984 med 760 milj. kr.

Inbetalning till särskilt investeringskonto förlängdes med ett år och gäller därmed även 1984 års justerade vinster (SFS 1983:985). Denna förlängning beräknas ej påverka skatteunderlagen.

Fr.o.m. den 1 januari 1984 infördes vinstdelningsskatt (SFS 1983:1086). Vinstdelningsskatten är 20% av vinstdelningsunderlaget. Detta underlag är företagets reala vinst, med hänsyn tagen till inflationen, till den del vinsten överstiger fribeloppet. Fribeloppet är 6% av företagets lönesumma (lönebaserat fribelopp) eller 500 000 kr. (fast fribelopp). Vinstdelningsskatten blir avdragsgill första gången vid 1986 års taxering d.v.s. verksamhetsåret 1985. Den beräknas därför inte påverka 1984 års skatteunderlag.

Reglerna för värdering av lager har ändrats fr. o. m. den 1 januari 1984 (SFS 1983:983). Lagret får vid beskattningsårets utgång inte tas upp till lägre belopp än 50% av lagrets anskaffningsvärde, mot tidigare lägst 40%, d.v.s. rätten till lagernedskrivning har begränsats till 50% mot tidigare 60%. Begränsningen gäller även för dem som kombinerar lagernedskrivning med avsättning till resultatutjämningsfond. Lagrets värde får i dessa fall skrivas ned med högst 35% mot tidigare 45%. De ändrade reglerna för lagernedskrivning beräknas öka de statliga och kommunala skatteunderlagen med 1 500 milj. kr. vardera.

RRV räknar därför med att den statligt taxerade inkomsten ökar med 29% mellan verksamhetsåren 1983 och 1984. Den kommunalt taxerade inkomsten beräknas öka med 18% mellan verksamhetsåren 1983 och 1984.

Vid bedömningen av det statliga skatteunderlaget för verksamhetsåret 1985 har RRV också utgått från en trendmässig ökning på 10%. Därutöver tillkommer effekterna av att vinstdelningsskatten för verksamhetsåret 1984 blir avdragsgill verksamhetsåret 1985. RRV beräknar att vinstdelningsskatten kommer att uppgå till 1 500 milj. kr., d.v.s. skatteunderlaget minskar därför med 1 500 milj. kr. Därmed beräknas det statliga skatteunderlaget bli oförändrat mellan verksamhetsåren 1984 och 1985. I prop. 1983/84: 133 föreslås att den kommunala beskattningen av juridiska personer skall upphöra fr. o. m. verksamhetsåret 1985. Syftet med att slopa den kommunala beskattningen är inte att ge företagen skattelättnader. RRV har i väntan på ändrade skattesatser – som skall föreslås i prop. under hösten 1984 – räknat med att det "kommunala" skatteunderlaget kvarstår för att kunna beräkna den slutliga skatten. Mot denna bakgrund har RRV räknat med en trendmässig ökning på 10% samt att vinstdelningsskatten på beräknade 1 500 milj. kr. är avdragsgill. Dessa effekter medför att det "kommunala" skatteunderlaget beräknas öka med 3% mellan verksamhetsåren 1984 och 1985.

Tabell 7. Statligt och kommunalt taxerad inkomst, fyllnadsinbetalningar och forsknings- och utvecklingsavdrag fördelade på företagsstorlek verksamhetsåren 1982 och 1983, milj. kr.

Antal anställda	Statligt taxerad inkomst för verksamhetsåret 1982	Förändring i statligt taxerad inkomst mellan verksamhetsåren 1982-1983	Kommunalt taxerad inkomst för verksamhetsåret 1982	Förändring i kommunalt taxerad inkomst mellan verksamhetsåren 1982-1983	Fyllnadsinbetalning för verksamhetsåret 1983	Forsknings- och utvecklingsavdrag för verksamhetsåret 1983
Aktiebolag						
0- 19	2 352	- 487	3 218	- 417	805	28
20- 99	1 615	- 91	3 356	- 685	428	75
100- 499	987	+ 0	1 719	+ 104	308	106
500-1 999	1 384	- 236	2 661	- 233	521	216
2 000-	2 779	+1 235	4 347	+1 569	1 512	336
Bank- och försäkringsverksamhet, fastighetsförvaltning	611	+ 75	917	+ 155	179	-
Uppgift saknas	362	+ 133	470	+ 162	182	1
Totalt	10 090	+ 629	16 688	+ 655	3 935	762
Därav företag med fler än 500 anställda	4 163	+ 999	7 008	+1 336	2 033	552

III. Beräkning av de olika inkomstittlarna

1000 Skatter

1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

RRV har i sin beräkning av inkomstskatterna för budgetåret 1984/85 även bedömt utfallet för innevarande budgetår. Beräkningarna sammanfattas i tabell 8 i vilken också framgår skillnaden gentemot beräkningar i budgetpropositionen.

Utgångspunkten för beräkningarna är bl. a. de inkomstfördelningar som antas gälla för åren 1983, 1984 och 1985. RRVs taxeringsstatistiska undersökning har använts för att beräkna dessa. Beräkningen bygger på framskrivningen av den inkomstfördelning som gällde för basåret 1982. Förändringar i skattesystemet år 1983–1984 har beskrivits i RRVs decemberberäkning. Där redovisas även effekterna av de olika ändringarna i skattereglerna. Förändringarna i skattereglerna m. m. för år 1984 är bl. a.:

- Basenheten är 7 600 kr.
- De statliga marginalskattesatserna sänktes.
- Förändringar i folkpensionärernas beskattning.
- Allemanssparandet införs.
- Räntesatser knyts till diskontot.
- Tilläggsbeloppet till basbeloppet avskaffades.
- Ändrad reavinstberäkning på aktier. 30 % av försäljningspriset i stället för 20 % tas upp till beskattning vid användning av schablonregeln.
- Nya regler för resor med bil mellan bostad och arbetsplats.
- Nya beräkningsregler för bilkostnader vid avdrag för resor mellan bostad och arbetsplats.
- Ändrad förmögenhetsbeskattning vid 1984 års taxering.
- Ändrade beskattningsregler för realisationsvinster på bostadsrätter.
- Skogsvårdsavgiften höjs från 5 till 8 ⁰/₁₀₀ fr. o. m. den 1 juli 1984.
- Reducering av räntebidrag.

För år 1985 har bestämts en skatteskala i samband med att riksdagen antog förslaget till skatteändringar i prop. 1983/84: 40. Även basenheten i skatteskalen är förutbestämd till 7 800 kr.

RRV har förnyat beräkningarna av effekterna av de ändrade skattereglerna åren 1984 och 1985. Det har gjorts med hjälp av den taxeringsstatistiska undersökningen som i denna beräkning har 1982 års inkomstfördelning som bas.

För att bedöma effekten av skatteomläggningen år 1984 vad avser ändringar i den statliga skatteskalen, har RRV beräknat den totala skatten som om 1983 års nominella skatteskala skulle ha gällt år 1984. En jämförelse har

därefter gjorts med den skatt som uträknas om 1984 års skatteskala används. Den totala skillnaden i slutlig skatt har då blivit 5 350 milj. kr. Av denna ändring år 1984 svarar indexregleringen av skatteskallorna för ca 2 350 milj. kr. (förändring av basenheten från 7 300 kr. till 7 600 kr.). Skatteskalleförändringarna svarar för ca 3 000 milj. kr. Den totala skillnaden i skatt blir därmed ca 150 milj. kr. lägre än vad RRV tidigare räknat med.

För år 1985 har motsvarande effektberäkningar gjorts. Den sammanlagda skatteeffekten beräknas detta år bli i storleksordningen 5 650 milj. kr. Av denna skatteförändring svarar indexregleringen för ca 1 500 milj. kr. resp. förändringen av skatteskallorna för ca 4 150 milj. kr.

Inflödet av preliminär A-skatt är i huvudsak känt t. o. m. januari månad. Uppbörderna under november och januari avseende skatter på inkomster under september-december år 1983 blev större än vad som antogs i budgetpropositionen. För helåret 1983 har totala preliminärskatteuppbörden justerats upp med ca 800 milj. kr. jämfört med RRVs decemberberäkning. Det är bearbetningar av arbetsgivarnas kontrolluppgifter för inkomståret 1983 som resulterat i en skattning av den totala preliminära A-skatten. Resultatet stämmer väl överens med tillgänglig statistik från riksskatteverket. Dessa bearbetningar har också legat till grund för nedrevideringen av lönesummeantagandet från 8,2% till 7,9% för år 1983.

Kalkylerna innebär en större ökning av den slutliga skatten år 1983. Detta medför att de fysiska personernas fyllnadsinbetalningar våren 1984 och deras kvarstående skatter våren 1985 kan antas bli lägre än vad som tidigare beräknats. Den överskjutande skatten som betalas ut under hösten år 1984 väntas därför öka jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen.

I lagrådsremiss föreslås att en samordning av källskatt och socialavgifter skall äga rum fr. o. m. år 1985. Samordningen föreslås bygga på månatliga inbetalningar. Detta gör att flera effekter uppstår på statsbudgeten. En sådan engångseffekt redovisas på titeln fysiska personers inkomstskatt eftersom hälften av den tidigare 2-månadersuppbörden i juli år 1985 flyttas fram till juni. RRV har beräknat denna tidigareläggning till drygt 12 400 milj. kr.

RRV har för år 1985 räknat med en höjd kommunal medelutdebitering från en nivå på 30,30 kr. till 30,40 kr., dvs. en höjning på 10 öre.

Det lägre lönesummeantagandet år 1983 gör att posten utbetalningar av kommunalskattemedel budgetåret 1984/85 minskar med drygt 700 milj. kr. i jämförelse med budgetpropositionen.

RRVs kalkyler över de fysiska personernas inkomstskatter innebär en uppjustering med 278 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och med 12 884 milj. kr. för budgetåret 1984/85 jämfört med beräkningen i budgetpropositionen.

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 35

RRV beräknar inkomsterna på titeln fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse till 33 082 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 43 486 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

Tabell 8. Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse, milj. kr.

	1982/83 Utfall	1983/84 Prognos	1984/85 Budget- propositionen	1984/85 Prognos	Förändring + ökning - minskning
<i>Inkomster</i>					
Preliminär A-skatt	120 865	132 692	137 143	151 476	14 333
Preliminär B-skatt	9 791	11 578	12 709	12 520	- 189
Fyllnadsinbetalningar	7 744	7 149	8 586	7 844	- 742
Kvarstående skatt	5 043	4 475	4 986	4 518	- 468
Övriga inkomster	26	-	-	-	-
Summa inkomster	143 469	155 894	163 424	176 358	12 934
<i>Utgifter</i>					
Kommunalskattemedel	99 411	108 188	116 408	115 704	- 704
Överskjutande skatt	10 656	9 685	8 962	9 716	754
Omföringar	4 252	4 939	7 452	7 452	0
Övriga utgifter	226	-	-	-	-
Summa utgifter	114 545	122 812	132 822	132 872	50
Netto på titeln	28 924	33 082	30 602	43 486	12 884

1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

På inkomsttiteln redovisas bl. a. de juridiska personernas preliminära skatter liksom avräkningen av de utbetalningar av kommunalskattemedel som kan beräknas på de juridiska personernas kommunala skatteunderlag. I prop. 1983/84: 133 föreslås den kommunala beskattningen av juridiska personer att upphöra. Till grund för beräkningen ligger den tidigare redovisade enkäten till svenska aktiebolag m. m. Enkäten pekar på en uppjustering av de juridiska personernas taxerade inkomster mellan inkomståren 1982 och 1983. Med ledning av enkäten har RRV justerat upp inbetalningarna av preliminär B-skatt med 282 milj. kr. budgetåret 1984/85. Uppjusteringen av fyllnadsinbetalningarna våren 1984 beror också på enkätresultatet. RRV beräknar att vinstdelningsskatten, som införs fr. o. m. verksamhetsåret 1984 (SFS 1983: 1086), kommer att uppgå totalt till 1 500 milj. kr. Därav beräknas 1 050 milj. kr. betalas in som fyllnadsinbetalningar våren 1985. Den återstående uppjusteringen av fyllnadsinbetalningarna beror på att skatteunderlaget verksamhetsåret 1984 beräknas öka jämfört med tidigare beräkning.

Utbetalningar av kommunalskattemedel har beräknats minska med 826 milj. kr. till följd av förslaget i prop. 1983/84: 133 om att den kommunala beskattningen skall upphöra fr. o. m. verksamhetsåret 1985. Detta innebär att inga förskott betalas ut till kommunerna fr. o. m. år 1985. Däremot utbetalas slutavräkning för verksamhetsåret 1983 till kommunerna under år 1985.

RRV beräknar inkomsterna på titeln juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse till 10 175 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 13 010 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

Tabell 9. Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse, milj. kr.

	1983/84		1984/85	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Inkomster</i>				
Prel B-skatt	9 180	- 1	11 004	+ 282
Fyllnadsinbetalningar	4 291	+608	4 738	+1 573
Kvarstående skatt	715	± 0	604	- 22
Summa inkomster	14 186	+607	16 346	+1 833
<i>Utgifter</i>				
Kommunalskatte-medel	2 594	± 0	1 862	- 826
Överskjutande skatt	1 138	- 17	1 206	- 38
Omföringar till andra inkomsttitlar	179	± 0	168	± 0
Övriga utgifter	100	± 0	100	± 0
Summa utgifter	4 011	- 17	3 336	- 864
Netto på titeln	10 175	+624	13 010	+2 697

1141 Kupongskatt

Inkomsterna av kupongskatt uppfördes i budgetförslaget med 55 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 57 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

I skrivelse till RRV den 5 mars 1984 beräknar riksskatteverket inkomsterna av kupongskatt till 89 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 95 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Riksskatteverket motiverar upprevideringarna med aktiebolagens ökade utdelningar och de utländska köpen av svenska aktier.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln kupongskatt beräknas till 89 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 95 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1200 Lagstadgade socialavgifter

De lagstadgade socialavgifterna betalas under året in i form av preliminära avgifter, fyllnadsinbetalningar av preliminära avgifter och kvarstående avgifter. För en närmare beskrivning av uppbördsförfarandet för arbetsgivaravgifter hänvisas till RRVs decemberberäkning.

I redovisningen nedan över prognosen för de lagstadgade socialavgifterna jämförs RRVs marsberäkning med regeringens bedömning i finansplanen. Antagandet angående lönesummans utveckling för år 1983 ligger i RRVs marsberäkning något lägre än regeringens bedömning i finansplanen. I finansplanen antas lönesumman mellan åren 1982 och 1983 öka med 8,2%. RRVs marsberäkning bygger på en utvecklingstakt på 7,9% för lönesumman mellan motsvarande år.

Den tidigare omnämnda omläggningen av uppbördsförfarandet medför att 6750 milj. kr. av de lagstadgade socialavgifterna inte inbetalas förrän i juli 1985. Prognosen justeras därför ner med motsvarande belopp för budgetåret 1984/85. Denna effekt är naturligtvis av engångskaraktär. Övergången till månatliga inbetalningar med den av företagen avgivna uppbördsdeklarationen som grund innebär att skillnaden mellan inbetald arbetsgivaravgift under utgiftsåret och slutlig avgift i stort sett upphör.

1211 Folkpensionsavgift

Prognosen för inkomsterna från folkpensionsavgiften framgår av tabell 10.

Tabell 10. Folkpensionsavgift, milj. kr.

	1983/84		1984/85	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Inkomster</i>				
Direktdebiterade avgifter	25 854	+ 129	25 164	- 1 869
Egenavgifter och skattdebiterade avgifter	1 091	- 39	1 287	- 43
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	4 243	- 15	3 487	- 321
Summa inkomster	31 188	+ 75	29 938	-2 233

Orsaken till nedjusteringen av prognosen för budgetåret 1984/85 med 2,2 miljarder kr. är den engångseffekt som uppstår i samband med övergången till en månatlig uppbörd av arbetsgivaravgifter och skatter fr. o. m. den 1 januari 1985.

RRV beräknar inkomsterna på titeln folkpensionsavgift till 31 188 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 29 938 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1221 Sjukförsäkringsavgift, netto

Som framgår av tabell 11 beräknas sjukförsäkringsavgiftens andel av sjukförsäkringens kostnader att uppgå till 29 647 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 31 011 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Jämfört med budgetpropositionen innebär detta en uppjustering av kostnaderna för båda budgetåren.

Förändringarna i förhållande till budgetpropositionen förklaras av det högre utfallet för andra halvåret 1983 jämfört med prognosen i budgetpropositionen.

Tabell 11. Beräkning av sjukförsäkringsavgiftens andel av sjukförsäkringens kostnader, milj. kr.

	1983/84		1984/85	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
Sjukpenning	14 070	+ 159	14 795	+ 157
Sjukvårdsförmåner inkl. läkemedels- ersättning	13 489	+ 37	14 034	+ 294
Föräldrapenning	4 890	+ 28	5 147	+ 69
Frivillig försäkring	4	- 1	4	- 1
Förvaltningskostnader	2 425	- 125	2 503	- 127
Summa utgifter	34 878	+ 98	36 483	+ 392
Avgår statsbidrag	5 231	+ 14	5 472	+ 58
Inkomsttitelns andel av sjukförsäkringens kostnader	29 647	+ 84	31 011	+ 334

Netto på titeln framgår av tabell 12.

Utvecklingen av den allmänna sjukförsäkringsfonden framgår av nedanstående tablå, milj. kr.

År	Överskott	Ackumulerat saldo
1979	1 950,8	- 895,6
1980	2 570,9	+ 1 675,3
1981	3 237,4	+ 4 912,7
1982	2 819,3	+ 4 912,7
1983	700,0	+ 4 912,7

Sjukförsäkringsfondens överskott för kalenderåret 1981 reglerades gentemot statsbudgeten under våren 1983. Regleringen innebar en belastning av statsbudgeten på 3 237 milj. kr. för budgetåret 1982/83. Sjukförsäkringsfondens behållning är efter denna reglering ca 4 913 milj. kr. Enligt de av

riksdagen antagna riktlinjerna för budgetregleringen bör tills vidare inte ytterligare avsättningar verkställas. Fondbehållningen kommer därvid tills vidare att vara oförändrad. RRVs marsberäkning av inkomsterna på titeln sjukförsäkringsavgift, netto grundas på att inga avsättningar till sjukförsäkringsfonden verkställs under budgetåren 1983/84 och 1984/85.

Av tabell 12 framgår såväl inkomster som utgifter under inkomstiteln sjukförsäkringsavgift, netto.

Tabell 12. Inkomster och utgifter under inkomstiteln sjukförsäkringsavgift, netto, milj. kr.

	1983/84		1984/85	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpositionen
<i>Inkomster</i>				
Direktdebiterade avgifter	25 968	+ 118	25 334	- 1 841
Egenavgifter och övriga skattdebiterade avgifter	1 133	- 44	1 087	- 40
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	4 265	- 15	3 505	- 324
Övriga inkomster	150	± 0	150	± 0
Summa inkomster	31 516	+ 59	30 076	- 2 205
<i>Utgifter</i>				
Inkomstitelns andel av sjukförsäkringens kostnader	29 647	+ 84	31 011	+ 334
Avsättning av medel till allmänna sjukförsäkringsfonden	0	± 0	0	± 0
Summa utgifter	29 647	+ 84	31 011	+ 334
Netto på titeln	1 869	- 25	- 935	- 2 539

Orsaken till nedjusteringen av prognosen för budgetåret 1984/85 med 2,5 miljarder kr. är främst den engångseffekt som uppstår i samband med övergången till en månatlig uppbörd av arbetsgivaravgifter och skatter fr. o. m. den 1 januari 1985.

RRV beräknar inkomsterna på titeln sjukförsäkringsavgift, netto till 1 869 000 000 kr. för budgetåret 1983/84. För budgetåret 1984/85 beräknar RRV ett underskott på inkomstiteln. Underskottet beräknas till 935 000 000 kr.

1231 Barnomsorgsavgift

Inkomsterna från barnomsorgsavgiften framgår av tabell 13.

Tabell 13. Barnomsorgsavgift, milj. kr.

	1983/84		1984/85	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Inkomster</i>				
Direktdebiterade avgifter	6 005	+34	5 859	-433
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	989	- 2	811	- 76
Egenavgifter	283	-12	299	- 12
Summa inkomster	7 277	+20	6 969	-521

Orsaken till nedjusteringen av prognosen för budgetåret 1984/85 med 521 milj. kr. är den engångseffekt som uppstår i samband med övergången till en månatlig uppbörd av arbetsgivaravgifter och skatter fr. o. m. den 1 januari 1985.

RRV beräknar inkomsterna på titeln barnomsorgsavgift till 7 277 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 6 969 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1251 Övriga socialavgifter, netto

Under titeln övriga socialavgifter, netto redovisas delpensionsavgiften, arbetsmarknadsavgiften m. fl. övriga socialavgifter (tabell 14).

Tabell 14. Övriga socialavgifter, netto, milj. kr.

	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos
<i>Inkomster</i>		
1 Arbetsskadeförsäkring	1 627	1 576
2 Lönegarantivgift	631	598
3 Arbetarskyddsavgift	490	464
4 Avgift för sjöfolkspensionering	12	14
5 Delpensionsavgift	1 652	1 593
6 Arbetsmarknadsavgift	4 101	3 885
7 Merinkomst för delpensionsförsäkringen	427	224
Summa inkomster	8 940	8 354
<i>Utgifter</i>		
Summa 1-6 enl. ovan	8 513	8 130
8 Merkostnader för arbetslöshetsförsäkring m. m.	605	661
Summa utgifter	9 118	8 791
Netto på titeln	- 178	- 437

Inkomsttiteln belastas bl. a. med 65 % av utgifterna för arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag. För budgetåret 1983/84 har RRV valt att inte justera den prognos på totalutgifterna för arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag som ligger till grund för beräkningen av nettot på titeln i budgetpropositionen. I prop. 1983/84: 126 om ändringar i det kontanta arbetsmarknadsstödet anges en beräknad totalkostnad för arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag på 6 994 milj. kr., vilket också ligger till grund för RRVs beräkning.

RRV beräknar ett *underskott* på titeln övriga socialavgifter, netto för såväl budgetåret 1983/84 som budgetåret 1984/85. RRV beräknar *underskottet* till 178 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 437 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1281 Allmän löneavgift

För att bidra till finansieringen av 1983 års skattereform infördes den allmänna löneavgiften. Avgiften sattes till 2,0%. På ersättningar som betalas ut under perioden juli-december år 1983 utgår en allmän löneavgift med 3% enligt lag om tillfällig höjning av den allmänna löneavgiften (SFS 1983: 58). Fr.o.m. den 1 januari 1984 är avgiftsuttaget ånyo 2%.

Tabell 15. Allmän löneavgift, (milj. kr.)

	1983/84		1984/85	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
Direktdebiterade avgifter	6 670	-34	5 414	-353
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	1 082	- 4	738	- 69
Egenavgifter	0	± 0	340	- 36
Summa inkomster	7 752	-38	6 492	-458

Orsaken till nedjusteringen av prognosen för budgetåret 1984/85 med 458 milj. kr. är den engångseffekt som uppstår i samband med övergången till en månatlig uppbörd av arbetsgivaravgifter och skatter fr. o. m. den 1 januari 1985.

RRV beräknar inkomsterna på titeln allmän löneavgift till 7 752 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 6 492 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1400 Skatt på varor och tjänster

Under denna inkomsthuvudgrupp redovisas alla skatter som beräknas på produktion, försäljning, varuhantering, tillhandahållande av tjänster och tillåtelse att använda vissa varor. Försäljningsskatter, skatter på enskilda produkter och tjänster samt fordonsskatten skall redovisas under denna rubrik. Dessutom skall överskott som uppstår vid bolag eller liknande sammanslutningar där staten har monopol på försäljningen av produktionen redovisas under skatt på varor och tjänster. Även import- och exportavgifter skall redovisas som en skatt på varor och tjänster.

1411 Mervärdesskatt

Till grund för beräkningen av uppbörden av mervärdesskatt ligger en bedömning av den privata konsumtionens utveckling. Mellan åren 1983 och 1984 beräknas den privata konsumtionen öka med 6,6%. Det är knappt en procentenhet högre än vad som antogs i budgetförslaget. För år 1985 har ökningen beräknats till 5%, vilket är 1,5 procentenheter lägre än i beräkningen till budgetförslaget.

Den totala uppbörden av mervärdesskatt beräknas nu till 49 700 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 54 500 milj. kr. för budgetåret 1984/85. För budgetåret 1983/84 ligger hela ökningen, 1 400 milj. kr., på tullverkets uppbörd som då beräknas till 38 700 milj. kr. Länsstyrelsernas nettouppbörd är oförändrad 11 000 milj. kr. Budgetåret 1984/85 ökar tullverkets uppbörd med 800 milj. kr. till 41 600 milj. kr. Länsstyrelsernas nettouppbörd beräknas till 12 900 milj. kr., vilket är en ökning med 600 milj. kr.

RRV beräknar inkomsterna på titeln mervärdesskatt till 49 700 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 54 500 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1421 Bensinskatt

Regeringens förslag (prop. 1983/84:112) om en utökad utgiftsram för det militära försvaret fr. o. m. budgetåret 1984/85 föreslås bl. a. finansieras med en höjning av bensinskatten (prop. 1983/84:163). Regeringen föreslår att skatten höjs med 6 öre per liter fr. o. m. den 1 maj 1984. Höjningen beräknas öka inkomsterna med 300 milj. kr. budgetåret 1984/85.

RRV beräknar inkomsterna på titeln bensinskatt till 6 495 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 6 860 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1422 Särskilda varuskatter

Fr.o.m. den 1 mars 1984 slopas avgiften på dryckesförpackningar utom för vin och spritdrycker (SFS 1984: 80). Riksskatteverket har i skrivelse till RRV den 5 mars 1984 beräknat inkomstbortfallet till 10 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 70 milj. kr. för budgetåret 1984/85. För tullverkets del beräknas inkomstbortfallet till 3 milj. kr. resp. 12 milj. kr.

Regeringen har föreslagit (prop. 1983/84: 71) en förkortning av betalningstiden för särskilda varuskatter fr. o. m. den 1 juli 1984. Betalningstiden förkortas med 20 dagar till 25 dagar. Till följd härav uppkommer en engångseffekt under budgetåret 1984/85 på 50 milj. kr.

RRV beräknar inkomsterna på titeln särskilda varuskatter till 722 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 742 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1424 Tobaksskatt

Tobaksskatten höjdes den 5 december 1983. Riksskatteverket har i skrivelse till RRV den 5 mars 1984 anfört följande:

Enligt Svenska Tobaks AB har skattehöjningen medfört dels en större konsumtionsminskning, dels en kraftigare hamstring än vad som förväntats.

Med ledning härav beräknas inkomsterna sjunka med 65 milj. kr. budgetåret 1983/84. För budgetåret 1984/85 beräknas inkomsterna förbli oförändrade.

RRV beräknar inkomsterna på titeln tobaksskatt till 4 045 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 3 925 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1426 Skatt på vin

Uppbördens av skatt på vin har blivit högre än vad som antogs i beräkningen till budgetförslaget. Till följd härav har inkomsterna räknats upp med 50 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och med 25 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

RRV beräknar inkomsterna på titeln skatt på vin till 1 750 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 1 590 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1428 Energiskatt

I budgetförslaget beräknades inkomsterna av energiskatt på el till 3 390 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 3 708 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Till följd av en ökad förbrukning av el beräknas inkomsterna öka

med 110 milj. kr. för budgetåret 1983/84. För budgetåret 1984/85 beräknas inkomsterna öka med 92 milj. kr. Fr.o.m. den 1 juli 1984 föreslås att (prop. 1983/84: 71) redovisningsperioden för energiskatt på el blir en månad. Vidare förkortas betalningsperioden till 25 dagar. Denna förkortning av kredittiden leder till att en engångseffekt uppstår under budgetåret 1984/85. Engångseffekten beräknas till 250 milj. kr. Inkomsterna av energiskatt på el beräknas nu till 3 500 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 4 050 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Oljekonsumtionen fortsätter att sjunka fast i snabbare takt än vad som förutsågs i budgetförslaget. Inkomsterna av energiskatt på andra bränslen beräknas därför minska med 190 milj. kr. till 3 948 milj. kr. för budgetåret 1983/84. För budgetåret 1984/85 beräknas inkomsterna minska med 157 milj. kr. till 4 302 milj. kr. Prognosen på inkomsterna av energiskatt på bensin är oförändrad 1 612 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

RRV beräknar inkomsterna på titeln energiskatt till 9 060 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 9 980 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.

Avgiften höjdes den 1 januari 1984. Inkomster motsvarande avgiftshöjningen redovisas på denna inkomstitel. De inkomster som svarar mot avgiftsnivån före höjningen och som flyter in till energiforskningsfonden och oljeprospekteringsfonden skall inte redovisas på denna inkomstitel för budgetåret 1983/84, vilket antogs i beräkningen i budgetförslaget. Dessa inkomster motsvarande 43 kr. per m³ olja redovisas på titeln först för redovisningsperioder efter den 1 juli 1984. Inkomster för 10 uppbörds månader kommer härmed att flyta in under budgetåret 1984/85. Denna förskjutning av tidpunkten för redovisningar av inkomsterna på titeln tillsammans med en lägre oljekonsumtion beräknas minska inkomsterna med 132 milj. kr. för budgetåret 1983/84. För budgetåret 1984/85 blir minskningen 119 milj. kr.

RRV beräknar inkomsterna på titeln särskild avgift för oljeprodukter m. m. till 689 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 1 276 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott

AB Vin- & Spritcentralen har reviderat beräkningen av den inlevererade årsvinsten. Företaget medges inte någon dispens från inbetalning till särskilt investeringskonto vilket har medfört en nedjustering av inleveransen. Den beräknas minska med 29 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och med 40 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

RRV beräknar inkomsterna till 221 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 120 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

1471 Tullmedel

Generaltullstyrelsen har i skrivelse till RRV den 28 februari 1984 anfört följande:

Enligt tillgängligt statistiskt material har andelen varor från länder med tullavveckling ökat, vilket medför att inkomsterna av tullmedel minskar. För budgetåret 1983/84 beräknas inkomsterna nu till 1 665 Mkr (-40 Mkr).

Vidare har generaltullstyrelsen anfört följande för budgetåret 1984/85:

Inkomsterna beräknas till 1 800 Mkr (-70 Mkr). Hänsyn har därvid tagits till att vissa avgifter (bl. a. tullförrättningsavgift), som nu redovisas som tullmedel, fr. o. m. budgetåret 1984/85 redovisas under 2541 avgifter vid tullverket.

RRV ansluter sig till generaltullstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln tullmedel beräknas till 1 665 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 1 800 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2000 Inkomster av statens verksamhet

Under inkomsttypen inkomster av statens verksamhet redovisas bl. a. rörelseöverskott, ränteinkomster, offentligrättsliga avgifter och försäljningsinkomster.

Regeringen har föreskrivit att statens utlåningsränta och statens avkastningsränta skall vara 13 % under budgetåret 1983/84 (SFS 1983:204). Denna räntesats har i beräkningarna även använts för budgetåret 1984/85.

2100 Rörelseöverskott

Överskott från statliga affärsverk och vissa myndigheter redovisas under denna huvudgrupp.

Affärsverken redovisar i skrivelser till RRV sina beräknade inkomster på statsbudgeten. De presenterar sina beräkningar på följande sätt. I en huvudtabell redovisas det förväntade resultatet av rörelsen, bokslutsdispositioner, överskott och inleverans. Uppdelning av intäkter på rörelsegränar och av kostnader på huvudgrupper redovisas i särskilda tabeller. Övriga faktorer av väsentlig betydelse för bedömning av det förväntade resultatet skall anges.

Nedan följer en sammanställning av affärsverkens skrivelser samt RRVs förslag till beräkning av affärsverkens inlevererade överskott för budgetåren 1983/84 och 1984/85.

2111 Postverkets inlevererade överskott

Postverket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 78,9 milj. kr. resp. 55,0 milj. kr. Det innebär en minskning med 15,0 milj. kr. resp. 10,0 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur postverkets skrivelse:

För budgetåren 1983/84 och 1984/85 räknar Postverket nu med att kunna inleverera 75 milj. kr. resp. 55 milj. kr. Detta motsvarar normal förräntning av det disponerade statskapitalet. Postverkets inleveranser framgår av tabell 15.

I beräkningen har vi lagt in effekterna av den beslutade portohöjningen fr. o. m. den 1 april 1984. För att klara förräntningskravet under perioden räknar vi dessutom med att det blir nödvändigt att höja den allmänna portonivån även nästa budgetår. Därutöver erfordras ett uttag ur konsolideringsfonden på sammanlagt ca 100 milj. kr. under tvåårsperioden. Hän-syn har då tagits även till den extra avskrivning på 300 milj. kr. som Regeringen beslutat om för budgetåret 1983/84.

Postvolymen beräknas öka med 2,5 % under vardera budgetåret 1983/84 och 1984/85.

Personalvolymen beräknas öka med 0,5 % under 1983/84 men beräknas kunna hållas på oförändrad nivå under 1984/85. Den genomsnittliga prisökningen på personalkostnaderna beräknas till 6,5 % resp. 5,5 %.

Sakkostnaderna beräknas öka med 15,5 % under 1983/84 och med 10,5 % under 1984/85.

I beräkningen har vi antagit att diskontot ligger kvar på nuvarande nivå på 8,5 % fram till juli 1984 och då går ner till 8 %.

Tabell 16. Postverkets resultaträkning för budgetåren 1982/83 – 1984/85, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Rörelseintäkter ¹	7 845	8 117	8 725	8 817	9 363
Rörelsekostnader ¹	-7 675	-7 797	-8 454	-8 517	-9 093
Driftbidrag, tidningar	54	54	48	48	42
Rörelseresultat före avskrivningar	224	374	319	348	312
Avskrivningar enligt plan	-185	-173	-189	-209	-213
Rörelseresultat efter avskrivningar	39	201	130	139	99
Finansiellt netto	51	75	88	104	110
Resultat före bokslutsdispositioner	90	276	218	243	209
Avskrivningar utöver plan ²	-35	-53	-355	-358	-63
Upplösning av värderingsreserv	-	-2	-	-	-
Skillnad mellan faktisk pensionskostnad och bokförd pensionsutgift	(254)	(200)	(213)	(212)	(228)
Konsolideringsfond, insättning	-	-142	-	-	-91
Konsolideringsfond, uttag	30	-	242	190	-
Nettoresultat motsvarande av statsmakterna begärd avkastning	85	79	105	75	55
Inleverans	87	82	99	79	55
Därav:					
Av föregående års resultat	22	22	19	19	15
Av årets resultat	65	60	80	60	40
Nettoresultatet i procent av i medeltal disponerat statskapital	12,00	12,00	13,00	13,00	13,00

¹ Rörelseintäkter och rörelsekostnader specificeras i tabell 16. Rörelsekostnaderna inkluderar här liksom i Postverkets officiella redovisning utbetalade pensioner. Försäkringsmässig merkostnad för pensioner redovisas som vanligt under särskild rubrik.

² Avskrivningar utöver plan

	1982/83		1983/84		1984/85
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Skillnad mellan kalkylmässigt beräknade avskrivningar och avskrivningar enligt plan	-35	-53	-55	-58	-63
Extra avskrivning enligt regeringsbeslut	-	-	-300	-300	-
Summa	-35	-53	-355	-358	-63

Tabell 17. Postverkets rörelseintäkter och rörelsekostnader milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
<i>Rörelseintäkter</i>					
Försändelseintäkter ¹	5 065	5 150	5 830	5 834	6 259
Uppdrag åt staten	220	227	196	191	208
Räntenetto	1 095	1 104	1 007	1 014	1 000
Ersättning från PKbanken ²	600	667	686	733	762
Postavgifter, betalningsförmedling	320	344	354	368	385
Särskilda affärsområden	280	313	316	334	367
Övriga intäkter	265	312	336	343	382
Summa rörelseintäkter	7 845	8 117	8 725	8 817	9 363
<i>Rörelsekostnader</i>					
Lön och lönetillägg	4 130	4 163	4 403	4 392	4 646
Sociala avgifter m. m.	1 605	1 633	1 809	1 832	1 924
Övriga personalkostnader	155	159	159	168	179
Summa personalkostnader³	5 890	5 955	6 371	6 392	6 749
Sakkostnader ⁴	1 785	1 842	2 083	2 125	2 344
Summa rörelsekostnader	7 675	7 797	8 454	8 517	9 093

¹ Skillnaden mellan driftstat och utfall 1982/83 beror på större försändelsevolym än beräknat.

² Skillnaden mellan driftstat och utfall 1982/83 beror på att ersättningen grundar sig på en ny kostnadsundersökning.

³ Skillnaden mellan driftstat och utfall 1982/83 beror främst på något högre ökning av personalvolymen än beräknat.

⁴ Skillnaden mellan driftstat och utfall 1982/83 beror på högre kostnader för förbrukningsinventarier, förbrukningsmateriel och främmande tjänster än beräknat.

RRV ansluter sig till postverkets beräkning. Inkomsterna på titeln postverkets inlevererade överskott beräknas till 78 874 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 55 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2112 Televerkets inlevererade överskott

Televerket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 284 milj. kr. resp. 245 milj. kr. Det innebär ingen förändring i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur televerkets skrivelse:

För budgetåret 1983/84 bygger beräkningarna på bedömningar som gjorts under januari 1984. För att finansiera en uppkommen överförbrukning av investeringsbudgeten har avskrivningarna räknats upp med 80 milj. kr. Televerket avser att i särskild skrivelse hos regeringen begära motsvarande ramhöjning.

Budgetåret 1984/85 baseras på beräkningar i televerkskoncernens treårsplan för budgetåren 1984/85-1986/87, som avlämnades till regeringen den 31 augusti 1983. I treårsplanen föreslås bl. a. att verket fr. o. m. den 1 juli 1984 bemyndigas ta upp erforderliga lån på den allmänna kreditmarknaden. Vidare föreslår verket att det nuvarande statskapitalet omvandlas till

ett amorteringsfritt lån samt att ett nytt fast statskapital bildas genom att en uppvärdering till nuvärde sker av vissa fastigheter. De föreslagna åtgärderna innebär en kassamässig förstärkning för staten samtidigt som televerket kan klara sitt stora investeringsbehov med en lugnare taxeutveckling än vad som annars skulle bli fallet.

Under perioden t. o. m. 1984/85 har inga taxehöjningar av generell natur planerats (inträdes-, abonnemangs- och samtalsavgifter för telefon). Vissa icke generella taxehöjningar ingår dock i beräkningarna.

Tabell 18. Televerkets driftstat budgetåren 1982/83 – 1984/85, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Rörelseintäkter ¹	10 928	11 452	12 948	13 499	14 896
Rörelsekostnader	-6 720	-7 364	-7 884 ²	-8 708 ²	-9 853
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	4 208	4 088	5 064	4 791	5 043
Avskrivningar enligt plan	-2 054	-2 054	-2 235	-2 114	-2 457
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	2 154	2 034	2 829	2 677	2 586
Finansiella intäkter och kostnader ³	-167	-100	-338	-205	-530
<i>Resultat efter finansiella intäkter och kostnader</i>	1 987	1 934	2 491	2 472	2 056
Extraordinära intäkter och kostnader ⁴	-1	-21	2	2	2
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>	1 986	1 913	2 493	2 474	2 058
Bokslutsdispositioner ⁵	-1 733	-1 655	-2 195	-2 180	-1 830
<i>Årets resultat</i>	253	258	298	294	228
Resultat i procent av i medeltal disponerat statskapital	12%	12%	13%	13%	13%
<i>Inleverans</i>	242	247	287	284	245
Därav:					
Av föregående års resultat	52	52	63	64	74
Av årets resultat	190	195	224	220	171
<i>Avskrivningar på statskapitalet</i>	-	50	50	50	-
Därav:					
Avskrivningar enligt plan	-	-	-	-	-
Avskrivningar utöver plan	-	50	50	50	-

¹ Fördelning av rörelseintäkter på rörelsegrenar

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Ijud (telefon)	9 288	9 534	10 852	11 318	12 457
Text	460	502	659	716	797
Data	395	376	436	464	548
Rundradio	357	345	387	387	423
Övrig radio	277	273	396	396	433
Div. inkomster	151	322	218	218	238
Summa	10 928	11 452	12 948	13 499*	14 896

*1) Uppräkningen jämfört med driftstaten beror i huvudsak på ökade intäkter från utlandet för samtal till Sverige.

² Kostnadsökningen mellan beräkningen i driftstaten för 1983/84 och motsvarande beräkning i oktober 1983 är huvudsakligen hänförlig till redovisningsmässiga förändringar av utgifter från investering till drift samt ökade kostnader till utländska teleföretag för trafik från Sverige till utlandet.

³ Finansiella poster

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Ränteintäkter	4	25	5	5	5
Räntekostnader	-171	-125	-343	-210	-535*
Finansiellt netto	-167	-100	-338	-205	-530

*) Ökade räntekostnader på grund av att tidigare statskapital omvandlas till ett statslån.

⁴ Extra ordinära poster

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Extra ordinära intäkter	42	90	47	47	48
Extra ordinära kostnader	-43	-111	-45	-45	-46
Extra ordinärt netto	-1	-21	2	2	2

⁵ Bokslutsdispositioner

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Avskrivn. utöver plan	1 689	1 780	2 057	2 096	1 150
Extra avskrivn. av statskapital	-	50	50	50	-
Förändring av reserver	44	-175	88	34	680
Summa bokslutsdisp.	1 733	1 655	2 195	2 180	1 830

RRV ansluter sig till televerkets beräkning. Inkomsterna på titeln televerkets inlevererade överskott beräknas till 284 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 245 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2113 Statens järnvägars inlevererade överskott

Statens järnvägar har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 70 milj. kr. resp. 30 milj. kr. Det innebär en ökning med 20 milj. kr. resp. 10 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur statens järnvägars skrivelse:

I SJ:s skrivelse till RRV 83-11-15 (novemberprognosen) angavs vissa förutsättningar för då gjorda beräkningar. Med hänsyn till osäkerheten i de samhällsekonomiska prognoserna valde vi att för 1984/85 redovisa ett övre och ett undre alternativ. För 1984/85 redovisar vi nu enbart ett alternativ, nämligen det som motsvarar det undre alternativet i novemberprognosen och som redovisades i 1984 års budgetproposition.

De förutsättningar som angavs i novemberprognosen gäller i princip fortfarande. För 1983/84 redovisar vi dock nu ett överskott på 100 milj. kr. I novemberprognosen angavs samma belopp som i resultatbudgeten, nämligen 70 milj. kr. Jämfört med novemberprognosen har vi gjort följande justeringar för 1984/85.

- Av staten köpta trafik tjänster (driftersättning) minskas med ytterligare 40 milj. kr. till 1 510 milj. kr. i enlighet med förslaget i budgetpropositionen.
- Rörelseintäkterna (exkl. driftersättning) beräknas minska med 30 milj. kr. (gäller främst godstransporter).
- Rörelsekostnaderna beräknas öka med 25 milj. kr. till 8 245 milj. kr. delvis på grund av det ändrade bussfinansieringssätt som föreslås i budgetpropositionen. Detta får till effekt att tidigare kapitalkostnader med det nya systemet blir rörelsekostnader i form av leasingavgifter.
- Avskrivningar enligt plan minskar med 50 milj. kr. till 450 milj. kr. och avskrivningar utöver plan minskar med 45 milj. kr. till 510 milj. kr. Minskningarna är delvis en följd av det föreslagna nya bussfinansieringssättet.

De olika posterna tar ut varandra varför resultatet för 1984/85 fortfarande anges till 0 (+ 510 milj. kr. före bokslutsdispositioner i form av avskrivningar utöver plan).

Tabell 19. Statens järnvägars resultatbudget för budgetåren 1982/83–1984/85, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Resultat- budget	Utfall	Resultat- budget	Beräk- ning	Beräk- ning
<i>Rörelseintäkter</i>	7 588	7 410	8 661	8 691	9 180
Därav:					
Av staten köpta trafik- tjänster (driftersättning)	863	862	1 463	1 4581	1 510
<i>Rörelsekostnader</i>	-6 742	-6 968	-7 725	-7 725	-8 245
<i>Rörelseresultat före avskriv- ningar</i>	846	442	936	966	935
Avskrivningar enligt plan	-540	-537	-424	-424	-450
Kostnadsavlastning	210	210	-	-	-
<i>Rörelseresultat efter avskriv- ningar</i>	516	115	512	542	485
Finansiella intäkter och kost- nader	15	-33	10	10	11
<i>Resultat efter finansiella in- täkter och kostnader</i>	531	82	522	552	496
Extraordinära intäkter och kostnader	20	29	14	14	14
<i>Resultat före bokslutsdispo- sitioner</i>	551	111	536	566	510
Bokslutsdispositioner	-661	-554	-466	-466	-510
<i>Årets resultat</i>	-110	-443	70	100	0
Resultat i procent av i medel- tal disponerat statskapital	.	.	2,4	3,4	.
Statskapital	3 318	3 318	2 967	2 967	3 970
<i>Inleverans</i>	-	-	-	70	30
Därav:					
Av föregående års resultat	-	-	-	-	30
Av årets resultat	-	-	-	70	-
<i>Avskrivningar på statskapi- talet</i>	1 201	1 091	890	890	960
Därav:					
Avskrivningar enligt plan	540	537	424	424	450
Avskrivningar utöver plan	661	554	466	466	510

RRV ansluter sig till statens järnvägars beräkning. Inkomsterna på titeln statens järnvägars inlevererade överskott beräknas till 70 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 30 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott

Luftfartsverket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 96,9 milj. kr. resp. 112,4 milj. kr. Det innebär en ökning med 3,0 milj. kr. resp. 22,0 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur luftfartsverkets skrivelse:

Intäkterna för 1983/84 beräknas enligt nuvarande bedömningar komma att uppgå till 928,5 milj. kr. vilket är 21,4 milj. kr. mindre än enligt ursprunglig budget. Skillnaden beror på att luftfartsverket inte kunde höja sina taxor i planerad omfattning från 1983-11-01. Istället för planerad

taxehöjning på 14,5% beslutade regeringen att begränsa taxehöjningarna till genomsnittligt 6% samt att verket skall betala en ersättning till LIN på sammanlagt 9,9 milj. kr. som ersättning för högre avgiftsklass på Arlanda.

Kostnaderna för 1983/84 beräknas uppgå till 829,9 milj. kr. vilket är 12,6 milj. kr. mer än enligt driftstatskrivelse. Orsaken är främst att avskrivningarna nu beräknas högre.

Överskottet, för inleverans till staten, uppgår därmed till 98,6 milj. kr. Full förräntning, beräknat efter en räntefot på 13%, skulle kräva 188 milj. kr. Förräntningen av statskapitalet uppgår därmed till ca 52% av full förräntning.

Intäkterna för 1984/85 har beräknats till 1 020 milj. kr. Beräkningen förutsätter en genomsnittlig volymökning av antalet landningar och antalet passagerare med 4% jämfört med 1983/84. Vidare förutsätts att trafikavgifterna kan höjas med 7% från 1984-11-01 (alternativt 4% 1984-11-01 och ytterligare 4% 1985-04-01) samt att indexberoende intäkter kan prishöjas med 4%.

Kostnaderna för 1984/85 har bedömts till 903 milj. kr. Som förutsättning har antagits att den genomsnittliga prisökningen kan begränsas till 4% samt att lönenivån höjs med ca 6% jämfört med nuvarande lönenivå. Vid beräkningen av ränteersättningar till kommunerna har förutsatts att en återbetalning av tidigare skulder kan inledas detta år.

Enligt nuvarande beräkning kommer det statliga överskottet att uppgå till 117 milj. kr. eller 56% av full förräntning.

Tabell 20. Luftfartsverkets driftbudget för budgetåren 1982/83 – 1984/85, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Drift-budget	Utfall	Drift-budget	Beräk-ning	Beräk-ning
Rörelseintäkter	850,1	828,6	949,9	928,5	1 020,0
Rörelsekostnader	-653,3	-637,3	-721,1	-721,7	-780,8
Rörelseresultat före avskrivningar	214,8	191,3	228,8	206,8	239,2
Avskrivningar	-87,0	-92,2	-96,0	-108,0	-122,0
Rörelseresultat	127,8	99,1	132,8	98,9	117,2
Kommunala skatter	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Årets överskott	127,7	98,9	132,6	98,6	117,0
Överskott i procent av i medeltal disponerat statskapital	9,9	7,5	9,2	6,8	7,3
Inleverans	110,5	93,9	122,4	96,9	112,4
Därav:					
Av föregående års överskott	17,9	17,9	22,9	22,9	24,6
Av årets överskott	92,6	76,0 ¹	99,5 ²	74,0 ²	87,8

¹ Enligt regeringsbeslut har 15 milj. kr. av överskottet utbetalats till LIN som bidrag till finansieringen av bolagets matartrafik.

² Enligt regeringsbeslut betalas 13 milj. kr. av överskottet ut till LIN som bidrag till finansieringen av bolagets matartrafik.

Tabell 21. Luftfartsverkets intäkter, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Drift-budget	Utfall	Drift-budget	Beräkning	Beräkning
<i>Trafikintäkter</i>					
Landningsavgifter	154,0	154,5	194,6	191,1	202,3
Passageraravgifter	144,0	135,0	162,6	148,9	157,8
Terminaltjänstavgifter	54,1	47,3	52,9	47,1	49,9
Hangar och parkering	4,4	3,7	6,5	5,8	6,1
Undervägsavgifter	149,2	155,7	184,1	182,4	193,1
Summa trafikintäkter	505,7	496,2	600,7	575,3	609,2
<i>Övriga intäkter</i>					
Ersättning för flygtrafiktjänst m. m.	84,8	87,1	86,4	86,4	89,9
Luftfartsinspektionens avgifter	13,7	15,7	18,7	18,9	19,8
Finansiella och extraordinära intäkter	2,9	15,2	4,4	4,4	4,8
Effekt av planerade taxehöjningar	—	—	—	—	25,03 ³
Intäkter totalt	850,1	828,6	949,9¹	928,5²	1 020,0

¹ Inkl. taxehöjning på genomsnittligt 14,5% från 1983-11-01.

² Inkl. taxehöjning på genomsnittligt 6% från 1983-11-01.

³ Motsvarar taxehöjning på genomsnittligt 7% från 1984-11-01.

Tabell 22. Luftfartsverkets kostnader, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Drift-budget	Utfall	Drift-budget	Beräkning	Beräkning
<i>Personalkostnader</i>					
Löner	262,2	264,2	287,4	282,3	294,3
Sociala kostnader	86,1	84,3	97,2	95,4	100,1
Div. personalkostnader	28,1	28,8	30,3	30,2	31,7
Avgår: Ersättning från försäkringskassan	-8,3	-9,0	-9,1	-9,1	-9,6
Summa personalkostnader	368,1	368,3	405,8	398,8	416,5
<i>Sakkostnader</i>					
Materialkostnader	63,3	58,4	73,4	73,4	76,3
Tjänster åt utomstående	63,4	71,0	70,3	70,6	73,1
Adm. kostnader	5,4	7,8	10,1	16,9	10,5
Ersättning till andra myndigheter m. m.	80,8	81,4	86,2	86,7	89,1
Summa sakkostnader	212,9	218,6	240,0	247,6	249,0
Kommunala räntor	51,6 ¹	46,3 ¹	68,0	68,0	101,0
Avskrivningar	87,0	92,2	96,0	108,0	122,0
Finansiella och extraordinära kostnader	2,8	4,3	7,5	7,5	14,5
Kostnader totalt	722,4	729,7	817,3	829,9	903,0

¹ Reducerad till faktisk måluppfyllelse.

RRV ansluter sig till luftfartsverkets beräkning. Inkomsterna på titeln luftfartsverkets inlevererade överskott beräknas till 96 900 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 112 400 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott

Förenade fabriksverken har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 67,4 milj. kr. resp. 65,3 milj. kr. Det innebär en ökning med 12,8 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och en minskning med 1,5 milj. kr. för budgetåret 1984/85 i förhållande till budgetpropositionen. Av inleveransen under budgetåret 1983/84 hänför sig 12,1 milj. kr. till resultatet för år 1982. Återstoden 55,3 milj. kr. hänför sig till resultatet för år 1983. Inleveransen under budgetåret 1984/85 är resultatet för år 1984.

Utdrag ur förenade fabriksverkens skrivelse:

Utfallet för 1983 har beräknats med utgångspunkt från vårt preliminära årsbokslut.

Beräkningen för 1984 bygger på vår budget och 1985 på vår operativa långsiktsplan.

Beträffande budgeten 1984 har inte någon ny prognos gjorts. Detta görs i första kvartalsbokslutet under april.

Inleveranskravet 1984 har enligt fastställd driftstat reducerats med 2,7 milj. kr. avseende startkostnader för civil tillverkning vid Gevärsfaktoriet. Genom upplösning av reserver beräknas inleveranskravet kunna täckas, medel saknas däremot för täckning av överavskrivningarna.

Tabell 23. Förenade fabriksverkens driftstat för åren 1983–1985, milj. kr.

	1983		1984		1985*
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Rörelseintäkter	1917,7	1873,2	1870,4	1870,4	2 153,9
Rörelsekostnader	-1754,2	-1756,1	-1764,3	-1763,7	-1993,7
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	163,5	117,1	106,1	106,7	160,2
Avskrivningar enligt plan	-47,7	-50,6	-53,2	-53,2	-56,4
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	115,8	66,5	52,9	53,5	103,8
Finansiella intäkter och kostnader	-12,0	6,9	5,5	5,5	5,4
<i>Resultat efter finansiella intäkter och kostnader</i>	103,8	73,4	58,4	59,0	109,2
Extraordinära intäkter och kostnader	-8,5	14,3	-8,5	-8,5	-8,5
<i>Resultat före bokslutsdispositioner och skatt</i>	95,3	87,7	49,9	50,5	100,7
Bokslutsdispositioner	-36,1	-30,8	16,4	16,4	-30,1
<i>Resultat före skatt</i>	59,2	56,9	66,3	66,9	70,6
Skatt	-1,0	-1,6	-1,0	-1,6	-1,6
<i>Årets resultat</i>	58,2	55,3	65,3	65,3	69,0
Resultat i procent av i medeltal disponerat statskapital	12-13	12-13	13	13	13
<i>Inleverans</i>	61,2	53,1	63,3	63,3	68,1
Därav: Av föregående års resultat	13,5	12,1	14,3	14,3	16,3
Av årets resultat	47,7	41,0	49,0	49,0	51,8
Avskrivningar på statskapitalet	60,2	63,0	48,2	48,2	78,0
Därav:					
Avskrivningar enligt plan	43,1	46,0	48,2	48,2	51,4
Avskrivningar utöver plan	17,1	17,0	(22,9)	(22,9)	26,6

*) Beräkningarna gjorda i 1984 års penningvärde

Tabell 24. Förenade fabriksverkens rörelseintäkter per rörelsegren, milj. kr.

Sektor	1983		1984		1985
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Försvarsmateriel	763,8	832,2	862,4	862,4	1 045,8
Underhåll	1 147,9	1 034,8	1 001,5	1 001,5	1 101,1
Övrigt	6,0	6,2	6,5	6,5	7,0
Summa FFV	1 917,7	1 873,2	1 870,4	1 870,4	2 153,9

RRV ansluter sig till förenade fabriksverkens beräkning. Inkomsterna på titeln förenade fabriksverkens inlevererade överskott beräknas till 67 396 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 65 300 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott

Statens vattenfallsverk har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 2 227,7 milj. kr. resp. 2 397,0 milj. kr. Det innebär ingen förändring för budgetåret 1983/84 och en ökning med 1 milj. kr. för budgetåret 1984/85 i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur statens vattenfallsverks skrivelse:

Kraftverksrörelsen

Budgetåret 1983/84

Vattenfalls beräkningar i driftstaten för 1983/84 grundades på vissa antaganden beträffande prisnivån, belastnings- och kraftbalansutvecklingen m. m. Dessa förutsättningar har till vissa delar förändrats.

Under hösten 1983 togs beslut om att införa nya högspänningstariffer fr. o. m. 1984-01-01. De nya elpriserna innebär en mindre prisökningstakt än om nuvarande tariffer prolongerats samt en viss realprissänkning. Kontraktstiden är satt till fem år. I den reviderade inkomstberäkningen har dessa nya elpriser använts.

Den fasta kraftförsäljningen beräknas öka med 1,3 TWh jämfört med driftstaten. Ökningen beror dels på Vattenfalls övertagande av BGKs (AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning) distributionsrörelse fr. o. m. 1983-07-01, dels på ökad leverans av saxningskraft från Ringhals 4 till Sydkraft.

Vattenfalls *nettoförbrukning* (egen kraftproduktion plus inköpt kraft minus försäld tillfällig kraft) ökar som en följd av den högre belastningen.

Vattenkraftproduktionen beräknas bli 2,5 TWh högre än i driftstaten p.g.a. den goda vattensituationen. Detta medför att kärnkraftproduktionen nedregleras. Den beräknas minska med 1,4 TWh. Det tillfälliga kraftutbytet beräknas öka och uppvisa en nettoförsäljning (försäljning minus inköp) med 4,1 TWh.

Totalt beräknas rörelseintäkterna öka med 484 milj. kr. jämfört med fastställd driftstat. Intäkterna från fast engrosförsäljning beräknas öka med 363 milj. kr. varav 80 milj. kr. beror på övertagandet av BGK och 74 milj. kr. på ökningen av saxningskraften. Detaljförsäljningen väntas minska med 8 milj. kr. Den tillfälliga kraftförsäljningen väntas öka med 129 milj. kr.

Kostnaderna för egen produktion beräknas öka med 63 milj. kr. Ökningen sammanhänger med den ökade vattenkraftproduktionen som beräknas medföra ytterligare vattenkraftskatt med 60 milj. kr. Totalt uppgår därmed skatt på egen vattenkraft till 475 milj. kr. Den från och med 1 januari 1984 införda skatten på kärnkraftproduktion samt den höjda avgiften till NAK (Kärnbränslenämnden) väntas medföra ökade kostnader med 23 milj. kr. Jämfört med driftstaten motverkas detta av minskade kostnader med 28 milj. kr. beroende på den lägre kärnkraftproduktionen. För annan värmekraft väntas kostnaderna bli 8 milj. kr. högre än i driftstaten.

Kostnaderna för främmande produktion (inköp av fast och tillfällig kraft) beräknas öka med 584 milj. kr. Kostnaderna för inköp av vattenkraft från delägda bolag väntas öka med 27 milj. kr. Inköpskostnaderna från Fors-

marks Kraftgrupp AB (FKA) beräknas öka med 489 milj. kr. beroende på ökad avsättning till lagerreserv, kursförluster på bolagets utländska lån, extra avskrivningar på anläggningar samt att organisationskostnaden för block 3 kostnadsförs direkt i stället för att fördelas över flera år. För inköp av annan värmekraft väntas kostnaderna bli 5 milj. kr. lägre än i driftstaten. De tillfälliga kraftinköpen beräknas öka med 73 milj. kr. beroende på väsentligt större volym.

Totalt beräknas rörelsens kostnader öka med 639 milj. kr. Detta innebär ett rörelseresultat före avskrivningar på 3 718 milj. kr., en försämring med 155 milj. kr. jämfört med den fastställda driftstaten.

De kalkylmässiga avskrivningarna (avskrivningar beräknade på nuanskaffningskostnader) beräknas bli 80 milj. kr. lägre än i driftstaten och uppgå till 1 813 milj. kr. Avskrivning enligt plan, d. v. s. på historisk anskaffningskostnad beräknas bli 760 milj. kr.

Finansiella intäkter väntas bli 32 milj. kr. lägre än i driftstaten främst beroende på minskade ränteintäkter från FKA. Finansiella kostnader beräknas minska med 17 milj. kr., dels beroende på att den rörliga krediten hos riksgäldskontoret ej bedöms behöva utnyttjas, dels på lägre räntekostnader till NAK beroende på senarelagda återlån. Extraordinära intäkter beräknas öka med 62 milj. kr., huvudsakligen beroende på erhållna investeringsavdrag.

Resultat före ränta på statskapitalet uppgår till 1 965 milj. kr.

Räntan på statskapitalet har beräknats till 1 965 milj. kr., vilket överensstämmer med driftstatens och motsvarar fastställt förräntningskrav på 13%.

Budgetåret 1984/85

Beräkningarna bygger på en inom verket upprättad intern budget som utgår ifrån normalårstillrinning till de vattenkraftproducerande älvarna, bedömd tillgänglighet för kärnkraften samt en belastningsökning med ca 8%. Intäktsberäkningarna baseras på de nya tariffer som infördes 1984-01-01. Beräkningarna har skett i prisnivå K=145, vilket är bedömd prisnivå för 1984/85.

Utgående från dessa förutsättningar utvisar beräkningarna att bedömt förräntningskrav på 2 148 milj. kr. eller 13% på disponerat statskapital kommer att uppnås.

Kanalrörelsen

Budgetåret 1983/84

Kanalrörelsen beräknades i driftstaten för innevarande budgetår ge en ränta på disponerat statskapital om 2,2 milj. kr. I de nya beräkningarna har trafikintäkterna ökat något p.g.a. ökade lotsintäkter medan kostnaderna förblivit oförändrade. Räntan på disponerat statskapital beräknas som en följd av ökad investeringsverksamhet bli 2,6 milj. kr.

Beräknat resultat och beräknad inleverans

Nedan angiven inleverans för budgetåret 1983/84 överstiger den redovisade räntan med 260 milj. kr. eftersom inleveransen avser ränta på totalt disponerat statskapital, dvs. även ränta på kapital bundet i anläggningar under uppförande. Denna ränta finansieras genom anslag. Förutom skillnaden beroende på räntan under byggnadstid föreligger en viss förskjutning av inbetalningarna av räntan i förhållande till årets bokförda räntekostnad. För budgetåret 1984/85 beräknas inleveransen överstiga årets räntekostnad med 246 milj. kr.

	Beräknad ränta	Beräknad inleverans
1983/84	1 968	2 228
1984/85	2 151	2 397

Det bör framhållas att den allmänna ekonomiska utvecklingen, valutakursutvecklingen, kärnkraftblockens drifttillgänglighet, vattentillrinning och belastningsutveckling är faktorer som starkt påverkar det ekonomiska resultatet och gör beräkningarna osäkra.

Tabell 25. Statens vattenfallsverks driftstat för budgetåren 1982/83 – 1984/85, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
Kraftverksrörelsen					
Rörelsens intäkter	9 489	9 753	10 847	11 331	12 088
Rörelsens kostnader	-5 993	-6 739	-6 974	-7 613	-7 927
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	3 496	3 014	3 873	3 718	4 161
Avskrivningar enligt plan	-723	-737	-850	-760	-800
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	2 773	2 277	3 023	2 958	3 361
Finansiella intäkter	464	559	445	413	480
Finansiella kostnader	-107	-121	-154	-137	-123
Extraordinära intäkter	151	254	139	201	25
Extraordinära kostnader	-	-86	-30	-25	-
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>	3 281	2 883	3 423	3 410	3 743
Bokslutsdispositioner	-1 353	-1 042	-1 283	-1 270	-1 395
<i>Resultat före skatt</i>	1 928	1 841	2 140	2 140	2 348
Kommunalskatt	-250	-98	-175	-175	-200
<i>Resultat före ränta på statskapitalet</i>	1 678	1 743	1 965	1 965	2 148
Ränta på statskapital	-1 678	-1 677	-1 965	-1 965	-2 148
<i>Årets resultat</i>	0	66	0	0	0
Ränta på disponerat statskapital i procent av i medeltal disponerat kapital	12	12	13	13	13
Kraftverks- och kanalrörelsen					
<i>Inleverans</i>					
Därav:					
Från föregående år	450	451	482	482	502
Av årets ränta på disp. statskapital för anl. i drift	1 192	1 197	1 466	1 466	1 620
Av årets ränta på disp. statskapital för anl. under uppf.	260	252	280	280	275
<i>Egna avskrivningsmedel</i>	2 341 ¹	2 101 ¹	1 893	1 813	1 956
Därav:					
Avskrivningar enligt plan ³	723	7 372 ²	850	760	801
Avskrivningar utöver plan ³	1 182	942	1 043	1 053	1 155

¹ Här ingår extra avskrivning med 436 milj. kr. motsvarande tidigare erhållen ersättning för kärnkraftsförseningen, som enligt regeringsbeslut 1982-01-21 skall inbetalas till statsverket med samtidig nedskrivning av statskapitalet. Beloppet redovisas inte över resultaträkningen.

² Varav 14 milj. kr. ej inbetalas till statsverket.

³ Enligt resultaträkningen.

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 61
Tabell 26. Driftstat för kraftverksrörelsen, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
<i>Rörelsens intäkter</i>					
Elförsäljning m. m.					
Fast kraftförsäljning					
Engrosförsäljning	6 036	6 189	6 722	7 086	—
Detaljförsäljning	851	948	1 032	1 023	—
Tillfällig kraft	531	558	636	765	—
Transitering	410	439	461	461	—
Engångsavgifter	32	27	25	25	—
Värmeförsäljning	12	17	22	22	—
Summa elförsäljning m. m.	7 872	8 178	8 898	9 382	10 311
Arbeten åt utomstående	1 566	1 484	1 874	1 874	1 705
Övriga rörelseintäkter	51	91	75	75	72
Summa rörelsens intäkter	9 489	9 753	10 847	11 331	12 088
<i>Rörelsens kostnader</i>					
Produktions- och distributionskostnader					
Egen produktion					
Vattenkraft	—329	—552	—756	—817	—
Kärnkraft	—1 030	—1 050	—1 357	—1 352	—
(varav bränsle)	(—216)	(—188)	(—338)	(—310)	—
Annan värmekraft	—248	—236	—173	—180	—
(varav bränsle)	(—110)	(—109)	(—40)	(—48)	—
Övriga produktionsanläggningar	—	—	—1	—1	—
Summa	—1 607	—1 838	—2 287	—2 350	—
Främmande produktion					
Fast kraft	—1 639	—1 923	—1 654	—2 165	—
Tillfällig kraft	—293	—474	—142	—215	—
Summa	—1 932	—2 397	—1 796	—2 380	—
Distribution	—453	—473	—499	—499	—
Fastighetsskötsel	—34	—40	—40	—40	—
Summa produktions- och distributionskostnader	—4 026	—4 748	—4 622	—5 269	—5 755
Arbeten åt utomstående	—1 566	—1 484	—1 874	—1 874	—1 705
Förstudier, administrations-, utvecklings- och försäljningskostnader					
Administrations- och försäljningskostnad	—193	—190	—207	—207	—
Förstudier	—84	—60	—72	—72	—
Forskning, utveckling, demonstration (FUD)	—159	—115	—197	—189	—
Kris- och beredskapskostnader	—15	—14	—17	—17	—
Övriga kostnader	+50	—128	+15	+15	—
Summa	—401	—507	—478	—470	—467
Summa rörelsens kostnader	—5 993	—6 739	—6 974	—7 613	—7 927

	1982/83		1983/84		1984/85
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning	Beräkning
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	3 496	3 014	3 873	3 718	4 161
Avskrivningar enligt plan	-723	-737	-850	-760	-800
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	2 773	2 277	3 023	2 958	3 361
Finansiella intäkter					
Utdelning på aktier i dotterbolag	12	12	12	12	-
Utdelning på aktier och andelar i andra företag	2	1	2	2	-
Räntor från dotterbolag	368	370	396	366	-
Övriga finansiella intäkter	82	175	35	33	-
Kursvinster	-	1	-	-	-
Summa	464	559	445	413	480
Finansiella kostnader					
Ränta på rörlig kredit	-	-	-5	-	-
Övriga räntekostnader	-107	-121	-149	-137	-
Summa	-107	-121	-154	-137	-123
Extraordinära intäkter					
Realisationsvinster	-	10	-	2	-
Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer	151	158	107	107	-
Investeringsavdrag	-	78	30	90	-
Bidrag från staten för bortskrivning av projekteringskostnader för Tjäko-varats kraftstation	-	5	-	-	-
Övrigt	-	3	2	2	-
Summa	151	254	139	201	25
Extraordinära kostnader					
Nedskrivning motsvarande investeringsavdrag	-	-	-30	-	-
Lämnade rabatter till FKA avseende urananskaffning	-	-79	-	-23	-
Bortskrivning av nedlagda projekteringskostnader för Tjäko-varats kraftstation	-	-5	-	-	-
Övrigt	-	-2	-	-2	-
Summa	-	-86	-30	-25	-
<i>Resultat före bokslutsdispositioner och skatt</i>	3 281	2 883	3 423	3 410	3 743
Bokslutsdispositioner					
Skillnad mellan pensionskostnad och pensionsutbetalning	22	14	10	10	10
Avskrivningar utöver plan ¹	-1 182	-942	-1 043	-1 053	-1 155
Avsättning till lagerreserv	-193	-193	-250	-250	-250
Upplösning av lagerreserv	-	79	-	23	-
Summa	-1 353	-1 042	-1 283	-1 270	-1 395

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 63

	1982/83		1983/84		1984/85
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
<i>Resultat före skatt</i>	1 928	1 841	2 140	2 140	2 348
Kommunalskatt	-250	-98	-175	-175	-200
<i>Resultat före ränta på statskapitalet</i>	1 678	1 743	1 965	1 965	2 148
Ränta på statskapitalet	-1 678	-1 677	-1 965	-1 965	-2 148
<i>Årets resultat</i>	0	66	0	0	0

Förräntningspliktigt statskapital vid årets slut

	1982/83	1983/84	1984/85
	16 400	16 564	18 020

¹ Inkl. engångsavskrivningar motsvarande intäktsbokförda engångsavgifter med

	1982/83	1983/84	1984/85
	32	27	25

Tabell 27. Driftstat för kanalrörelsen, milj. kr.

	1982/83		1983/84		1984/85
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
<i>Rörelsens intäkter</i>					
Ersättning för viss kanaltrafik	28,9	28,9	37,2	37,2	38,6
Övriga trafikintäkter	6,9	6,5	7,0	7,4	7,7
Arbeten åt utomstående	-	-	0,2	0,2	0,2
Övriga rörelseintäkter	1,2	1,9	1,4	1,4	1,6
Summa rörelsens intäkter	37,0	37,3	45,8	46,2	48,1
<i>Rörelsens kostnader</i>					
Drift och underhåll	-30,5	-29,8	-36,2	-36,2	-37,2
Arbeten åt utomstående	-	-	-0,2	-0,2	-0,2
Administrativa kostnader	-5,0	-6,0	-6,8	-6,8	-7,4
Summa rörelsens kostnader	-35,5	-35,8	-43,2	-43,2	-44,8
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>					
Avskrivningar	1,5	1,5	2,6	3,0	3,3
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	-0,2	-0,1	-0,4	-0,4	-0,5
Extraordinära intäkter	1,3	1,4	2,2	2,6	2,8
Kommunalskatt	-	0,1	-	-	-
Resultat före ränta på statskapitalet	1,3	1,5	2,2	2,6	2,8
Ränta på statskapitalet	-1,3	-1,5	-2,2	-2,6	-2,8
<i>Årets resultat</i>	0	0	0	0	0

RRV ansluter sig till statens vattenfallsverks beräkning. Inkomsterna på titeln statens vattenfallsverks inlevererade överskott beräknas till 2 227 716 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 2 397 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2117 Domänverkets inlevererade överskott

Domänverket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 76,0 milj. kr. resp. 73,0 milj. kr. Det innebär ingen förändring för budgetåret 1983/84 och en ökning med 15 milj. kr. för budgetåret 1984/85 i förhållande till budgetpropositionen. Inleveransen under budgetåret 1983/84 utgörs av 30% av årsvinsten för år 1983 (46 milj. kr.) och den fasta delen (30 milj. kr.) för år 1984. Under budgetåret 1984/85 består inleveransen av 30% av årsvinsten för år 1984 (43 milj. kr.) och den fasta delen (30 milj. kr.) för år 1985.

Utdrag ur domänverkets skrivelse:

I tabell 29 har beräkningen för 1984 ändrats till följd av i december gjorda bedömningar utifrån höstens budgetarbete. Resultatet efter skatt beräknas nu till 143 milj. kr. Till följd härav har inleveransen för 1984/85 justerats.

Tabell 28. Domänverkets investeringar, milj. kr.

	1983	1984	1985
Aktier	10	15	—
Maskiner och inventarier	99	123	110
Mark, byggnader och markanläggningar	119	139	133
Summa	228	277	243

För 1983 och 1984 bedöms investeringarna uppgå till 228 milj. kr. resp. 277 milj. kr. jämfört med 259 milj. kr. resp. 273 milj. kr. i tidigare beräkningar.

Tabell 29. Domänverkets driftstat för åren 1982–1985, milj. kr.

	1982		1983		1984	1985
	Beräkn. okt. 82	Utfall	Beräkn. dec. 82	Beräkn. okt. 83	Beräkn.	Beräkn.
Rörelseintäkter	1 785	1 835	1 802	1 889	1 946	2 035
Rörelsekostnader	-1 506	-1 526	-1 550	-1 569	-1 618	-1 768
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	279	309	252	320	328	267
Räkenskapsenliga avskrivningar	-125	-122	-134	-133	-150	-162
Rörelseresultat	154	187	118	187	178	105
Finansiellt netto	9	10	-6	1	-4	-2
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>	163	197	112	188	174	103
Bokslutsdispositioner	-5	-32	-10	-2	3	-9
Kommunala skatter	-34	-32	-34	-34	-34	-34
<i>Årets överskott</i>	124	133	68	152	143	60
<i>Inleverans</i>	84	84	87	89	76	73
Överskott i procent av i medeltal disponerat statskapital	11,5	12,4	6,0	13,4	11,6	4,8

RRV ansluter sig till domänverkets beräkning. Inkomsterna på titeln domänverkets inlevererade överskott beräknas till 76 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 73 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2141 Myntverkets inlevererade överskott

Inkomsterna på titeln härrör från myntningsverksamheten. Inkomsterna utgörs av nominella värdet av präglade mynt med avdrag av kostnaden för inköpta metaller och halvfabrikat. Färdiga mynt levereras allt efter behovet till riksbanken som sätter in motsvarande belopp på statsverkets checkräkning i riksbanken för myntverkets räkning. I viss utsträckning sker försäljning direkt till samlare m. fl. I budgetpropositionen beräknades inkomsterna på titeln till 128 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 122 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

I skrivelse till RRV den 15 februari 1984 beräknar myntverket inkomsterna till 153 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 40 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Jämfört med beräkningen i budgetpropositionen innebär detta att inkomsterna för budgetåret 1983/84 räknas upp med 35 milj. kr. och att inkomsterna för budgetåret 1984/85 räknas ned med 82 milj. kr.

Uppräkningen för budgetåret 1983/84 beror dels på ökad efterfrågan på 5-kronorsmynt dels på att ett 100-kronors jubileumsmünt kommer att präglas under våren 1984 med anledning av riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen. Nedräkningen för budgetåret 1984/85 är en följd av regeringens förslag (prop. 1983/84: 130) att slopa mynten i valörerna 5 öre och 25 öre. Åtgärderna avses genomföras den 1 januari 1985, vilket medför att myntverket måste lösa in 5-öres och 25-öres mynt för ca 78 milj. kr. budgetåret 1984/85.

RRV ansluter sig till myntverkets beräkning. Inkomsterna på titeln myntverkets inlevererade överskott beräknas till 153 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 40 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2151 Tipsmedel

AB Tipstjänst anordnar tips och lotto. Tipsinsatsen utgör 60 öre per rad. I lotto utgör insatsen 1 krona per spelfält. Hälften av insatserna skall fördelas bland vinnarna. För att bestrida sina kostnader får AB Tipstjänst ta i anspråk del av insatserna. På inkomstiteln redovisas överskottet av AB Tipstjänsts verksamhet. I skrivelse till RRV den 9 mars 1984 beräknar AB Tipstjänst inkomsterna på titeln tipsmedel till 1 024,9 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 1 036,9 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Jämfört med budgetpropositionen är det en minskning av inkomsterna med 90,4 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Minskningen beror på att AB Tipstjänst för tiden fr. o. m. år 1985 räknat ned den årliga genomsnittliga omsättningsökningen från 7 % i budgetpropositionen till 5 %.

RRV ansluter sig till AB Tipstjänsts beräkning. Inkomsterna på titeln tipsmedel beräknas till 1 024 882 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 1 036 900 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2152 Lotterimedel

Svenska Penninglotteriet AB skall i mån av tillgång i lotteriet inom en månad efter den dag då dragning förrättats till kammarkollegiet betala in ett belopp som motsvarar försäljningssumman för sålda lotter efter avdrag av dels den totala vinstsumman inkl. vinstskatt, dels det belopp bolaget har tagit i anspråk för att bestrida sina kostnader. Svenska Penninglotteriet AB har i skrivelse till RRV den 23 februari 1984 beräknat inleveransen för budgetåret 1983/84 till 415,5 milj. kr. och för budgetåret 1984/85 till 436,2 milj. kr. Det innebär en ökning med 16,4 milj. kr. och 21,2 milj. kr. för resp. budgetår i förhållande till budgetpropositionen. Uppräkningen beror på ökad försäljning.

RRV ansluter sig till Svenska Penninglotteriet ABs beräkning. Inkomsterna på titeln lotterimedel beräknas till 415 457 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 436 230 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning

Under denna rubrik redovisas de överskott som statens civila fastighetsförvaltning ger upphov till.

2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning

Överskottet av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning inlevereras med ett års eftersläpning. I budgetpropositionen beräknades inleveranserna på titeln till 412,5 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och till 320,2 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

I skrivelse till RRV den 28 februari 1984 lämnar byggnadsstyrelsen följande beräkningar. Verksamhetens överskott för budgetåret 1982/83 beräknas till 407,5 milj. kr. Detta belopp inlevereras budgetåret 1983/84. Verksamhetens överskott budgetåret 1983/84 beräknas till 295,2 milj. kr. Detta belopp inlevereras budgetåret 1984/85. Vad avser inleveransen budgetåret 1984/85 är det en nedräkning med 25,0 milj. kr. jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. Detta beror på att räntan på investeringslån ökar med 25,0 milj. kr. vilket påverkar resultatet negativt med motsvarande belopp.

RRV ansluter sig till byggnadsstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning beräknas till 407 451 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 295 225 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2300 Ränteinkomster

2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande

Inkomsterna redovisas av bostadsstyrelsen. Den utgående balansen på lånefordringar för lån till bostadsbyggande var ca 64 miljarder kr. per den 30 juni år 1983. Räntan för statliga bostadslån är 11,75 % för kalenderåret 1984 (SFS 1983: 975). Bostadsstyrelsen beräknar inkomsterna på titeln till ca 8,1 miljarder kr. för såväl budgetåret 1983/84 som budgetåret 1984/85. RRV ansluter sig till bostadsstyrelsens beräkning.

RRV beräknar inkomsterna på titeln ränteinkomster på lån för bostadsbyggande till 8 098 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 8 100 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2500 Offentligrättsliga avgifter

2517 Trafiksäkerhetsavgift

Efter samråd med trafiksäkerhetsverket föreslår RRV att denna inkomstitel benämns trafiksäkerhetsavgift och ej registerhållningsavgift vilket föreslogs i prop. 1983/84: 100. Trafiksäkerhetsavgiften tas ut i samband med registerhållningsavgiften. Registerhållningsavgiften tillförs anslaget VI C 3 Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortsregister m. m.

RRV föreslår att denna inkomstitel benämns trafiksäkerhetsavgift. Trafiksäkerhetsverket beräknar inkomsterna till 43 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2526 Avgifter vid köttbesiktning

Kostnaderna för köttbesiktningens verksamheten vid livsmedelsverket motsvaras av avgiftsintäkter. Dessa avgifter redovisas f.n. under inkomstiteln 2526 avgifter vid köttbesiktning. Fr.o.m. budgetåret 1984/85 (prop. 1983/84: 100) skall dessa avgifter tillföras anslaget XI F2 täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier. Detta anslag görs samtidigt om till ett s.k. 1 000-kronorsanslag.

RRV föreslår att inkomstiteln 2526 avgifter vid köttbesiktning upphör fr. o. m. budgetåret 1984/85.

2541 Avgifter vid tullverket

Som en följd av nya och ökade avgiftsuttag föreslås i finansplanen 1984 att vissa avgifter vid tullverket skall inlevereras på en speciell titel på statsbudgeten.

RRV föreslår att inkomstiteln 2541 avgifter vid tullverket införs fr. o. m. budgetåret 1984/85. Tullverket beräknar inkomsterna på titeln till 16 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen

För den tandvård som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen vid vissa högskoleenheter uttas patientavgifter m. m. I prop. 1983/84:100 föreslås att dessa inkomster skall tillföras statsbudgetens inkomster.

RRV föreslår att inkomstiteln 2542 patientavgifter vid tandläkarutbildningen införs fr. o. m. budgetåret 1984/85. Inkomsterna beräknas uppgå till 28 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

4200 Återbetalning av bostadslån m. m.**4212 Återbetalning av lån till bostadsbyggande**

Amorteringarna av lån för bostadsbyggande har ökat kraftigt jämfört med vad som antogs i decemberberäkningen. Bostadsstyrelsen beräknar nu inkomsterna på titeln till 2,1 miljarder kr. för såväl budgetåret 1983/84 som budgetåret 1984/85.

RRV ansluter sig till bostadsstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln återbetalning av lån till bostadsbyggande beräknas till 2 100 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 2 100 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

4300 Återbetalning av studielån**4313 Återbetalning av studiemedel**

I budgetpropositionen beräknades amorteringarna av studiemedel uppgå till 1 075 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Prognosen byggde på en beräknad ökning av amorteringarna på ca 300 milj. kr. under hösten 1983 till följd av de särskilda rabatter som erbjöds. Ökningen blev emellertid endast 130 milj. kr. På grund härav har prognosen för återbetalningarna av studiemedel räknats ned för budgetåret 1983/84.

RRV beräknar inkomsterna på titeln återbetalning av studiemedel till 905 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 887 000 000 kr. för budgetåret 1984/85.

5000 Kalkylmässiga inkomster

De kalkylmässiga inkomsterna består av avskrivningar och statliga pensionsavgifter, netto.

5100 Avskrivningar

Med avskrivning menas den beräknade värdeminskningen för ett kapitalobjekt under en viss period. Värdeminskningen kan bero på fysisk förslitning, teknisk utveckling m. m. De avskrivningar som redovisas på dessa inkomsttitlar avser avskrivningar på affärsverkens och myndigheternas statskapital.

5110 Affärsverkens avskrivningar

För affärsverken sker avskrivningar på tillgångarnas återanskaffningsvärde utom för luftfartsverket vars avskrivningar görs på tillgångarnas anskaffningsvärde.

I skrivelse till RRV har förenade fabriksverken, luftfartsverket, postverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och televerket lämnat uppgifter om sina avskrivningar. De beräknade inkomsterna på titlarna för budgetåren 1983/84 och 1984/85 framgår av tabell 30.

Tabell 30. Affärsverkens avskrivningar budgetåren 1983/84 och 1984/85, tusental kr.

	1983/84		1984/85	
	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) minskning (-) jämfört med budgetprop.	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) minskning (-) jämfört med budgetprop.
5111 Postverkets avskrivningar	410 000	+66 000	415 000	+ 48 000
5112 Televerkets avskrivningar	1 966 000	+80 000	-	-
5113 Statens järnvägars avskrivningar	873 000	-	960 000	- 95 000
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	108 000	+12 000	122 000	+ 7 000
5115 Förenade fabriksverkens avskrivningar	58 743	- 3 657	62 100	- 2 500
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 813 400	-80 000	1 955 500	- 83 000
Summa	5 229 143	+74 343	3 514 600	-125 500

Avskrivningarna för affärsverken beräknas uppgå till 3 514,6 milj. kr. under budgetåret 1984/85. Det är 125,5 milj. kr. mindre än enligt budgetpropositionen. Affärsverkens beräkningar av inleverans av överskott och avskrivningar redovisas under inkomsttitelgrupp 2110 Affärsverkens inlevererade överskott.

I budgetpropositionen (prop. 1983/84:100 Bilaga 8 sid. 131) föreslog chefen för kommunikationsdepartementet efter samråd med chefen för finansdepartementet att postverket skall göra en extra avskrivning av statskapitalet med preliminärt 300 milj. kr. under budgetåret 1984/85. Avskrivningens storlek får dock avvägas mot den slutliga resultatutvecklingen.

Postverket har beräknat avskrivningarna till 115 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Den extra avskrivningen av statskapitalet med 300 milj. kr. har postverket inte tagit upp i avvaktan på det utredningsarbete som pågår angående finansieringen av postverkets investeringar och formerna för statsverkets styrning av verket.

RRV har i sina beräkningar tagit med den extra avskrivningen och beräknar således postverkets avskrivningar till 415 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Televerket beräknar att avskrivningarna under budgetåret 1983/84 skall uppgå till 1 910 milj. kr. inkl. en extra avskrivning på statskapitalet på 50 milj. kr. Riksbokföringen för budgetåret 1982/83 avslutades innan televerkets bokslut blev klart. Under budgetåret 1983/84 görs i riksbokföringen en justering på 56 milj. kr. som hänför sig till budgetåret 1982/83. Televerkets avskrivningar för budgetåret 1983/84 enligt riksbokföringen beräknas således uppgå till 1 966 milj. kr. Om förslagen i televerkets treårsplan genomförs, som omnämns under inkomsttiteln 2112 televerkets inlevererade överskott, upphör avskrivningarna mot statsbudgeten från budgetåret 1984/85.

Även statens järnvägars bokslut blev klart efter det att riksbokföringen avslutats för budgetåret 1982/83. Enligt SJs bokslut uppgick avskrivningarna till 879 milj. kr. vilket är 17 milj. kr. mindre än enligt riksbokföringen. SJ har beräknat avskrivningarna under budgetåret 1983/84 till 890 milj. kr. Efter justering för budgetåret 1982/83 beräknas SJs avskrivningar uppgå till 873 milj. kr. enligt riksbokföringen.

Inkomsterna under inkomsttitelgruppen affärsverkens avskrivningar beräknas till 5 229 143 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 3 514 600 000 kr. för budgetåret 1984/85.

5200 Statliga pensionsavgifter, netto

5211 Statliga pensionsavgifter, netto

Vid beräkning av titelns inkomster och utgifter för innevarande budgetår och det nästkommande har uppgifter inhämtats från riks försäkringsverket och statens löne- och pensionsverk. Den föreslagna omläggningen av upp-bördssystemet för skatter och socialavgifter beräknas innebära minskade omföringar från inkomstiteln på ca 750 milj. kr. under våren 1985. Omläggningen ger således en positiv engångseffekt på inkomstiteln på motsvarande belopp.

RRV beräknar inkomsterna på titeln statliga pensionsavgifter, netto till 686 000 000 kr. för budgetåret 1983/84 och till 1 460 000 000 kr. för budget-året 1984/85.

Tabellförteckning

	Sid
1 Statsbudgetens inkomster fördelade på huvudgrupper budgetåren 1982/83, 1983/84 och 1984/85	5
2 Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1982/83–1984/85	6
3 Jämförelse mellan inkomster enligt budgetpropositionen och RRVs marsberäkning för budgetåren 1983/84 och 1984/85	11
4 Alternativ beräkning av statsbudgetens inkomster	23
5 Utfallet av taxeringarna till statlig inkomstskatt för verksamhetsåren 1977–1982 (taxeringsåren 1978–1983)	25
6 Taxeringen till statlig och kommunal inkomstskatt för A–längdens skattskyldiga vid 1983 års taxering	27
7 Statligt och kommunalt taxerad inkomst, fyllnadsinbetalningar och forsknings- och utvecklingsavdrag, fördelat på företagsstorlek verksamhetsåren 1982 och 1983	32
8 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	35
9 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	36
10 Folkpensionsavgift	37
11 Beräkning av sjukförsäkringsavgiftens andel av sjukförsäkringens kostnader	38
12 Inkomster och utgifter under inkomsttiteln sjukförsäkringsavgift, netto	39
13 Barnomsorgsavgift	40
14 Övriga socialavgifter, netto	40
15 Allmän löneavgift	41
16 Postverkets resultaträkning för budgetåren 1982/83–1984/85	47
17 Postverkets rörelseintäkter och rörelsekostnader	48
18 Televerkets driftstat budgetåren 1982/83–1984/85	49
19 Statens järnvägars resultatbudget för budgetåren 1982/83–1984/85	52
20 Luftfartsverkets driftbudget för budgetåren 1982/83–1984/85	53
21 Luftfartsverkets intäkter	54
22 Luftfartsverkets kostnader	54
23 Förenade fabriksverkens driftstat för åren 1983–1985	56
24 Förenade fabriksverkens rörelseintäkter per rörelsegren	56
25 Statens vattenfallsverks driftstat för budgetåren 1982/83–1984/85	60
26 Driftstat för kraftverksrörelsen	61
27 Driftstat för kanalrörelsen	63
28 Domänverkets investeringar	64
29 Domänverkets driftstat för åren 1982–1985	64
30 Affärsverkens avskrivningar budgetåren 1983/84 och 1984/85	69

Inkomster på statsbudgeten budgetåren 1983/84 och 1984/85 resp. kalenderåren 1983–1985. Tusental kronor

	Budgetår		Kalenderår		
	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos	1983 Prel utfall	1984 Prognos	1985 Prognos
Statens totala inkomster	220 457 586	236 354 737	206 338 666	226 211 774	227 891 457
1000 Skatter:	186 692 001	202 829 801	173 474 712	191 701 509	193 566 801
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	45 360 000	58 769 000	44 141 031	44 234 713	46 098 000
1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	33 082 000	43 486 000	31 011 502	31 796 000	29 715 000
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	33 082 000	43 486 000	31 011 502	31 796 000	29 715 000
1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	10 175 000	13 010 000	10 639 811	10 422 000	14 051 000
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	10 175 000	13 010 000	10 639 811	10 422 000	14 051 000
1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	1 100 000	1 100 000	1 567 696	900 000	1 100 000
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	1 567 696	900 000	1 100 000
1140 Övriga inkomstskatter:	1 003 000	1 173 000	922 022	1 116 713	1 232 000
1141 Kupongskatt	89 000	95 000	86 091	98 380	99 000
1142 Utskiftningsskatt och ersättningskatt	21 000	10 000	31 964	21 000	10 000
1143 Bevillningsskatt	3 000	3 000	4 005	534	3 000
1144 Lotterivinstskatt	890 000	1 065 000	799 962	996 799	1 120 000
1200 Lagstadgade socialavgifter:	48 837 500	42 935 800	41 367 022	49 545 575	45 235 800
1211 Folkpensionsavgift	31 188 000	29 938 000	29 467 021	31 726 800	31 113 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	1 869 000	-935 000	-1 755 991	1 734 200	-273 000
1231 Barnomsorgsavgift	7 277 000	6 969 000	6 964 349	7 388 700	7 244 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	790 000	764 000	759 409	798 500	801 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	-178 000	-437 000	236 970	-87 900	-574 000
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetsskadeförsäkringen	58 700	61 700	56 501	60 188	63 000
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	80 800	83 100	77 710	83 187	84 800
1281 Allmän löneavgift	7 752 000	6 492 000	5 561 053	7 841 900	6 777 000
1300 Skatt på egendom:	4 122 000	6 589 000	3 375 332	4 553 335	6 759 000
1310 Skatt på fast egendom:	313 000	1 035 000	228 416	313 000	1 035 000
1311 Skogsvårdsavgifter	313 000	315 000	228 416	313 000	315 000
1312 Hyreshusavgift	-	720 000	-	-	720 000
1320 Förmögenhetsskatt:	924 000	2 094 000	740 603	924 000	2 094 000
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	901 000	2 071 000	717 871	901 000	2 071 000
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	23 000	23 000	22 732	23 000	23 000
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:	925 000	930 000	774 209	941 842	955 000
1331 Arvsskatt	775 000	780 000	610 515	797 833	805 000
1332 Gåvoskatt	150 000	150 000	163 694	144 009	150 000
1340 Övrig skatt på egendom:	1 960 000	2 530 000	1 632 104	2 374 493	2 675 000
1341 Stämpelskatt	1 750 000	1 990 000	1 632 104	1 914 493	2 060 000
1342 Skatt på värdepapper	210 000	540 000	-	460 000	615 000

	Budgetår		Kalenderår		
	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos	1983 Prel utfall	1984 Prognos	1985 Prognos
1400 Skatt på varor och tjänster:	88 372 501	94 536 001	84 591 327	93 367 886	95 474 001
1410 Allmänna försäljningsskatter:	49 700 000	54 500 000	48 229 102	52 554 000	54 300 000
1411 Mervärdesskatt	49 700 000	54 500 000	48 229 102	52 554 000	54 300 000
1420.					
1430 Skatt på specifika varor:	31 713 500	32 860 000	29 536 673	33 678 039	33 867 000
1421 Bensinskatt	6 495 000	6 860 000	7 012 645	6 701 400	7 380 000
1422 Särskilda varuskatter	722 000	742 000	716 048	747 100	722 000
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	759 500	935 000	633 009	953 400	921 000
1424 Tobaksskatt	4 045 000	3 925 000	3 285 683	4 119 500	3 930 000
1425 Skatt på spritdrycker	5 735 000	5 100 000	5 024 642	5 769 400	5 130 000
1426 Skatt på vin	1 750 000	1 590 000	1 401 257	1 824 800	1 600 000
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 305 000	1 268 000	1 115 553	1 317 600	1 274 000
1428 Energiskatt	9 060 000	9 980 000	8 496 293	10 064 400	10 216 000
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	2 000	2 000	2 485	2 639	2 000
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	689 000	1 276 000	889 659	1 008 300	1 511 000
1432 Kassettskatt	42 000	55 000	22 799	60 700	60 000
1433 Skatt på videobandspelare	72 000	105 000	13 185	116 900	100 000
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	970 000	925 000	893 776	905 300	925 000
1435 Särskild avgift mot försurning	67 000	97 000	29 639	86 600	96 000
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:	334 000	220 000	282 504	334 000	220 000
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	221 000	120 000	175 472	221 000	120 000
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	113 000	100 000	107 032	113 000	100 000
1450 Skatt på tjänster:	880 000	1 006 000	850 418	914 446	1 032 000
1451 Reseskatt	137 000	152 000	138 303	145 519	143 000
1452 Skatt på annonser och reklam	343 000	409 000	325 047	361 088	436 000
1453 Totalisatormedel	310 000	345 000	297 169	312 131	355 000
1454 Skatt på spel	90 000	100 000	89 899	95 708	98 000
1460 Skatt på vägtrafik:	4 080 000	4 150 000	4 073 569	4 069 000	4 185 000
1461 Fordonsskatt	2 340 000	2 370 000	2 315 608	2 353 000	2 390 000
1462 Kilometerskatt	1 740 000	1 780 000	1 757 961	1 716 000	1 795 000
1470 Skatt på import:	1 665 000	1 800 000	1 619 060	1 818 400	1 870 000
1471 Tullmedel	1 665 000	1 800 000	1 619 060	1 818 400	1 870 000
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:	1	1	1	1	1
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	1	1	1
2000 Inkomster av statens verksamhet:	23 096 242	23 916 146	23 060 264	23 903 484	24 370 206
2100 Rörelseöverskott:	8 631 981	8 647 630	7 915 914	9 268 059	8 733 974
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:	2 900 886	2 977 700	2 631 557	3 053 029	3 038 100
2111 Postverkets inlevererade överskott	78 874	55 000	78 874	75 000	55 000
2112 Televerkets inlevererade överskott	284 000	245 000	258 305	294 095	228 000
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	70 000	30 000	-	100 000	-
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	96 900	112 400	83 878	98 622	117 000
2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott	67 396	65 300	93 500	63 296	68 100
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 227 716	2 397 000	2 027 700	2 346 016	2 497 000
2117 Domänverkets inlevererade överskott	76 000	73 000	89 300	76 000	73 000

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 75

	Budgetår		Kalenderår		
	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos	1983 Prel utfall	1984 Prognos	1985 Prognos
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	137 756	156 800	146 034	173 346	156 000
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	30 700	34 800	29 249	65 500	36 500
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	63 900	68 000	78 734	64 690	65 500
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	43 156	54 000	38 051	43 156	54 000
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000
2131 Riksbankens inlevererade överskott	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000
2140 Myntverkets inlevererade överskott:	153 000	40 000	224 313	134 808	35 000
2141 Myntverkets inlevererade överskott	153 000	40 000	224 313	134 808	35 000
2150 Överskott från spelverksamhet:	1 440 339	1 473 130	914 010	1 906 876	1 504 874
2151 Tipsmedel	1 024 882	1 036 900	514 621	1 472 482	1 059 400
2152 Lotterimedel	415 457	436 230	399 389	434 394	445 474
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:	408 540	299 527	135 034	408 540	299 527
2210 Överskott av civil fastighetsförvaltning:	408 540	299 527	135 034	408 540	299 527
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	520	198	500	520
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	407 451	295 225	134 064	407 451	295 225
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	589	3 782	772	589	3 782
2300 Ränteinkomster:	11 501 226	12 236 038	10 915 006	11 467 923	12 546 696
2310.					
2320 Räntor på näringslån:	465 970	899 571	596 618	503 637	901 085
2311 Räntor på lokaliseringlån	290 000	295 000	472 866	275 275	300 000
2312 Ränteinkomster på jordbrukets lagerhuslån	—	—	—	—	—
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	420	330	521	585	305
2314 Ränteinkomster på fiskerilån	4 000	4 500	2 701	4 953	5 000
2315 Ränteinkomster på fiskberedningslån	1 070	1 366	607	1 431	1 727
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	219	209	221	249	202
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 979	1 889	2 064	1 979	1 888
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	20 046	20 787	17 467	28 771	19 633
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	3	1	4	1	1
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	52	52	55	50	52
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	144 871	281 637	97 065	185 368	278 327
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	3 310	3 800	3 047	4 975	3 950
2324 Räntor på televerkets statslån	—	290 000	—	—	290 000
2330 Räntor på bostadslån:	8 098 635	8 100 591	7 615 933	8 150 322	8 401 583
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	1	1	1	1	1
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 098 000	8 100 000	7 615 225	8 149 600	8 401 000
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	306	290	379	243	282

	Budgetår		Kalenderår		
	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos	1983 Prel utfall	1984 Prognos	1985 Prognos
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	328	300	328	478	300
2340 <i>Räntor på studielån:</i>	40 010	24 010	39 259	42 059	24 010
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	10	10	-412	435	10
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	40 000	24 000	39 671	41 624	24 000
2343 Räntor på övriga studielån, Kammarkollegiet	-	-	-	-	-
2350 <i>Räntor på energisparlån:</i>	440 000	447 000	411 135	443 200	470 500
2351 Räntor på energisparlån	440 000	447 000	411 135	443 200	470 500
2360 <i>Räntor på medel avsatta till pensioner:</i>	6 074	6 000	142 601	6 555	6 000
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	4 800	6 000	106 852	6 550	6 000
2362 Ränteinkomster på medel avsatta till civila tjänstepensioner	1	-	3 310	1	-
2363 Ränteinkomster på medel avsatta till militära pensioner	1	-	283	1	-
2364 Ränteinkomster på medel avsatta till allmänna familjepensioner	1	-	9 833	1	-
2365 Ränteinkomster på medel avsatta vid statens pensionsanstalt	1 270	-	22 262	1	-
2366 Ränteinkomster på medel avsatta till pensioner för vissa av riksdagens verk	1	-	61	1	-
2370 <i>Räntor på beredskapslagring:</i>	936 165	1 151 768	756 339	847 021	1 151 768
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	936 165	1 151 768	756 339	847 021	1 151 768
2380, 2390 <i>Övriga ränteinkomster:</i>	1 514 372	1 607 098	1 353 121	1 475 129	1 591 750
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	900	1 000	1 129	747	1 050
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	450	525	363	523	565
2383 Ränteinkomster på statens bostättningslån	14 000	9 000	17 522	11 000	7 000
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	82 300	62 950	125 359	41 296	51 850
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	175	175	104	224	175
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	11 000	10 412	12 790	8 508	10 647
2387 Ränteinkomster på krediter till utlandet	-	-	54	-	-
2388 Ränteinkomster på mark för naturskydd	-	-	-	-	-
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	402	375	665	393	375
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	5 300	5 300	5 301	6 500	5 300
2392 Räntor på intressemedel	30 800	30 800	23 816	38 278	30 420
2394 Övriga ränteinkomster	81 545	133 061	80 612	80 160	130 868
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 287 500	1 353 500	1 085 406	1 287 500	1 353 500
2400 Aktieutdelning:	141 734	181 494	123 730	141 254	181 494
2410 <i>Inkomster av statens aktier:</i>	141 734	181 494	123 730	141 254	181 494
2411 Inkomster av statens aktier	141 734	181 494	123 730	141 254	181 494

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 77

	Budgetår		Kalenderår		
	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos	1983 Prel utfall	1984 Prognos	1985 Prognos
2500 Offentlighetsrättsliga avgifter:	1 208 445	1 495 726	1 096 202	1 431 007	1 532 609
2511 Expeditionavgifter	366 000	389 300	352 762	383 144	397 300
2512 Vattendomsstolsavgifter	200	150	358	67	150
2513 Avgift för statlig kontroll av läkemedel	45 200	47 782	45 509	47 171	49 643
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdtjänst	32	32	108	38	32
2517 Registerhållningsavgift	—	43 000	—	15 500	43 000
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	303 000	304 000	293 726	314 632	308 000
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 445	2 445	2 208	2 699	2 445
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 700	7 100	5 462	7 159	7 100
2522 Avgifter för granskning av biografifilm	2 497	2 656	2 321	2 431	2 728
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900	900	800	928	900
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 000	2 000	2 054	1 672	2 000
2525 Avgifter för växtskyddsinspektion	8 500	8 600	8 298	9 991	8 600
2526 Avgifter vid köttbesiktning	40 000	—	35 524	24 121	—
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterielltillverkning	420	560	483	420	560
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 000	5 400	3 695	5 310	5 500
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	113 051	119 401	122 194	106 456	119 551
2531 Avgifter för registrering i för- enings m.fl. register	23 000	23 000	22 370	23 805	24 000
2532 Utsökningsavgifter	86 500	90 500	84 154	93 025	92 100
2533 Avgifter vid statens planverk	800	700	813	778	700
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	105 000	105 000	74 877	104 946	105 000
2535 Avgifter för statliga kreditgarantier	96 000	130 000	37 093	185 307	135 600
2536 Lotteriavgifter	3 200	3 200	1 393	3 407	3 200
2537 Miljöskyddsavgift	—	30 000	—	10 000	40 000
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	—	120 000	—	60 000	122 000
2539 Tåktavgift	—	16 000	—	6 000	18 000
2541 Avgifter vid tullverket	—	16 000	—	8 000	16 000
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	—	28 000	—	14 000	28 500
2600 Försäljningsinkomster:	268 315	270 730	252 164	282 310	277 905
2611 Inkomster vid kriminalvården	115 000	125 000	113 530	116 084	129 900
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	8 625	9 030	8 562	8 674	9 255
2614 Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	—	—	13	—	—
2615 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	11 340	13 500	9 253	12 459	14 300
2616 Försäljning av sjökort	8 000	8 000	7 195	8 125	8 000
2617 Lotsavgifter	59 000	60 000	57 404	58 240	61 000
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	11 430	300	10 039	11 392	300
2621 Inkomster vid lantbruksnämnderna	7 100	7 000	7 946	6 871	7 250
2622 Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500	1 500	1 191	1 812	1 500
2623 Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	—	—	—	—	—

	Budgetår		Kalenderår		
	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos	1983 Prel utfall	1984 Prognos	1985 Prognos
2624 Inkomster av uppörd av felparkeringsavgifter	46 320	46 400	37 031	58 653	46 400
2625 Utförsäljning av beredskapslager	—	—	—	—	—
2700 Böter m.m.:	362 001	385 001	363 771	374 624	388 001
2711 Restavgifter	190 000	209 000	184 791	206 902	212 000
2712 Bötesmedel	172 000	176 000	178 980	167 721	176 000
2713 Vattenföreningavgift	1	1	—	1	1
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:	574 000	400 000	2 258 443	529 767	410 000
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	574 000	400 000	2 258 443	529 767	410 000
3000 Inkomster av försäld egendom	--44 068	55 903	83 640	60 959	54 903
3100 Inkomster av försälda byggnader och maskiner m.m.:	--54 138	39 803	77 659	50 913	38 803
<i>3110 Affärsverkens inkomster av försälda fastigheter och maskiner:</i>	<i>--65 540</i>	<i>32 001</i>	<i>62 464</i>	<i>36 493</i>	<i>32 001</i>
3111 Postverkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	1	1	-1 298	1	1
3112 Televerkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	1 000	1 000	9 340	1 500	1 000
3113 Statens järnvägars inkomster av försälda fastigheter och maskiner	-100 000	20 000	12 859	19 900	20 000
3114 Luftfartsverkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	—	—	—	—	—
3115 Förenade fabriksverkens inkomster av försälda fastigheter och maskiner	3 459	1 000	—	4 459	1 000
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försälda fastigheter och maskiner	30 000	10 000	41 563	10 633	10 000
3117 Domänverkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	—	—	—	—	—
<i>3120 Civila myndigheters inkomster av försälda byggnader och maskiner:</i>	<i>11 402</i>	<i>7 802</i>	<i>15 195</i>	<i>14 420</i>	<i>6 802</i>
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försälda byggnader och maskiner	300	1 200	74	900	1 200
3122 Statens vägverks inkomster av försälda byggnader och maskiner	4 302	4 152	3 721	8 156	3 152
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försälda byggnader och maskiner	3 000	50	8 722	1 564	50
3124 Statskontorets inkomster av försälda datorer m.m.	100	100	224	100	100
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försälda byggnader och maskiner	2 000	2 000	2 413	2 000	2 000
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försälda byggnader och maskiner	1 700	300	41	1 700	300
<i>3130 Försvarets myndigheters inkomster av försälda byggnader och maskiner:</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>—</i>
3131 Försvarets myndigheters inkomster av försälda byggnader och maskiner	—	—	—	—	—
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:	1 070	1 100	1 292	1 046	1 100
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 070	1 100	1 292	1 046	1 100

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 79

	Budgetår		Kalenderår		
	1983/84 Prognos	1984/85 Prognos	1983 Prel utfall	1984 Prognos	1985 Prognos
3300 Övriga inkomster av försåld egen- dom:	9 000	15 000	4 689	9 000	15 000
3311 Inkomster av statens gruvegen- dom	9 000	15 000	4 689	9 000	15 000
4000 Återbetalning av lån:	4 158 695	3 861 984	3 435 176	4 259 491	4 004 477
4100 Återbetalning av näringslån:	518 149	332 766	410 378	471 621	330 426
4110 Återbetalning av industrilån:	320 000	235 000	325 022	265 221	235 000
4111 Återbetalning av lokaliseringsslån	320 000	235 000	325 022	265 221	235 000
4120 Återbetalning av jordbrukslån:	16 100	15 123	17 589	19 716	14 715
4121 Återbetalning av jordbrukets la- gerhuslån	—	—	—	—	—
4122 Återbetalning av statens avdik- ningslån	1 100	1 000	1 367	1 600	875
4123 Återbetalning av fiskerilån	11 000	11 000	12 602	15 374	11 000
4124 Återbetalning av fiskberednings- lån	4 000	3 123	3 620	2 742	2 840
4130 Återbetalning av övriga närings- lån:	182 049	82 643	67 767	186 684	80 711
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	216	226	137	347	232
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 041	2 129	1 957	2 041	2 122
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	24 729	24 703	17 408	27 731	24 703
4134 Återbetalning av kraftledningsslån	20	11	10	20	11
4135 Återbetalning av skogsväglån	93	93	86	99	93
4136 Återbetalning av övriga närings- lån, Kammarkollegiet	25 000	25 931	45 022	12 820	24 500
4137 Återbetalning av övriga närings- lån, Lantbruksstyrelsen	1 500	1 500	2 779	1 519	1 500
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	128 450	28 050	368	142 107	27 550
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:	2 100 888	2 100 808	1 815 164	2 080 654	2 150 758
4211 Återbetalning av lån till egnahem	1	8	3	1	8
4212 Återbetalning av lån för bostads- byggande	2 100 000	2 100 000	1 815 905	2 079 900	2 150 000
4213 Återbetalning av lån för bostads- försörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	887	800	914	753	750
4214 Återbetalning av övriga bostads- lån, Bostadsstyrelsen	—	—	— 1 658	—	—
4300 Återbetalning av studielån:	955 060	908 060	680 692	1 139 853	996 060
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	60	60	49	103	60
4312 Återbetalning av allmänna studie- lån	50 000	21 000	38 916	54 550	21 000
4313 Återbetalning av studiemedel	905 000	887 000	641 727	1 085 200	975 000
4400 Återbetalning av energisparlån:	205 000	215 000	185 865	209 900	225 000
4411 Återbetalning av energisparlån	205 000	215 000	185 865	209 900	225 000
4500 Återbetalning av övriga lån:	379 598	305 350	343 077	357 463	302 233
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	5 200	6 000	4 992	5 552	6 500
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	3 720	4 400	3 550	4 073	4 700
4513 Återbetalning av lån för kommu- nala markförvärv	195 567	170 000	185 942	185 967	160 000
4514 Återbetalning av lån för student- kärlokaler	160	160	127	192	160

	Eudgetår		Kalenderår		
	1983/84 Frognos	1984/85 Frognos	1983 Prel utfall	1984 Frognos	1985 Frognos
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 100	6 500	5 508	6 635	6 750
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	16 000	13 000	13 750	15 680	13 000
4517 Återbetalning av u-landslån	11 500	7 069	9 774	8 794	7 069
4518 Återbetalning av krediter till utlandet	—	—	3 613	—	—
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	45 000	40 000	52 270	36 000	40 000
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 715	1 700	1 980	1 571	1 700
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	27 000	30 000	27 831	26 916	30 000
4526 Återbetalning av övriga lån	67 636	26 521	33 740	66 083	32 354
5000 Kalkylmässiga inkomster:	6 554 716	5 690 903	6 284 874	6 286 331	5 895 070
5100 Avskrivningar:	5 868 716	4 230 903	5 603 797	5 322 331	4 392 070
<i>5110 Affärsverkens avskrivningar:</i>	<i>5 229 143</i>	<i>3 514 600</i>	<i>4 993 823</i>	<i>4 626 381</i>	<i>3 664 500</i>
5111 Postverkets avskrivningar	410 000	415 000	384 575	110 000	415 000
5112 Televerkets avskrivningar	1 966 000	—	1 576 244	1 494 984	—
5113 Statens järnvägars avskrivningar	873 000	960 000	632 486	1 015 954	1 030 000
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	108 000	122 000	72 479	108 000	122 000
5115 Förenade fabriksverkens avskrivningar	58 743	62 100	84 590	51 223	77 000
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 813 400	1 955 500	2 243 449	1 846 220	2 020 500
<i>5120 Avskrivningar på civila fastigheter:</i>	<i>217 005</i>	<i>235 100</i>	<i>194 830</i>	<i>217 005</i>	<i>235 100</i>
5121 Avskrivningar på civila fastigheter	217 005	235 100	194 830	217 005	235 100
<i>5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:</i>	<i>60 601</i>	<i>78 886</i>	<i>49 269</i>	<i>69 645</i>	<i>79 353</i>
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	60 601	78 886	49 269	69 645	79 353
<i>5140 Övriga avskrivningar:</i>	<i>361 967</i>	<i>402 317</i>	<i>365 875</i>	<i>409 300</i>	<i>413 117</i>
5141 Statens vägverks avskrivningar	141 750	141 700	135 619	180 193	146 500
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	79 600	97 000	93 643	88 490	103 000
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	104 000	127 000	99 996	104 000	127 000
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	36 617	36 617	36 617	36 617	36 617
5200 Statliga pensionsavgifter, netto	686 000	1 460 000	681 077	964 000	1 503 000
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	686 000	1 460 000	681 077	964 000	1 503 000

Riksrevisionsverkets beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1984/85

	1984/85	Tusental kr.	
1000 Skatter:			
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:			
<i>1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	43 486 000	43 486 000	
<i>1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	13 010 000	13 010 000	
<i>1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	
<i>1140 Övriga inkomstskatter:</i>			
1141 Kupongskatt	95 000		
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	10 000		
1143 Bevillingsskatt	3 000		
1144 Lotterivinstskatt	1 065 000	1 173 000	58 769 000
1200 Lagstadgade socialavgifter:			
1211 Folkpensionsavgift	29 938 000		
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	-935 000		
1231 Barnomsorgsavgift	6 969 000		
1241 Vuxenutbildningsavgift	764 000		
1251 Övriga socialavgifter, netto	-437 000		
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetskadeförsäringen	61 700		
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	83 100		
1281 Allmän löneavgift	6 492 000	42 935 800	42 935 800
1300 Skatt på egendom:			
<i>1310 Skatt på fast egendom:</i>			
1311 Skogsvårdsavgifter	315 000		
1312 Hyreshusavgift	720 000	1 035 000	
<i>1320 Förmögenhetsskatt:</i>			
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	2 071 000		
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	23 000	2 094 000	
<i>1330 Arvsskatt och gåvoskatt:</i>			
1331 Arvsskatt	780 000		
1332 Gåvoskatt	150 000	930 000	
<i>1340 Övrig skatt på egendom:</i>			
1341 Stämpelskatt	1 990 000		
1342 Skatt på värdepapper	540 000	2 530 000	6 589 000
1400 Skatt på varor och tjänster:			
<i>1410 Allmänna försäljningsskatter:</i>			
1411 Mervärdeskatt	54 500 000	54 500 000	
<i>1420, 1430 Skatt på specifika varor:</i>			
1421 Bensinskatt	6 860 000		
1422 Särskilda varuskatter	742 000		
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	935 000		
1424 Tobaksskatt	3 925 000		
1425 Skatt på spritdrycker	5 100 000		
1426 Skatt på vin	1 590 000		
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 268 000		
1428 Energiskatt	9 980 000		
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	2 000		

	1984/85	Tusental kr.	
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m.m.	1 276 000		
1432 Kassettskatt	55 000		
1433 Skatt på videobandspelare	105 000		
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	925 000		
1435 Särskild avgift mot försurning	97 000	32 860 000	
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:			
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	120 000		
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	100 000	220 000	
1450 Skatt på tjänster:			
1451 Reseskatt	152 000		
1452 Skatt på annonser och reklam	409 000		
1453 Totalisatormedel	345 000		
1454 Skatt på spel	100 000	1 006 000	
1460 Skatt på vägtrafik:			
1461 Fordonsskatt	2 370 000		
1462 Kilometerskatt	1 780 000	4 150 000	
1470 Skatt på import:			
1471 Tullmedel	1 800 000	1 800 000	
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:			
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	94 536 001
	Summa skatter		202 829 801
2000 Inkomster av statens verksamhet:			
2100 Rörelseöverskott:			
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:			
2111 Postverkets inlevererade överskott	55 000		
2112 Televerkets inlevererade överskott	245 000		
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	30 000		
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	112 400		
2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott	65 300		
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 397 000		
2117 Domänverkets inlevererade överskott	73 000	2 977 700	
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:			
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	34 800		
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	68 000		
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	54 000	156 800	
2130 Riksbankens inlevererade överskott:			
2131 Riksbankens inlevererade överskott	4 000 000	4 000 000	
2140 Myntverkets inlevererade överskott:			
2141 Myntverkets inlevererade överskott	40 000	40 000	
2150 Överskott från spelverksamhet:			
2151 Tipsmedel	1 036 900		
2152 Lotterimedel	436 230	1 473 130	8 647 630
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:			
2210 Överskott av civil fastighetsförvaltning:			
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	520		
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	295 225		
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	3 782	299 527	299 527
2300 Ränteinkomster:			
2310, 2320 Räntor på näringslån:			
2311 Räntor på lokaliseringlån	295 000		
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	330		
2314 Ränteinkomster på fiskerilån	4 500		
2315 Ränteinkomster på fiskberedningslån	1 366		
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	209		
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 889		
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	20 787		
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	1		
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	52		

	1984/85	Tusental kr.	
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	281 637		
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	3 800		
2324 Räntor på televerkets statslån	290 000	899 571	
2330 <i>Räntor på bostadslån:</i>			
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	1		
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 100 000		
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	290		
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	300	8 100 591	
2340 <i>Räntor på studielån:</i>			
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	10		
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	24 000	24 010	
2350 <i>Räntor på energisparlån:</i>			
2351 Räntor på energisparlån	447 000	447 000	
2360 <i>Räntor på medel avsatta till pensioner:</i>			
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	6 000	6 000	
2370 <i>Räntor på beredskapslagring:</i>			
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	1 151 768	1 151 768	
2380, <i>Övriga ränteinkomster:</i>			
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	1 000		
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	525		
2383 Ränteinkomster på statens bosättningslån	9 000		
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	62 950		
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	175		
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	10 412		
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	375		
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	5 300		
2392 Räntor på intressemedel	30 800		
2394 Övriga ränteinkomster	133 061		
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 353 500	1 607 098	12 236 038
2400 Aktieutdelning:			
2410 <i>Inkomster av statens aktier:</i>			
2411 Inkomster av statens aktier	181 494	181 494	181 494
2500 Offentligrättsliga avgifter:			
2511 Expeditionsavgifter	389 300		
2512 Vattendomsavgifter	150		
2513 Avgift för statlig kontroll av läkemedel	47 782		
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	32		
2517 Trafiksäkerhetsavgift	43 000		
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	304 000		
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 445		
2521 Fartygsinspektionsavgifter	7 100		
2522 Avgifter för granskning av biograffilm	2 656		
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900		
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 000		
2525 Avgifter för växtskyddsinspektion	8 600		
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterietillverkning	560		
2528 Avgifter vid bergsstaten	5 400		
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	119 401		
2531 Avgifter för registrering i förenings m.fl. register	23 000		
2532 Utsökningsavgifter	90 500		
2533 Avgifter vid statens planverk	700		
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	105 000		
2535 Avgifter för statliga garantier	130 000		

	1984/85	Tusental kr.	
2536 Lotteriavgifter	3 200		
2537 Miljöskyddsavgift	30 000		
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	120 000		
2539 Tåktavgift	16 000		
2541 Avgifter vid tullverket	16 000		
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	28 000	1 495 726	1 495 726
2600 Försäljningsinkomster:			
2611 Inkomster vid kriminalvården	125 000		
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	9 030		
2615 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	13 500		
2616 Försäljning av sjökort	8 000		
2617 Lotsavgifter	60 000		
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300		
2621 Inkomster vid lantbruksnämnderna	7 000		
2622 Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500		
2624 Inkomster av uppörd av felparkeringsavgifter	46 400		
2625 Utförsäljning av beredskapslager	—	270 730	270 730
2700 Böter m.m.:			
2711 Restavgifter	209 000		
2712 Bötesmedel	176 000		
2713 Vattenföreningavgift	1	385 001	385 001
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:			
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	400 000	400 000	400 000
Summa inkomster av statens verksamhet			23 916 146
3000 Inkomster av försäld egendom:			
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m.m.:			
<i>3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:</i>			
3111 Postverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1		
3112 Televerkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000		
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	20 000		
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—		
3115 Förenade fabriksverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000		
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	10 000		
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	32 001	
<i>3120 Civila myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:</i>			
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	1 200		
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 152		
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	50		
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100		
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	2 000		
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	300	7 802	39 803
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:			
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 100	1 100	1 100

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 85

	1984/85	Tusental kr.	
3300 Övriga inkomster av försäld egendom:			
3311 Inkomster av statens gruvegendom	15 000	15 000	15 000
Summa inkomster av försäld egendom			55 903
4000 Återbetalning av lån:			
4100 Återbetalning av näringslån:			
<i>4110 Återbetalning av industrilån:</i>			
4111 Återbetalning av lokaliseringslån	235 000	235 000	
<i>4120 Återbetalning av jordbrukslån:</i>			
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	1 000		
4123 Återbetalning av fiskerilån	11 000		
4124 Återbetalning av fiskberedningslån	3 123	15 123	
<i>4130 Återbetalning av övriga näringslån:</i>			
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	226		
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 129		
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	24 703		
4134 Återbetalning av kraftledningslån	11		
4135 Återbetalning av skogsväglån	93		
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	25 931		
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1 500		
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	28 050	82 643	332 766
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:			
4211 Återbetalning av lån till egnahem	8		
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 100 000		
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	800		
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	2 100 808	2 100 808
4300 Återbetalning av studielån:			
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	60		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	21 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	887 000	908 060	908 060
4400 Återbetalning av energisparlån:			
4411 Återbetalning av energisparlån	215 000	215 000	215 000
4500 Återbetalning av övriga lån:			
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	6 000		
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	4 400		
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	170 000		
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	160		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 500		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	13 000		
4517 Återbetalning av u-landslån	7 069		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	40 000		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 700		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	30 000		
4526 Återbetalning av övriga lån	26 521	305 350	305 350
Summa återbetalning av lån			3 861 984
5000 Kalkylmässiga inkomster:			
5100 Avskrivningar:			
<i>5110 Affärsverkens avskrivningar:</i>			
5111 Postverkets avskrivningar	415 000		
5113 Statens järnvägars avskrivningar	960 000		
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	122 000		
5115 Förenade fabriksverkens avskrivningar	62 100		
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 955 500	3 514 600	
<i>5120 Avskrivningar på civila fastigheter:</i>			
5121 Avskrivningar på civila fastigheter	235 100	235 100	

	1984/85	Tusental kr.	
<i>5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:</i>			
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	78 886	78 886	
<i>5140 Övriga avskrivningar:</i>			
5141 Statens vägverks avskrivningar	141 700		
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	97 000		
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	127 000		
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	36 617	402 317	4 230 903
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:			
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	1 460 000	1 460 000	1 460 000
			5 690 903
			Summa kalkylmässiga inkomster
STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER			236 354 737

**Riksrevisionsverkets
beräkning av budgetutfallet
för budgetåret 1983/84**

Bilaga 1.4

Dnr 1984:260

RIKSREVISIONSVERKET
1984-04-04

REGERINGEN
FINANSDEPARTEMENTET

Reviderad beräkning över utfallet av statsbudgeten för budgetåret 1983/84

Riksrevisionsverket (RRV) lämnar härmed en reviderad beräkning över utfallet av statsbudgeten för budgetåret 1983/84.

I beräkningarna ingår begärda anslag på tilläggsbudget I-III (prop. 1983/84:18, 25, 30, 38, 40, 41, 42, 46, 47, 55, 62, 90, 101, 125 samt förs. 1982/83:25, 1983/84:8, 9, 17). Vidare ingår regeringens beslut om utnyttjande av finansfullmakten (finansdepartementet 1983-10-10, 1983-12-15). Sammanlagt uppgår de medtagna anslagen på tilläggsbudget till 4 198 milj. kr. Besluten att utnyttja finansfullmakten gäller 662 milj. kr.

I statsbudgeten anvisades 6 000 milj. kr. för beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Beloppet var avsett för tilläggsbudgetar särskilt för åtgärder inom arbetsmarknads- och industripolitiken. I denna beräkning har hänsyn tagits till utgifter på tilläggsbudget I-III enligt ovan angivna propositioner och till beslut om att utnyttja finansfullmakten. Därför ingår i beräkningen av utgifterna inte något belopp för beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. För att undvika dubbelräkning, sedan anvisade medel på tilläggsbudget tagits med, har det i statsbudgeten anvisade beloppet för beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto justerats ned med 6 000 milj. kr.

Statsbudgetens inkomster beräknas uppgå till 220 458 milj. kr. för budgetåret 1983/84 vilket är 9 661 milj. kr. mer än beräkningen i statsbudgeten. Utgifterna beräknas uppgå till 298 976 milj. kr. Det beräknade utfallet för statsbudgetens utgifter blir 771 milj. kr. mindre än vad som anvisats i statsbudgeten (inkl. tilläggsbudget I-III och finansfullmakt men exkl. beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto). Statsbudgetens underskott för budgetåret 1983/84 blir därmed 78 518 milj. kr. vilket är 10 432 milj. kr. mindre än beräkningen i statsbudgeten (inkl. tilläggsbudget, finansfullmakt, exkl. beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto). I bilaga 1 redovisas statsbudgetens inkomster och utgifter fördelade på inkomsttyp och huvudtitlar.

En alternativ kalkyl av statsbudgetens inkomster redovisas i slutet av denna beräkning.

Tabell 1. Statsbudgeten för budgetåret 1983/84 (milj. kr.)

Inkomster	Statsbudget	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och statsbudget
Skatter	178 191	186 692	+8 501
Inkomster av statens verksamhet	22 441	23 096	+ 655
Inkomster av försåld egendom	54	- 44	- 98
Återbetalning av lån	3 319	4 159	+ 840
Kalkylmässiga inkomster	6 792	6 555	- 237
Summa	210 797	220 458	+9 661

Utgifter	Anvisat t. o. m. tilläggsbudget III	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och anvisat
Förslags- och obetecknade anslag	240 125	243 380	+ 3 255
Reservationsanslag	58 122	55 121	- 3 001
Rörliga krediter (+ = ökad disposition, - = minskad disposition)	+ 1 500	+ 475	- 1 025
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	-	-	-
Summa	299 747	298 976	- 771
Statsbudgetens saldo (inkomster-utgifter)	-88 950	-78 518	+10 432

Inkomster

Det beräknade utfallet för inkomsterna i förhållande till beräkningen i statsbudgeten framgår av bilaga 2. Inkomsterna beräknas bli 9 661 milj. kr. större än beräkningen i statsbudgeten. De största förändringarna hänför sig till följande inkomsthuvudgrupper.

Tabell 2. Differens beräknat utfall och statsbudget (milj. kr.)

Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse (1100)	+ 5 896
Lagstadgade socialavgifter (1200)	+ 576
Skatt på egendom (1300)	+ 514
Skatt på varor och tjänster (1400)	+ 1 515
Överskott av statens fastighetsförvaltning (2200)	+ 203
Ränteinkomster (2300)	+ 303
Inkomster av försålda maskiner och byggnader (3100)	- 93
Återbetalning av näringslån (4100)	+ 184
Återbetalning av bostadslån m.m. (4200)	+ 400
Stalliga pensionsavgifter, netto (5200)	- 345
Övriga	+ 508
Summa	+9 661

Antaganden om utvecklingen av den totala lönesumman i statsbudgeten och denna beräkning framgår nedan.

Tabell 3. Lönesummans utveckling åren 1982–1984

	Procentuell förändring från föregående år		
	1982	1983	1984
Statsbudget	6,6	7,2	6,0
Reviderad beräkning över utfallet budgetåret 1983/84	6,0	7,9	6,5

Inkomsterna inom inkomsthuvudgruppen skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse beräknas bli 5 896 milj. kr. större än beräkningen i statsbudgeten. Det beror bl.a. på att inkomsterna på titeln fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse beräknas uppgå till 33 082 milj. kr. under budgetåret 1983/84 vilket är 4 226 milj. kr. mer än i statsbudgeten. Den preliminära A-skatten beräknas bli 3 135 milj. kr. större än i statsbudgeten till följd av högre antagande om den totala lönesummans utveckling under år 1983. Den kommunala medelutdebiteringen för år 1984 är 14 öre lägre än i beräkningen till statsbudgeten. Detta tillsammans med den lägre ökningen av lönesumman år 1982 beräknas medföra en minskning av utbetalningarna av kommunalskattemedel med 1 130 milj. kr. under budgetåret 1983/84.

Prognosen för juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse har räknats upp med 2 994 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten. Den preliminära B-skatten beräknas bli 1 417 milj. kr. större än i statsbudgeten vilket beror på att det statliga skatteunderlaget blev större än vad som tidigare beräknats. Fyllnadsinbetalningarna har justerats upp med 2 071 milj. kr. Denna uppjustering grundar sig på RRVs enkät till aktiebolagen. Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse har med ledning av utfallet för budgetåret 1982/83 räknats ned med 400 milj. kr. till 1 100 milj. kr.

De lagstadgade socialavgifterna beräknas uppgå till 48 838 milj. kr. under budgetåret 1983/84 vilket är 576 milj. kr. mer än enligt statsbudgeten. Uppräkningen beror på det högre antagandet om lönesummans utveckling för år 1983. Detta leder till ökade fyllnadsinbetalningar våren 1984.

Inkomsterna av skatt på egendom har räknats upp med 514 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten. Av uppräknningen hänför sig 210 milj. kr. till omsättningsskatten på aktier och vissa värdepapper som infördes den 1 januari 1984 (prop. 1983/84:48, SkU 1983/84:11,20). Arvsskatten och fysiska personers förmögenhetsskatt beräknas bli 95 milj. kr. respektive 102 milj. kr. större än i statsbudgeten. Denna förmögenhetsskatt avser inkomståret 1982.

Prognosen för inkomstgruppen skatt på varor och tjänster har höjts till

88 373 milj. kr. vilket är 1 515 milj. kr. mer än enligt statsbudgeten. Inkomsterna av mervärdesskatt beräknas bli 600 milj. kr. högre än i statsbudgeten. Försäljningsskatten på motorfordon höjdes den 1 januari 1984 (prop. 1983/84:40, SkU 1983/84:12). Inkomsterna på denna inkomsttitel beräknas till följd därav bli 170 milj. kr. större än i statsbudgeten. Tobaksskatten höjdes den 5 december 1983 (prop. 1983/84:37, SkU 1983/84:7). Den beräknas nu bli 225 milj. kr. större än i statsbudgeten. Skatten på spritdrycker, vin och starköl höjdes den 21 november 1983. Trots skattehöjningen beräknas skatten på spritdrycker bli 215 milj. kr. lägre än beräkningen i statsbudgeten. Detta beror på att försäljningen av spritdrycker minskat. Skatten på vin beräknas däremot bli 290 milj. kr. större än i statsbudgeten. Inkomsterna av den särskilda avgiften för oljeprodukter beräknas bli 364 milj. kr. större än beloppet i statsbudgeten. Detta beror främst på att den särskilda avgiften på olja höjdes och att en särskild avgift infördes den 1 januari 1984 på bensen, kol och elkraft från kärnkraftverk (prop. 1983/84:62, NU 1983/84:9).

Överskottet av statens fastighetsförvaltning beräknas bli 203 milj. kr. större än i statsbudgeten. Det under budgetåret 1983/84 inlevererade beloppet hänför sig till verksamheten under budgetåret 1982/83. Den ökade inleveransen beror på att byggnadsstyrelsen ändrat bokföringsprinciper. Ränteinkomsterna beräknas bli 303 milj. kr. större än i statsbudgeten. Av detta belopp hänför sig 118 milj. kr. till räntor på lån för bostadsbyggande och 154 milj. kr. till räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar.

Utfallet under inkomstgruppen inkomster av försålda maskiner och byggnader beräknas bli en utgift på 54 milj. kr. under budgetåret 1983/84 vilket är 93 milj. kr. mindre än i statsbudgeten. Statens järnvägar har beräknat inkomsterna på titeln statens järnvägars inkomster av försålda byggnader och maskiner till 20 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Efter en korrigering på 120 milj. kr. som hänför sig till budgetåret 1982/83 beräknas utfallet på denna inkomsttitel bli en utgift på 100 milj. kr. under budgetåret 1983/84.

Inkomsterna under inkomstgruppen återbetalning av näringslån har räknats upp med 184 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten. Av detta belopp hänför sig 85 milj. kr. till titeln återbetalning av lokalieringslån och 78 milj. kr. till titeln återbetalning tidigare infriade statliga garantier. Återbetalningarna av lån för bostadsbyggande beräknas bli 400 milj. kr. större än i statsbudgeten. Statliga pensionsavgifter, netto har justerats ned med 345 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten.

Förslags- och obetecknade anslag

Utgifterna på förslagsanslag och obetecknade anslag beräknas uppgå till 243 380 milj. kr. (bilaga 3). Utgifterna på dessa anslag blir då 3 255 milj. kr. större än beräkningen i statsbudgeten (inkl. tilläggsbudget I-III och beslut

att utnyttja finansfullmakten samt exkl. beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto). De största differenserna mellan beräknat utfall och statsbudget anges nedan.

Tabell 4. Differens beräknat utfall och statsbudget (milj. kr.)

Anslag	Ökning (+) Minskning (-)
Försvarsdepartementet	- 428
Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader	+ 435
Täckning av merkostnader för löner och pensioner m.m.	-2 300
Studiemedel m.m.	+ 174
Folkpensioner	- 390
Bidrag till driften av förskolor och fritidshem	+ 270
Bidrag till driften av gymnasieskolor	+ 180
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	- 500
Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag	+ 497
Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning	+ 258
Räntebidrag m.m.	- 450
Drift av beredskapslager	+ 260
Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m.	+ 218
Räntor på statsskulden m.m.	+4 500
Övriga	+ 531
Summa	+3 255

Utgifterna under försvarshuvudtiteln beräknas till 21 675 milj. kr. vilket är 428 milj. kr. mindre än vad som anges i statsbudgeten. Minskningen beror på att kompensationen för prisstegringar blir mindre än beräknat. Till grund för beräkningen av löner i statsbudgeten ligger de lönebelopp som gällde fr.o.m. den 1 januari 1982. Anslag i vilka löner ingår har räknats om med hänsyn till löneavtalet för år 1983 (ALS 1983). Till följd därav har bl.a. förvaltningskostnaderna för den lokala polisorganisationen räknats upp med 435 milj. kr. till 4 260 milj. kr.

I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 3 000 milj. kr. för Täckning av merkostnader för löner och pensioner. Ett löneavtal för åren 1984-85 har träffats för den statliga verksamheten. Statens lönesumma beräknas öka med cirka 6 procent mellan år 1983 och år 1984. Utgifterna på anslaget beräknas schablonmässigt till 700 milj. kr. för budgetåret 1983/84.

Utfallet för anslaget Studiemedel m.m. beräknas bli 4 037 milj. kr. budgetåret 1983/84. Det är 174 milj. kr. högre än i statsbudgeten. Detta beror på ökningsar av dels antalet utbildningsplatser, dels andelen studerande som utnyttjar studiemedel i förhållande till antalet som studerar.

Utgifterna för Folkpensioner beräknas till 40 450 milj. kr. vilket är 390 milj. kr. mindre än vad som anges i statsbudgeten. Minskningen beror på att beräkningen i statsbudgeten baserades på antagandet att basbeloppet för år 1984 (inkl. tilläggsbelopp) skulle uppgå till 21 000 kr. Nu beräknas basbeloppet uppgå till 20 300 kr. Dessutom har riksdagen beslutat en extra uppräkningsar av folkpensionens grundnivå och handikappersättning för år

1984. Den extra uppräknigen motsvarar en höjning av basbeloppet med 200 kr. (prop. 1983/84:40, SfU 10, rskr. 85).

Riksdagen har beslutat om ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen fr.o.m. år 1984 (prop. 1983/84:9, SoU 12, rskr. 43). De nya reglerna medför att förskottsutbetalningen i april 1984 från anslaget Bidrag till driften av förskolor och fritidshem kommer att öka med 270 milj. kr. Anslagsbelastningen beräknas därmed till 5 200 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Utgifterna för Bidrag till driften av gymnasieskolor beräknas till 3 840 milj. kr. vilket är 180 milj. kr. mer än vad som anges i statsbudgeten. Ökningen av utbetalningarna från anslaget kan främst hänföras till bidragen för löne-kostnader, lokal skolutveckling och yrkesintroduktionsprogram.

I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 3 838 milj. kr. för Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Anslagsbelastningen har räknats ned med 500 milj. kr. till 3 338 milj. kr. Det beror på att subventionerna på ost, kött och fläsk togs bort den 1 december 1983 (prop. 1983/84:40, JoU 15, rskr. 93).

I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 2 317 milj. kr. för Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag. Anslagsbelastningen har räknats upp med 497 milj. kr. till 2 814 milj. kr. Det beror främst på högre arbetslöshet än beräknat i statsbudgeten. Utgifterna under anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning beräknas till 2 248 milj. kr. vilket är 258 milj. kr. mer än vad som anges i statsbudgeten. Detta förklaras av att antalet anställningar med lönebidrag blir större än beräkningen i statsbudgeten för budgetåret 1983/84.

I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 10 300 milj.kr under anslaget Räntebidrag. Anslagsbelastningen beräknas nu minska med 450 milj. kr. till 9 850 milj. kr. Det beror bl.a. på att antalet nybyggda lägenheter minskat i förhållande till tidigare beräkningar.

Utgifterna under anslaget Drift av beredskapslager beräknas till 864 milj. kr. vilket är 260 milj. kr. mer än anvisat i statsbudgeten. Ökningen beror på en övergång till att beräkna kapitalkostnaderna för beredskapslager efter principer och metoder som bättre belyser de verkliga kostnaderna. Kostnaderna för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m. beräknas till 568 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Det är 218 milj. kr. mer än anvisat i statsbudgeten. Ökningen av anslagsbelastningen beror på ökad utlåning i samband med ökad orderingång för svensk varvsindustri.

Räntorna på statsskulden beräknas uppgå till 59 900 milj. kr. under budgetåret 1983/84. Det är 4 500 milj. kr. mer än beräkningen i statsbudgeten. Ökningen beror bl.a. på ökad emission av statsskuldväxlar med längre löptider och ökade valutaförluster.

Reservationsanslag

Anslagsbehållningarna beräknas uppgå till 24 609 milj. kr. vid budgetårets slut (bilaga 4). Det är en ökning med 1 milj. kr. jämfört med behållningarna vid början av budgetåret. De största förändringarna av anslagsbehållningarna anges nedan.

Tabell 5. Förändringar av anslagsbehållningar (milj. kr.)

Anslag	Ökning (+) Minskning (-)
Övriga u-landspolitiska insatser m.m.	+ 292
Drift av statliga vägar	+ 151
Byggande av statliga vägar	- 650
Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	+ 569
Bidrag till drift av enskilda vägar	+ 261
Bidrag till vissa transporter på malmbanan (82/83)	- 195
Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	- 289
Sysselsättningsskapande åtgärder	- 382
Medel för särskilda insatser för övertaliga inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB)	+ 249
Lån till bostadsbyggande	+ 230
Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m.m.	+ 220
Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån	+ 230
Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m.m.	- 365
Investeringar inom energiområdet	+ 341
Avskrivningslån till svensk varvsindustri	+ 280
Kapitaltillskott till Svenska Varv AB (82/83)	- 250
Övriga	- 691
Summa	+ 1

De största förändringarna av anslagsbehållningarna hänför sig till utrikes-, kommunikations-, utbildnings-, arbetsmarknads-, bostads- och industridepartementen.

Utrikesdepartementets anslagsbehållningar beräknas öka med 355 milj. kr. till 5 065 milj. kr. vid budgetårets slut. Av ökningen hänför sig 292 milj. kr. till anslaget Övriga u-landspolitiska insatser. Ökningen beror på att det tar lång tid från beslut om u-kredit till dess att kontrakt tecknats, förbindelse utfärdats och utbetalning gjorts.

Kommunikationsdepartementets anslagsbehållningar beräknas minska med 323 milj. kr. till 4 991 milj. kr. vid budgetårets slut. I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 3 525 milj. kr. för Drift av statliga vägar. Med stöd av finansfullmakten har regeringen anvisat ytterligare 6 milj. kr. Förbrukningen beräknas till 3 380 milj. kr. varvid behållningen på anslaget ökar med 151 milj. kr. För Byggande av statliga vägar anvisas 900 milj. kr. i statsbudgeten. Med stöd av finansfullmakten har regeringen anvisat ytterligare 118 milj. kr. för ändamålet. Anslagsbelastningen beräknas bli 1 668 milj. kr. Detta innebär att anslagsbehållningen minskar med 650 milj. kr. till 1 002 milj. kr. I statsbudgeten anvisas 1 021 milj. kr. för Bidrag till drift av kommunala vägar och gator samt 541 milj. kr. för Bidrag till drift av

enskilda vägar m.m. Beloppen avser att täcka kostnader för bidragsåren 1983 och 1984. Endast medel för bidragsåret 1983 betalas ut under budgetåret 1983/84. Det innebär att reservationsmedelsbehållningarna på dessa anslag ökar med sammanlagt 830 milj. kr. till 854 milj. kr. I tilläggsbudget III för budgetåret 1982/83 anvisades 390 milj. kr. för Bidrag till vissa transporter på malmbanan. Vid ingången av budgetåret 1983/84 var reservationsmedelsbehållningen 195 milj. kr. Hela detta belopp beräknas betalas ut under budgetåret 1983/84.

Utbildningsdepartementets anslagsbehållningar beräknas uppgå till 499 milj. kr. vid budgetårets slut. Det innebär en minskning med 267 milj. kr. För anslaget Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde anvisas 20 milj. kr. i statsbudgeten. Med stöd av finansfullmakten anvisas ytterligare 15 milj. kr. Anslagsbelastningen beräknas bli 324 milj. kr. vilket innebär att anslagsbehållningen minskar med 289 milj. kr. till 66 milj. kr.

Arbetsmarknadsdepartementets anslagsbehållningar beräknas minska med 22 milj. kr. till 3 536 milj. kr. vid slutet av budgetåret 1983/84. För budgetåret 1983/84 har riksdagen anvisat 5 250 milj. kr. för Sysselsättningsskapande åtgärder. Regeringen har med stöd av finansfullmakten anvisat ytterligare 182 milj. kr. och därutöver har riksdagen anvisat ytterligare 500 milj. kr. i tilläggsbudget I för budgetåret 1983/84. Anslagsförbrukningen beräknas till 6 314 milj. kr. Därmed minskar anslagsbehållningen med 382 milj. kr. till 2 687 milj. kr. vid budgetårets slut. I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 309 milj. kr. för Särskilda insatser för övertaliga inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB). Medlen skall fördelas på budgetåren 1983/84 och 1984/85. Utbetalningarna beräknas till 60 milj. kr. för budgetåret 1983/84.

Bostadsdepartementets anslagsbehållningar beräknas uppgå till 1 458 milj. kr. vid budgetårets slut. Det innebär en ökning med 512 milj. kr. Av detta belopp hänför sig 220 milj. kr. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m.m. och 230 milj. kr. till anslaget Lån till bostadsbyggande.

Industridepartementets behållningar beräknas minska med 1 milj. kr. till 7 562 milj. kr. Riksdagen har i statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisat 500 milj. kr. för Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån. Utbetalningarna under 1983/84 beräknas sammanlagt uppgå till 270 milj. kr. Det innebär att anslagsbehållningen uppgår till 2 177 milj. kr. vid budgetårets slut. I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 3 219 milj. kr. till statens vattenfallsverk för investeringar i kraftstationer. Regeringen har med stöd av finansfullmakten anvisat ytterligare 15 milj. kr. Dessutom anvisas 85 milj. kr. i tilläggsbudget I. Anslagsbelastningen beräknas till 3 684 milj. kr. Därmed minskar anslagsbehållningen med 365 milj. kr. till 220 milj. kr. vid budgetårets slut. Riksdagen har vidare anvisat 350 milj. kr. i tilläggsbudget I för Investeringar inom energiområdet. Investeringssprogrammet avser

kalenderåret 1984. Utbetalningarna beräknas till 9 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Anslagsbehållningen blir därmed 341 milj. kr. vid budgetårets slut.

Avskrivningslån till svensk varvsindustri ges i form av stöd per produktionstimme för ny- och ombyggnad av fartyg. I statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisas 465 milj. kr. för ändamålet. Anslagsbelastningen beräknas till 185 milj. kr. vilket innebär att anslagsbehållningen blir 280 milj. kr. vid slutet av budgetåret. Anslagsbehållningen på anslaget kapitaltillskott till Svenska Varv AB uppgick till 350 milj. kr. vid början av budgetåret 1983/84. Med ledning av Svenska Varvs AB planer för verksamheten beräknas anslagsbelastningen till 250 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Behållningen på anslaget minskar med samma belopp.

Rörliga krediter

Beräknad disposition av rörliga krediter redovisas i bilaga 5. I statsbudgeten beräknades dispositionen av rörliga krediter öka med 1 500 milj. kr. under budgetåret 1983/84. Det utestående beloppet på rörliga krediter beräknas nu uppgå till 3 501 milj. kr. vid budgetårets slut. Det är en ökning med 475 milj. kr.

Vid ingången av budgetåret 1983/84 uppgick den utestående rörliga krediten för televerket till 145 milj. kr. Lyftningarna under budgetåret beräknas till 275 milj. kr. Det innebär en ökning av den utestående krediten till 420 milj. kr. vid slutet av budgetåret. Det utestående beloppet på televerkets rörliga kredit för abonnentutrustningar beräknas bli 1 526 milj. kr. vid budgetårets slut. Det är en ökning med 426 milj. kr. Ökningen beror på investeringar i nya telefonväxlar. Vid början av budgetåret var det utestående beloppet på statens järnvägars rörliga kredit 408 milj. kr. Statens järnvägar räknar med att återbetala hela beloppet under budgetåret 1983/84. Vid budgetårets slut beräknar EKN-Exportkreditnämnden utnyttja 1 091 milj. kr. av den rörliga krediten för förluster på exportkreditgarantier. Vid budgetårets ingång var den utestående krediten 820 milj. kr. De ökade förlusterna beror på garantigivningen på Polen.

Alternativ kalkyl av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1983/84

Efter det att RRV avslutat beräkningarna har olika löneavtal träffats på arbetsmarknaden. Till följd av dessa avtal har RRV alternativt räknat med en lönesummeutveckling på 8,4 procent mellan åren 1983 och 1984 mot 6,5 procent i baskalkylen. Härigenom påverkas även andra antaganden om den samhällsekonomiska utvecklingen. För att belysa effekterna av det alternativa antagandet om lönesummans utveckling redovisas nedan en alternativ kalkyl för vissa av statsbudgetens inkomsttitlar (milj. kr.).

	Prognos 1983/84	Förändring
Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	33 082	+ 879
Mervärdeskatt	49 700	+ 100

Statsbudgetens inkomster under budgetåret 1983/84 beräknas i den alternativa kalkylen öka med 979 milj. kr. Budgetunderskottet beräknas därmed uppgå till 77 539 milj. kr. under budgetåret 1983/84.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Berggren i närvaro av avdelningschefen Sanell, revisionsdirektören Danielsson och byrådirektören Hansson, föredragande.

G Rune Berggren

Jörgen Hansson

Statsbudgeten för budgetåret 1983/84 (milj. kr.)

Inkomster	Statsbudget	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och statsbudget
1000 Skatter	178 191	186 692	+ 8 501
2000 Inkomster av statens verksamhet	22 441	23 096	+ 655
3000 Inkomster av försäld egendom	54	- 44	- 98
4000 Återbetalning av lån	3 319	4 159	+ 840
5000 Kalkylmässiga inkomster	6 792	6 555	- 237
Summa inkomster	210 797	220 458	+ 9 661
Underskott	88 950	78 518	-10 432
Summa	299 747	298 976	- 771

Utgifter	Anvisat	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och anvisat
Utgiftsanslag			
I Kungl. hov- och slottsstaterna	28	29	+ 1
II Justitiedepartementet	8 040	8 882	+ 842
III Utrikesdepartementet	7 989	7 737	- 252
IV Försvarsdepartementet	22 612	22 185	- 427
V Socialdepartementet	70 476	70 338	- 138
VI Kommunikationsdepartementet	14 939	15 324	+ 385
VII Finansdepartementet	13 730	13 870	+ 140
VIII Utbildningsdepartementet	34 475	35 290	+ 815
IX Jordbruksdepartementet	6 982	6 558	- 424
X Arbetsmarknadsdepartementet	18 577	19 298	+ 721
XI Bostadsdepartementet	22 416	21 400	-1 016
XII Industridepartementet	12 858	13 136	+ 278
XIII Civildepartementet	6 223	4 071	-2 152
XIV Riksdagen och dess verk m. m.	501	478	- 23
XV Räntor på statsskulden m. m.	55 400	59 900	+4 500
XVI Oförutsedda utgifter	1	5	+ 4
Summa	295 247	298 501	+3 254
Beräknad övrig medelsförbrukning			
I Minskning av anslagsbehållningar	3 000	-	-3 000
II Ändrad disposition av rörliga krediter	+ 1 500	+ 475	-1 025
Summa	4 500	+ 475	-4 025
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	-	-	-
Summa	299 747	298 976	- 771

Beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1983/84 (milj. kr.)

	Statsbudget	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och statsbudget
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	28 856	33 082	+4 226
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	7 181	10 175	+2 994
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	2 500	1 100	-1 400
1141 Kupongskatt	49	89	+ 40
1211 Folkpensionsavgift	30 750	31 188	+ 438
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	1 900	1 869	- 31
1231 Barnomsorgsavgift	7 165	7 277	+ 112
1251 Övriga socialavgifter, netto	- 120	- 178	- 58
1281 Allmän löneavgift	7 650	7 752	+ 102
1311 Skogsvårdsavgifter	274	313	+ 39
1321 Fysiska personers förmögenhets-skatt	799	901	+ 102
1331 Arvsskatt	680	775	+ 95
1332 Gåvoskatt	110	150	+ 40
1342 Skatt på värdepapper	-	210	+ 210
1411 Mervärdesskatt	49 100	49 700	+ 600
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	590	760	+ 170
1424 Tobaksskatt	3 820	4 045	+ 225
1425 Skatt på spritdrycker	5 950	5 735	- 215
1426 Skatt på vin	1 460	1 750	+ 290
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 253	1 305	+ 52
1428 Energiskatt	9 155	9 060	- 95
1431 Särskild avgift för oljeprodukter	325	689	+ 364
1432 Kassettskatt	80	42	- 38
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	935	970	+ 35
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	185	221	+ 36
1461 Fordonsskatt	2 270	2 340	+ 70
1471 Tullmedel	1 705	1 665	- 40
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	140	70	- 70
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	142	97	- 45
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 260	2 228	- 32
2117 Domänverkets inlevererade överskott	40	76	+ 36
2151 Tipsmedel	937	1 025	+ 88
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	204	407	+ 203
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	7 980	8 098	+ 118
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	782	936	+ 154
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 256	1 288	+ 32
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	468	574	+ 106
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	20	- 100	- 120
4111 Återbetalning av lokaliseringsslån	235	320	+ 85

	Statsbudget	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och statsbudget
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	50	128	+ 78
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	1 700	2 100	+ 400
4313 Återbetalning av studiemedel	780	905	+ 125
4411 Återbetalning av energislån	170	205	+ 35
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	142	196	+ 54
5112 Televerkets avskrivningar	1 830	1 966	+ 136
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 895	1 813	- 82
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	1 031	686	- 345
Övriga	24 113	24 455	+ 342
Summa	210 797	220 458	+9 661

Förslags- och obetecknade anslag under budgetåret 1983/84 (milj. kr.)

			Anvisat	Beräknat utfall	Differens beräknat ut- fall och anvisat
II	B 4	Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader	3 825	4 260	+ 435
	D 2	Allmänna domstolarna	845	876	+ 31
	E 2	Kriminalvårdsanstalterna	1 223	1 279	+ 56
	F 1	Rättshjälpskostnader	170	245	+ 75
III	B 1	Förenta Nationerna	129	98	- 31
	E 3	Exportkreditnämnden: Täckande av vissa förluster	-	120	+ 120
IV		Försvarsdepartementet	22 104	21 675	- 429
V	C 1	Allmänna barnbidrag	5 890	5 795	- 95
	D 2	Folkpensioner	40 840	40 450	- 390
	D 3	Bidrag till kommunala bostads- tillägg till folkpension	780	812	+ 32
	F 1	Bidrag till driften av för- skolor och fritidshem	4 930	5 200	+ 270
	F 3	Bidrag till kommunala familje- daghem	1 390	1 500	+ 110
	G 1	Bidrag till social hemhjälp	1 700	1 571	- 129
	G 3	Bidrag till driften av sär- skolor	415	463	+ 48
	I 1	Bidrag till anordnande av kli- niker för psykiskt sjuka m. m.	240	100	- 140
	J 6	Ersättningar till kommunerna för hjälp till utländska med- borgare, flyktingar m. m.	158	200	+ 42
VI	E 10	Stöd till svenska rederier	250	215	- 35
	G 2	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser	413	521	+ 108
VII	B 2	Lokala skattemyndigheter	704	740	+ 36
	D 3	Tullverket: Förvaltningskost- nader	663	707	+ 44
	E 2	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	10 811	10 846	+ 35
VIII	D 11	Bidrag till driften av grund- skolor	12 975	12 844	- 131
	D 18	Bidrag till driften av gym- nasieskolor	3 660	3 840	+ 180
	D 25	Bidrag till åtgärder inom kom- munernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m. m.	266	350	+ 84
	D 27	Bidrag till undervisnings- materiel inom gymnasieskolan m. m.	144	245	+ 101
	F 4	Bidrag till kommunal vuxen- utbildning m. m.	722	790	+ 68
	F 7	Bidrag till driften av folk- högskolor m. m.	405	453	+ 48
	G 3	Studiehjälp m. m.	1 159	1 215	+ 56
	G 4	Studiemedel m. m.	3 863	4 037	+ 174
IX	C 3	Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	3 838	3 338	- 500
	C 5	Kostnader för beredskaps- lagring av livsmedel m. m.	102	142	+ 40
X	B 3	Bidrag till arbetslöshets- ersättning och utbildnings- bidrag	2 317	2 814	+ 497

		Anvisat	Beräknat utfall	Differens beräknat ut- fall och anvisat	
	B 18	Statsbidrag för ungdomslag	420	281	- 139
	C 3	Särskilda åtgärder för arbets- anpassning och sysselsättning	1990	2248	+ 258
	D 2	Åtgärder för flyktingar	163	240	+ 77
XI	B 4	Räntebidrag m. m.	10300	9850	- 450
	B 5	Eftergift av hyresförlustlån	100	60	- 40
	B 7	Bostadsbidrag m. m.	1507	1475	- 32
XII	B 5	Täckande av förluster i anled- ning av statliga industri- garantilån m. m.	150	110	- 40
	B 16	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit	1000	861	- 139
	B 17	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m. m.	350	568	+ 218
	C 1	Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet	383	350	- 33
	C 5	Ersättning för nedsättning av socialavgifter	250	193	- 57
	E 7	Ersättning för försenad idrift- tagning av kärnreaktorer	375	456	+ 81
	G 5	Kostnader för skuldebrev till Svenska Varv AB	125	81	- 44
	G 6	Räntestöd till varvsindustrin	135	180	+ 45
	G 9	Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg	50	-	- 50
	H 1	Drift av beredskapslager	605	865	+ 260
XIII	B 1	Länsstyrelserna	1758	1820	+ 62
	H 4	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.	3000	700	-2300
XV	A 1	Räntor på statsskulden m. m.	55400	59900	+4500
Övriga			35133	35401	+ 268
Summa			240125	243380	+3255

Beräknade förändringar av anslagsbehållningar på reservationsanslag under budgetåret 1983/84 (milj. kr.)

			Reservation 1983-07-01	Reservation 1984-06-30	Ökning (+) Minskning (-)
II	B 10	Byggnadsarbeten för polis- väsendet	202	112	- 90
	E 7	Byggnadsarbeten för kriminal- vården	198	114	- 84
III	C 1	Bidrag till internationella biståndsprogram	2 392	2 440	+ 48
	C 9	Övriga u-landspolitiska in- satser m. m.	-	292	+292
V	I 6	Bidrag till upprustning och utveckling av hem för vård eller boende (82/83)	80	-	- 80
VI	B 2	Drift av statliga vägar	1 619	1 770	+151
	B 3	Byggande av statliga vägar	1 651	1 002	-649
	B 4	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	1	570	+569
	B 5	Bidrag till byggande av kom- munala vägar och gator	319	370	+ 51
	B 6	Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.	24	285	+261
	B 10	Särskilda väginvesteringar (82/83)	268	125	-143
	D 1	Statens järnvägar	150	201	+ 51
	D 6	Särskilda investeringar vid statens järnvägar (82/83)	177	39	-138
	D 7	Särskilda järnvägsinverte- ringar m. m. i Norrbotten (82/83)	85	41	- 44
	D 8	Bidrag till vissa transporter på malmbanan (82/83)	195	-	-195
	F 1	Flygplatser m. m.	152	58	- 94
	F 6	Särskilda investeringar för luftfarten (82/83)	48	1	- 47
	H 1	Teleanläggningar m. m.	27	90	+ 63
VII	F 9	Teckning av aktier i kredit- aktiebolaget	-	50	+ 50
VIII	B 12	Bidrag till Operan och Dramatiska teatern	33	119	+ 86
	G 5	Vuxenstudiestöd m. m.	99	53	- 46
	I 1	Byggnadsarbeten inom utbild- ningsdepartementets verksam- hetsområde	355	66	-289
X	B 2	Arbetsmarknadsutbildning	185	222	+ 37
	B 4	Sysselsättningsskapande åtgärder	3 069	2 687	-382
	B 15	Tillfälligt sysselsättnings- bidrag för textil- och konfektionsindustrierna	-	114	+114
	B 16	Medel för särskilda insatser för övertaliga inom Luossa- vaara-Kiirunavaara AB (LKAB)	-	249	+249
	B 17	Medel för åtgärder att främja rekrytering till industrin m. m.	-	55	+ 55
	B 11	Särskilda sysselsättnings- skapande åtgärder i Norr- bottens län (82/83)	121	41	- 80

			Reservation 1983-07-01	Reservation 1984-06-30	Ökning (+) Minskning (-)
XI	B	3 Lån till bostadsbyggande	14	244	+ 230
	B	10 Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler	1	45	+ 44
	B	17 Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.	733	953	+ 220
XII	B	25 Kapitaltillskott till Södra Skogsägarna AB	-	100	+ 100
	C	2 Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån	1947	2 177	+ 230
	C	3 Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser	151	199	+ 48
	C	6 Särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län	-	73	+ 73
	C	5 Åtgärder för ökad sysselsättning i Norrbottens län (82/83)	82	32	- 50
	D	8 Program för utökad prospektering m. m. (82/83)	298	195	- 103
	E	11 Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.	585	220	- 365
	E	14 Stöd för oljeersättande åtgärder	-	110	+ 110
	E	15 Investeringar inom energiområdet	-	341	+ 341
	E	6 Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. (80/81)	172	141	- 31
	E	14 Stöd till utbyggnad av distributionsanläggningar för fjärrvärme (82/83)	300	250	- 50
	E	15 Stöd för åtgärder i samband med upphandling inom energiområdet (82/83)	699	638	- 61
	E	16 Lån till förprospektering av naturgasledningar m. m. (82/83)	74	39	- 35
	G	8 Avskrivningslån till svensk varvsindustri	-	280	+ 280
	G	10 Infriande av förlusttäckningsgaranti för Zenit Shipping AB	-	30	+ 30
	G	13 Ersättning till Statsföretag AB för kostnader för marknads- och produktutveckling m. m. inom Regioninvestgruppen	-	115	+ 115
	G	14 Lån till SSAB Svenskt Stål AB för rekonstruktionsändamål (80/81)	40	0	- 40
	G	15 Lån till SSAB Svenskt Stål AB för strukturändamål (80/81)	146	106	- 40
	G	13 Finansiering av stirling motorutveckling (82/83)	68	33	- 35
	G	16 Bidrag till Luossavaara-Kiurunavaara AB för sysselsättningsåtgärder m. m. ifråga om övertalig personal (82/83)	90	-	- 90
	G	20 Kapitaltillskott till Svenska Varv AB (82/83)	350	100	- 250
XIII	E	1 Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	80	47	- 33
XIV	A	8 Riksdagen: Nytt riksdagshus	1	32	+ 31
		Övriga	7 327	6 943	- 384
		Summa	24 608	24 609	+ 1

Beräknad disposition av rörliga krediter

	Utestående belopp 1983-06-30	Beräknat utestående belopp 1984-06-30	Beräknad förändring 1983/84
Televerket	145	420	+275
Televerket, Abonnentutrustningar	1 100	1 526	+426
Statens järnvägar	408	—	-408
Luftfartsverket	—	40	+ 40
Förenade fabriksverken	91	—	- 91
Riksförsäkringsverket	—	100	+100
Kammarkollegiet	200	100	-100
Lantbruksstyrelsen	122	69	- 53
Förluster på exportkreditgarantier	820	1 091	+271
Övriga	140	155	+ 15
Summa	3 026	3 501	+475

**Specifikation av
statsbudgetens inkomster
under budgetåret 1984/85**

Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1984/85

1000 Skatter:

1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:*1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:*

1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

46 281 000 000 46 281 000 000

1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

13 010 000 000 13 010 000 000

1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse

1 100 000 000 1 100 000 000

1140 Övriga inkomstskatter:

1141 Kupongskatt 95 000 000

1142 Utskiftningsskatt och ersättningskatt 10 000 000

1143 Bevillingsskatt 3 000 000

1144 Lotterivinstskatt 1 065 000 000 1 173 000 000 **61 564 000 000**

1200 Lagstadgade socialavgifter:

1211 Folkpensionsavgift 30 538 000 000

1221 Sjukförsäkringsavgift, netto -735 000 000

1231 Barnomsorgsavgift 7 089 000 000

1241 Vuxenutbildningsavgift 780 000 000

1251 Övriga socialavgifter, netto -397 000 000

1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetsskadeförsäkringen 61 700 000

1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet 83 100 000

1281 Allmän löneavgift 6 592 000 000 44 011 800 000 **44 011 800 000**

1300 Skatt på egendom:*1310 Skatt på fast egendom:*

1311 Skogsvårdsavgifter 315 000 000

1312 Hyreshusavgift 720 000 000 1 035 000 000

1320 Förmögenhetsskatt:

1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt 2 071 000 000

1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt 23 000 000 2 094 000 000

<i>1330 Arvsskatt och gåvoskatt:</i>			
1331 Arvsskatt	780 000 000		
1332 Gåvoskatt	<u>150 000 000</u>	930 000 000	
<i>1340 Övrig skatt på egendom:</i>			
1341 Stämpelskatt	1 990 000 000		
1342 Skatt på värdepapper	<u>540 000 000</u>	2 530 000 000	6 589 000 000
1400 Skatt på varor och tjänster:			
<i>1410 Allmänna försäljningsskatter:</i>			
1411 Mervärdesskatt	<u>55 100 000 000</u>	55 100 000 000	
<i>1420, 1430 Skatt på specifika varor:</i>			
1421 Bensinskatt	6 860 000 000		
1422 Särskilda varuskatter	822 000 000		
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	935 000 000		
1424 Tobaksskatt	3 925 000 000		
1425 Skatt på spritdrycker	5 100 000 000		
1426 Skatt på vin	1 590 000 000		
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 268 000 000		
1428 Energiskatt	9 980 000 000		
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	2 000 000		
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m.m.	1 276 000 000		
1432 Kassettskatt	55 000 000		
1433 Skatt på videobandspelare	105 000 000		
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	925 000 000		
1435 Särskild avgift mot försurning	<u>97 000 000</u>	32 940 000 000	
<i>1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:</i>			
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	120 000 000		
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	<u>100 000 000</u>	220 000 000	
<i>1450 Skatt på tjänster:</i>			
1451 Reseskatt	152 000 000		
1452 Skatt på annonser och reklam	409 000 000		
1453 Totalisatormedel	345 000 000		
1454 Skatt på spel	<u>100 000 000</u>	1 006 000 000	
<i>1460 Skatt på vägtrafik:</i>			
1461 Fordonsskatt	2 938 000 000		
1462 Kilometerskatt	<u>1 780 000 000</u>	4 718 000 000	
<i>1470 Skatt på import:</i>			
1471 Tullmedel	<u>1 800 000 000</u>	1 800 000 000	
<i>1480 Övriga skatter på varor och tjänster:</i>			
1481 Övriga skatter på varor och tjänster		1 000	95 784 001 000
		<u>1 000</u>	<u>95 784 001 000</u>
		Summa skatter	207 948 801 000

2000 Inkomster av statens verksamhet:**2100 Rörelseöverskott:***2110 Affärsverkens inlevererade överskott:*

2111 Postverkets inlevererade överskott	55 000 000	
2112 Televerkets inlevererade överskott	345 000 000	
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	30 000 000	
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	112 400 000	
2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott	65 300 000	
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 397 000 000	
2117 Domänverkets inlevererade överskott	<u>73 000 000</u>	3 077 700 000

2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:

2121 Statens vägverks inlevererade överskott	34 800 000	
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	68 000 000	
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	<u>54 000 000</u>	156 800 000

2130 Riksbankens inlevererade överskott:

2131 Riksbankens inlevererade överskott	<u>4 000 000 000</u>	4 000 000 000
---	----------------------	---------------

2140 Myntverkets inlevererade överskott:

2141 Myntverkets inlevererade överskott	<u>40 000 000</u>	40 000 000
---	-------------------	------------

2150 Överskott från spelverksamhet:

2151 Tipsmedel	1 036 900 000		
2152 Lotterimedel	<u>436 230 000</u>	1 473 130 000	8 747 630 000

2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:*2210 Överskott av civil fastighetsförvaltning:*

2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	520 000		
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	295 225 000		
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	<u>3 782 000</u>	299 527 000	299 527 000

2300 Ränteinkomster:*2310, 2320 Räntor på näringslån:*

2311 Räntor på lokaliseringlån	295 000 000	
2313 Ränteinkomster på statens avdiktninglån	330 000	
2314 Ränteinkomster på fiskerilån	4 500 000	
2315 Ränteinkomster på fiskberedninglån	1 366 000	
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	209 000	
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 889 000	
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	20 787 000	
2319 Ränteinkomster på kraftledninglån	1 000	
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	52 000	
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	281 637 000	
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	3 800 000	
2324 Räntor på televerkets statslån	<u>290 000 000</u>	899 571 000

2330 Räntor på bostadslån:

2331 Ränteinkomster på egnahems-lån	1 000	
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 100 000 000	
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	290 000	
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	<u>300 000</u>	8 100 591 000

2340 Räntor på studielån:

2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	10 000	
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	<u>24 000 000</u>	24 010 000

2350 Räntor på energisparlån:

2351 Räntor på energisparlån	<u>447 000 000</u>	447 000 000
------------------------------	--------------------	-------------

2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:

2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	<u>6 000 000</u>	6 000 000
--	------------------	-----------

2370 Räntor på beredskapslagring:

2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	<u>1 151 768 000</u>	1 151 768 000
--	----------------------	---------------

2380, 2390 Övriga ränteinkomster:

2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	1 000 000		
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	525 000		
2383 Ränteinkomster på statens bösättningslån	9 000 000		
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	62 950 000		
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	175 000		
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	10 412 000		
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	375 000		
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	5 300 000		
2392 Räkter på intressemedel	30 800 000		
2394 Övriga ränteinkomster	133 061 000		
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 353 500 000	1 607 098 000	12 236 038 000

2400 Aktieutdelning:

2410 Inkomster av statens aktier:

2411 Inkomster av statens aktier	181 494 000	181 494 000	181 494 000
----------------------------------	-------------	-------------	-------------

2500 Offentligrättsliga avgifter:

2511 Expeditionsavgifter	389 300 000
2512 Vattendomstolsavgifter	150 000
2513 Avgift för statlig kontroll av läkemedel	47 782 000
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	32 000
2517 Registerhållningsavgift	43 000 000
2518 Fyravgifter, färledsvaruavgifter	304 000 000
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 445 000
2521 Fartygsinspektionsavgifter	7 100 000
2522 Avgifter för granskning av biografifilm	2 656 000
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900 000
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 000 000
2525 Avgifter för växtskyddsinspektion	8 600 000
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	560 000
2528 Avgifter vid bergsstaten	5 400 000

2529	Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	119 401 000		
2531	Avgifter för registrering i förnings m.fl. register	23 000 000		
2532	Utsökningsavgifter	90 500 000		
2533	Avgifter vid statens planverk	700 000		
2534	Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	105 000 000		
2535	Avgifter för statliga garantier	130 000 000		
2536	Lotteriavgifter	3 200 000		
2537	Miljöskyddsavgift	30 000 000		
2538	Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	120 000 000		
2539	Täktavgift	16 000 000		
2541	Avgifter vid tullverket	16 000 000		
2542	Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	28 000 000	1 495 726 000	1 495 726 000
2600	Försäljningsinkomster:			
2611	Inkomster vid kriminalvården	125 000 000		
2612	Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	9 030 000		
2615	Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	13 500 000		
2616	Försäljning av sjökort	8 000 000		
2617	Lotsavgifter	60 000 000		
2619	Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300 000		
2622	Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500 000		
2624	Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	46 400 000		
2625	Utförsäljning av beredskapslager	—	263 730 000	263 730 000
2700	Böter m.m.:			
2711	Restavgifter	209 000 000		
2712	Bötesmedel	176 000 000		
2713	Vattenföroreningsavgift	1 000	385 001 000	385 001 000
2800	Övriga inkomster av statens verksamhet:			
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	400 000 000	400 000 000	400 000 000
	Summa inkomster av statens verksamhet			24 009 146 000

3000 Inkomster av försåld egendom:**3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m.m.:***3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:*

3111 Postverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000		
3112 Televerkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000 000		
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	20 000 000		
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—		
3115 Förenade fabriksverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000 000		
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	10 000 000		
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	32 001 000	

3120 Civila myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:

3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	1 200 000		
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 152 000		
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	50 000		
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100 000		
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	2 000 000		
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	300 000	7 802 000	39 803 000

3200 Övriga inkomster av markförsäljning:

3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 100 000	1 100 000	1 100 000
--	-----------	-----------	-----------

3300 Övriga inkomster av försåld egendom:

3311 Inkomster av statens gruvegendom	15 000 000		
3362 Inkomster av försålda lager	1 760 000 000	1 775 000 000	1 775 000 000

Summa inkomster av försåld egendom **1 815 903 000**

4000 Återbetalning av lån:**4100 Återbetalning av näringslån:***4110 Återbetalning av industrilån:*

4111 Återbetalning av lokaliseringslån	235 000 000	235 000 000	
--	-------------	-------------	--

4120 Återbetalning av jordbrukslån:

4122 Återbetalning av statens avdickningslån	1 000 000		
4123 Återbetalning av fiskerilån	11 000 000		
4124 Återbetalning av fiskberedningslån	3 123 000	15 123 000	

4130 Återbetalning av övriga näringslån:

4131 Återbetalning av vattenkraftslån	226 000		
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 129 000		
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	24 703 000		
4134 Återbetalning av kraftledningslån	11 000		
4135 Återbetalning av skogsväglån	93 000		
4136 Återbetalning av övriga näringslån. Kammarkollegiet	25 931 000		
4137 Återbetalning av övriga näringslån. Lantbruksstyrelsen	1 500 000		
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	28 050 000	82 643 000	332 766 000

4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:

4211 Återbetalning av lån till egna hem	8 000		
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 100 000 000		
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	800 000		
4214 Återbetalning av övriga bostadslån. Bostadsstyrelsen	—	2 100 808 000	2 100 808 000

4300 Återbetalning av studielån:

4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	60 000		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	21 000 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	887 000 000	908 060 000	908 060 000

4400 Återbetalning av energisparlån:

4411 Återbetalning av energisparlån	215 000 000	215 000 000	215 000 000
-------------------------------------	-------------	-------------	-------------

4500 Återbetalning av övriga lån:

4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	6 000 000		
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	4 400 000		
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	170 000 000		
4514 Återbetalning av lån för studentkärlokaler	160 000		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 500 000		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	13 000 000		
4517 Återbetalning av u-landslån	7 069 000		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	40 000 000		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 700 000		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	30 000 000		
4526 Återbetalning av övriga lån	26 521 000	305 350 000	305 350 000
			Summa återbetalning av lån 3 861 984 000

5000 Kalkylmässiga inkomster:**5100 Avskrivningar:***5110 Affärsverkens avskrivningar:*

5111 Postverkets avskrivningar	415 000 000	
5113 Statens järnvägars avskrivningar	960 000 000	
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	122 000 000	
5115 Förenade fabriksverkens avskrivningar	62 100 000	
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 955 500 000	3 514 600 000

5120 Avskrivningar på civila fastigheter:

5121 Avskrivningar på civila fastigheter	235 100 000	235 100 000
--	-------------	-------------

5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:

5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	78 886 000	78 886 000
---	------------	------------

5140 Övriga avskrivningar:

5141 Statens vägverks avskrivningar	141 700 000		
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	97 000 000		
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	127 000 000		
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	36 617 000	402 317 000	4 230 903 000

5200 Statliga pensionsavgifter, netto:

5211 Statliga pensionsavgifter, netto	1 460 000 000	1 460 000 000	1 460 000 000
---------------------------------------	---------------	---------------	---------------

Summa kalkylmässiga inkomster 5 690 903 000

STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER 243 326 737 000

**Specifikation av anslags-
förändringar i förhållande
till budgetpropositionen
för budgetåret 1984/85**

Bilaga 1.6 Anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen

Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1984/85

1 000-tal kr.

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning (+) Minsk- ning (-)	
<i>III. Utrikesdepartementet</i>					
Bidrag till internationella biståndsprogram, reservationsanslag	1 938 000	154	2 088 000	+	150 000
Utvecklingssamarbete genom SIDA, reservationsanslag	3 819 860	154	3 969 860	+	150 000
Nordiska ministerrådets allmänna budget, förslagsanslag	70 040	185	83 872	+	13 832
Forskningssamarbete med Europeiska gemen- skaperna, förslagsanslag	0	107	44 000	+	44 000
Summa	5 827 900		6 185 732	+	357 832
<i>IV. Försvarsdepartementet</i>					
Arméförband: Materielanskaffning, förslagsanslag	1 230 000	112	1 310 000	+	80 000
Arméförband: Forskning och utveckling, för- slagsanslag	260 000	112	300 000	+	40 000
Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet, förslagsanslag	1 630 000	112	1 645 000	+	15 000
Marinförband: Materielanskaffning, förslagsanslag	1 040 000	112	1 140 000	+	100 000
Marinförband: Anskaffning av anläggningar, förslagsanslag	135 000	112	136 000	+	1 000
Marinförband: Forskning och utveckling, förslagsanslag	100 000	112	110 000	+	10 000
Flygvapenförband: Ledning och förbandsverk- samhet, förslagsanslag	2 775 000	112	2 775 900	+	900
Flygvapenförband: Materielanskaffning, för- slagsanslag	2 200 000	112	2 521 528	+	321 528
Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar, förslagsanslag	200 000	112	220 000	+	20 000
Flygvapenförband: Forskning och utveckling, förslagsanslag	1 300 000	112	1 308 000	+	8 000
Operativ ledning m. m. Ledning och förbandsverk- samhet, förslagsanslag	590 000	112	588 600	-	1 400
Operativ ledning m. m. Materielanskaffning, för- slagsanslag	115 000	112	122 000	+	7 000
Operativ ledning m. m. Anskaffning av anläggning- ar, förslagsanslag	110 000	112	108 000	-	2 000
Reglering av prisstegringar för det militära för- svaret, förslagsanslag	1 800 000	112	1 650 000	-	150 000
Flygtekniska försöksanstalten, förslagsanslag	2 550	112	9 400	+	6 850
Summa	13 487 550		13 944 428	+	456 878

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning Minsk- ning	(+) (-)
<i>V. Socialdepartementet</i>					
Statens bakteriologiska laboratorium: Central- laboratoriecuppgifter, förslagsanslag	18 417	132	19 247	+	830
Statens bakteriologiska laboratorium: Försvars- medicinsk verksamhet, förslagsanslag	3 551	132	3 722	+	171
Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning, reservationsanslag	2 100	132	7 200	+	5 100
Allmän hälsokontroll, förslagsanslag	3 517	132	1 900	-	1 617
Epidemiberedskap m. m., förslagsanslag	11 410	132	11 573	+	163
Ersättningar till kommunerna för hjälp till utländs- ka medborgare, flyktingar m. m., förslagsanslag	158 000	124	16 575	-	141 425
Summa	196 995		60 217	-	136 778
<i>VI. Kommunikationsdepartementet</i>					
Kommittéer m. m., reservationsanslag	4 600	107	3 100	-	1 500
Transportforskningsberedningen, reservations- anslag	18 418	107		-	18 418
Kollektivtrafikberedningen, reservationsanslag	3 489	107	0	-	3 489
Transportforskningsberedningen, reservationsan- slag	0	107	24 611	+	24 611
Summa	26 507		27 711	+	1 204
<i>VII. Finansdepartementet</i>					
Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m., förslagsanslag	10 811 000	133	11 121 000	+	310 000
Bidrag till kommunerna med anledning av av- skaffandet av kommunala företagsbeskatt- ningen, förslagsanslag	0	133	900 000	+	900 000
Summa	10 811 000		12 021 000	+	1 210 000
<i>VIII. Utbildningsdepartementet</i>					
Fortbildning m. m., reservationsanslag	22 989	116	20 489	-	2 500
Reformering av gymnasieskolan, reservations- anslag	0	116	12 500	+	12 500
Forskning och forskarutbildning inom högskolan samt övriga forskningsändamål	2 321 590	107	2 525 827	+	204 237
Centrala studiestödsnämnden m. m., förslags- anslag	58 082	127	58 832	+	750
Studiehjälp m. m., förslagsanslag	1 223 450	127	1 220 600	-	2 850
Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kultur- området, reservationsanslag	0	107	1 000	+	1 000
Nordiska ministerrådets kulturbudget, förslags- anslag	46 700	181	46 500	-	200
Stöd till dagspressen, förslagsanslag	444 000	KU 17, rskr 163	447 900	+	3 900
Summa	4 116 811		4 333 648	+	216 837
<i>IX. Jordbruksdepartementet</i>					
Lantbruksnämnderna, förslagsanslag	222 390	191	212 781	-	9 609
Administration av permanent skörde-skadeskydd m. m., förslagsanslag	37 964	191	23 898	-	14 066
Prisstöd till jordbruket i norra Sverige, förslagsanslag	290 000	JoU 26, rskr 238	330 000	+	40 000
Bidrag till statens utsädeskontroll, reservations- anslag	5 005	191	2 000	-	3 005
Bidrag till djurens hälso- och sjukvård: Uppdrags- verksamhet, reservationsanslag	40 470	JoU 25, rskr 209	55 470	+	15 000

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositi- ons- eller skrivelses nummer	Anslags- belopp	Ökning (+)	Minsk- ning (-)
Bidrag till djurens hälso- och sjukvård: Uppdrags- verksamhet, reservationsanslag	55 470	191	40 470	-	15 000
Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder, reser- vationsanslag	1 666	107	2 066	+	400
Sveriges lantbruksuniversitet: Förvaltnings- kostnader, förslagsanslag	350 839	107	0	-	350 839
Sveriges lantbruksuniversitet: Driftkostnader	164 684	107	0	-	164 684
Sveriges lantbruksuniversitet, reservationsanslag	0	107	360 996	+	360 996
Bidrag till Norrvikens trädgårdar	0	191	3 000	+	3 000
Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruks- universitet, förslagsanslag	0	107	191 436	+	191 436
Skogs- och jordbrukets forskningsråd, reser- vationsanslag	47 852	107	56 359	+	8 507
Statens naturvårdsverk, förslagsanslag	98 081	145	100 776	+	2 695
Vård av naturreservat m. m., reservationsanslag	26 900	145	30 540	+	3 640
Miljövärdsforskning, reservationsanslag	48 200	107	52 732	+	4 532
Stöd till idrotten, reservationsanslag	188 290	145	188 590	+	300
Stöd till friluftslivet m. m., reservationsanslag	15 735	145	0	-	15 735
Sveriges turistråd, reservationsanslag	49 600	145	0	-	49 600
Stöd till turism och rekreation, reservationsanslag	0	145	71 700	+	71 700
Summa	1 643 146		1 722 814	+	79 668
<i>X. Arbetsmarknadsdepartementet</i>					
Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildnings- bidrag, förslagsanslag	2 316 650	126	2 447 889	+	131 239
Statens invandrarverk, förslagsanslag	53 680	124	56 657	+	2 977
Åtgärder för flyktingar, förslagsanslag	202 625	124	185 750	-	16 875
Överföring och mottagning av flyktingar m. m., förslagsanslag	0	124	24 250	+	24 250
Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyk- tingar m. m., förslagsanslag	0	124	202 000	+	202 000
Summa	2 572 955		2 916 546	+	343 591
<i>XI. Bostadsdepartementet</i>					
Byggnadsforskning, reservationsanslag	114 000	107	0	-	114 000
Statens råd för byggnadsforskning, reservations- anslag	0	107	144 000	+	144 000
Lån till experimentbyggande, reservationsanslag	34 000	107	36 000	+	2 000
Statens institut för byggnadsforskning, förslags- anslag	0	107	1	+	1
Bidrag till statens institut för byggnadsforskning, reservationsanslag	0	107	34 000	+	34 000
Summa	148 000		214 001	+	66 001
<i>XII. Industridepartementet</i>					
Statens industriverk: Förvaltningskostnader, förslagsanslag	46 121	135	42 262	-	3 859
Bidrag till regionala utvecklingsfonder m. m., reservationsanslag	97 850	135	0	-	97 850
Täckande av förluster i anledning av garantigivning hos regionala utvecklingsfonder, förslagsanslag	1	135	0	-	1
Täckande av förluster i anledning av statliga in- dustrigarantilån, m. m., förslagsanslag	150 000	135	0	-	150 000
Branschfrämjande åtgärder, reservationsanslag	27 740	135	20 353	-	7 387
Täckande av förluster på grund av strukturgaran- tier till företag inom vissa industribranscher, förslagsanslag	10 000	135	0	-	10 000

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivsens nummer	Anslags- belopp	Ökning (+) Minsk- ning (-)	
Bidrag till företagsinriktad fortbildning, reser- vationsanslag	4 000	135	0	-	4 000
Kostnader för räntebefrielse vid särskilda struktur- garantier för manuell glasindustri, förslagsanslag	2 000	135	0	-	2 000
Täckande av förluster i anledning av statliga garanti- er för lån till Tillväxtinvestbolag m. m., för- slagsanslag	1	135	0	-	1
Statens industriverk: Utredningsverksamhet, reservationsanslag	0	135	4 500	+	4 500
Stimulans till spridning av flexibla tillverknings- system, reservationsanslag	0	135	15 000	+	15 000
Åtgärder för havsindustriell kompetensutveckling, reservationsanslag	0	135	20 000	+	20 000
Småföretagsutveckling, reservationsanslag	0	135	146 850	+	146 850
Åtgärder för att främja industridesign, reser- vationsanslag	0	135	15 000	+	15 000
Täckande av förluster vid viss garantigivning m. m., förslagsanslag	0	135	160 000	+	160 000
Åtgärder för att främja teknikupphandling och underleverantörsutveckling, reservationsanslag	0	135	26 000	+	26 000
Särskilda utvecklingsinsatser i Bergslagen, reser- vationsanslag	0	157	25 000	+	25 000
Energiforskning, reservationsanslag	1	107	421 500	+	421 499
Program för prospektering efter olja och naturgas, reservationsanslag	0	110	600 000	+	600 000
Aktieägartillskott till Svenska Petroleum AB, reservationsanslag	0	110	214 000	+	214 000
Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forsk- ning och utveckling, reservationsanslag	610 500	107	546 700	-	63 800
Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning, reser- vationsanslag	15 300	107	14 000	-	1 300
Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	3 700	135	4 400	+	700
Stöd till industriellt utvecklingsarbete, reser- vationsanslag	150 000	135	200 000	+	50 000
Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskost- nader, förslagsanslag	0	107	66 272	+	66 272
Forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag, reservationsanslag	0	135	20 000	+	20 000
Industriell utveckling inom mikroelektroniken, reservationsanslag	0	135	36 500	+	36 500
Vidareutbildning och kunskapsspridning inom mikroelektroniken, reservationsanslag	0	135	2 000	+	2 000
Drift av beredskapslager, förslagsanslag	604 913	110	637 381	+	32 468
Beredskapslagring och industriella åtgärder, reser- vationsanslag	1 094 985	110	7 455	-	1 087 530
Summa	2 817 112		3 245 173	+	428 061
<i>XIII. Civildepartementet</i>					
Kommittéer m. m., reservationsanslag	10 601	107	11 601	+	1 000
Vissa ersättningar till kyrkofonden	5 051	133	47 551	+	42 500
Summa	15 652		59 152	+	43 500
<i>XIV. Riksdagen och dess verk</i>					
Bidrag till partigrupper, förslagsanslag	6 110	KU 27	11 948	+	5 838
Förvaltningskostnader, förslagsanslag	126 411	KU 27	127 911	+	1 500
Summa	132 521		139 859	+	7 338

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning Minsk- ning	(+) (-)
<i>XV. Räkningar på statsskulden, m. m.</i>					
Räkningar på statsskulden, m. m., förslagsanslag	65 000 000	150	60 500 000	-4 500 000	
Summa	65 000 000		60 500 000	-4 500 000	
Summa förändringar på statsbudgeten	106 796 149		105 370 281	-1 425 868	

**Förändringar i förslaget
till statsbudget för
budgetåret 1984/85
sedan budgetpropositionen**

Bilaga 1.7 Förändringar i förslaget till statsbudget

**FÖRÄNDRINGAR I FÖRSLAGET TILL
STATSBUDGET FÖR BUDGETÅRET 1984/85
SEDAN BUDGETPROPOSITIONEN**

Statsbudgeten för budgetåret 1984/85

Inkomster

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Inkomster</i>			
Skatter	191 327 001	+16 621 800	207 948 801
Inkomster av statens verksamhet	24 097 801	- 88 655	24 009 146
Inkomster av försåld egendom	54 903	+ 1 761 000	1 815 903
Återbetalning av lån	3 586 434	+ 275 550	3 861 984
Kalkylmässiga inkomster	5 047 903	+ 643 000	5 690 903
Summa	224 114 042	+19 212 695	243 326 737
Underskott	-80 815 056	+13 638 563	-67 176 493
Summa	304 929 098	+ 5 574 132	310 503 230

Bilaga 1.7 Förändringar i förslaget till statsbudget budgetåret 1984/85

Utgifter

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Utgiftsanslag</i>			
Kungl. hov- och slottsstaterna	29 185	—	29 185
Justitiedepartementet	8 564 308	—	8 564 308
Utrikesdepartementet	8 235 592	+ 357 832	8 593 424
Försvarsdepartementet	22 568 990	+ 456 878	23 025 868
Socialdepartementet	71 770 882	— 136 778	71 634 104
Kommunikationsdepartementet	12 097 058	+ 1 204	12 098 262
Finansdepartementet	13 721 507	+ 1 210 000	14 931 507
Utbildningsdepartementet	35 873 966	+ 216 837	36 090 803
Jordbruksdepartementet	6 125 294	+ 79 668	6 204 962
Arbetsmarknadsdepartementet	15 673 420	+ 343 591	16 017 011
Bostadsdepartementet	20 573 480	+ 66 001	20 639 481
Industridepartementet	11 899 795	+ 428 061	12 327 856
Civildepartementet	5 379 507	+ 43 500	5 423 007
Riksdagen och dess verk m. m.	415 114	+ 7 338	422 452
Räntor på statsskulden m. m.	65 000 000	— 4 500 000	60 500 000
Oförutsedda utgifter	1 000	—	1 000
Summa	297 929 098	— 1 425 868	296 503 230
<i>Beräknad övrig medelsförbrukning</i>			
Minskning av anslagsbehållningar	2 500 000	—	2 500 000
Ökad disposition av rörliga krediter	— 500 000	—	— 500 000
Summa	2 000 000	—	2 000 000
<i>Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto</i>			
	5 000 000	+ 7 000 000	12 000 000
Summa	304 929 098	+ 5 574 132	310 503 230

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning**Bilaga 1 Reviderad finansplan**

1	Inledning	1
2	Den ekonomiska utvecklingen sedan 1982	3
2.1	Omläggningen av den ekonomiska politiken	3
2.2	Den ekonomiska politikens resultat	5
2.3	Inflation eller sysselsättning	10
3	Den ekonomiska politikens inriktning	13
3.1	Åtgärder mot inflationen	13
3.2	Kommunernas ekonomi	15
3.3	Sysselsättningspolitiken	16
3.4	Rättvis fördelning	18
4	Utsikterna för 1984	22
4.1	Internationellt	22
4.2	Produktion och sysselsättning 1984	24
4.3	Det aktuella budgetläget	29
4.4	Kreditpolitiken	31
4.5	1984 års långtidsutredning	34
5	Budgetpolitiken	35
5.1	1984 års långtidsbudget	35
5.2	Riktlinjer för budgetpolitiken	39

Särskilda frågor

1	Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.	43
2	Statliga kreditgarantier, m. m.	45
3	Statsbudgeten budgetåren 1983/84 och 1984/85	48
3.1	Statsbudgetens inkomster och utgifter budgetåret 1983/84	49
3.2	Statsbudgetens inkomster och utgifter budgetåret 1984/85	49

Hemställan	58
-------------------	----

Lagförslag

Bil 1.8	59
---------	----

Bilaga 2 Förbättrat stöd till barnfamiljerna, m. m.**Bilaga 3 Sysselsättningsskapande åtgärder inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, m. m.****Bilaga 4 Sysselsättningsskapande åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde, m. m.****Bilaga 5 Sysselsättningsskapande åtgärder inom bostadsdepartementets verksamhetsområde, m. m.****Bilaga 6 Sysselsättningsskapande åtgärder inom industridepartementets verksamhetsområde****Bilaga 7 Sysselsättningsskapande åtgärder inom civildepartementets verksamhetsområde****Underbilagor**

Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1984

Bilaga 1.2 Långtidsbudget för perioden 1984/85–1988/89

1 Riksdagen 1983/84. I saml. Nr 150. Innehåll

- Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1984/85
- Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1983/84
- Bilaga 1.5 Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1984/85
- Bilaga 1.6 Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1984/85
- Bilaga 1.7 Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1984/85 sedan budgetpropositionen